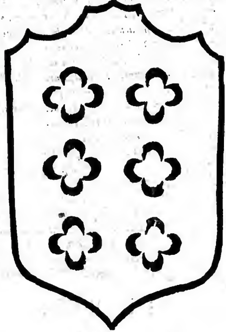
ANTONII DE PADI-LLA Y MENESES, REGII in Pintiano auditorio Conſiliarij, In titulum de Tranſactionibus. C.commentarius.

Ad illuſtriſsimum dominum Franciſcum Tellum Sandoualium, Supremi Regij Senatus Noui orbis Præfectum.

SALMANTICAE
Excudebat Mathias Gaſtius, impenſis honeſti viri Joannis Moreni Bibliopolæ Anno 1566

Cum Priuilegio.
Eſtà taſſado en marauedis

Digitized by Google

EL REY.

POR Quanto por parte de vos Don Antonio de Padilla è Meneſes oydor de la nueſtra audiencia y chancilleria de Valladolid, nos ha ſido fecha relacion que teniades fecho vn libro que ſe intulaua Commentario enel titulo de Tranſactionibus enel Codigo, el qual era muy vtil y prouechoſo, è nos ſuplicaſtes, os dieſſemos licencia y facultad para que le pudieſſedes imprimir è vender mandando que por el tiempo que nueſtra merced è voluntad fueſſe otra ninguna perſona le pudieſſe imprimir è vender ſo graues penas, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro conſejo juntamente con el dicho libro que de ſuſo ſe haze mencion que por ſu mandado fue viſto y examinado, fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula en la dicha razon. Por la qual por hazer bien y merced à vos el dicho Don Antonio de Padilla vos damos licencia y facultad para que por tiempo de diez años primeros ſiguientes contados deſde el dia de la fecha deſta nueſtra cedula en adelante vos o quien vueſtro poder ouiere podais imprimir è vender el dicho libro, ſiendo primeramente taſſado el molde del por los del nueſtro conſejo, y poniendoſe el traſlado deſta nueſtra cedula con la taſſaciã al principio del dicho libro, è no en otra manera, è con que no ſe pueda vender ni venda ſin que primero ſe traiga al nueſtro conſejo, juntamente con el original que en el ſe vio que va rubricado y firmado al fin de Pedro de Medina eſcriuano de camara de los que reſiden en el nueſtro conſejo, para que ſe vea ſi la dicha impreſſion eſta conforme al original. E mandamos que durante el dicho tiẽpo de los dichos diez años ninguna otra perſona lo pueda imprimir è vender ſin el dicho vueſtro poder ſo pena que pierda la impreſſion que anſi hiziere è mas incurra en pena de diez mill marauedis, los quales ſe repartan, la tercera parte para quiẽ lo acuſare, è la otra tercia parte para el juez q̃ lo ſentẽciare, è la otra tercia parte para nueſtra camara. E por eſta nueſtra carta mandamos à todas è qualeſquiera nueſtras juſticias à cada vno en ſu juriſdicion, que guarden, cumplan, y executen lo en ella contenido, è contra el tenor è forma della no vayan ni paſſen ni cõſientan yr ni paſſar en alguna manera ſo pena de la nueſtra merced, y de diez mill marauedis para la nueſtra camara à cada vno que lo contrario hiziere. Fecha en Madrid à quatro dias del mes de Octubre de mill y quinientos y ſeſenta y quatro años

YO EL REY.

Por mandado de ſu Mageſtad.

Franciſco de Eraſſo.

Digitized by Google

AD ILLVSTRISSIMVM DOMINVM FRANCISCVM TELLVM Sandoualium, ſupremi Regij ſenatus Noui orbis præfectum, Antonij de Padilla y Meneſes Præfatio.

QVI Vigilias ſuas Principibus hactenus conſecrarunt (Præſes ampliſſime) duobus nominibus id ſe facere profeſſi ſunt, cùm vt illorum authoritate obtrectantium calumnijs occurrant, tum vt ipſorum gratiam & fauorem promereantur. Ego verò eo ſolùm labores hos meos Amplitudini tuæ dicaui, quo animum hunc meum infinitis propè beneficijs tibi deuinctiſſimum publicè teſtarer. Iam verò rei literariæ negotium, cui alij decernerem, quàm ei, qui cùm clariſſimæ ſtirpis parentibus natus ſit, rei literariæ tamen ita ſe ab ineunte ætate aſtrinxit, vti in hoc ſolùm datus eſſe nobis videatur. Nam puer adhuc tu Salmanticam Hiſpali, vbi illuſtris tuorum familia ſibi diu iam larem conſtituit, profectus, decennio aut eo amplius in iuris ciuilis ſtudijs fœliciſſimè confecto, in collegium D. Bartholomæi es cooptatus, à quo te triennio exacto, Hiſpalenſis Eccleſia euocauit, vt præbendam canonicatus literariam lubētiſſimè tibi conferrēt. Toletum dehinc te Carolus. V. acciuit, fidei negotia, quæ ad illā prouinciam attinent, cogniturū, in quibus mirum eſt, qua prudentia et rectitudine, qua religione et charitate, Chriſtianæ fidei curam geſſeris. Acto tandem in his ſeptennio, ad Indicum Regium ſenatum promotum, ad nouum illum orbem idem Cæſar te legatum deſtinauit, vt Proconſulis & aliorum omnium facta cenſeres, quam prouinciam tu ita puriſſimè exegiſti, vt diuturnam hinc nominis tui memoriam feceris. Regreſſum te atque in eodem ſenatu commorantem Regio ſenatui Granatenſi Philippus noſter præfecit, qui paulò poſt ad Pintianum hoc prætorium eodem munere functurum venire iuſſit, vbi ex-

actißimè muneris tui partes cum maximo vniuerſæ Reipublicæ commodo impleuiſti, ita, vt ſi ſigillatim eas perſequi vellem, antè me tempus deſeret. Teſtis ipſe occulatus ſum, diligentiæ virtutiſq; tuæ, maioriſq;, quàm verbis exprimi poßit, in expediendis negotijs dexteritatis. Iam verò ita faciles ad te aditus priuatorum litigantiumq; omnium erant, ita liberè querimoniæ de aliorum iniurijs dicebantur, vt is qui dignitate cæteris excellebas, facilitate par infimis viderere. Fidem verò tuam quis dicto poßit exæquare? Quæ omnia, cùm Christianiſſimus Philippus comperta habuiſſet, Indici regij ſenatus curam te gerere ſapientiſſimè præcepit: in quibus omnibus, literariam prouinciam ſemper honeſtaſti authoritate tui nominis, quæ maxima apud omnes ſemper fuit. Debent igitur tibi literati omnes, vt te perpetuo ſuſcipiant, venerentur et colant, ſed ipſe vel maximè, qui me familiarium tuorum numero aſtrictus aſcripſiſti. Tibi igitur Illuſtriſſime Franciſce, lucubratiunculas has meas in titulum Imperatorum de Tranſactionibus iure optimo (vt cætera omnia quæ mei iuris ſunt) debeo, quas ſi non ingratas animo tuo fuiſſe perſpexero, veluti calcari addito, in alia Imperatorum reſcripta commentaria, ſi per Forenſia negotia licuerit, propediem dabimus.

*

Epiſtola ad Lectorem.

CUM Caſtellani huius principatus rerum amplitudinem conſidero, optime Lector, quæ tam domi quàm militiæ clariſſimè geſtæ ſunt, non poſſum ſatis æquo animo ferre noſtratum (vt ita dicã) deſidiam, qui res ampliſſimas diſſimulatione veluti obliterari, atque rubigine quadam obduci paſſi fuere. Athenienſium res geſtæ ſatis amplæ, magnificæq́; fuere, verùm (vt ego arbitror) aliquantò minores, quàm fama feruntur. Sed quia prouenere ibi ſcriptorum magna ingenia, per terrarum orbem Athenienſiũ facta pro maximis celebrantur, nobis contrâ euenit. Cùm enim maiores noſtri terra mariq́; maximas res geſſerint, inopia ſcriptorum, qui ea literis mandarent, non ſatis nota omnibus ſunt. Scio ego Hiſpani nominis honorem maximi apud omnes fieri, ſed tamen non ex æquo omnibus prouincijs rerum Hiſpaniæ magnitudo perſpecta eſt. Germania, Italia, Gallia, ac cæteræ prouinciæ, maximo ſtudio ſemper curauere: vt tam Principum ſuorum, quàm hominum priuatorum res geſtas, omnibus gentibus publicarẽt: ſed fortaſſis vt eorum cura maior in hoc ſemper nobis præſtitit, ita rerum noſtrarum ſubſtantia illorum factis non fuit inferior. Nam vt ego Gothorum geſta omittam, quæ omnibus ſunt pernota, vt etiam antiquiſſimorum Regum Caſtellæ, & Legionis clariſſima facta ſilentio tranſeam, vt eos hîc ſolùm commemorem, qui à trecentis aut eo plus annis ſeculis noſtris acceſſere, quid vnquam præclarius poſſit animo excogitari, quàm gloria excellentiſſimi Regis A L P H O N S I, *Regis Caſtellæ, qui Tholoſæ nauas peruicit, atque inde (vt olim Scipio ab Africa deuicta) nomen contraxit?* Alphõſus qui nauas Tholoſæ peruicit. *Sola enim virtute ſua, paucíſsimis copijs inſtructus, copioſiſsimum Sarracenorum exercitum, ducentis millibus truncatis, fudit, nominiſq́; Chriſtiani gloriam longis finibus protelauit. Hic etiam, quò plenius obſequium Deo Optimo Maximo exhiberet, militiam Diui Iacobi mira dote inſtituit. Academiam celebrem Palentiæ fundauit, quæ magno conſilio Salmanticam fuit tranſlata. Monaſterium ampliſſimum Ciſtertienſis ordinis apud Burgos conſtruxit, quod clari ſanguinis virginibus refertum, Deo dicauit. Magnificum xenodochium*

monaſterio adiecit, atque ibi ſepultus iacet. Hoc patre genita Blanca nobiliſsima Regi Francorum nupſit, atque tali parente natus fuit Ludouicus Franciæ Rex. qui propter ingentem virtutem, atque ſingularem in Deum pietatem, obſequiumq; Romanæ ſedis, cælitibus fuit additus, cuius potiſsima gloriæ portio, ad Hiſpaniam videtur mihi pertinere, fertur etenim à matre illum maxima virtutis documenta imbibiſſe.

Henricus primus. *Alphonſo* HENRICVS *Primus huius nominis ſucceſsit. Hic puer adhuc regnum accepit, cumq; vix triennio rerum potitus eſſet, tegula tecto decidēte, percuſſus occubuit. Sed magna de puero ſpes cōcepta erat, nec dubium fuit, quin parentis facta eſſet relaturus. Henrico* BERENGVELA *in regno ſucceſsit, quæ vt primùm Caſtellæ regno potita fuit, regni culmen in* FERNANDVM *Tertium huius nominis Regem filium ſuum, atque Alphonſi Regis Legionis, Pintiæ coram omni populo tranſtulit. At verò Fernandi ipſius, qui regnum Legionis et Caſtellæ primus obtinuit, quis vel longiſsimo commentario facta poſsit exæquare? Hic enim Cordubam primùm, deinde Hiſpalim clariſsimas Bæticæ vrbes, Chriſti, ſuæque ditioni ſubiecit, præter alias ciuitates, atque plura municipia, quæ mira virtute ad Chriſtiani nominis gloriam, cùm à Mauris occuparentur, conuertit. Hic Princeps cùm virtutū omnium cyclopediam abſoluiſſet, Hiſpali fato functus, ſancti hominis nomen, iure optimo fuit conſequutus. Fernando* ALPHONSVS *filius natu maior ſucceſsit, qui propter ſingularem rerum omnium, et penè in Rege incredibilem eruditionem, Sapientis apud omnes gentes nomen ſortitus eſt. Hic Murtiæ regnum, et multas prætereà ciuitates à Maurorum faucibus eripuit. Ius ciuile generaliter populo tradidit. Leges enim Fori noſtri compilauit. Leges Partitarum, quas vocant, à patre Fernando cœptas, euocatis viris iureconſultiſſimis edidit, ne extero iure regnum omnium clariſsimum indigeret. Hic cùm præclarè omnia geſſerit, illud prætermittere non poſſum, veluti ſpeciali nota dignum, quod cùm Burgis ageret, illuc acceſsit Auguſta Conſtantinopolitanorum, quæ maritum redemptura, quòd captiuus is apud magnum Soldanum iaceret, Summum Pontificem adiuerat, ac Regem Francorum, à quibus duas partes pretij redemptiotionis, quæ ad ingentem ſummam pertingebat, impetrauerat, reliquam ab Alphonſo Rege poſtulatura. At verò noſter Princeps, cùm humaniſsimè*

Bereguela

Fernādus tertius, cognomēto ſanctus.

Alphōſus cognomēto ſapiēs.

Regium facinus.

niſsimè eam accepiſſet, Romano Præſuli, atque Regi Francorum, quæ illi numerauerant, ex integro reſtitui iubet, ſolidum ipſe redemptionis pretium, hoc eſt, quinque mille argenti libras, Reginæ largitur: cuius rei fama breuiſsimè vniuerſo orbe percrebuit. Huic Regi Germaniæ Principes Imperatoriam Maieſtatem vltrò obtulere. Huic Ægypti Rex Aluandexauer legationem ampliſsimam cum magnificis muneribus miſit. Alphonſo SANCTIVS *filius natu ſecundus ſucceſsit, Princeps optimus, quique Tariſam clariſsimam Bæticæ vrbem validiſsimè peruicit, et à Sarracenorum tyrannide liberauit, atque ad Eccleſiæ Romanæ cultum redegit. Præterea nauali prælio magnam eiuſdem gentis Mahumeticæ copiam ſuperauit. His actis religioſiſsimè Toleti occubuit. Huic* FERNANDVS *huius nominis Quartus, ſucceſsit, optimus Princeps, ingenióque placidiſsimus. Hic ciuilibus diſſenſionibus, dum eas pacare ſtudet, fuit præpeditus, quominus parentum exempla ſequutus, manum Caſtellani exercitus in Mauros educeret. Prouinciæ ſuæ rebus compoſitis, extemplò arma capit, Mauros aggreditur, ad oppidum Alcaudete exercitum admouet, ſed ſtatim cùm obſidioni intentum morbus corripuit, vel inuitus Menteſam repedauit, vbi paucis interiectis diebus, cùm à prandio ſomnum caperet, expirauit, nondum legitimam ætatem contingens. Fernando* ALPHONSVS *ſucceſsit, Princeps digniſsimus, cui vel vniuerſus orbis obtemperaret. Hic cùm anniculus regnum intraſſet, optimæ parenti ope nixus, omnia fœliciter geſsit: ſed vt primùm ex ephebis exceſſit, terra marique præclara facinora perpetrauit, à Maurorum faucibus, bonam Bæticæ partem recuperauit. Algeciram magno labore expugnauit. Calpim obſidens peſti perculſus, occubuit. Alphonſo* PETRVS *Primus huius nominis ſucceſsit, iuſtitiæ miniſter acerrimus, atque bello gerendo aptiſsimus Imperator. Hic clariſsimum cœnobium Diuæ Claræ veſtalibus apud Tordeſillas conſtruxit. Tandem bellis ciuilibus cum Henrico fratre geſtis, occubuit. Huic* HENRICVS *ipſe ſucceſſit, qui mira prudentia regni ſeditionem compoſuit, atque in Schiſmate illo, inter Clementem et Vrbanum religioſiſſimè ſe geſſit, ei ſemper pariturum ſe profeſſus, quem Sancta Romana Eccleſia Pontificem declaraſſet. Fuit Princeps hic in ſuos admo-*

Fernãdus quartus.

Alphõſus vndecim⁹

Petrus cognomento primus

Henricus ſecundus.

¶ 4 dum

dum liberalis, vt veluti in prouerbium abierint apud nos donationes huius Regis, quas ab eo denominatas Enrriquennas gentiliter appellamus. Quadrageſimum denique annum agens, mortuus eſt apud Calciatenſes, cum maximo ſuorum luctu.

Ioannes primus.

Henrico J O A N N E S *huius nominis Primus ſucceſsit, vigeſimumſecundum annum ingreſſus, et cum Rege Luſitaniæ maximum bellum geſsit, cuius belli varia fortuna fuit, poſtremò à ducis Alecaſtrenſis exercitu, cui et Luſitanus ſuas copias iunxerat, Caſtellæ regnum validiſsimè defenſauit. Cumq; princeps hic optimus Methimæ ageret, literas accepit Regis Armeniæ, qui vinctus detinebatur apud Soldanum Babylonis, quibus Regē noſtrum pro ſua redemptione deprecabatur, quibus exoratus, pro ſua humanitate atque clementia, Caſtellæ Rex legatos ad Soldanum mittit, atque munera quædam, per legatos Soldanum rogat, vt Regem Armeniæ priſtinæ reſtituat libertati, quibus acceptis, ſtatim Regem manumittit. Ipſe autem Armeniæ Rex Caſtellam venit, atque Regem noſtrum apud Pacenſes ſuos degentem reuerentiſsimè redemptionis ſuæ gratias habet. Fuit autem Princeps hic in ſuos admodum liberalis. Ordinis Carthuſienſis celeberrimum cœnobium inſtituit, quod Diuæ Mariæ del Paular vocant. Diui Hieronymi monachis, toto orbe terrarum celeberrimum monaſterium erexit ad oppidum Guadalupæ. Pintiæ Sancti Benedicti opulentiſsimum monachorum conuentum conſtruxit, et vir annos natus triginta duos, cùm Compluto egreſſus animi cauſa, paulò ante prandium equum agitaret, caſu equi, occubuit, atque extemplò ſpiritum exhalauit, relicto filio regni hæredi* H E N R I C O,

Henricus tertius.

qui cum aſsidua ægritudine laboraret, inde infirmi nomen contraxit. Vir pius, atque Religionis eximiæ. Hic Toleti maximum exercitum parans, contra Turcas aduerſa valetudine correptus, incepto deſtitit.

Ioannes ſecundus.

Henrico J O A N N E S *Secundus ſucceſsit, vix infans, bimulus, ſed optimæ parentis, Catherinæ et patrui Fernandi tutela vſus, fœliciter omnia geſsit. Antequeram nobilem vrbem Baticæ expugnauit. Ipſe cùm adoleſceret, plura à Sarracenis Granatenſibus oppida eripuit, quinimo Regem ipſum Granatæ ſuperauit, atque in propria mœnia concluſit. In templa plurima contulit. Monaſterium Miraflores ab Henrico patre ædificatum, Carthuſienſibus inſtruxit, in quo ſepultus iacet.*

Henricus quartus.

Ioanni H E N R I C V S *ſucceſſit, atque*

ſub

ſub initia ſui principatus, ſtrenuè aduerſus Mahumetas dimicauit, exinde ciuilibus diſſenſionibus vexatus, cum maxima pietate, magnifica cœnobia conſtruxiſſet, occubuit: reconditiq; ſunt ipſius penates apud fratres Diui Hieronymi incolas Guadalupæ. Henricum ſequuta eſt ſoror conſanguinea ELISABETH, quæ fœliciſſimo omine FERNANDO nupſit Aragonum Regi et Siciliæ. Hi duo clariſſimi Principes regni culmen à manu Alphonſi Luſitaniæ regis validiſſimè vindicarunt. Granatam in ditionem ſuam longiſſima obſidione redegerunt. Regnum Nauarræ ac Neapolis, vtrunq; legitima ſucceſſione ſibi delatum, acquiſierunt. Deinde religioſiſſimè plurima inſtituerunt. Mahumetas vniuerſa Hiſpania (quam octingentis annis occupauerant) expulerunt. Iudæorum quoque perfidiam longè eliminarunt. Priuatos iudices ex Romani Pontificis diplomate fidei negotio præfecere, quos, quoniam vel ſine accuſatore rem fidei pertractant, Inquiſitores appellamus. His Principibus nullum gloriæ, nullum honoris præmium eſt, quod non meritò tribuendum putem. His CAROLVS ex Ioanna communi filia nepos ſucceſſit, vir omnium, quos terra tulit, excellentiſſimus, religione, armis, omni denique virtutum genere, vniuerſo orbi ſpectatiſſimus. Hunc non ſolum Hiſpania, Flandria, Aquitania, Neapolis, Mediolanum, prouinciæ illi hæreditariæ, verum vniuerſus orbis eſt reueritus. Hunc Germaniæ Principes Imperatorẽ cõſtituere. Hic religionis Chriſtianæ verè cuſtos, rigiduſq; ſatelles, aduerſus Lutheri inſidias, quas Eccleſiæ fruſtra parat, ſeueriſſimè ſe geſsit. Hũc hiſtoriæ multæ publicè iã decantãt, vt melius ſit tacere me, quàm de eximio Principe pauca dicere. PHILIPPVM hic nobis filium, regniq; hæredem reliquit, qui propter ſingularem rerum omnium virtutem, Catholici nomen adhuc viuẽs per vniuerſum orbem fuit conſequutus. Huius præclara facinora quæ domi militiæque geſſit, ſilentio hic pertranſeo, quoniã multis curæ eſſe audio, longiori ſtylo hiſtoriam ipſius cõtexere. Horum igitur Principum, nonne oportuit facta literis mãdata fuiſſe, vt ad omnes nationes memoria eorũ pertineret? At Hiſpano populo nõ ea copia ſcriptorum fuit: optimus quiſq; facere q̃ dicere, et ſua ab alijs benefacta laudari, q̃ ipſe aliorum narrare ſemper maluit. Sed clementia Principũ noſtrorũ ingenia Hiſpanorũ veluti enutrita, quotidiè

Fernãdus quintus et Eliſabeth

Carolus primus.

Philippus ſecundus.

tidiè coaleſcũt. Nam omni eruditionis genere inuenias licet viros præſtantiſsimos, Theologos, Philoſophos, Iureconſultos, Medicos, humanioribus quoq; literis paſsim conſpicias homines exercitatiſsimos, et quod maximo in pretio habendum eſt, boni mores vbique coluntur, honeſtè viuitur, vniuerſa iuris præcepta exactè obſeruantur, Romanæ Eccleſiæ, atq; eius Pontifici Chriſti vicario, ſuprema eademq; ſimpliciſſima obedientia defertur. Hæc igitur illuſtria ingenia curabunt poſthac, ne clariſſimorum Regum illis digniſſima ſtratagemata, et priuatorum hominum ingentia facta, tenebris deliteſcant.

✠

ANTONII DE PADILLA Y MENESES REGII in Pintiano auditorio Conſiliarij, In titulum de *TRANSACTIONIBUS* C. commentarius

¶ *Summa rerum Rubricæ de Tranſactionib.*

1 *Rubrica continuatur.*
2 *Idem tractatur.*
3 *Tranſactionis vtilitas proponitur.*
4 *Iudex an litigantes poßit ad concordiā & tranſactionem compellere.*
5 *Contendentibus duobus ad eiuſdem rei poſſeßionem, iudicem quid oporteat facere.*
6 *Si ex aliquorum diſſenſione periculum reipublicæ immineat, iudex eos ad concordiā compellet.*
7 *Ad inducias autem ſemper iudex eos compellet.*
8 *Et quid ſi Præſidi datum ſit liberum arbitrium,*
9 *In cauſis ciuilibus nō coget iudex partes ad tranſactionem.*
10 *Sed neque ad compromiſſum.*
11 *Iure noſtro neque coniuncti cōpelluntur ad compromiſſum.*
12 *Sed id Principem facere poſſe.*
13 *Declaratur tex. in. c. cum inter. de elect.*
14 *Partes diu litigantes ad tranſactionem compelluntur.*
15 *Vel ſi lis vertatur inter Magnates.*
16 *Tranſactio quid ſit.*
17 *Tranſactio vnde dicatur.*
18 *Et an ſit Tranſactio contractus.*
19 *Et an Tranſactione gabella debeatur.*
20 *Tranſactionem diſtractum potiùs videri.*
21 *Et an ſit nominatus vel innominatus contractus.*
22 *Et an ſimplex vel reſpectiuus.*
23 *Et bonæ fidei ſit an ſtricti iuris.*
24 *Et quo iure Tranſactio inuenta ſit.*
25 *Tranſigens an videatur adire hæreditatem.*

¶ *Rubrica de Tranſactionibus.*

BArtolus author eſt. in. l. 1. huius tituli ſtatim in princ. titulū hunc præ cæteris qui hoc codice continentur, ſubtilem vtilem ac difficilem eſſe. Addit Fulgoſius titulum hunc ita eſſe difficilē & pulchrum vt ſit alius huius voluminis. Præterea Paulus de Caſtro in rub. de collat. inquit ſe iudice hunc titulum, atque illum de collationibus. difficiliores eſſe quàm ſint in vniuerſo hoc codice Iuſtiniani: hunc eo nomine quòd ſublimes materias contineat, illum verò propter diuerſitatē temporum quibus variè collatum eſt. Gloſſa rubricæ
1 continuat titulum hunc in hūc modum. De pactis in genere actum eſt, iam igitur in ſpecie agi oportet, eſt enim tranſactio pacti ſpecies. gl. opinionem ſequuntur Petrus Cinus & Bart. & cæteri. Sicuti adoptio genus eſt, ſpecies arrogatio. l. 2. ff. de
2 adop. Secundò Rubricam hanc cōtinuat Bart. in rub. ſuprà de pact. paulò altiùs rē contemplatus, conſiderat enim ille pro ingreſſu cuiuſque litis primum omnium offerri libellum, atque ideo in principio huius libri fuiſſe propoſitum titulū de edendo. Dato libello citatur pars contra quam libelli actio edita fuit, quapropter titulū de edendo ſequutus fuit de in ius vocando. Sed quoniam poſt datum libellū partemque in ius vocatam amici ſummi partium ipſarum atque populares ſolent interuenire, quorum opera atque induſtria pars quæ alteram in ius vocauerat facit pactum gratuitum ſuper lite ipſa, propoſita de pactis rubrica eſt. Sed quoniam frequens euenire ſolet, ne partes faciant huiuſmodi pactiones gratuitas, ſed potiùs accepto aliquo tranſigant, ſubiecta rubrica hæc de Tranſactionibus eſt. Et quoniam ingenia quædam hominum ſunt ad lites

exercendas pronata, quique litigare ma-
lunt, quàm tranſigere. Et his aduocatis iã
opus eſt & Procuratoribus ſubditæ ab
Imperatoribus ſunt Rubricæ illæ de po-
ſtulando. de Aduocat. diuerſ. iudic. &
quoniam perſonæ quædam malè ſibi ca-
uentes in iudicio, vel ſui facilitate, vel do-
lo aduerſarij lædi ſolent, ſubiecta Rubri-
ca eſt De in integrum reſtitutione. cũ vni-
uerſo tractatu ad eam pertinenti. Poſteà
verò opportunè ſatis titulus de iudicijs
fuit propoſitus. Hanc Bartoli continua-
tionem plærique omnes approbarunt,
communemque eam eſſe affirmat Curt.
Iunior. ibi num. 19.

3 Eſt autem iudicio meo vtiliſsimus hic
Tranſactionum tractatus, nam cùm ſen-
tentiæ dubius incertuſque ſit euentus. l.
quod debetur. ff. de pecul. adeò vt inter
caſus fortuitos facto hominis prouenien-
tes ſententiam iniuſtam enumerauerit
Baldus in. l. quæ fortuitis. col. 2. num. 2.
verſ. item poteſt. C. de pignor. act. & ſequu-
tus eſt Ioannes Igneus in. l. contractus. nu.
69. ff. de regul. iur. Lopius in rep. rubr. de
donation. inter vir. & vxor. §. 65. num. 32.
præſtabit quidem interdum tranſigere
quàm iudicis quantumcunque incorru-
ptiſsimi iudicium expectare, Adde quod
imprudentia quoque iudicis & errore, ius
partis deperire ſolet. l. ſi per imprudentiam.
ff. de euict. l. ex maleficijs. verſ. ſi iudex. ff.
de act. & oblig. in princ. Inſtitut. de oblig.
quæ ex quaſi delict. naſcunt. quod ſi hæc
omnia ceſſent, commendatione digniſsi-
mus eſt qui lites execratus tranſigere ma-
luit, quàm ſæpiùs propter rem aliquam li-
tigare l. item ſi res. §. 1. verſ. non tamen. ff.
de alienat. iudic. mut. cauſ. fact. l. illud. in
princ. verſ. quid tamen. ff. de tribu. act.
Dies quoque feriarum cùm in honorem
Dei atque ſanctorum tũ etiã in hoc indu-
cti ſunt, vt iudicis actibus vacantibus ad
tranſigendum partes prouocentur. l. fi. ibi
tranſactiones loquantur. ff. de fer. Sed ne-
que valeret ſtatutum generaliter prohi-
bens tranſactionem tãquàm publicę quie-
ti inimicum. quod Caccialupus de tranſa-
ction. obſeruauit. q. 22. neque iuramen-
tum de non tranſigendo. quod idem ſcri-
pſit. q. 23. item Marianus Socinus conſ.
32. num. 13. vol. 3.

4 Sed iudex an partes quæ litigant poſsit
ad concordiam atque trãſactionem com-
pellere, & in hoc ſeparanda eſt cauſa cri-
minalis à ciuili, quare duabus concluſio-
nibus propoſitio hæc abſoluetur, qua-
rum eſt prima. Partes diſcordantes atque
ad pugnam & arma proſilientes iudex po-
teſt compellere ad concordiam, cur enim
ad arma & rixam procedere patiatur præ-
tor, quos poteſt iuriſdictione ſua compo-
nere? l. æquiſsimum. in princ. ff. de vſufru.
in authen. de mand. princip. in princ. verſ.
Deinde conueniens. collat. 3. maximè
cùm pacem atque quietem popularium
prætori ipſi atque præfecto vrbi iura ſem-
per commendauerint. l. 1. §. cura carnis.
verſ. quies quoque. ff. de officio Præfect.
vrb. ne ex frequentibus ciuium diſſenſio-
nibus Reſpublica lædatur. l. ſi quis inge-
nuam. §. in ciuilibus. ff. de capt. & poſt. re-
uer. Et hac ratione frequenter apud nos
iudices eos qui corrixati fuere, detinent
in carceribus quouſque nouam amici-
tiam & gratiam ineant. Sed reuera hæc
non eſt tranſactio, ſed iuſta quædam bo-
ni iudicis prouidentia curantis, ne ſeditio-
nes ac ſcandala irruant in Rempublicam;
quod eum curare ſemper oportet. l. de-
nuntiamus. C. de ijs qui ad eccleſ. confug.
l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de officio
præſid. vſqueadeò vt ſi iudex corrixantes
non cohibuerit, officio rectè priuetur,
quod ex Petro, ac Cyno, Bald. vt notabile
ſcripſit in. l. 1. §. quies. nu. 3. ff. de officio præ-
fect. vrb. quorum ſententia probata mihi
videtur in. l. ſi quos. ibi vel propter negligẽ-
tiam. C. de officio præfect. Orient. & Illi-
ric. hincque Bartol. obſeruauit in illa. l. æ-
5 quiſsimum. quam ille legit ſub. §. fin legis
præcedentis duobus ad eiuſdem rei poſ-
ſeſsionem contendentibus iudicem vtri-
que, ne rem illam ingrediantur rectè præ-
ceptum

Digitized by Google

cepturum ne iam hinc ad arma perueniatur, atque Bartolus, Baldus quoque in proprio loco ſubſcripſit. Sed hoc verum quidem eſt, ſi neuter contendentium poſsideat, nam alterutro poſsidente etiam ſi timor adſit armorum, iudex poſſeſſori aditum ad rem quam poſsidet non negabit. quod eleganter idem Baldus notauit in.l. quidam exiſtimauerunt. col. 2. poſt medium. verſ. ſecundo caſu. ff. ſi cer. pet. idem Iaſ. ibi num. 4. dicens hoc eſſe quotidianum. Quod ſi hoc caſu vterque contendat ſe poſsidere, iudicis partes erunt ſummatim cognoſcere vter poſsideat, & cùm ſibi conſtiterit, parti quæ non poſsidet, iubebit ne accedat ad poſſeſsionem, ita enim ex grauiſsimis authoribus Iacobo Butricario, Andrea de Piſis, ac Innocentio, tradidit idem Bald. in. l. ordinarij. col. 3. verſ. Sed hic quæro. C. de rei vendi; dicens hoc eſſe multùm notabile apud Regium hoc tribunal, contendentibus duobus poſsidere ne ad arma procedatur, interdictum quoddam, quod interim vocamus, eſt vſitatiſsimum, in quo ſenos teſtes partes producunt, ex quibus iudices cui ſit adiudicandum vſus paſcuorum vel rei quæ petitur, quod à Paulo de Caſtro videmur accepiſſe conſil. 3. libro. 2. & partes huius interdicti rectè explicauit Epiſcopus Ciuitatenſ. in Pract. quæſt. c. 17. eſt & illud vſitatiſsimum, vt ſi timor adſit armorum, fructus rei de qua controuerſia eſt apud ſequeſtrum deponantur, quod ex Speculat. & alijs retulit Iaſon, idem ſequutus in.l. ſi fideiuſſor. §. ſi ſatiſdatum. nu. 27. ff. qui ſatiſdar. cogan. tametſi ſequeſtratio regulariter ſit prohibita. l. vinc. de prohibit. ſequeſt. pecu. l. 1. titu. 9. par. 3. Sed poſtquàm delictum eſt iam perpetratum, iudici liberum erit partes ad pacem atque concordiam adhortari, non tamen in hoc quemquam compellet, niſi priùs delictum emendauerit. ita enim voluit Bal. in .l. tranſigere. 10. opp. hoc titul. idem in. l. cùm affirmes. col. 1. verſ. item perpetrato delicto. ÿ. de liberal. cauſ. idem Baldus in. l. ex ſtipulatione. num. 2. verſ. & ſume argumentum. C. de ſent. et interloquut. omn. iud. vbi ille eleganter ſcribit Prætori non licere quenquam qui offenſus ſit ad pacem compellere, ſed oportere eum delictum vindicare ac punire, idemque idem Bald. obſeruauit in illo. §. quies. nume. 2. verſ. nunquid ergo. vbi inquit æquitatis rationem non pati, vt inuitus iniuriatori parcere cogatur, excepta cauſa fori pœnitentialis. idemque voluit idem Baldus in. l. quidam exiſtimauerunt. col. 2. verſ. primo caſu. ff. ſi cer. pet. vbi inquit iudicem in delictis non interpoſiturum pacem, ſed gladium iuris atque puniturum delicta, niſi partes ipſæ concordauerint. atque iuxta hanc primam concluſionem accipienda eſt ſententia Bartoli in. l. congruit. numer. 4. ff. de offici. præſid.

6 Limitabis tu hanc primam concluſionem, vt minimè habeat locum, ſi graue Reipublicæ ipſi periculum immineat, ex aliquorum lite & diſcordia, quoniam fortaſſe proceres illi ſunt aliquarum factionum, tunc enim impunè iudex poterit hos componere, atque ad pacem & gratiam compellere, etiam ſi delictum adhuc emendatum non ſit. Limitatio hæc colligitur ex Bal. in illa. l. cùm affirmes. 4. & eam tenet Ripa in. l. 4. §. hoc autem. num. 20. ff. de dam. infect. & ex eo prætereà probatur, quod publicæ vtilitatis cauſa, ſemper ſit præferenda priuatæ. lib. 1. in fine. C. de cadu. tollen. & cùm dilatio hìc periculum adferre poſsit, iudex rectè periculum præueniet. l. de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de noui oper. nunt. l. ſi quis filio. §. hi quoque. ibi non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſa. ff. de iniuſt. rupt.

7 Secundò limitabis hanc primam concluſionem, vt non habeat locum in indu-

ciſs, quas Pontifices treguam vocant, ad
has enim poteſt iudex partes compelle-
re. c. 1. de tregua & pace. vbi eum text. ex-
pendit Panormit. in hoc. 1. notabi. idem
Panormit. in rubr. eiuſdem tituli nume. 2.
Felin. ibi nume. 9. Claudius in. l. 1. §. &
poſt operis. nume. 6. ff. de noui operis
nuntiat.

8 Tertiò limitabis hanc primam con-
cluſionem, vt non habeat locum in præ-
ſidibus vel rectoribus ciuitatum, quibus
datúm eſt arbitrium ſuper bono & paci-
fico ſtatu ciuitatis, illi enim ex hac con-
ceſsione arbitrij huius poterunt ciues
ſuos ad pacem atque tranſactionem com
pellere: ita enim eleganter voluit Barto-
lus in. l. ambitioſa decreta. nu. 18. ff. de de-
cret. ab ordin. faciend.

9 Secunda huius propoſitionis conclu-
ſio eſt, In cauſis ciuilibus non poteſt iu-
dex partes ad tranſactionem compelle-
re, ſed eis litigantibus ius ſuum debet
tribuere. Concluſio hæc deducitur expreſ
ſim in text. eleganti in authé. vt litigant.
iur. §. quia verò lex. ibi aut cogere tranſ-
actiones, aut pacta quædam cum ſuis ad-
uerſarijs exponere. coll. 9. ex quo textu
colligit ibi Angelus huiuſmodi tranſ-
actiones, quæ iuſſu iudicum fiunt, nullius
eſſe momenti, cùm lex apertiſsimè illis re-
ſiſtat. tenuitque hanc ſecundam conclu-
ſionem gloſſ. ordinaria in. l. æquiſsimum.
in parte iuriſdictione. ff. de vſufruct. vbi
idem ſequuntur Bartolus, Baldus, & An-
gelus. idemque voluit gloſ. in. l. furti. §.
qui iuſſu. in gloſſ. 1. ff. de ijs qui not. infa-
mia. vbi Bartolus eius ſententiam ſequu-
tus. num. 2. eam plurimum commenda-
uit. & eam ſequuntur ibi Baldus. 1. lectio-
ne. nume. 1. Angelus num. 2. Fulgoſius nu
mero 2. dicens eam gloſſ. eſſe ſingularem.
Soletq; in hoc allegari gloſſ. in. l. 1. §. & poſt
operis. in gloſſ. committunt. ff. de noui o-
per. nuntiat. quo in loco Alexander alle-
gans multos, teſtatur nume. 7. hanc eſſe
magis communem opinionem, & ibi eam
ſequuntur Claudius, & alij, quæ probari
præterea videtur ex text. eleganti. in. l. ex
conſtipulatione. C. de ſentent. & inter.
omn. iudic. vbi nil egit præſes prouinciæ,
partes quæ litigabant ad tranſactionem
hortatus. atque eum text. in hoc notarunt
ibi Baldus & cæteri. Solet præterea in ar-
gumentum huius propoſitionis allegari
text. in. c. fi. ibi vel compellatur compo-
nere. de reſcript. quem ibi notauit in hoc
Baldus num. 5. & ſequuntur hanc opinio
nem Panormitan. & Feli. in rub. de tregua
& pace. & teſtantur eſſe communem Pa-
normitan. in. c. cùm inter. R. nume. 9. de
elect. Hippolytus conſilio. 98. num. 8. Et
10 habet locum hæc ſecunda concluſio e-
tiam in compromiſſo, ſicuti enim nemo
compellitur traſigere, ita nec compromit-
tere. Par enim cauſa eſt in hac ſpecie tranſ-
actionis & compromiſsi, quod plerique
omnes quos paulò antè allegaui admit-
tunt. Et præterea Baldus in. c. 1. §. ſi quis
quinque ſolidos. nume. 2. verſ. & eſt argu-
mentum. de pace tenen. libr. feud. Paris de
Puteo allegans alios de Syndica. verb. con
11 cordia. nume. 9. Sed neque conſanguinei
apud nos litigantes ad compromiſſum
cogi poſſunt, quod excellentiſsimus Caro
lus Segouiæ ſtatuit, anno. 1534. petitione
28. tametſi paſsim referant Doctores Itali
apud eos frequentia eſſe ſtatuta quæ con-
ſanguineos ac etiam affines iubent cau-
ſas omnes compromittere.

12 Limitabis primò hanc ſecundam con-
cluſionem, vt non habeat locum in Prin-
cipe, hic enim poteſt partes coram ſe liti-
gantes cogere ad tranſactionem. ex text.
eleganti in. c. cùm inter. R. ſemorem. de
elect. vbi Papa Celeſtinus quendam Ro-
dericum litigantem ac cum inſtantia, iam
(quod text ille inquit) ſententiam poſtu-
lantem tranſigere coëgit, atque pro abba-
tia ad quam fuerat electus, cuſtodiam &
prioratum accipere præcepit. & ita nota-

runt eum

runt eum text. in hanc propoſitionem plærique ex canoniſtis ibi. & eandem concluſionem ex eodem textu deduxerunt Paulus de Caſtro in. l. quidam exiſtimauerunt. nume. 6. verſ. princeps verò. ff. ſi cert. pe. Alexander ibi nume. 4. Iaſon nume. 4. verſ. Tertiò fallit. Alexand. in. l. 1. §. & poſt operis. numer. 8. ff. de noui oper. nunt. Felin. in rubr. de tregua & pace. nume. 3. ver. Fallit ſecundò. Ioannes Baptiſta Cacialupus in tractat. de tranſaction. quæſt. 20. num. 5. ſed hoc non eſt generaliter accipiendum, ſed in illis duntaxat cauſis in quibus princeps habet liberam adminiſtrationem. Nam in illo. c. cùm inter. ideo potuit Papa compellere partes ad tranſactionem, quoniam cauſa erat beneficialis, in qua ſummus Pontifex habet liberam adminiſtrationem. c. ad honorem. de authori. & vſu pall. c. propoſuit. de conceſſ. præbend. Cle. 2. vt lit. pendent. c. 2. de præbend. lib. 6. cumque Papa poſsit quemlibet clericum beneficio eccleſiaſtico priuare. gloſſ. 2. in c. per principalem. 9. q. 3. multò magis poterit litigantem ſuper beneficio ad tranſactionem compellere, ſed in alia materia, in qua Papa non habet ita liberam adminiſtrationem minimè poſſet partes ad tranſactionem compellere. ita enim te-
13 xtum in illo. c. cùm inter. interpretatur in proprio loco Panormitanus numer. 9. & ante eum ita illum text. reſtrinxerat Antonius de Butrio. in. c. 1. de mut. petit. numer. 24. Ioannes de Imola ibi nume. 9. Alexand. in dicta. l. quidam exiſtimauerunt. Felinus in rub. de treg. & pace. num. 4. & eſt dubiò procul communis hic intellectus. text. in illo. c. cùm inter. Pro quo allego ipſe text. elegantem in. c. cùm pridem. de pactis, vbi iuſſu Papæ fuit facta quædam tranſactio, cui partes acquieſcere noluerunt, & tamen Alexander tertius author illius decretalis, non iubet eam ſeruari, ſed vt in cauſa ordinario iudicio procedatur, quaſi tranſactio illa minimè valuerit. atque ita eum text. expendit Panor. ibi nu. 6.

14 Secundò limitabis hanc ſecundam concluſionem non procedere, ſi partes diu multumque litigaſſent, nam hoc caſu poſſet iudex eos ad concordiam atque tranſactionem compellere. ex text. eleganti. in c. placuit etiam. 90. diſtinctio. ex quo text. concluſionem hanc deduxerunt Antonius de Butrio in. c. 1. de mut. petit. numer. 25. dicens eum text. eſſe optimum in hoc. Imola ibi numer. 9. dicens eum eſſe mente tenendum. Panormita. in illo. c. cùm inter. R. num. 9. idem Panorm. in. c. cùm pridem. de pact. numer. 6. dicens notabilem eſſe in hoc text. in illo. c. placuit. atque idem Panormit. in. c. fi. nu. 2. de maior. & obed. dicens poſſe iudicem partes compellere ad concordiam ſi diu litigaſſent, atque lis ipſa non facilè poſſet extricari, & inquit Panormitan. textum illum iudicio quidem ſuo eſſe notabilem, & obliuioni non tradendum. idem Panormitan. in rub. de tregua & pace. num. 1. dicens eum text. eſſe notabilem. Felin. ibi numer. 5. Romanus in. l. 2. in princip. nume. 20. ff. ſolut. matrim. Petrus Belluga in ſpecul. princip. rubric. 27. §. milites conqueruntur. num. 48. Alexander in illo. §. & poſt operis. nume. 7. dicens notabilem eſſe text. in illo. c. placuit. idem Alexand. in. l. qui bona. §. ſi quis iuxta. num. 4. ff. de damn. infect. dicens text. illum eſſe ſingularem. idem Alexander & Iaſſ. vterque numer. 4. in illa. l. quidam exiſtimauerunt. dicentes eum text. eſſe notabilem. Aretinus. in. l. 2. §. ex his. numer. 12. Gabaula. ibi. nume. 17. ff. de verb. obligation. teſtatur eſſe communem opinionem Aemilius Ferret. in. l. cùm ij. numer. 17. ff. eo. titu.

15 Tertiò limitabis hanc ſecundam concluſionem, vt non procedat ſi lis vertatur inter egregias quaſpiam perſonas quę

ſua cõcertatione magnam reipublicę par
tem conturbant, hoc enim caſu in cau:
ſis ciuilibus liceret iudici partes ad con-
cordiam atque tranſactionem cõpellere.
Quæ limitatio colligitur quàm optimè
ex dicta,l. æquiſsimum. vbi eam tenent
Bal. et Ange. & cõmuniter recepta eſt ab
his quos ſuperius allegaui.

16 Vlteriùs igitur progrediens, ne rem
difficultatis pleniſsimam illotis (quod
aiunt) manibus aggrediamur, quæro ipſe
Tranſactio quid ſit, vt à definitione di-
ſputationem hanc incipiamus. Et cum
omnis definitio periculoſa ſit in iure ci-
uili, rarò enim eſt vt ſubuerti non poſsit,
tranſactionis tamen definitio conſtat a-
pertiſsimè ex textu in leg. prima. ff. de
tranſact. Eſt enim pactio non gratuita ſu
per re dubia ac lite incerta, tamet ſi con-
tra vulgo receptiſsimas ſententias ver-
ba illius textus interpretetur Duarenus
in leg. prima. §. conuentionis. col.2. ff.
de pact.

17 Secundò quæro Tranſactio vnde di-
catur? Et Bartolus in leg. Siue apud acta.
numer. 22. j. eodem. exiſtimat tranſ-
actionem deriuari à præpoſitione, trans,
& nomine, actio, quaſi tranſactio ſit
tranſitus ac receſſus ab actione. atque
hanc Bartoli deriuationem ſequuntur
in præſenti Iaſſon & Lancellotus. Decius.
communem eſſe teſtantur eam ſequuti
Curtius iunior. nu.12. & eam ſequitur Ca
cialupus in tract. De tranſact.2.q. ex qua
etymologia conſtat tranſactionem pro
priè cõuenire actori qui ab actione diſce-
dit, reus enim impropriè tranſigere vide-
tur. quod gloſſ. 1. obſeruauit in. l. 2. infra
eodem.

18 Tertiò quęro Tranſactio an ſit contra
ctus? Quod videtur, cùm vterq; ex tranſi
gentibus facta tranſactione remaneat
obligatus, eſt igitur contractus. l. labeo. §.
contractum. ff. de verb. ſignifi. quare trãſ
actionem contractum eſſe probat textus
in. l. cum te. ibi de fide contractus. infra
eo. in. l. cõtractus. infra de fide inſtrumẽt.
in lege. Si donationis. de ijs quę vi. metuſ-
ue cauſ. fiunt. in lege. final. infra de litigio.
vbi à regula quadam in cõtractibus pro
poſita tranſactio excipitur. eſt igitur con-
tractus, cum exceptio ſemper fiat de regu
la. lege. nam quod. §. fina. ff. de penu. legat.
gloſſ. tamen ordinaria in illa. l. contractus.
in parte, tranſactionum. exiſtimat tranſ-
actionem impropriè cõtractum eſſe. Sed
verius eſt contractum propriè hunc eſſe
quod multi authores tenuerunt. & hoc re
ferens Andreas Tiraquellus de vtro. re-
tract. §. 1. gloſ. 14. num. 65. & Alciatus præ
ter hos in præſ. nume. 17. Cacialupus in
tract. de tranſact. quæſt. 4.

19 Vnde cõſequitur, quòd cum apud nos
ex contractibus debeatur gabella, hoc eſt
decima pars pecuniæ pro qua res vẽditur,
ex tranſactione quoque gabellam debe-
ri. Sed verius eſſe mihi videtur ſi fraus ceſ
ſet, vereq; tranſactio fiat, gabellam mini
mè deberi: cum leges noſtræ vendẽtes tã
tum & permutantes ad gabellæ ſolutionẽ
obligauerint. l. 3. & multis alijs eiuſdẽ tra-
20 ctatus in codice gabellarum. obſeruauit
tamen Bal. eleganter. in. l. 2. ff. de iureiurã.
in repetit. col. 6. verſicu. ad veritatis domi
nus meus tranſactionem reſpectu ſui eſ-
ſe contractum, obligat enim tranſigen-
tes nõ petere, ſed reſpectu partis diſceden
tis a lite potius dici diſtractum quàm con
tractum.

21 Quartò quæro an ſit contractus hic
tranſactionis nominatus vel innomina-
tus? Et videtur contractum nominatum
eſſe, vt in quo non ſit locus pœnitentiæ re
integra. l. quamuis. j. eo. quod proprium
eſt contractuum nominatorum. leg. iu-
riſgentium. in primo. ff. de pact. Sed in in-
nominatis re integra locus eſt pœnitẽtiæ.
leg. ſi pecuniam. in princi. ff. de condict.
ob cauſ. verius tamen eſt tranſactionem
eſſe contractum innominatum, habet
enim

enim nomen generale, quod alijs etiam conuentionibus adaptatur. l. 1. §. conuentionibus. iūcta glo. tranſigendi. ff. de pact. vbi eum tex. in hoc notant Barto. nume. 1. Alexan. nume. 13. Iaſſo. num. 7. l. trāſacta. 229. ff. de verbo. ſignifi. vbi id notat Alcia. & idem probat tex. in. l. 2. ff. de iureiu. vbi tranſactio largiùs ſumpta, ſignificat omnem actum, per quem diſceditur a lite. & ibi eum tex. notat Barto. num. 1. dicēs ibi eſſe caſum de hoc. & poſt Barto. in eandem ſententiam expendunt text. illum Fulgo. & Alexan. num. 1. Iaſ. num. 1. & huius quoq; propoſiti & opinionis videtur eſſe glo. pacto. in. l. ſiue apud acta. j. eo. exigit enim illa res interuentum vt ex tranſactione actio oriatur. Eſt igitur cōtractus innominatus tranſactio: nam ſi eſſet nominatus, etiam citra interuentum ſtatim actionem pareret. l. iuriſgentium. in principio. ff. de pact. & hanc opinionem ſequuntur Barto. in dicta. l. ſiue apud acta. num. 20. verſi, quæro ſecundo. Bal. col. fi. verſic. quęrit hic Bartolus. j. Ange. ibi. nu. 11. Alexander. nume. 15. Iaſſon. nume. 8. & teſtatur eſſe hanc opinionē communem Curtius ſenior. ibi. num. 52. quam etiam ſequitur Bal. in. l. Poſt rem. nu. 4. ff. eod. idē in rub. j. de rer. pmut. nu. 4. Iaſ. in. l. dedit. in princi. num. 12. ff. de condict. ob cauſ. Alexan. conſil. 40. num. 3. vol. 5. idem Alexand. per tex. ibi in. l. cum proponas. 2. de pact. ſup. col. 1. Decius ibi num. 1. & ante hos omnes Barto. quem illi non citant in. l. 1. num. 2. ff. pro empt. Imola. in. c. ſuper eo. nu. 6. de tranſact. Alciat. in. l. trāſactio. col. 1. j. hoc titu. Riminaldus conſ. 167. nu. 9. vol. 1. Corneus in. l. quamuis. col. 1. hoc titu. Fulgo. quem nemo refert in. l. 1. ff. de iureiu. num. 4. Cacialupus in tract. de trāſactio. quæſt. 5. nu 1. Matthęus de Afflictis deciſ. 108. nume. 2. noſter Gregorius in. l. 5. titu. 6. part. 5. in glo. 1 Bolognetus in præſenti. nu. 19. neminem allegans. Aretinus conſ. 96. num. 7. & eſt dubio procul communis hæc pręceptio & tenenda, tametſi Ioannes Corraſius. lib. 1. miſcell. quæſt. c. 23. contendat aduerſus oēs probare hunc eſſe contractum nominatum, nam quòd in hoc contractu re integra pœnitentia non admitatur, fauor litium ſopiēdarum eſt in cauſa, non quòd contractus nominatus ſit, quod in illa. l. quamuis. latius explicabo. quod ſi per acceptilationē tranſactio fiat, erit cōtractus nominatus. quod Bal. rectè notauit in rub. de trāſ. ex nu. 10.

22 Sed ſimplex ſit an reſpectiuus contractus hic poſſet dubitari. Et noſter præceptor Salmanticæ Oroſcius idemq; huius regij prętorij auditor egregius in rubri. ff. de tranſact. ſimplicem eum eſſe magna authoritate arbitratur: qui idē tradiderat in l. 1. §. conuentionis. nume. 10. ff. de pact. qui ita inquit cęteros ſentire, quaſi ſtatuat communem eſſe opinionem hanc. quam & ille tertio defendit in. l. ſi cum fundum. nume 16. ff. eo titu. Sed opinio hæc quam & Salmanticę ille nos docuit, falſa prorſus eſſe videtur: reſpectiuus enim contractus hic eſt. nemo enim à lite diſcedit niſi propter reſpectum aliquem vel pręlationē, ſed iuxta ſubiectam materiam huic vel illi cōtractui innominato aſſimilabitur id quod ex facti propoſiti ſpecie facillimè apparebit, & ex exemplis quibuſdam quę adduxit Cacialupus. de tranſact. q 5.

23 Sed bonæ fidei ſit an ſtricti iuris. Et ſtricti iuris eſſe videtur, vt qui non ſit enumeratus in. §. actionum. de act. Inſt. & voluit Bal. expreſſim. in. l. poſt rem iudicatam. 3. lect. nu. 4. ff de tranſact. Imola. in. c. ſuper eo. de tranſact. nu. 6. vt mihi nulla diſputatio hac de re ſuſcipienda eſſe videatur. Et receptius quoq; hoc eſſe autor eſt Alciatus nu. 16. idem ſequitur Bolognetus nu. 20. quibuſdam exiſtimātibus bonæ fidei eſſe, ſi ſuper cōtractu bonæ fide fuerit interpoſita, argu. tex. in. l. ab emptione. ff. de pact.

24 Poſtremò quæro ipſe tranſactionē cui iuri referri oporteat. Et cū nuſquā hoc rela

tumviderim, exiſtimo ipſe contractũ hũc iure gẽtiũ fuiſſe inuentũ. Mouet me, quòd cùm iam à principio ante ius ciuile lites eſſe cœperint (quibus dominiorum diſtinctio cauſam dedit) non dubium eſt, quin idem ius gentium tranſactiones quoque excogitauerit. Præterea ius illud obligationes atque contractus omnes inſtituit, exceptis quibuſdam qui à iure ciuili introducti ſunt. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. Sed
25 an tranſigens ſuper re hæreditaria videatur hæreditatem adire, & non dubitauerim hæreditati hunc ſe obligare, cùm actus hic geri non poſsit citra ius, & nomen hæredis, inducit igitur additionem hæreditatis. l. gerit l. pro hærede. de acq hæred. præterea tranſactio ſimilis eſt ſolutioni quæ inducit aditionem hæreditatis. l parentibus de inoffi. teſt. l. 2. de iur. de liber. §.

Summa rerum. L. Neq; pactio.

1 *Expenditur textus hic pro eleganti quadam Bart. deciſione.*
2 *Habere locum text. hunc etiam in pacto.*
3 *Tranſactio facta cum vno tutore, quare cæteris non proſit.*
4 *Expẽditur difficultas. l. ſi ex duobus. de tut. & ratio. diſtrab.*
5 *Et an habeat locum text. hic in acceptilatione vni tutori facta.*
6 *Tutor qui non tranſegit, in quantum ſit conueniendus.*
7 *Tutoribus pupillo datis, datur beneficium ordinis vt primò conueniantur qui adminiſtrarunt, quàm qui non adminiſtrarunt.*
8 *Niſi omnium nomine tutela à quibuſdã geſta ſit.*
9 *Sed in neglectis oẽs ſine beneficio ordinis tenẽtur.*
10 *Competenti ordinis beneficio, quo pacto procedat hæc lex Et nu. 11.*
12 *Competere etiam ordinis beneficium, procuratoribus in ſolidum obligatis.*
13 *Tutores gratis, procuratores accepto ſalario ſoleri adminiſtrare.*
14 *Duobus reis quoque beneficiũ ordinis competere.*
15 *Tutoribus etiam beneficium diuiſionis competere, exemplo fideiuſſorum.*
16 *Eſſe tamen inter hos inſignẽ quandã differentiã*
17 *Beneficium diuiſionis in vim quoque exceptionis poſſe impetrari.*
18 *Beneficium diuiſionis an tutoribus detur, qui dolo communi adminiſtrarunt.*
19 *Declaratur text. in. §. nunc tractemus. l. 1. de tut. & rat. diſtrahend.*
20 *Declaratur text. in. l. in magiſtratus. de magiſt. conueniend.*
21 *Tutori ex proprio dolo conuento, non dari beneficium diuiſionis.*
22 *Beneficium etiam cedendarum actionum competere tutoribus exactis, & vtiliſsimum eſſe hoc beneficium.*
23 *Lex hæc quo caſu ſit accipienda.*
24 *Beneficiũ etiã vtiliũ actionũ tutoribus cõpetere.*
25 *Quare ſuperiora beneficia quæ tutoribus impenduntur, ad fideiuſſores non pertineant?*

¶ L. Neque pactio

LEgem hanc exiſtimat Bartol. difficilem eſſe in textu, ãc etiã in gloſsis, ſequẽtes quoq; ſcriptores plurimum legis huius difficultatem commendarunt. Diuiditur in duas partes: in priori loquitur Imperator in genere: in ſecunda, veluti illatione quadam dubitationem præpoſitam diſſoluit. Secũda eſt ibi cùm igitur tres. Diuiſio hæc Accurſij eſt in. 3. ſcholio, quam & Bart. ſequitur. & eſſe communem affirmat Purp. nu. 4. Summatim hoc cõtinet, Tranſactio facta cum quibuſdam ex adminiſtratoribus, cæteris quibus cum non eſt tranſactum non prodeſt.

1 Ex tex. ibi communiter rẽ geſſerunt, collige quod cõmuniter fieri dicitur, quod fit ab aliquibus promiſcuè, quare iuuare videntur verba hæc ſententiam Bartoli in l. quintus. nu. 3. ff. de annu. legat. vbi inquit ille iubente teſtatore filios ſuos ſtare in cõmunione videri eum præcepiſſe, vt fructus patrimonij communiter expendantur, & colligantur, & ſi vnus ex illis habuerit maiorem familiam, quàm alius, æqualiter tamen collatio vt fiat. & illam Bartoli deciſionem ſequuntur in præſenti Aretinus.

Digitized by Google

2. notabili. Riminald. col. 1. Philippus col. 1. Purpuratus. nume. 14. Iacobinus nu. 3.

2 Sed videtur text. hunc redundare dicentem: neque pactio neque tranſactio. contra text vulga. in. §. quibus. ſed gloſ. 1. reſpondet pactionem hîc & tranſactionem ſynonyma non eſſe, illam enim gratuitam eſſe, hanc non gratuitam. loquitur igitur text. hic & in pacto & in tranſactione. gl. intellectum ſequuntur Bartolus in vtraque lect. 1. oppoſit. Fulgoſi. ante numerum primum, hinc colligens in titulo hoc incidenter de pactis quoque agi. nam & in titulo de pactis Fulgoſius inquit, agitur interdum de tranſactionibus. l. cùm proponas. illius tituli.

3 Secundò contra text. hunc ita argumentor, videtur enim quod pactio atque tranſactio prodeſſe debeat cæteris tutoribus propter communionem & vnitatem actionis. argum. text. in. l. 1. ſi vnus ex plur. appella. & quoniam factum vnius ex correis cæteris prodeſſe ſolet. l. fi. C. de duob. rei. Huic difficultati reſpondet glo. 4. dicens in pactis atque contractibus aliud eſſe, neque enim illa extenduntur ad perſonas alias quàm ſint in pactis ipſis atque contractibus compræhenſæ. l. ſi vnus. §. ante omnia. ff. de pact. l. Imperatores. in princ. & in. §. fi. ff. de tranſact. quæ regula ampliatur ex hoc textu. ſecundum Alexandrum col. 1. Decium. 1. notabil. vt procedat etiam in habentibus ius connexum. Adde quod neque pactum factum ſuper re principali extenditur ad appendices. l. penult. §. mancipia. ff. ſolut. matrim. neque de tempore ad tempus fit extenſio in contractibus. l. epiſtola. §. fin. ff. de pact. l. ſi cùm Hermes. C. locat. neque in contractibus argumétum à ſimilibus ad ſimilia vnquam procedet. quod Alexander notauit, & retulit Decius in præ ſ nu. 1. argumento autem legis. fi. C. de duo. reſpondet Bald. col. 1. textum illum agere in petitione vel exactione quę veniebat ex natura actionis, legem noſtram in tranſactione, quæ non eſt de natura actionis tutelæ, & hunc Bald. intellectum probauit etiam Iacobinus nu. 8. Bal. immemor. præterea agit textus ille in duobus reis, tutores autem licèt ſint in ſolidum obligati, non tamen ex hoc cenſentur duo rei. l. rem hæreditariam. ff. de euict. quem textum in hoc expendit Angelus in. l. 2. §. ſi tamen hominem. ff. de verbor. obligat. nu. 2. vbi inquit eum text. eſſe menti tenendum in hoc. eumq́ue in idem notarunt Aretinus in præſ. nume. 3. Riminal. 1. notabi.

4 Sed contra textum hunc iterum oppono textum. in. l. ſi ex duobus. verſ. quòd ſi conuentus. ff. de tut. & ratio. diſtra. vbi ex duobus tutoribus qui rem pupilli adminiſtrauerant, vnus ſoluit certam quantitatem, & textus inquit, hanc ſolutionem alteri profuturam, tametſi ex dolo communi tutores ibi conuenirentur. ſed gl. magna paulò poſt principium hîc ſoluit difficultatem hanc, dicens ſolutionem factam ab vno tutore prodeſſe alteri in accepta quantitate, non vltra, tranſactionem autem non præiudicare hic adulto vel maiori cum duobus ex tribus tutoribus vel curatoribus tranſigenti. gl. intellectum ſequuntur Bart. 2. oppoſit. & eſſe hanc ſolutionem communiter approbatam affirmat Philip. Decius nu 4 qui poſt Cumanum quem allegat, exiſtimat idem eſſe dicédum in confeſſione ſolutionis facta per adultum vel maiorem in fauorem vnius tutoris, nam ea proderit cæteris contutoribus, ſi confeſſio talis ſit, vt arguat ſolutionem.

5 Sed an idé in acceptilatione dicendum ſit, fingo enim Celerinum in præſenti hos duos tutores vel curatores per acceptilationé liberaſſe, an eis facta acceptilatio proſit tertio cótutori. Quod videtur, cùm acceptilatio ſit quædá imaginaria ſolutio. §. 1. verſ. eſt auté. Inſt. qui. mo. toll. oblig. l. & per iuſiurádú. l. & vno. ff. de accep. atq; has duas leges Bar. hîc allegauit. ſed melior tex. eſt in l. ſi ex plurib. ff. de acceptil. in. l. 3. §. nunc de effectu. ff. de lib. leg. & Bar. quidé in hac difficultate

cultate breuiter ſed eleganter diſtinguit, inquit enim ille: quod ſi acceptilatio ſimpliciter facta ſit, quoniam liberauit quis ſuos tutores per acceptilationem profuturam eam cæteris, ſi verò acceptilatio ſit interpoſita ſuper tranſactione, veluti tranſactionis naturam & ipſa ſortita, non magis profuturam eam cæteris quàm in præſenti profuit ipſa tranſactio. argument. text. in. l. age cum Geminiano. ℥. eo. hanc Bartoli diſtinctionem ſequuntur Paulus de Caſtro, & Alexander num. 8. Decius nu. 9. Alciatus num. 21. qui ei declarationes quaſdam accommodat. Purpur. num. 102. Curtius Senior. num. 6. affirmans recentes ſcriptores tranſire cum Bart. in hoc. Iunior verò num. 34. dicens doctores tranſire cum Bartolo, neque eſt dubium, quin hæc ſit magis communis opinio.

6 Sed cùm text. hic tutorem cum quo tranſactum minimè eſt, impunè permittat conueniri ab ipſo adulto, in qua parte ſit conueniendus minimè declarat, hîc igitur paulìſper immorandum. Et oportet quidem pro huius rei intelligentia præmittere, quòd plures tutores eandem tutelam adminiſtrantes, atque etiam curatores ſunt in ſolidum obligati. l. diui. l. tres tutores. ff. de adminiſt. tut. l. 2. infra. de diuen. tut. vbi duo caſus ab hac regula excipiuntur: prior eſt, quando teſtator tutelam diuiſit: poſterior, ſi à iudice diuiſa ſit, quibus pro ſua quiſque parte tenetur non alterius: tertius caſus eſt, quando ſunt tutores diuerſæ ſpeciei, quoniam vnus eſt teſtamentarius, alius datiuus, quo caſu pro ſua quiſque parte tantum tenetur. l. Lucius. §. cum teſtamento. ff. de adminiſt. tut. vbi eum textum ita interpretatur Bartolus, atque eodem modo declarat eum textum Bartolus in præſ. num. 4. Iacobinus nume. 11. & communem eſſe teſtantur hunc intellectum Alexander num. 3. Curtius Iunior num. 10. Tametſi gl. ibi in parte aliàs exiſtimet diuiſionem ibi fuiſſe factam à teſtatore, cuius intellectus ex eo arguitur, quòd text. ipſe inquit in illis verbis, ac ſi teſtamento in partes dimidias tutores dati eſſent, his igitur caſibus quibus tutores non tenentur in ſolidum, poteſt accipi hæc lex dum inquit, in his quæ ſeparatim, licèt autem tutores in ſolidum teneantur, habent ipſi inter ſe quatuor beneficia, ne in ſolidum excutiantur.

7 Primum eſt beneficium ordinis, ſecundum beneficium diuiſionis, tertium beneficium ceſsionis actionis, quartum beneficium vtilis actionis, de quibus ſigillatim hîc agendum eſt. Beneficium igitur ordinis competit, quando ſunt plures tutores, quorum aliqui geſſerunt alijs minime gerentibus, nam non gerentes ſi conueniantur, beneficio ordinis poterunt impetrare, vt primò qui geſſerint conueniantur. l. 2. in princ. infra. ſi tutor non geſſerit. l. cùm interdictæ. C. arbit. tutel. & inquit eleganter Baldus in præſenti. fi. col. verſ. demum quæritur naturali æquitate fuiſſe introductum, vt primò reddat rationem qui adminiſtrauit, quàm qui non adminiſtrauit, atque ad gerentem priùs manus porrigantur. adde hoc ordinis beneficium & ad hæredes non gerentium extendi. l. pater. verſ. priùs. ℥. de hæred. tut.

8 Limitabis tamen hanc regulam vt minimè procedat, ſi gerentes geſſerint ex mandato eorum, qui non geſſerunt, tunc enim omnes geſſiſſe videntur. l. ita tamen. §. geſſiſſe. ff. de adminiſtrat. tut. exiſtimante Saliceto in præſenti col. 2. non ſufficere hoc in caſu ſimplicem permiſsionem. Sed eius obſeruationi obſtare videtur textus in. l. tres tutores. §. non ſolùm. ff. de adminiſt. tu. ibi ei qui permiſit. ſed benè Purpuratus reſpondet nu. 50. in illa. l. non ſolùm ſimplicē permiſsionem adfuiſſe, ſed mandatum videri potiùs propter exactam ſtipulationem rem pupilli ſaluam fore. & Saliceti quoque opinionem probarunt

runt Alciatus num. 11. Claudius num. 4.
9 Secundò limitabis hanc regulam vt mi
nimè habeat locum in neglectis, in his
enim omnes æqualiter ſine beneficio or-
dinis tenebuntur. l. 2. verſ. ſi qua. C. ſi tut.
non geſſ. l. tutor qui. §. in eum. ff. de admi-
niſtrat. tut. niſi neglecta appendicia ſint
eorum quæ geſta fuere. l. tutores. verſ. in
de in eo. ff. de adminiſtrat. tut. tex. optimus
in l. quid ergo. verſ. iudicio. ff. de contra. iu
di. tut. quare ſi in ſpecie huius legis Celeri
10 nus tranſegit cum eo tutore, quem ex or-
dinis beneficio oportuit primò conueni-
ri, ſi agat ex poſt facto contra alium tuto-
rem non habet locum lex noſtra, quo-
niam tutor conuentus beneficium ordi-
nis rectè opponet atque illo ſe perpetuò
defendet, & neque qui primò fuit conue-
niendus iam conueniri poterit, obſtante
tranſactione, ſed ſi tranſactum ſit cum eo
qui ſecundo loco erat conueniendus, tunc
poterit impunè agi contra alium, atque
hoc in caſu loquitur text. hic, quod Bart.
rectè obſeruauit nu. 5. & ante eum Petrus,
& Cynus. ſi col. verſ. quæro ergo. atque
hotum intellectum communem eſſe eum
ſequutus affirmat Curtius Iunior nu. 14.
in eo autem quod ad adultum peruenit ex
cauſa tranſactionis, proderit cæteris tranſ-
actio. vt in. l. ſi ex duobus iam allegata, idq;
non propter tranſactionem, ſed propter
ſolutionem.
11 Sed ſi is qui primò erat beneficio ordi-
nis conueniendus trãſactionem fecit cum
adulto, cùm ſoluendo non eſſet, an hoc
caſu poſsit adultus, non obſtante tranſ-
actione alium tutorem conuenire. Et non
poſſe exiſtimat Cynus in præſenti. allegat
ille tex. in. l. vir ab eo. ff. de iur. dot. ſed acci-
pienda hæc doctrina eſt ex Saliceto & De
cio in præſenti, vt eatenus tranſactio hæc
proſit contutori, quatenus primus ille ſol-
uendo inuenirteut. Sed Cyni opinionem
generaliter acceptam teſtatur communio-
rem eſſe eam ſequutus Alciatus nu. 7.
12 Superioribus addi oportet non ſolùm
in contutoribus ordinis tationem haben-
dam eſſe, ſed in procuratoribus etiam, qui
licèt in ſolidum teneantur, primò tamen
eſt conueniendus qui geſsit, quàm qui
non geſsit. gloſ. notabilis in. l. creditor. §.
duobus. in glo. pro ſolido. ff. mandat. vbi
eam ſequitur Salicetus num. 2. Albericus
tamen poſt Iacobum de Aret. videtur de
gloſſæ illius opinione aliquantulũ dubita-
re, atque contra eam videtur eſſe text. in
l. 2. §. ſi tres curatores. ff. de curat. bon.
dand. vbi curatores non habent hoc ordi
nis beneficium. tametſi glo. ibi in parte ve-
riorem iterum repetat ſuam illam opinio
nem, quam tenuit in illo. §. duobus mihi
adhuc opinio Iacobi de Aretio & Alberi
ci verior eſt, quam & Purpurat. hic tenet,
alios allegans num. 53. Curtius Iunior nu.
15. qui inter tutores & procuratores hanc
differentiæ rationem prætendit, quòd
cùm tutores eligantur inuiti, nec niſi cer
tis ex cauſis à tutelæ munere, poſsint ſe ex-
cuſare. l. propter litem. ff. de excuſat. tut.
cum vniuerſo illo excuſationum tractatu
lex voluit illis hoc ordinis beneficium im
partiri, procuratores verò voluntarij ad-
miniſtrant. l. filiusfamilias. §. inuitus. ff. de
procurator. l. inuitus. C. de procurat. quare
non eſt quòd his ordinis beneficium com
petat, quoniam magis fauet lex facienti
hunc actum ex neceſsitate quàm ex volunta
te. l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. ff. qui ſat co-
gant. atque hanc rationem videtur mihi
Vlpianus ipſe ſignificaſſe in illo. §. ſi tres cu
13 ratores. ibi niſi inuitus factus eſt. Eſt & alia
ratio iudicio meo inter hos, quòd tutores
liberaliter tutelam adminiſtrant, nullum
enim ſalarium regulariter habere ſolent,
niſi aliqua ex cauſa hoc eis iudices ſtatue
rint. l. à tutoribus. § quemadmodum. ff. de
adminiſtrat. tut. vbi hoc notat Bartolus,
idem Bart. in l. pupillus. nume. 6. ff. de tut.
Imola in c. 1. num. 4. de pecu cleric. Guido
Papæ. deciſ. 68. Angelus in. §. actionum
numer. 36. de acti. Inſt. Anania in. c. qua-
liter. §. licèt. nume. 10. de accuſat. May
nerius in. l. quo tutela. nume. 77. ff. de re-
gulis iuris. Iaſ. in. l. litem. de procur. infrà
nu. 2. licèt

num.2.licet lex regia.2. tit.7.lib.3. foro le-
gũ. quæ ex facto ſeruatur apud nos quod
eſt notiſsimum, & ſcripſit præceptor dili-
gentiſsimus atque iudex integerrimus Io-
annes Oroſcius in .l. ſumptus. nu. 10. ff. de
pact. Decimam partem redituum pupilli
vel minoris decernat tutori. quæ lex iuſtiſ-
ſima mihi videtur, vt eſt iudicio meo ini-
quiſsima conſuetudo capitis hiſtrie qua
obtinuit, vt tutores lucrentur omnes fru-
ctus bonorum pupilli, quã refert Rochus
in.c.fi. de conſue.nu.724. Procuratores ve
rò accepto pretio procurationis officio
funguntur, minùs igitur his quàm illis erit
indulgendum.
14 Eſt & in duobus reis in ſolidum obliga
tis beneficium ordinis admittendũ, nam
is primò excutiẽdus eſt qui commodum
ſenſit ex obligatione ex text. eleganti in. l.
vnde quæritur. ff. commodat. cui rei præ-
ſtat etiam argumentũm non leue textus
in.l. quid ergo. ff. ad municipal. & in.l.1. C.
quo quis ordin. conueni. libr. 11. & tenuit
hanc opinionem Barto. in. l. cum plures. §.
veſtimenta. ff. locat. Paulus de Caſtro. ibi
nu.2. idem Bartolus in. l. in duobus. §. vbi
duo. ff. de duo. re. nu.12. idem in authẽ. hoc
ita. nu.29. C. de duob. re. Paulus de Caſtro
in. l. ſi vt certo. §. ſi duobus. nu. 17. ff. com-
mod. Fulg. ibi nu.4. Salicet. num. 25. An-
gel. in illa. l. vnde quæritur. Roman. conſ.
114. num. 4. licèt in principio opinionem
hanc arguere videatur Angel. de Aretio.
in. §. duo. nu.4. de duob. re. Platea in. l.1. nu.
5. de conuenien. fiſ. debit. lib. 10. Aretinus
conſ.35. col.5. Anania conſ.60. Alexander
in. l. Marcellus. in additionibus ad Bart. ff.
de fideiuſſ. Lopius in repet. c. per veſtras.
De donat. inter vir. & vxor. §.77. verſ. quin
to dicit text. num.10. ad finem. Rodericus
Xuarez in. l.2. tit. de citationibus, libr.2. fo-
ro leg. Hippol. in rub. de fideiuſſ. nume.
65. idem ſingul. 2. Ripa in. l. ſi ex toto. §. ſi
num.20. ff. de leg.1. dicens ita ſe obtinuiſ-
ſe Purpur. impreſ. num.93. & dicitur hanc
fuiſſe opinionem Guilelmi de Cugno in
l. Sed Iulianus. §. idem ait. ff. ad Macedo.
quæ eſt accipienda modò is, qui hanc or-
dinis exceptionem proponit, ſuis ſumpti-
bus iudicium agitari permittat, quod pro-
bat tex. in illa. l. vnde quæritur. ibi periculo
lo ſuo. Secundò eſt eadem propoſitio ad-
mittẽda modò is qui reuera commodum
ſenſit ex obligatione facilè poſsit conue-
niri ex tex. in. l. cum plures. §. veſtimentum.
ff. loca. & cum duobus reis in ſolidum o-
bligatis beneficium ordinis admittamus,
multò facilius idem admittemus in fide-
iuſſoribus qui ſe ſimul & in ſolidum pro
aliquo obligauere: licet enim vnus eorum
dicat ſe conſtituere fideiuſſorem & prin
cipalem debitorem ac ſolutorem ſi nil ad
hunc peruenit magis quàm ad alios con-
fideiuſſores, nil eſt cur cum prius creditor
excutiat, ſed primò is eſt conueniendus
ad quem aliquid peruenit, deinde inter o-
mnes diuidetur obligatio ex gl. ordinaria
in auth. de fideiuſſorib. in prin. verbo fide
iuſſorem, ibi item quid ſi principaliter. coll.
1. atque ſecũdum eius gloſ. opinionem lite
per bina auditoria remiſſa in cauſa graui
pronuntiauimus, atque hæc ſententia lite
iterum ad ſequẽs auditorium remiſſa fuit
15 confirmata. Secundum beneficium quod
tutoribus impenditur eſt diuiſionis, licèt
enim omnes geſſerint vel nullus geſſerit,
ita vt non ſit locus ordinis beneficio, com
petit tamen tutori conuento beneficium
diuiſionis quo impetrari ſolet vt obliga-
tio inter omnes diuidatur qui ſoluendo re
perti fuerint. l.1. §. ſi pupillus. verſ. nunc tra-
ctemus. ff. de tut. & ratio. diſtrahen. vbi
text. inquit hoc eſſe iure introductum ad
ſimilitudinem fideiuſſorum, qui licèt plu
res interceſſerint & ſint in ſolidum obliga
ti, diuiditur tamen inter hos obligatio ex
epiſtola diui Adriani. §. Si plures. de fide
16 iuſſ. l. fi. J. de conſt. pecu. Eſt tamen hac in
cauſa inſignis quædam differentia inter
fideiuſſores ac tutores, licèt enim inter
vtroſque obligatio diuidatur, ac proinde
tutor conuentus diuiſionem poſtulans te
neatur probare contutorem ſoluẽdo eſſe.
l. ſi dubitetur. in prin. ff. de fideiuſſor. fide
iuſſori

Digitized by Google

iuſſori,neceſſe eſt probare alterũ fideiuſſo
ré ſoluendo eſſe tẽpore litis conteſtatæ, vt
in illo.§.ſi plures.tutori tamẽ ſatis eſt,ſi pro-
bet contutorem fuiſſe ſoluendo tempore
depoſitæ adminiſtrationis.l.3.j. de probat.
idque Fulg.notauit, quem referunt & ſe-
quũtur in præſenti Alci.nu.15.Purp. nu.55.

17 Et competit quidẽ hæc exceptio fideiuſ
ſoribus vel tutoribus,non ſolùm in modũ
exceptionis, ſed etiã per iudicis officiũ poſ
ſunt impetrare, vt inter eos diuidatur obli
gatio.gl.ſingularis in.l. ſi contẽdat.in gl.1.
ff.de fideiuſſ.quam ibi ſequitur Bar. & te-
ſtatur eſſe ſingularem & communiter ap-
probatam Angelus de Areti.in.§.ſi plures.
nu.8.de fideiuſſ.Inſtit.cuius meminiſſe hic
videtur Bal.col.2.paulò poſt med.in.l.ibi de
diuiſione. & eã ſequitur Alexander in pre
ſenti nu.4.dicens eam non eſſe alibi, eſſeq;
communiter approbatã affirmat Felinus
allegãs alios,idem ſequutos in.c. ſi autem.
fi.col.de reſcript.atque hanc opinioné ipſe
ſequor. tametſi Raynerius de Forlinio te-
nuerit hoc diuiſionis beneficiũ excipien-
do duntaxat opponi poſſe,quem & Pur-
pur.ſequutus videtur.nu.60.

18 Sed an hoc diuiſionis beneficiũ perti-
neat ad tutores, qui ex communi dolo cõ
ueniuntur.Et gl.magna in præſenti in verſ.
nam & vterque.refert in hoc opinionem
Azonis contra Hugolinum, exiſtimantis
doloſè gerentibus non dari hoc diuiſio-
nis beneficium. atque Azonis ſententiæ
videtur adeſſe text⁹ in.l.1.§.planè. ff. de tut.
& ratio. diſtrahend. vbi tutori conuento
ex dolo cõmuni non competit beneficiũ
vtilis actionis,quare eadem ratione nec di
uiſionis prodeſſe debet. Secundò pro hac
opinione Azonis videtur eſſe text. pulcher
rimus in.l.in magiſtratus. ff.de magiſt.cõ-
ueniend. pro cuius inductione præmitto
magiſtratus ac tutores eadẽ actione cõue
niri.l.fi.ff.de magiſt. cõuen. probatur autẽ
in illa l.in magiſtratus.quòd quãdo magi-
ſtratus dolo tutoré pupillo proſpexerunt,
cõpetere actioné ei,qui pupillus fuit aduer
ſus vnũquemq; magiſtratũ in ſolidũ ſine
beneficio diuiſionis. Tertio allego tex.in.l.
ex facto, ibi,ſi nõ ſit conſcius fraudis.ff. de
neg. geſt.liẽt text.in.l.in magiſtratus.velu-
ti ſingularis cõmẽdetur.& opinioné Azo.
ſequũtur in preſ.Oldr.& eũ referẽs Alber.
Paul.de Caſtr.nu.3. dicẽs tex.illũ adhuc in
hãc propoſitioné nõ fuiſſe allegatũ,qui ad
dit quòd hãc opinioné Azon.ſequũtur do
ctores, ſed ante Paulũ allegauerat text.illũ,
in hoc Salic.in præſ.qui tamẽ anceps eſt in
quã opinioné inclinet, ſed eandẽ Azonis
ſententiam ſequitur Iaſſ.nu. 9.& commu-
nioré eſſe teſtatur Purpu.nu.57. & hãc opi
nioné Azonis ſequuntur in dicta l.in ma-
giſtratus.Cynus,Rayner.Alber.Bal.& Cu
manus.gl.tamẽ. in præſenti approbata opi
nione Hugolini contra Azoné, exiſtimat
etiã doloſè gerentibus conuentis ex com
muni dolo cõpetere hoc beneficium diui-
ſionis,ex tex.in.l. ſi plures. ff. de adminiſtr.
tut: ibi excipere debebunt periculi ſocie-
tatem.quod magis ratio ſuadet, ibi enim
plures tutores ex communi dolo conue-
niuntur, quoniam tutelam non admini-
ſtrauerint, ceſſatio enim in adminiſtratio-
ne,dolus eſt, l. ſi procuratorem.§. dolo. l.
dolus.ff.mandat. & tamen fit diſcuſsio in-
ter eos.atq; ita ex illo textu.gl. in dicta.l. ſi
plures,verb. ratio ſuadet: ſequitur hãc opi
nioné Hugolini contra Azoné. itẽ Bar.ibi
1.oppoſ.idem Bart.in præſenti.nu.6.& eſſe
hanc opinioné cõmuniter approbatã te- 15
ſtatur Bal.eam ſequutus col.2.verſ.quæro
quatuor.Sequuntur eã Ang.in fine.Fulg.
nu.2. dicẽs cæteros doctores tranſire cum
ea. Alex.nu.4.teſtatus hanc eſſe magis cõ
muné opinioné, & magis communé eſſe
Iaſſon etiã affirmat nu.9.& cõmuné eſſe te
ſtantur,eã ſequuti Rimin.col.penul. Clau
dius.nu.4.vterq; Curtius. Senior nu.11. Iu-
nior nu.19.cõmunem eſſe teſtatur Iacobi.
nu.26.eã ſequut⁹. & tenet hãc opinioné gl.
in illo.§.nũc tractem⁹.verb.vlla ſocietas.&
eſſe cõmuné eã ſequutus affirmat Ange.de
Aret.in.§.ſed ſi ex teſtamẽto. nu. 4.de ſatiſ
dat.tut.Inſti.quã & ipſe Iubẽs ſequor. Cui
19 non obſtat text. in.§. nunc tractemus.vbi

vtilis actio non datur doloſo, quoniam
faciliùs conceditur beneficium diuiſionis,
quàm vtilis actionis, quoniam illud ten-
dit ad defenſionem, hoc ad actioné.vulg.
l.Arrianus.ff.de act.& obligat.& ita reſpó
dent illi legi Petrus de Bella pertica. & Bal.
Fulg.nu.3.Aretinus ſi.col. Addit Purpura
tus nu.73. quòd hãc differentiæ rationem
confirmant poſteriores. Secundò non
20 obſtat tex.in.l.in magiſtratus.quoniam li-
cèt actio eadé ſit contra tutores,& contra
magiſtratus, attamé ſolét à iure diſtingui.
l.Lucius.§.1.ff.ad municip. vbi dicitur aliá
eſſe cauſam tutorú,aliam eorú,qui Remp.
adminiſtrãt,atq; ita illi legi reſpódet Alex.
in præſ. Secundò reſpondent Raynerius
& Cumanus in proprio loco, quod licèt
mero iure magiſtratus teneantur in ſoli-
dum, ex æquitate competit illis beneficiú
diuiſionis.atque hunc intellectú Salic.Iaſſ.
& Decius, & plæriq; alij ad illum textum
retulerunt, qui tamen non multum qua-
drat illi diſpoſitioni. Tertia quoq; fuit in
hac difficultate Alexan.ſententia nu.4.vt
ſiquidem dolus ſit commiſſus in faciédo,
vera ſit opinio Azonis, ſi in omittendo,o-
pinio Hugolini procedat, quo caſu agere
videtur tex.in illa.l.ſi plures.& hãc Alexan
dri opinioné ſequũtur Decius nu.7.Alcia.
nu.8.ſed hæc Alexandri limitatio manife-
ſtiſſimè contradicit communi opinioni.
21 Limitabis tamen hanc Hugolini quæ
communis eſt, & vera videtur, opinioné
vt minimè habeat locú ſi tutor non ex cõ
muni,ſed ex proprio dolo cõueniatur,quo
caſu vera erit ſententia Azonis,vt minimè
competat illi beneficium diuiſionis.Ex Bar
tolo in præſ.nu.6. cuius opinionem teſtan
tur eſſe communiter approbatá Curtius
Senior nu.12. Iunior verò nu.17.Purpu.nu.
59.quibus præmiſſis quærit Bart.nu.7. an
quo caſu cõpetere diximus beneficiú di-
uiſionis habeat locú hæc lex.& ex Bar con
ſtat duplex cõcluſio.Prior eſt, quòd ſi trãſ
actio facta eſt cú eo qui non poterat oppo
nere beneficiú diuiſionis propter propriú
dolum non poteſt agi contra aliú. allegat
Bar.tex.in.l.ſi pupillus.ff.de adminiſt.tut.
Et eſt ratio huius concluſionis (Curtio Iu
niore notante nu.20.) quoniam cùm hic
adultus non poſſit iam actiones cedere,
par eſt,vt à iudicio repellatur.l.Stichú aut
Pamphilum.§.penul.ff.de ſolut. Secunda
concluſio eſt,quòd ſi trãſactú ſit cum eo,
cui ex iure competebat beneficium diui-
ſionis, poterit agi contra alium, & ita eſt
accipiendus text. hic, & conuenietur hoc
caſu,& ſecundus tutor pro rata parte eum
contingente.
22 Tertium eſt beneficium cedendarum
actionum, quod datur tutoribus ſoluenti
bus pro contutoribus,nam poſſunt hoc be
neficio impetrare,vt ſibi ſoluẽtibus cedan
tur ab adulto actiones negociorú geſtorú
cõpetentes illi aduerſus tutores, vt eos poſ-
ſint exigere, ſi quando ſoluendo eſſe reper
ti fuerint.l.1.§.ſi pupillus.verſ. nunc tracte-
mus.ff.de tut.& ratio.diſtrahen.& compe
tit hoc beneficium tutori conuento ex
communi culpa,vel ex culpa alterius:nam
ſi conuenitur ex communi dolo, vel ex
proprio, non habebit hoc beneficium.l.1.
§.planè.ff.de tut.& rati. diſtrahen. atque in
hoc dicit Bart.nu.8. omnes concordari.&
eſſe communem hanc doctrinam affir-
mat Curtius Iunior num.23. Eſt autem vti
liſſimum hoc remedium cedendarum a-
ctionum, quoniam renuntiatio omnium
beneficiorum facta à correo vel fideiuſſo-
re hoc beneficiú non compræhendit, niſi
ſpecialiter facta ſit.ita enim voluit Bal in.l.
ſi diuiſa C.loca.Roman. conſ. 472. nu. 3.
Hippolyt.in rub.ff.de fideiuſſ.nu.29.quo-
niã generalis adéptio remediorú nõ aufert
id beneficiú, quod ex poſt facto naſciturú
eſt.l.Pamphilo.§.Pomponius.ff. de legat.3.
23 Sed quærit rurſus Bart.nu.9. in quantú
agi poſſit cú eo tutore,cú quo tranſactum
non eſt.Et ſiquidem actio erat cedenda in
totum ei,cum quo tranſactum non eſt, in
nihilo poterit cõueniri, obſtante exceptio
ne cedendarú actionum, vt in præalleg.l.
Stichum.§.penul. & hoc caſu nõ loquitur
hæc.l.Si verò ceſſio eſſet faciéda pro parte

vt in tu-

vt in tutoribus conuentis ex communi culpa, tũc pro illa parte poterit alius tutor qui cùm non fuit tranſactum conueniri. Sed ſi in nihilo prorſus eſſet cedenda actio, vt quia tutor cõuenitur ex culpa propria, vel ex dolo proprio vel communi, tunc in totum conueniri poſſet, niſi alia remedia obſtarent, de quibus ſuprà dictum eſt. & hanc Bart. reſolutioné ſequuntur Bald. & poſteriores authore Purpur. nu. 76. & eſſe cõmuniter approbatã teſtatur Cur. nu. 26.

24 Quartum remediũ eſt vtilium actionũ quod datur tutoribus conuentis atq; exactis cõtra alios contutores, quo caſu actiones ab eo, qui pupillus fuit, ceſſæ nõ ſunt, quod probat tex. in illo. §. nũc tractemus. & in hoc beneficio poſſunt repeti omnia quæ in beneficio cedendarũ actionũ dicta fuere, quare Bart. exiſtimat inſiſtendũ hic minimè eſſe. Sed bene Bald. hic col. 2. verſ. quæro quid operatur, dubitauit quid fuerit neceſſum adinuenire hanc celsionem actionũ, cùm & nõ ceſſę cõpetant vtiles. Et reſpondet ex ceſſione transferri exercitium directarũ actionũ, atq; poſſe ceſſionarium directas actiones intendere nomine cedentis. l. qui ſtipendia. C. de procurat.

25 Vltimo loco gl. noſtra in verſ. item nota quòd ſi vnus mouet elegantẽ difficultatẽ dicens, quòd cùm tutori aduerſus contutoré detur vtilis actio ſine ceſſione, quare non idẽ ſit in fideiuſſore ſoluente, qui nullam aduerſus confideiuſſorem actioné habet, etiã ſi ſoluens eum quoq; liberauerit. l. vt fideiuſſor. 40. ff. de fideiuſſ. Et prima ratio huius differẽtiæ cõſtat ex gloſſa, quod cùm fideiuſſor habeat ſuã actioneẽ mandati contra principalẽ pro quo ſoluit §. ſi quid autẽ. de fideiuſſ. Inſtitut. nõ ita facilè ei ſubuenitur, ſicut tutori qui nullam actioné reliquam habet, ad conſequendũ id quod ſoluit. Sed hæc ratio nil eſt, quoniam ex ea ſequeretur, quòd ſi principalis pro quo ſoluit fideiuſſor exigi non poſſet propter inopiam, quo caſu inanis eſſet actio mandati. l. nam is. ff. de dol. habiturũ hoc caſu fideiuſſorem actioné contra ſuũ confideiuſſoré. Sequeretur prætereà quòd ſi fideiuſſor intercederet pro eo, qui naturaliter tantùm eſt obligatus, quo caſu etiã exactus nullum habet actioné contra principalem. l. Marcellus. ff. de fideiuſſ. aliquã hoc caſu actionem eum habiturũ, quod eſt contra text. in illa. vt fideiuſſor, quare hanc gl. rationem reprobat Bart. in præſe. nu. 11. Secunda ratio glo. eſt, quoniam tutor conuenitur actione tutelæ quæ bonæ fidei eſt. §. actionum. de act. Inſtit. ſed fideiuſſor actione ex ſtipulata, quæ eſt ſtricti iuris. Sed neque hæc ratio facit ſatis, quoniã idem eſſet dicendum in mandatoribus, quod in fideiuſſoribus dictum eſt. dicta. l. vt fideiuſſor. quam ita amplat reprehendens gl. rationem Bart. in præſenti. His rationibus veluti malè contenta gloſſa, remittit ſe ad rationem quam ipſa poſuit in dicta. l. vt fideiuſſor. quo in loco ex glo. in parte nõ eſt, conſtat tertia ratio, quòd lex faueat magis contutoribus qui inuiti administrãt, quàm fideiuſſoribus qui voluntarij intercedunt. Sed hãc rationé Bartolus ea lege damnat, quòd duo rei voluntariè quidé obligantur, & tamen vni correorũ ſoluenti, competit cõtra alium actio ſine ceſſione. l. 2. ĩ. de duo. re. Quartam igitur rationé ponit gl. in. l. ex facto. in gl. qua actio ne. ubi itẽ fideiuſſor. ff. de nego. geſt. dicens quòd tutor ſoluens hoc gerit in animo, vt ſe contutoreſq; ſuos liberet, atq; ideo habet vtilem actionem ſine ceſſione, at verò fideiuſſor ſolués hoc agit vt reum liberet, nõ confideiuſſores, ac ideo contra eos nõ habet actioné. quam rationé (cùm Accurſij ſit) Iacobus de Rauenis dicitur ſibi vendicaſſe, vt refert Bar. qui eam ſequitur nu. 11. & veram eſſe hanc rationem affirmat Fulgo. num. 5. & eam ſequitur Iacobi. nu. 32. Corneus ſi. col. & eſſe communiter approbatam teſtantur eam ſequuti Decius nu. 8. Riminal. in fine. Purpur. nu. 93. Claudius nu. 11. & eam etiam ſequitur Alber. in rub. ĩ. de duob. re. nu. 19. & hic inquit Bart. nõ habẽtur alia. Expedita igitur à me eſt lex hæc, cũ vniuerſo & gloſ. & Bar. apparatu.

Summa rerum. L. Cùm proponas

1 Facti ſpecies fingitur ad hanc.l.
2 Metus futuræ litis materiam præbet tráſactioni.
3 Idẽ operatur metus coactionis, quod ipſa coactio.
4 Idem operatur metus tormentorum, quod ipſa tormenta.
5 Idem operatur metus naufragij, quod ipſum naufragium.
6 Idem operatur metus armorum, quod arma ipſa.
7 Armatus qui alicui adſtitit, licèt armis vſus non ſit, dicitur illi opem tuliſſe.
8 Sicuti propter fugam, ita quoque propter fugæ ſuſpicionem licet capere. Debitorem pignus quoque licet perſequi ante diem obligationis.
9 Si tamen creditor tempore contractus, fugæ ſuſpicionem ignorabat.
10 Propter belli metum, ſicuti & propter bellum ipſum ſit remiſſio penſionis.
11 Propter iuſtum metum remittendam eſſe inquilino penſionem domus.
12 Lemures, quos malos ſpiritus appellant, iuſtum metum præſtare.
13 Oportere autem emigrantem id domino denunciare, & claues præterea domus conſignare.
14 Sed eſſe hæc omnia accipienda, cùm coniecturæ præſentes indicant hæc futura eſſe.
15 Expẽditur gl.1. & an ſtatutum de tranſactione, reum quoque comprehendat.
16 Expenditur gl.2.
17 Expenditur gl.3.
18 Expenditur gl.4.
19 Licere poſſeſſori eccleſiaſtici beneficij vexationem ſuam redimere.
20 Statuta in priuatis ad fiſcum quoque pertinere.

¶ *L. Cùm proponas.*

1 Diuiditur text. hic in duas partes: in prima ponitur facti ſpecies atque deciſio: in ſecunda effectus deciſionis, quę eſt ibi, ex qua cauſa. Iaſſ. in præſenti accuratè fingit caſum ad.l. hanc in muliere excluſa per ſtatutum, quo fuerat diſpoſitum, ne fœminæ ſuccederent, petere volente in iudicio à fratre partem hæreditatis, cui frater, ne ei litem moueret, certam pecuniæ quantitatem cauit. Sed Curtius Iunior col.1. periculoſam hanc Iaſſonis ad tex. hunc poſitionem arbitratur, quoniam nulla hic ratio fuerit concipiendæ tranſactionis, quæ fieri ſemper debet ſuper re dubia, & lite incerta, quare Curtius ipſe in filia exhæredata fingit caſum querente ſe nõ rectè fuiſſe exhæredatam, volentique fratri vniuerſam hæreditatem poſsidenti quæſtionem mouere. Sed Iaſſonis exemplum ſuſtineri poſſet ex eo, quòd vniuerſo ſtatuto quo fœminæ excluduntur, ſcrupulus quidam inſit, quoniam in quæſtionem vocari ſolet an illud valeat, nam æquitate motus Cynus exiſtimat non valere in.l. ſancimus. C. de nupt. licèt rigor agnationis conſeruandæ illud defendat. atque Cyni opinionem & Bart. ſequutus videtur in.l. Titio centũ. §. Titio genero. ſi. col. ver. Secundò eſt vidẽdum. ff. de condi. & demonſt. diſputaruntq; quęſtionem hãc à ducentis annis, & citra doctores noſtri, vt ex Seuerino & Soci. refert præſens Purpuratus col. 1. poteſt igitur Iaſſonis poſitio tolerari.

2 Collige ex hac lege, valere tranſactionẽ factam ſuper lite futura, ſed videtur tranſactionem concipi non poſſe, niſi ſuper re dubia ac lite incerta.l.1.ff de tranſact. Sed neque etiam in vim pacti valeret tráſactio à partibus concepta, vbi lis minimè eſt. quod Bart. ibi obſeruauit nu. 6 cuius opinionem, communem eſſe conſtat ex Iaſſone ibi. nu. 17. Oroſcio nu.2. niſi tranſactio iurata ſit, quo caſu illa quidem valebit in vim pacti. quod ijdem authores obſeruarunt. & eſſe communem opinionem teſtantur Curtius Iunior in præſ. nu.7. Alciatus in.c. cùm contingat. nu.184. de iureiur. facit enim iuramentum valere actum meliori modo quo poteſt. l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. ſed neque ficta a partibus ipſis lis materiam tranſactioni miniſtraret. l. cùm ij. § tráſactiones. verſ. ſed cùm lis. ff. de tranſac. Sed huic difficultati reſpódent omnes timorẽ futurę litis ſufficere vt miniſtretur materia tranſactioni. Hincq; (quod Iacobin. hic notauit nu.1.) Tabelliones in inſtrumẽto tráſactionis cóſueuerũt apponere verba illa, & dictæ partes timore litis futuræ ad tráſactionẽ hãc adactæ ſunt.

In quo

Digitized by Google

in quo illud non eſt prætermittendum,
quòd etſi tabelliones dicant quia ſperaba
tur lis,niſi illa quoque litis futuræ veſtigia
appareant, non videri rectè conceptam
tranſactionem Socinus allegans Bald. &
Angel.conſ.220.col.2.vol.2.addit gl.nul-
la.quòd etiam ſi de facto moueatur lis,va-
lituram tranſactionem.& glo. opinionem
omnes ſequuntur,& eſſe communiter ap-
probatam teſtatur Philippus Decius nu.1.
Sed videtur ſemper poſſe partes tranſige-
re, cùm per negationem res efficiatur du-
bia.l.3.C.quibus ad libert.procl.nó liceat.
& nil ſit inter homines tam certum, quin
poſsit quandam ſolicitam dubitationem
ſuſcipere.in authen.de tabell.§.& non fin-
gant.coll.4.ſed hoc accipiendum eſt,pręter-
terquam ſi calumnia interuenerit, quæ
ſemper tranſactiones infirmat.l. in ſum-
ma in princ.ff.de condict.indebit.

3 Idem igitur ex.l. hac operatur metus li-
tis,quod lis ipſa operaretur ad hoc, vt fieri
tranſactio poſsit.Adde quod idem opera-
tur metus coactionis,quod ipſa coactio.l.
nouiſsimè.ibi metuens ne compelleretur
ff.quod fal.tut.autho. Ex quo tex.notauit
4 ibi Dinus & Bald. col.2. verſ.primum eſt.
quòd idem operatur metus tormẽtorum
quod quæſtio ipſa operaretur.& tenet idẽ
Baldus in.l.interpoſitas.in fine verſ. item
adde.ℑ.hoc tit.vbi hoc inquit notare Dinũ
in illa.l.nouiſsimè.idemque Bal. ipſe obſer
uauit in.c.1.§. Sacramenta. num.1. de pace
tenen.idem Bald.in.c.fi.ad finem. num.13.
de appellat.dicens notabilem eſſe text. in
illa.l.nouiſsimè.Iaſſon in præſ.nu. 4. Cur-
tius Iunior num. 3. Purpur. allegans alios.
num.19.Alciatus num. 13. Iacobus Septi-
man.in inſtit.Cathol.c 63.nu. 40. Xuarez
allegat.23.col.1.dicens notabilem eſſe text.
in illa.l. nouiſsimè. & ſequuntur eandem
opinionem Gandi. & hunc referens Ripa
in.l.Centurio.num.14.ff.de vulg.&pupil.
Hippolytus ſing.325. ſeipſum referens in
l.1.in princ. ff. de quæſt.idem in pract. in
parte expedita.in princ.Rebuffus de reciſ.
contract.glo.22. nu.6.Vitalis de Campa-
no in clauſula de metu torment. nume.13.
Corſetus ſing. incip. Metus. cui plurimũ
ſuffragãtur text.in.l. metus.ff.ex qui cau.
maior.in.l.item apud Labeonem.in princ.
ver.quaſi vapulaturus. & in ver.quæſtio-
né. ibi leuis territio. ff de iniuri. adde opti
mum tex.in.l. ait prætor.§. permittitur. ff.
de mino.& in.c.1.de dilat.& qui ſuo priui-
legio torquendus minimè eſt, hunc neq;
terreri oportet. quod rectè Gometius no-
ſter notauit.3.tomo variar.reſol. c.13.nu.4.
5 Item adde quòd idem operatur metus
naufragij,quod naufragium ipſum.l.Pe-
6 dius.ff.de inc.rui.naufrag. Atque idem o-
peratur timor armorum,quod arma ipſa
operarentur.l.3.§.armis deiectum.ff.de vi
& vi armat.vbi eum text.notarunt in hoc
7 Bart.& Angel. Vnde qui eſt armatus ad
latus alicuius,licèt arma non mouerit, di-
citur opem ferre illi cui aſtat.Innocent.ele
ganter in.c.continentiam.de cler. percuſſ.
Bald.in.l.raptores.C.de epiſc.& cler.col.2.
verſ. vnum adde. & alijs in locis quæ hîc
refert Iaſſ.num.3.Pariſius conſ.53.num.10.
vol.4.Riminald.conſ.23. nu. 4. vol. 1.qui
alios citant. quare cùm iuſtus metus, qui-
que cadere poſsit in conſtantem virum
matrimonium vitiet.c.veniens.2.c.conſul-
tationi.de ſponſal. etiam ſpirituale.c.1.de
his quæ vi met. ve cauſ. habebit id locum
etiam,vt iuſtus metus fuiſſe dicatur,etiam
ſi arma ſemel ſumpta fuerint depoſita.
quod referens Alexandrum Curtius hîc
obſeruauit col.2.item Alciatus num.12.ti-
mor quoque inferendæ violentiæ,licèt il-
lata non ſit, vitiabit electionem. gl.not in
c.bona.1. ver.metuebat.de elect. quam ibi
ſequuntur omnes, & præterea Alexander
8 conſ.98.nume. 5.vol.3. Addes tu ſuperio-
ribus, quòd idem operatur ſuſpicio fugæ,
quod fuga ipſa operaretur, nam ſicuti fu-
gientem debitorem creditori capere licet.
l.ait prætor.§.ſi debitorem.ff. quæ in frau.
credit.eodem iure licet propter fugæ ſuſpi
cionem etiam ante diem vel conditionem
obligationis nomen vel pignus debitoris
perſequi,etiam propria authoritate,ſi ino-

pia iudicis tāta ſit.gl.eſt notabilis.in.l.quæ-
ſitum.in gloſ. quia intereſt, ff. de pignor.
quam ibi ſequuntur omnes ſcriptores. &
eſt ſimilis in.l.pignoris.in gl. fi. C.de pign.
act. quarum opinionem ſequitur Iaſſ. in
præſenti allegans alios.nume.3. idem Iaſſ.
in l.2.num.20.ff.de iuriſ.om. iud. idem in
l.ſi ab arbitro. nume. 7.ff.qui ſat. dar. co-
gant.idem Iaſſ.in.l.pecuniam.nu. 9. verſi-
culo.tertio.ff.ſi cert.& in.l.vinum.num.5.
ff.eo.tit.5.Cepola allegans Florian. in.l. de-
bitor.num.2.ff.de ver.ſig. Rodericus Xua-
rez in.l 2.tit.de citationibus.libr.2.foro le
gum.§.ſed attende.nu.21. vbi gl.illas ſingu
lares eſſe dicit, quarum opinio probata eſt
9 lege Regia.17.tit.13.p.5. Eſt tamen accipien
da hæc gloſ.traditio, ſi ſuſpicio fugæ non
aderat tempore celebrati contractus, vel ſi
aderat, eā creditor ignorabat.l.ſi creditores
ff.de priui.creditor.quod Bar.in illa.l.quæ
ſitum obſeruauit, quem mouit in hoc.l.fi.
C.de ſponſa.& lex.ſi is à quo. ff. vt in poſſ.
legat.& ſequuntur hāc Bar.deciſioné Bar-
batius in.c.cùm dilectus.nu.59.de conſuet.
& multi quos allegat Antonius Gomet.in.
l.66.Tauri.nu.3. & in dubio nō eſt creden
dum creditorem à principio fugæ ſuſpicio
né concepiſſe.ſecundū Alex.in.l.qui bona
§.de illo.nume.3. ff.de damn.infect. Clau-
dium in.l.2.in princ.nu.26.ff. ſolut. matri.
ex reg. vulg.l. verius. ff. de probat. idemq;
vt notabile tradit Iacobi.in illa.l.ſi ab arbi-
tro.nu.9.Sed vidi ipſe aliquando contrariū
apud duos Regij huius prætorij auditorés
obtinuiſſe, nā mercator quidem in nexuū
coniectus erat, quòd mulierculæ cuidam
certam quandam quantitatem non exol-
ueret, obijciebat iuuenis dié non aduenisſe
quo ſe ſoluturum conſtituerat, creditrix
idem confeſſa replicabat iter longiùs para-
re eum reſpōdit: iuuenis tempore quo de-
bitum contractum fuit reſciſſe eam ipſum
diſceſſurum, cumque hoc probare ille vel-
let, iudices præceperunt in carceribus eū
remanere, niſi vel ſolueret, vel in dié obliga
tionis idonea cautione pignoris vel fideiuſ
ſoris debiti ſolutionem repromitteret.

10 Conſuluit præterea Anchartanus conſi-
lio.88.præmiſſa facti ſerie.nu.3. ex ratione
huius legis, quod ſi inter conductores ga-
bellarū, & ciuitates pactū factum ſit, vt ſi
bellum emergeret, fieret certa quędā remiſ-
ſio ipſius gabellæ, & belli rumor ingruiſ-
ſet, ita vt veluti illo perculſi mercatores
mare non auſi fuerint ingredi, vel etiā alia
via merces ſuas aſportare, videri iam bellū
adeſſe, quo iuxta placita inter eos remiſſio
ni gabellarum locus ſit, nam vt Seneca in-
quit, quem refert ibi Anchar. Peior eſt bel
lo timor ipſe belli. atque illam Anchartani
ſententiam ſequitur Alex.in.l.diuortio, in
princ.nu.8.ff. ſolu. matrim.Iaſſ. Decius &
Alciat.in præſ.nu.11.Iaſ.in.l.clàm poſſide-
re.§. qui ad nūdinas.nu.34.ff.de acq. poſſ.
Alciatus in.c.2.§.creditum.nu.14.ff.ſi cert.
pet. Boerius deciſione.249.nu.7.nam cæte
ris in rebus cùm venit calamitas, tum detri-
mentū accipitur, at in vectigalibus nō ſolū
aduentus mali, ſed etiā metus ipſe adfert
calamitaté, quod Cicero quoq; optimè de
monſtrat in oratione quā habuit ad popu
11 lū pro.l.Manilia.col. 7. Vltimo loco hinc
deducitur, vt ſi inquilinus timoris cauſa ab
ædibus conductis emigrauerit, minimè eū
mercedé debere, quāuis periculū verè non
fuerit, timor enim iuſtus periculi remiſſio-
né pēſionis inducit, ſicut hic iuſtā cauſam
præbuit timor litis trāſactioni. & probatur
expreſſiſſimè illatio hæc ex tex. elegāti in.l.
habitatores.§.fi.ff.locat. adde tex. elegantē
12 in.l.ſi quis fumo.§.fi.ff.ad.l.aquil. Sed quis
timor iuſtus ille ſit propter qué liceat emi-
grare? Alphenus enim in illo.§.fi. nullū hu
ius iuſti timoris exēplū propoſuit. Sed pul-
chrū eſt & vſui eſſe poteſt exemplū Chri-
ſtophori Portij in.§ fi. Inſt. de locat. & cōd.
vbi exemplū fingit in metu lemurū, quos
malos ſpiritus appellāt, nā licèt reuera illi
nō apparuerint, iuſtus hic timor eſt, vt iam
emigrare poſſit. Atq; iuxta hāc Chriſtoph.
celebré deciſioné pronuntiauit aliquando
regiū (quod Illiberi eſt) prætoriū quod re
tulit ad nos doctiſſimus atq; religioſiſſim9
Didacus Couarruuias à Leyua Epiſcopus
Segobienſis

13 Segobienſis lib.4.var.reſ.c.6.Oportebit ta
men hoc caſu inquilinũ emigrantẽ notum
id domino facere,& claues præterea dom⁹
quam deſerit,conſignare.quod rectè Cur.
Iunior obſeruauit in. l. ſi quis nec cauſam.
§.res pignor.nu. 8. Thomas Parpal.ibi nu.
4.ff.ſi cer.pet.idq́; vterq; deſumpſit à Io=
anne Bapt.in.l.diem functo.nu.56.verſ.con
ſulo quod dicto caſu. ff.de off. aſſeſſ. Sunt
14 tamen ſuperiora omnia accipienda ſecun-
dũ Deciũ nu.3. quando cóiecturæ præſen
tes vrgẽt,quòd lis iã futura ſit,vel quod bel
lũ immineat,ſunt igitur cõſideranda hæc
in potentia quadã propinqua.nõ remota:
15 ¶ Ex gl.1.collige quòd trãſactio propriè cõ
uenit actori impropriè reo,atq; huius rei rã
tionẽ in rub.ſup.eo,propoſuimus. Ex qua
illud inferri videtur ſtatutũ de tranſactio=
ne ſtatuẽs,de actore ſolùm,non etiã de reo
eſſe intelligendũ,ea enim ſtatutorũ natura
eſt,vt proprijſsimè (quo ad eius fieri poſ-
ſit) accipiantur. l. 3.§.hæc verba.ff. de neg.
geſt.Refert tamẽ Antonius ab Alex.in præ
ſenti ſcriptores quoſdã tenentes,quòd etſi
reũ propriùs ſtatutũ hoc cõprehendat, ad
actorẽ quoq; ratione correlationis pertine
re.vul.l.fi.ff.de accept.l.fi. C.de indict.vid.
toll. & inquit ille ita in practica ſeruari,
quod & Iaſſ.ſequitur nu. 7.ſi eadẽ ratio in
reo ſit,& ſequũtur eandẽ opinionẽ Rimin.
fi.col.vterq; Curtius & Alciatus nu 8.Præ
terea (Iacobinus inquit nu.4.eãdẽ opinio-
nẽ ſequutus) reus in ſuis exceptionibus di
citur actor.l.2.ff.de except.videtur igitur
reus & ab actione cùm tranſigit diſcedere.
Horũ igitur opinio & vera eſt & cõmunis,
quã & Philipp.Corneus eadẽ ratione pro-
16 bauit nu.3. ¶ Ex gl.2 collige,quòd frater
hic,de quo in textu,ſorori promiſerat hãc
pecuniæ quantitatẽ ſolẽni ſtipulatione,id
enim cautionis verbũ importat.l.ſicimus.
C.de ver.ſign.quare neceſſe nõ eſt hic Bar
toli expoſitione dicentis pacto nudo pro-
miſſam fuiſſe pecuniã hãc,pactiq́; illius nu
ditatẽ rei interuentu fuiſſe veſtitã, quoniã
dederit luctatio hæreditatẽ: ſed gl. intelle-
17 ctus & verior eſt & facilior. ¶ Ex gl.3.in
parte nulla,collige quòd etiã ſuper quæſtio
nibus facti admittitur trãſactio modò per
calumniã lis mota nõ fuerit,Sed an ſemper
calumnia vitiet tranſactionẽ,ſiue illa rei ſit
ſiue actoris.gl.hic paucis declarat.allegãs.l.
ſub prætextu.j.eodẽ vbi dicemus. ¶ Ex gl.
18 4.in parte rectè cauta collige, quòd recta
naturaliſq́; ratio eſt timor litium, vt tranſ-
actio ineatur.nã quod inquit tex.in.l.litem
ſi res ff.de alienat.iud.in gl.alligat.non im-
probat prætor factũ eius qui rem deſijt poſ
19 ſidere,ne propter eã litigaret. ¶ Qua ratio-
ne licet poſſeſſori beneficij alicuius eccle-
ſiaſtici, qui certò ſcit rectè ſe in illo inſti-
tutum dare aduerſario aliquid etiam in pe
cunia numerare, vt vexationem ſuam re-
dimat. c.dilectus.1.de ſym. vbi ita ex eo
textu colligit gloſſ. verb. accepit. & idem
ſequuntur ibi Hoſtienſis & Ancharranus
nu.2.qui tex.in hac.l.allegat idem Panor.
col.1.qui dicit eum tex. eſſe notabilem &
ſingularem in hoc, idem Anania ibi nu.1.
qui nu.6.tex.hunc noſtrum allegat, & eſſe
hunc intellectum ad text. illum commu-
nem teſtatur Antonius de Petracia in.l.2.
in.6.remedio. ff.de iureiur. id autem ſolũ
licet poſſeſſori beneficij, quòd Cõſtãtinus
Roge. notauit in.l.hoc iure.in princi.nu.
20 11.ff.de donat. ¶ Ex glo.5 in parte.ſi fiſco,
tu collige ex illis verbis,vel dic idem quòd
regulariter omnia ſtatuta in priuatis ha-
bent etiam locum in fiſco. Idem quoque
voluit gl.in.l.item veniunt.§.ait ſenatus in
parte in publica.ff.de pet hær.alia in.l.1.in
gl.pertinet.C.de pet.hære.quæ ſemper alle
gant text.in.l.idem iuris. ff. de compen. &
in.l.de contractu. C. de reſcin.vendit. eſſe
illarum opinionẽ communiter approbatã
affirmat Curtius in.l.1.nu.69.ſup.de eden.
¶ Gl fi.eſt expoſitiua.

Summa rerum. L. Age cum Geminiano.

1 *Duo intellectus huius.l. proponuntur.*
2 *Verba imperij in alicuius vtilitatem emiſſa conſilium inducunt.*
3 *Verba quoque precationis econtra aliquando inducunt neceſsitatem.*

4 *Declaratur text. in. l. ad inuidiam. C. de his quæ vi met. ve cauſ. fiunt.*
5 *Poteſt iudex actorem cogere, vt libellum generalem declaret.*
6 *Obijciens tranſactionem, non videtur debitũ confiteri.*
7 *In eodem iudicio ferri ſententiam, & condemnatoriam & abſolutoriam.*
8 *Limitata cauſa, limitatum parit effectum.*
9 *Actiones vtiles bonæ fidei eſſe, ſi directè à quibus deriuantur, eiuſdem naturæ ſint.*
10 *Iudicem ſupplere poſſe, quæ ſibi vt iudici conſtiterunt.*
11 *An in ſpecie huius. l. opus Tulliæ ſit replicatione vt ſe defendat.*

¶ L. Age cum Geminiano.

LEx hæc (quòd Iaſſon inquit)
eſt obſcura in textu, nemo au
tem eam diuiſit, quoniã con-
ſtat pluribus particulis, & legi
1 tur primo modo per gloſſ. verbo. nomina
tim, quòd hic pater Geminiani curator
Tulliæ, cui hęc lex ſcripta eſt, malè curam
ipſius adminiſtrauerit, ita vt ducenta debe
ret ex reliquis, adulta centũ petijt, pro qui-
bus centum tranſactionis nomine acce-
pit, inquit text. integram ad alia centum
actionem ſupereſſe negociorũ geſtorum.
quæ poſitio licèt verbis huius tex. conue-
nire maximè videatur, continet caſum in-
dubitabilem, quare aliter legitur text. hic
quòd hic pręceſſerat generalis petitio con
tra patrem Geminiani, ſuper reliquis vni
uerſæ geſtionis, & trãſactio fuit ſubſequu
ta tantùm in vna ſpecie adminiſtrationis,
puta ſuper adminiſtratione frumenti vel
vini, dicitur hic tranſactionem hanc, in cę
teris non obeſſe ipſi Tulliæ, quin ea non
obſtante poſsit pro reliquis adminiſtratæ
curæ partibus agere. & hoc ſecundo mo-
do legitur tex. hic per gl. in verbo. quanta
pecunia. & in gl. parua. in parte de minore.
& in gl iubebit. & hunc intellectũ ſequun
tur ad tex. hunc Bart. Alber. & frequentio
res, communemque eum affirmat Cur-
tius Iunior num. 1.

2 Collige tu modò ex primis verbis text.
iuncta. gl. 1. quòd quando verba imperati
ua diriguntur ad eum, de cuius commodo
agitur, illa non important neceſsitatẽ ſed
voluntatem, nã non quod Imperator hìc
dicat Tulliæ, age cum Geminiano, cogi-
tur ſtatim illa agere in iudicio, contra re-
gulam tex. in. l. vnica. C. vt nemo inuit. ag.
ſeu accuſ. cogat. idem probat text. in. l. 2.
ver. ſi. ff. mandat. l. cùm pater. §. mando. ff.
de legat. 2. vbi hoc notat gl. conſilij, cui alle
gant ſimiles Feli. & Decius nu. 4. in. c. nam
concupiſcentiã. de conſtitut. quibus con
uenit optima. l. 23. tit. 12. par. 5. & licèt lega
tarius teneatur modũ ſibi à teſtatore præ
ſcriptum adimplere. l. ſi tibi legatum. ff. de
legat. 3. ſi ille ſolùm reſpiciat fauorem lega
tarij, minimè modũ implere cogetur, con
ſilium enim potiùs eſt quàm modus. l. Ti
tio cẽtũ. in princ. ff. de condit. & demonſt.
3 Contra verba deprecatoria, quæ eius cui
à ſuperiori illa diriguntur, fauorem nó re
ſpiciunt, inducunt neceſsitatem, & hoc eſt
quod per manus traditur. Rogamina ſupe
riorum inducere iuſtum præceptum. glo.
vulg. in. l. 1. verbo quemadmodũ. ff. quod
iuſſ. quam ſequuntur Bartolus in tract. de
tyranni. nume. 21. Bald. in. l. ſi mandator.
col. 1. c. quodcumq;. eo. & ſequuntur ean
dem opinionem Oldradus conſilio. 209.
numer. 11. Baldu. in. l. 2. num. 3. commu. de
legat. licèt hi duo gl. illam nó meminerint,
quam ſequuntur duo Curtij hic item Ale
xand. conſilio 124. vol. 1. nu. 5. & non dubi
to quin hæc ſit communis reſolutio. Con
tra quam tamen videtur text. elegans
4 in. l. ad inuidiam. C. quod met. cauſ. vbi
ſenatoria dignitas, quæ ad regiam quàm
proximè accedit, non infert iuſtum metũ,
ſed rectè vt plęraque omnia. Difficultatem
hanc ſuſtulit Ioannes Andr. in. c. inſinuan
te. ſi. col. verſ. credo tamen. qui cler. vel vo
uen. dicens preces Regum atque aliarum
perſonarum, quæ maxima pollent dignita
te, inducere iuſtum metum, ſi illi ſoliti ſint
ſæuire in eos, qui precibus huiuſmodi nó
obſecundant. Hanc declarationem Ioan
nes

Digitized by Google

nis Andreæ ſequuntur ibi Antonius nu. 7. Ancharranus nu.1. Panor. fi.col. Panor. in.c.abbas.nu.4. quod met. cauſ. & hunc ſolum referens Iacobinus in præſ.nu.3. qui declarationem hanc inquit perpetuò eſſe notandam. & hanc Ioannis Andreæ opinionem ſequuntur alij, quod Alexander affirmat idẽ ſequutus conſ.16. nu.9. vol.3.

5 Secundò collige ex text. ibi, iudex contemplatione iudicij, quòd bonæ fidei eſt quæret de quanta pecunia. quod licèt regulariter valeat libellus generalis ſi à parte non opponatur. l. fi.ȷ̃. de ann.excep. vbi gl. magna in fine id notat; poteſt tamen iudex ex officio ſuo cogere actorem libellũ generalem declarare, nanque hoc iudicis ipſius intereſt, vt certam ſententiam proferat §.curare.de act.Inſtit. nam ſi in præſenti cogit iudex reum, vt clariùs proponat exceptionem, multò magis poterit cogere actorem, vt apertiùs proponat petitionem. atque ita colligunt ex hoc text. Bal. 1.notabi. Fulgoſ nu.1. Sallcet. co.l. 1. Alexand & Aretinus vterque nu. 2. Iaſſ. nu.15. Decius nu.7. Riminal. 2. notabi. Curt. Iunior nu. 3. Riminal. nu. 4. & eſt communis acceptio hæc, quam etiam ex hac lege notarũt Bal in.l.vni.col.fi.ver.tercius caſus. vt quę deſunt aduoc. Alex.ibi.nu.15. tametſi dicat ſe de ea dubitare Curtius Senior hic nu.3. illa tamen communis eſt & vera. Et illa ratione iuuatur, quòd regulariter iudex poſſit ea facere, quibus prætermiſsis iudicium nullum futurum ſit c.cauſamq;.1. de iudi. Sed & hanc opinionem iuuat regula text. generalis.in.l.vbicumque.ff. de interroga. act. exceptionem tamen iuris reus opponet etiã generaliter, vt ſi dicat ius actori nõ cõpetere. Bald.in.l fi.de fideicommiſſ.nu. 1. Decius & Alciatus hîc nu 11.& hic poſterior inquit ita ſentire cæteros.

6 Tertiò nota quòd opponens exceptionẽ tranſactionis non videtur debitũ confiteri, nã Geminianus hic tranſactionẽ ingenuè fatebatur, & tamẽ Tullia cogitur probare, quãta pecunia ex adminiſtratione atque reliquatione tutelæ ſibi debeatur. atque ita ex hoc tex. colligunt Bal. Salic. Alexand. & cæteri & dicit Fulg. nu. 2. hoc eſſe benè notandum, allegantque omnes in huius notabilis confirmationem tex. generales. in.l.non vtique.ff.de except. & in. c.exceptionem obijciens. de regul. iur. lib.6.

7 Quartò nota quòd quando quis petit maiorem quantitatem, quàm ſibi debetur pro parte fertur pro eo ſententia, pro parte contra eum. atque ita ex hoc text. colligunt in præſenti Bal. & cæteri poſt eum. licèt Aretinus contendat hoc minime hac lege probari, ſed optimè probat: hic enim Tullia petebat vniuerſam pecuniã reliquã ex adminiſtratione, ſed quatenus cũ patre Geminiani tranſactione cõuenerat, condemnatur, & in quãtitate ſuper qua tranſactum non erat, fertur pro ea ſententia, & ratione huius partis, quæ non eſt debita, excuſatur reus à condemnatione expenſarum. quod Bart. rectè obſeruauit in.l.qui ſolidum.in princip. ff.de lega.2.nu. 2. arg: optimi tex.ibi. & eũ ſequitur Iaſ.in.l.properandũ.§. ſiue autem alterutra.nu.17.de iud.

8 Vltimò collige illud generale ad quod textus hic quotidiè allegatur, quòd limitata cauſa limitatum parit effectũ. Nã cùm limitata hic tranſactio fuerit ad certum quoddam negociationis genus, extra illud non habet effectũ. idem probat text. vulg. in.l.in agris.ff.de acqu.rer.domi.l.cùm pater.§.dulciſsimis. ff.de leg.2.l.2.§. corporis debilitas.ff. de vacat. mun. ex qua regula multa Iaſſ. & Decius in præſentia retulerunt. item Alciat.nu.18. quorum pleraque congeſſerat Feli.in. c.cùm ordinem.de reſcript. Quibus tu adde fideiuſſores datos pro magiſtratibus, ac eorum officialibus non teneri pro illis, niſi ſolùm de geſtis in illo officio.l. vnica.de pen.fideiuſſ.qui pro magiſtra. interuen.libr.11.

Gl.1. expediui ſup.in.1. notabil.

Gl. quinque ſequentes ſunt expoſitiuę.

9 Ex gl. iudicij.in princ. tu collige omnes actiones vtiles bonæ fidei eſſe, ſi directæ ex quibus illę deriuantur, eiuſdem naturę fuerint. atq; ita gl. hanc expendit Bart. 2. lect. num.3.

nu. 3. Sunt & actiones contrariæ bonæ fidei, ſi directę eiuſdem naturæ fuerint. gl. tutelæ. in. §. actionũ. de act. Inſtit.

10 Ex. 2. parte gl. tu collige iudicem ſupplere poſſe ex officio ſuo ad proceſſum, quæ ſibi conſtant vt iudici, non verò ea quæ ſibi conſtãt vt priuato, quæ verò iuris ſunt, ſemper miniſterio atque opera iudicis ſupplentur. l. vnic. vt quæ deſunt aduocat. Ex vltima parte gl. collige hoc procedere etiã in actionibus ſtricti iuris, & ita tenere doctores affirmat Paulus de Caſtro, idem ſequutus nu. 4.

11 Gl. iubebit, quærit an opus ſit Tulliæ huic replicatione vt ſe defendat, nam cùm generalis petitio eſt & ſpecialis proſequutio, exceptio rei iudicatæ obeſt in tota quãtitate, licèt ope replicationis ad proſequuta tantùm extendatur. l. licet. C. de iudic. quare idem in tranſactione videtur dicendum, nanque hæc duo æqualia ſunt. l. nõ minorem. j. eod. ſed gl. replicatione hîc opus minimè eſſe exiſtimat. Ratio autem differentiæ in eo ſita eſt, quòd facta petitione generali licèt proſequutio fuerit ſpecialis, cùm ſententia ſit conformis libello. l. ſi. de fideicommiſſ. libert. l. vt fundus. ff. comm. diuid. c. licet. de ſymo. ſententia mero iure in omnibus præiudicat, ſed ope replicationis tantùm in proſequutis, quod non eſt in tranſactione, quare mero iure illa ſolùm præiudicat in ea ſpecie ſuper qua concepta fuit. & ita mentem gl. huius declarant Paulus de Caſtro nu. 3. & ſequuntur Pauli declarationem Alexand. Iaſſ. Riminal. duo Curtij & cæteri. Vltimò gl. opponit tex. in. l. ſub prætextu. j. eo. & pro ſolutione huius difficultatis quatuor membra diſponit, quę proſequar ipſe ſigillatim in illa. l. ſub prætextu.

Summa rerum. L. Actione.

1 *Contractus qui re contrahuntur, non poſſe acceptolari, niſi præmiſſa Aquiliana ſtipulatione.*
2 *Si tranſigens dolo ſit inductus ad tranſigendum, an ipſo iure vitietur tranſactio.*
3 *Diſtractus cui dolus dedit cauſam, an ſit ipſo iure nullus.*
4 *Intellectus Pilei ad hanc. l. reprehenditur.*
5 *Tranſactio ſuper dolo, an valeat.*
6 *In generali remiſſione, an dolus quoque comprehendatur.*
7 *Et proponitur caſus, in quo ſpecialis doli remiſſio eſſe debet.*
8 *Dictio, niſi, quo pacto ſit accipienda.*
9 *Declaratur text. in. c. peccatum. de reg. iur. lib. 6.*
10 *Declaratur text. in. l. Titia. §. ſi. ff. de manumiſſ. teſtamento.*
11 *Si alicui promiſero me non venditurum fundum niſi illi, an ex hoc tenear illi fundum vendere.*
12 *Si dicam Mariæ, non habebo vxorem niſi te, an ex hoc non cenſeri contractum matrimonium.*

¶ *L. Actione.*

PRæfatur Bartol. ingreſſus legis huius interpretationẽ, habere legem hanc ita ſubtilem gloſſam ac difficilem, & de medulla iuris, ſicut habeat alia lex quam ipſe viderit. Addit Fulgo. ſtatim in prin. legem hanc ſtudioſiſsimè per eius conditorem omni poſsibili breuitate fuiſſe cõtextam, ita vt vix poſsit breuiùs ſummari. Poſteriores quoque ſcriptores plurimùm legis huius difficultatem commendarunt, quæ tribus particulis diuiſa conſtare poterit. In prima ponitur dictum, exceptio in ſecunda, tertia exceptionem continet exceptionis. Secunda eſt ibi, niſi de dolo. Tertia ibi, niſi ſpecialiter. Legitur autem tex. hic duobus modis, vno modo per Azonem, alio per Placentinum, & vter verior ſit, in gloſ. videbimus.

1 Collige tu modò ex textu ibi. in Aquilianam ſtipulationem deducta. cum gl. 3. in præſenti contractus iure gentium vel omnes qui re contrahuntur, non poſſe deduci in acceptilationẽ niſi præmiſſa Aquiliana ſtipulatione, acceptilatio enim nõ tollit niſi eas ſolùm obligationes, quæ verbis cõtractę ſunt. §. item per acceptilationem. Inſt. qui. mo. toll. oblig. l. Aquiliana. ff. de tranſact. l. an inutilis. §. 1. ff. de acceptil. exiſtimat autem gl. noſtra omnes contractus iuris ciuilis acceptilatione perimi poſſe. Sed

falſa

falſa quidem eſt, quoniam ad eos tantùm
pertinet, qui verbis contracti ſunt. ita dicit
omnes tradere contra glo. hanc Alciatus
num. 24. tenuitque hac opinionem glo. in
illo §. item per acceptilationem. in gl. cæte-
ræ. quam ibi ſequuntur omnes. & præte-
reà Manuel à Coſta. in. l. ſi ex cautione. col.
6. C. de non nume. pecu. nouatio autem
ad omnes prorſus contractus pertinet. l. 1.
§. 1. ff. de nouat. Sed de ratione differentiæ
dubitarũt, nam vterque actus iuris ciui-
lis eſt. & Bart. quidem in. l. 1. nu. 5. ff. de no-
uat. inquit, quòd nouatio tendit ad eun-
dem effectum, qui inerit antiquæ obliga-
tioni, quæ nouatur. ſ. ad obligandum: ſed
acceptilatio tendit ad contrariũ effectum,
v. ad corrumpendam atque diſſoluen-
dam obligationem, quare faciliùs videtur
permitti mutatio quàm peremptio. & i-
dem tenet Paulus de Caſtro ibi nu. 3. quæ
ratio verò ſi in hoc eſt ea, quam Decius in
præſentia prætẽdit dicens nu. 2. quòd acce
ptilatio fuit limitata nouatio, non tamen ite-
rum poſſet quis à Decio quærere, quare no
uatio nõ fuerit limitata, ſicut acceptilatio.

2 Colligo tu modò ex text. hoc, quòd ſi
tranſigens dolo ſit inductus ad tranſigen
dum, dolus hic nõ reſcindit tranſactionẽ,
nã dolus de quo in hac lege non in eo ver-
ſatur (quod Pileus exiſtimabat) quòd cura
tor tranſigens cõuẽta in tranſactione nõ
ſeruaret, ſed dolus in ipſa tranſactione in-
teruenit. ita enim hunc intellectum tenuit
Azo in præſenti, quẽ approbat gl. magna,
& eũ ſequũtur Bart. 2. lectione. col. 2. verſ.
vnde retẽto. Baldu. col. dicens hanc eſſe ve-
ritatẽ. Alberic. col. 1. Iaſſ. nu. 10. dicens eum
ſequendũ eſſe ſine ſcrupulo. & communẽ
eſſe teſtantur Bart. 1. lectione. nu. 4. Decius
nu. 10. Curtius Senior. col. 1. Purpur. nu.
12. & tenet eam Riminald col. penult.

3 Sed contra hunc intellectum ita argu
mentor, Dolus dans cauſam contractui
tranſactionis ipſum vitiare debuit, ſicuti
omnes alios vitiat ipſo quidem iure, qui
bonæ fidei ſunt. vulg. l. & eleganter. ff. de
dol. ma. nam hæc tranſactio ſuper vtili
actione negotiorum geſtorum fuit inter-
poſita, nã & diſtractus cui dolus cauſam
dedit, eſt ipſo iure nullus. gl. in. l. de tutela.
in gl. probata. C. de in integ. reſtit. ibi vtro-
bique ergo. quæ confirmari ex pluribus
poteſt, quæ allegauit Iaſſon in authen. ſa-
cramenta puberum. nu. 73. ſi aduer. ven.
& eſt ſimilis in. l. ſub prætextu. in gl. exerce
re. j. eodem. alia in. l. ſi maior. in gl. poteſt. j.
de dol. mal. Bartol. in illa. l. & elegãter. nu.
5. eſtque pro gloſſ. illis tex. in. l. ab emptio-
ne. ibi quia bonæ fidei. ff. de pact. quem ibi
notat Bart. nu. 2. pro ſententia illarum glo.
& dicit Fulg. ibi nu. 2. nullibi illud meliùs
probari, ibique eum tex. expendunt in hoc
Iaſſ. 3. notabi. Oroſcius nu. 20. allegantes
gl. in. l. de tutela. quam etiam ſequitur Bart.
in. l. in ſumma. nu. 2. ff. de condict. indebit.
eſtque pro hac opinione tex. elegans in. l. ſi
cùm dotem. §. ſi mulier. 1. ff. ſolu. matri. vbi
quando dolus dedit cauſam diſtractui do
tis, ille eſt ipſo iure nullus. atq; eum tex. ex-
pendunt ibi Romanus nu. 2. Alexan. nu. 2.
difficultatem hanc tangit Bart. in præſ. nu.
4. & eius ſolutionem remittit ad. l. ſub præ-
textu. j. eodem. Sed hic illa vera ſolutio eſt,
quòd tranſactio facta per dolum non per-
manſit in finibus tranſactionis, ſed execu-
tioni per acceptilationem mãdata eſt: qua-
re ſicuti in contractibus ex dolo factis, ſi
res tradita eſt, dominium rectè transfertur,
& non datur rei vendicatio, ſed actio de
dolo, vt in illa. l. & eleganter ad finem, vbi
id notat Bart. nu. 3. ita etiã eſt in tranſactio-
ne. Solutionem hanc propoſuere ad hanc
difficultatem gl. ſup. allegatæ, & eſſe cõmu
niter approbatam teſtatur Curtius Iunior
no. 15. quam etſi impugnet Aretinus col. 2.
eſt tamen rectè à Decio defenſa nu. 10. qua
re Azonis intellectus tenendus eſt. Nan-
4 que Pilei intellectus ex eo non poteſt pro
cedere, quoniam ſi dolus eſſet commiſſus
in non ſeruando conuentionem, non poſ-
ſet dari actio de dolo, quoniam illa non
competit quoties poteſt alia actio dari. l.
1. §. ſi quis. ff. de dol. mal. ſed competeret
hoc caſu adulto condictio ob cauſam,
vt ſe re-

vt ſe reponeret in priſtinam obligationẽ. l.ſi quis accepto tulerit.ff.de condic.cauſa dat. non igitur daretur hic actio de dolo: & hæc ratio gl. eſt in præſenti. ibi alij vt Pileus. Secundam rationem cõtra intellectum Pilei ponit gloſ. ibi vel datur actori: quod in intellectu Pilei videtur ineſſe quidã cõtractus prout do des: nam adultus inquit tutori remitto tibi reliqua tutelæ pro centum.quæ remiſsio loco dationis eſt.l.ſi mulier.ff.de condict.cauſ.dat.quare daretur iam actio preſcriptis verbis adulto,quæ iure ſuo excluderet actionem de dolo.Deinde glo.in verſ.ſed ſi velis,reſpondet his obiectionibus,vt intellectus Pilei ſtare poſsit.Et primò reſpondet legi.ſi quis accepto. dicens legem illam non agere de condictione ob cauſam,ſed de condictione generali, quæ quidem cum omnibus actionibus poteſt competere,quare concurrere etiam poteſt cùm actione de dolo.Sed hũc intellectũ reprehendit Bart. nu.7.quoniam.l.ſi quis accepto. loquitur de condictione ob cauſam ſpeciali nõ generali,quoniam ſubeſt lex illa rubricæ de condict.ob cauſ.quare glo.ſolutionem in hoc teſtatur eſſe communiter reprobatã Riminal.col.penul.ante medium.quapropter ſecundum intellectum ſtatim gl. accomodat in verſ.vel quia ibi erat certum quòd in lege cõtraria remiſsio debiti erat certa & liquida,quare datur ei qui fecerat liberationem actio ſeu condictio ob cauſam vt ſe reponat in priſtinam obligationem:ſed hic debitum erat neq; certũ neq; liquidum,& ideò non datur actio illa ſeu condictio:nã remiſsio non eſt datio quando debitum non eſt liquidum,ſed potius facere vt cedo liti, vt des mihi centum,& ideo cùm ex huiuſmodi conuentione reſultet contractus innominatus facio vt des,competit actio de dolo.l. naturalis.§. quod ſi faciam . Sed hãc ſolutionẽ reprobat Bart.nu.8.& eſſe communiter reprobatam teſtatur Riminal.col.penul. ante medium.quoniam regula tex.in.§.quod ſi faciam.ſolùm habet locum cùm ex facto eius,cum quo ego contraxi ,nil mihi adeſt,nam ſi mihi adſit,competit quidem actio preſcriptis verbis, ſicut in cæteris cõtractibus.l.cùm mota.§.eo.ſed in preſenti adeſt parti,quare competere debuit actio preſcriptis verbis.Vnde tertiò reſpõdet gl. ſuſtinendo Pileum in verſ.vel tertio quia hic ideò in præſenti non competere condictionem ob cauſam vt reponat ſe hic adultus in priſtinam obligationem,quoniam non ſolùm liberauerat tutorem per acceptilationẽ,ſed etiam illi promiſerat in perpetuum non petere,quæ conuentio cùm perfectè per adultum impleri nequiuerit, quoniam & ſi hodie non petat, cras petere poterit ſaltem ex facto.l. vbi pactum. infra eo. agi non poteſt condictione ob cauſam,quoniam verum non eſt eum in perpetuum non deſtitiſſe.Sed hic intellectus diuinat,quare intellectum Azonis dicit ſe gloſſa tenere.

Gl.tempore admonet olim de dolo actionem anno vtili perire,quæ hodie biẽnio terminatur.l.fi.C.de dol.mal.

5 Gl.fi. in parte tranſactum ſit. diuiditur in tres partes,in prima declarat textum. in 2.textum ampliat.in.3.glo.proponit elegãtem quęſtionem.Secunda ibi.& intellige. tertia ibi item queritur ſi tranſegi. Ex prima particula collige poſſe fieri tranſactionem ſuper actione de dolo mota inter aliquos.Ex ſecunda particula collige valere tranſactionem factã ſuper actione de dolo etiam per dolum.allegat gl.tex.in.l.1.de plus pet.qui hoc minimè probat niſi iuncta gl.verb.trãſactionibus.Hãc gl.opinionem reprobant Cynus,Salicet. & Fulgo. Curtius Senior.nu.21.teſtatur eſſe cõmuniter reprobatam Curtius Iunior.nu.26. Item adde quòd ad hoc vt valeat trãſactio ſuper dolo,oportet ſpecialiter dolus ipſe remittatur.quod text. hic ſignificat verb. ſpecialiter.idq; gl.nominatim obſeruauit in.l.Pomponius.1.in gl.abſit.ff.de nego. geſt.ſed hęc de dolo preterito accipi oportet,ſuper futuro enim neq; tranſactio neq; conuentio vlla admitteretur.l. ſi vnus.§.

illud

Digitized by Google

illud. ff. de pact. l. cõtractus. ff. de regu. iu. ne delinquẽdi hinc iam dolo remiſſo occaſio ſuboriatur. l. conuenire. ff. de pact. dotali.

6 Ex tertia particula gl. collige quòd etiã ſi legata liberatione nõ videatur remiſſus à teſtatore eſſe dolus in adminiſtrando cõmiſſus. l. Aurelio. §. fi. ff. de liber. legat. ſi tamen in contractu remiſsionem alicui faciat eorum quæ malè geſsit, videor etiam illi remittere dolum cõmiſſum. Rationẽ differentiæ eam hîc eſſe Petrus & Cynus arbitrantur: quoniã cùm legata relinquantur ob merita legatariorum, ad doloſos pertinere non debent, quoniã illi non merentur ſed demerentur potiùs qui in tanto crimine vagantur. gl. opinionem ſequũtur Petrus & Cynus. Bal. fi. col. Salicet. Paulus de Caſtro. & Alexander, & qui omnes refert Curtius Senior. nu. 23. teſtatus gl. opinionem eſſe communiter approbatã. Exiſtimant tamen Fulgo. Alex. & Iaſſ. nu. 11. Decius fi. col. gloſſam in pręſentia non eſſe eius propoſiti, vt differentiam cõſtituat inter contractus ac vltimas volũtates, ſed in modo cõcipiendę liberationis. Nam ſiue in contractu ſiue in teſtamento dicat quis ſuo debitori, nolo vt conueniaris, nõ videtur remiſſus dolus: ſi verò dicat, remitto tibi actionem, cenſetur dolus remiſſus, ſiue id fiat in vltima voluntate, ſiue in cõtractu per leges in gl. allegatas. & etiam ſi gl. in hoc poſteriori ſenſu accipias, eſt cõmuniter approbata teſte Purpurato. nu. 24. teſtantur eſſe gl. traditionem communiter approbatam Socinus conſ. 73. col. 1. vol. 3. Epiſ. Segobi. lib. 2. Varia. Reſol. c. 14. nu. 4. licèt hic ab ea diſcedat.

7 Limitabis tu glo. hanc non procedere quoties ex dolo eius, cui eſt facta remiſsio, aliquid eſt apud eum, nam tunc ſpeciali remiſsione opus eſt. l. Lucius. ff. de liber. legat. l. tres fratres. ff. de pact. atq; ita ex his duabus legibus dicit ſe gl. hanc intelligere Bart. in. l. Aurelio. §. caſus. nu. 6. ff. de liber. legata.

8 Vltimò collige ex text. hoc quòd dictio, niſi, aliquando ponit aliquando priuat, nãq; in prima oratione textus huius dictio hæc ponit, in ſecũda priuat. in quo Bartolus in præſ. conſtituit regulam generalem dicẽs, quòd quãdo hæc dictio poſtponitur orationi negatiuę, illa affirmat, ſed ſi poſtponitur orationi affirmatiuæ, illa negat. atq; idem vltra tex. hunc probãt iura ordinaria. in. l. extraneo. ff. de vent. in poſſeſſ. mit. in. l. diuus. verſ. niſi. ff. de cuſt. reor. in. c. cũ acceſsiſſent. verſ. niſi poſtea. de conſtitut. & eandem doctrinam repetit idem Bart. in. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caut. nu. 5. vbi Iaſſ. nu. 26. idem ſequutus affirmat hanc eſſe veram doctrinam, quam etiam poſuit idem Bart. in. l. 1. nu. 10. ff. de condi. & demonſt. Bal. in aut. niſi rogati. nu. 3. ad Treb. Bal. in præſ. col. 2. Aretinus. col. 3. Iaſſ. col. 1. Decius. nu. 5. quam eſſe communiter approbatam teſtantur eam ſequuti Riminal. col. penul. Curtius Senior. nu. 8. Iunior. col. 1. Purpurat. nu. 47. & pręterea Iaſſ. in prin. nu. 5. de action. Inſtitut. Marianus Soci. conſilio. 164. nu. 36. vol. 2.

9 Sed contra hanc communem traditionem vulgo opponitur textus in. c. peccatum. de regu. iu. in. 6. nam cùm præmittat Bonifacius peccatum non dimitti ei qui alienum rapuerat, ſubdit niſi reſtituatur ablatum, & tamen non ſufficit ablatum reſtituere vt dimittatur peccatum. l. qui ea mente. ff. de furt. l. non prodeſt. ff. vi. bon. rapt. ſed huic difficultati reſpondet optimè Curtius Iunior. colũ. 1. regulam gloſſ. ac Bartoli eſſe accipiendam concurrentibus alijs requiſitis ex lege neceſſarijs.

10 Sed iterum contra eandem doctrinã allego text. in. l. Titia. §. fi. ff. de manumiſ. teſt. vbi teſtator ita ſcripſit: Oneſiphore niſi rationes diligenter excuſſeris, liber ne eſto. & tamen inquit lex his verbis ademptam potiùs videri libertatem quàm datam; cùm tamen ex natura dictionis collata potiùs libertas eſſe videretur rationibus ab Oneſiphoro diligenter excuſſis.

Digitized by Google

Huic difficultati reſpondet Dynus in illo
c.peccatum.col.2.verſ.item contra. dicés
in lege illa non præceſſiſſe orationem ne-
gatiuam, ſed ſubſequutam fuiſſe, quare re
gulam communé offenſam minimè eſſe.
Sed hic Dini intellectus hac ratione à Bar-
tolo reprehenditur: quoniã & ſi in ordine
literę præcedat illa dictio, niſi, ex ordine ta
men intellectus poſtpoſita eſt vniuerſæ
orationi, & hic ordo potiùs attendendus
eſt.l.non enim.ff.de ſolut.l.2.§.prius. ff. de
vulg.& pupill. quare melius Bart. in præſ.
qui conſiderat, quòd aliquãdo oratio præ
cedens inducit actum, aliquando actum
& potentiam: & quando oratio præcedés
ſolum inducit potentiam, dictio, niſi, ſub-
ſequuta ſolùm negat potentiam, ſi verò
oratio præcedens actum induxerat, dictio
hæc, niſi, actum quoq; negat. Cùm igitur
teſtator in illa.l. Titia, proſpexerit ne One-
ſiphorus liber eſſe poſſet, addit, niſi ratio-
nes diligenter excuſſerit, quo caſu voluit te
ſtator liberum eum eſſe poſſe, non tamé
liberum eſſe: itaq; his verbis adempta eſt
potiùs quàm data libertas, quoniam data
nullo quidem caſu eſt, eſt autem adépta
donec Oneſiphorus rationes diligenter
excuſſiſset. hunc Bar. intellectum cæterio
mnes hîc probaſse videntur. & eſse com-
munem teſtatur Philippus Decius nu.5.
eum quàm optimè declarans. & eum poſ
ſuit idem Bart. in proprio loco. idem Bart.
in illo.§.qui iniuriarum.nu.8. vbi eum re-
centiores ſequuntur. & eſse communiter
approbatum teſtatur Oroſcius ibi. nu.7.
communé eſſe affirmat Epiſcopus Sego-
bienſis de ſponſa.2.p.c.4.§.1.nu.6.

Ex quorum reſolutione illud infertur,
11 quòd ſi ipſe alicui dicam, fundum illum
non vendam alij niſi tibi, non ex hoc eſse
me obligatum fundum hunc illi vende-
re, ſed ſi velim vendere, teneri me illi ven-
dere, quod ſi alij vendam, teneri me illi
reſtituere quanta eius interfuerit fun-
dum illi venditum fuiſse. pulcher text.
eſt. in. l. ſi ſterilis. §. penult. verſicu. ſed
ſi tibi.ff.de act.empt. l. qui fundum. 2. ff.
de contrahend.empt. & ita videtur colli-
gere glo. ordinaria, in illo. qui iniuriarum.
in gloſ. idem Pomponius. quam ibi ita de
clarat & ſequitur Bart. num. 5. & iterum.
num.10 & cæteri ſequuntur. idem Bart. in
præſenti. & ſequuntur omnes atq; præ cę
teris Decius. nu.6. cõmunéq; eſse Bartoli
opinionem teſtantur Curtius Senior. nu.
9. Iunior. nu.5. & ſequitur eam Iaſ. in prin.
de actio. Inſt. num.4. vbi Gomezius. nu.
7. affirmat eam eſse communem. & idem
ſequitur Gomezius allegans alios deciſ.
49. Cepola in. l. aniculus. §. ante diem. ff.
de verb. ſignifi. defendens ab obiectioni-
12 bus Baldi. Iaſ. & aliorum. Secũdò infertur
quòd ſi quis dicat Marię, non habebo aliã
vxorem niſi te non hinc cenſeri contra-
ctum matrimonium fuiſse, ſed tantũ ſpõ-
ſalia, quæ futurarum nuptiarum promiſ-
ſio eſt. ita enim voluit Antonius de Bu-
trio in cap. ex parte. 1. nu.10. verſ. ſed eſt du
bium. de ſponſal. vbi inquit ille ex his ver-
bis non duxiſse me illam in vxorem, ſed
obligatum eſse, vt ſi velim ducere illam
ſim ipſe ducturus. & hanc opinionem ſe-
quuntur ibi aliqui canoniſtæ & Alciatus
in præſenti. communemq; eſse affirmat
Gomezius. in prin. de act. Inſtitut. nu. 10.
verſi. non obſtat. et hanc Antonij opinio-
nem ſequitur Epiſcopus Segobienſis in
epit. de ſponſa. 2. p. ca.4 §.1. nu.8. licèt non
ita eã ex Antonio ille retulerit. Sunt tamé
plures qui velint fauore matrimonij, qui
multus ſemper fuit, matrimonium hic
contractum videri, non ſponſalia tantùm.
ita enim voluit Ioannes Andreæ in illo. c.
ex parte. dum ille allegat Speculatorem.
Panor. ibi col. fi. verſ. & per hoc poteſt. &
ibi Præpoſitus affirmat hanc eſse com-
munem opinionem: quam ſequuntur e-
tiam in præſ. Iaſ. num. 4. Curtius Iunior.
num. 5. teſtantur hanc opinionem eſse cõ
munem Decius. num 6. Purpura. nu. 49.
ex quibus prior illam defendit. Sed in hac
controuerſia rectè mihi videtur Domini
cus Soto pronuntiaſse qui in. 4. ſentent.
diſtinct. 29. quæſt. 2. articulo. 3. exiſtimet
prolatis

prolatis his verbis quo ad forum conſciẽtiæ conſulendum eſſe qui ea protulit quo ſenſu atq; animo ab ipſo prolata fuerint, in foro verò exteriori aliunde eſſe quærendam interpretationem horum verborũ.

¶ *Summa rerum. l. Cùm te.*

1 *In contractu tranſactionis non eſſe locum pœnitentiæ & ſi innominatus ille ſit.*

2 *In tranſactione non eſſe neceſſariam ſcripturam ſed vel teſtibus probari poſſe.*

Atq; idem eſſe in cæteris contractibus, ex quibus

3 *nonnulli hic enumerantur, & in renunciatione quoq; eccleſiaſtici beneficij.*

4 *Declaratur tex. in extrauaganti. iniunctæ. de electione.*

5 *Teſtificandi facultatem publici iuris eſſe.*

6 *Non valere conuentionem ne debiti ſolutio probetur per ſolam ſcripturam.*

7 *Fideiuſſio an neceſſariò per ſcripturam probanda ſit.*

8 *Confeſſio partis optima probatio eſt quæq; cæteras antecellit.*

9 *Negatiua aſſeueratio per partis confeſſionem probatur.*

10 *Poſt concluſionem cauſæ admittitur probatio per confeſſionem partis.*

11 *Valet ſententia lata ad confeſſionem partis etiã ex proceſſu inualido.*

12 *Confeſſio facta in libello principi oblato plenè probat.*

13 *Idemq; eſſe ſi illa fiat in libello conuentionali.*

14 *Etiam abſente parte.*

15 *Idemq; eſſe ſi confeſſio fiat in ſupplicatione reſcripti.*

16 *Sed hæc omnia eſſe accipienda ſi huiuſmodi confeſſio fiat in verbis libelli principaliter prolatis non in enunciatiuis.*

17 *Item niſi actor huiuſmodi confeſſionem reuocet.*

18 *Et an id procedat in libello alterius manu ſcripto cui tamen producens ipſe ſubſcripſit.*

19 *Hæc autem eſſe accipienda inter eaſdem perſonas non extraneas.*

20 *Et an in articulis quoq; ab aliquo propoſitis ſit id accipiendum.*

¶ *L. Cùm te tranſegiſſe.*

NOn diuiditur communiter text. hic, ſed tres particulas mihi continere videtur. In prima ponitur factum. in 2. deciſio. in 3. difficultas quædam amouetur. Secũda eſt ibi. fruſtra deſideras. Tertia ibi. licet enim.

1 Ex prima particula collige in contractu tranſactionis non eſſe locum pœnitentiæ, licèt contractus innominatus ſit. idem probat text. in l. quamuis, infrà. eodem. vbi plura ipſe proponam.

2 Secundò collige in tranſactione non eſſe neceſſariam ſcripturam quæ ad probationem ſolùm adhiberi ſolet. vnde Angel. colligit in præſenti idem eſſe in arbitramento dicendum, quod veluti tranſactio eſt: cuius rei reſolutioné proponam ipſe qua potero diligentia: in l. 1 de ſenten. ex breui. recit.

3 Tu adde generale hoc eſſe in iure noſtro, vt ſcriptura minimè ſit neceſſaria, ſed per teſtes quélibet actum probari poſſe. l. pactum quod bona fide. ſup. de pact. l. cum res. infrà de probat. l. non ideo ij. fami. ercisc. l. 117. titu. 8. p. 3. l. 32. tit. 11. part. 5. Cõtractus quoq; atq; receptio dotis ſcripturam non exigit, ſed teſtibus ſolis probari poteſt. l. cum citra. infrà, de iur. dot. atq; ſecundum eam legem non ſemel pronunciauimus. In exercendis itaq; litibus eandem vim obtinét tam fides inſtrumentorum, quàm teſtium depoſitiones. l. 14. in exercendis, infrà, de fide inſtrument. Profeſſio quoq; monachi alicuius vel teſtibus probari poteſt. c. nuper. de teſtibus. vbi eum text. in hanc ſententiam expendit Panor. 3. notabi. Contractus quoq; ſocietatis per teſtes probari poteſt. quod ex facto conſultus Romanus reſpondit conſilio. 106. num. 1. & ſequuntur Iaſſon & Decius in illa. l. pactum quod bona fide. Renuntiatio quoq; beneficij citra ſcripturam probari poteſt. c. 2. de reſtitu. ſpoliat. Ex quo text. colligit Bald. ibi num. 3. collationem quoque beneficij teſtibus ſine ſcriptura probari poſſe. & Bald. opinionem ſequuntur Iaſſ. & Alciat. in illa. l. pactum quod bona fide. Iaſſ. in rubr. ff. de acquir. poſſeſ. nu. 17. Decius in. l. nil tã naturale. num. 2. ff. de regul. iur. idem in. l 1. num. 3. de bonor. poſſeſ. contra tabu. liber.

Ioannes de Selua.de benef.3.p. q.22. Boe-
rius deciſ.338.nu.4.& hi allegant alios, vt
non dubitem communem eſſe opinio-
nem hanc, Tametſi contra eam teneat
Rebuf.in praxi.bene.titul.requiſita ad col
4 lat.num.26. Cui tamen opponi ſolet tex.
in extrauagan.iniunctę. Bonifacij octaui
de elect.qua probatur prælatum Priorem
ſiue Abbatem non poſſe intrare poſſeſ-
ſionem beneficij in quo fuit à ſummo pó
tifice inſtitutus,niſi inſtitutionis atq; col-
lationis literas oſtendat, quaſi inſinuet
text.ille collationem ex ſcriptura neceſſa-
riò eſſe probandã.Sed tex.ille in prouiſio-
nibus à ſummo pontifice factis priuatim
agere videtur,idq́ue inſinuant verba illa.
apud ſedem apoſtolicam. & ita videtur
eum text.intellexiſſe Panormit, in capit.
in noſtra. num. 11.de reſcrip. nam cùm
maius periculum verſetur in his quæ a-
pud ſedem apoſtolicam expediuntur,gra
uiores enim res ſunt quæ ibi tractantur,ad
excludendam omnem fraudis ſuſpicio-
nem rectè proſpectum eſt,vt per ſcriptu-
ram fiat probatio in hac ſpecie. Dignita-
tes quoque à principe collatæ non niſi in
ſtrumento probari poſſunt.l.probatorias.
de diuer. offi.libro.12. Mandatum præ-
terea principis non niſi literis probari po
teſt.l.prohibitum.de iure fiſ.libr. 10.l. miſ-
ſi opinatores. de exact. tribut. libro.10.
quare legatis non eſt credendum, niſi
principalibus inſtrumentis legationis fi-
dem faciant. Barto.in. l. Palatinos.de col-
lat.fund.fiſ.libro.11. Decius qui multa ad-
dit in. l. 1. notab. primo, de mand. prin-
cip.

5 Conſtat autem hæc deciſio optima ra-
tione:nam cùm teſtificandi vtilitas pu-
blica ſit.in aut. de teſtibus. in principio.
collat. 7. & probationum copia non ſit
coarctanda ſed amplianda. l. quoniam.
ſup.de hær. l.generaliter.in principio. in-
frà de rebus credit.l. generaliter. infrà de
iniur. neque iudicem oporteat ad vnam
ſpeciem probationis animum alligare. l.
3.verſ.quæ argumenta.ff.de teſtibus. opti-
mè introductum eſt, vt tranſactionis &
cuiuſuis rei probatio fieri poſsit tam ex
teſtibus quàm ex inſtrumentis.

6 Qua ratione neque illa pactio erit ad-
mittenda, qua conuenit inter contra-
hentes, ne debiti ſolutio per teſtes pro-
bari poſsit,ſed ſolùm per inſtrumentum,
iuri enim publico derogare videtur hu-
iuſmodi conuentio.atque ita eam impro
bat gloſſa ordinaria. in aut. vt ſine pro-
hibit.mat.5. quia verò.verb. ſenatuſcon-
ſulto,ibi.& per hoc puto.collat.7.vbi eam
opinionem ſequuntur Iacobus de Bello-
uiſſo.item Bartolus num.10. Angelus.16.
verſi.in gloſſa.& tenuerunt hanc opinio
nem nonnulli ex antiquioribus doctori-
bus,quorum Albericus meminit in.l. ſi
quis in conſcribendo.num.12.ſup.de epiſ.
& cleri.Angelus in.l. pactum inter hære-
dem.num.5. colũ.fin. verſicu, & eodem
modo.ff.de pact. vbi inquit gloſſ. illam
eſſe ſingul,neque reperiri alibi. Paulus de
Caſtro ibi numero. 5. dicens ſingularem
eſſe gloſſ. illam. quam etiam ſequuntur
idem Angelus de Peruſio in authen. iube
mus.numero.5.de iudi.vbi inquit ſingula-
rem eſſe gloſſ.illam Alexander ibi nume
ro.11.atque idem Alexand. in. l. quod de
bonis.5.frater.numero. 2. Vincentius de
Hercul.ibi colum.2.ff.ad.l.Falcidiam.So-
cinus in.l.certi condictio.5. quoniam nu-
mero.16.ff.ſi cert.petat.vbi inquit gloſſ. il-
lam reputari ſingularem.quam etiam ſe-
quuntur Ioannes. Andræ. in cap. ſi dili-
genti. colum. 5. poſt medium. verſic. &
ſcias. de for. compet. Antonius ibi numer.
16.verſic.per hoc dicunt.Ioannes de Imo
la ibi numer. 11. teſtatus non ſemel hanc
eſſe communem opinionem. Commu-
nemq́ue eſſe teſtatur Felinus ibi eam ſe-
quutus numero. 14. & communem eſſe
affirmant idem Felinus numero. 29. De-
cius numer.30.in capit.2. de probat. com
munem eſſe teſtatur Socinus regul.339.fal
lent.3. quæ mihi ſemper placuit. Tametſi
nonnulli quos Albericus allegat in illa.l.
ſi quis in conſcribendo. teneant contra-
rium

rium.& Angelus de Aretin.in.§.idem iu-
ris.numero.49.de except. Inſtit. neque
ſatis in huius articuli reſolutione pedes
firmauerit Andræas Tiraquellus de re-
tract. municip.§.1.gloſſ.2.numero.17. Ac-
cedente quoque iuramento locus erit
gloſſæ opinioni, quod Dominicus obſer-
uauit in capitu. quamuis pactum. num.
6.de pactis.libr.6. licèt gloſſ. illam non al-
leget. In multis ſanè iuris noſtri articulis
ſcriptura eſt neceſſaria, quorum multos
enumerauit glo. ordinaria in.l.contrahi-
tur.ff.de pigno. pluresque recenſuit gloſ.
vulg.in capitul. primo.§.poſtquã.de cenſi.
libro.6. inter quos ille eſt notatu digniſ-
ſimus, quem decimumnonum glo. enu-
7 merauit in fideiuſſore obligando, in cu-
ius obligatione neceſſum eſſe gloſſ. arbi-
tratur ſcripturam interuenire. & gloſſ. il-
lius opinionem ſequuntur antiquiores
omnes ibi. item Dominicus numero. 4.
Francus numero.3. & idem ante gloſſ.
illam tenuit Speculator de inſtrumen.
editi.§.reſtat.colum.4.verſicul.28.nume-
ro.1.& teſtatur gloſ. illam eſſe communi
ter approbatam Franciſcus Niconitius
alleg.22.numero.10.volu.1. vbi alios al-
legat. Sed iudicio quidem meo excepta
hæc vllo iure non probatur. Exiſtimo ita
que fideiuſsionem teſtibus quoque ſi-
cut cæteros contractus probari poſſe, ne-
que caſum hunc à regula generali ex-
ceptum vnquam fuiſſe, neque text. in. l.
penultim. de fideiuſsoribus. infrà, quo
gloſſ. illa mouetur, id probat, agit enim
text. ille in fideiuſsore, qui aliquem ſine
temporis præfinitione iudicio ſiſtere
promiſit: nam ſi ſine ſcriptura promiſe-
rit, liberatur à promiſsione elapſis duo-
bus menſibus, ne in infinitum obligatio
hæc protrahatur. Sed in fideiuſsore con-
tractus non eſt cur ſcripturam exigamus,
quæ in fideiuſsore iudicio ſiſti ideò eſt
neceſſaria, quoniam cùm actus ille ſit
pars quædam iudicij, non niſi ſcriptura
confecta conſtare poteſt. capit. quoniam
contra. de probat. quare gloſ. in illo cap.
primo, ſentiens hanc difficultatem, pru-
denter inquit ſcripturam hîc non eſſe ne
ceſſariam ſecundum quoſdam. de ex-
cept. cuius iuris diſpoſitionem Hiſpaniæ
totius forus obſeruat.

Tertiò collige ex text. ibi. ſi tamen de
8 tranſactione confeſsione tua conſtet. con
feſsionem partis vicem probationis habe
re. idem probant iura vulgaria. l. vnica. in
frà de confeſsio. in. l. proinde. §. notãdum.
ff. ad. l. aquil. in capitul. fin. de cohabi.
cleric. & mulier. capit. cùm ad ſedem. §.
nos prioris. de reſtitu. ſpoliat. capit. cum
olim. de verbor. ſignific. Imò verò partis
confeſsio longè antecellit quamcumque
aliam probationis ſpeciem. quod probat
text. egregius in capit. primo. de confeſ.
libr.6. nam cùm propoſitio negatiua im
9 probabilis penè eſſe videatur. l. actor
quod aſseuerat. C. de probat. l. cum aſſe-
ueratio. C. de non numerata pecunia. per
partis confeſsionem optimè illa probari
poterit, vt in illo capit. primo. Cumque
concluſio in cauſa omni prorſus proba-
10 tioni finem præſcribat, etiam ſi ex inſtru-
mentis probatio fiat. capit. cum dilectus.
de fide inſtrum. adhuc tamen locus erit
probationi quæ ſit per partis confeſsio-
nem. capit. cum Ioannes Eremita. de fide
inſtrument. l. ampliorem. §. 1. ibi aliquid
noui. iuncta gloſ. de appellat. atque hæc
duo iura in hanc propoſitionem indu-
xit Bald. in rubric. de probat. infrà nume. 5.
verſic. ego aliter probo. Paulus de Caſtro
ibi numero. 10. & eorundem textuum
argumento ſcribit Felin. in rubr. de pro-
bat. numero. 6. renuntiantem probationi-
bus non videri renunciaſſe probationi ex
cõfeſsione aduerſarij. Quibus adde, quòd
ſi per confeſsionem partis probatio facta
ſit, poterit iudex ferre ſententiam etiam
perempta inſtantia lapſu triennij. quod
Bald. eleganter notauit. in. l. properan-
dum. in princ. fin. colum. verſic. vnum ta-
men addo, de iudi. licèt iure canonico

hac Bald. deciſione opus non ſit, quoniam iure illo inſtantia non perit triennio. capit. cum olim. de priuileg. capitu. cum venerabilis.

11 Valet præterea ſententia diffinitiua etiam in cauſa criminali lata, ſi per partis confeſsionem de delicto cõſtet, quamuis proceſſus fuerit inualidus. l. ſi confeſſus. ff. de cuſt. reor. vbi eam legem ita interpretatur Bartol. licèt iudicio meo id minimè probet. In eandem ſententiam ſolet allegari text. in capit. Piſanis. verſicul. quam per eorum. de reſtitutione ſpoliatorum. quem ita expendit Bald. in authent. offeratur. in fine. C. de de lit. conteſt. ſed neque ille text. hoc probat. Eſt tamen in hanc ſententiam text. pulcherrimus Bonifacij octaui in capitulo primo, de accuſat. in. 6. vbi valuit ſententia lata ex partis confeſsione, cùm tamen proceſſus videretur inualidus. Primò, quoniam iudicium inquiſitionis infamia non præceſſerat, quod ſemper fuit neceſſarium. capitulo. qualiter. 2. c. inquiſitionis. §. ad hæc. de accuſat. capitulo licet Hely. de ſimon. Item capitula ipſa infamiæ oportuit parti ipſi tradita fuiſſe, vt ſe ab illis poſſet exonerare. vt in illo capitulo. qualiter. §. debet. & tamen hæc non ſunt impedimento quo minus ſententia valeat. & ibi eum text. expendit in hanc ſententiam Dominicus. 1. notabil. Francus. 1. notabi. qui eam propoſitionem pluribus confirmat fin. columna. & tenet hanc opinionem Innocentius in capitulo. qualiter. numero. 7. de accuſat. Iaſſ. in præſent. numero. 5. allegans multos authores huius ſententiæ. quam eſſe communem teſtatur Philippus Decius in capitulo. at ſi clerici. in princip. columna. 2. de iudici. vbi Panormit. numero. 6. veluti ſingularem doctrinam Innocentij allegauerat. quam etiam ſequuntur Roma. nu. 3. Iaſſon numero. 3 in. l. ſi patronus. ff. de iureiurand. Barba. in capitulo. cauſam matrimonij. numero. 9. de offic. delegat. Guido Papæ deciſ. 120. licèt id reſtringat ad cauſas ciuiles Matheſelanus ſingu. 53. vbi Gabriel Saray infinitos propè authores allegat illam Innocentij doctrinam ſequutos.

12 Quartò collige ex text. confeſsionem factam in ſupplicatione principi porrectâ plenè probare etiam abſente parte. atq; ita hinc Fulgoſius notauit numero. 1. & frequentiores poſt eum. & idem probat tex. in. l. 2. de inſtitut. & ſubſt. vbi eum textum notauit Bart. in hoc & cæteri poſt eũ.

13 Adde idem eſſe in libello conuentionali porrecto iudici contra partem qui quàm optimè probat contra offerentem illum. l. cum precum. §. de liber. cauſ. qui textus licèt in cauſa libertatis priuato iure agere videatur ad omnes cauſas, communiter ab omnibus extenſus eſt, ſoletq; in hoc allegari text. in. l. rura. de omni agro deſert. libro. 11. Ex quo textu colligit gloſſ. 1. ibi deſiderium atque profeſsionem apud acta publicatam corrigi per profitentem minimè poſſe, ſtatim enim illi preiudicaſſe. Tu adde hoc verum eſſe

14 etiam ſi confeſsio hæc facta fuerit abſente parte, adhuc enim illa libellum offerenti præiudicabit. quod Barto. eleganter notauit in. l. certum. §. ſi quis abſente. numer. 4. verſic. item prædicta quæ dixi. ff. de cõfeſſ. & ſequuntur Angelus ibi numero. 2. Zaſius numero. 1. & ſequuntur in præſ. Aretinus & Iaſſon numero. 11. Decius numero. 9 Curtius numero. 1. Alciatus pagina. 2. & idem quoq; voluit Bart. in. l. 2. §. cõ plura. numero. 1. verſic. aduerte iſta ſolutio. ff de iur. fiſ. Antonius in capitulo fin. de confeſſ. Panormit. ibi numero. 13. Ioannes de Imola in capitu. ſi cautio. numero. 15. verſic. & ex hac ratione. Felinus ibi allegans alios numero. 34. de fide inſtrumento. Iacobinus & Iaſſ. vterque numero. 4. in. l. 2. de inſtitut. & ſubſtitutio. De eius ibi numero. 8. cuius rei rationes aliquot traduntur. Prima, quòd libellus videatur ſemper iudici oblatus à parte, vt

eius

eius copiam iudex ipſe alteri parti fa-
ciat aut offeratur. C. de liti conteſt. Iam igi
tur non videtur confeſsio illa facta ab-
ſente parte, ſed præſente. argumento text.
optimi in. l. Publia. §. fi. ff. depoſit. maxi-
mè cùm in iudicijs partis abſentia, ſi qua
eſt Dei ipſius Optimi Maximi præſentia
ſuppleatur. l. properandum. §. ſin autem
reus. infra. de iudici. Secunda ratio eſt,
quoniã ſcriptura ſemper loquatur. vulg.
l. Arriani. C. de hæret. Tertia, quoniam
confeſsio hæc præiudicare videtur confi
tenti, abſentique prodeſſe propter quaſi
contractum illum iam à principio iudicij
inter partes ipſas tacitè celebratum. l. 3. §.
idem ſcribit. ff. de pecu. l. omnẽ obligatio
nem. ff. de iudic. idemque eſſe notarunt in
confeſsione facta à reo in exceptionibus
propoſitis, quæ actori etiam abſenti profu
tura eſt. l. vnica. verſ. quiſquis. infra de his
qui pot. nomi. ex quo text. hoc ita expreſ-
ſim notarunt Bartol. ibi numero. 3. & in. 2.
lectione. verſi. vltimo. ex hac. l. Aretin. 4.
notabil.

15 Idemque videtur eſſe dicendum in cõ-
feſsione facta à ſupplicante pro reſcripti
impetratione, licèt enim ſubreptitium eſſe
appareat, confeſsio in eo facta proderit ei,
contra quem impetratum fuit quod Go
fredus doctor antiquus quæſtione. 13. ſcri
pſiſſe fertur, & vt notabile recipit Ioannes
Andr. in. c. fi. de confeſſ. libr. 6. vbi idem ſe-
quuntur Dominicus num. 6. Panormit. &
Barbat. & hos referens Rebuffus in. 2. to-
mo conſtit. Galli. in præfatione in tractat.
de reſcrip. nu. 151. Idemque eſſe in poſitio-
nibus factis exiſtimarunt, videtur enim fa
teri eas producens. c. fi. de iur. iur. in. 6.

16 Limitabis tu modò hanc communem
traditionem, vt ſolùm procedat in verbis
quæ in libellum à producente illum prin
cipaliter prolata ſunt, nam in enuntiatiuis
minimè procederet. ex text. eleganti in. l.
qui familiæ. ff. fam. erciſ. vbi qui iudicio fa
miliæ erciſcundæ contra aliquem inten-
dit, non ex hoc viſus eſt fateri hæredem
eum eſſe, aliò enim ſpectat illa petitio. atq;
ita eam legem interpretantur ibi Barto. &
Bal. in vtraque lectione. & idem ſequun-
tur Curtius in præſ. Angelus de Aret. in. §.
ſi minùs. nu. 12. in fine. de actio. Inſt. Iaſſ. ibi
nu. 6. Decius in illa. l. 2. de inſtitut. num. 9.
vt hinc intelligas in iudicijs quoque pro-
cedere regulam illam vulgarem, Verba e-
nuntiatiua non principaliter emiſſa proba
tionem non inducere. l. ex hac ſcriptura. ff.
de donat. l. ex his verbis. C. de teſtamẽ. mil.
cum vulg.

17 Secundò limitabis regulam hanc, vt mi
nimè procedat, ſi actor velit libellum iudi
ci iam oblatum ante litem conteſtatam
reuocare, nam hoc caſu errorem quoque
ſuæ confeſsionis reuocabit. ex text. in illa.
qui familiæ. cuius & hic intellectus eſſe tra
ditur poſt glo. ordinariam ibi in finalibus
verbis. & eum quoque Bartolus probauit
in. l. ex hac ſcriptura. nu. 17. ff. de donat. vbi
eam legem maximè commendat. & hunc
intellectum ſequũtur in proprio loco Flo
rianus. item dominus Bal. in illa. l. cùm pre
cum. nu. 2. atque ita legem. cùm precum.
eſſe declarandam optimè contendũt De-
cius nu. 10. Curtius Iunior ibi nu. 39. in. l.
ædita. ſup. de ædend. quorum opinioni,
quam & ipſe ſequor, patrocinatur textus
optimus in. §. ſi minus. de act. Inſtitut.

18 Tertiò limitabis hanc propoſitionem,
vt ſolùm procedat ſi libellus ſit ſcriptus ma
nu propria offerentis illum, non verò ſi ab
alio ſcriptus, ab ipſo ſubſcribatur. ita enim
ferunt Bartolum determinaſſe in. l. nuda
ratio. nu. 4. ff. de donat. vti eum allegat Io-
annes de Imola in. c. ſi cautio. nu. 17. de fi.
inſtrum. Sed hæc limitatio falſa quidem eſ
ſe videtur. Primò, quoniã contradicere vi
detur generalitati legis, cùm precũ. Secun-
dò quoniam in toto penè iure par eſt, ſcri-
pturam aliquam manu mea eſſe ſcriptam,
vel ab alio ſcriptã, à me ſubſcriptã fuiſſe. l.
ſi ego. §. dotis. ff. de iur. dot. in prin. verſ. niſi
inſtrumenta. de empt. & vendit. lib. 1. §. in-
ter filium. l. diuus. §. item ſenatus. ff. ad. l.
Corne. de fal. ſed neque Bartolus in illa. l.
nuda ratio. hoc dicit. & contrarium te-

nent Imola in illo.c.ſi cautio. Alexand. in illa.2.de inſtit.Iaſſ.in §.ſi minus. de act.numero.7.

19 Quartò limitabis ſuperiorem doctrinam, vt ſolùm procedat inter eaſdem partes, nam quod tertias perſonas nil confeſſio poterit obeſſe cõfitẽti, eſt. l.fi. ff. de interrogat. actionibus. ex qua hoc tenet Curtius in præſenti, Decius allegans Socinum in illa.2.de inſtitu.num. 8.

20 Quintò limitabis ſuperiora, vt minimè procedant in articulis ab aliquo productis: neque enim producens articulos videtur eos fateri. Decius in illa.l.2.& ante eum Dominicus in.c.ſi.de iureiu.lib.6.nu.5.

Summa rerum. L. Cùm mota.

1 *Querela non preparata an tranſmittatur ad heredes exheredati.*

2 *Actiones pœnales vel alia que propter litis conteſtationem ſiunt, tranſitoriè nõ tranſmittuntur, ſi à lite per tranſactionem receſſum ſit.*

3 *Sed aliud eſt, ſi à lite diſceſſum ſit propter peremptam inſtantiam.*

4 *Tranſmitti hodie querelam non preparatam etiã ad eos, qui ſui non ſunt.*

5 *Etiam ſi exheredatus deceſſerit, adita iam hereditate abſcripto.*

6 *Ius dicendi nullum non agnitum, an ad heredes preteriti tranſmittatur.*

7 *Text.in.l.ſi inſtituta.in princ.ff.de inoff.teſtam. intellectus proponuntur.*

8 *Actus in dubio modalis preſumitur, non conditionalis.*

9 *Niſi actus natura conditionem exigat neceſſariò.*

10 *Vel cùm cauſa requiritur ad originem, non ad effectum.*

11 *Eſt autem ſuperior regula vera, etiam ſi dicat teſtator, lego Titio ſub ea conditione, &c.*

12 *Atque ex his elegans Bartoli illatio declaratur.*

13 *Actio que hic Pomponijs datur, datiua eſt, non natiua.*

14 *Et quare non detur hic actio de dolo.*

15 *Declaratur text.in.§.quòd ſi faciam.l.naturalis. ff.de præſ.verb.*

16 *Declaratur text. in. l. cùm proponas.2. ſup. de paſt.*

17 *Querela inofficioſi teſtamenti, an pacto ipſo in re tollatur.*

L. Cùm mota.

EXorditur Bart.l.huius interpretationem, præfatus ſubtilem eã eſſe, ſpeculatiuã, & vtilẽ. Subtilem quoq; eſſe, Paul. de Caſtro affirmauit. Sed & poſteriores omnes plurimùm legis huius difficultatem commendarunt, quæ duabus partibus diuiditur. Prima, facti ſpeciem atq; deciſionẽ continet. Secunda, conſiliũ Imperatoris, quæ eſt ibi, verùm ſi fides.

1 Primò collige ex tex.in princ.querelam inofficioſi teſtamenti ad hæredes nõ tranſmitti, etiam ſi fuiſſet præparata, nam hic præparata quidem querela fuit, quoniam mota querela mater Pomponiorũ deceſſit, quare ad heredes trãſmitti oportuit.l.poſthumus.§. ſi.cum.l.ſequenti. ff.de inoff.teſtamen. Gl.1.reſpondet huic difficultati, dicens tranſmittendam hîc etiam fuiſſe querelam, niſi per tranſactionem ſopita fuiſ-
2 ſet. Ex qua ſolutione (quã omnes prorſus receperunt) infert eleganter Bart.1. oppoſ. omnes leges dicentes actiones aliquas effici tranſitorias propter litis cõteſtationem, quales actiones omnes pœnales ſunt.l.vnica.C.ex delict.defunct.§.non tamẽ. de perpet.& temp.act.Inſti.l.omnes pœnales. ff. de actio.& obligat.l.1.ff.de priuat.delict.eſſe limitandas per. l. hanc, vt minimè procedant, ſi à lite per tranſactionem receſſum ſit, tunc enim interire prorſus atque occidi effectus illos inductos per litis conteſtationẽ.& ad hoc (Bartolus inquit) caſus eſt hic quem teneas mente. ſequuntur idem Bal.col.2.in princ.dicens hoc eſſe notabile Angel.nu.2.Fulg.nu.3.Paul. de Caſtro num.4.Roman.nu.3.Alexã.nu.2.Iaſſ. nu.14.& poſteriores ſequũtur ſecundum Decium nume.1. qui non ſatis tutum hoc eſſe exiſtimat. communem eſſe doctrinam hanc teſtantur duo Curtij hic, Senior nu.2.Iunior nu.4.& eſſe text.hunc in hoc ſingularem affirmat Angelus in.l.1.ff. de priuat.delict.num.3.

3 Ex quo conſtat maximè intereſſe an

à lite

à lite ſit receſſum, propter interitum in-
ſtantiæ, vel propter partium renuntia-
tionem, namque priori caſu adhuc durãt
effectus inducti per litis conteſtationem.
gloſſ. ordinaria. in. l. properandum. §. & ſi
quidem. in gloſſ. iudicij. C. de iudici. quam
ibi ſequuntur Bartolus, Baldus, Angelus,
Salicetus & Iaſſon. atque communem eſ-
ſe conſtat ex Andræa Tiraquello de vtro-
que retractu. §. 1. gloſſ. 10. numero. 82. & ſe-
quuntur prætereà hanc opinionem Pur-
purat. uumero. 112. Ripa numero. 28. in. l. 2.
ſup. de eden. è quibus poſterior dicit hanc
eſſe communem opinionem. & commu-
nem quoque eſſe affirmat Gozadinus ibi
numero. 29. Poſteriori verò caſu, cùm à li-
te diſceditur per tranſactionem, pereunt
effectus illi, vt in hac. l. quare determinat
glo. ordinaria. in. l. 1. in gloſſ. 1. C. de longi
temp. præſcript. partibus liti renuntianti-
bus perire litigij vitium, quo res affecta e-
rat. atque ita gloſſam illam declarat Barto
lus ibi numero 1. eſſeque hanc opinionem
communem affirmat Panormitanus, eam
ſequutus in. c. cauſam quę. numero. 9. de
teſtib. vbi eam ſequitur Felinus numer. 27.
videturque idem ſenſiſſe gloſſ. in. c. ſignifi-
cauerunt. in glo. fi. de teſt. quam ibi in hoc
ita expendit Panorm. num. 7.

4 Addit gloſſ. noſtra, quòd ceſſante tranſ
actione hodie tranſmitteretur querela e-
tiam non præparata. l. ſi quis filium. C.
de inoff. teſtam. quam. l. gloſſ. hîc intelligit
etiam in filijs qui non fuerunt ſui defun-
cto, de cuius agitur hæreditate, nam agit
gloſſ. de filijs reſpectu matris, cui illi ſui
minimè eſſe potuerunt. l. nulla fœmina.
ff. de ſuis. & legitim. hæred. l. illud. §. ad te-
ſtamenta. ff. de bonor. poſſeſs. contra ta-
bul. atque ita expendunt gloſſam hanc
Salicetus, eius ſententiam ſequutus. item
Iaſſon numero. 15. & eſſe communem ſen
tentiam hanc teſtantur Curtius Senior
num. 14. Iunior nu. 4. pro qua opinione
videntur induci optimè poſſe verba. l. il-
lius. ibi, licet ſe non præparauerit ad ſuam
poſteritatem tranſmittet. vbi poſteri om-
nes admiſsi ſunt ad tranſmiſsionem que-
relæ non præparatæ, non ſolùm hi, qui ſui
hæredes ſunt, tametſi ſuis hæredibus dúta
xat hoc beneficij eſſe largiendum exiſti
met. gloſſ. ſingul. in. l. ſi quis affirmauerit.
§. 1. in gloſſ. hæredes. ff. de dol. mal. cuius o-
pinionis Raynerius quoque & Albericus
fuiſſe dicuntur, ſed communiter exploſa
eſt. Frater ſanè cui aduerſus teſtamentum
fratris turpi perſona inſtituta datur quere-
la inofficioſi teſtamenti. l. fratris. l. fratres.
de inoffic. teſtament. in principio. verſic
Soror. Inſtit. de inoffi. teſtament. l. regia. 2.
tit. 8. p. 6. etiam hodie nó tranſmittet que-
relam non præpararam. quod Paulus nu
mero. 3. Iaſſon numero. 3 in illa. l. ſi quis fi-
lium. rectè notarunt. idem Iaſſon in. l. ſci-
mus. §. fi. numero. 5. eo titul. Angelus in. l.
hoc colore. ff. de inoff. teſtamento. Cur-
tius ibi numero. 11. Cagno. numer. 14. quo
niam diuerſa ratio ſit in fratre, quàm in
filio, qui cùm per exhæredationem veluti
à proprijs bonis excluſus videatur. l. 1. §. lar-
giùs. ff. de ſucceſſ. edict. faciliùs admittitur
ad iuris remedia, per quæ ille bona illa con
ſequi poſsit. Querela quoque inofficioſæ
donationis non præparata, non tranſmit-
tetur ad extraneos hæredes. quòd Baldus
notauit in. l. 1. vltima quæſtio. de inoff. do-
nat. quoniam illa aſsimilatur querelæ in
officioſi teſtamenti. l. fi. de inoff. donat.

5 Sed & aliud inſinuat gloſſ. hæc, quod
ipſe nota dignum eſſe arbitror. Vult enim
querelam non præparatam tranſmitti,
etiam ſi exhæredatus deceſſerit adita iam
hæreditate ab hęrede ſcripto, hic enim ma
ter Pomponiorum deceſsit adita iam hæ
reditate. & idem quoque voluit gloſ. in. l.
poſthumus. § fi. in glo. fi. de inoff. teſtamé.
ſed contrarium videtur ſignificare text. in
illa. l. ſi quis filiũ. ibi in tali ſpecie, quaſi no
lit lex illa illã diſpoſitioné extra illã ſpecié
trahi, nã quoties ipſa ſe continet intra cer
tos fines, nó eſt lex illa extendenda ad alios
terminos, etiã ſi eadé aut certè maior ratio
ſit, niſi extẽſio illa fiat authoritate alterius
legis. ita enim ſcripſit Cyn. in. l. iubem⁹. vlt.
quæſtio.

quæſtione.C ad Trebellianum. Præterea
filio exhæredato qui deceſsit adita iam
hæreditate negligentia non leuis fuit,
qui querelam non præparauerit, cùm
exhæredatio aditione iam confirmata
fuerit. ſed opinio gloſ. verior eſt, commu
nemq; eſſe affirmat Claudius nu.4. nam-
que in.l.ſi quis filium. deciditur caſus ma-
gis dubitabilis, de tranſmittenda querela,
non adita hæreditate: nam adita hæredi-
tate, faciliùs fuit querelam tranſmitti, vt
quæ iam exhæredato competebat. argu-
mento text.in.l.traditio.iuncta.l.ſubſtitu-
tio.ff.de acqu.rer.dom. Neque filio poteſt
imputari, qui non egerit querela, ſciebat
enim ad quinquennium ſibi durare. in
princ.Inſtit.de inof.teſtament. Sequor igi
tur opinionem hanc.
6 Sed an ius dicendi nullum ſi non ſit
agnitum à præterito, ad hæredes eius, ſicu-
ti & querela pertineat. Et ex potentia ſui
hæredis, ad hæredes tranſmitti ſcripſit
Baldus (quem in hoc quotidiè Salman-
ticæ laudabamus) in.c.ſciſcitatus. numer.
9.verſiculo. porrò ius dicendi nullum eſt
perpetuum. de reſcript. vbi in hoc allegat
textum elegantem in.l. vxoris abortu.C.
de poſthum. hæred. inſtituen. & tenent
eandem ſententiam idem Bal. in.l. in ſuis.
11.oppoſit.ff.de liber. & poſthu. idem Bal.
in.l filio præterito.col.penult.ff. de iniuſt.
rup. Imola ibi nu.65.idem Bald.in.l.2. nu.
8. de liber. præter. & in.l. ſi ille. §. quòd ſi
quem.nu.2.de decur.lib.10. Idem Baldus
in.l.ſi fratris.nu.3. C. de iure deliber. & an-
te Bald. Albericus in illa.l. filio præterito.
fin.colu. idem Albericus in.l. ſcimus. de
inofficioſ.teſt.numero. 2. & tametſi con-
trarium tentauerit Iaſſon in præſenti nu.
16.& in.l.ſi infanti. numer. 16. de iure deli-
ber. Baldi opinionem defendunt, eam ſe-
quuti Claudius, & Curtius Iunior, vter-
que numer. 5. & eam quoque ſequutus
eſt idem Iaſſon in.l.ſi à primo. nume.6.ff.
de liber.& poſthum. dicens Baldo in hoc
neminem contradicere. Socinus ibi ante
Iaſſonem num.1. Iaſſ.in.l.ſi arrogator. nu.
12. verſ. ex his non quieſcit animus. ff. de
adopt. idem Iaſſon in.l.emancipata. nume
ro.24.C.qui admit. Guillelmus Benedict.
in.c.Raynuntius.verb. mortuo itaque te-
ſtatore.2. num. 149. de teſtament. Anto-
nius Gometius libro primo variar.reſolu.
c.11. num. 8. vt non dubitem communem
eſſe ſententiam hanc.
7 Secundò collige ex text. ad querelam
tranſactione extinctam redire non poſſe
eos, quibus illa competebat, etiam ſi ſcri-
ptus hæres conuentionem non impleat
ex parte ſua. ſed contra text. hunc allego
ipſe text.in.l.ſi inſtituta.in principio. ff.de
inoff teſtam. gloſſ.4.in parte.per vos.ſol-
uit hanc difficultatem dicens, quòd ma-
tri ipſi Pomponiorum daretur quidem
regreſſus ad ſuam querelam, ſed filijs ip-
ſius non datur, quoniam difficiliùs eſt ad
eos tranſire remiſſa iam præparatione per
tranſactionem. & hunc intellectum ſe-
quuntur Petrus & Cynus.4.oppoſit. An
gelus numero.2. Fulgoſius num.3. Salice-
tus & Alexander numer. 6. qui hanc ſolu-
tionem veluti tutiorem ſequendam eſſe
exiſtimat. & eſſe communiter approba-
tam teſtantur Iaſſon. numero. 18. Decius
numero.5. Curtius Senior numero. 16. Iu-
nior numero.8. Alciatus numero.11. & ite
rum numero. 19. Claudius numero.5. Ra-
tionem differentiæ in eo conſtituunt, quo-
niam faciliùs ipſimet exhæredatæ perſo-
næ debuit dari regreſſus, quàm filijs eius,
quoniam ipſa perſona exhæredata iniu-
ria affecta fuit. l. Papinianus. in principio
ff.de inoff. teſtamen. Secundus intelle-
ctus ad.l. ſi inſtituta. eſt gloſſ. in præſenti.
quòd ibi fuit facta renuntiatio ſub condi-
tione, ſi fides renuntianti ſeruaretur, qua-
re fide tranſactionis ab ſcripto non ſerua-
ta, meritò querela intenditur. qui intelle
ctus, neque ipſi gloſſatori placet, & Bartol.
licèt verum eſſe dicat, veluti diuinantem
reijcit, & cùm ibi non ſatis conſtare poſ
8 ſit fuerit facta renuntiatio ſub conditione
vel modo, in dubio capienda præſumptio
eſt, vt ſub modo nõ ſub conditione fuerit
actus

Digitized by Google

actus celebratus. l. quæro. §. interlocutorem. ff. locat. qui text. hoc probat ibi profuturam locatori doli exceptionem. nam ſi conuentio cenſeretur celebrata ſub conditione, exceptione opus non eſſet locatori, vt Seium conductorem pœnam petentem amoueret. atque ita tex. illum inducit Bart. in præſ. nu. 2. dicens ex eo tenere doctores diſpoſitionem in dubio cenſeri ſub modo factam, non ſub conditione. & ante Bart. fuit hæc ſententia Cyni. 4. oppoſ. ita etiam text. illum inducentis. & communem eſſe doctrinam hanc teſtantur Alexand. nu. 8. Decius nu. 7. tenet eam Iacob. 7. Iaſſ. num. 20. allegans eiuſdem opinionis authores, Bal. Ang. & Paul. & communem eſſe teſtatur prætereà Alexan. conſi. 103. nu. 4. vol. 1. & Fulgoſius in præſ. nu. 4. inquit ſententiam doctorum ſibi placere, non per text. in. §. inter locatorem, quoniam verbũ exceptiuum illius. l. interpretatur Fulgoſius de intentione facti, & exceptionis, iuxta gloſſ. in. l. qui ſe debere. ff. de condict. ob cauſ. l. 2. ff. de except. Sed communem hanc reſolutionem Fulgoſius inquit meliùs probari in. l. ſi pro fundo. §. eo. ſed reuera hoc benè probat tex. in illo. §. inter locatorem. & tex. pulcher. in. l. cùm ab eo. ff. de contra. empt. Sed contra hanc Bar. & aliorum opinionem eſt text. in. l. à teſtatore. ff. de cond. & demonſt. vbi actus potuit videri conceptus & ſub modo & ſub conditione, & tamen refert ibi Scæuola Claudium magno ingenio reſpondiſſe in dubio conditionem inductam fuiſſe. et in hoc notat Imola text. illum nu. 2. verba in dubio eſſe interpretanda vt inducãt cõditionem non modum addit ille fortaſsis hoc alibi non inueniri meliùs quàm ibi. Sed illi textui reſpondent Alexan. in præſ. num. 8. Iaſſ. num. 20. ex natura ablatiui abſoluti inductam ibi fuiſſe conditionem potiùs quàm modum. l. euictis agris. ff. de vſur. cui ſolutioni & Curtius acquieſcit numer. 16. Secundò reſpondit Iaſſ. ex Cumano in illa. l. à teſtatore. legem illam velle, vt actus in dubio modalis ſit interpretandus, non conditionalis, quæ ſolutio nil eſt. Tertiò reſpondit Curtius Senior nume. 23. textum illum agere in vltimis voluntatibus, hunc in contractibus: ſed hanc ſolutionem rectè improbat Lancellotus, generalis enim eſt doctrina Bart. pro omnibus diſpoſitionibus, ſed prior ſolutio verior eſt.

9 Doctrinam hanc limitat ipſe Bart. non procedere, quoties actus ipſe neceſsitate naturaq; ſua conditionem importaret, vt ſi dicat quis, promitto tibi centum pro dote, nam ſub conditione promiſſor hic videtur obligatus, ſi matrimoniũ ſequutum fuerit. l. ſtipulationem. l. promittendo. ff. de iure dot. l. 4. §. fi. de pact.

10 Secundò limitat Bal. in præſ. 2. oppoſit. vt non procedat generalis hæc doctrina, quando cauſa requiritur ad originem, nam hoc caſu diſpoſitio erit interpretanda conditionalis, non modalis, ſecus ſi cauſa ad effectum requiratur. allegat text. in. l. cùm tale. §. 1. ff. de condit. & demonſt. & eius doctrinam tenet Alexand. numer. 8.

11 Superioribus tu adde vſqueadeò diſpoſitionem omnem modalem præſumi, non conditionalem, quòd ſi teſtator ita dicat, lego tibi centum ſub ea conditione vt hoc facias, actus non erit conditionalis, ſed modalis. l. ea conditione. C. de reſcinden. vendit. l. quoniam. C. de rer. permut. l. cùm res. C. de donat. l. ſocietatem. in principio. ff. pro ſo. l. Mæuia. ff. de manu. teſt. idque Bartol. notauit in. l. quibus diebus. §. Termilius. numer. 5. ff. de condit. & demonſtr.

12 Vltimo loco inducit Bartolus doctrinam hanc ad huiuſmodi quæſtionem, ſi offenſus ipſe dicam offenſori, remitto tibi actionem iniuriarum pro centum, nam actio iniuriarum videtur ſublata, etiam antequam ſoluantur mihi illa centum, duabus rationibus. Prior eſt, quòd actio hæc, cùm ex maleficio deſcendat, per pactum ipſo iure tolli potuit. l. ſi tibi. §. quædam. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact.

Poſterior

Poſterior ratio eſt, quòd in dubio verba hæc ſub modo, non ſub conditione ſint accipienda, & modalis actus ea eſt natura, vt minimè ſuſpendat effectum diſpoſitionis, ſed ipſo iure inducatur. l. quibus diebus.§. Termilius.ff.de condit.& demonſt. quare in. l. ſi inſtituta. non eſt præſumendum, renuntiationem fuiſſe factam ſub conditione, ſed potiùs ſub modo. vnde intellectum glo. quem & Bartolus repræhendit, dicit eſſe communiter reprobatam Claudius nu.7.

Tertiò ſoluit gl. in. l. ſi inſtituta. querelam fuiſſe præparatam, hic haberi pro non præparata. quæ ſolutio nil eſt, nam cùm mater ibi viuat, nil eſt cur querelæ præparationem curemus.

Quartus intellectus fuit quorundam recentium ſcriptorum, quos ſuppreſſo nomine allegat Andreas Alciatus libr. Paradox.5.cap.6. qui arbitrati ſunt legem. ſi inſtituta. hoc Alexandri Imperatoris reſponſo eſſe correctam, quod Alciatus ipſe rectè improbat.

Quintus igitur intellectus eſt, ipſius Alciati ibi exiſtimantis in. l. ſi inſtituta. regreſſum eſſe ad querelam, quoniam pacto nudo renũtiatio fuerit facta, hîc nó eſſe, quoniam renuntiatio ita fuit concepta, vt ex ea querela ſublata fuerit. ſed communis intellectus verior eſt, & cæteris tutior eſſe videtur.

13 El gl. danda. tu collige actionem præſcriptis verbis quæ Pomponijs hîc conceditur, datiuam eſſe non natiuam. ſed glo. opinio in hoc eſt magis communiter reprobata. teſte Iaſſ. nu.22. Claudio.17. Natiua enim eſt, habens tranſactionem materiam præexiſtentem vnde oriatur. Notarũt autem omnes hinc vulgarem illam differentiam actionum natiuarum & datiuarum, quam & ipſe glo. hanc interpretatus ſolebam explanare, ſed quoniam explicita à me fuit in his quæ ad.§. at cum do. l. naturalis. ff. de præſcrip. verbis. ſcripſi nu.10. hoc in loco miſſam facere conſtitui.

14 Deinde contra text. hunc ego ita argumentor, Dicitis hîc competere Pomponijs actionem præſcriptis verbis, quod videtur conſtare minimè poſſe, quinimo actioné de dolo competere, quoniam fuit hîc celebratus contractus, facio vt des, diſcedo à lite, quam ſuper querelam inſtitui, vt mihi des certam bonorum partem. l. naturalis.§. quòd ſi faciam. ff. de præſ. verbis. Gl. fi. in principio tangit hanc difficultaté, dicens hic non fuiſſe celebratum contractum, facio vt des, ſed do vt facias, licèt mater Pomponiorum præuenerit in faciendo. idemque colligit gloſ. ſuſciperet. idque ex litera text. videtur conſtare ibi, ita vt partem. cùm igitur fuerit contractus do vt facias, meritò datur actio ordinaria præſcriptis verbis. vult igitur glo. hæc contractus hos innominatos, à modo ineundi cognominari, idemque ſemper docuit Accurſius alijs exiſtimantibus, à modo implendi eſſe denominandos. Sed veriùs receptiuſque eſt, quod Bartolus quendã Bartolucium ſequutus, ſemper arbitratur, contractus hos duplicem habere inſpectionem, nam ex parte eius quem oportet dare eſt, do vt facias, ex parte eius quem oportet facere eſt, facio vt des, atque *ita relatis omnium ſententijs hac in re pluribus ipſe* reſolui in. l. naturalis.§. ſed ſi facio. nu. 5. ff. de preſcrip. verb. vnde petenda erunt huic loco neceſſaria.

15 Quare videbatur actionem preſcriptis verbis hic non oportere dari. ſed de dolo, cùm ex parte matris Pomponiorum fuerit celebratus contractus, facio vt des, diſcedo à lite, vt mihi des certam bonorum partem, & eadem actio Pomponijs ex perſona matris debuit competere. l.2.§. ex his. ff. de verbo. obligat. ſed Bar. reſpondet nu.4. actionem de dolo in cótractu, facio vt des, ſolùm eo caſu competere, cùm ex implemento facientis nil emolumenti quæritur alteri parti, vt ſi ego centum tibi dem, vt pro me in plateam nudus incedas, nam ſi ieris tu, ceſſat hic contra me actio preſcriptis verbis, quoniam illa, & actio in factũ dantur propter naturalem æquitatem, ne

cum

Digitized by Google

cum iactura mea locupleteris. l. quoties. iú ƈta. gl. 1. ff. de præſ. verb. Sed ſi nil tibi adſit ex facto meo, ceſſat æquitas illa naturalis, cui innititur actio præſcriptis verbis, & ideo datur actio de dolo. hanc Bart. doctrinã ita reſtringẽtis tex. in illo. §. q ſi faciã. ſequũtur prope oẽs in præſenti. Tametſi Alciat. nu. 2. ſuccenſens doctoribus, dicat eorũ ſententia generale Pauli reſponſum ſubuerti, nec tantùm illis licere, vt interpretatione ſua textuũ verba corrumpant. ſed communem eſſe Bar. ſententiam pluribus probaui in illo. §. quòd ſi faciam.

16 Deinde eadem gloſſa opponit contra text. hunc textum in. l. cùm proponas. 2. ſup. de pact. vbi facta ſuper quadam hæreditate tranſactione, ſi vna pars non ſeruet tranſactionem, alteri ius ſuum integrum manet, ſicuti ante tranſactionem competebat. Huic difficultati reſpondet gl. quòd cùm hic contra filios inducatur, ne ad eos pertineat matris querela etiam præparata, hoc & pro eis inducitur, vt detur illis actio pręſcriptis verbis. Sed hæc ſolutio licèt Bar. eam ſubtiliter ſuſtineat nume. 7. nil eſt: maior enim fauor illis impenderetur, ſi ad antiquam ſuam querelam aditum haberent. Quare iterum ſoluit gl. ibi vel dic. ſpeciale eſſe ratione querelæ, quòd ideo in præſenti non eſt regreſſus ad antiquam querelam, quoniam illa fuit per tranſactionem ſublata, quod non fuit in. l. contraria.

17 Ex qua ſolutione tu collige, quòd ſicuti actiones pœnales deſcendẽtes ex maleficio pacto tolluntur ipſo iure. l. ſi tibi. §. quędam. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. ita etiam querela tollitur ipſo iure. Sed hanc opinionem reprobat Bartolus nume. 7. namque ſi vera eſſet, nec ipſi matri Pomponiorum liceret ad querelam redire, quod eſt contra l. ſi instituta. & querela non tollitur ipſo iure, quoniã nõ naſcitur ex delicto. quare interpretes omnes gloſſam hanc reprobarunt, ex quibus Alexand. num. 10. Rimin. ſi. col. Curtius Senior nume. 29. Claudius num. 17. teſtantur gloſ. eſſe communiter reprobatam, & præterea Alciatus lib. 5. paradox. c. 6. col. ſi. Quod verò ad. l. cùm proponas. attinet, vera omnium præſentiũ ſolutio eſt, ibi actionem primam non fuiſſe extinctam per tranſactionem, at in præſenti querela præparata non fuit, aut certè præparatio per tranſactionem fuit exinanita, quæ concordia omnibus probata eſt, teſte Curtio Iuniori num. 29.

Summa rerum. L. Tranſactionis placitum.

1 *Procurator conſtitutus ad agendum, non poteſt tranſigere.*
2 *Et eadem ratione eccleſiarum prælati non tranſigunt ſine conſenſu capituli.*
3 *Ratio dubitandi ac decidendi ad hanc. l. proponuntur.*
4 *Procedit autem ſuperior annotatio, etiam ſi in procuratione contineatur clauſula ratificationis (quòd aiunt.)*
5 *Sed neque compromittere procurator poteſt, niſi habeat ſpeciale mandatum.*
6 *Et an id quoque in compromiſſo neceſſariò procedat.*
7 *Habens mandatum ad compromittendum, an poſſit tranſigere.*
8 *Procurator ad pecuniam exigendam, an poſſit terminum ſolutioni præſcriptum prorogare.*
9 *Declaratur text. in. §. ſi quis profeſſus. l. ſi. ff. de publ. & vectig.*
10 *Dux exercitus an poßit pacẽ inire cũ aduerſario*
11 *Et an fœdus ad diem percutere.*
12 *Declaratur gl. 1.*
13 *Declaratur gl. actionem.*
14 *Caſus aliquot proponuntur, in quibus procurator poteſt tranſigere.*
15 *Procurator etiam cum libera non tranſigit ſuper re ardua.*
16 *Mandatum, cum libera, nunquam præſumitur.*
17 *Habens mandatum vt poßit facere quicquid velit, an videatur habere mandatum cum libera.*
18 *Si procurator efficiat meliorem conditionem domini tranſactione, an ſit ſuſtinẽda tranſactio.*
19 *An valeat contractus eccleſiæ vtilis factus ſine ſolennitate.*
20 *Ad debiti exactionem ſicut ad tranſactionem requiritur ſpeciale mandatum.*
21 *Declaratur text. in. l. filiæ. ff. de ſolut.*
22 *Procurator de cuius mandato non conſtat, non exigit debita cum cautione rati.*
23 *Declaratur text. in. l. ſi ſine. §. cum autem. rem ra. hab.*
24 *Coniunctus non exigit ſine mandato debita coniuncti etiam prodigi vel minoris.*

25 *Habens mandatum ad locandum vel vẽdendum, an pretium locationis vel venditionis exigat.*
26 *Procurator ad exigendum, an poßit accipere ab ſponte ſoluentibus.*
27 *Et quid econtrariò.*
28 *Mandatum ad exigendas pecunias, exigit ſcripturam.*
29 *Idem iam eſſe receptum in procuratorio.*
30 *Procurator non prorogat diem ſolutionis ſine ſpeciali mandato.*

¶ *L. Tranſactionis placitum.*

NOn diuiditur tex. hic, ſumma
tim hoc continet. Procura-
1 tor ad agendum non poteſt
tranſigere. idem probat text.
in. l. non abſtulit. C. de nouat. vbi procura
tor conſtitutus ad agendum, non poteſt
liberare accepta aliqua debiti parte debito
rem. idem probat text. in. l. ſed ſi tantum.
ff. de pact. vbi notat Bald. nume. 3. qui. l. il-
lam interpretatur ſub. l. nam & nocere. pro
curatorem conſtitutum ad accuſandum,
non poſſe facere pacem cum accuſato. i-
dem probat text. in. l. hoc iure. ff. de ſolut.
in. c. qui ad agendum. de procurat. libr. 6.
vbi ad tranſigendum non admittitur pro-
curator, niſi habeat ſpeciale mãdatũ. Qua
ratione prælati, qui veluti procuratores
2 ſunt eccleſiarum. non poſſunt tranſigere
ſine conſenſu capituli. c. cõtingit. de tranſ-
act. conuenit autem & huic legi, lex regia.
19. tit. 5. par. 3. item. l. 6. & 13. tit. 10. li. 1. fori le
gũ. Qua ratione receptores bonorum cõ
fiſcatorum ab inquiſitoribus conſtituti;
ad ea bona exigenda, tranſigere ſuper illis
minimè poſſunt, quòd inſtructio Toleta-
na proſpexit. c. 23. cuius meminit doctiſsi-
mus epiſcopus Ciuitarenſis in inſtit. cath.
c. 9. num. 123. Fuit autem ratio dubitandi
ad. l. hãc. quoniam procurator ad cauſam
3 aliquam agendam conſtitutus, videtur ha
bere mandatum etiam ad audiendam ſen
tentiam. l. qui procuratorem dat. ff. de pro
curat. Solemus autem argumentari de ſen
tentia ad tranſactionem. l. non minorem. ℨ.
eo. Alciatus col. 1. quam optimè huic ra-
tioni dubitandi ſatisfacit, dicens eam eſſe
mentem contrahentium, vt ſententiam
audiat procurator, non vt à lite tranſactio
ne diſcedat.
4 Ampliabis tu modò legẽ hanc, vt proce
dat etiam ſi in mandato procuratoris con
tineatur clauſula ratificationis, nã clauſula
hæc non tanti eſt, vt ad ea extendatur, pro
quibus requiritur ſpeciale mandatũ. gl. ſin
gularis. in. l. ſi procuratorem abſentem. ff.
de procu. in. gl. ratum. quam ibi notat An
gel. nu. 4. dicens non eſſe alibi opinionem
illius glo. tametſi ipſe ab ea diſcedere videa
tur. & eam ſequuntur Paulus ibi nu. 4. Iaſſ.
in præſ. nu. 8. allegans alios idem tenentes,
Angel. in. l. ſi procurator. nu. 2. ff. de condi.
indeb. dicens. gl. illã eſſe ſingularem. & idẽ
voluit gl. in. c. per tuas. de arbit. in fine. alia
in. c. contingit. de tranſa. alia in. c. cùm dile
ctus. in gl. procuratiõe. de relig. domi. Bart.
in. l. 1. q. 1. ff. de off. proc. Cæſ. vbi Iaſ. nu. 21.
Oroſc. nu. 12. opinionẽ hanc communem
eſſe teſtantur, eam ſequuti. & communem
eſſe opinionem hanc eam ſequutus teſta-
tur Alexa. in. l. ſi procurator. nu. 5. de pro-
curat. C. vbi idem Iaſſon ibi nu. 11. commu
nemque eſſe allegans multos teſtatur do-
ctiſsimus epiſcopus Segobienſis lib. 1. va-
riar. reſolution. c. 6. num. 4.
5 Ex ratione autem legis noſtræ notant
omnes; neque compromittere procurato-
rem poſſe; niſi ſpeciale ad hoc mandatum
habeat, tranſactionis enim ſpecies eſt com
promiſſum. gloſſ. 1. in fine. in. l. ſub prætex-
tu. 2. ℨ. eo. vbi ipſe plura addam. Secunda
ratio eſt, quoniam ſicuti tranſactio, ita nec
compromiſſum ſine ſpeciali mandato fie
ri poteſt. c. per tuas. de arbit. Tertiò, com
promiſſum eſt ſpecies quædam alienatio
nis. c. cum tempore. de arbit. vnde minor
hoc ipſo, quòd compromiſit, videtur læ-
ſus, vt iam aduerſus compromiſſum reſti-
tui poſsit. l. ſi minor. §. minores. ff. de min.
quare hanc opinionẽ tenẽt Bal. Sali. & Pau
lus de Caſt. nu. 2. Alex. nu. 1. Iaſſ. nu. 2. Iaco.
nu. 1. Claud. nu 1. Dec. nu. 3. & cõmunẽ eſſe
hãc opinionẽ teſtãtur Alciat. nu. 4. Cur.

Iunior

Iunior numero. 6. eam ſequuti. & fuit hæc ſententia Bartoli in. l. mandato generali. numer. 1. verſ. & ex hoc nota. ff. de procurat. quo in loco Angelus de Peruſio num. 1. exiſtimat hoc eſſe intelligendum, ſi fiat compromiſſum in arbitratorem, ſed in arbitrum iuris exiſtimat ille procuratorem poſſe cópromittere. Verùm hæc Angeli ſententia eſt magis communiter reprobata à doctoribus in præſenti, quod Alciatus affirmat numer. 5. & eſt quidem opinio hæc communis veriſsima, maximè attento iure huius regni, quo ſententiæ arbitrorum pariunt actionem iudicati, atque ſtatim mandantur executioni lege Madritij, condita pragmatica Toleti anno. 1539. petitione. 8. niſi de modico domini præiudicio agatur, quo caſu licebit huiuſmodi procuratori compromittere. Angel. in illa. l. mandato. num. 1. Decius in præſ. num. 8.

6 Secundò limitabis communem opinionem non procedere in compromiſſo neceſſario, iuxta formam ſtatuti, hoc enim caſu procurator ſtatuti neceſsitatem ſequutus poterit compromittere. Antonius ab Alexan. & Iaſſ. numer. 3. & affirmat teneri omnes hanc opinionem Alciatus numer. 22. qui vnum Decium excipit. & ſequuntur eam multi authores quos alle gat Petrus Dueñas Salmanticenſis regul. 36. nume. 5. quorum eæ ferè ſunt rationes, quòd hi arbitri cópromiſſarij loco iudicũ ordinariorum habentur. Bartol. & poſteriores in. l. cùm ſpecialis. de iudici. Secundò, quoniam in mandato generali procuratoris venit id omne, ad quod mandans iure vel conſuetudine compelli poteſt. l. benè à Zenone. vbi id notant Bald. & Angelus. C. de quadrie. præſcript. Tertiò, quòd interuentus procuratoris non debeat deteriorem facere conditionem aduerſarij. l. 2. §. defendi. ff. ex quibus cauſ. in poſſ. eat. Quartò, quòd illudi poſſet neceſsitati ſtatuti ſi vellet quis comparere per procuratorem. l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudi. atque hæc opinio mihi placet.

7 Sed an qui habet mandatum ad compromittendum, poſsit transſigere, & econtra. Et fertur quidem Hieronymus Tortus in præſenti determinaſſe, vt non poſsit, cuius opinionem Iaſſ. probauit nu. 6. Alciat. nu. 13. contra Decius nu. 7. Claudius nu. 6. inter hos mediam viam eligit Curtius Iunior num. 7 dicens, eũ qui poteſt ex mandato tranſigere, poſſe multò magis compromittere, ſed habentem mandatum ad compromittendum, tranſigere non poſſe, quoniam actus hic præiudicialis magis ſit, vt qui explicari nó poſsit, niſi dato aliquo vel retento. l. tranſactio. j. eo. Ego verò etſi Philippus Decius ſuã aduerſus Iaſſonem, opinionem Alexandri quoque, & Cornei authoritate fulciat, à Iaſſone non diſcedo, qui videam fines mandati religioſiſsimè eſſe obſeruandos. l. diligenter. ff. mandat. neque valet actus procuratoris ſine mandato, licèt actus illius facultas mandato inclusa videretur. l. ſi itaque. ff. de iureiur. l. ſi procurator. j. de procurat. atque non ſolùm mandatum, ſed & mandati qualitaté ſeruari oportet. c. cùm veniſſent. vbi id notat Bal. nu. 3. de eo qui mit. in poſſ. cauſ. rei ſeruan. & ſicuti ſententia non valet contra mandatum lata, ita neque contra mandati qualitatem. c. Piſanis. de reſtit. ſpoliat. vbi id notat Panormit. nota. 4.

8 Notárunt prætereà nonnulli argumento huius legis procuratoré ad recipiédam ſolutionem deſtinatũ terminum debitori prorogare non poſſe; nam huic conuentioni tranſactio quædam ineſſe videtur. & hoc probarunt etiam ex tex. eleganti. in. l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de ver. oblig. vbi hoc notat Bar. ſtatim in princ. & habet locũ tex. ille in quocũq; adminiſtratore veluti præſide, tutore, vel ſimilibus, quibus minimè licet debitorib' tépus ſolutioni præſcriptũ prorogare. Bal. & Sal. in. l. pactú curatoris. ſup. de pact. vbi Alex. nu. 6. teſtatur hanc eſſe cõmuné opinioné, & Alexandri teſtimonio, idé affirmat Tiraquell. allegás alios de retrac. conuẽt. in fine. nu. 18. & procedit quidé tex. in illo. §. Callimachus etiã

ſi procurator habeat mandatum cum libera. ita enim practicari & obſeruari teſtatur Carolus Molinęus in conſuetud. Pariſ. titu. de materia feud. §. 27. nu. 4.

9 Sed his obeſſe videtur textus elegans in l. fi. §. ſi quis profeſſus. ff. de publi. & vectiga. vbi licet publicano vectigal remittere mercatori. & cùm variè Barto. Cuman. Imola, Roman. & Paul. de Caſt. text. illum in proprio loco intellexerint; atque idem in illo. §. Callimachus. vbi vterque Imola, Socinus & Iaſſ. eundem text. interpretari conantur, exiſtimo verum intellectum eſſe exiſtimantium ibi nil remiſiſſe Publicanum, ſed quoniam eius permiſſu vectigal mercatori non ſoluerit, merces non amiſſurum, ſupereſſe autem fiſco aduerſus Publicanum, & eius fideiuſſores vectigalis ex actionem: cùm enim Publicanus iudex à republica ipſa in eam ré fuerit cóſtitutus, eius iuſſus partem à pœnæ commiſsione potuit excuſare. l. furti. §. qui iuſſu. ff. de his qui not. infami.

10 Vltimò ex hac. l. & illud multi obſeruarunt, Ducem exercitus alicuius, cui gerendi belli poteſtas à principe facta eſt, nó poſſe cum hoſte fœdus inire. quòd ex allegata. l. mandato generali. de terminat. Bart. in. l. conuentionum. nu. 2. ff. de pact. qua ratione iure ſuo ſenatus populuſque Romanus fœdus cum Iugurtha Numidię Rege ab Aulo Romano Imperatore percuſſum, reſcidit, quòd Salluſtius retulit his verbis: Senatus ita vti par fuerat, decernit ſuo atque populi iniuſſu, nullum potuiſſe fœdus fieri, Tribunus quoq; plebis rogationé ad populú promulgauit, vti quereretur in eos qui de pace aut bello cú hoſtibus pactióes feciſſent. Idé conſtat ex Liuio lib. 2. de bello Maced. ad finé ex illis verbis, Nam neq; ſine authoritate Senatus quicquam eorú ratum fore, qui cum Rege ipſi pepigiſſent.

11 Sed inducias an poſsit inire. Et glo. fi in illa. l. cóuentionum. exiſtimat inducias eú inire poſſe, ſiue ad longum tempus fiant, ſiue ad breue. & eam ſequitur Bar. ſed Bar. reprehendunt ibi Angel. Paulus. & Iaſſ. & communiter reprehendi ex Oroſcio conſtat nu. 8. quam Fulgoſius & Iacobi. nu. 3. ſuſtinent, ſi ad breue tempus inducię fiant ob belli ipſius neceſsitatem, vt putà, vt cómeatus inuehantur, vt deſideratorum in acie corpora humo dentur, vt vulneribus ſauciorum medicamina adhibeantur. Et hanc limitationem poſteriores omnes ſequuntur, qui & alias duas addunt, ſi ſit ille dux cú libera, vel qui locú tenentis vices gerat. Retulit autem AEmilius Ferretus ibi nu. 7. exempla quædá, quibus teſtatur populú Romanú fœdera à Ducibus percuſſa irrita habuiſſe, quoniam illis pacis tranſigédæ poteſtas a Repub. facta non fuerit.

12 Gl. 1. exponit, placitum. i. pactum. Eſt enim dictio hæc in hanc ſignificationem frequens iureconſultis, frequentior Imperatoribus.

13 Gl. actionem exponit. i. actum ſiue exercitium. quæ expoſitio facta eſt timore imminentis difficultatis, nam qui mandat actiones videtur cedere vtiles. l. 2. de act. & oblig. j. quare videbatur procurator hic in rem ſuam factus.

14 Gl. fi. ponit tres caſus, in quibus nó procederet hæc lex; Primus eſt, in habente ſpeciale mandatú, hic enim iure optimo poterit tranſigere. Secúdus eſt, in habente mádatú in ré propriam. Tertius eſt, in habente mandatú cum libera. & probantur hi caſus legibus in gl. allegat. Sed hic tertius caſus accipiendus eſt, ſi procuratori mandatum ſit cum libera, in lite, & cauſa, nam ſi ſolùm in lite, de lite poſſet procurator tranſigere, non de cauſa: quod Paulus de Caſtro nu. 2. Iaſſ. num. 7. obſeruarunt, quibus ipſe libenter accedo.

15 Secundò eſt accipiendus caſus hic, præterquam ſi procurator cú libera velit tranſigere ſuper re valdè pręiudiciali, hoc enim nó licere in ſpecie huius text. notarunt Carolus Molinęus in conſuet. Pariſi. tit. 1. §. 10. q. 3. Diegus Couarruuias à Leyua in tu. de teſtamen. 2. par. nu. 14. ver. ex quo fit. exiſtimant enim illi ex cómuni ſtylo notariorú clauſulam hanc, cum libera, inſtrumentis

potiùs

potiùs inſeri, quàm ex mandatorum conſenſu. Sed nos aliter iudicamus, cenſemus enim clauſulas omnes inſtrumentis contentas, ex conſenſu, mandatoque contrahentium fuiſſe propoſitas. Quibus tu illud addes, nunquàm præſumi mandatum factum fuiſſe cum libera, niſi ſpecialis de ea re conceſſio appareat. l. quam Tuberonis. in princip. verſ. alia cauſa. ff. de pecul. quem text. dicit eſſe meliorem de iure ciuili in hoc Baldus in. c. contingit. nu. 2. de tranſaction. niſi mandatum ab vniuerſitate aliqua vel collegio fiat, quod probatur in. l. præſes. ꝗ. eo. vbi præſes poteſt tranſigere nomine ciuitatis, habet igitur poteſtatem cum libera, aliter minimè tranſacturus, vt in hac lege. & eum text. expendit Baldus ibi. verſ. nota duo. & perpetuò hoc eſſe corde tenendum exiſtimat Iaſſ. in. §. in bonæ fidei. numer. 5. de actio. Inſtit. Addit Corneus nume. 2. quartum caſum in procuratore generali, ſine libera, ſi dominus ſolitus ſit cõcedere procuratoribus facultatem tranſigendi. argumento. l. vel vniuerſorum. ff. de pig. act. l. procurator tutorum. ff. de procurat.

17 Sed an qui mandatum dedit ita vt procurator poſsit facere quicquid dominus ipſe facere poſſet, videatur dediſſe mandatum cum libera. Et videri exiſtimat Barto. in. l. procurator cui generaliter. numer. 3. ff. de procurat. ſed Bart. opinionem communiter reprobatam eſſe affirmat Auguſtinus Berous quæſtion. 5. Ego Bartoli ſententiã ſequi malo, motus non tam eius authoritate (licèt ea ſit grauiſsima) quàm deciſione text. in. l. creditor. §. Lucius. ff. mandat. vbi in mandato de quo agit Bart. ſolùm videtur exceptus dolus, tametſi alia verba quoque ſint in illa. l. ex quibus conceſsio cum libera colligi potuerit.

18 Sed an ſi procurator hîc vtiliter tranſegerit, melioremque domini conditionem tranſactione fecerit, valeat tranſactio. Et non dubitauerim ſi ratam dominus habuerit tranſactionem antequam aduerſarius reſilierit tranſactionem conualeſcere: nam etſi à principio ſpeciale mandatum ad tranſigendum requiratur, ratihabitio tamen & in his quæ ſpeciale mandatum exigunt, retrotrahitur. l. quòd ſi tali. ff. de minor.

19 Nam & eodẽ argumento ſi minor contrahat, vel quemcunque actum gerat ſine tutoris authoritate, ſi actus ille vtiliter à minore geſtus ſit, iure optimo valebit. l. non ideo dominus. de procurat. ꝗ. Eccleſia quoque, quæ ſine certa ſolennitate res ſuas minimè alienat. c. ſine exceptione. 12. quæſt. 2. ſi vtiliter ſine illa ſolennitate contrahat, valiturum contractum, argumento eſt text. elegans. in. l. cùm hi. §. eam tranſactionem. ff. hoc titulo. quo probatur, tranſigentem ſuper futuris alimentis ſine prætore rectè contrahere, ſi tranſactione illa conditionem ſuam fecerit meliorem. Colligit inde gloſſ. ibi. verb. alimentarius. propoſitionem, quam in Eccleſia ſupra firmaui. de cuius gloſſ. opinione ipſe multa proponam. in. l. ſi. ꝗ. pro emptore.

20 Notarunt autem plærique omnes hoc in loco, caſus quoſdam, qui per procuratores, à quibuſcunque cõſtitutos ſine ſpeciali mandato explicari non poſſunt, qui plures ſunt, quàm vt iuſti interpretis diligentia enumerari queant. Sed ipſe vnum hîc repetendum cenſui, qui vſui eſſe poteſt, quoniã frequentior eſt, magiſq; de eo ſolet dubitari. Sicut igitur ad tranſigendum, ita ad debitum alienum exigendum, requiritur ſpeciale mandatum. l. vero procuratori. l. hoc iure. ff. de ſolut. l. 7. tit. 14. p. 5. cumque coniunctus ſine mandato ad negotia coniuncta admittatur. l. ſed & hæ. in princip. ff. de procurat. ad exigenda tamen debita non admittetur ſine ſpeciali mandato. l. 3. ff ſolu. matrim. l. qui hominem. §. ſi gener. ff. de ſolut. l. 3. §. ſed ſi fortè. ff. iudicat. ſol. imò neque pater debita filij, ſine filij ſpeciali mandato poteſt exigere. l. 2. ff. vt legat. ſeu fideicommiſſ. nom. caueat. ex quo text. conſtat id eſſe accipiendum, etiam ſi coniunctus cautionem rati offerat. Sed neque mater filij debita exiget ſine ſpeciali

ſi procurator habeat mandatum cum libera. ita enim practicari & obſeruari teſtatur Carolus Molinęus in conſuetud. Pariſ. titu. de materia feud. §. 27. nu. 4.

9 Sed his obeſſe videtur textus elegans in l. 6. §. ſi quis profeſſus. ff. de publi. & vectigã. vbi licet publicano vectigal remittere mercatori. & cùm variè Barto. Cuman. Imola, Roman. & Paul. de Caſt. text. illum in proprio loco intellexerint; atque idem in illo. §. Callimachus. vbi vterque Imola, Socinus & Iaſſ. eundem text. interpretari conantur, exiſtimo verum intellectum eſſe exiſtimantium ibi nil remiſiſſe Publicanum, ſed quoniam eius permiſſu vectigal mercatori non ſoluerit, merces non amiſſurum, ſupereſſe autem fiſco aduerſus Publicanum, & eius fideiuſſores vectigalis ex actionem: cùm enim Publicanus iudex à republica ipſa in eam rẽ fuerit cõſtitutus, eius iuſſus partem à pœnæ commiſsione potuit excuſare. l. furti. §. qui iuſſu. ff. de his qui not. infami.

10 Vltimò ex hac. l. & illud multi obſeruarunt, Ducem exercitus alicuius, cui gerendi belli poteſtas à principe facta eſt, nõ poſſe cum hoſte fœdus inire. quòd ex allegata. l. mandato generali. de terminat. Bart. in. l. conuentionum. nu. 2. ff. de pact. qua ratione iure ſuo ſenatus populuſque Romanus fœdus cum Iugurtha Numidię Rege ab Aulo Romano Imperatore percuſſum, reſcidit, quòd Salluſtius retulit his verbis: Senatus ita vti par fuerat, decernit ſuo atque populi iniuſſu, nullum potuiſſe fœdus fieri, Tribunus quoq; plebis rogationẽ ad populũ promulgauit, vti quereretur in eos qui de pace aut bello cũ hoſtibus pactiões feciſſent. Idẽ conſtat ex Liuio lib. 2. de bello Maced. ad finẽ ex illis verbis, Nam neq; ſine authoritate Senatus quicquam eorũ ratum fore, qui cum Rege ipſi pepigiſſent.

11 Sed inducias an poſsit inire. Et glo. ſi in illa. l. cõuentionum. exiſtimat inducias eũ inire poſſe, ſiue ad longum tempus fiant, ſiue ad breue. & eam ſequitur Bar. ſed Bar. reprehendunt ibi Angel. Paulus. & Iaſſ. & communiter reprehendi ex Oroſcio conſtat nu. 8. quam Fulgoſius & Iacobi. nu. 3. ſuſtinent, ſi ad breue tempus inducię fiant ob belli ipſius neceſsitatem, vt putà, vt cõmeatus inuehantur, vt deſideratorum in acie corpora humo dentur, vt vulneribus ſauciorum medicamina adhibeantur. Et hanc limitationem poſteriores omnes ſequuntur, qui & alias duas addunt, ſi ſit ille dux cũ libera, vel qui locũ tenentis vices gerat. Retulit autem AEmilius Ferretus ibi nu. 7. exempla quædã, quibus teſtatur populũ Romanũ fœdera à Ducibus percuſſa irrita habuiſſe, quoniam illis pacis tranſigẽdæ poteſtas a Repub. facta non fuerit.

12 Gl. 1. exponit, placitum. i. pactum. Eſt enim dictio hæc in hanc ſignificationem frequens iureconſultis, frequentior Imperatoribus.

13 Gl. actionem exponit. i. actum ſiue exercitium. quæ expoſitio facta eſt timore imminentis difficultatis, nam qui mandat actiones videtur cedere vtiles. l. 2. de act. & oblig. j. quare videbatur procurator hic in rem ſuam factus.

14 Gl. ſi. ponit tres caſus, in quibus nõ procederet hæc lex; Primus eſt, in habente ſpeciale mandatũ, hic enim iure optimo poterit tranſigere. Secũdus eſt, in habente mãdatũ in rẽ propriam. Tertius eſt, in habente mandatũ cum libera. & probantur hi caſus legibus in gl. allegat. Sed hic tertius caſus accipiendus eſt, ſi procuratori mandatum ſit cum libera, in lite, & cauſa, nam ſi ſolùm in lite, de lite poſſet procurator tranſigere, non de cauſa: quod Paulus de Caſtro nu. 2. Iaſſ. num. 7. obſeruarunt, quibus ipſe libenter accedo.

15 Secundò eſt accipiendus caſus hic, præterquam ſi procurator cũ libera velit tranſigere ſuper re valdè pręiudiciali, hoc enim nõ licere in ſpecie huius text. notarunt Carolus Molinęus in conſuet. Pariſi. tit. 1. §. 10. q. 3. Diegus Couarruuias à Leyua in tu. de teſtamen. 2. par. nu. 14. ver. ex quo fit. exiſtimant enim illi ex cõmuni ſtylo notariorũ clauſulam hanc, cum libera, inſtrumentis

potiùs

potiùs inſeri, quàm ex mandatorum conſenſu. Sed nos aliter iudicamus, cenſemus enim clauſulas omnes inſtrumentis contentas, ex conſenſu, mandatoque contrahentium fuiſſe propoſitas. Quibus tu illud addes, nunquàm præſumi mandatum factum fuiſſe cum libera, niſi ſpecialis de ea re conceſsio appareat. l. quam Tuberonis. in princip. verſ. alia cauſa. ff. de pecul. quem text. dicit eſſe meliorem de iure ciuili in hoc Baldus in. c. contingit. nu. 2. de tranſaction. niſi mandatum ab vniuerſitate aliqua vel collegio fiat, quod probatur in. l. præſes. ɉ. eo. vbi præſes poteſt tranſigere nomine ciuitatis, habet igitur poteſtatem cum libera, aliter minimè tranſacturus, vt in hac lege. & eum text. expendit Baldus ibi. verſ. nota duo. & perpetuò hoc eſſe corde tenendum exiſtimat Iaſſ. in. §. in bonæ fidei. numer. 5. de actio. Inſtit. Addit Corneus nume. 2. quartum caſum in procuratore generali, ſine libera, ſi dominus ſolitus ſit cócedere procuratoribus facultatem tranſigendi. argumento. l. vel vniuerſorum. ff. de pig. act. l. procurator tutorum. ff. de procurat.

17 Sed an qui mandatum dedit ita vt procurator poſsit facere quicquid dominus ipſe facere poſſet, videatur dediſſe mandatum cum libera. Et videri exiſtimat Barto. in. l. procurator cui generaliter. numer. 3. ff. de procurat. ſed Bart. opinionem communiter reprobatam eſſe affirmat Auguſtinus Beroius quæſtion. 5. Ego Bartoli ſententiā ſequi malo, motus non tam eius authoritate (licèt ea ſit grauiſsima) quàm deciſione text. in. l. creditor. §. Lucius. ff. mandat. vbi in mandato de quo agit Bart. ſolùm videtur exceptus dolus, tametſi alia verba quoque ſint in illa. l. ex quibus conceſsio cum libera colligi potuerit.

18 Sed an ſi procurator hîc vtiliter tranſegerit, melioremque domini conditionem tranſactione fecerit, valeat tranſactio. Et non dubitauerim ſi ratam dominus habuerit tranſactionem antequam aduerſarius reſilierit tranſactionem conualeſcere: nam etſi à principio ſpeciale mandatum ad tranſigendum requiratur, ratihabitio tamen & in his quæ ſpeciale mandatum exigunt, retrotrahitur. l. quòd ſi tali. ff. de minor.

19 Nam & eodē argumento ſi minor contrahat, vel quemcunque actum gerat ſine tutoris authoritate, ſi actus ille vtiliter à minore geſtus ſit, iure optimo valebit. l. non ideo dominus. de procurat. ɉ. Eccleſia quoque, quæ ſine certa ſolennitate res ſuas minimè alienat. c. ſine exceptione. 12. quæſt. 2. ſi vtiliter ſine illa ſolennitate contrahat, valiturum contractum, argumento eſt text. elegans. in. l. cùm hi. §. eam tranſactionem. ff. hoc titulo. quo probatur, tranſigentem ſuper futuris alimentis ſine prætore rectè contrahere, ſi tranſactione illa conditionem ſuam fecerit meliorem. Colligit inde gloſſ. ibi. verb. alimentarius. propoſitionem, quam in Eccleſia ſupra firmaui. de cuius gloſſ. opinione ipſe multa proponam. in. l. ſi. ɉ. pro emptore.

20 Notarunt autem plærique omnes hoc in loco, caſus quoſdam, qui per procuratores, à quibuſcunque cōſtitutos ſine ſpeciali mandato explicari non poſſunt, qui plures ſunt, quàm vt iuſti interpretis diligentia enumerari queant. Sed ipſe vnum hic repetendum cenſui, qui vſui eſſe poteſt, quoniā frequentior eſt, magiſq; de eo ſolet dubitari. Sicut igitur ad tranſigendum, ita ad debitum alienum exigendum, requiritur ſpeciale mandatum. l. vero procuratori. l. hoc iure. ff. de ſolut. l. 7. tit. 14. p. 5. cumque coniunctus ſine mandato ad negotia coniuncta admittatur. l. ſed & hæ. in princip. ff. de procurat. ad exigenda tamen debita non admittetur ſine ſpeciali mandato. l. 3. ff ſolu. matrim. l. qui hominem. §. ſi gener. ff. de ſolut. l. 3. §. ſed ſi fortè. ff. iudicat. ſol. imò neque pater debita filij, ſine filij ſpeciali mandato poteſt exigere. l. 2. ff. vt legat. ſeu fideicommiſſ. nom. caueat. ex quo text. conſtat id eſſe accipiendum, etiam ſi coniunctus cautionem rati offerat. Sed neque mater filij debita exiget ſine ſpeciali

mandato. l. qui aliena. §. quanquam. ff.
21 de negoc. geſt. cui text. videtur text. al-
ter maximè aduerſari. in. l. filiæ inteſtato.
ff. de ſolut. pro quarum legum difficulta-
te explicanda gloſſ. in illo. §. quanquam.
verbo. liberat. inquit in. l. filiæ inteſtato.
matrem exegiſſe debita filij, quoniam illa
originem duxerant ex contractu geſto
ab ipſa matre filij nomine. hunc gloſſ. in-
tellectum glo. ſequitur ibi Albericus, &
eum quoque repetit inter alios gloſſ. in. l.
filiæ inteſtato. verb. liberatos. vbi eum ſe-
quuntur Oldradus, & eum referens Al-
bericus, dicens eam eſſe veram ſolutio-
nem Bartol. ibi nume. 1. dicens hanc eſ-
ſe veram ſolutionem, & notandam. & eam
ſequuntur Angelus & Paulus de Caſtro.
Sed neque maritus debitum vxoris ſine il-
lius ſpeciali mandato exiget. l. cùm mari-
tum. de ſolut. j.

22 Procurator quoque, de cuius manda-
do dubitatur, etiam ſi cautionem præ-
ſtet dominum exactionem ratam habitu
rum ad debita aliena exigenda, non ad-
mittitur. gloſſ. ſingularis. in. l. non ſolùm.
§. qui alieno. in gloſſ. debet ibi. idem dico.
ff. de procurat. & gloſſæ illius opinionem
ſequuntur Guillelmus de Cugno. & eum
referens Angelus num. 3. Baldus nume. 3.
eam gloſſ. opinionem ſequuntur Petrus
de Bellapertica, & hunc referens Cynus
in. l. 1. quæſtion. 9. de procurat. C. & ſe-
quuntur eandem opinionem Raynerius
de Forliuio. ibi. quem refert Alexand. nu.
12. Odofred. & Albericus num. 6. Bald. fi.
quæſt. Fulgoſ. fi. col. & teſtatur eam opi-
nionem eſſe communem, eam ſequutus
Franciſcus Curtius ibi num. 9. Sequitur
eam Faber ibi col. 3. verſ. ſed an cum cau-
tione. & fuit hæc opinio Azonis in Sum
ma de procurat. nume. 23. quam ſequitur
Paulus de Caſtro in. l. ſi ſine. §. cùm autem.
nume. 2. ff. rem rat. hab. dicens hanc opi-
nionem ſibi placere, & veriorem eſſe. pro
qua videtur text. in aut. de collat. §. eos
autem. coll. 8. tametſi text. ille in exactore
publici tributi loquatur, in quo quæſtio
hæc minimè dubia eſſe videtur.

23 Eſt tamen contra hanc opinionem
communem tex. in. l. ſi ſine. §. cùm autem.
ff. rem rat. hab. vbi procurator, de cuius
mandato dubitatur, exegit domini debi
tum cum ſola rati cautione, quod rubrica
illa ſuadet. quare Bartolus ibi propter eum
text. ab opinione gloſſ. in. §. qui alieno. diſ
cedit. & eandem opinionem contra gloſ.
tenet ipſe Bartolus in §. qui alieno. quam
etiam ſequuntur Angelus in. l. vero procu
ratori. nume 1. Alexand. num. 12. Iaſſ. col.
1. verſ. quinto limita. in. l. 1. de procurat.
Ancharranus, quem nemo horum citat
in c. 1. nu. 7. de procurator. Inducitur præte
reà contra hanc opinionem gloſſ. text. in
l. apud Iulianum. §. vtrum. ff. ad Trebelli.
vbi procurator iure optimo cogit hære
dem ſcriptum adire hæreditatem, & ſibi
reſtituere, quòd ſi periculum ſcriptus ti
meat, cauendum huic eſſe per procurato
rem. quare eandem opinionem ex ea. l.
contra gloſſam tenent ibi Ioannes de Imo
la & Alexander num. 4. quam ſequutus
quoque videtur ibi Claudius nume. 2. &
teſtatur hanc opinionem eſſe communi
ter approbatam, eam ſequutus Roderi
cus Xuarez in. l. poſt rem iudicatam. §.
quia ſupra viſum eſt contra quos. nume.
25. Ego verò gl. in. §. qui alieno. & veram
& communem eſſe exiſtimo, & eam ſe
quor propter grauitatem huius negotij,
ne aliquando via paretur, qua aliena debi
ta ſine vero domini conſenſu exigantur.
Neque obſtat text. in. §. cùm autem. quo
niam ibi & ſi à principio de mandato non
conſtitit, quapropter fuit neceſſaria cau
tio rati ex poſt facto, tamen verè conſtitit
de mandato. quod Paulus de Caſtro ibi
obſeruauit, neque text. in §. vtrum. gloſſ.
opinioni refragatur, quoniam ibi de ver-
bali quadam fideicommiſſi reſtitutione
agitur.

24 Conſtat præterea ex ſuperioribus erraſ
ſe Lodouicum de Roma. qui in. l. 3. col. 3.
nu. 7. ff. ſol. mat. contendit huic cóiunctæ
perſonæ licere exigere coniuncti debita,
ſi ille

ſi ille minor ſit, vel prodigus, vel alio quouis mentis defectu laboret. allegat Romanus text. in. l. patri pro filio, in prin. ibi. aut eius vitæ ſit adoleſcens. ff. de mino. vbi cognatis vel affinibus pro cognato ſuo vel affini qui in prodigalitatis vitium ruebat, licet impetrare reſtitutionem in integrũ, quæ ſuapte natura exigit ſpeciale mandatum. l. illud. ff. de minor. ſed tex. ille Romani ſentẽtiam minimè probat. agit enim in caſu admodum fauorabili illi perſonæ cõiunctæ, cuius vel maximè intereſt, vt ipſius nomine reſtitutio in integrum impetretur. at verò exactio debiti poſſet eſſe damnoſa ipſi minori vel prodigo, quoniã fortaſſe qui pecuniam exigit eam dilapidabit. præterea argumẽtatur Romanus à caſu ſingulari, qui exorbitans cum ſit, non eſt temerè trahendus ad conſequentiam. Romani igitur opinionem rectè improbarunt ibi Alexan. Alexan. nu. 4. Iaſ. nu. 7. Claudius. nu. 4. qui id limitat.

25 Vſq; adeò autem ſpeciale mandatum interueniat neceſſe eſt ad exigenda debita aliena, vt ſi quis procuratori mandet vt rem locet vel vendat, non ex hoc videatur poteſtatem feciſſe recipiendi pretij locationis vel venditionis. ex text. ſingulari in. l. 1. §. igitur præpoſitio. ibi vel ſi ad locandum tantùm. ff. de exercit. vbi magiſter nauis qui habuit poteſtatem ab exercitore locandæ nauis, non ex hoc cenſetur habere mandatum ad exigẽdas vecturas. atq; ideò eum tex. veluti ſingularem notarunt in hoc Roma. ſing. 23. idem Roma. ſingul. 624. Fabianus de monte. de empt. & vendit. 3. q. princip. nu. 27. Montaluus in. l. 13. in gl. fi. tit. 10. lib. 1. for. legũ. Sed hãc opinionem falſam eſſe prorſus cõſtat ex l. quod ſeruus. ff. de ſolut. vbi vt primum quis fecit alicui mandatum ad contrahẽdũ, videtur mãdaſſe vt & ex contractu geſto poſſit exigere ſolutionem. idẽ probat text. in. l. quod ſeruus. ff. depoſit. & in. l. ſi cũ filio. ff. de cõpenſat. in. l. ſi vnus. in prin. ibi. & ei ſolui poteſt. ff. de pact. quare ex illa. l. quod ſeruus. quã primò allegaui, colligit Bart. in. l. filiæ. nu. 2. habentem mandatum ad vendendum, cenſeri habere mãdatum ad recipiendum pretium venditionis. idem colligit Bar. in illa. l. ſi vnus. nu. 1. verſiculo vltimò. nota iſtum tex. vbi idem ſequitur Iaſ. nu. 12. Oroſcius ibi nu. 13. dicens à Bar. in hoc neminẽ diſſentire. idem Bar. in. l. eum qui. §. qui ſibi. nu. 2. ff. de verbor. obligat. Paulus de Caſtro in. l. quod ſeruus. nu. 2. ff. depoſit. neq; opinioni Romani patrocinatur tex. in illo. §. igitur præpoſitio. quoniam ibi non fecit magiſtro exercitor poteſtatem locandi ſimpliciter, ſed locandi tantùm; quaſi expreſſè vecturas ſibi atq; earum exactionem reſeruauerit. atq; ita illum tex. verè iudicio meo interpretatur Decius in. l. 3. n. 6. de pact. ſupoportet autem procuratorem in hac exactione cauere rem eſſe dominum probaturum. ex text. eleganti in. l. non ſolùm. §. ſed interdum. ff. de procurat.

26 Arbitrantur præterea multi ex hac ratione procuratorem conſtitutum ad exigendam pecuniam non poſſe virtute huius mãdati pecuniam accipere ab ſponte ſoluentibus, cùm ad hoc non habeat mandatum ſpeciale, ſed ſolùm ad exigendã pecuniam, hoc eſt ab inuito extorquẽdam, hoc enim verbum, exigere, ſignificat. l. fideicommiſſa. §. ſi rem. ff. de lega. 3. l. creditor intelligitur is. ff. de ver. ſig. ita enim voluit Speculat. de procurat. §. vt autẽ. verſ. notabiliter. nu. 14. Angelus de Peruſio in. l. ſi procurator. nu. 3. ff. de procur. Ancharanus in. c. in noſtra. nu. 2. de iniur. Frãcus in. c. bona fides. nu. 1. de regu. iur. lib. 6. Fabianus de monte. de empt. & vẽdit. 3. q. n. 27. & eſſe hanc opinionem communem affirmat Romanus in. l. 3. nu. 8. Verũ hæc opinio ſcrupuloſior quidem, quàm vt ſuſtineri poſſet vel ante formulas ſublatas: nam & verbum, exigere, vltroneam ſolutionem poteſt ſignificare. l. verbum exactẽ ff. de ver. ſign. l. non abſtulit. de nouat. j. l. inductum. j. de ſolut. & qui mandauit vt Titius ſuo nomine pecunias exigat, mandaſſe quoque videtur, vt eas recipiat ab

 ſponte

ſponte ſoluentibus, cùm via hæc longè minus diſpendioſa ſit ipſi mandãti argumento tex. optimi in. l. ſi quis mihi bona. §. ſed quid ſi mandauit. verſ. at ſi ex teſtamento. ff. de acqui. hære. eſtq; in hanc propoſitionem tex. optimus in. §. is qui exequitur. verſ. quod ſi minoris. Inſtitu. mãdat. nã cũ in principio tex. promittat fines mãdati eſſe diligẽter cuſtodiẽdos in verſ. quòd ſi minoris dicitur quòd ſi non ſeruatis ad vnguem finibus mandãti, res ipſa geratur vtiliori via ipſi mandãti non cenſeri id extra mandatum fuiſſe factũ. neq; huic verſiculo. quod ſi minoris. obſtat tex. in. l. 3. §. qui rem. ff. de re milit. vbi qui non ſeruat fines mandati punitur, etiam ſi vtiliſsimè rem geſſerit, quoniam conſtat tex. ille priuato militaris diſciplinæ rigore. atq; ita illum tex. optimè interpretantur Cremẽſis ſing. 152. Goueanus in. §. fuerat. nu. 7. de act. Inſt. Ioannes Hannibal in. l. nemo poteſt. nu. 50. ff. de leg. primo. Pinellus in rub. de bon. mater. 2. part. nu. 35. Poſſe igitur procuratorem ad exigendam pecuniam conſtitutum virtute huius mandati pecuniam accipere ab ſponte ſoluentibus, tenuit Bart. in. l. hoc iure. nu. 2. ff. de ſolut. teſtantur hanc opinionem eſſe communem Alexan. nu. 5. Socinus. nu. 6. Aretinus. colũ. 2. in prin. Iaſſ. nu. 17. Claudius. nu. 7. in. l. 3. ff. ſolut. matrimo. qui omnes eam ſequuntur. Communem eſſe prætereà teſtantur Andræas Tyraquellus de retract. municip. §. 9. glo. 3. nu. 10. qui ſolũm Alexandrum citat in illa. l. 3. ff. ſolut. mat. Rodericus Xuarez in. l. poſt rem. vbi eũ paulò ante allegaui. nu. 11. Cagnol. in. l. bona fides. nu. 11. ff. de regu. iur. Petrus Gamar. in. l. falſus. nu. 12. de furt. ỹ. Franciſcus Niconitius allegatione. 33. nu. 27. & eſt veriſsima.

27 In caſu autem contrario aliud eſſet ſtatuendum. Nanq; ſi quis conſtituat procuratorem ad ſolutionem recipiendã, virtute huius mandati non poterit pecuniam exigere. quod Bal. eleganter notauit in. l. 2. nu. 1. verſ. ex prædictis infero. ff. de iuriſdi. omnium iud. quoniam fortaſſe qui mandatum dedit ad recipiendam pecuniam à ſuo debitore, noluit vt ab initio exigeretur, vel propter gratiam perſonæ, vel quoniam ipſe creditor ſoleat lites execrari. l. item ſi res. §. 1. ff. de alien. iud. mut. cauſ. fact. atq; hanc opinionem ipſe libenter ſequor.

28 Præterea cùm mandatum tam teſtibus quàm inſtrumentis probari poſsit. l. cum te. cum his quæ ibi ſcripſimus ſupra eodẽ, mandatum hoc ſpeciale ad pecunias exigendas ſcriptura conſtare debet. neq; ſatis eſſet teſtibus id probare propter negotij huius grauitatem, quod Bal. eleganter notauit in. l. falſus. n. 27. de furt. ỹ. cuius ſententiam veluti elegantem ſequutus eſt Rodericus Xuarez in illa. l. poſt rem iudicatam. vbi paulò ante eum citaui. nu. 28 & eam quidem ſequuntur non ſine maxima cõmendatione Barbatius in his quę ad Bart. adiecit in. l. non ſolum. §. qui alieno. nu. 4. ff. de procurat. Alexander in. l. 1. nu. 16. de procurat. ỹ. vbi inquit ille non habere Bal. in hoc contradicentem. idem Curtius ibi. nu. 46. Franciſcus Cremenſis ſingul. 139. ſi procurator ad exigendum. Boerius qui multos allegat. deciſ. nu. 281. Catellianus Cota verb. mandatũ. neq; dubito cõmunem eſſe hanc Bal. deciſionẽ.

29 Quæ tamen vſu iudiciorum indubitatiſsima eſt, in quo non ſolùm mandatum ad debitorum exactionem de quo Bald. agit & qui eum ſequuntur, verùm mandatum quodlibet ad lites exercendas, quod ex iuris regulis vel teſtibus probari potuit. gl. in. l. marit⁹. in gl. præſcripſerit. de procu. ỹ. quã ibi ſequũtur omnes. & fuit opio Azo in ſumma de procur. n. 23. & voluit idẽ gloſſ. in c. 1. in gl. portitoribus. de procurat. quam ibi ſequuntur Ioannes de Imola n. 6 Panor. qui eã optime ſuſtinet. n. 5. & teſtantur hanc opinionem eſſe communẽ eam ſequuti. Alexan. nu. 14. Iaſſ. nu. 7. Iacobi. nu. 9. Curtius nu. 28 in. l. 1. de procurat. ỹ. communem eſſe affirmant Ioannes de Imola in clem. 1. nu. 3. de procurat. Decius

cius in.l.pactum quod bona fide.num.2. de pact.ſup.idem in.l.vnica.nu.16.de man dat.princip.Catellianus Cota verb. mandatum.2.id tamen vſus iudiciorum longè ablegauit, nanq; per ſcripturam mandatum ad lites probari oportet. quod Ioãnes Andr. obſeruauit ad Speculum. de procuratore.§.ratione autem formę.in additione incipienti,teſtes. atq; eandem cõſuetudinem iudiciorum referunt Paulus de Caſtro.in.l.non ſolum.§ 1.n.6.ff.de procurat.dicẽs hanc conſuetudinẽ eſſe optima ratione fundatam.idem affirmat idẽ Paulus de Caſtro in.l.ſi procuratorem.n.6.ff.eo.tit.de procurat.& apud hoc regiũ tribunal, ridiculum videretur,ſi procurator vellet mandatum teſtibus probare.& apud nos eandem conſuetudinem teſtatur Gregorius.in.l.21.in gloſſ.1.ante finẽ. tit.5.par.3.

30 Vltimò adde, quòd ſicut ſpeciale mãdatum eſt neceſſarium ad debitorum exactionem,ita quoq; ſpeciale mandatum requiritur,nec ſufficeret mandatum cum libera adhoc vt procurator poſsit prorogare diem ſolutioni præſcriptum.l. qui Romæ.§. Callimachus.ff.de verb. oblig. quē tex.notarunt ibi omnes in hoc.atq; ita obſeruari in praxi affirmat Carolus Molinęus in conſuetudinibus Pariſienſibus. tit.de materia feudali.§.27. nu.4.

❡ *Summa rerum. l. De alimentis.*

1 *Super futuris alimentis in vltima voluntate relictis non licet tranſigere.*
2 *Sed neq; compromittere.*
3 *Quæ ſit ratio huius diſpoſitionis.*
4 *Ratio communis defenditur ab obiectione quadam.*
5 *Et an huiuſmodi tranſactio firmetur iuramẽto.*
6 *Iurans huiuſmodi tranſactionem an poſsit contra eam venire,ſi ad extremã vergat inopiã.*
7 *Et quid ſi alimentarius iuraſſet, non tranſigere.*
8 *Pacto nudo an poſsit alimentarius remittere huiuſmodi alimenta.*
9 *Et quid ſi alimenta debeantur ex contractu, ſed originem ducant ab vltima volũtate. Et quid ſi pœna ſit adiecta tranſactioni.Et quid in medicinis dicendum ſit.*
10 *Ex voluntate teſtatoris licere tranſigere ſuper huiuſmodi alimentis.*
11 *Super alimentis præteritis licitum eſſe tranſigere.*
12 *Fauor alimentorum futuris ſolùm datur alimentis.*
13 *Is cui debentur alimenta, præterita quoq; petere poteſt.*
14 *Vidua cui non eſt dos reſtituta,an præterita alimenta petere poſsit.*

❡ *L. De alimentis.*

Diuiditur in duas partes. In prima ponitur vnum dictum:alterum in ſecunda,quæ eſt ibi. De futuris autem.

1 Collige primò ſuper futuris alimentis non eſſe licitum tranſigere ſine prætore. Sed neq; naturalem obligationẽ hinc oriri exiſtimat Fulgoſ.in.l.& elegãter.in prin. nu.2.ff.de cõdict. indebit.quod de alimẽtis in vltima voluntate relictis duntaxat accipiendum eſt:nam ſi ex contractu debeantur,impunè tranſigere licebit.l.cum ij. ff. de tranſact. quoniam duplex iam hic fauor verſatur,& alimentorum,& vltimæ voluntatis.tametſi Lance.Decius dicat diuinationis morbo hunc intellectũ laborare.

2 Et ſicuti tranſactio,ita quoq; compromiſſum in hac ſpeciæ prohibetur. quod Curtius Iunior & Alciatus hic rectè obſeruarunt Ferretus in.l.cum ij. n.17. & ante omnes Alberi.ibi.nu.4.Nicola. Euerardus conſilio.62.col.2.verſ.nec etiam valet compromiſſum.

3 Sed quare hic fauor alimẽtis his datus eſt.Et reſpondent Iacobus Butricarius & eum referens Bal.quoniam ex his alimentis vita hominis dependeat: neq; enim citra illa vitam vnquam poſsis traducere.l. necare.ff.de liber agnoſ.& hanc rationem doctores omnes ſequuti ſunt.& eã agnoſcit in hoc etiam Bart.in tract.aliment.nu. 33.in fine.communemq; eſſe affirmat noſter Oroſcius in illa.l.cum ij. §. eam tranſactionem

actionem nu. 11. qui tamen confundi eam
4 exiſtimat ex text. ibi in fine dicente hoc
habere locum etiam ſi homini diuiti ali-
menta relicta ſint, quare ille aliam ratio-
nem huic diſpoſitioni prętendit. Ego com
munem ſequutus exiſtimo minimè eam
labefactari ex text. illo, nanq; homo etiã
ditiſſimus poſſet facultatibus labi. §. fi. de
replicat. Inſt. quoniam multæ ſunt huma
næ ſortes, l. fi. de long. temp. præſ. & hunc
caſum proſpiciens lex ſtatuit, ne vel locu
ples poſſet ſuper futuris alimentis tranſi-
gere incõſulto prætore. Neq; mouet ſi cõ
ſideres pro Oroſcio triſtem hunc pauper
tatis euentum non eſſe ſpectandum. l. in-
ter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verbor. o-
blig. maximè quod cuiuſq; mortalis facul
tates in dies creſcere quotidieq; augeſcere
præſumptio ſit. l. ſi defunctus. C. arbit. tu
te. l. cura. §. deficientium. ff. de mune. & ho
nor. nãq; huic obiectioni reſpondeo ipſe
caſum aduerſamq; fortunam leges ipſas
interdum conſideraſſe, ſi id ad alicuius
prouiſionem nulliuſq; iniuriam ſpectet. l.
generaliter. §. ſi libero homini. ff. de fidei
com. libert. Franciſcus autem Duarenus
lib. 1. quæſt. anniuerſ. c. 44. eam huic rei ra
tionem prætendit vt. ſ. defuncti volun-
tas obſeruetur, qui alimẽta legatario parti
culatim nonnullam pecuniæ ſummã prę
ſtari voluit.

5 Sed tranſactio ſine prætore ſuper futu-
ris alimentis in vltima voluntate relictis
an firmetur iuramento. Et neq; iuramen-
to firmari hanc conuentionem exiſtimat
Bart. in illa. l. cum ij, in prin. nu. 7. Fulgoſi⁹
ibi. nu. 5. & ante Bart. Speculator & Ioan.
Andr. tit. qui filij ſint legiti. §. 1. verſ. ſed po
ne quidam. Bal. in. l. pactũ dotali. fi. quęſt.
C. de collat. Sed melius rem hanc arbitra-
tus eſt idem Bart. in. l. ſi quis pro eo. fi. col.
nu. 17. ff. de fideiuſſ. exiſtimans conuentiõ
nem hanc iuramento quidem firmari. cu
ius opinionem ſequuntur Cumanus ibi.
Iaſſ. in prin. col. 1. Corneus. nu. 3. Decius. n.
12. Curtius Senior. nu. 5. communem eſſe
affirmat Alciatus. nu. 12. & ſecũdùm hãc
opinionem reſpondit Decius conſ. 345. n.
4. & hanc pleriq; omnes probarunt in illa
l. cum ij. vbi Iaſſ. nu. 11. Oroſcius in. §. & in
mortis. nu. 12. ex quo etiam conſtat hanc
eſſe communem opinionem, quod idẽ
ſequuti teſtantur Alciatus. in. c. cum con-
tingat. nu. 192. de iureiur. Epiſcopus Sego-
bięſis in. c. quamuis pactum. de pactis lib.
6. 2. part. §. 6. nu. 4. Gigas de penſio. quęſt.
45. & eam ſequuntur Iaſſon in. l. de his. nu.
11. ff. de tranſact. Hubertinus de Bonenco
in authenti. ſacramenta puberum. n. 96. ſi
aduer. ven. Tiraquell. allegans alios in. l. ſi
vnquam. in prin. nu. 136. C. de reuo. donat.
Antonius Gometius. 2. tomo Variar. reſ. c.
14. nu. 26. verſ. decimo infertur. Brunus de
potẽtia & effect. form. & ſolen. 32. fallẽt.
verſ. quarto pro hac limitatione. commu-
nem eſſe teſtatur Iacobus Michael patro
cinio. 28. nu. 3. quam & ipſe libẽter ſequor.
neq; enim hæc trãſactio prohibita eſt quo
niam ſit contra bonos mores, ſed propter
vtilitatem popularium. Sed neq; cõtrarius
hac in re Bartolus mihi vnquã viſus fuit:
nam in. l. cum ij. exiſtimat iuramento non
firmari tranſactionem. quę opinio ex iu-
ris ciuilis regulis vera quidem eſſe videtur.
ſed in. l. ſi quis pro eo. *Bartolus iure cano-*
nico inquit firmari hanc conuentionem.
argumento tex. in. c. quamuis pactum. de
pact. lib. 6.

6 Limitabis tu modò hanc communem
propoſitionem vt nõ procedat ſi poſtea
hic qui renunciauit ad extremam vergat
inopiam, quo caſu ne fame ille depereat,
poterit aduerſus tranſactionẽ venire, qua
ſi caſus hic omiſſus in renuntiatione fue
rit. argumẽto text. in. l. ſed & ſi quis. §. quę
ſitum. ff. ſi quis caut. l. fiſtulas. §. frumen-
ta. ff. de contra. empt. autores huius limi-
tationis ſunt Alciatus & Epiſcopus Sego
bienſis, quos iam allegaui. Exiſtimo ego
præterea etiam ſi huic extremæ neceſsita-
ti derogare quoq; voluerit alimentarius,
adhuc fidem eſſe infringendam, quaſi nõ
poſsit hic mortem etiam volens oppetere.
l. non tantum. ff. de appellat.

Secun-

Google

Secundò limitabis opinionem cómunem vt non procedat, ſi alimentarius iuraſſet priùs ſuper huiuſmodi alimentis ſe minimè tranſacturum, nam ſi poſtea trã ſigat & iuret, non valebit tranſactio, quoniam prius iuramentum adiuuat ius commune argumento text. generalis. in. c. intellecto. de iureiur. atq; ita in ſpecie limitationem hanc propoſuit Fernandus Menchaca de ſucceſ. creat §. 18. nu. 169.

8 Sed pacto nudo an poſsit alimentarius remittere hæredi aliméta. Quod videtur, tranſactionem enim ſolùm prohibuit lex inieonſulto prætore fieri, & ideò tranſactionem prohibuit lex, quoniam faciliores ſunt homines in tranſactiones vbi aliquid recipiunt, quàm in pacta liberalia. l. ſed ſi ego. ff. ad Velleia. l. fi. C. de prædi. decuri. lib. 10. quare hanc opinionem ſequũtur Iacobus Butricarius, & hunc referens Albert. in. l. cum ij. in prin. nu. 2. & in hanc opinionem inclinat Iaſ. ibi nu. 10. Alexã. conſ. 11. nu. 16. vol. 2. Lancellotus Decius in l. ſiue apud acta. col. 2. in prin. 7. co. Verior tamen opinio eſt prohibitionem. l. hãc & pactum gratuitum comprahendere ne circumueniatur oratio. atq; ita tenuit gl. in illa l. cum ij. in gl. alimentorum. quam ibi antiquiores ſequuti fuiſſe videntur. & eſſe communiter approbatam teſtantur Fulgo. nu. 4. Iaſ. nu. 10. & eã ſequitur Ferretus in fine. Iacobinus. nu. 13.

9 Ampliabis tex. hunc vt procedat etiã ſi alimenta debeantur ex contractu, ſi ex teſtamento ortum habuerint. finge enim teſtatorem iuſsiſſe vt Titio hæres venderet alimenta centum nummis, an Titius hic poſsit ſuper illis alimentis tranſigere: nam ſi cauſam proximam immediatãq; reſpicias, videntur alimenta hæc ex contractu venditionis deberi inter Titium legatarium & hæredem celebratum, & tamen quoniam ex teſtamento defuncti alimenta hæc originem ducunt, verius receptiusq; eſt (quibuidam licèt reclamantibus) tranſactionem non eſſe admittendã. ita enim determinarunt Guillelmus de Cugno et qui hunc referunt Alber. & Bal. in illa. l. cum ij. §. planè. Iacobinus in prin. l. illius nu. 10. quoniam rem hanc illi arbitrati ſunt ac ſi in teſtamento ipſo alimenta huiuſmodi relicta ſint. argumento tex. in. l. ſi id quod ex Pamphila. in prin. ff. de leg. 2. l. fundum. ff. ad. l. Fal. l. facta. §. 1. ff. ad Trebell. l. 1. §. ſi quis ſub conditione. ff. vt legat. ſeu. fideicom. nomi. caueat. Secundò ampliabis. l. hãc, vt neq; pœna adiecta huiuſmodi trãſactioni debeatur. ita enim voluit Bart. in illa. l. cum ij. in prin. nu. 7. ff. de tranſact. & idem ſequũtur Fulg. & Iaſ. nu. 3. in. l. qui fidem. ff. eod. quę opinio cõfirmari quam optimè poteſt ex gl. eleganti. in. l. ſi patronus. verb. Fauiana. ff. ſi quid in frau. pat. ad quam multa notaui in. l. 2. de reſcind. ven. nu. 74. videturq; probari ex. l. 56. tit. 5. part. 5. verſ. e como quier. Tertiò ampliabis. l. hãc vt habeat locum etiã in medicinis futuris relictis in vltima voluntate, quoniam hę quoq; continentur alimentorũ appellatione. l. cætera quoq;. 44. ff. de ver. ſignif. ex quo textu ita colligit Bart. in. l. legatis. nu. 2. ff. de aliment. & cib. leg. idem Bar. in tract. de aliment. nu. 6. Dynus, Ang. & Imola. in. l. ſi cum dotem. §. ſin autem in ſeuiſsimo. ff. ſoluto mat. Alex. ibi. nu. 2. & teſtatur eſſe communem opinionem Decius in præſ. nu. 3. Iaſ. & Oroſcius in. l. cum ij. §. qui tranſigit. licèt appellatione cibariorum medicinæ non comprahendantur. vt in illo. §. ſin autem. & eſt optimus tex. in. l. in rebus. §. poſſunt. ff. commodat. licèt hęc differentia videatur confundi ex. l. ſicut impendia. ff. de. vſuf. licèt eam ſequatur Rolan. conſ. 22. num. 3.

10 Limitabis tu modò tex. hunc vt minimè procedat, ſi teſtator ipſe permittat alimẽtario vt poſsit in hac ſpecie tranſigere, nam hoc caſu licèt aliqui dubitauerint, nõ erit neceſſaria prętoris authoritas. ita enim determinarunt Guillel. de Cug. & hunc referens Albericus in illa. l. cum ij. §. vult igitur oratio. nu. 6. Baldus in §. planè. eiuſdẽ l. Iacobinus in prin. legis. nu. 14. Tiraquellus

lus poſt.ll.connubia.gloſſ.6.nu.191.nam
cùm teſtator potuiſſet alimenta non lega
re,multò magis illi licebit vt ſuper illis in
conſulto prætore tranſigatur. Poteſt præ-
terea teſtator remittere decreti neceſsita-
tem in alienatione prædij minoris. l. 2. &
fi.quand.decret.opus nõ eſt.l.fi.ff. dereb.
eorum.nam & illud poteſt iubere teſta-
tor,ne vel cum prætore alimentarius poſ-
ſit tranſigere, quia fortaſsis cognouit ali
mentarium non ſatis induſtrium eſſe. ar-
gumento text.in.l. Titio centum.in prin.
2.reſpon.ff.de con. & demonſt. neq; eſt
nuda prohibitio hæc alienationis, veſtiri
enim videtur fauore ipſo alimentorum.
quare opinio hæc mihi placet,quę Alberi
ci fuit poſt Guillel. ibi. Iacobi.in.§.eam
tranſactionem.nu.7.

11 Secundò collige ex text.ſuper alimen-
tis præteritis etiam ſi ex vltima voluntate
debeantur permiſſam eſſe tranſactionem,
quoniam ex illis vita hominis non depen
det. Simile eſt in decimis,quæ & ipſæ ali-
menta ſunt miniſtrorum eccleſię.c. de de
cimis.16.q.1. namq; ſuper illis futuris in
cõſulto prælato non tranſigitur.c. ſtatui
mus.de tranſact.valet tamen tranſactio ſu
per decimis præteritis.gl.ordinaria in.c.vt
ſuper.in.gl.1.de rebus eccle.non alien.quã
ibi ſequuntur Ancharranus.nu. 1. Imola.
nu.4.& vterq; eorum (vt ſunt legum ſcië
tiſsimi) ſtatim gl. opinionem confirmant
authoritate legis noſtræ,quam ibi etiam
ſequitur Panor.n.7. Rebuffus de dec.q.13.
n.22.& cõmunẽ eſſe teſtatur Curtius Iu-
nior, nu.1. in. l. pręter. gloſſam allegans.

12 Tertiò collige ex textu fauorem quia-
limentis iure datus eſt ad futura ſolùm ali
menta,non ad præterita pertinere. hanc
opinionem dicitur tenere Bar.in. l. mella.
nu 4.ff.de aliment.& cib legat.qui bene
lectus hoc non dicit.quare quod in cau
ſa alimentorum diebus feriatis proceda-
tur.l.2.ff.de ferijs.ad alimenta futura ſolũ
pertinet.Bar.in præſ.2.lectio.Iaſſ.n.5. Deci
us.n.10.Curti⁹ Senior.n.13.Alciatus.n.19.
Albericus in.l.cũ ij.in prin.Iaſſ.& Oroſci⁹
in.§.eã tranſactionem.Albericus in.l.ſi quis
à liberis.in prin.n.21.ff.de liber.agnoſ.Hen
ricus in.c.fi.de tranſact.Iaſſ.in.l.1.§.1.nu.7.
ff.de feri.cumq; in cauſa alimentorũ ſum
mariè ſit procedendum.vt in illa l. ſi quis
à liberis.§.ſi vel parens ibi.ſummatim id ſo
lum in cauſa futurorum alimentorum re
cipiendum eſt. Curtius Senior in pręſ.nu
1. Albericus quem iam allegaui, idemq;
notarunt de appellatione fauore alimen-
torum non recipienda.l.fi.ff.de appell. re-
cip. nam in futuris ſolùm locum habet.
ita enim Iaſſ.Decius & Alciat. notarunt.
communemq; eſſe opinionem hanc aſ-
firmat Alberi.eam ſequutus in.l. ſi iudex
nutriri.nu.4.ff.de ijs qui ſunt ſui vel alien.
iur.idq; Ioannes Andr. prænotauerat ad
Specul.de appe.§.in quibus.nu.11.& idem
in cæteris cauſis ſtatuendum eſt.

13 Quartò collige eum cui debentur ab
aliquo alimenta, præterita etiam petere
poſſe addit Claudius.n.2.ex Romano.Le
gãte teſtatore alicui alimenta ſi indigeat,
præterita quoq; hunc alimentarium pete
re poſſe,ſi probet ſe indiguiſſe. Sed tex.hic
ſolùm eſt accipiendus in alimentis debi-
tis iure actionis: nam quæ iudicis offi.de-
bentur,futura ſolùm peti poſſunt,qualia
ſunt illa quæ præſtat pater filio, libertus
egenti patrono.ita enim hoc declarat Bar.
in.l.libertis.§.1.nu.4.ff.de aliment.& ciba
ri.legat.quem ſequuntur in præl A,lexan.
paulò poſt principium.Iaſſ.nu.6. Decius.
num.5.Curtius Senior.nu.14. Alciatus.n.
21.niſi filius mutuas pecunias accepiſſet
ad ſe exhibẽdum,nã teneretur pater hoc
ęs alienum diſſoluere.Bart.vbi ſup. ex tex.
in.l.fi ff.de in rem verſ.

14 Quare erraſſe videtur Baldum in præ
ſenti affirmantem poſſe viduam,quam
tenentur hæredes mariti alere intra annũ
datum illis ad dotem reſtituendum.l.vni
ca.§. exactio.cum gloſ. reſtituendis.de rei
vxor.act. petere ab illis alimenta præteri
ta:nam cùm illa non debeãtur iure actio
nis ſed offi.iudicis,præterita illa petere nó
poteſt,& ita Bal.opinionem arguunt om

nes

nes quos ſup. citaui. Sed vno caſu ſuſtinẽt doctrinã Bal. ſi mulier hæredes mariti interpellaſſet vt ſibi alimenta exhiberent, ac deinde in ſumptus alimentorum ęs alienum conflaſſet. quæ declaratio Pauli de Caſtro eſt, qui Bald. non allegat in. l. diuortio. in prin. nu. 6. ff. ſolut. matri. & Pauli opinionem ſequuntur Alexan. in præſ. Iacobi. nu. 5. Antonius Capitius deciſ. 24. n. 9. Ioannes de Neuizanis allegãs alios cõſ. 74. num. 3. & mihi placet.

Sed an ſuper alimentis futuris agi poſſit gl. quærit in præſenti, & ego explicabo in. l. 1. C. de fideicommiſſ.

Summa rerum. L. Si ſuper poſſeſſione.

1 *Declaratur text. in verbo. poſſeſſione. & n. 2. Fabrum male. l. hanc intellexiſſe.*

3 *Verbum, cedere, rebus etiam corporalibus adaptari.*

4 *Valet tranſactio ſi ex ea ad tranſigentem aliquid poſſit peruenire.*

5 *Tranſactio an ſub conditione caſuali vel mixta fieri poſſit.*

6 *Licere arbitratori certos modos partibus imponere.*

7 *Cùm ſunt appoſita dies & pœna non admitti moræ pugnationem etiam ex parte rei.*

8 *Timens vim pati in re quam poſſidet, poteſt iudicis præſidium inuocare.*

9 *Idemq; eſſe ſi rem non poſſideat ſed detentet.*

10 *In quo & ſi libello opus non ſit, requiritur qualis qualis informatio de poſſeſſione.*

11 *Quæ cautio multo magis pro perſonis implorabitur, etiam ſi eam petens cauere ipſe non velit.*

12 *Neq; vllo tempore ius eam petendi deperibit.*

13 *Diebus quoq; feriatis illa à iudice petetur.*

14 *Et familia quoq; hominum armatorum ſi viſum iudici erit, dabitur.*

15 *Tenetur quoq; is qui hanc cautionẽ præſtat pro familiaribus ſuis repromittere.*

16 *Et dabitur quoq; familiæ eius qui ſe offenſum iri timet.*

17 *Et habet locum cautio hæc, etiam ſi qui eam petit, dedit cauſam timori.*

18 *Tutor eſſe non tenetur inimicus patris pupilli & ſi cauſam præbuerit inimicitiæ.*

19 *Teſtis inimicus non admittitur, etiam ſi pars dederit cauſam inimicitiæ. & idem eſt in iudice.*

20 *Reuocatur legatum propter inimicitiã cui ipſe teſtator cauſam dedit.*

21 *Declaratur tex. in. l. ſi mulier. ff. quod me. cauſ.*

22 *Sed cautio hæc an fiet cum fideiuſſore vel pignore, vel an ſufficiet nuda.*

23 *Cum cautio interponitur pro ſecuritate perſonæ, cum pignore fit vel fideiuſſore.*

24 *Cautio prætoria ſemper intelligitur cum pignore vel fideiuſſore.*

25 *Iuramẽtum quoq; huic promiſſioni acceſſurum.*

26 *Sed an petens huiuſmodi cautionem teneatur fidem facere timoris, vel ſatis ſit cum proprio iuramento affirmare.*

27 *Cautio hæc à iudice præcepta quanto tempore duret.*

28 *Cautionem hanc non circumſcribi loco eam præcipientis.*

29 *Sed ſuperfluam videri cũ qui alterum offenderit legitimè ſit puniendus.*

30 *Interpoſita hac cautione actio iniuriæ ad heredes tranſit.*

31 *Et qui eam violauerit pœnam promiſſam luet accuſatus.*

32 *Leges quoq; ipſas cautionem perſonis quibuſdã elargiri.*

33 *Item principes & ſupremos horum in magiſtratus.*

34 *Poſſeſſio dimiſſa ex cauſa tranſactionis non facit dominum poſſeſſorem.*

35 *Iudex niſi interpellatus non impartitur officium ſuum.*

36 *Gloſſæ declarantur.*

¶ L. Si ſuper poſſeſſione.

BAl. inquit pulchram eſſe legẽ hanc, quę in tres particulas diuiditur. In prima ponitur dictum imperatoris cum deciſione. In. 2. remedium quoddam ab ipſo imperatore proſpicitur. In tertia aliud remedium ponitur. Secunda eſt ibi, cuius rei gratia. Tertia ibi. cum etiam in text.
1 ibi poſſeſſione. ideſt, re poſſeſſa. hoc eſt
fundo domo vel alia re. Albericus. & ita accipitur etiam in. l. poſſeſſiones. infrà de probat. l. interdum. ff. de verbo. ſignific. & in alijs locis. Quare erraſſe videtur Ioannes Faber in intellectu huius reſponſi in. l. incerti iuris. finalibus verbis. de interdict. qui cum remedio aliquo poſſeſſorio in

hac.l. agi exiſtimaret, reſpondit facta tráſactione ſuper cauſa poſſeſsionis non poſſe iam agi obſtante tranſactione ſuper proprietate. Sed hæc verba Gordiani aliò ſpectant, vt vides.

3 In tex. ibi. poſſeſsionem cederes. collige, quòd licèt verbum, cederes, pertineat ad res incorporales, quoniam in incorporalibus operatur ceſsio quod traditio in corporalibus. gloſſ. ordinaria in.l.fin.in gloſſ. ſuo nomine. quand. fiſ. vel priuat. Paulus de Caſtro. Aretinus Iaſſ. numero.5. Segura. numero.37. in.l.1.§.ſi vir vxori.ff. de acqui. poſſeſ è quibus Iaſſ. inquit gloſſ. illam eſſe notabilem. idé Iaſſ. in.l.ſi ſic legatum.§.ſi quis ita. numer. 18.ff. de legat. primo. pro qua eſt text. in.l. qui abſenti.§.1.ff. de acquirend. poſſeſſ. hîc tamen adaptatur rebus etiam corporalibus Et idem probat tex. in.l.1.§. per procuratorem.ff. de acqui. poſſ.

4 Secundò collige ex text. valere tranſactionem, ſi ex ea aliquid ad tranſigentem potuit peruenire. Sed videtur tranſactionem non valere, quoniam in ea aliquid dari promitti ve ſemper oportet. l. tranſactio. infrà eodem. l. ſuus. de repud. hære. infrà. Huic difficultati reſpondet Odofredus in præſ. dicens pactum hîc non tranſactionem fuiſſe celebratum. ſed melius gloſſ.2. dicens ſatis eſſe dari aliquid potuiſſe, licèt reuera datum non ſit. & idé ſequuntur Barto.1. oppoſit. Bald. Paulus & recentiores, & cæteri ſequuntur teſte Alciato numero.4. quoniam verba actú importantia in potentia ſolent compleri. l. Labeo. ff. de ſtatu. liber. Cui ſimile & illud eſt, quòd cùm primum teſtamentú rumpatur per ſecundum, non eſt neceſſe ex ſecundo teſtamento hæreditatem aditam fuiſse, ſed adiri potuiſse. §. poſteriore. Inſt. quib. mod. teſtam. infirment. cum alijs.

5 Tertiò collige ex text. ibi. vt ſi intra diem certum. tranſactionem non ſolùm purè, ſed & ſub conditione fieri poſse. idé probat text. in. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. quod tranſactioni cum cæteris contractibus commune eſt. §. omnis, de verbor. obligat. §. emptio. de emption. & vendit. cumq; hæredum inſtitutione. §. hæres & purè. Inſtitut. de hære. inſtituen: ſed hic poteſtatiua conditio erat. Sed an ſub caſuali vel mixta tranſactio poſsit celebrari. Et Iaſon numero. 2. non niſi ſub poteſtatiua tranſactionem explicari poſse exiſtimat, non auſus vel tranſuerſum (quod aiunt) vnguem ab exemplo noſtræ legis diſcedere. Sed melius Bald. qui in. l.3. de repudi. hær. infrà numero. 9. exiſtimat etiam ſub caſuali conditione tranſactionem cócipi poſse, qualis illa eſt, ſi nauis ex *Aſia* venerit. & tametſi Curtius Senior numer. 2. dicat non poſsé ferre ſe hanc opinionem, eam ſequuntur Decius, Curtius Iunior, Alciatus, Claudius numero. 4. & cæteri. nam conditio hîc habetur loco dationis, ſicuti in ſtipulationibus habetur loco cauſæ. l. à Titio. ff. de verbor. obligat. & in vltimis voluntatibus veſtit prohibitionem nudę alienationis. l. 4. §. idem Iulianus. ff. de conditio. inſtitut. Præterea omnis contractus faciliùs admittit caſualem conditionem, quàm eam quæ ex contrahentis voluntate pendet. l. in vendentis. de contrahend. emptio. j. l. ſub hac. ff. de actio. & obligat.

6 Quare notarunt omnes hic arguentes de tranſactione ad compromiſsum licere arbitratori imponere ſuo laudo certas conditiones ac modos, dummodo non multum id abhorreat à mádati ſui forma, quod Bartol. primus omnium dicitur annotaſse in. l. cum aquiliana. numero. 4. ff. de tranſact. quod Bald. Fulgo. Alexan. Iaſ. Riminal. vterq; Curtius Alciatus hîc & referunt & ſequuntur.

7 Quartò collige ex text. ibi. vel ſi eam inferre quantitatem non curaſset vlterius quæſtionem non patereris. cum ſunt apposita in contractu dies & pœna, non admitti morę purgationem etiam ex parte rei, nam in actore id probant iura vulga-

ria

Digitized by Google

ria in l. traiectitiæ. § de illo ff. de act. & obligat. l. Thais. § ſi intra. ff de fideicom. libert. l. magnam. C. de cont. & commit. ſtipula. atq; ita dicit ſe pluries text. hunc allegaſſe Paulus de Caſtro. numero. 3. Sed illud videtur vel maximè huic propoſitioni refragari, quòd regula illa locum nõ habet cùm agitur de veteri actione conſeruanda, quo caſu etiam ſi ſit adiecta dies & pœna, admittitur moræ purgatio ſaltem intra paucos dies. l. ſi ita quis. §. Seia cauit. ff. de verbor. obligat. vbi ita ex illo textu colligunt gloſſ. Bart. & cæteri. & eſſe communem opinionem teſtantur ibi Aretinus. colum. 3. verſic. aduerte etiam Iaſſon. nu. 26. & ita ex eodem tex. notauit Barto. in. l. ſi inſulam. 9. quæſt. numero. 24. ff. de verbo. obligat. Alexan. ibi numero. 50. Iaſſ. numero. 37. Ripa. numero. 103. Bartoli doctrinam ſequuti. Sed reſpondet Paulus de Caſtro in præſenti, quòd quando eſt vel dies tantùm vel pœna tantùm, tunc pro veteri actione conſeruanda rectè admitti moræ purgationem, ſecus ſi vtrumq; promiſsioni acceſſerit. ita intelligens. l. hanc. Sed hic Pauli intellectus licèt eum probauerit Ripa in illa. l. ſi inſulam. videtur eſſe contra tex. in illo. §. Seia cauit. quare ſecundo loco poteſt text. hic intelligi iuxta Angeli ſententiam in illo §. Seia cauit. colum. 2. verſic. ſequitur in litera. exiſtimantis ita demum admitti moræ purgationem ſi aliquid ſolutum factum ve fuerit, quare cùm nil hic Agripino frater vxoris ſoluiſſet, non admittitur ille ad moræ purgationem. Sed Ange. ipſe ſuæ opinioni parum fidens, ab ea libenter diſcedit. Vnde tertius intellectus eſt Curtij Iunioris ad hanc. l. quem illæ refert ex Aretino dicentis non negare text. hunc admitti moræ purgationem, quam ipſe Curtius Agripino exiſtimat concedẽdam. Quartus. l. huius intellectus eſt, quòd hic actus fuit celebratus ſub conditione, quæ cùm ſit ad vnguem explenda, excludit moræ purgationem. ita text. hunc interpretantur in præſ. Bald in fine. Alex and. columna. 1. Iaſſ. numero. 4. Alciatus & cæteri recentiores, eſtque communis intellectus.

8 Quintò collige ex tex. ibi. vim fieri prohibebit. quòd qui timet vim pati in ſua poſſeſsione, poteſt à iudice implorare vt ſibi idoneè conſulatur ne vim illam patiatur. & ad hoc inquit Albericus numero. 1. text. hunc ſæpè allegari. idem probant text. in l. ſi ſeruus, infrà. quod cum eo. l. fin. in princ. ff. quod met. cauſ. l. ſi pater. C. qui bon ced. poſſ. l. fin. ff. de offic. procurat. Cæſar. l. fundi. ff. de except. quẽ in hoc notauit Roman. conſilio. 244. numero. 1.

9 Tu adde idem eſse ſi quis non poſsideat rem, ſed illam detineat, nam & pro tuenda detentatione iudex interpellatus præſtabit officium ſuum. l. 1. §. neceſsario. ff. ſi mulier vent. nom. Bald. in. l. fi. numero. 3. C. de edict. diui. Adri. toll. Iaſ. & recent. in præſent. pro qua ſententia eſt pulcher text. in. l. Aquilius. iuncta glo. fin. ff. de donat. quam hic Curtius Iunior retulit numero. 7. & eſse communiter approbatam Senior affirmat. nu. 8.

10 In quo obſeruauit Curtius hîc in his quæ ad Paulum de Caſtro adiecit, quòd & ſi libello opus in hac parte non ſit, oportere tamen quali quali informatione iudici de poſseſsione conſtare.

11 Quę cautio cùm pro rerum defenſione admiſsa ſit, admittetur multò magis pro defenſione perſonæ, ſi iuſtus timor ſit offendi eam poſse. l. illicitus. §. ne potentiores. ff. de offic. præſid. l. denuntiamus. C. de his qui ad eccleſ confug. ex quibus Bartol. poſt antiquiores argumentum hoc rectè deſumpſit. idem Bart. in. l. 1. C. in quib. cauſ. colo. cenſit. libro. 11. & in. l. capitalium. §. ad ſtatuas. ff. de poen. & in. l. ſanctum. ff de rer. diuiſi. idem Barto. in. l. qui bona. §. qui damni. ff. de damn. infect. Par. ormit. numero. 2. Felin. latiſsimè numero. 10. in rubr. de tregua & pa. & eſse hanc propoſitionem communem teſtantur Albericus numero. 24. Alexander ad Barto. numero. 24. in. l. 2. in princ. ff. ſolut.

mat. Præſtabitur quoque hæc cautio etiã ſi is qui eã petit,cauere ipſe nolit, neque ſecuritatem repromittere,ſi tamen vanus timor allegetur. argumento text. in l.hæc autem.in princip. ff. ſi cui pluſquã per.l.fal.ex quo text. ita determinat Bart. in.l.qui bona.§.ſi quis quia.num.1. ff. de damn infect.

12 Sed neque vllo tempore facultati petendi hanc cautionem præſcribi poteſt, cùm timor hic habeat tractatum ſucceſsiuum.ita enim ſcripſit non leui fundamento Baldus de præſ.4. part.princip. quæſt. 30.numero.3.

13 Diebus quoque feriatis iudices in hac cauſa adiri poſſunt,teneanturque hanc indemnitatis cautionem exigere.quod Alexan.eleganter notauit conſilio.130.colũ. 2.numero.3. volum. 4. periculum enim hic moræ ineſſe poſſet. l. de pupillo. §. ſi quis riuos.ff.de noui oper.nunt.qua ratione ipſe hac in cauſa exiſtimo iudicem nõ oportere appellationi deferre. ex.l.ſi.ff. de appell.recipi.

14 Poteſt etiam is qui offendi timet, à iudice impetrare vt ſibi miniſtret familiam ſatellitum, ſi tanta aduerſarij potentia ſit, vt illa opus ſit ad ipſius defenſionem. l. fin.de erogat.milit.anno.libr.12.vbi gloſſ. verbo,agnoſcere,hoc interpretatur,dum modo ab hoc,quem ſatellites comitantur,familia alatur.& gloſſ. illam ſequuntur omnes ibi.& præterea Iaſſ.in præſ.numero.6.Barto.in. l. ſanctum. ff.de rer. diuiſ.Bald.in.l.generaliter.§.ſed his de præſentibus. in verbo. expenſis.de reb. credit. Angel.in.§.fin.numero. 11. in fine. de actio.Inſt.dicens gloſſ.illam ſingula. Iaſſ. in.l.prætor ait.§. item etiam. numero. 11. ff.de eden. idem in. l. ſi victum. numer. 2.ff.de re iudicat.Cepola in. l. qui neq;. §. ſolutum.numero.2.ff.de verbo. ſignifica. Gerardus de Petra ſancta.ſingul.78. Guido Papę deciſio. 211. numero. 2. Aufrerius deciſio.Thol.100. Antonius Corſetus verb.expenſa. 3. Villadiegus de hære. prauit.quæſt. 11.Quinimo affirmat Alciatus in præſ.numero.23. vidiſſe ſe hoc familiæ præſidium præſtari impenſis eius, quem timor eſt ne aduerſarium offendat, ne audacia iuſtè timentibus damnoſa ſit: quod ſi egensis ſit qui damnum timet,non dubitauerim familiæ præſidium illi eſſe præſtandum impenſis eius,quem timet, ſi is cauſam timori dediſſet.nam & debitor pauper incarceratus impenſis creditoris eſt in carcere ſubleuãdus.quod ex gloſſ.in illa.l.fin.pleriq; deduxerunt.& in primis Odofredus ibi dicens eam bene ſeruari Faber in.§.fin. de actio. numero.5.& teſtatur eſſe communiter approbatam allegans multos dominus *Bernardinus Sandoualius in opuſculo pauperum incarceratorum.capit.10. columna ſecunda.*

15 Tenetur autem is qui hanc indemnitatis cautionem promittit, pro familiaribus quoque ſuis,& his, quos doctores noſtri complices vocant,repromittere. argumento text.in.l. qui inſulam.§.fin. ff.locat. vbi qui incorruptas ædes reddere promiſit,non ſolùm facto ſuo,ſed domeſticorum quoque vim factam præſtare tenetur atque ita ex illo text. tenuit Guilielmus de Cugno.in.§.ne potentiores.Bart. ibi numero. 5. Oroſcius ibi. numero. 12. & in hoc Bart.paſsim ſequuntur doctores.quod idem ſequutus affirmat Pariſius.conſil.168.numero.5.volum.4. idem que viſus eſt tenere Innocentius in capit. ad apoſtolicæ.de re iudic.libro. 6. in verbo. adhęrentes.& hunc referens Bald. in l.1.columna.2.verſic.ſexto operatur.C.de epiſcop.& cleric.Felin.in rubrica de treg. & pa. verſiculo.quinta declaratio. Franciſcus Ripa.in rubrica.ff.de damn.infect. numero 16.qui rectè hoc limitat, vt ſolũ procedat, vbi quis familiares ſuos poteſt prohibere ne aliquem offendant.

16 Cõtra is qui hanc indemnitatis cautionem repromittit,amicis quoque eius,qui eam implorat,cauere tenebitur.argumento text.in.l.cum precario.ff.de preca.in.l. 2.& in.l.nõ ſolum.ff. de vſu & habit.atq;

ita

ita tenet Bartol. in illo. §. ne potentio-
res numero.5. Oroſcius ibi numero.11. ſed
& cautio hæc ſimpliciter præſtita alicui,
familiæ quoq; eius impenſa videtur quod
Ange. rectè obſeruauit in l. Papinianus.
§. ſi quis mortis. numero.3. in fine. ff. de in
offic. teſtamen. namq; offendens conſan
guineum eius cui repromiſit ſecuritaté of
fendiſſe videtur argumento text. optimi
in c. ſciant cuncti de elect. libro.6. & in ca-
pit. quicumque. de ſentent. excommuni.
libro.6. quæ iura optimè notarunt Ro-
man. in rubrica. ff. de arbit. numero.56. So
cinus numero.8. Iaſſon. numero.5. in. l.1.
in itis vocat. vt ea. Socinus in l.1. numero.
3. de his quæ poe. nom. Iaſſo. in l. de pupil-
lo §. ſi quis. numero. 12. de no. oper.
17 Sed non leuis quęſtio fuit, an is quo-
que qui cauſam dedit inimicitiæ petere
poſsit hanc cautioné. Et hoc caſu videtur
cautionis ęquitaté ceſsare arg. tex. elegan
tis in l. ſi mulier in prin. ff. quod met. cauſ.
ibi, ceſsat edictũ quia hæc ſibi metum ipſa
infert. vbi mulieri non licet metum allē-
gare, cuius ipſa cauſa fuit. atque ita tenent
hanc opinionem Angel. de Peruſio in. l.
qui bona. §. cæterum numero.2. ff. de dãn.
infect. Paulus & Rom. in §. ſi quis iuxta. e-
iusdem. l. Sed verius eſt in hac ſpecie etiam
præſtandam eſſe cautionem, quoniam ge
neralis eſt diſpoſitio. text. in §. ne potentio
res. quare ad hunc etiam caſum videtur
pertinere. l. in fraudem. §. fi. ff. de teſt. milit.
Præterea ad euitandum grauamen iniu-
ſtum poteſt quis allegare metum, cui ipſe
cauſam dedit. l. nec timorem. §.1. ff. quod
me. cauſ. Tertio loco huic ſententiæ pa-
trocinatur text. in capit. de benedicto. 32.
quæſt.1. vbi maritus vxori adulteræ præ
ſtat hanc cautionem, cùm tamen illa iu-
ſtiſsimam cauſam inimicitiæ atque dolo-
ris marito facto deterrimo obtulerit. l.
Gracchus. infrà, de adult. atque ita hanc
opinionem ex hoc text. tenet Panormit.
in capit.1. numero.8. vt lite non conteſt.
idem Panormit. in capit. literas. numero.
23. de reſtitut. ſpoliat. & fuit hæc ſententia
Bart. in illo. §. ſi quis iuxta. vbi idem ſequũ
tur Imola & Alexand. Felin. in illa rubri
ca de treg. & pa. colum. penul. verſic. octa
ua declaratio. Iaſſ. in præſ. numero. 6. Vi
talis de Campan. in clauſula, nil nouari ſe
curitate pendente. numero.18. Ripa. in ru
brica. ff. de damn. infect. dicens hanc eſſe
veriorem opinionem numero. 21. Oro-
ſcius in illo. §. ne potentiores numero. 14.
Lopius in repet. rubric. de donat. inter vi
rum & vxorem. §. 77. numero. 29. in fine.
communem eſſe opinionem hanc teſta
tur Franciſcus Ripa eam ſequutus in ca.
1. numero. 14. de iudi. colum. 2. quæ apud
antiquos ſemper fuit in controuerſia.
quod ex Ioanne Andręæ conſtat ad Spe
culum titul. de pignor. §. ſequitur. verſic.
quid ſi timeo. qui & communem opinio
nem probaſſe videtur.
18 Quæ & illo fundaméto vallatur, quòd
cùm propter inimicitias cum patre pupil
li geſtas, tutor datus iure ſe excuſare poſ-
ſit. §. idem propter inimicitias. Inſtit. de ex
cuſ. tut. id verum eſt vndecumque inimi
citia illa prouenerit, etiam ſi is qui ſe ex
cuſare contendit, anſam occaſionemq;
odio prębuerit. ita enim voluit gloſ. nota
bilis in l. athletę. §. dat remiſsionem. in gl.
facta. ff. de excuſ. tut. vbi eam notat in
19 hoc Bald. Atque eadem demum ratione
cùm inferendis teſtimonijs atque à iudici
bus eorum authoritate penſanda inimi
citię odijque ratio habenda ſit, ſuſpecta
quippe eſt inimicorum fides. l.3. in princ.
ff. de teſtib. l.1. §. quæſtionum. ff. de quęſt.
aut. de teſti. §. ſi vero quis dicat. coll. 7. id
quidem verum eſt, etiam ſi is, contra quẽ
teſtis producitur, cauſam prębuerit diſsi-
dio atq; inimicitię. ita enim voluit elegan
ter Antonius de Butrio in cap. veniens. 2.
numero. 5. argumento text. ibi de ſponſa.
Alexander conſi. 99. numero. 3. vol. 1. Iaſſ.
in l. hęreditas. numero. 4. infrà. de ijs quib.
20 vt indig. Frater quoque impunè à fratre
exhæredabitur propter cauſas enumera
tas in authent. de nup. §. ingratitudinem.
coll. 4. ſiue culpa ꝓceſſerit ex facto ipſius

E 3 ex

ex hȩredati,ſiue teſtatoris. quod Carol. Molin. notauit conſil.45. numer. 8. nam & legatum cenſetur reuocatum à teſtatore propter ſuperuenientem inimicitiã inter teſtatorem & ipſum legatarium, etiam ſi teſtator eam excitauerit, l. 4. ff. de adimé. lega. ibi. & pœnituit teſtatorem prioris offenſæ. quem text. optimè induxit in hanc ſententiam Peralta in. l. legatum. numero 3. ff. de lega. 2. idemq; videtur probare tex. in. l. ex parte. ff. eod. titul. ibi, cum teſtator grauiſsimis inimicitijs perſequutus. vt malè contrarium tradiderit Barto. in. l. cum tabulis. §. quoniam. nume. 2. ff. de ijs quib. vt indign. Iudex quoque vt ſuſpectus iure optimo recuſabitur, etiam ſi is qui eum recuſat veluti inimicum, cauſam dederit inimicitiæ. ita enim voluit gloſſ. in. l. athletas. verb. facta. ff. de excuſ. tut. cuius opinionem tenet Innocentius in capit. cum ita. de re iudic. teſtantur hanc opinionem eſſe communem eam ſequuti Ripa. in capit. 1. numero. 14. de iudi. Epiſcopus Segobienſis. deſponſa. 2. part. capit. 3. §. 5. numero. 7. qui alios allegant, modò ne præ ſtudio recuſator hic inimicitiam affectauerit, quo iudicem recuſaret. argumento text. vulgat in. l. tria onera. ff. de excuſ. tut. cuius rei exemplum effingit Barto. in. l. 1. §. cum quis. numero. 1. ff. de quæſt. dicens nó eſſe repellendum teſtem, cui pars maximã iniuriam intulit ne teſtimonium ferret. & idem ſequuntur Panormit. in cap. memi nimus. de accuſ. Felin. in cap. fin. numero. 4. de teſtam.

21 Neque ſuperiori quam aſſero ſententiæ obſtat tex. in. l. ſi mulier. quoniam metus non excuſat ibi mulierem quominus mulier illa ingrata erga patronum ingratitudinis pœnas luat, quas iuſtiſsimè commeruerat: hic autem allegatur metus ad euitandum iuſtum grauamen.

22 Sed cautio. hæc. an nuda ſufficiat, an verò cum pignore vel fideiuſſore ſit præſtanda. Et Bar. in illo. §. ne potentiores. numero. 4. quæſtionem hanc proponens reſpõdet, videri ſub fideiuſſore eſſe cauẽdum, quia nullus dubitabit ſatiorẽ hinc ſecuritatem eſſe, ſi cum fideiuſſoribus præſtetur, l. 1. ff. qui ſat. da. cogant. Rurſus videtur (Bartol. inquit) nullam hic pignoris vel fideiuſſoris obligationem dari, cùm leges ſimpliciter caueri iubeant, de nuda igitur cautione hoc eſſe accipiendum. l. ſancimus. C. de verbor. ſignifica. Quare Bartol. ipſe ex ſententia Guillelmi de Cugno rem hanc ita diſtinguit, vt ſi locuples ille ſit à quo cautio petitur poſsidéſque immobilia, non eſſe ab hoc pignus vel fideiuſſorem exigendum. argumento text. in. l. ſciendum. ff. qui ſat. dat. cogant. Si autem inops ille ſit, ſub fideiuſſore vel pignore repromittet. *Albericus* autem in illo. §. ne potentiores. numero. 7. arbitrio iudicantis hoc committit, qui ex cauſæ perſonarumque qualitate æſtimabit quomodo hic cauendum ſit. & idem Oroſcius ibi. qui Albericum non meminit nomero. 7. Sed ſemper hãc cautionem cum pignore vel fideiuſſore præſtandam non leuia argumenta ſunt. text. in cap. literas ibi, ſufficienti ſecuritate promiſſa. & in. cap. ex tranſmiſſa ibi. ſufficienti cautione recepta. de reſti. ſpoliat. Quoties enim verbum, cautio, profertur cum aliqua qualitate, fideiuſsores exigit aut pignora. l. ſi mandato Titij. §. fi. ff. mãda. l. ergo. verſic. addici. ff. de fideicommiſ. libert. l. ſi debitori. ff. de iu. glo. in. c. ad noſtram. de iurei. alia in cap. fin. in gloſ. Idoneè. de vſu. libro. 6.

23 Præterea cùm cautio interponitur propter perſonæ ſuſpicionẽ, ſemper eſse debet cũ pignore vel fideiuſsore. l. ſi fideiuſsor. §. fi. ff. qui ſat. dar. cogãt. ex quo ita colligit gl. or. in. l. penul. in gl. penul. ff. de peti. hæreditate. maximè quòd cũ maius hic periculum verſetur, cautius eſt agẽdũ. l. 3. §. ſedet ſi qs. ff. de carbo. edict. nuda verò cautio fragilis eſt. l. qui ita. §. 1. l. cogi. §. idẽ quærit. ff. ad trebel. atq; hãc opinionẽ ſequũtur Feli. in rubric. de treg. & pa. verſ. ſecũda. declaratio. Ripa in illa rub. n. 9. Maranta de ordi. iu. 6. p. membr. 8. numero. 13. & mihi placet,

ſiue

ſiue iudex hanc cautionem exigat ex offi-
cio ſuo, ſine ad partis poſtulationem. &
ante eos tenuit hanc opinionem Alberi-
cus, quem illi non allegant, in.l. fin. in prin-
cipio. numero tertio. ff. quod met. cauſ. di-
cens ita ſeruari ex conſuetudine, fuiſſeque
opinionem hanc Odofredi in.l. congruit.
ff. de offic. præſi. quam & Albericus illo ar
gumento confirmat, quod huiuſmodi
cautio iudicis officio præſtatur, eſt igitur
24 prætoria. Prætoria autem cautio ſemper
intelligitur cum pignore vel fideiuſſore. l.
1. §. iubet. verſi. caueri. ff. de collat. bono. l.
prætoriæ ſtipulationes perſonas. ff. de præ
tor. ſtipulat. ex quibus hanc doctrinam
præterea deduxerunt Oldradus, Cynus, &
Bartolus in.l. ſancimus. C. de verb. ſignifi.
quo in loco Corneus numero. 3. teſtatur
hanc eſſe communem opinionem, quam
ſequitur Iaſſ. ibi col. 1. Imola numero. 4.
Felinus numero 5. in. c. ad noſtram. de iu-
reiu. & eſſe communem teſtatur Aretinus
in.l. diuortio. §. interdum. numero. 20. ff. ſo
lut. matrim. communem præterea eſſe tra-
ditionem hanc affirmat Iaſſon eam ſequu
tus. in.l. 5. in princ. num. 8. ff. de verb. oblig.
25 Iuramentum quoque huic promiſsioni
acceſſurum, Albericus in. §. ne potétiores.
num. 8. rectè arbitratur. Sed an petens hu
26 iuſmodi cautionem teneatur apud iudi-
cem fidem facere timoris. Et videretur ſo-
lo huius iuramento timorem hunc pro-
bari, nam & creditor ſuſpicionis fugæ de-
bitorem inſimulans, ſolo iuramento ſu-
ſpicionis cauſas probat. quod Angelus de-
terminauit in. l. nemo carcerem. de exact.
tribu. libro. 10. quam opinionem totus
mundus obſeruat, quod Pauli de Ca-
ſtro authoritate affirmant recentiores ſcri
ptores. & eſſe communem opinionem
hanc affirmat Socinus, eam ſequutus in
l. ſi ab arbitro. numero. 9. ff. qui ſat. dar. co
gant. & communiter practicari affirmat
Ioannes Baptiſta de debit. fug. q. 6. nume-
ro. 18. Sed veriùs exiſtimat Bartolus in. l. ca-
pitalium. §. ad ſtatuas. numero. 2. ff. de pœ-
nis. nulli eſſe concedendam hanc ſecurita
tem, niſi cum cauſa, quam iudici præuia
cognitione conſtare oportet. atque hanc
Bart. opinionem Felin. in rub. de tregua &
pac. num. 10. Ripa in rub. de damn. infect.
numer. 8. meritò probauerunt. item Imo
la in.l. 2. §. 1. verſi. extra gloſſam. ff. ſolu. ma
trim. Quos illa ratio mouit, quoniam præ
ſumendum minimè ſit, quenquem alteri
inſidiaturum, niſi id conſtet legibus omni
bus hominibus ſecuritatem promittenti
bus, vt in illo. §. ad ſtatuas. Præterea nemi
nem oportet grauari ad fideiubendum
ſine euidenti cauſa, fideiuſsio enim onus
iuris præſumptione æſtimatur. l. 2. §. ſed ſi
dubitetur. ff. de iudi. Atque hæc ſententia
mihi placet, nam quod de creditore ſuſpe
cti de fuga debitoris diximus, non eſt ci
tra controuerſiam, quin potiùs verior cre
briorque opinio eſt, non ſolo creditoris
iuramento hîc eſſe ſtandum, ſed alijs quo
que probationum adminiculis, quibus
deficientibus, iudex ad capturam minimè
procedet. ita enim voluit eleganter Baldus
in.l. apertiſsimi. in vltima quæſtione. Sali
cetus ibi fin col. de iudici. communem eſ
ſe eam opinionem teſtatur ibi Iaſſ. nume
ro. 22. quam etiam tenet idē Bal. in. l. quod
euitandi. numer. 2. C. de condict. ob turp.
cauſ. idem Baldus in. l. creditor qui non
idoneum. ff. ſi cert. pet. idem Bald. in. l 2. in
principio ff. ſol. matrim. quo in loco eam
ſequitur Alexand. numero. 22. & commu
nem eſſe teſtantur Claudius col. 4. Purp.
numero. 70. & eam ſequuntur Alexan. in
l. qui bona. §. quidam. in nu. 19. ff. de dam.
infect. & in.l. ſi fideiuſſor §. fin. numero. 12.
ff. qui ſat. dar. cogant. Iaſſon ibi numero
11. & eam ſequitur Curtius in. l 2. numero
38 ff. de iuriſ. omn. iudic. atque ita eſſe ſoli
tum practicare affirmat Angelus de Areti.
in principio de act. Inſtit. numer. 8. verſic.
in quibus locis. & communem eſſe hanc
opinionem affirmat, eam ſequutus De
cius conſil. 75. col. 2. verſiculo. quarto hoc
deducitur. communemque eſſe affirmat
Antonius de Tremo. in addit. ad bon. cu
rat. rub. de recuſ. num. 3.

27 Sed cautio hęc à iudice præcepta, quanto tempore duret. Et ſunt qui exiſtiment triginta duntaxat diebus cautionem hanc duraturam, ex text. in authen. de mandat. princip. §. Sed neque. & fuit hæc quidem opinio antiquorum. & communem eſſe teſtatur Albericus in. §. ne potentiores. numero vndecimo. Guillelmus verò de Cugno. ibidem arbitrio iudicis hoc committit. Cuius ſententia illo vulgari fundamento vera eſt, quòd cùm tempus huius cautionis non ſit iure determinatum, iudicis arbitrio commiſſum videtur. l. 1. in fine. ff. de iure deliberand. Præterea non eſſet benè proſpectum petenti cautionem, ſi elapſis triginta diebus offendi poſſet, eſſetque permoleſtum iudicanti, ſi toties cautionem reuouare cogeretur. l. benè à Zenone. de quadri. præſ. quare Guillelmi opinionem & Bartol. probauit numero ſeptimo, Oroſcius numero octauo. communem eſſe affirmat Ripa, eam ſequutus in rubr. ff. de damn. infect. numero. 23. nam text. in. §. ſed neque. huc non pertinet, loquitur enim de quadam ſecuritate, quam iudex ipſe partibus præſtat. Sed hæc diſsimilia ſunt.

28 Illud conſtat cautionem hanc non circunſcribi territorio iudicis eam præcipientis, nam ſi cautio hæc Salmanticæ ſit data, & qui eam dedit, aduerſarium Pintiæ offendat, veriùs eſt ſecuritatem hunc frangere. quod Bartolus numero. 6. Albericus numero. 10. Oroſcius numero. 13. in. §. ne potentiores. ſcripſerunt, & à prætore Pintiæ hunc puniri poſſe Oroſcius ſcripſit. & idem ſequitur Iaſſ. allegans Angel. in. l. fi. num. 12. ff. de iuriſ. omn. iudic.

29 Sed cùm citra cautionem qui alterum offendit, legitimè ſit puniendus, ſuperfluæ igitur cautiones non eſt cur interponantur. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. vt legat. ſeu fideicommiſſ. no. caueat. & veriùs eſt hunc grauiùs eſſe puniendum, propter fidem violatam. l. quum ergò. §. pœna grauior. ff. de his qui not. inf. l. aut facta. §. cauſa. ff. de pœn.

30 Eſt & ille huius cautionis effectus notandus, nam cùm diſsimulatione actio iniuriarum ſublata cenſeatur. §. fin. de iniur. Inſtit. neque ad hæredes illa tranſit, niſi lite conteſtata. l. iniuriarum. ff. de iniur. interpoſita hac cautione, actio iniuriæ veluti perpetuata tranſit ad hæredes. ita enim voluit eleganter Bartolus in. l. non impoſsibile. numero. 3. ff. de pact. vbi idem ſequuntur Angelus colu. 1. verſiculo. eſt etiam effectus. qui hoc commendat. Fulgoſi. numero. 6. Paulus de Caſtro num. 7. Iacobinus numero. 5. dicens hoc eſſe quotidianum. & approbatam eſſe hanc Bart. determinationem affirmat Oroſcius ibi. idem ſequutus numero. 13. ijdemque notarunt actionem iniuriarum, quæ lapſu anni perimitur. l. ſi conuitij. de iniur. 7. l. penul. titul. 9. part. 7. interpoſita hac cautione in longius tempus prorogari.

31 Adde huc notabilem huius cautionis effectum, nam qui pacem violauit, poterit compelli ad luendam pœnam, quam promiſit accuſatus criminaliter. ita enim Bartolus, Angelus, Iacobinus & Oroſcius annotarunt in illa. l. non impoſsibile. nam ſi cautio hæc non fuiſſet *interpoſita*, accuſatus punituſque *criminaliter ciuili* actione iniuriarum, accuſari non poſſet. l. prætor edixit. §. ſi dicatur. ff. de iniur. Pœnam autem, ſub qua aliquis promiſit aliquem non offendere, partu offenſæ ceſſuram certum eſt ex regu. tex. in. l. multarum compendia. ſup. de mod. mult. Et Paulus de Caſtro annotauit in illa. l. non impoſsibile.

32 Leges quoque ipſæ, quibuſdam perſonis cautionem hanc largitæ ſunt, vt legatis, quos offendere grauiſsimum ſemper fuit. l. fi. ff. de legat. l. ſanctum. ff. de reru. diuiſio. quod ſi quis hos violet, iure ſingulari hoſtibus eum dedi iura voluerunt.

33 Principes quoque ſolent hanc cautionem quibuſdam impendere, cuius ille effectus eſt, vt ſi quis aduerſus principis verbum aliquem offendit, præterquàm quòd pœnis legitimis eſt coërcendus

cendus reus quoque læſæ maieſtatis ſ conſtituitur. l. 1. ff. ad. l. Iul. maieſt. idque Bartolus annotauit in illo. §. ne potentiores. numer. 9. idem Bart. in. l. 1. de nauicul. libr. 11. numer. 2. vt omittam ego hic nouam Budæi ad illam. l. 1. interpretationem, quã & Duarenus corroborat libr. 2. quæſt. anniuerſ. c. 22. Nullus autem præter Principem huiuſmodi ſecuritatem poteſt tribuere. quod Ioannes Platea obſeruauit in. l. cùm ſæpè. nume. 1. de erogat. milit. anno. libr. 12. & multi quos Ioannes de Neuizanis allegauit conſi. 83. nume. 5. Alienigena autem non compellitur per iudicem loci hanc cautionem præſtare. Bartol. in. l. & ſi ſuſceperit. §. fi. num. 1. ff. de iud. Iaſſ. in præſ. num. 7. Felin. in rub. de treg. & pac. Regij quoque huius auditorij magiſtratus paſſim litigantibus hanc ſecuritatem repromittunt, & dicuntur apud nos (cartas de amparo.) Cautioné auté hanc indemnitatis iudex niſi id pars petet, nunquam iubebit, quod allegans Imol. & Felin. notauit Ioannes de Arnano ſingul. 53.

34 Sextò collige ex text. hoc in verſiculo. cùm etiam. quòd poſſeſsio dimiſſa ex cauſa tranſactionis non facit dominum poſſeſſorem, ſed vtilem duntaxat ei actionem quærit aduerſus realem actionem. quæ text. particula probat ſententiam gloſſæ ordinariæ in. l. ſtipulatio iſta. in principio verb. ſucceſſores. ff. de verb. obligat.

35 Vltimò collige ex illis verbis interpellatus. iudicem non imparturi officium ſuum ad priuatã vtilitatem, niſi petatur à parte. idem probant iura vulgaria in. l. 1. §. magiſtratibus. ff. de magiſt. conueniend. in. l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. infect. vbi plura cõgeruntur.

36 Gl. 1. exiſtimat fratrem vxoris meæ leuirum mihi dici. Sed quod Alciatus ex Nonio Marcello notat, Leuir eſt, qui eſt frater viri alicuius mulieris, qui etiam text. in. §. gradus. l. non facilè. ex Græco optimè reſtituit.

Gl. 2. fuit declarata. 1. notabil.

Gl. 3. & 4. ſunt expoſitiuæ.

Summa rerum. L. Fratris.

1 *In contractu tranſactionis non eſt locus pœnitentiæ, etiam re integra.*

2 *Exceptio tranſactionis, impedit litis ingreſſum.*

3 *Aliæ quoque exceptiones impedientes litis ingreſſum, numerantur.*

4 *Exceptio præſcriptionis, impedit litis ingreſſum*

5 *Etiam coram arbitro propoſita.*

6 *Statutum compellens ad tranſactionem, non habet locum in re iam tranſactione deciſa.*

7 *Tranſactio an habeat paratam executionem.*

8 *Optimè ſanctio pragmatica Regum catholicorum expenditur.*

9 *Turpe eſſe cõiuncto fidẽ conuentionis frangere.*

10 *Filiusfamiliâs an poßit ſine conſenſu patris venundare ſe ad pretium participandum.*

11 *Et an operas ſuas artifici locare poßit, inuito patre.*

12 *Filiusfamiliâs an prouocare poßit in ſingulare certamen, ſine conſenſu patris.*

13 *Vxor an ſine conſenſu mariti poßit ſe venundare ad pretium participandum.*

14 *Gl. declarantur.*

❡ *L. Fratris.*

POteſt diuidi text. hic in duas partes, in prima ponitur dictum, ratio in ſecunda, quæ eſt ibi, nullus etenim.

1 Primò collige in tranſactione non eſſe locum pœnitentiæ, licèt ſit contractus innominatus. atque in hoc ſemper tex. hic allegatur, in quo ego plura dicam in. l. quãuis. C. eod,

2 Secundò collige, cauſa tranſactione deciſa non poſſe agere in iudicio eum, qui actionem amiſit, obſtãte exceptione tranſactionis, quæ ſemper impedit litis ingreſſum. atque in hoc omnes notant. l. hanc. idem probat text. in. l. eleganter. §. ſi quis poſt. ff. de condic. indebit in. c. 1. de litu. conteſt. libro. 6. namque generale eſt, vt motor litis iã deciſæ audiendus minimè ſit. l. 3. §. ibidem ff. ad exhiben. Generaliuſq; Bar.
3 colligit in præſenti. exceptiones oẽs litis finitę impedire litis ingreſſum, nã de tranſactione

Digitized by Google

actione dicitur hic de exceptione iuriſiu-
randi.in.l.1.ff.de iureiu.& in illo.c.1.idem
probat tex.in.c.& ſi Chriſtus.de iureiu.vbi
id notat Pano. nu.2. de exceptione reiiudi
catæ.in.l.1.ff.de re iudic.

4 Sed & idem præſcriptioni priuilegium
eſt, vt eius exceptio impediat litis ingreſ
ſum.quod Bart. hic notauit allegans text.
in.l.fi.ff.pro ſuo. vbi Bartolus idem no-
tauit.idem videtur probare text.in.l.ſi
nulla. ibi. ſi nulla præſcriptione tua inter-
pellatur petitio. infra de acquir. poſſeſſ.
in.l.omnes. verb. mouentur.de præſ.30.
vel.40.ann. vbi hoc obſeruauit Bartolus
numero primo.idem probat tex.in.l.1.§.fi.
ff.ad Tertulli.vbi hoc notat Bar.in.l.tranſ
acta.vbi Bart.etiam idem notauit.de verb.
ſignifi.idemque notat Bart.per text.ibi in
l.emptor.de longi.temp. præſcript.idem-
que viſus eſt tenere idem Bartol.in.l.cùm
quærebatur.nu.3.ff.iudica.ſolui.Quod tu
accipe,non ſolùm in vſucapione, ſed & in
præſcriptione,quod ex legibus à me paulò
ante allegatis ſatis conſtat, & notauit ex-
preſsim Angel.de Aret.in.§.æquè.nu.10.
de except.Inſt.etiam ſi opponatur præſcri
ptionis exceptio in modum replicationis.
l.1.C.de ſta.defunct.Sed & in criminalibus
impedit exceptio hæc litis ingreſſum.l.a-
dulter poſt quinquennium.C.de adult.l.
ſed ſi vnius.in princip.verſ.ſi ante.ff.de in
5 iur. Coram arbitro quoque exceptio hæc
impedit litis ingreſſum.ne ad compromiſ
ſum procedatur.quod notarunt Corneus
conſil.46.nume.3.vol.2. Decius conſil.22.
nume.3.& hic allegat alia. modò exceptio
hæc ſtatim probetur. Bartolus in.l.fin.ff.
pro ſuo. Baldus in.l.ſi is quem.§.de ſtat de-
funct.Fel.in rubr. de præſcript. colu. 4. &
cùm litis ingreſſum impediat præſcriptio-
nis exceptio, indubitabile videtur, quod
Romanus conſuluit conſil.249. numero
2.impedire quoque exceptionem præſcri-
ptionis,ne interrogatoria admittantur,qui
tamen agit in exceptione tranſactionis,
& ſententiæ, licèt id veluti notabile,Clau
dius hic quoque retulerit, numer. 6. Vn-
de optimè Cicero in Oratione pro A.
Cecinna vſucapionem appellat finem ſo
licitudinis & periculi litium. Sunt & aliæ
non paucæ exceptiones impedientes litis
ingreſſum, quas enumerat Paulus de Ca
ſtro in.l.nam & poſteà.§.1. numero.2.de
iureiur.plures congeſsit Bald.in.l.1.poſt-
quàm liti.§.oppoſi.ſup.de pact. Alexand.
ad Bart.in.l.vir bonus.ff.iudicat.ſol.quæ
omnes veluti declinatoriæ proponuntur
ad impediendum litis ingreſſum,nam pro
poni etiam poſſunt veluti peremptoriæ ad
merita cauſæ. quod Bal.in illa.l.poſtquã
liti.optimè notauit,& in exceptioné nu.16.
de præb.Alex.& Ia.in illa.l.nam & poſteà.
Maranta de ord.iud.6.p.mébro.*9.nu.12.*

6 Et cùm hoc tranſactioni *priuilegiũ ſit,*
ex hac.l.colligũt extemplò Bal.Salic.Fulg.
& propè iuniores omnes ſtatutũ cópellẽs
ad cópromiſſum minimè habere locũ in re
tranſactione deciſa. atque ita obtinuiſſe ſe
Alex affirmat.& communé opinionem eſ
ſe teſtatur Alcia.nu.10.& eã alij ſequuntur
quos allegat Petrus Dueñas reg.36.nu.6.

7 Et pręterquàm quòd exceptio trãſactio
nis impedit litis ingreſſum, *habet* quoque
priuilegiũ paratę executionis.ita enim aiũt
tenere Ioan.Andr. *in.c.1.verſi.9.* quando.
de libell.oblat.ſed Ioannes Andr.benè le-
ctus hoc minimè dicit,licèt vterq; Curtius
& Alciatus pręſentes eum in hoc allegaue
rint,& contrarium ſuadere videntur mul-
tæ leges huius tituli dicentes,ex tranſáctio-
ne dari actionem præſcriptis verbis, atque
generale eſt,ne contractus iure communi
habeat paratam executioné.l.minor.25.an
nis cui fideicómiſſum.ff.de mino.qué tex.
multi in hoc notarũt,& eos citãs doctiſsi
mus Gabriel Quemada.in cópédio queſ.fiſ
caliũ.q.9.quare Alc.& Cur.opinioné hãc
quã ipſi Ioan.And imponũt falſam eſſe ar
bitrãtur,licèt cómuniter teneri Cur.Senior
affirmet nu.2.Ego exiſtimo trãſactioné fa
ctã corã iudice,atq; eius authoritate firma
tã paratã habere executioné.ex text.in.c.ſi
quãdo.de of.deleg.Et licèt inter canoniſtas
ibi nõ ſit parua cõtẽtio, an iudex delegatus
poſsit

Digitized by Google

poſsit compellere partes ad obſeruádam tranſactionem apud ipſum factam illud extra quæſtionem eſſe video, an tranſactio illa habeat paratam executionem, fatentur enim omnes apud iudicem ordinarium executionem huius tranſactionis legitimè peti poſſe. quod ex Felino ibi conſtat, col. fi. verſic. quartus caſus. Si igitur hoc eſt conſtitutum in tranſactione apud iudicem delegatum, probabiliſsima ſententia eſt idem eſſe in tranſactione facta apud iudicem otdinarium, cuius iuriſdictio & firmior eſt, & efficacior. l. 1. §. qui mandatam. ff. de off. eius.

8 Apud nos autem hoc eſt expeditiſsimum pragmatica Madritij facta à Principibus Catholicis anno. 1502. vbi optimi principes ſtatuerunt tranſactionibus quoque extra iudicium factis paratam eſſe executionem, dummodo publici notarij authoritas illis acceſſerit, atque ita eas quotidiè exequi iubemus.

9 Tertiò collige ex illis verbis. contra fidem ſanguinis. turpiùs eſſe venire contra conuentionem factam cum coniuncto, quàm cum extraneo, quoniam multum ſemper ſanguinis coniunctioni iura tribuerint. l. 2. ff. de receptat. Adde textum in l. ex ſtipulatione. ibi. paciſci proximis perſonis. de ſent. & inter. omn. iud. & cùm litigare cum conſanguineo exemplo ſit perniciosum, iubet lex, vt domeſticæ quæſtiones, quoad eius fieri poteſt, litigantes intra priuatos parietes determinent. l. congruentius. C. de pat. poteſt. l. reſpiciendum. §. furta domeſtica. ff. de pœn.

10 Ex gl. 1. tu collige licere filiofamiliâs venundare ſe ad pretium participádum. quæ eſt vel maxima extenſio ad text. in. §. penultim. Inſtit de iure per. in. § maxima. de capit. diminut. Fulgoſi. in præſenti gloſſam hanc interpretatus, dubitaſſe ſe aliquando teſtatur, an filiusfamiliâs poſsit derogare patriæ poteſtati, venundans ſe ad pretium participandum. Et inquit ſe modò nolle id determinate. Sed eandem opinionem tenet gloſſa expreſsior in. l. ſi ex cauſa. §. Pomponius. in gloſſa maiucula. ff. de minor. vbi eius gloſ. opinionem ſequuntur Bartol. nu. 3. Alberic. ſtatim in princ. atque hanc opinionem tenet etiam gloſſ. in. §. penult. in gloſſ. maior. ibi. ſed nunquid patri. de iure per. & ſequuntur hanc opinionem Riminal. fi. col. allegans Guillelmum eiuſdem ſentẽtiæ authorem. Claudius nu. 9. & ſunt pro gloſſ. opinione non leuia argumenta. Primò, regula generalis, quæ filijsfamiliâs permittit ſe obligare quocunque contractu præter mutuum votum, & aditionem hæreditatis. l. filius familiâs. 2. ff. de acti. & obligat. l. tam ex contractibus. ff. de iudic. l. 1. §. filium. ff. depoſit. vnde & bonis ille cedere poteſt. l. pe. C. qui bon. cede. poſſ. quo beneficio ſi vti ille noluerit, incarcerabitur. gloſſ. in. l. 3. §. ſed vtrum. ff. de minor. Poterit igitur & ſe venundare. Secundò licet ipſi filiofamiliâs patrem ſuum priuare patria poteſtate, ſeipſum occidendo. l. ſed ſi damnum. §. ſed & ſi ipſe. ff. de pecul. igitur & ſeruitutem obeundo, quæ mortalitati ferè comparatur. l. ſeruitutem. ff. de regulis iuris. Tertiò, licet filiofamiliâs priuare patrem iure patriæ poteſtatis, ſi religionem ingrediatur. l. Deo nobis. de epiſcop. & cleric. licebit igitur & ſe venundando. Franciſcus Curtius Iunior num 8. exiſtimat contrariam opinionem eſſe veriorem, hoc vel ſolo fundamento, quòd cùm filius non poſsit ſine conſenſu patris adoptari, allegat text. in principio de adopt. Inſtitut. qui hoc minimè probat, ſed id probat text. in. l. in adoptionibus. ff. de adopt. quæ adoptio inducit in filio minimam capitis diminutionem. §. minima. de capit. diminut. multò minus poterit venundare ſe ad pretium participandum, ex quo minuitur ille maxima capitis diminutione. §. maxima. de capit. diminution. Hanc opinionem ante Curtium videntur mihi tenuiſſe Faber numero tertio. Angelus numero 8. in. §. ſerui. Inſtitu. de iur. per. qui dicunt licere parentibus reuocare venditionem

hanc

hanc ſi ignorantibus ipſis facta ſit. Ego verò ab opinione gloſſarum non diſcedo, quoniam elegãtia ſunt quæ pro ea induxi fundamenta, argumẽto Curtij reſpondẽs in adoptione ideo patris conſenſum requiri, quoniam lex eum expreſsim deſideret, quod non eſt in hac venditione ad pretiũ participandum. Sed quare lex hîc etiã eundem patris conſenſum non exquiſiuit, cùm maius hinc filiofamiliâs periculum immineat, quàm ex adoptione? Reſpódeo ipſe, quòd ſi lex in hac venditione parentis conſenſum exigeret, extemplò videretur filijsfamiliâs abſtuliſſe facultatem, ac commercium huius contractus, cùm vero ſimile non ſit aliquem parentem, huic filij ſui venditioni eſſe aſſenſurum, & cùm
11 liceat filiofamiliâs ſine patris conſenſu ſe venundare ad pretium participandum, licebit multò magis ei conuenire cum cerdone, ſarctore, vel architecto, vel fabro quouis lignario vt ei ſeruiat per trienniũ, neque parenti licere huiuſmodi rumpere cõuentionem, quòd inſcio ſe expedita ſit. ita enim contra Martinum de Fano, & Odofredũ determinat Albericus in. l. veluti. nu. 26. ff. de iuſt. & iu. & hanc ſententiã ſequuntur ibi Iaſſ. nu. 16. Claudius num. 8. qui illam. l. declarat ſub. §. ius naturale. l. 2. Zaſius ibi nu. 3. neque pater poteſt de hac filij conuentione indignari, cui non operas, ſed pietatem filius debet. l. penult. ff. de obſeq. pat. præſt. quòd ſi filius nemini ſe locaſſet, ſi paterni iuris ſit, non dubitauerim poſſe patrem eum compellere, vt ſibi ſeruiat. quòd Angel. conſi. 85. nu. 3. Boerius deciſ. 195. nu. 5. reſponderunt. Filium quo-
12 que familiâs exiſtimo & in ſingulare certamen ſine patris conſenſu prouocari poſſe, tametſi contrariũ defendat quibuſdam veterũ exemplis Alciat. de ſing. cert. c. 26.

13 Superioribus tu adde, non vt filio ſine conſenſu patris, ita quoque marito ſine conſenſu coniugis licere venundare ſe ad pretium participandum, quod ex noſtris vix vnum aut alterum inuenias tetigiſſe, ſed eſt lege regia Hiſpaniæ conſtitutum fi. titu. 5. part. 4. Cuius & ratio & diſpoſitio generalior quidem eſt, quàm vt ſancti doctoris ſententiam ſuſtineat, qui. 36. diſtinctionem quarti libri ſententiarum interpretatus hanc in marito venditionem eatenus prohibendam cenſuit, quatenus illa facta debiti coniugalis redditionem impediret. Nam neque votum facere poteſt maritus ſine conſenſu vxoris, niſi illud ſit ad viſendam terram ſanctã. c. ex multa. §. in tanta. de vot. In cæteris autem votis factis ab altero coniugum quid ſtatuendum ſit, explicat optimè Sotus libr. 7. de iuſtit. & iur. q. 3. artic. 1.

14 In gl. 2. ibi decernimus. dicit Alberic. l. illam ad hãc nil pertinere, *quare errore hanc* allegatam fuiſſe. ſed eam benè Claudius inducit nu. 11. ibi. ad ſinceritatem geminã. quoniam ſicut ibi oportet epiſcopum ſeruare duplicem fidem epiſcopi & ſacerdotis, ita hîc, hunc qui tentabat rumpere tranſactionem oportet eam obſeruare ob fidé conuentionis, & propter ſanguinis coniunctionem.

In gl. fi. ibi ſi liceret, vel dic hyperbolen hîc eſſe, quæ figura non eſt legibus aliena. quod notabimus in. l. non minorem. j. eo.

Summa rerũ. l. De fideicommiſſ.

1 Fideicommiſſum reciprocum poſſe remitti, neque hinc leſionem vllam illatã cenſeri remittenti.
2 Tex. hic an ſit correctus ex. l. quoniã in prioribus.
3 Qui conduxit aureis centum ab eccleſia reditus fundi pro ſua vita, an ſi longiſsimam vitã egerit, videatur eccleſiæ patrimoniũ defraudaſſe.
4 Tex. hic an habeat locum inter fratres ætate diſpares.
5 Valere ex hac. l. ſtatutum compellens affines ad compromiſſum.
6 A iudicio ſortis appellari minimè poſſe.
7 Ludo acquiſita an ſint reſtituenda in foro animæ.
8 Et an in foro exteriori.
9 Sponſiones quas, apueſtas, Hiſpani vocant, an ſint permiſſæ.
10 Procurator cum libera, an poſſit in arbitratorẽ compromittere.
11 Declarat. tex. in. l. et Attilicinius. ff. de pact. dota.
12 Generale nomen eſſe tranſactionis, quod & ad refutationem pertineat.

L. De fideicommiſſo.

PVlchram eſſe.l.hanc Bar.profitetur,& poſteriores oẽs quam plurimùm legis huius vtilitaté commendarunt,& vnicum eſſe text.hùnc affirmat Bal. in.l.cum Archimedoram.num.3.vt in poſſe legat. Diuiditur in duas partes, in prima ponitur factũ, ratio in ſecũda,quę eſt.in verſ.cum fratrũ.

1 Ex prima text.particula tu collige fideicommiſſum reciprocum poſſe remitti, ita vt remittens illud non cenſeatur læſus ex remiſsione.idẽ probat tex.in.l. cùm proponas.1.ſup.de.pact. Quare notarunt omnes hinc, quòd quando aliquis actus poteſt afferre commodũ & incommodum, non eſt cur ex eo læſum ſe fuiſſe aliquis quæri poſsit.idem probant tex.in.l.verum §.item ſciendum.ff.de mino.in.l. ſi ea lege.j.de vſur.in.l.penul.j.de ſolut. in.l. ſi pater puellæ.j.de inoff.teſtament.vbi non cenſetur grauata filia, vt querelam inofficioſi teſtamenti poſsit intendere, quod iuſſerit eam pater ſi intra certum tempus moreretur, portionem ſuam reſtituere, ſi etiam in huius fauorem alij cohæredes ſub eadem conditione reſtituere ſint obligati.
2 Sed an text. hic,in quo videmus filios grauatos inuicem fuiſſe, & text.in illa.l. ſi pater. hodie quoque locum habeant, cùm filius abſque vllo prorſus grauamine legitimam ſit accepturus. l. quoniam in prioribus.l.ſcimus.§.cùm autem. de inoff. teſtament. l.17. titu. 1. l. 11. titu 4.part.6. Et gloſſ. quidem ordinaria in illa.l.quoniam. in gloſſ.tollatur.exiſtimat,non eſſe lege illa derogatum. l. ſi pater puellæ. & fuit hæc opinio Azonis in ſumma tituli de inoff.teſtam.nu.22.& gl.opinionem ſequũtur Ricardus Malumbre, & eum teferens Fulg. ibi nu.2.atque idem Fulg.in.l.ſi pater puellæ. nu. 1. dicens putare ſe hanc eſſe meliorem ſentẽtiam. Cumanus in.l.cùm ex filio in princ.num.5.de vulg.&pup.qui allegat Iacobũ de Aret.& Ange.ita tenẽtes. quam & alij non pauci ſequuti ſunt,et nouiſsimè Fernandus Menchaca acutiſsimi ingenij viri de ſucceſſ.creat.§.10.nu.250.contra gl. fi.in eadem.l.ſi pater.exiſtimans correctas eſſe leges has ex.l.quoniam in prioribus. vbi idem tenet Bartolus affirmans ita ſeruare conſuetudinem. idem ſequuntur ibi Baldus,Paul.& Iaſſ.qui eandem conſuetudinem teſtantur. Bartol.in.l. filijs matrem. num.1.de inoff.teſtamen. & fuit etiam huius ſententiæ gl.ordinaria.in.l.cum ex filio. in gl.de vulg.& pupill.Bart. ibi nu. 2. & teſtantur hanc opinionem eſſe communem eam ſequuti Cuman. ibi nu.5.Alex ibi nu. 6.noſter Rodericus in.l. quoniam in prioribus. 14. limit. quam & Alciatus probat in præſenti numero. 10. neminem allegans. Ripa in.l. qui Romæ. §. duo fratres. numero.42.ff.de verborum obligationib. Et hæc opinio mihi placet, vel hoc ſolo fundamento, quod prohibeantur hoc caſu alienare bona propria hi filij teſtantis,etiam intra quartam legitimam.l. Marcellus.§.res quæ.ff.ad Trebell. oportet igitur huiuſmodi grauamen longè à legitima ablegari.

3 Deinde Paulus de Caſtro numer. 3. inducit legem hanc in argumentũ,vt ſi quis ab eccleſia comparauerit centum aureis nummis reditus fundi cuiuſdam pro tempore vitæ ſuæ,& longiſsimam vitam egerit,ita vt ampliùs quàm ducatós mille perceperit ex fundo illo, non teneri eũ eccleſiæ illi quicquam reſtituere, neque vſuræ hic ſuſpicionem vllam ſubeſſe, quoniam potuerit hic etiã primo anno cõductionis vita fungi, ex quo huius cõtractus iuſtitia arguitur, cũ damnum ſicut & commodũ ex eo potuerit contingere. c. in ciuitate. & nauiganti,de vſur.et hanc Pauli determinationem ſequuntur Alexand. nu.2. Iaſſ.nu. 2. Curt. Senior nu.2. Alciat. nu.5. Deci.nu. 4.& eſſe communẽ opinionem eã ſequutus affirmat Iacobi.nu.3. tametſi contrariũ Petrucius quidã determinauerit. Sed diſtinctione hic opus eſt, vt ſi quidem tempore contractus, conductor adeò teneræ fuerit ętatis, vt ſit vero ſimile multos annos eum

victurũ,ita vt longè ſuperaturus videretur pretiũ annui cenſus, vſura contractus carere nõ videatur. Secùs autem ſit, ſi eius ętatis ſit conductor, vt nulla deceptio interuenire videatur. quæ diſtinctio fundari videtur in.l.hæreditatum.ff.ad l.fal.& Cinum habet authorem in.l.ſi pater puellæ. vbi Baldus idem ſequutus affirmat ita tenere Theologos.& eſſe communẽ hanc diſtinctionem conſtat ex Iaſſ. ibi nu. 8. Anania in.c.nauiganti.nu.20.de vſur.quã & Cepola eã ſequutus innuit eſſe cõmunẽ conſ.14 nu.4.& eadẽ diſtinctio videtur adhibenda in his annuis reditibus, quos principes noſtri priuatis vendunt, qui dicuntur (juros de por vida.)

4 Ex quibus etiam oportet limitari. l. huius diſpoſitionẽ, vt non habeat locũ ſi inæqualitas eſſet inter hos duos fratres fideicommiſſum ſibi remittẽtes. Quid enim ſi vnus eſſe iuuenis in flore ipſo ætatis cõſtitutus, alter capularis quidam ſenex, qui decrepitus iam prolem ſuſcipere minimè poſſit, namque hoc caſu ſi mutua fideicommiſſi remiſſio fiat, læſus iuuenis ille diceretur, poſſetque ex hac cauſa in integrum reſtitui. ita enim. l. hanc limitarunt in præſenti Aretinus.ſi.verbis. Lãcellotus Decius col.2. Philippus Decius nu. 4. Riminal.ſi. col.Curti. nu.1. Alciatus. nu.2. tametſi hic poſt Riminal. cogitandum relinquant, & cõtrarium teneat Ioannes Baptiſta, quem Curt. Iunior retulit, qui exiſtimat fratrum concordiam hîc veluti potiſſimam cauſam attendi, quam cuiuis lucro ac damno præferri oporteat. atque hanc opinionem Corneus etiam hîc probauit, allegans Bal. num.5. Sed priorum opinionẽ ipſe probo, cuius ante omnes author fuit Cumanus, quẽ hic referũt recentiores, & eã ſequuntur alij quos idem ſequutus allegat Tiraquellus in.l.ſi vnquam.de reuo. donat.in gloſſ. donatione largitus. nu.116. Hubert. Zuchard. allegãs alios in.l.1.nu.58.ſub tit.1.

5 Deduxit pręterea ex hac.l. Bar.in prima conſt.5.quibus nu.5.valere ſtatutum compellens ciues ad compromittendũ cauſas omnes: quoniã licèt poſſit quis dicere iniquũ eſſe huiuſmodi ſtatutũ, quod ſibi auferat beneficiũ appellationis. l.1. de arbi.ỹ. iniquum minimè eſt, cùm idem quoq; beneficiũ auferatur huius aduerſario.& Bart. inquit notabilem eſſe text. hunc in hanc ſententiam. Adde huc quòd nec minores compulſi cõpromittere, poſſunt dicere ſe læſos. Bal.in.l.ſi. col.1.verſ.& ideo facit ad quæſtionẽ.ỹ.de in integr. reſt. nã quod alibi gl. ſcripſit.in.l.ſi minor.§.minores. ff. de minor. minorem cẽſeri læſum, vt primùm compromiſit, accipiunt hîc Aretin. ac Curtius Iunior. ſi cum maiori cõpromittat, nõ ſi cum altero minore, quo caſu æqua videtur vtriuſque partis conditio. Sed neque aduerſus fortunam minori eſſe concedendã in integrũ reſtitutionẽ Bal. colligit ex text. ibi in.l.verum.§.ſciendũ.nu.2.ff. de minor.

6 Et ex Bald. Rimin. hic obſeruauit à iudicio ſortis appellari minimè poſſe. idẽ Hippol, in.l.vnica.nu.140.de rapt.virg. idẽ ſequuntur Iaſ.in.l.ſi.in prin.nu.10. cõmun.de leg. Decius in.l.1.nu.17.ſup.tit.1. Huber. Zuch. ibi nu.57. Mauritius de reſti.c.211. Peruſi.in rub. de appellat.col.3. Maranta de ordine iudic.6.p.actu.2.nu.246.

7 Ex quibus & illud infertur acquiſita in alearũ, chartarũmue ludo iuſtiſſimè ab eo, qui ea acquiſiuit, poſſideri, neque ante iudicis condemnationem teneri eũ ea reſtituere, dubius enim fuit lucri ac damni euẽtus, quare is cui ſors malè ceſſit, queri minimè poteſt, ſi bonorum iam liberã adminiſtrationem adeptus fuerat, & nulla fraus dolo incidit. Quę propoſitio deduci prætereà videtur ex tex.in.l.ſi. verſ. ſi ſeruus ff.de aleæ luſu.& ale. vbi eius quod filius vel ſeruus alea perdidit, repetitio datur patri vel domino, quoniam videlicet nõ ſit illis libera alienandi facultas. atque hanc propoſitionem ſequuntur Bal.in rubr.de condict. ob turpem cauſ. num. 2. & frequentiores Canoniſtæ in.c.penult.de vit.& hon. cler. quo in loco ex Pan.nu.13.ver primo caſu, cõſtat hanc eſſe cõmunẽ opinionẽ, quã legis noſtrę autoritate cõfirmat Dec.cõſ.115. nu.4.

Digitized by Google

numer. 4. & ſequuntur hanc opinionem
Hiſpaniæ noſtræ clariſsima lumina Die-
gus Couarruuias epiſcopus Segobienſis
meritiſsimus in.c.peccatum.de regul.iur.
libr.6.2.p.§.4.nu.2. Dominic.Soto de iuſt.
& iur.lib.4. q.5.art.2. Martinus Nauarrus
in manuali.c.19.nu.9. Proſequunturq́ue la
tiſsimè partes huius argumenti Petrus Co
uarruuias ex inſtituto ſancti Dominici, &
Franciſcus Alcocerius Franciſcanus priua
8 tim in hoc editis libellis. In foro autem ex
teriori conſtat dari ſemper huius lucri re-
petitionem.l.alearũ vſus. de relig.& ſump.
funer.j.l.2.tit.10.lib.8.ordinament.quę ho
die ſunt in vſu,iubẽtibus pragmaticis mul
tis ſanctionibus earum obſeruationem.

9 Eadem quoq; ratione conſtat validas
eſſe eas ſponſiones quas vulgò (apueſtas)
vel(parturas)appellamus,dubius enim cuẽ
tus iuſtitiam tribuit huic contractui. l. in
naue Saupheli.ff. locat. atq; huius contra-
ctus meminit iuriſconſultus in. l.ſi rem. §.
ſi quis ſponſionis.ff.de præſcript. verb. in.
l.quod virtutis ff. de aleæ luſ.& aleat.l.qua
actione.§.ſi quis in colluctatione.ff.ad.l.a-
quil.l.in executione §.ſi.ff. de verb. oblig.l.
1.§.beſtias.ff.de poſtul.l. vnica.de athlet.lib.
10. & eum qui hoc ludo vtitur, appellat
Bald.in rub.de condict.turp.cauſ.numero
2. luſorem honoris & laudis amatorem.
quid enim differt conuentio hęc ab illa, Si
Titius hoc anno conſultus factus fuerit.
quam paſsim leges admittunt. l. ſi quis ita
ſtipulatus fuerit.l à Titio. ff. de ver. oblig.
vbi Paulus & Alexander huiuſmodi con-
uentiones approbant.. Item Antonius
poſt antiquiores in.c.gemma.numer.7.in
fine.de ſponſ.Decius in illo conſi. 115. Die-
gus Couarr.& Mart.Nauarrus, quos iam
allegaui.Petrus Saterna de ſpon.mercat.2.
p.nu.17. Antonius Gome.lib.variar.reſo.
2.c. 11.num.4.& hi allegant alios.

10 Inducitur exinde text. hic contra Ang.
de Peruſio in.l.Imperatores. nume.2. ff.de
pact. exiſtimantem procuratorem cum li-
bera compromittere in arbitratorem non
poſſe,quoniam poſsit ille vni dando,alte-
ri ius auferre.l.ſi de meis.§. recepiſſe. ff.de
arbit. ſed cùm æqua ſit vtriuſque partis
conditio, non videtur procurator deterio
rem domini rem feciſſe, quòd ita compro
miſerit. atque ita Angeli opinionem repre
hendunt Alexand.in præſenti num.3.Cur
tius Senior nu.3.Iunior verò nu.4.

11 Superioribus omnibus obijcitur tex.in
l.Atillicinius.ff.de pact.dotal. vbi pactum
dotis reſtituendæ reciprocum fuit, quod
& in commodum mulieris potuit cedere
atque in incommodum. Et ex ſententia
Pauli & Proculi non valuit. & miratur
Bartol.ibi deciſionem text.illius.ſed illum
textum priuato dotis fauore conſtare ve-
riùs eſt, vti eum interpretantur Alexand.
Iaſſon & Curtius præſentes. & commu-
nem intellectum eſſe affirmat Alciatus
numero. 9. & fuit intellectus Imolæ in. l.
ſi ſocer.§.Lucius.numero.6. ff. ſolut. ma-
trimo. namq́ue ſi pactum ibi ſeruaretur,
poſſet eſſe inſigniter damnoſum mulieri,
ſi fortè marito ipſius dos non eſſet ſolu-
ta intra decennium,nam cùm alterum de-
cennium eſſet expectatura ſoluto matri-
monio, tardiùs illa poſſet nubere, quare
lex non admittit huiuſmodi conuentio-
nem,quę etiam in cauſa dotis ceſſante hac
ratione admitteretur.l. ſi pater.l. penult.ff.
de pact.dotalib.

Gl.1.exponit verbũ dato.i. relicto. quo-
niam dare ad actus viuentium, relinquere
ad vltimas voluntates ſpectet. l. prima in
fine.ff.de tabul.exhib.l.vnica.de pecu. eius
qui libe.mer.

Gl.2.breuiſsima eſt atque expoſitiua.

Gl.3. exponit verbum, tranſactio, pro
fine quodam ſeu refutatione, nam hic
tranſactio concipi non potuit, cùm ne-
que res dubia eſſet, neque lis incerta. ſed
vt text.hic rub. de tranſaction. conueniat,
plerique omnes de tranſactione propria
reſponſum hoc interpretantur, vel ea ra-
tione quæ gloſ. fuit, quoniam de ipſo gra
uamine inter fratres quæſtio eſſe potue-
rit, quod mihi vix eſt vt placeat, nam
hoc veluti conſtans hic Imperatores vi

dentur habuiſſe, vel propter dubium euentum mortis potuit tranſactio rectè concipi.

12 Oportet autem ex hac gl. notare generale eſſe nomen tranſactionis, quod & ad refutationem gloſſ. protendit, videtur itaque ad omnem obligationem litis finiendæ pertinere. l. 1. §. fi. ff de pact.

Gl. 4. exponit verbum captandæ, nil habet difficultatis.

Gl. 5. cũ tribus ſequẽtibus, eſt expoſitiua.

Summa rerum. L. Præſes.

1 *Adminiſtratores ciuitatis poſſunt ſuper rebus quas adminiſtrant, tranſigere.*

2 *Sed videri eos non poſſe tranſigere ſine ſpeciali mandato, atque hæc difficultas explicatur.*

3 *Adminiſtratores ciuitatis ſine ſpeciali mandato poſſunt petere in integrum reſtitutionem.*

4 *Et iuramentum calumniæ ſubire.*

5 *Declaratur text. in l. 1. ff. de off. procur. Cæſar.*

6 *Text. hunc non habere locum, ſi procurator ciuitatis potuiſſet probationes inuenire, quæ ſufficerent ad obtinendum.*

7 *Neque etiam ſi à ſolo decurionatu non etiam ab vniuerſo populo procurator ſit conſtitutus.*

8 *Item oportet populum conſtare ex territorio.*

9 *Neque habere locum text. hunc in præſide ciuitatis, & quanto tempore ciuitas ad retractandũ huiuſmodi contractum admittatur.*

10 *Neque tranſactionem hanc vel ipſi tranſigenti nocere.*

11 *Adminiſtrator ciuitatis debitum ciuitati non remittit.*

12 *Remiſſio ſicuti & datio eget inſinuatione.*

13 *Sed neque acceptilationẽ facit procurator cum libera.*

14 *Neque appellationi renuntiabit.*

15 *Debitori egentiſſimo adminiſtrator ciuitatis poteſt debitum remittere.*

16 *Item principis procurator.*

17 *Tutor optimatis ſplendidius familiam pupilli exhibebit.*

18 *Epiſcopus poteſt remittere quartam funeralem ſibi ac eccleſiæ debitam.*

19 *Declaratur tex. in l. aduerſus. de vſur. C.*

20 *Declaratur text. in l. fin. §. fin. ff. de publica. & vectig.*

21 *Procurator eccleſiæ poteſt tranſigere, ſi rem de qua agitur, pro eccleſia ipſa retineat.*

22 *Procurator vel tutor minoris non tranſigunt, etiam ſi res ſit apud aduerſarium minoris.*

23 *Pater filij legitimus adminiſtrator, an ſuper re filij poſſit ſine decreto tranſigere, vel illam alienare.*

24 *Pater in bonis filij quæ adminiſtrat ante litem conteſtatam, procuratorem conſtituit.*

25 *Adminiſtrator an poſſit remittere debitum quod ex cauſa vſuraria debetur ipſi ciuitati.*

26 *Tutores non poſſe hodie pecuniam pupillarem dare fœnori.*

27 *Publici ciuitatis adminiſtratores, an bona ciuitatis poſſint obligare.*

¶ L. Præſes.

Non diuiditur tex. hic, qui cõtinet duas regulas, permiſſiuam vnam, alteram prohibitiuam. Prior regula eſt. Ad-
1 miniſtratores ciuitatis poſſunt ſuper rebus ciuitatis, quam adminiſtrant, tranſigere.

2 Sed videtur eos qui aliena negotia gerunt tranſigere minimè poſſe, niſi trãſigendi poteſtatem ipſorum mandatum contineat. l. trãſactionis placitum. ſup. eo. l. mandato generali. ff. de procurat. Sũt enim certi quidam caſus, in quibus vt quis pro alio agere poſſit, ſpeciale mandatum requiritur, inter quos tranſigendi facultas enumeratur. Et petitio in integrum reſtitutionis. l. illud. §. fi l. quod ſi tale. ff. de minor. l. vnic. etiã per procurat. c. corã felicis. de in inte. reſt. quibus multa in iure ſimilia ſunt, ſed illa omnia in priuatorum procuratoribus locum habent, tex. hic in procuratore ciuitatis, cui ſemper cenſetur facta poteſtas cum libera, aliter enim tranſigere minimè poſſet, quod Bart. hîc notauit nu. 4. & cæteri ſequuntur. Licèt hæc commiſſio cum libera in priuatorum procuratoribus nunquam cenſeatur data, niſi ſpecialiter fuerit conceſſa. l. quam Tuberonis. §. aliã. ff. de pecul.

3 Quare & in integrum reſtitutionem hic ciuitatis procurator poſtulabit. argumento text. in l. ſi actor. C. de appellat. qui hoc malè probat, licèt propoſitio ſit veriſſima, quam tenent Innocentius verſ. ſed quæritur. Ancharranus nu. 3. in c. ſuſcitata. de in integ. reſt. Imol. ibi nu. 9. Pano. nu. 6.

Cum.

4 Cumque ad iurandum de calumnia pro alio ſpeciale mandatum exigatur. c. fi. de iuramen. calumn. libro. 6. Procurator hic ciuitatis ſine ſpeciali mandato iurabit. l. 2. §. quod obſeruari. de iureiur. propt. calum. dan. l. 24. tit. 11. p. 3.

5 Sed adhuc videtur hos publicos adminiſtratores tranſigere minimè poſſe. ex tex. in l. 1. ff. de off. procurat. Cæſ. vbi Cæſaris procurator tranſigere minimè poteſt ſuper re Cæſaris. Bal. ibi in verſ. item adde. Reſpondet eum qui habet mandatum cum libera ab homine poſſe tranſigere, ſed non eum qui id habet à lege, hic enim ſtrictiores habenas habet. Sed hic Bal. intellectus eſt contra tex. hunc, in quo adminiſtrator habens mandatum à lege, poteſt tranſigere, vnde ſuſtineri minimè poteſt. Quare Curtius Iunior col. 2 fortiſsimam eſſe difficultatem hanc præfatus, propter eam diſcedit à communibus receptiſque vulgo ſententijs, dicens procuratorem a Republica conſtitutum, non magis habere mandatum cum libera, quàm is habet, qui à priuato conſtituitur. Atque huic text. quo communis ſententia fundata eſt, reſpondet ille, non agere de procuratore ſeu adminiſtratore, ſed de decurionibus ipſis ciuitatem adminiſtrantibus. Sed hæc Curtij intelligentia cùm omnibus contraria ſit, tenenda minimè eſt. Quare tertio loco quidam authores ita text. illum interpretantur, quaſi ius ſpeciale contineat in cauſa fiſcali. quem intellectum & Iaſſ. ibi. nu. 3. & Curtius Senior numer. 17. in præſenti retulere, à quibus meritò improbatur. Quartus intellectus eſt Iaſſ. in præſenti num. 11. & in l. contraria. 5. notabi. dicentis tex. illum non agere in procuratore fiſci, ſed in procuratore Cæſaris, quem ille veluti priuatus quidam homo conſtituit. atq; hunc etiam intellectum ad. l. illam propoſuit idem Iaſſ. in. l. procurator. nu. 1. de edé. ſup. nam quod ex text. in. l. procurator. verb. priuatæ rationis, conſtat, duplex patrimonium in Cæſare conſideratur: quoddam publicum atque imperiale, quod ille ex Regia ſeu Imperiali dignitate cóſequutus eſt, in quo procuratoré fiſcalem habet: aliud verò patrimonium priuatum eſt illi, quod ille habet extra publicam illam dignitatem, in quo etiam habet ille ſuú procuratorem, qui & procurator Cæſaris dicitur, qui cauſas ipſius veluti priuati cuiuſdam adminiſtrat. Et de hoc eſt accipiédus tex. in illa. l. 1. & hunc rationalem Imperatorum leges appellitant. l. 2. de mod. mult. l. ad fiſcum. vbi cauſ. fiſcal. atque hæc traditio communis eſt, licèt eam ibi Alciatus euertere nixus ſit. Quintus intellectus nouiſſimè traditus eſt à Ioanne Oroſc. in illa l. 1. num. 33. exiſtimante eam ſolam alienationem ibi prohiberi, quæ mala fide celebrata ſit: quoniam in mandato quantumcunq; generali dolus ſemper videatur exceptus. l. creditor. §. Lucius. ff. mád. vult igitur Oroſ. valere tráſactioné factá à procuratore Cæſaris, ſi bona fide facta ſit. Qui intellectus vt eſt viri doctiſsimi, tolerari ſatis poteſt, ipſe interim Iaſſ. intellectum probo.

6 Limitabis tu modò legem hanc vt non procedat, quádo facta diligenti inquiſitione, adminiſtrator potuiſſet ſententiam obtinere, vt quia probationes potuiſſet ille ad inuenire, ex quibus in cauſa poſſet obtinere, hoc enim caſu céſetur huic adépta facultas tráſigédi. ita enim limitarút. l. hanc Paul. de Caſt. nu. 1. Rimin. ald. col. 1. quorum opinioni videtur adeſſe text. in. l. tutor. in princip. ff. de iureiu. vbi tutor cauſam pupilli iureiurando decidere poteſt, ſi nullam aliam probationem pro pupillo poſsit inuenire. Quádo autem adminiſtrator poſsit huiuſmodi probationes inuenire, vir bonus rectè arbitrabitur, quod idé Paulus notauit.

7 Secundò limitabis text. hunc, vt minimè procedat, ſi adminiſtrator hic ſit electus ab ipſis decurionibus vel tribunis, oportet enim ab vniuerſo populo fuiſſe creatum, vel à concilio generali. argumento eſt tex. egregius in. l. item eorum. §. fin. verſ. actor itaque. ff. quod cuiuſ. vniuerſ. nomi. vbi is qui a decurionibus conſtituitur ad cauſas ipſius vniuerſitatis agendas, procura

toris officio fungitur, at procurator ſine ſpeciali mandato non tranſigit. l. tranſactionis placitum: ſuprà eod. ergo nec ille quem Decurionatus ordo conſtituit. & ita ex text. illo limitationem hanc deduxit Bartolus in. l. iuſiurandum. §. defenſor. ff. de iureiu. vbi Bartolus inquit, procuratoré electum ab vniuerſo populo vel concilio generali, æquiparari tutori, electum verò à Decurionibus priuati hominis procuratori æqualem eſſe. Bartol. doctrinam ſequuntur ibi Paul. Alexan. & Iaſſon. Paulus in præſ. nu. 2. Iaſſ. nu. 8. Curtius Senior nu. 4. Riminal. col. 1. Alciatus num. 5.

8 Tertiò limitabis text. hunc, vt ſolùm procedat in adminiſtratoribus cõſtitutis ab vniuerſitate habente territorium, quæ ex hoc conſtituit ciuitatem, villam, vel caſtrum, namque non idem eſſet in procuratore conſtituto ab vniuerſitate aliqua, vel collegio. ita enim voluit Paulus de Caſtro in illo. §. defenſor. numero. 3. qui hoc commendat, allegatque ille Cynum ac Baldũ. idem tenentes in. l. vnica. etiam per procurat. & idem ſequuntur in præſent. Iacobi. numero. 2. Iaſſon. numero. 9. Alciatus numero. 5. quorum ea ratio eſt, quoniam conſtituti ab vniuerſitate conſtituente territorium compelli poſſunt huiuſmodi munus ſuſcipere. l. fi. §. defenſores. ff. de mun. & honor. cùm igitur ſit munus hoc publicum, authoritate & vtilitate cenſentur hi adminiſtratores habere mandatum cum libera, vt poſsint tranſigere, quod non eſt in aliqua vniuerſitate vel collegio, quoniam hac compulſione vti non poſſunt. Sed iudicio quidem meo hæc limitatio non procederet, ſi vniuerſitas vel collegium hanc adminiſtrationem concederent alicui ex ſua vniuerſitate vel collegio, hunc enim illi compellere poſſunt ad ſuſcipiendam adminiſtrationem, quare eadem ratio in his eſt, quæ in. l. noſtra verſatur.

9 Quartò limitabis. l. hanc, vt minimè procedat in præſide ciuitatis alicuius, cui iuris reddendi poteſtas commiſſa eſt, hic enim tranſigere minimè poteſt, neque cenſetur habere mandatum cum libera pro adminiſtrandis rebus ciuitatis. l. prohibere. §. planè. ff. quod vi, aut clãm. ex quo text. limitationem hanc ad hanc. l. proponunt Guido de Suza. & hunc referens Cynus verſiculo. vltimo quæro. qui cùm leges quaſdam alleget in huius rei argumentum, dicit hoc eſſe expreſſum in illo. §. planè. idem ſequuntur Alberic. numer. 2. dicẽs exiſtimare ſe veram eſſe hanc limitationem. Bart. nu. 3. allegans text. in illo. § planè. Paulus nu. 3. ſolum Cynum allegãs. Alexan. nu. 2. qui Raynerium etiam citat. Iaſſ. nu. 10. Iacob. nu. 5. Curtius Senior nu. 5. Alciat. nu. 9. & idem quoque tenet Bart. in illo. §. planè, quoniam in generali hac iuſtitiæ reddendæ commiſsione non cenſetur commiſſa adminiſtratio cum libera, quod ex eodem. §. planè. eleganter Bal. obſeruauit in rub. de contra. emp. q. 3. Decius in. c. decernimus nu. 12. de iudicij. Imò verò conceſsio liberæ nil operatur in hac ſpecie. quod idem Bald. notauit in. l. iuſiurandum quod ex conuentione. §. fi. in fine. ff. de iurei. quoniã in hac cõmiſsione omnia ad iuſtitiã referuntur. quod Iacobi. Iaſſ. & Alciatus hîc probarunt. *Ego verò vt quartam hanc limitationem veram eſſe cenſeo vſuque apud nos receptam*, ita cõſtanter affirmo eam in illo. §. planè. quem & antiqui & recentes ſcriptores ſemper allegarunt non probari, nam text. ille non loquitur in tranſactione, ſed in loci publici conceſsione, quam præſes ille facere prohibetur, quod & ex textu noſtro in ſecunda parte conſtare potuit. Sed ſi præſes vel procurator Reipublicæ gratioſè vel publicas rationes expungat, vel rem ciuitatis concedat, vſque ad quantum temporis poſsit ciuitas rem hanc retractare, & cùm nemo ſcribentium hoc attigerit. gloſſ. ſingularis. in. l. calculi. de adminiſtratione rerum ad ciuitatem pertinentium, exiſtimat vſque ad viginti annos ciuitatem hoc facere poſſe.

10 Sed an tranſactio hæc quibus caſibus eam

eam præſes facere prohibetur noceat ipſi tranſigenti. Et non nocere exiſtimat gl. 1. in.l.ſi procurator.ff.de iur.fiſ. quam quibuſdam caſibus temperat Alciat.nu.14.

11 Secundò collige ex text. hoc adminiſtratorem ciuitatis cum libera remittere minimè poſſe debitum ciuitatis, quoniam conceſsionis ſeu donationis facultas in generali commiſsione conceſſa minimè videatur.l.contra iuris.§.fin.cum.l.ſeq.ff.de pact.l.filiusfamilias.ff. de donat.l.qui peculij.ff.de pecul.l.ſicut.§.an paciſc.ff.qui mo.pig.vel hypoth.ſoluit.nam & debiti remiſsio ſpecies eſt donationis.l.ſi quis delegauerit.ff.de nouat. Ex quo text.colligit Bart.ibi num.1.procuratorem cum libera non poſſe remittere debitori exceptioné peréptoriam.& idem probat text.in.l.ſi quis obligatione.ff.de reg.iur. Ex quo tex.
12 colligit gl.1.ibi requiri etiam in hac debiti remiſsione inſinuationem ſicuti in vera propriaq; donatione eſt neceſſaria.l.ſancimus.de donat.l.9.tit.4.p.5.& gl. illius opinionem ſequuntur in proprio loco Dynus & Rayner. de forl. Iacob.de Aret.& Alber.qui duo poſteriores limitant hoc minimè procedere ſi remiſsio fiat ex cauſa trãſactionis.et gl.illius opinioné teſtãtur eſſe eſſe communem Decius ibi nu. 10. Cagnolus.nu.5 & eſſe communem teſtantur Alexan.Soci.& Decius in.l.creditori.ſup.de pact.vbi gl. illam ſingularem eſſe inquit Iacobinus.nu.2.& idem quoq; voluit Bart.in.l.Modeſtinus.ff.de dona.nu.1. vbi idem frequentiores receperunt. Angelus in.l.pacta quæ contra.nu. 5. ſup. de pact.dicens ita vidiſſe ſe practicari Peruſij. & eam ſequuntur plurimi vtriuſq; iuris interpretes quos allegat Tiraquell.in.l.ſi vnquam. in gl.donatione largitus. nu. 144.de reuocan.donat.qui & cõmuniorem eſſe teſtatur & veriorem.quam ſequũtur præterea Iaſ.& Oroſcius in.l.imperatores.ff.de pact.& communem eſſe teſtãtur eam ſequuti Alciatus in.l.dediſſe.col. 1.ff.de ver. ſignifi. epiſcopus Segobienſis lib.2.Variar.reſolu.c.4.num.8. Antonius Gome.dicens ita obtinuiſſe in hoc regio prætorio lib.2.Varia.reſo.c.4.nu.9. Adde quòd nec prælati eccleſiarum res premittere poſſunt ſeu donare, niſi & datæ rei quantitas & patrię conſuetudo eum excuſarent.c.cæterum.de donat.

13 Quare nec acceptilationem facere poſſet procurator cum libera.gl.in.l.per procuratorem.& expreſsiùs Bar.ibi nu.1.ff.de acceptilat.Iaſ.in præſ.nu.14. Alciatus nu. 23.nam & tutor habet mandatum cum libera, non tamen poteſt facere acceptilationem.l.& per iuſiurandum.§.tutor.de acceptilat.

14 Sed neq; appellationi interpoſitæ procurator renuntiat.Bald.in.l.fi.§.fi.nu.7.de tempo.appellat.Angel.Imol. & Alexan. & hos referens Tiraquell.in verb. donatione largitus.nu.143.

15 Eſt tamen caſus in quo licet procuratori cum libera donare atq; remittere, vt ſi egentiſsimus is ſit cui remittit, extremaq; fortunæ inopia laboret. ita enim voluit gl.compelletur.in.l.omnes.1.de anno. & tribut.lib.10. nam hos adminiſtratores parentum perſonas induere oportet pro ſubleuãdis ſubditorum neceſsitatibus.in aut. vt iudi.ſine quoq; ſuffrag.§.cos.collat. 2. & glo.illius opinionem ſequuntur Bart. ibi nu.1.qui eam multum notat. Item Plátea nu.4.& multa idem ſequutus Alex.ibi ad Bart. allegauit. Item Romanus conſi. 369.nu.32.dicens eam eſse ſingularem.idé Roma.in.l.ſi vero.§.de viro.nu.48.ff.ſol. matr.dicens ſingularem eam eſſe. nam & mulctam iam ex ſententia indictam ſolét iudices remittere propter inopiam condénati.l.illicitas.§.fi.verſi.de mulcta.ff.de officio.præſi.l.fi.de mod.mulct.

16 Secundò limitabis text.hunc minimè procedere in adminiſtratore principis vel alicuius optimatis qui poſſet pro dignitate domini facere donationes atq; etiam remiſsiones.argumento text.optimi in.l.filiusfamilias.verſ nonnunquam etiam ex perſona.ff.de donat.vbi hoc notauit. Roma.col.1.ad idem eſt tex.in.l.cum plures.§.

cum tutor.ff.de adminiſt.tut. idq; expreſ
ſim notarunt. Innocentius in . c.grandi.
de ſupple.negli.prælat Iacobi.in præſ.nu.
6.Curtius Senior.nu.10. Alciatus in.l.pa-
ctum curatoris.num 6.de pact.ſup. Tira-
quel.de nobilit.c.37.nu.35.nil enim nobi-
litatem magis decet, quàm munificentia
c.1.de donat.

17 Nam & cùm regulariter tutores fami-
liam pupilli vino nouello potare opor-
teat, quoniam diſpendioſa eſt veteris vini
erogatio.l.iubemus.1.de erogat.milit.an-
no.lib.12.quem text. notarunt ibi in hoc
Bart.& Plat.& præterea Roman.ſing.375.
tutor tamen principis vel magnatis vino
veteri impunè familiam pupilli potabit,
quod non in eleganter Decius ſcripſit in
l.3.col.1.ff.ſi cert.petat. vbi idem ſequitur
Purpurat.nu.15.al legans alios.

18 Quare elegāter Bald. hîc obſeruauit.q.5.
poſſe epiſcopum remittere quartam illā
canonicam ſibi atq; eccleſię ex funeribus
pertinentem.quod Salicet.& Curtius Se-
nior ſequuntur. Poſſet etiam tutor vel le-
gitimus adminiſtrator debitum remitte-
re in cuius exactione plus oporteret ex-
pende, re quàm ſupereſſet ex ſumma princi
pali.argument. text.in.l.mediterraneæ. de
anno.& tribu.lib. 10. ex quo opinionem
hanc deduxere Roma.conſ.50.nu.3.Ro-
landus a Valle cōſ.15.n.50.Gl.1. & 2.ſunt
expoſitiuæ, quibus nil eſt prorſus difficul
tatis. Gl.fi.leges quaſdam allegat huic cō
uenientes, in quibus adminiſtratores nil
19 poſſunt remittere. Deinde opponit con-
tra tex. hunc text.in.l. aduerſus.ff. de vſur.
vbi cùm reipublicæ debitor maiores vſu-
ras promiſiſſet,& defēſores ciuitatis quin
cunces exegiſſent, damnum reipublicæ
intulerunt, vt iam illa non niſi minores il-
las vſuras petere poſſit à debitore. Glo.in
præſ.difficultatis huius ſolutionē remit-
tit ad.l contrariam.quo in loco gl. ciuita-
tis.quatuor modis.l.illam ab hac extricat.
Sed melius Bart.in præſ nu.1.dicens factū
præſidis rempublicam adminiſtrantis rei
publicæ in remittenda re ipſius non noce
re, ſed huius negligentiam reipublicæ no
cere poſſe vt in.l contraria. factum igitur
hic non nocet, negligentia nocet. Hūc in
tellectum Bart. tenuit ante eum Cinus. 1.
oppoſ.& eum ſequuntur Bal.4.opp. Pau
lus de Caſt.nu.4.& teſtantur eſſe commu
niter approbatum eum ſequuti Alexand.
nu.3. Riminal.col.2.Curtius Senior.nu.11
Iaſſ.nu.15. Curtius Iunior.nu.8.Cui ſimile
& illud videtur, quòd cùm prælatus facto
ſuo eccleſiæ non præiudicet.c.factum per
ſonæ.de regu.iur.in.6.l iubemus nullam.
ſup.de ſacroſanct.eccle. certè negligentia
poteſt eccleſiæ præiudicare, vt ſi patiatur
rem eius vel actionē prçſcribi.l.fi.aut.quas
actiones.ſup. de ſacroſanct. eccleſ.c. de
quarta.cum alijs, de preſcript. Nam & ſer-
uus facto ſuo non poteſt regulariter do-
mino præiudicare.l.3.ſup.tit.primo.at verò
eius negligentia damnum domino affer-
re ſolet.l.fi.de acqui.poſ.ff. At verò Fulgo.
nu.2.teſtatus hūc eſſe intellectum docto-
rum, falſum eum eſse arbitratur, cùm tex.
ibi non negligentiam adminiſtratoris in-
ſinuet, ſed factum ibi taciti pacti.ſi igitur
pacto tacito poteſt adminiſtrator eccle-
ſiæ prçiudicare, poterit multo magis ex
preſso. Sed communia ſequutus à quibus
hic Fulgoſius hac cōſideratione diſcedit,
Reſpondeo cùm Alexan. Riminald.& re
centioribus negligentiam illam tacitum
pactum in ſe cōtinere, quod ineſt cuicūq;
præſcriptioni: vix enim eſt vt non videa
tur alienare qui patitur vſucapi.l.alienatio
nis.ff.de verbo.ſignifi. quare legitima præ
ſcriptione in caſu.l.aduerſus.opus erit.qđ
communiter doctores ſentire teſtatur Al
ciat.in præſ.nu.26.qui & illud tradit non
competituram hoc caſu reipublicæ aduer
ſus prçſcriptionem in integrum reſtitutio
nem. In iure ſanè quærendo poteſt admi
niſtrator reipublicæ præiudicare ſicuti ſer
uus domino.l.3.ſup. de pact.cuius rei exē
pla ſunt multa apud Rolandum à Valle,
conſi.15.nu.23.

20 Eſt tamē contra hunc Bart.& commu
nem intellectum text.expreſſus.in.l.fi.§.fi.
ff.de

ff.de publi. & vectig. vbi publicanus in damnum reipublicæ, cuius rem adminiſtrat, poteſt omiſsi vectigalis inuectori pœnam condonare. Ille caſus in difficili eſt, quare accipitur à quibuſdam vt agat in procuratore in rem ſuam à republica conſtituto, quales videmus hodie eos qui pontibus, quos ſubter flumina decurrũt, præficiuntur, qui reipublicæ ſolent certã quantitatem perſoluere pro iure profeſsionis mercium quarumcumq; Hi igitur poſſunt vectoribus atq; agaſonibus quãuis gratiam impartiri: de re ſua etenim largiuntur. & præter ordinarios illi text. interprætes ita tex. illum intellexit Bald. conſi. 211. nu. 1. vol. 3. Sed hic intellectus textui illi malè conuenit, quoniam eſſet deciſio illa indubitabilis. Præterea huic poſitioni malè conuenit ratio textus, cùm in eo dicitur hoc licere facere publicano: quoniã ſi quod damnum reipublicæ hinc emerſerit, ab hæredibus aut fideiuſſoribus reipublicæ reſarciendum ſit, quare Imola & Roman. ita cum text. interprætantur, vt potuerit ibi publicanus pœnam omiſſę profeſsionis remittere, quoniam ius reipublicæ ſaluum erat ex indemnitate, ob quã hæredes & fideiuſſores publicani reipublicæ tenebantur.

21 Collige deinde ex eadem gl. in verſ. & nota. l. huius diſpoſitionem in quocumq; adminiſtratore locum habere, puta prælato tutore vel curatore. Cui tu adde quod etiam ſi hę perſonæ cenſeantur eſſe procuratores cum libera, non tamen poſſe tranſigere ſuper ea re quæ non niſi cum decreto à minore alienari potuit. ita enim voluit glo. fin. in. l. 1. ſup. ſi aduer. tranſact. pręterquam ſi rem illam retineãt aduerſarijs aliquid cedentes eccleſiæ nomine vel minoris, ex gl. ſingulari in. l. nulli. ff. eod. titu. quam ibi ſequuntur Bart. & antiquiores. ex recentioribus autem eam ſequitur Iacobi in vtraq; lect. & affirmat Iaſſo. nu. 2. glo. illam ab omnibus teneri & commendari, & receptam eſſe in omnibus his adminiſtratoribus, licèt de procuratore principis agat. affirmat Oroſcius nu. 1. & notabilem eſſe gl. illam eam ſequutus affirmat Panor. in. c. contingit. nu. 3. de tranſact. & illam ſequutos fuiſſe omnes doctores affirmat Andræas Tiraquell. poſt. ll. connubia. gl. 6. n. 80. Ioãnes Antonius Trigona, qui alios allegat ſing. 93. n. 3. nã & libertus qui in fraudẽ patroni bona ſua alienare prohibetur, neq; remittere rẽ poteſt ex cauſa trãſactiõis. l. 1. col. 3. verſ. at ſi trãſegit. ff. ſi quid in frau pat. ſed neq; res minorũ ratione tranſactionis rectè alienabuntur. l. non ſolum. C. de præd. minor.

22 Addit Bart. in illa. l. nulli. id verum eſſe etiam ſi res immobilis apud aduerſarium detineatur vel poſsideatur (quod ille inquit) & idem Iaſſ. ibi & Oroſcius ſequũtur. eſtq; in hoc glo. ſingularis, quam ibi Bart. allegat in. l. cum ij. §. eam tranſactionem. in parte tranſactio. eo. tit.

23 Sed fuit quæſtionis, an in patre quoq; hæc locum habeãt qui filij eſt legitimus adminiſtrator, an ſuper re filij ſine iudicis decreto poſsit tranſigere atq; rem illam alienare. Et Salicet. in præſenti exiſtimat prohibitionem hãc etiam ad patrem pertinere. Nam & cùm pater veluti tutor vel curator rem filij vult diſtrahere, id cũ prætoris authoritate expedire oportet. l. cum emãcipatis. C. de prę. min. tametſi pronior patre petente in hanc authoritatem alienationi impartiendam prætor eſſe debeat. l. ſi pupillorum. §. ſi pater, ff. de re. eorum. & hanc Salicet. opinionem legendo poſſe ſuſtineri Iaſſ. affirmat. n. 5. & eam ſequũtur Crot⁹ in. l. fratet à fratre. n. 31. de cõdict. indebi. Chaſſ. in conſuet. Burg. rub. 6. §. 5. nu. 14. contrariam tamen ſentẽtiam tenet Azo in ſumma de bon. quæ lib. nu. 11. verſic nec puto: cuius opinionem ſequũtur in præſ. Bald. 1. q. Fulgo. num. 2. Paulus de Caſtro. nu. 5. Alexan. nu. 7. Riminal. col. 2. Corneus col. 2. verſ. ſed fallit in patre. Curtius Senior. nu. 14. teſtatus hanc eſſe communem ſententiam, Iacobi. n. 8. Alciatus. num. 16. dicens receptam eſſe Azonis opinionem. Lancellotus Decius & Aret. nu.

2. Clau-

2:Claudius.nu.5.temerariúq; eſſe ab hac
opinione diſcedere affirmat Iaſſ. num. 3.
communemq; eſſe hanc Azonis opinio-
nem affirmat Curtius Iunior hîc in his
quæ ad Paulum de Caſtro adiecit,qui eã
ſequitur in lectione ordinaria.nu.1. & eã
ſequuntur infiniti prope autores,& eos re
ferens Andræ.Tiraq.in.l. ſi vnquam.in
prin. num.28.de reuoca. don. & poſt.ll.
connubia.gl.3.nu.34.&præterea Hippoly
tus.ſing.98.Fabianus de emp.& vendit.5.
quæſt.nu.98.verſ.item & quarto. Guillel.
Benedict.in.c.Raynuntius. in parte. duas
habens filias.n.255.de teſtam.Carol. Rui.
conſil. 101.nu.2.vol.5.Epiſcopus Segobiẽ
ſis.lib.1.Variar.Reſol.c.8.nu.5. Antonius
Gome in.l.48.Tauri.nu.18.& hi duo po-
ſteriores teſtantur eam eſſe communem
opinionem. Pinellus in.l.1. de bon.mat.3.
part.nu.21.dicens ſecundum hãc opinio-
nem fuiſſe iudicatum. eſtque pro hac A-
zonis ſententia text.optimus in.l.fin.§. ſin
autem æs alienum.de bon.quæ lib.vbi li-
cet patri venundare res immobiles filij ſi
mobiles non ſufficiant ad æris alieni vel le
gatorum quæ filius debet ſolutionẽ, nec
tamen ibi vlla neceſsitas patri imponitur
adeundi iudicis pro decreto interponen-
do:cùm enim hanc neceſsitatem lex ibi
remiſerit,prætorem adire non eſt neceſſe.
l.quæ ſub conditione.§.fin.ff.de condi.in
ſtitu. Eſt præterea pro hac Azonis ſenten
tia elegans argumentum ex text.in.l. fi. ff.
de re.eorum.vbi non eſt neceſſarium de-
cretum in alienatione quam facit tutor
iuxta patris defuncti voluntatẽ,multò igi
tur minus erit neceſſaria prætoris autho-
ritas cùm pater ipſe alienat.

Neq; huic tam probatæ Azonis ſenten
tiæ obeſſe vnquam poterit argumẽtum
Salicet.ex.l. cum emancipatis. quoniam
illa locum habet in patre tutore vel curato
re filij emancipati. Azo. verò loquitur in
patre legitimo adminiſtratore filij, cuius
longè amplior poteſtas eſt,quàm tutoris.
Quod cùm ex multis, tũ vel maximẽ cõ-
ſtat ex eo.

24 Quòd cùm tutor non poſsit pro pupil
lo procuratorem cõſtituere ſed actorem
duntaxat.l.neq; de procurat.infrà.cui cõ-
uenit optima.l.3.tit.5.part.5.pater in bonis
aduentitijs filij quæ adminiſtrat etiam an
te litem conteſtatam,procuratorem con
ſtituit, reprobata gl.in.l.1.verb. procurato
rem. de bon.mat.quam ibi reprobant Ci-
nus ac Bart.nu.1.& eſſe cõmuniter repro-
batam teſtantur.Fulg.nu.5. Corneus.nu.
2.Pinell.2.pa.nu.65.& teſtantur præterea
hanc eſſe communem opinionem con-
tra gl.illam Paulus de Caſtro in.l.1.nu.28.
ff.de procur.Ioannes de Imola.nu.7.An-
nania.nu.5.in.c.accedens.de procurat.Mẽ
chaca de ſucceſ.creat.§.6. *in fine. neq;* in
conſtituendo hoc procuratore filij ipſius
conſenſus requiritur.quod Robertus Ma
ranta notauit in.l.ſi actor.nu.10.ff.de pro
curato. qui & communem opinionem
contra gl.ſequitur,licèt gl. non memine-
rit.Conſtat autem ex tex.in illo.§.ſin autẽ.
ſententiam Azonis eſſe accipiendam cũ
pater alienat in caſibus neceſſarijs de qui
bus in.l.ob ęs alienum. de præd.minor.in
quibus cùm tutores non alienent ſine iu-
dicis decreto,parenti tamẽ *id* permittitur.
ſic ſanè pleriq; eorum quos allegaui ſen-
tentiam Azonis ac communem declarãt,
quibus ipſe libenter accedo: quod ſi ex-
tra hos caſus pater alienet, alienatio non
valet vt in eadem.l.probatur.§. ipſum au-
tem. verſi.non etiam licentia. imò ſuper-
ſunt hoc caſu bona patris filio obligata.l.
24.tit.13.part.5.vbi hoc ſenſu verè eam.l.
interprætatur Grego.gl.5.qui ſi alienatio
fiat in caſu neceſſario etiam Azonis ſentẽ
tiam probat.

25 Vltimò quęrit gl.an adminiſtrator poſ
ſit remittere debitum ciuitatis quod ex
cauſa vſuraria vel alia illicita erat contra-
ctum.Et gl.primò concedit valere huiuſ-
modi remiſsionem;quoniam non ſit am-
bitioſè facta,ſed potiùs ex bona fide. & in
hoc allegat gl.leges quaſdam in argumẽ-
tũ. Quibus tu adde,quòd hic adminiſtra
tor ſeu tutor tenentur agnoſcere bonam
fidem

Digitized by Google

ſidem.l.quoties.§.ſicut.ff.de admini.tuto. Præterea cū qui res alienas adminiſtrāt poſsint patrimonium impendere pro defenſione perſonarū quas regunt.l.1.§.1.ff. de tut.& ratio.diſtrahē.l.1.ff.vbi pupill.edu.deb.multò magis poterūt id impēdere pro animæ ſalute,quā reb⁹ omnibus anteponendam eſſe conſtat l.ſancimus.de ſacroſ.eccle. quare gl.opinionem ſequūtur in præſ.Iacob.Butricar.& Rayne.& communem eſſe teſtatur Alberi. eam ſequutus.nu.6.Ioannes Faber in breuiario.verſic.ſed quid ſi mittit.Bald.2.quæſt.Salicet.nu.5.Paul.de Caſtro.nu.6.Fulgo.num.4. Alexan.& Iaſſ.in fine.Riminald. in fine. hoc declarans verum eſſe,ſi conſtet debitum eſſe vſurarium.Alciat.n.24.Curtius Iunior.nu.10. Iacobi.nu.9.& æquiorem eſſe ſententiam hanc affirmat. Aretinus. nu.3.eam ſequutus.& idem ſequitur Bal. in.l.etiam.infrà, de fideicommiſſ. dicens ſingularem eſſe gloſ.hanc.Iaſſ.in.l.contra iuris.§.fin.nu.7.ff.de pact.Tiraquel.in.l.ſi. vnquam.in parte,donatione largitus.nu. 164.de reuo.donat.Ripa.ibi.18.quæſt.teſtatur gloſ.opinionem eſſe communiter approbatam eam ſequutus.Petrus Peralta in.l.1.n.42.ff.de legat.2.Oportebit autē præſidem maximè aduertere,vt ea ſolùm debita remittat, quæ & ſi ſoluta fuiſſent, repeti iure poſsent,eam enim ſolùm bonam fidem tenetur agnoſcere, quæ eſt iūcta obligationi.argumento text. in. l. ſi is cui.§. Flauius. ff.de ſolut. neque enim tutor vel adminiſtrator poteſt ſoluere vel vnum nummum ex æquitate ſui capitis. quod Bald. eleganter notauit in rubrica.de conſti.pecu. numero .11. Placentinus verò exiſtimauit neque debitū vſurarium tutorem poſse remittere.cuius opinionem Odofredus & Oldral.ſequuntur.item Iacob.de Aret.& Cin.item Bart. nu.1 teſtatus communem eſse hanc Placenti.opinionem,idem teſtantibus Bald. & Paulo Caſtrenſi.& communem quoq; eſse affirmat Ange.idem ſequutus.nu.2. quam etiam videtur tenuiſse gloſ.in.l.imperatores.ff.de pact. Ego verò priorē ſententiam ſequi malo,quæ tutior eſt, maximè ſi iuris canonici obſerues diſpoſitionem,quod vſuraria hæc lucra vtque ſunt animæ infeſtiſsima,exhorreſcit.

26 Qua ratione tutores qui olim pupillarem pecuniam tenebātur fœnori dare.l. tutores.2.infrà,de adminiſt.tut.l.quoties. in prin.l.ob fœnus.ff.de adminiſt.tut.hodie nec debent nec etiam ſi velint poſsūt pupillarem pecuniam ſub vſuris credere, quod eleganter vt alia pleraq; ſcripſit Epiſcopus Segobiē.lib.3.varia.reſol.c.2.col.1.

27 Sed publici ciuitatis adminiſtratores an bona ipſa ciuitatis poſsint obligare.Et nō dubiū eſt, quin huiuſmodi obligatio conſiſtat l.ſi is qui bona.in princ.ff.de pignoribus.nam & tutori id licet in bonis pupilli. Item curatori adulti vel furioſi. l. tutor.in princ.ff.de pignorat.act.Atq; huiuſmodi obligationibus ſæpiſsimè executiones ad nos delatas confirmauimus,dūmodo ſine fraude contractus geſtus ſit, atq; in publica commoda pecunia ab adminiſtratoribus accepta fuerit verſa.l.ciuitas.ff.ſi cert.petat.l.curator.C.ſi res alien. pig.data ſit.authen.hoc ius porrectum, C.de ſacroſanctis eccleſijs. & plura ad illam.l.ſi is qui.obſeruarunt Iaſ.& Decius. & Alciatus in.d.l.ciuitas.& alia non contemnenda Nebuſantius de pigno.3.parte,membro.1.nu.44.

notauit ✗ in l. fin C. de reb. alienis non alienand.

❡ *Summa rerum. L. Interpoſitas.*

1 *Declaratur text.hic in verſ.ad vim tamen vel dolum.*

2 *Ad probandum contractum eſſe vſurarium non erit ſatis cum vſurario fuiſſe celebratum.*

3 *Nō valere tranſactionē quæ metu fuit celebrata.*

4 *Quare contractus metu geſti valeant ipſo iure cum illos quibus dolus cauſam dedit ipſo iure ſint prorſus nulli.*

5 *Matrimonium vi contractū eſſe ipſo iure nullū.*

6 *Etiam ſi iuramentum illi acceſſerit.*

7 *Idem eſſe in dote metu promiſſa iuriſdictione prorogata tutoris authoritate.Et quid in conſtitutione procuratoris.*

8 Adi-

8 *Aditio hereditatis metu facta an valeat ipſo iure.*

9 *Et quid in teſtamento metu facto.*

10 *Et in renunciatione eccleſiaſtici beneficij.*

11 *Et quid de ſententia à iudice metum paſſo lata.*

12 *Non è quouis metu contractum ſtatim reſcindi.*

13 *Et quis metus ſit ſufficiens ad contractus recisionem.*

14 *Metus honoris an ſit ſuffficiens, & an metus excommunicationis.*

15 *Et quid de principis iuſſu.*

16 *Metus reuerentialis ſi minæ non præcedant nõ eſt ſufficiens ad contractus recisionem.*

17 *Etiam in contractibus in quibus ſumma libertas eſt neceſſaria.*

18 *Etiam ſi ſeorſum proteſtatio metus facta ſit.*

19 *Ad probandam metum non eſſe neceſſariam metus ipſius proteſtationem.*

20 *Vt præcedentibus minis corruat contractus neceſſe eſſe vt minans ſit ſolitus minas exequi.*

21 *Metus reuerentialis cum enormi læſione an reſcindat contractum.*

22 *Metus paſſus ſi ſoluat videtur metum purgaſſe.*

23 *Si tamen id fiat ex interuallo non etiam incontinenti.*

24 *Solutio etiam ex interuallo facta non purgat metum ſi adhuc ſubſit cauſa metus.*

25 *Et an idem dicendum ſit ſi contractui metu geſto acceſſerit iuramentum.*

26 *Idem eſt in eo qui non ſoluit ſed dilationem petit ad ſoluendum.*

27 *Et an ſoluens videatur in futurum contractum approbaſſe.*

28 *Solutio ſpontanea demonſtrat metum à principio non interueniſſe.*

29 *Promiſſio quoq; ſicut ſolutio metum purgat.*

30 *Spontanea ſolutio purgat metum etiam ſi ſoluens errauerit in iure vel in facto.*

31 *Solutio facta vni ex duobus creditoribus purgat metum reſpectu vtriuſq;.*

32 *Contractum in dubio non præſumi metu geſtum.*

33 *Magis creditur duobus teſtibus reponentibus de metu, quàm mille de ſpontanea voluntate.*

34 *Non valere tranſactionem inter dominum & ſeruum.*

35 *Declaratur nouiſſimè text. in l. cum affirmes. de libe. cauſ.*

36. *Declaratur text. in l. ſi ſeruum. §. 1. de acquirẽd. heredi.*

37 *Princeps contrahens cum ſubdito efficaciter obligatur.*

38 *Actorem vti poſſe replicationibus contrarijs.*

39 *Communem quendam ſtilum libellorum ex hac l. deſumptum fuiſſe.*

¶ *L. Interpoſitas.*

Diuiditur tex. hic in duas partes: in prima ponitur an tranſactio valeat per metum facta, in. 2. an valeat facta inter dominum & ſeruum. Secũda eſt ibi. ſed quoniã reum. Rurſus prior pars ſubdiuiditur in tres particulas. In prima ponitur vnum dictum. In ſecunda illud ad praxim deducitur. In. 3. magis declaratur quæ partes ſunt in text. planiſsime.

1 Sed in primis reuoco ipſe in dubium intellectum illorum verborum noſtræ legis ad vim tamen vel dolum arguẽdum qualitas cauſæ principalis non ſufficit. Et glo. qualitas ita hunc tex. interprætatur, quaſi velit quòd etiam ſi in contractu principali ſuper quo inita tranſactio eſt, interuenerit dolus vel metus, non ex hoc probari tranſactioni quoq; poſteà ſequutæ dolũ vel metum interueniſſe. Secũdo hęc verba declarat gl. vt qualitas cauſæ hic pro conteſtatione quadam vel proteſtatione metus vel doli ponatur quæ ſola non eſt ſufficiens vt cõtractus metu vel dolo geſtus eſſe præſummatur. Tertio eadem verba gl. declarat, vt velint nõ ex eo præſumi tranſactionem vi vel metu celebratam quoniam dicat quis ſe liquidam cauſam habuiſſe maximam quantitatem pro re modica præmiſiſſe: quod non eſt vero ſimile eum feciſſe niſi metu coactum aut dolo inductum: Et hunc tertium intellectum videtur gl. ipſa magis probaſſe, atq; eum Bart. vt notabiliorem cęteris ſuſtinet nu. 9. Bald. 2. notab. Ang. n. 3. Fulgo. nu. 4. qui hanc tertiam lectionem glo. multum notabilem eſſe dicit. Paulus de Caſtro. n. 4. Alexan. nu. 3. Riminal. col. 1. Iaſ. n. 1. & eſſe hunc intellectum communiter approbatum teſtantur eum ſequuti Claudius nu. 19. Corneus nu. 3. verſ. in textu ibi. Curtius Iunior. nu. 10. Alciat. n. 26. Ex quo infert eleganter Bald. 5. notab. ad reſcindendum contractum, non ſufficere hominis cõiecturas. & inquit ille notabilem eſſe hunc

Digitized by Google

hunc verſiculum in hoc:

2 Ex quo etiam colligit Fulgoſi. ad probandum contractum vſurarium non eſſe ſatis cum vſurario celebratũ fuiſſe, qui fortaſſe gratis hîc pecuniã mutuauit: probatio enim ea ſola admittitur, quæ cóclusionem inferat neceſſariò. l. neque natales. de probat. cum alijs.

Limitabis tu modò hunc tertium intellectum, vt non habeat locum in eo qui tyráno alicui rem quampiam pro re modica remittat, quo caſu metus preſumitur; ex Bald. in. l. decernimus. in fine. de ſacroſan. eccleſ. Iaſſ. in praeſ. nu. 4. Iacobi. nu. 11. Boerius deciſ. 100. n. 19. Alexan. in. l. ſi per impreſsionem. nu. 2. quod met. cau. Marant. diſput. 6. nu. 15.

3 Collige tu modò ex text. hoc non valere tráſactioné quæ metu celebrata fuit, aut certè ratam non eſſe, quod commune huic contractui cum cæteris eſt, quos metu celebratos prætor æquiſsimè reſcindit, proclamãs quod metus cauſa geſtum ſit, ſe minimè ratum habiturum. l. 1. ff. quod met. cauſ. Quæ verba nó prætoris ſūt, ſed ipſius ſpiritus diuini: nam Deum verba illa in ore prætoris poſuiſſe ex Raymundo de poena, ſcripta refert Bal. in rub. de cótrouerſ. inueſtit. n. 8. atq; idem Bal. in. l. nominationes. nu. 4. verſ. etenim illa vox prætoris. de appellat. C. Hoſtiéſis quoq; in ſumma. de his quæ vi. §. in hac autem. verſ. & nota; ſecundum Bacianum teſtatur diuina voce prætorem edictum illud propoſuiſſe.

Sed quid eſt quòd cùm generaliter prætor cõtractus omnes metu factos inficiat, de tráſactione tamé hîc fuit dubitatũ: Ego cùm neminé qui hoc moueat inuenerim, mihi non non ſine ratione dubitãdũ. hãc conditam fuiſſe. Potuit enim videri tranſactionibus, per quas à lite diſceditur, fauorem tantum impenſum fuiſſe, vt & metu celebratæ eſſent admittédæ, quãuis iuſtus ille eſſet, quiq; conſtanté virum frangere poſſet. Sed rurſus imperatoribus viſum fuit fauoré illũ legitimis tranſactionibus impartiri, non etiam illis, quæ vitio aliquo ſunt celebratę. Eſt autem notabilis tex. hic obſeruante Paulo de Caſt. & recentioribus ad hoc, quòd actio directa edicti, qđ metus cauſa nó competit niſi iuſtiſsimus metu ſit qui contractui cauſam dederit, eſt enim neceſsum quod ſit metus mortis vel cruciatus corporis, & idem probat text. in l. continet. ff. quod met. cauſ. in. c. cum dilectus. de ijs quę vi met. ve. cau. fi. ſed vt cópetat actio vtilis ex illo edicto, non erit neceſſum tantum metũ interuenire, ſed minor ſufficit. de quo in. l. iſti quidé. ff. quod met. cauſ. Item vt officium iudicis competat, minor metus ſufficiés eſt. l. fi. §. ſi foenerator. ff. quod met. cauſ. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. act. non det. l. medicus. ff. de vari. cognit. Item vt condictio competat, ſufficit impreſsio facta per iudicem. l. ſi per impreſsionem. j. de his quæ vi.

4 Sed quid eſt quòd qui contractus metu etiam iuſtiſsimo celebrantur ipſo iure valeãt, cũ illos ipſo iure infirmari videam⁹ quib⁹ dolus dedit cauſã ſi bonæ fidei ſint. l. & elegáter. ff. de dol. mal. cũ tñ metui dolus ſéper inſit. l. ſi cũ exceptiones. §. eũ qui ff. quod met. cau ſ. item eos quibus error interfuit contrahentium. l. ſi per errorem ff. de iuri. om. iud. l. 2. ff. de iud. l. cum teſtamentum. de iuris & fact. ign. ſup. Sed reſpõdent in voluntate coacta conſenſum quédam adinueniri, ex quo hi contractus valent. l. ſi patre cogente. ff. de rit. nupt. l. ſi priuatus. ff. qui & à qui. c. merito. 15. q. 1.

5 Sunt tamen certi quidam cõtractus, qui per metum geſti ſunt ipſo iure nulli, qualis matrimonij eſt. l. Titia quę ex alio. ff. de ver. obligat. l. libera. C. de inutili. ſtipulat. c. requiſiuit. c. veniens Mariota. opti-
6 ma. l. fi. tit. 11. p. 3. c. cum locum. de ſponſa. l. 15. tit. 2. part. 4. & niſi illi iuramentum acceſſerit. gl. notabil. in. c. ſignificauit. de eo qui dux. in mat. quam pol. per adulte. verbo. tanta vis. Quæ in hunc ſenſum eſt accipienda, vt minimè hic abſolutio à iuramento ſit neceſſaria: ex natura enim ipſius contractus matrimonij iuramentum hic in. l. operatur. l. fi. de non nume. pecu. atq;

ita gl. illam optimè declarat epiſcop. Sego. de ſpon. 2. par. c. 3. §. 5. nu. 2. licèt regulariter à iuramento metu præſtito ſit neceſſariò petenda abſolutio. c. debitores. c. verũ. c. ſi verò. de iureiur. Sed ita demum metu contractum matrimonium eſt ipſo iure nullum, ſi cum certa perſona quiſpiam matrimonium contrahere ſit compulſus, non verò ſi cum perſona aliqua de certo genere quis contrahere compellatur. argumento text. optimi. in. l. hoc modo legatũ ff. de con. & demonſt. & eſt elegans deciſio hæc Panor. in c. cum terra. n. 4. de elec. quam ille non ſatis audet firmare. Et ipſe falſam eſſe exiſtimo, quoniam liberrimũ conſenſum hunc, quo matrimonium cõtrahitur, vnde quaq; eſſe oporteat.

7 Idemq; eſt in dote metu promiſſa, quę hic matrimonij, cui ſemper accedit, naturam ſequitur. l. ſi mulier. §. ſi dos. ff. quod met. cauſ. Idẽ eſt in arrharum promiſsione l. fi. tit. 11. part. 3. Idemq; eſt in iuriſdictione metu prorogata. l. 2. in prin. ff. de iudi. atq; in tutoris authoritate metu interpoſita. l. 1. §. fi. ff. de auth. tutor. Conſtitutio quoq; procuratoris metu facta, eſt ipſo iure nulla. c. accedens. de procurat. quem text. dicit eſſe ſingularem Roma. allegans Innocent. & Hoſt. 5. ſing. 760. ſed ille text. hoc minimè probat, quod idem Roma. aduertit ſing. 125. Poſſet tamen id eſſe verum in procuratore conſtituto ad contrahendũ matrimonium, atq; ita ſententiam Hoſtienſis veram eſſe arbitratur epiſcopus Segobienſis de ſpon. 2. par. c. 3. §. 5. nu. 9. in fine.

8 Item aditio hæreditatis. l. qui in aliena. §. Celſus. ff. de acqui. hęre. Sed verius eſt vt mero iure valeat, licèt edicto perpetuo reſcindi poſsit. l. ſi metu. ff. dę acqui. hær. l. ſi mulier. §. ſi metu. ff. quod met. cauſ. Quibus non obſtat tex. in. §. Celſus. in quo aditionem præceſsit proteſtatio de nõ adeũdo, quæ induxit defectum volũtatis in aditione poſteà ſequuta. qui intellectus gl. ibi eſt quem Bart. probauit. & apertiùs ſequuntur Imol. & Paul. de Caſtro. & teſtatur eſſe communem Iaſſ. nu. 27. & mihi placet, declarauitque quam optimè text. illum Socinus Iunior. conſi. 107. num. 4. vol. 2. Votum quoq; ſi metu fiat, nullius eſt momenti. c. 1. de his quæ vi. & alios caſus enumerat gl. in. c. 2. eiuſdem titul.

9 De teſtamento ſanè metu facto dubitarunt an ipſo iure nullum ſit, an verò reſcindere id oporteat actione quod metus cauſa. In qua re anceps animi eſt, nec ſatis ſibi cõſtat vir doctiſsimus præceptor meus Petrus Peralta in rubrica. ff. de hære. inſtit. num. 63. nec eſt inutilis hæc inueſtigatio: namq; ſi teſtamentũ eſt ipſo iure nullum, debetur hæreditas venientibus ab inteſtato. inteſtatus enim hic deceſsit, qui teſtamentũ non iure fecit. *in princ. de hære. qui ab inteſt. defe.* ſi autem teſtamentum ipſo iure valet, hæreditas ablata ab indigno fiſco applicabitur. l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffic. teſtamento. & videtur teſtamentum hoc mero iure deficere, quoniam actus hic voluntatis quidem ſit quæ iuſta eſſe debet. l. 1. ff. de teſtament. ſed hanc coacti hominis voluntatem iuſtam eſſe nemo dicet, nec adeſt hic liber ille ſtilus, quo vti ſolent teſtatores. l. 1. ca. de ſacroſ. eccleſ. præterea teſtatorem liberè teſtari oportet. c. placuit. §. 1. 13. q. 2. quaſi teſtari minimè videatur, qui coactus id facit eſt & pro hac ſententia text. in. l. qui teſtamento. §. fi. ff. de teſta. vbi ſi teſtis metu cõpulſus adſit teſtamento, illud erit ipſo iure nullum: multo igitur magis id erit accipiendum, ſi metus ipſimet teſtatori ſit illatus. hanc igitur opinionẽ tenet Hoſtienſis in. c. 2. de his quę vi. met. ve cauſ. allegãs in hoc tex. in illa. l. qui teſtamento. Lancellot. Decius in præſ. col. 1. verſ. octauo fallit. Vitalis de Campa. in clauſula non vi, non metu. c. ſuperest vt ſubiungamus. colũ. 2. verſ. ſeptimus. Sequuntur hanc opinionẽ Bald. conſilio. 26. & conſ. 350. vol. 3. Matthæus de Afflictis deciſ. 69. n. 4. vbi metũ inferente marito vxori teſtatrici decreuit ſenatus, teſtamentum quoad legatũ marito factũ eſſe nullũ. Socinus Iunior. cõſi. 148. nu. 8. vol. 2. Imola in l. 1. nu. 4. & in l.

qui

qui teſtamento. §.fi.n.23. ff. de teſtament. Iaſſ.in.l.2.n.3.ſi quis aliquem teſta. prohibu.Ioannes Maria Riminal. ſolum Imolam citans conſ.15.n.9 vol.1.ex quibus nemo meminit Hoſtiẽſis,qui eiuſdem ſententiæ eſt in ſumma de his quę vi.n.6.verſ. ſeptimus.Verãq; eſſe hanc opinioné atq; contrariam minimè admittendam affirmat Fernand.Mẽch.eam ſequutus de ſucceſs.creat.§.17.n.5.ſolum Iaſſoné allegans. Et in eam inclinat Peralta in.l. ſi quis in principio.n.133.de leg.3. communéq; eſſe hanc opinionem affirmat Fulmianus epiſcopus lib.3.quæſt.23.qui omnes eam intelligunt,ſi teſtatori hæres ipſe metum intulerit. Sed cùm caſus hic à prętore non ſit exceptus,verius eſt,vt teſtamentum valeat mero iure.quæ eſt ſententia gl.in.l.2.ſi quis aliquem teſt.prohib.vbi eam ſequũtur Bart.& alij atq; idem tenet ipſe Bart.in rub.ff.ſi quis aliquem teſt.prohib. vbi ex ſententia Dini & Petri exiſtimat id procedere,etiam ſi metus per hæredem ipſum non ſit illatus,ſed per aliquam aliam perſonam:atq; idem tenet ipſę Bar.in.l.fi. nu. 6.eo.tit.idè Bart.in.l.fi.n.11.verſi. ſecundũ tempus eſt.ff.de ijs qui.vt indig.communémq; eſſe hanc opinionem teſtãtur Pau. & Corne.in.l.1.C.ſi quis aliquem teſt.prohib.eam ſequuti.& communem eſſe inſinuat Imola in illa.l.1.de teſtamen. vbi id expreſſè teſtantur Areti.col.1. AEmilius Ferret.nu.1 ſed et eam tenere doctores affirmat Iaſſ.vbi eum allegaui.quam multi probarunt,quos Menchaca allegat vbi ſupra.n.4.Eamque optimè ſuſtinet Gregorius in.l.27.in gl.haziendo fuerça.tit.1.par. 6. Quæ & illa ratione iuuatur,quòd teſtamentum dolo factum nõ ſit nullum ipſo iure.l.4.iuncta gl.de linimentis.ff.de inoſ. teſt.in authent.vt cũ de app.cog.§.ſiue igitur.ibi.aliquam ſuſtineant circunſcriptionẽ.coll.4. ſed dolus peior eſt metu. Neq; huic tam receptę ſententiæ obſtat tex.cui maximè altera opinio innitebatur in.l. qui teſtamento.§.fin.quoniam ibi cùm in negotio alieno cogantur teſtes omni voluntate ferendi teſtimonij defecti videntur:nam quod per manus traditur voluntatem coactam voluntatem eſſe,id eſt accipiendum in negocio proprio ipſius qui id gerit coactus,non verò in alieno,vbi neque ſimpliciter illa eſt voluntas, neq; ſecundum quid.quæ declaratio Bald. eſt in l.fi.§.ſed & ſi quis.nu.25. communi.delegat.quam & ipſe Bald. probauit in.l.2.de epiſc. & cleri.idem Bal.in rubrica. de controuer.inueſt.nu.8.tametſi id non placeat Decio in.l.4.nu.1.ff.de reg.iur.

10 Sed de renuntiatione eccleſiaſtici beneficij per metũ facta non minor controuerſia eſt, an infirmetur ipſo iure. Quod videtur:magna enim libertas in his ſpiritualibus requiritur,in quibus nec patriæ poteſtatis iura curãt põtifices.c.fi. de iudi. lib.6 & ſunt quibus hæc opinio placeat ex textu in.c.2.de his quę vi met.ve cauſ. ibi: cum integritate reſtituras vniuerſa. Inducitur ſecundò in argumentum huius opinionis tex.in.c.ad autes.eiuſ.tituli.ibi: præficiatur eidem.vbi cùm renuntiatio prę!aturam non vitiet,videtur titulũ non vacaſſe. Tertiò huic ſententiæ aſtare videtur text.in.c.ad audientiam.eod.tit.ibi carere debent robore firmitatis, vnde conſtat nullam fuiſſe renũtiationem.& expẽdit hæc iura Fortunius hãc opinionem ſequutus de vlti.fin.illat.21 num.392.quam & Philippus Corneus.in præſenti. probauit.nu.4.verſ octauus in illo.Iuuat & hãc ſententiam text. in clement. vnica. de renũt.vbi conſtitutio procuratoris ad renũtiandum beneficio non valet niſi ſponte facta:multò igitur minus valebit ipſa renũtiatio.l.oratio.ff.de ſponſa. Eſt & pro hac ſententia text.pulcher. in. c. vbi periculũ. §.cæterum.de elect.lib.6.vbi non valet electio facta per metum, igitur nec renuntiatio valere debet.l.nil tam naturale.ff.de reg.iur.Vltimò inducitur in hanc opinionem text.in clement 2.§.ſanè.de pœn.vbi nõ valet renuntiatio metu carceris facta. quare hanc opinionem ante Fortu.maxima authoritate defendunt Innocẽt. in.c.

ad aures.de his quæ vi. Antonius ibi.nu.5. dicens hanc opinionem eſſe veriorem.& indubitatam eſſe Fortunius ipſe teſtatur. & eam dicit ſe aliquando tenuiſſe Martinus Nauarrus in.c.accepta.5. oppoſit. de reſt.ſpoliat.& affirmat Barbat. conſ. 30. vol.3. tenere hanc opinionem doctores omnes in illo.c.2.quod met. cauſ. quare & Rebuſus ſequitur in prax.benef.tit. de reſignatione metu extorta col.1 .column.493. Sunt tamen quos contraria ſententia delectat magis,imò quòd huiuſmodi renuntiatio iuſto metu facta mero iure valeat,licèt actione quod metus cauſa poſſit retractari.ita enim voluit gl.in illo.c.2. vbi eam ſequuntur Panor.nu.2. Imola. n. 5.dicens quòd cùm Rotæ auditores hoc dubium tractaſſent,maiorem dominorũ partem huc inclinaſſe addit Imola.quod cùm nullus text.ſit qui hanc controuerſiam decidat,in praxi ſeruandam eſſe Rotæ deciſionem.& hanc opinionem ſequitur Bellamera ibi.& frequentiores canoniſtæ illius decretalis interpretes probaſſe mihi videntur.& idem quoque voluit gl.in.c.ſuper hoc.de renũt. vbi eam ſequitur Imola.nu.21.reclamante iterum Antonio ibi,atq; contrariam opinionem defendente.nu.5.& idem quoq; voluit gl in. c. 1.15.q.6.Panor.in.c.2.de his quæ vi.nu. 19. atq; idem Panor.in.c.2.nu.9. de reſt. ſpoliat.idem Panor.in.c.ſi vero.2.notabil. Feli.nu.3.de iureiur.Calderinus conſilio.1.nu. 1.ſub rubrica de renuntiatione. Decius conſi.209.nu.5.atq; ita decreuit Rotæ ſenatus deciſ.5.in nouis.ſub tit. de renuntiatione.communemq; eſſe opinionem hãc teſtantur Nauarrus & Fortunius,quos paulò ante allegaui.quam ſequitur Niconitius allega.7.num.6.Neq; huic opinioni obſtat text.in illo.c. 2. verbo,reſtituas. nam potiùs videtur probare contrarium: nam ſi renuntiatio non valuiſſet, non eſſet opus reſtitutione.neq; etiam text.in.c. ad aures.verbo,præficiatur:quoniam qui communem hanc opinionem ſequuntur, intelligunt epiſtolam illam decretalẽ vel ex nouo titulo,vel ex antiquo renouato. neq; text.in.c.ad aures.quoniam ibi traditur regula quædam generalis. ſed neque text.in clem.vnica de renunt.& in clemẽ. 2.§.ſane.quoniam cùm ſpeciales caſus cõtineant,potiùs videntur probare contrarium.neq; text.in.§.cæterum.quoniam diuerſa cauſa eſt electionis in qua ius publicum verſatur,quàm renũtiationis in qua priuatum. Non ſolùm autem reſcindetur renuntiatio beneficij ſi metus ſit illatus ipſi renuntianti,ſed & ſi cõſanguineo. eius inferatur.arg.text.in c. ſciant cuncti, de elect.lib.6.ex quo ita doctrinam hanc ampliauit Socinus in l.1.nu. 3. de his quæ poen.nom.ff.

11 De ſententia quoq; à iudice per metũ lata dubitarunt. Et videtur ipſo iure non valere.ex text.eleganti.in.c.omne. 25. q.1. ibi,iniuſtum iudicium & diffinitio iniuſta, regio metu vel iuſſu à iudicibus ordinata non valeat.idem videtur probare text.in cap.vnico.de his quę vi.met.ve cauſ. fiũt. lib.6.vbi ſententia abſolutionis ab excõmunicatione per metum lata, eſt ipſo iure nulla.& tenet hanc opinionem Hoſtiẽ. in cap.2.de his quæ vi.met.ve cauſ.fi.Ioannes And.ibi prope finem verſ. *Hoſtienſis addebat.* vbi eandem opinionem tenet Antonius nu.10 . allegans Gofredum & Archidiaconum eiuſdẽ opinionis authores.& ſequitur hanc opinionem Francus in illo.§.vnico.num.7.& ante omnes Hoſtien.in ſumma.de his quæ vi. §. quod autem fit.verſi. octauus in ſententię.allegãs text.in illo.ca. iniuſtum. Rodericus Xuarez allegans alios allegat.23.colũ.2. verſic. ex quibus infertur.Decius conſi.42. nu.6. Fortunius de vltimo fine.illat.21.numero. 441.verſiculo.octauus caſus. Cõtrariam opinionem tenet gloſſ.ordinaria in.c. quatuor.verbo.timore. & in capit. iniuſtum. verbo,non valeat.11.q.3.vbi eam opinionẽ ſequitur Archidia.nu.2. & idem quoque voluit gloſſ.in illo.ca.vnico. verb. euacuamus.exiſtimans ſententiam excommunicationis per metum latam valere.Si igitur

hoc eſt

hoc eſt in ſententia excomunicationis ſpeciale, ſecùs erit in alijs ſententijs. & ſequuntur hanc opinionem Bald. in l. decernimus. colum. 2. verſic. ſed pone. de ſacroſanct. eccleſ. Imola in illo cap. 2. num. 9. dicens tutiorem eſſe hanc opinionem, eamq; gloſſas communiter ſequutas fuiſſe, ob quarum authoritatem non oportere ab hac opinione recedere Panorm. ibi num. 17. & eam quoq; tenet Roman. ſingul. 91. Lanfrancus de Oriano de interloquut. & appell. num. 18. ſolum Bald. allegans, fuitq; huius opinionis gloſſ. iuris ciuilis, quam pauciſsimi notarunt in l. interdum. in gloſſ. reſtitutio. ibi ſed nonne. ff. quod ſi falatut. aut. quam notat Bal. & ſequuntur hanc opinionem Lanfrancus in cap. quoniam contra. verbo interloquutoriæ. num. 9. de proba. Sebaſtianus Vantius de nullitate ex defectu proceſſus. numero. 142. Oportebit igitur ſententiam hãc actione quod metus cauſa reſcindere, quæ dabitur hoc caſu ei contra quem lata eſt, contra aduerſarium, vel quemcunq; alium poſſeſſorem.

Neq; huic poſteriori ſententiæ, quam ego & cõmunem eſſe arbitror & veram, obſtat text. in illo capit. omne. quoniam verbum, non valeat, illius text. poſſet accipi quàm optimè ope exceptionis. quaſi dicat text. ſententiam valere, ſed actione quod metus cauſa reſcindi poſſe, ea enim eſt natura illius verbi, non valeat. l. ſi libertus. in prin. ff. de iure pat. ibi ipſo iure non valebit. cap. ex parte. ibi penitus non valere de arbit. & voluit gloſſ. in l. vniuerſa. in gloſſ. valeant. de precibus imperat. offeré. & in l. noſtram. in gloſſ. 1. de teſtament. & ſequuntur hanc opinionem plurimi authores quos allegat Tiraquel. in. l. ſi vnquam. in gloſſ. reuertatur. numer. 196. de reuo. donat. Sed quoniam quidam contẽdũt verbum, non valeat, inducere ipſo iure actus nullitatem, vt voluit gl. in verbo. non valere in cap. ſi cui. de elect. lib. 6. quã multi quoq; probarunt, quos idem Tiraquell. allegauit. num. præcedenti. reſpondeo ipſe ſententiam ibi ipſo iure fuiſſe infirmam, non tam quòd metu regio lata fuerit, quàm quòd manifeſtam iniuſtitiã contineret. cõſtat autem ſententiam quæ manifeſtam iniuſtitiam continet, eſſe ipſo iure nullam l. ſi pars. ff. de inof. teſtament. vbi eum text. expendit in hanc ſententiã Ange. ante numerum. 1. l. inter cæteras. de re iudicat. vbi eam concluſionem pluribus proſequuntur Antonius. Panor. & Felin. optimè Innocentius in ca. cùm Bertoldus, num. 4. verſi. ſed ſi coram papa de re iudic. Matthæus de Afflictis deciſi. 28. num. 5. Maranta de ordi. iudi. 6. part. membro. 3. num. 116.

11 Secundò non obſtat text. in illo. ca. vnico. quoniam ſpeciale ius continet in abſolutionis ſententia ab excomunicatione. Fuit autem ratio conſtituendi iuris illius: quoniam cùm principes ſeculares paſsim compellerent iudices eccleſiaſticos vt abſolutiones impenderent excommunicationum, iure optimo papa decreuit huiuſmodi abſolutiones nullas eſſe ipſo iure in odium ſecularium, quo ceſſante, ſententia erat valitura, licèt actione quod metus cauſa ex generali prætoris edicto eſſet reſcindenda. Obſeruanda autem cũ primis erũt quæ de intellectu illius decretalis ſcripſit diligenter Syluester verbo. excommunicatio. 9. num. 43.

12 Secundò collige ex text. non è quouis metu tranſactionem reſcindi, ſed ſi is interueniat, qui inſtantis mortis aut corporis cruciatum contineat. quod glo. 2. hic obſeruauit in multis locis in hoc à doctoribus citata. quare colligit hinc Bald. nõ ſufficere probare quòd metu quis compulſus contraxerit, ſed metu cadenti in cõſtantem virum.

13 Sed quando hic metus illatus videatur vt reſcindi contractus poſsit. Et cùm variæ ſint hominum conditiones atq; fortunæ, nõ vnus atq; idem metus pro reſciſione omnium contractuum ſufficiet, cumque certa regula hic ſtatui pro tanta rerum varietate non poſsit, prudentiſsimè.

gl.4.Acurſij hic more ſuo rei huius diſcretionē in iudicis arbitrium reponit. & hāc glo.notarunt in hoc Bal.2. col.verſ. vlterius nota.Fulgo.nu.1.Salicet.nu.3.Alex. n. 3.Iaſſ.nu.4.& idem quoq; voluit gl.in.ca. 2.de his que vi.& eſſe glo.huius opinionē communiter approbatam affirmat allegans multos, epiſcopus Segobien.de ſpō ſal.2.p.c.3.§.4.nu.8.pro qua eſt text. optimus in.l.3.ff. ex quib.cauſ.maior,quem dicit eſſe meliorem de iure Xuarez alleg.24. col.5.verſ.moueor ad hoc.

14 Vnde illud planè conſequitur metum honori illatum iuſtum eſſe ad contractus reſciſionē.l.iſti quidē. ff. quod met. cauſ. neq; minoris vnquam fuit fama quàm vita.l.iuſta.ff.de manu.vindict. ſed & idem eſt ſi metus amiſsionis bonorū inferatur: neq; enim minor patrimonij quàm vitæ cura multos premit. quod in hac ſpecie Barr.obſeruauit in.l.ſi ob turpem.nu.6.ff. de condict.ob turpē.cauſ & receptam eſſe eius opinionem affirmat Alciat.in præſ. nu.13 quæ probari quàm optimè videtur ex text.in.c.2.quod met.cauſ.& veteri iuris prouerbio confirmatur,quo patrimonium altera vita eſſe dicitur.l.aduocati.de aduocat.diuer.iudi.ibi vitam.vbi glo.hoc obſeruauit.altera in.l. lex quæ tutores.in glo.vitam.de adminiſt.tut.quibus multa addit Tiraquell.de nobilit.c.31.n. 349.Sed et idem arbitrantur in amiſſione maioris partis bonorum: propter tex.in.l. propter litem.de excuſat.tut.c.1.de reſt.ſpoliat.lib. 6. quod idem Alciatus & Curtius Senior hic tradiderunt. Item Riminal.col.1.Claudius.nu.14. quibus alios addit epiſcopus idem ſequutus , vbi eum allegaui. numero. 18.

De excommunicatione ſanè dubitat Alciatus num.16.an iuſtum metum inferat. Et non inferre veriorem eſſe ſententiā arbitratur: quoniam medicinalis ſentētia ſit,non pœnalis.c.1.de ſenten .excommu. lib.6.& fuit hæc ſententia glo.in.c.cum dilectus.de his quæ vi.quę declarat id procedere,ſiue ſentētia iuſta ſit,ſiue iniuſta.Sed iuſtum eſſe metum excommunicationis ſignificauit gloſſ.ordinaria in.c.olim.3.de reſt.ſpoliat.in.gloſſ.fin.metum huius ſententiæ cruciatui corporis ęquiparat.Sed ſi excommunicatio iuſtè feratur, nō eſt cur queratur quis eius metu compulſum ſe contraxiſſe.iniuſta autem excommunicatio iuſtum metum inferre videtur.quæ reſolutio Ioannis Andr. Abbat.& aliorū eſt in illo cap.cum dilectus. quam & Riminal.hic probauit.ac eſſe communem teſtatur Roman.conſi.369.nu.10. eam ſequutus.nam ſententia hæc iniuſta etiam timenda eſt.c.ſententia paſtoris.11.quęſ.3. quem tex.optimè declararunt Curtius in l.penul.de pact.C.nu.12. Dominicus Soto de rat.tegen. & detegen.ſecret.3.membro. quæſt.1.folio.70.

15 Sed & principis iuſſus iuſtum timorē inferre ſolet.gloſſ.ſingu.in ca. conuenior. in gloſ.morere.23.q.8. quam Riminal. & Alciat.huc allegarunt,vt de eo tamē principe accipias, qui deſæuire ſolet in ſuos quos precibus non exorauerit. Bart.in.l. de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori. num.14. de no.op.nunt. Panorm. in illo cap. cum dilectus.num.8. Alciat.in præſ.num.18. & allegat multos Pariſius.conſ.66.nu.8.vol 4.idem ſequutus.

16 Sed metum reuerentialem,quo patri filius,vxor marito,ſeruus domino, abbati monachus obſtringitur,vir bonus an ſufficientem arbitrabitur ad contractus reciſionem,Et videtur,quoniam & metus hic libertatem conſenſus aufert. & ita tenet gloſ.ordina.in.l.1.§.quæ onerandæ.in glo. metu.ff.quar.rerū act.non dat. colligens ex ea.l.argumentum,vt ſi mulier vendat rem ſuam,vel obliget, vel renuntiet,poſse eam hos actus reuocare, ſi ob mariti reuerentiam eis conſenſerit. quam ſequitur Bal: in.l.ſi ſine.ante numerum.1.C.ad Vellei.dicens eam eſse notabilem.atque idem Bald.in.l.1.numero.12.C.de bon. mat. dicens eam eſse notabilem & ſingularem. & multi præterea,quos diligenter allegat noſter Rodericus.allegat.24. Pro qua eſt

text,

text.pulcher.in.l.penult. verſi. & hoc modo.ff.de furt. vbi reuerentia liberti erga patronum aufert præſumptionem conſenſus,qui ſi adeſſet,actio furti ceſſaret contra ipſum patronum: & videtur idem tenere gloſſ.in.l.filius.§.inuitus.in gloſſ.3. ibi, erubeſcit ff.de procurat.alia in.c. plærumque. in gloſſ.2.2. q. 7.ibi, vel etiam erubeſcit loqui.Et non eſt dubium,quin hæc ſit communis opinio cum gloſſ.in. §. qui onerandæ. Eſt tamen contra eam text. egregius in.l.fideiuſſor.§. pater.ff. de pignor. vbi filius patris ſuaſione domum obligauit, nec tamen vnquam eum contractum potuit tetractare, ſed ſibi præiudicauit, quoniam conſenſum ei obligationi dediſſe manifeſtum eſt. Sed nec text. hic gloſſ. ac communem opinionem offendat, accipienda illa eſt, ſi contractum minæ aut verbera præceſſerint, quo caſu ſolùm corruere contractum ob metum reuerentialem celebratum certum eſt. ita enim gloſſ. illam in.§.quæ onerandæ.declarat Bart.ibi, num. 4. cuius doctrinam in hoc affirmat eſſe communiter approbatam Socinus conſi.263.col.2. verſic.confirmantur præmiſſa volu.2.Et hanc reſolutionem teſtantur præterea eſſe communem,eam ſequuti Aretinus in præſenti numero.3.Curtius Senior, & Alciatus vterque numero. 21. Curtius Iunior numero. 13. videturque idem ſentire Bartol. numero.6. dum minas exigit in contractu hoc metu reuerentiali geſto.idemque voluit idem Bartol. in l.ad inuidiam.1.lect.quod met.cauſ.teſtantur hanc opinionem communem Barbatius in.c.cauſam matrimonij. numero.12. de offic. delegat. Alexand. in.l. ſi cùm dotem.§.eo autem tempore.numer. 11. ff. ſol. matr. Boerius deciſ.100.num. 12. epiſcopus Segobienſis, qui alios allegat de ſpon.2.p. c.3. §. 6. numer. 4. Antonius Gomecius.2. tomo var.reſo.c.14.nu.27. Pro qua inducitur præterea tex. in.c. quanuis pactum. de pact.lib. 6. vbi renũtiatio facta à filia metu patris reuerentiali,non reſcinditur,quoniã metum illum minæ non præceſſerint.atq; ita eum tex.inducunt ibi, Domi. & Franc nu.2.& eodem argumento induci poteſt. tex.in.c.cùm contingat.de iurei.nu.45.

17 Ampliabis tu modò hanc communem opinionem, vt habeat locum etiam in his cõtractibus,in quibus ſumma libertas requiritur,quale matrimonium eſt, nam & illud,ſi minæ non præcedant, minimè reſcindetur ob ſolum metũ reuerentialem. l.ſi patre cogente.ff.de rit.nupti.c. 1. de deſponſat. impuber. Cuius text. diſpoſitio in contractu matrimonij ſpiritualis minimè habet locum, putâ in ingreſſu religionis, quem vitiat ſolus metus reuerentialis. glo. ſingularis.in.c.præſens clericus. verb. patrem.20. q.3. quam ſequuntur Imola nu. 15. dicens gloſſ. illam fortè alibi non reperiri.Alexand. numero.11. in. l. ſi cùm dotem.§.eo autem tempore.ff.ſolut. matrim. vbi Alexandr. inquit gloſſ. illam reputari ſingularem. Idem tenet Antonius immemor illius glo.in.c.cùm virum.nu. 6.de regulari.& peregrinam eſſe gl.illam, eius opinionem ſequutus affirmat Iaſ.in.§.quadrupli,nu.62.de act. Inſtit. ſingularem eſſe dicit Roman.eius ſententiam ſequutus.in.l. ſi ob turpem.nu.12.de cond.ob turp.cauſ. quam eſſe communiter approbatã teſtantur epiſcopus Segobienſis, vbi paulò antè eum allegaui nu.7. Matiencius regij huius tribunalis relator in dialogo relat. & aduocat.3.p.c.20 nu.4.& eam ſequitur Rodericus Xuarez dicens eſſe elegãtem. alleg. 24. col.3. verſ. facit etiam. Cuius rei communis illa ratio traditur, quòd voluntariũ militem velit Chriſtus,non verò aliqua neceſſitate compulſum. & illam gloſſam ſequitur Fernandus Menchaca citans multos lib.de controuerſijs illuſtribus.c.35. nume. 17 Et licèt illam gloſſam velut vnic. & ſingular.omnes commendent,idem videtur mihi ſenſiſſe gloſſ.in.c. 1. v. ſpontanea. de ſtat.reg.lib.6. Sed falſam eſſe idẽ epiſcopus multorum probat authoritatibus, & iuris rationibus,cui ipſe libenter accedo.

18 Secundò ampliabis,vt cõmunis propoſitio vera ſit, etiã ſi mulier vel filius ſeorſum

metum mariti vel patris proteſtentur, ad-
huc enim ſi minæ ceſſent, vel verbera,
contractus ſolo ex metu reuerentiali, cui
etiam acceſsit huiuſmodi proteſtatio, non
vitiab tur. ita enim videtur ſenſiſſe gloſſ.
ſingul in l. metum in gloſſ. iactationibus.
in fine. ibi. qui exclamauit coram alijs vel
non coram. de his quæ vi. met. ve cauſ. fi.
quam ibi notat Bartolus nume. 2. & idem
quoque voluit Ioann. Andr. in. c. fi col 1.
verb. conteſtatione. de appellat. Bal. in cla-
ri. numer. 3. de fideicommiſſ. Angelus in. l.
cùm quidam. nu. 2. ff. de appellat. Alexan.
conſ. 16. nu. 11. vol 3. vbi in hoc dicit eſſe no
tabilem gl. in illa. l. metum. Decius conſil.
219. nu. 6 Alcia. in. c. cùm contingat. de iu-
reiur. nu. 2 licèt hæc ſecreta metus prote-
ſtatio adiuuare quoque poſſet metus pro-
bationem, vt inutilis fermè videatur eſſe
proteſtatio, qua ſępiſsimè mulieres nuptas
vti videmus. tametſi Raynerius quem re
fert Panormit. in. c. cauſam matrimonij.
nu. 5. de offic. deleg. fuerit arbitratus hac ſo
la proteſtatione contractum reſcindi poſ-
ſe. & idem videtur ſenſiſſe Dynus in. l. qui
in aliena. §. Celſus. ff. de acqui. quem ibi re-
19 prehendit Bar. nu. 6. Nam ſi aliunde metus
probari poſsit, conſtat metus proteſtatio-
nem neceſſariã minimè eſſe. glo. notabilis.
in. c. Lotharius. in gl. in notuit. 32. q. 1. quam
antiquiores canoniſtæ ibi receperunt. &
eam opinionem ſequuntur allegãtes alios
Philip. Dec. in. l. in omnibus cauſis. nu. 10.
ff. de reg. iur. Cagno ibi, nu 3. Maynet. nu.
2. atque idem Decius in. c. fi. nu. 5. de appell.
& conſ. 219. nu. 6. allegans Paulum & Ale-
xandr. nec dubito hanc eſſe communem
opinionem. Quòd ſi metus interuenerit
in actu aliquo omittendo, vt ſi quis dicat
ſe metu iudicis non fuiſſe auſum appella-
tionem à ſententia contra ſe lata interpo-
nere, hoc caſu oportebit metum coram
iudice ipſo, aut certè coram bonis viris
proteſtari. atque ita accipio text. in. l. 2. C.
de ijs quæ per met. iudic. non appella. &
gloſſ. ibi, verb. conteſtatione. text. in. c. fi.
de appell. & glo. ibi, verb. excuſatur. & gl.
in illa. l. in omnibus. ff. de regul. iur. eſtque
author huius diſtinctionis Alexã. in. l. qui
aliena. §. Celſus. nu. 6. de acqui. hæred. quæ
mihi placet, tametſi hæc confundent Boer.
decif. 100 nu. 10. Quib' tu adde, quòd ſi di
cens ſe per metum non appellaſſe, probet
per metum quoque ſibi non licuiſſe prote
ſtari, eſſet audiendus. l. 27. tit. 23. part. 3.

20 Sed vt pręcedentibus minis contractus
metu reuerentiali videtur, an probari quo
que oporteat patrem vel maritum minan
tem, ſolere minas ad verbera vel corporis
cruciatum perducere. Et hoc etiam eſſe ne-
ceſſarium exiſtimant Iacobinus in præſen
ti nu. 10. & ante eum Panorm. in c. 1. de off.
delegat. nu. 3. Decius ibi, nu. 3. idẽ Panor. in
c. cauſam matrimonij. eo. *tit. nu. 5. poſt In-*
nocent. ibi, quo in loco *Decius nu. 5.* teſta-
tur hanc eſſe communem opinioné, quam
etiam tenet Panor. in. c. fi. nu. 4. de appella.
& eam etiam ſequitur epiſcopus Segouiẽ.
vbi eum allegaui num. 4. Quòd ſi maritus
aliam vxorem quã priùs habuit, hac de re
malè accepiſſet, an hoc ſufficiat ad reſcin-
dendum contractũ factum à ſecunda vxo
re. Et non eſſe ſatis exiſtimo ex text. elegan
ti. in. l. 3. §. quæri poteſt. ff. de ſuſp. tut. quem
in ſimili propè *ſpecie* induxit *Bart. in. l. de*
pupillo § ſi quis ipſi prætori. num. 16 ff. de
no. ope. nunt. Verùm ſuperior opinio vi-
detur mihi eſſe præter mentem doctorum
omnium, qui hanc materiam tractauerũt,
qui ſolas minas ſufficere arbitrantur, vt nõ
immeritò plures ſint autores, quibus hęc
ſententia magis ſederit. & cõmunẽ quoq;
eſſe teſtãtur Caro. Rui. cõſ 121. nu. 6 vol. 4.
Ioan. Rimi. in prin. Inſt. qui alien. li, vel nõ.
nu. 307. & ipſe eã ſequor, niſi is cũ quo cõ-
tractus factus eſt, probarit patrẽ maritum
ue minantẽ, nõ ſolere minas executioni mã
dare. Minis quoq; ceſſãtibus ſi magna ſit
patris vel mariti iubẽtis autoritas, qui ſoleãt
deſæuire in eos, qui ſibi nõ obtẽperãt, con
tractus reſcindetur. Boer. deciſ 100. nu. 19.

21 Limitabis tu modò cõmunẽ hanc pro-
poſitionẽ, vt minimè procedat, ſi cum me
tu reuerẽtiali enormis læſio acceſſerit, hoc
enim

enim caſu ſolo metu reuerentiali aiunt cōtractum vitiari. ita enim voluerunt Paulus de Caſtro, Decius, & hos referens Alciatus nu. 31. itē Iacobi. nu. 11. Curtius Senior col. 2. fuitque Pauli de Caſtro ſentētia hæc conſ. 174. vol. 1. lib. 4. quam allegans alios, ſequitur epiſcopus Segobienſis de ſpon. 2. p. c. 3. §. 6. num. 4. qui & illam probat in. c. quamuis pactū de pact. lib. 6. 3. p. §. 4. nu. 7. Ioannes Riminal. conſ. 40. no 15. volu. 1. vbi Hippolytus Riminaldus allegat multos idem tenentes, qui ea ratione mouentur, quòd magna læſio dolum ſoleat arguere. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. credit. ſed dolus hic reipſa interueniens, ita officit actui, acſi ex propoſito accederet contractui. l. ſi quis cùm aliter. ff. de verbor. obligation. l. 2. ff. de dol. excep. & parentes quoque ac domeſtici ſolent ſuos quoque interdum decipere. l. data. de donat. infra. Pro qua etiam induci ſolet text. in. l. ſi ſuperſtite. de dol. mal. & exiſtimant eam procedere, etiam ſi iuramentum huic contractui acceſſerit. ex Aretino conſil. 24. colum. 2. quem plures receperunt. Verùm iudicio quidem meo horum opinio difficultate non caret, nam quantò grauior materia eſt ſuper qua contrahitur, præſumitur filium vel vxorem iuſtiorem cauſam habuiſſe, ne contractui conſentiret: cùm igitur non contradixerit, conſenſum videtur ei accommodaſſe. Adde huc, quòd in contractu matrimonij, cuius cauſa eſt omnium grauiſsima, patre iubente filio vt conſentiat, contractus non reſcinditur. Prætereà in. c. quamuis pactum. nónne enormiter fuit læſa filia illa, quæ ad patris nutum metu reuerentiali adacta, modica accepta quantitate, iuramento promiſit, nullum ſe ad bona paterna habituram regreſſum? & tamen valuit iure optimo ſine vlla ſpe reſciſionis contractus. & eodem argumenti genere expendo text. in. c. cùm contingat. de iureiurand. & in. c. ex reſcripto. eod. titulo. Quare ego libenter in hoc à communibus, vulgoque receptis ſententijs diſcedo, niſi dolus aliquis, aut praua ſuaſio interuenerit, quo caſu. l. ſi ſuperſtite. procederet. & tenet hanc opinionē Aretinus in præſ. nu. 4. qui falſò exiſtimat priorem opinionē cōmu. non teneri. Quibus autē caſibus patris vel mariti metus ſufficiēs eſt ad reſcindendū cōtractū, ſufficiet metus fratris illatus ſorori iuueni. quod rectè notarūt Aret. conſi. 24. nu. 10. Claud. in. l. quæ dotis. nu. 28. ſol. matri. Idē in fratre, reſpectu fratris maioris natu, obſeruauit Oroſc. in. l. veluti. nu. 7. de iuſt. & iure. allegans alios. Idemq; de metu reuerentiali patrui notarunt Capitius deciſ. 189. nu. 25. Ruyn. conſ. 170. nu. 16. vol. 1. Idem de metu reuerentiali ſoceri notauit Caueta cōſi. 282. nu. 9. quia patris loco ſit. l. quia. ff. ſolut. matrim.

22 Vt illud hic non omittam, metū à principio contractui interuenientem ex poſt facto purgari ſolere. Nā ſi quis metu promittat vel vendat, ſi is ex poſt facto ſpontè ſoluat, approbaſſe contractū videtur, ne iam eum actione vel exceptione, quod metus cauſa, poſsit infirmare. l. 2. ǰ. de his quæ vi metuúe cauſ. geſta ſunt. l. 28. tit. 11. l. 49. titu. 14. partic. 5. Vnde elegāter Bald. notauit in conſilio ſchiſmatis, electionem Papæ metu factum conualeſcere, ſi voluntaria coronatio ſit ſubſequuta. ſequitur Iaſ. conſi. 62. numero. 1. volum. 1. Matrimonium prætereà metu contractum conualeſcit ex ſpontanea cohabitatione. c. in id. de ſponſal. Sunt tamen erga illam. l. 2. aliqua notatu digna, quæ forenſia negocia tractantibus ſunt admodum neceſſaria, è quibus ego hîc frequentiora tantùm obſeruabo.

23 Prima igitur concluſio ſit. Solutio facta paulò poſtquam contractus metu geſtus fuit, non purgat præcedentem metū, quoniam is adhuc durare præſumitur. argumento text. vulgat. in. l. lecta. verſic. dicebam. ff. ſi cert. petat. l. ſi ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. credit. c. officij. de elect. & tenent hanc opinionem Cynus in illa quæſ. 2. allegans Petrum, Ray. & antiquiores. Bart. 2. lect. col. 1. in fine. & ex Bald. conſtat idem & Azonem ſenſiſſe, & teſtatur eſſe commu

communem Alex.eam ſequutus ibi nu.5. & ſequitur eam referés alios Tiraq.de retract.cóuent.§.1.gl.5.nu. 21. teſtatur eſſe cómuné Mayner.in.l.nil conſenſui.nu. 10.ff. de reg.iur.tametſi contrarium voluerit gl. ibi.verſ.item quid ſi parum poſt.quam ibi ſequuntur Iacob.Butricar.& Bal.3.quæſt.

24 Secunda concluſio. Etiam ſi ex poſt facto ſolutio ſequuta ſit, ſi tamé adhuc ſuberat eadem cauſa metus, metúm non purgat. Bart.elegāter in illa.l.2.nu.6.vbi idem ſequuntur Bal.Ang & frequétiores,& qui omnes allegat Alexan. ibi.nume.6. Areti. nu. 1. innuens hanc eſſe communem opinionem.atque ita oportet intelligere text. in.l.metum. §. ſed quod prætor. ff. quod met. cauſ. vbi ſolutio nó purgauit vitium contractus metu celebrati.& idem quoq; voluit Bart.in.l.ſi ob turpé.nu.5. ff de condict.ob cauſ. vbi exemplum ponit Bart.in tyranno, cuius metus ſemper præſumitur durare, quandiu tyrannis ipſa durat. Item ſi vxor à marito verberibus malè accepta ſit, etiam ſi ex poſt facto conſenſerit cótractui ex longo interuallo ſemper viuente marito præſumitur metu adactam cóſenſiſſe.& idem ſequuntur ibi Roman.nu.10. & plures referens Iaſſon col.2.verſ.quinto limita.& idem quoq; voluit Bart. in tract. de tyran.quæſt.2. Bald. & Angel. in.l. qui in aliena.§.Celſus.ff.de acquirend. hæred. Alexan.ibi.num.10.Iaſſon nume.41.idem Iaſſon in.§.quadrupli.num.66.de acti. Inſtit. Vitalis de Camp. in clauſula, non vi, non metu.c de metu vxoris.numer.2. Iaſſ. conſil.165 col.2.verſi.nec prædictis. vol.2. Calderinus conſil. 1. ſub rubr. de his quæ vi.verſi.reſtat videre.Alex.conſi.99.nu. 8. vol.3.Corneus conſ.41.nu.14.vol. 2. Deci. conſ. 498.nu. 16. Boerius deciſ. 100.nu. 13. Ioannes Riminal.conſ.40.nu. 16.& conſi. 140.nu.24.vol.1. Rebuffus de reſciſſ. contract.glo.22.col. 1. 2. tomo. idem in praxi beneficio.tit.de reſignat metu.extor.nu.7. vt non dubiré communem eſſe opinioné hanc.quæ optimè probatur ex text. in.c. 1. de ijs quę vi met.ve cauſa fiunt.vbi eleganter hoc explicat Panor.nume. 2. idemque videtur probare text.in.c.accedens.de conuer coniugat.vbi cùm mulier minis & verberibus adacta marito ad religionem tranſeunti conſenſit, quem multo traiecto tempore religionem egreſſum repetijt, nec medio tempore viſa fuit conſentire, quoniam ſemper eadem timoris cauſa ſupererat. Quòd ſi metum paſſus potuerit ſubterfugere tyrannum & noluit, ſed adhuc conſenſit vel ſoluit, non poſſet contractum reſcindere Hoſ.in.c.id quod.de ſpo. vbi Prępoſi. nu. 1. teſtatur eam eſſe communem opinionem.

25 Tertia concluſio. Quando contractus per metum celebratus iuramento fuit confirmatus, ſolutio facta ab eo, *qui fuit* compulſus, non purgat vitium contractus: potiùs enim videtur is qui ſoluit, hoc facere, ne periurium incurrat, quàm vt malè geſtum contractum probet. argumen.text. optimi licèt vulgati.in.c.debitores. de iureiurand. Præterea vbicunque ex ſolutione facta in hac ſpecie poteſt accipi alia coniectura, quàm approbandi contractus, illa potiùs ſumenda eſt, ne in ſui graue præiudicium vitioſum contractú approbaſſe quis videatur.l.cú de indebito. ff. de prob. cum alijs.eſtque pro hac doctrina tex egregius in.l.3.ſupr.de his quæ vi.met.ve cauſ. geſt.ſun. quo probatur eum qui vi fundú vendere fuit coactus, non carere actione quod metus cauſa, neq; videri cótractum approbaſſe, ſi pretium fundi venditi receperit, quoniam hic ne & pretium quoque perderet id recepit, non verò vt contractú probaret, furor enim eſſet poſt omnia perdere naulum. Hanc igitur tertiam concluſionem tenet gl.in illa. l.2.ibi, item quid ſi iuraui. & ſequuntur hanc opinionem Petrus & Cynus.q.3.Alber.in fine.Bart.nu.7. Bal.fi col.verſ.vlterius quęro. Ange.nu.8. Ful. nu.5. Faber verſ.ſed quid ſi iuraui Sali. & Paul.de Caſt. nu.6.Aretin.fi.col.& teſtatur hāc opinioné eſſe communé eá ſequutus Alexā.nu.8. quā etiam tenet gl.in. l. iſti quidem.in gl.ſeu mulier. ff. quod met.cauſ.

alia

alia in.c.authoritatem.in gl.magna.15.q.6. & hanc opinionem ſequuntur Aretinus conſi.24.nu.17.teſtatus eſſe communem Marcus Antonius Baue. de viribus iura. num.151.Maynerius in.l.nil conſenſui.nu. 13.ff.de regu.iur. Hippoly.ſingul.89.licèt gloſſ.ordinaria.in.c.ad audientiam. in gl. ad reſignationem. de his quæ vi.exiſtimet in promiſsione quoque iurata, habere locum text.in illa.l.2 & eius glo. opinionem probauit Antonius ibi nume.7.Sed superior opinio verior communiorque eſt, & eam quoque ſequuntur Hoſtienſ. Ioannes Andr.Ancharran.Imola.& Panormi. qui gloſſ.reprobant,licèt eius opinionem videatur iuuare.l.regia.28.ti.11.p.5. Ex quo & illud ſubſequitur, vt ſi quis ex inſtrumento guarentigio obligatus inſtanti executione ſoluerit, non videri contractum approbaſſe: potius enim vt executionis moleſtiã effugeret ſoluiſſe videtur. quod Bald.ibi obſeruauit.Corneus col.2.qui allegat text.in.l.Neratius.ff.de condict.ind. Hippolyt.ſingul.89.ſed cùm executioni apud nos exceptio metus opponi poſsit l.4.titu.8.libr.3.ordinam. Baldi doctrina ceſſare videtur.

26 Quarta concluſio.Non ſolùm ſoluens, verùm dilationem ad ſolutionem petens videtur contractum probaſſe, vt legi.2. quod met.cauſ.locus ſit,ſecundum Angel.ibi col.1.allegantem text.vulg.in.l.ad ſolutionem.de re iudicat.

27 Quinta concluſio. Soluens debitum ex contractu metu celebrato; non ſolùm non habet ſoluti repetitionem, ſed in futurum quoque contractum probaſſe videtur. ita enim voluit Iaſſon in.l.ſi ob turpem.col.2.in princip.ff.de condict.ob turpem cauſ. vbi inquit ille non inueniſſe ſe authorem huius difficultatis. Sed reuera licèt Iaſſon nullibi articulum hunc tactum affirmet, eandem opinionem tenet eleganter Baldus in.l.cùm fidem.numero.1. de non numer.pecun. vbi inquit hanc fuiſſe opinionem Nicolai de Matharel, quam etiam ſequitur Salicetus ibi numero.3. Riminald. neminem allegans conſil. 285.numero.23.volum.2. Et mihi placet, quoniam generalis eſt diſpoſitio text. in.l. 2. atque ad hunc caſum etiam videtur pertinere, atque ita hìc publico ſenatorum decreto fuit iudicatum.

28 Sexta concluſio.Solutio ſpontanea purgat metum contractus principalis, non ſolùm vt metus à principio videatur non interueniſſe, ſed etiam vt ſi interueniſſe conſtiterit, adhuc tamen ſolutione ipſa purgatus iam videatur. ita enim voluit gloſſ.magna ibi reprobans Irnerium, & gloſſæ opinionem ſequuntur omnes. & eſſe communiter approbatam teſtatur Paulus de Caſtro num.3. facta igitur ſponte ſolutione, nõ eſt admittenda probatio metus,quo contractus ipſe celebratus eſſe dicitur.

29 Septima concluſio. Non ſolùm ſolutio ſponte facta metum purgat, ſed promiſsio etiam pecuniæ ſoluendæ,quod vulgari illa ratione conſtat, qua paria eſſe cenſemus promittere vel dare. l.fin.ad.l. Falcid.C.l.ſi patronus.§.de illo.ff.de donat.

30 Octaua concluſio. Spontanea ſolutio purgat vitium contractus, etiam ſi errans quis in iure vel in facto ſoluerit, amiſit enim vtroque caſu actionem quod metus cauſa. ita enim voluit gloſſ.mag. in illa.l.2. quæ nec condictionem indebiti hoc caſu ſoluenti ſupereſſe exiſtimat. Sed hæc poſterior propoſitio videtur eſſe contra regulas communes, ex quibus vt damnum quis euitet, facti vel iuris error adſit, ſat eſt. l.iuris ignorantia l.error.ff.de iuris & fact.ignorant.l.ſed ſi me putem.ff.de condict.indebit. Præterea errans non videtur conſenſiſſe.l.ſi per errorem.ff.de iuriſdict.om.iud. Sed ſine conſenſu non poteſt induci approbatio contractus. Quare verior ſententia eſt contra gloſſ. vt ſoluens in hac ſpecie non poſsit repetere actione quod metus cauſa,ſed poſsit condictione indebiti. Propoſitionem hanc tenet Cyn ibi.4.oppoſi.

Bart.

Bart. nu. 5. Bald. 2. oppoſit. qui opinionem hanc communem eſſe innuit. Angel. num. 7. Fulg. num. 6. Salicet. & Paul. de Caſt. nu. 6. ad finem. Alex. nu. 10. teſtatus hanc opinionem cõmuniter teneri. Socinus conſ. 263. col. penult. verſi. ex quo fundamento colligitur. volu. 2. qui falſo exiſtymat hanc etiam fuiſſe ſententiam gloſſæ. Si igitur errans ſoluit vel in iure exiſtimans ſe exceptionem metus non habere, vel in facto, quoniam contractum ſine metu geſtum exiſtimauit, actionem quod metus cauſa non habet, ſed condictionem indebiti: ſed ſi ſciens ſoluat, neque condictione indebiti poteſt repetere, quoniam donaſſe videtur. l. cuius per errorem. ff. de regu. iur. atque hæc eſt communior omniũ ſententia.

31 Noua concluſio. Spontanea ſolutio facta vni cùm duobus promiſſum fuiſſet, purgat vitium contractus reſpectu vtriuſque. arg. tex. in. l. cum fundus. ff. de con. & demonſt. atq; ita. ſ. 2. interpretatur Rebuffus 3. tomo conſt. Gall. de reciſione contract. gl. 23. num. 10.

32 Superioribus addendum eſt, importunas quoque preces metui æquiparari, vt cõtractus reſcindatur, ex tex. in. l. Verb. extorta. ne filius pro pat. vbi gl. verbum, extorta, exponit de ſuaſſoriis precibus, quæ cùm importunæ admodũ ſunt, extorquere rem videtur; ſicuti metus ac minæ. Quare ſcribit eleganter Innocentius in. c. petitio. in princip. de iureiur. contractum ab vxore geſtum propter nimias preces mariti, reſcindi poſſe, ac ſi metu eſſet celebratus. & ſequuntur hanc Innocentij opinionẽ Vitalis de Camp. in clauſula, non vi vel metu. c. de metu tyranni. nu. 4. Matthæus de Afflictis deciſ. 60. nu. 2. Iaſſ. in. §. quadruplum. nu. 66. de act. Inſtitu. Lopius in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 81. nu. 2. & ſequit. Boerius deciſ. 101. nu. 10. Diegus Couarruuias epiſcopus Segobienſis de ſpod. 2. p. c. 3. §. 6. in fine. Seg. in. l. 1. §. ſi vir vxori. nu. 128. de acqui. poſſeſſ. Nam & eadem ratione, ſicut is qui alterum vi trahit ad ludendum, tenetur illi eo ludo acquiſita reſtituere, ita etiam qui nimia prece vel importunitate impulit colluſorem. quod eleganter Innocentius determinauit in. c. quia plerique. de immunit. eccl. nu. 4. cuius opinionem ſequuntur Imola in. c. clerici. num. 15. verſi. attende tamẽ. de vita & honeſt. cleri. Lopius vbi ſuprà nu. 6. & idem viſus eſt tenere beatiſſimus Thomas. 2. 2. quæſt. 32. art. 8. & hanc opinionem cæteri communiter ſequũtur. quod & eam ſequutus affirmat epiſcopus Segob. in. c. peccatum. de regul. iur. in. 6. 2. p. §. 4. nu. 7.

33 Vltimò adde, contractum in dubio nõ præſumi metu geſtum, ſed ſpontè, quod eſt manifeſtiſsimum vulgari illa ratione, ne in dubio præſumptionem *delicti* capiamus. l. merito. ff. pro ſo. quod in ſpecie probat text. iuncta gloſſ. fi. in illa. l. 2. de his quæ vi. & in. l. metum. eo titu. ſed cùm occultiſsimè metus inferri ſoleat leuioribus argumentis, vir bonus arbitrabitur iuſtum metum illatum fuiſſe. arg. tex. in. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re *milit.* c. fi. de teſt. cogen.

34 Imò verò ſcribit eleganter Innocent. in c. ſuper hoc. de renunt. nu. 2. verſ. inducunt autem pro ſe magis eſſe deferendum *teſtibus duobus deponentibus contractum* fuiſſe metu geſtum, quàm centum qui deponant ſpontaneam voluntatem. & idem videtur ſequutus Panor. ibi nu. 34. idem Panor. in. c. 1. nu. 12. de his quæ vi. Barbatius ibi Iaſſ. in præſent. nu. 5. & idem quoque voluit. Bal. in diuino illo conſilio ſchiſmatis poſito poſt rubricam. Si quis aliquem teſt. prohib. 1. par. nu. 22. atque idem Bald. in. l. obſeruare. §. proficiſci. 13. q. de off. procon. & legat. Albericus in. l. metum. nu. 4. ff. quod met. cauſ. qui hoc ſummoperè cõmendat. Angel. in. l. fi. in princ. numer. 3. ff. quod met. cauſ. Barbat. in. c. cauſam matrimonij. nu. 22. de off. deleg. Roman. in. l. ff. de arbit. nu. 22. Alexan. conſi. 156. nu. 3. vol. 5. ubi affirmat alios ſcribentes tranſire cum Innocentio. Felin. in. c. in noſtra. nume. 4. de teſtib. Lanfrancus de Oriano ſingulari Conſetus ſingul. incipienti mille teſtes. Fer

ratius

ratius caut.7.Ioann.de Neui.libr.2. Siluæ nup. nu.120.Rebuffus de reciſio.cōtract. gl.12.col.3.verſ.quomodo metus.2. tomo. Maranta.diſputatione.6.nu.36.Curtius in tract.de teſtibus.nu.117. Iaſſ. in. l. ſed & ſi quis.§.quæſitum.nu.11. ff. ſi quis caut. idē in.§.quadrupli.num.71.de act.Inſti. Philippus Decius in.l. in omnibus cauſis. nu. 12. ff.de reg.iur. idem in.c.fi. nu. 9. de appell. teſtatus communem eſſe opinionem hāc Innocentij, & conſi.100.numer.7.verſ.ſecundò dicitur. Lancellotus Decius in .l. turpia legata. in princip. ff.de legat.1. Alciat.3. reg. præſump.7. numero.5. Boerius deciſ.100.nume.3. epiſcopus Segobienſ.de ſpon.2.p.c.3.§.5.nu.10. Quorū omnium ea ratio eſt,quoniā teſtes deponentes de metu, deponunt quidem de re quam ſenſu corporeo perceperunt,videntes vim inferri,qui verò deponunt de ſpontanea volūtate,cùm res hæc in animo recondita ſit, vix eſt vt teſtes eam poſsint teſtificari.Præterea magis creditur duobus teſtibus deponentibus de affirmatiua,quàm decē deponentibus de negatiua.gl.vulg.in.l.diem proferre.§.ſi plures.ff.de arbit.quam ibi ſequūtur omnes.& multa in gl.illam ſcripſerunt Soc.reg.246.Ripa.in.c.cū eccleſia.nu.89.de cauſ.poſſ.& prop Pinel.in.l.2.de reſ.ven.3.par.c.4.nu.14.Curt.de teſtibus.nu.8 Eſt autē accipienda Innocentij atq; cōmunis traditio,præterquàm ſi præſumptio aliqua huic metus probationi contradicat, quo caſu ſeruanda eſſet regula cōmunis,vt iudex arbitretur,quibus maiorē fidē ſit adhibiturus,iuxta regulā vulg.tex.in.l.3.ff.de teſt.c.in. noſtra.de teſt. Cùm autem cōſtat metū in contractu interueniſſe, reſcindendus ille eſt, etiam ſi in eo ſint verba illa,nō dolo,non metu,nā eo caſu etiā clauſula illa cenſetur metu extorta,ſicut contractus ipſe principalis.arg.tex.in.l.doli mali.verſ, diuerſum.ff.de nouat.& ita voluit eleganter Bald.ad Specul.de appell.§.reſtat. additione incipienti. Cōfeſſus in tormentis.Socinus Baldi immemor conſil 263. colu.4, verſi.nec obſtat ſi dicatur.volu.3.Marant, diſput.6.num.35.

34 Deinde tu collige ex text, hoc non valere tranſactionem inter dominum & ſeruum, obſtat enim huic conuentioni domini poteſtas. Quare ex hoc text. colligit Baldus in .c. cùm contingat. numero 30.de iureiuran. abbatem non poſſe monacho obligari. & huic text. conuenit. l, Regia 6.titul.11. p.5. Sed contra text. hunc eſt text. in. l. cùm affirmes. infrà. de liber, cauſ.Gloſſ.fi.ſoluit hanc difficultatem, dicens valere quidem conuentionem inter dominum ac ſeruum ſi de libertate illa facta ſit,in reliquis non valituram. Sed hic intellectus gloſſ. ipſi non facit ſatis, quoniam neque ſuper hac cauſa ſeruus cum domino rectè paciſcatur. & gloſſ. opinionem teſtatur eſſe communiter approbatam Alexand.numero.6.Riminald.fi col. Curtius Senior numero 29. Quare reſpondet gloſſ.fi in.l. contraria non imponi neceſsitatem domino, vt pactum ſeruet, monendum tamen à iudice eſſe pacto ſtare. atque ita etiam text. illum intellexit Bart. in.l eſt receptum.verſi. ſed contra.ff. de iuriſ. omn. iud. Angelus ibi numero. 2 Alexand.ibi,numer.4.Iaſſon numero.7. communem eſſe hunc intellectum conſtat ex Curtio.ibi col 2.Zaſio numer.4. qui eum ſequuntur.

35 Ego verò longè aliter textum illum intelligendum eſſe arbitror, & primò concedo ipſe gloſſ. ac communem opinionem ſequutus,non valere pactum inter dominum ac ſeruum etiam ſuper cauſa libertatis,ſed in. l. cùm affirmes, exiſtimo pacto dominum obligari, ibi enim pactum initum fuit inter dominum & ſeruum, vt accepto nummo certæ quantitatis ipſam cum quadam filia ſua manumitteret, ipſe dominus ancillam manumiſit,quærebatur an & filiam iuxta placiti fidem teneretur manumittere.Communis gl. intellectus eſt, dicentis dominum non teneri filiā manumittere, ego contrà ſentio, qui conſidero vnico duntaxat pacto inter dominum & ſeruum conueniſſe

vt mater cũ filia manumitteretur. Cùm igitur dominus pactum implere cœperit, matre manumiſſa, cogendus eſt illud perficere manumiſsione filię. Quòd & ſi à principio pacto ſtare minimè cogeretur, cùm iam matrem manumiſerit, videtur cum ipſa tacitè conueniſſe de manumittenda filia iuxta placita inter eos conuenta, maximè cùm non gratis, ſed accepta pecunia manumiſsio facta fuerit: efficacior enim conuentio eſt, quàm pecuniæ interuentus. confirmat. l. cogi. §. ſi pater. ff. ad Trebellian. l. ſi quis ab alio. ff. de manumiſſ. l. ſi liber. de condict. ob cauſ. Atque hic intellectus noſter licèt ſit verus, tamen eſſe videtur, quem vnicè iuuat ratio tex. in. l. 1. §. cœpiſſe. ff. de pollicit. in. l. ſed Iulianus. in fine. ff. ad Maced. cum ſimilibus.

36 Sed iterum oppono text. in. l. ſi ſeruum. §. 1. verſ. ſi quis dederit. ff. de acqui. hæred. vbi valet pactio inter dominum & ſeruũ. Sed gl. 1. in. l. contraria. ſoluit hanc difficultatem, dicens ibi fuiſſe factam conuentionem cum domino futuro. & hunc intellectum ſequitur Bart. ibi, qui & in præſenti illum probat, & cæteri ſequuntur. & eſſe communem affirmat Curtius Senior, eum ſequutus numer. 29. tametſi Iaſſ. dubiam eſſe apud ſe hanc ſolutionem affirmat, & difficillimum contrarium eſſe hac ſolutione malè contentus Curtius Iunior dicat ad finem. Quòd ſi libertas naturaliter ſeruo debeatur, valere pactum de hac re inter ipſum ac dominum obtinuit. Poſt gl. in. l. cùm teſtamentum. in gl. mag. de iur. & fact. igno. quam Alex. huc allegauit nu. 6.

37 Sed licèt dominus ſeruo obligari minimè poſsit, princeps contrahens cum ſubdito ex conuentione iure optimo obligatur, atque cõuentioni ſtare tenetur, quod Guido de Suzà elegãter tenuit in. l. digna vox. ſup. de legi. quem ibi ſequuntur Cynus ad finem, & antiquiores omnes idem probarunt. item Bart. qui affirmat hanc eſſe veritatem. Bal. fi. col. Paul. de Caſtr. nu. 5. Bald. Paul. & Iaſſ. nu. 12. in. l. 1. ff. de conſt. princ. Albericus in. l. 1. nu. 19. ff. de off. procur. Cæſar. Panor. in. c. quæ in eccleſiarum, nume. 14. de conſtitut. teſtantur hãc opinionem eſſe cõmunem, eam ſequuti Paul. de Caſt. numer. 4. Zaſius nu. 5. in. l. princeps. ff. de legi. vbi Oroſcius nu. 13. teſtatur hanc eſſe communem opinionem. Iaſſ. in. l. 1. in principio. col. 1. ff. de pact. & eam ſequuntur Bald. conſil. 371. vol. 3. quiocioſe iudicio meo tranſcripſit omnia verba Cyni in illa l. digna vox. Iaſſ. in. l. ciuitas. numer. 5. ff. ſi cert. pet. Curtius in. l. 1. in principio. numer. 11. ff. quod quiſ. iur. Molyn. conſil. 41. nu. 10. Zaſius conſil. 10. nume. 6. vol. 2. idem de feud. 5. part. nu. 17. Licèt enim Deus ſubiecerit principibus leges, cõtractus *illis* minimè ſubdidit, quoniam *illis* obligantur, ſicut priuati. ita enim docuit eleganter Bal. in. c. 1. in princ. de nat. feud. idem Bal. in. l. 2. de ſeruit. ac aqua. nu. 40. Iaſ. in. l. ſi pecuniam. in princip. numer. 12. de condict. ob cauſ. Imò verò plùs ad fidem faciendam momenti principis oratio habet, quàm aliorum iuſiurandum, vt ſcripſit Iſocrates ad Nicoclem Regem. Quaptopter caſus veluti fortuitus eſſe videtur, ſi princeps veniat contra propriam conuentionem, quod eleganter refert *Alexan. conſil, 97.* volu. 3. num. 4.

Tametſi obligatio illa, quæ principem tenet ex contractu non ſit ciuilis ſed naturalis, quæ tamen effectum habet ciuilis obligationis. ita enim voluit eleganter Antonius de Butrio. in. c. 1. de probat. nu. 3. Imola ibi, nu. 2. Panor. nu. 1. Feli. nu. 3. & teſtãtur hanc opinionẽ cõmunem eſſe Decius ibi, nu. 1. Antonius Gomecius. 2. tomo variar. reſolut. c. 1. nume. 1. reclamantibus Baldo num. 2. Aretin. num. 2. qui & ciuili obligatione principem teneri exiſtimant, quos & Gometius ſequutus eſt.

38 Vltimo loco inuenio Bar. in. l. nemo prohibetur. nu. 3. ff. de except. notantẽ ex hoc text. poſſe actorem vti pluribus replicationibus cõtrarijs, ſicuti & reus pluribus exceptionibus vti poteſt. c. nullus pluribus. de reg. iur. lib. 6. Oportet autem text. hunc ita

pro

pro Bar. induci. Proba mulier ſeruum ſuũ in ſeruitutem redigere contendebat, in libertaté ſeruus proclamabat ex tranſactione inter ſe & dominam facta. Rurſus Proba replicabat metu tranſactionem illam fuiſſe factam, quòd ſi ſpontè facta fuiſſet, nihili tamen eſſe, vt quæ cum perſona ſerua fuerit expedita. Sunt autem hæ duæ replicationes ſibi contrariæ.

40 Notari autem hîc oportet ſecun. Bald. Paul. Alexand. Iaſſ. & poſteriores, quòd ſi quis plura in iudicio remedia proponat, ſatis eſſe vel vnum probari quod ſit ſufficiens ad obtinendum. Probat igitur text. hic communem praxim aduocatorum, qui in libellis pręfari ſolent, vt iudex ea quę ipſi referunt, pro veris habeant, aut certè eam eorum partem, quæ ſufficiens ſit ad obtinendum.

Summa rerũ. L. Si diuerſa.

1 *Poteſt ex vtriuſque partis conſenſu lis quæ fuerat tranſactione ſopita inſtaurari.*

2 *Neque requiritur hic actus retroſimilis, ſicut in contractibus nominatis.*

3 *Qua actione actor pecuniam repetat, quam dedit vt à lite diſcederetur, ſi communi conſenſu ad litem regreſſus fiat.*

4 *An partes in hac ſpecie recuperẽt ipſo iure actionem amiſſam, vel ope exceptionis.*

5 *Et quid ſit ſtatuendum cùm tranſactio fuit facta per acceptilationem.*

6 *Quare non valeat ſententia contra ſententiam lata, & tamen valet tranſactio contra tranſactionem.*

7 *Non valet ſententia contra ſententiam lata, etiam ex partium conſenſu.*

8 *Cùm in ſpecie huius. l. reditur ad litem, an ſit opus noua inſtantia, vel vetus ſit continuanda.*

¶ *L. Si diuerſa.*

Text. hic (quod Fulgo. inquit) difficiles habet paſſus, & ſubtiles, atque ex facto ſæpè contingentes. Et pulchram eſſe. l. haoc Iaſſ. affirmat, quæ nõ diuiditur. Sum-
1 matim hoc continet. Poteſt ex vtriuſque partis conſenſu, ad cauſam tranſactione terminatam lis reſtaurari. idẽ probat text. in. l. pupilli. §. 1. ff. de ſolut. Sed videbatur fauore litis finitæ ab hoc cõtractu nõ licere reſilire. l. fratris. ſup. eo. l. quamuis. j. eo. Sed ex vnius voluntate hoc verum eſt, non ſi vtriuſque partis cõſenſus accedat: quoniã fauor litium finiendarum & ſi è republica eſſe videatur, quæ ex priuatorum litibus, atque hinc prouenientibus diſſenſionibus ląeditur. l. ſi quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de cap. & poſt li. reuer. reuera principaliter fauorem partium reſpicit, cui illæ impunè poſſunt renuntiare. Rationem hanc dubitandi huic Cæſarum reſcripto ineſſe cenſuerunt Iaſſ. Curt. Iuni. & Alciat. qui eam taciti deſumpſerunt à Paulo de Caſt. nu. 1.

2 Collige tu modò ex tex. hoc. cũ Antonio ab Alex. 2. nota. quòd licèt in cõtractu nominato requiratur actus retroſimilis (quòd aiunt) pro cõtractus reciſione. l. ab emptione. ff. de pact. in cõtractu tamẽ trãſactionis qui eſt innominatus, reſoluitur cõtractus ex ſolo conſenſu: namq; hic nõ reſtitura pecunia receſſum fuit à tranſactione, nã ſtatim examinabimus in gl. 4. quo remedio pecuniã hãc repeti oporteat. & hãc opinionem verã eſſe Curt. Sen. affirmat, licèt dicat hoc in tex. non probari. tentet eã Curt. Iun. in princ. Alciat nu. 9.

Tres gl priores ſunt expoſitiuæ.

3 Ex gl. 4. tu collige, condictione indebiti eſſe repetẽdã pecuniã quam actor accepit vt à lite diſcederet, ſi cõmuni conſenſu ad litẽ reditũ eſt. allegat gl. tex. in. l. eleganter. in princ. 3. reſp. ibi, ſed etiã ſi reſoluta ſit tranſactio idem erit dicendum ff de condict. indebit. vbi gl. hoc idem ſentit allegas l. hãc. Bart. verò nu. 1. condictione ſine cauſa agi hîc exiſtimat, nã ſi datur res indebita propter falſam cauſam de præterito, Bart. inquit, datur cõdictio indebiti, vt illa repetatur: ſi verò ob cauſam de futuro quæ non fuit ſequuta, cõpetit cõdictio ſine cauſa. l. dedi. ff. de condict. cauſ. dat. quare Barto. opinionẽ cõtra gl. ſequũtur Fulg. nu 1. Pau. de Caſ. nu. 2. dicẽs, ꝙ doctores reprobãt gl. Alex. nu. 10. dicẽs gl. opinionẽ cõmuniter reprobari. & eſſe gl. opinionem cõmuniter

reprobatã teſtantur Iaſſ. nu. 3. Curt. Senior nu. 4. Rimin. col. 2. Curt. Iunior nu. 2. Alc. nu. 11. tametſi Rimin. certo quodam caſu. & generaliter Alciat. gl. opinionẽ defendere nitantur. Eſt autem prorſus inutilis hæc diſputatio hodie, cùm actionis nomen in libello neceſſariò non ſit exprimendum. l. 1. j. de formul. ſublat. c. dilecti. de iudi. maximè verò apud Regia hæc tribunalia, in quibus iudices vtrunque licet, veritatis atque æquitatis veſtigia aucupantes, moroſam iuris antiqui ſuperſtitionem non curamus, vel admonẽte nos ſanctiſsima Ioannis. II. cõſtitutione 11. tit. 1. lib. 3. ordinam.

4 Gl. ſi. diuiditur in quatuor partes: in prima allegat alteram legẽ huic conuenientẽ: in ſecunda quærit de quadã quæſtione: in tertia, de alia quæſtione diſputat: in quarta aliam profert. Secunda eſt ibi Sed nũquid ipſo iure. Tertia ibi. Item quid ſi ſublata. Quarta ibi. Itẽ quare ſecùs. Ex ſecunda particula tu collige, non redire partes ad trãſactionem recuperantes actionẽ amiſſam ipſo iure, ſed ope exceptionis: nã cùm tranſactione ſit actio ſublata, non perimitur eius effectus contrario conſenſu. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. oportebit veterẽ actionẽ intendere, cui ſi tranſactio obiecta ſit, replicabitur de noua cõuentione, quæ replicatio effectu ipſo cõfirmat veterẽ actionem. Gl. opinionẽ ſequũtur Cy. & Bart. nu. 2. Fulg. col. 2. Paul. nu. 2. teſtantur eſſe cõmunem, eam ſequuti Rimin. col. 2. Alex. col. 2. in prin. Iaſſ. nu. 4. Curt. Iunior nu. 2. tametſi Bald. ac Salicet. fundamenta quædam contra gloſſ. opinionem ſubtiliter induxerint.

5 Ex tertia particula gl. tu collige, quòd ſi prior actio ſit iam ipſo iure ſublata, quoniam fuit explicita tranſactio per acceptilationẽ, hoc caſu ex quadã æquitate dari vtilẽ actionem ei, qui eã amiſit, qua reum iterum adoriri poſsit. argum. tex. in. l. 1. & 2. j. ſi aduer. tranſact. vbi ſi minor reſtituat ſe aduerſus tranſactionem, reſtituitur eius aduerſario actio quædam vtilis. Sed Bart. nu. 3. pernegat leges allegatas in gloſſ. eius propoſitum probare, nam leges illas agere in reſtitutione conceſſa à lege, cui hoc propriũ peculiareque eſt, vt omnia reponat in priſtinũ ſtatum. l. ſi ſine. §. ſed quod Papianus. ff. de mino. Quare pro reſolutione huius articuli Bar. diſtinguit tres caſus quos ipſe proſequitur, cuius diſtinctionẽ quibuſdã carpentibus video cõmuniùs approbari.

6 Ex quarta particula gl. tu collige rationẽ quare non valeat ſententia lata contra ſententiã lapſam iam in rem iudicatã. l. 1. quãdo prouo. nõ eſt neceſſ. & tamẽ valet ſententia contra tranſactionẽ ex cõſenſu partiũ. Ita enim mentẽ gl. perceperunt Bar. & frequentiores. & eſt intelligentia hæc cõmunis, teſte Curt. I un. nu. 6. Seniore *num. 11.* tametſi Bal. & Pau. exiſtimẽt *quæſiſſe gl. hic,* quare valeat tranſactio contra tranſactionẽ ex conſenſu partium vt hîc, nec tamen valet ſententia contra ſententiam. & ſubdit rationem gl. quoniam iudicium redditur in inuitos, tranſactio autem, non niſi inter volentes concipitur.

7 Oportet autem notare ex hac gl. text. in illa. l. quando prouo. nõ eſt neceſſe. procedere, etiã ſi adſit cõſenſus partiũ. & ad hoc dicit Bal. 1. oppo. eſſe gl. hãc notatu dignã. Item Alex. nu. 3. Iaſſ. *multa allegãs* nu. 5. Rimin. col. 2. teſtatur eſſe comm. approbatã. Cur. Iun. nu. 9. & allegauit gl. hanc in hanc propoſitionem Bart. in. l. acta nu. 2. ff. de re iudi. Bal. in. c. præſentata. nu. 11. de teſtibus. & in. c. inter monaſterium. n. 2 dicẽs gl. hanc alibi nõ reperiri. de re iudi. Feli. ibi, nu. 16. ex quo conſtat hãc eſſe cõmunem opinionẽ. & eam quoq; ſequuntur Imola in. l. quod iuſsit. nu. 5. ff. de re iud. Iaſſ. dicens gl. hãc eſſe ſingularẽ in. l. admonẽdi. nu. 43. & in rep. nu 34. verſ in gloſſa. ibi, de iureiur. Decius in. c. quoniam contra nu. 38. de probat. Gregorius Lopius in. l 13 tit. 22 par. 3. in gl. Nõ vale. dicens notabilem eſſe gl. hanc, & ſingularem. & eſſe quoq; communem affirmat Iaſſ. eam ſequutus in. l. nam & poſteà. §. ſi damnetur. nu. 7. ff de iureiur.

8 Extra gl. quærit Bar. nu. 5. An in caſu huius tex. cũ actori prima actio reſtituitur, ſit locus

locus primæ inſtantiæ, quæ videbatur trãſactione finita, an verò inſtantia noui iudicij op' ſit. Quod videtur ex illis verbis cauſam ex integro agi. & ex. l. cùm mota. ſup. eod. Rurſus videtur veteré inſtantiã durare. ex. l. ſiue apud acta. j. eo. quare dicit Bar. dubitare ſe, neq; velle id modò determinare. Angelus verò nu. 2. determinat ad antiquam inſtantiã eſſe regreſſum, reſpondés huic tex. quòd etiã ſi cauſa ex integro agatur, id tamen eſſe accipiendum ex actis antiquis. Rurſus Paul. de Caſtr. inquit vidiſſe ſe pluries hac de re dubitari in examinibus priuatis, quoniam in punctis lex hæc cedere ſoleat. quare Paulus ipſe ita diſtinguit, quòd ſi ſit expreſſè inſtantiæ renunciatum, opus eſſe actori nouam inſtantiam inchoare. l. poſtquàm liti. ſup. eod quòd ſi inſtantię renuntiatum non ſit, & actio fuit ipſo iure ſublata per acceptilationem, erit etiam opus noua inſtantia, idem ſi nó fuit ſublata ipſo iure, impleuit tamen reus partes ſuas, vt in hac. l. quoniã pecuniam dederat.; quod ſi non impleuerit, & tunc antiquam inſtantiam eſſe continuandam. Pauli diſtinctionem ſequuntur Alex. nu. 6. Iaſ. in fine. Claudius nu. 5. & eſſe communem affirmat Curt. Iunior nu. 9. & mihi placet.

Summa rerũ. L. Vt reſponſum.

1 *Facta tranſactione per acceptilationem non poteſt actor redire ad veterem actionem, etiam ſi reus promiſſa non ſeruet.*
2 *Benignè eſſe reſpondendum interrogantibus.*
3 *Non rectè cauſam diiudicari poſſe, niſi conſtet de facto.*
4 *Gl. omnes expediuntur.*
5 *Quorſum accepetilationum vſus fuerit inuentus.*
6 *Petitio hereditatis & rei vendicatio, an eodem libello cumulentur.*
7 *Petitio hereditatis an ſit actio realis, an perſonalis.*

L. Vt reſponſum.

1 NOn diuiditur tex. hic, qui hoc continet in ſumma. Facta trãſactione per acceptilationé, nó poteſt actor redire ad veteré actioné, etiã ſi reus conuenta non ſeruet.

2 Ex primis verbis tex. tu collige, benignè eſſe reſpondendum his, qui aliquid interrogant. idé probat tex. in. l. precibus. de impub. & alijs ſub. l. ſi. ſup. de precib. imper. offeré. l. exprimere. j. de duob. re. Sed contrà eſt quod ſeueriter reſpondit Quintus Mutius Seruio Sulpitio in. l. 2. §. Seruius autem Sulpitius. ff. de orig. iur. ciuil. item Celſus Domitio Labeoni in. l. Domitius. ff. de teſtament. aut non intelligo inquit, aut valde ſtulta eſt conſultatio tua. Cynus in pręſen. reſpondet huic obiectioni (quę admodũ leuis eſt) ex ſententia quorundã iuriſcõſultos quoſdã ſubruſticos quidem fuiſſe, qua de cauſa ſeueriter reſpódebant, cótra Imperatores vrbanè atq; benignè. Verùm huic ſolutioni (quæ tamen nec ipſi Cyno placet) obijcit ſtatim Bar. tex. in. l. mercalé. C. de condict. ob turp. cauſ. vbi Imperatores quoque ſeueriter reſponderunt, neque credendũ vnquã erit antiquiſsimis illis iuris ciuilis parentibus vrbanitaté atque humanitaté defuiſſe; quæ doctis hominibus ſolet eſſe perquàm familiaris, humaniores enim reddit eruditio, quare recepta meritò Bar. ſententia hic eſt, mulieri vel ruſtico rogantibus benignè eſſe reſpondendũ, vt in hac. l. cum ſimilibus. ſed ſi interrogent aduocatus vel iuriſconſultus, quibus huic poſsit inertia imputari, ſeuerè, vt in legibus contrarijs eſſe reſpondendum. idem ſi aliquid cótra bonos mores interrogetur, vt in. l. mercalem. l. 2. j. de furt. ſicut & philoſophũ ſe profitenti durè admodum Diocletianus cum Maximiano reſpondit in. l. profeſsio. de mune. patrim. quod cótra diſciplinæ ſuæ inſtitutũ auaritia, atque tenacitate victus, munera quædã ferre recuſaret. Sũmus quoq; pótifex ſeuerè archiepiſcopo olim reſpondit. c. qua fronte. de appellat.

3 Collige deinde ex illis verbis, in ſere pacti exemplũ. nó rectè de cauſa poſſe iudicari, niſi de facto cóſtet, quoniã ex eo ius oriri ſoleat. l. ſi ex plagis. §. in cliuo ibi, reſpódi in cauſa ius poſitũ eſſe. ff. ad. l. Aquil. facta enim vel prudétiſsimos fallere poſſunt. l. 2.

ff.de iur.& fact.ignor.etiã eũ qui omnia iura in ſcrinio pectoris ſui tuetur.c.1.de cõſt. li.6.quare diligẽter iudicẽ pronuntiaturũ facta rimari conuenit.l.2.ibi examinantes factũ.de veter.li.12.Vnde qui veritatẽ cauſarum conijciunt,nõ facilè ad culpam veniunt,ſi facti veritatem examinẽt,in auth.vt defunct.ſeu fun.in princ.coll.5.Ex diuerſitate deniq; factorum iuris ſeparatio inducitur.l 1.ſi vnus ex plur appell.quare facta ſemper oportet probari,& articuli iuris econtra illi vidẽtur,in quibus ſine vlla probatione poſsit iudicari.Bald.in.c.ſæpè.de appell.n.3.Colligit præterea Paulus de Caſtro nu.3.argumẽtum pro aduocatis quos ruſtici adeunt,non afferentes inſtrumenta,quibus cauſam inſtrui oportet,nam oportebit eos vt reſpondeant inſtrumenta cauſæ,vt afferãtur præcipere,quo cliẽtibus aperire poſsint,an expediat eis cedere vel cõtendere.Tertiò nota,ad ſublatã acceptilatione actionẽ actorẽ redire nõ poſſe,etiã reo cõuenta non ſeruãte,neq; eſt hic locus regulæ cõmuni quæ nõ ſeruãti fidẽ,fidem nõ ſeruandã impunè permittit.l.cùm proponas.2.ſup.ð pac.c.peruenit.de iurei.quoniã neģat extincta ſemel actio reuiuiſcere.

4 Gl.1.colligit ex tex.hoc.benignè Imperatorẽ hìc reſpõdere.de qua re ſuprà dixim⁹.

Duæ gl.ſequentes,ſunt expoſitiuæ.

Gl.fi.diuiditur in duas particulas,prout duas cõtinet quæſtiones.2.eſt ibi.ſed quomodo potero.Ex prima particula tu collige,quòd acceptilatio perimit etiã actiones reales.& hoc etiam probat text.in.l.& vno.§.1.ff.de acceptilat.oportet tamen vt priùs deducatur hæc actio in Aquilianam ſtipulationẽ.Sed quærit in.2.parte gl.quomodo rem meã poſsim ego ſtipulari.Quæ reſpondet,non rem,ſed æſtimationem vel pretium mihi committi.& gl.opinionem ſequitur Barto.qui hoc exactè declarat & cõmunẽ eſſe affirmat Curt.Senior nu.12.

5 Sed dubitat Iaſſ.hic,quorſum acceptilationes fuerint proditæ,vt debitum ex vno contractu in alterum per Aquilianam ſtipulationem deducatur,cùm breuiùs ſine hoc circuitu liberatio hæc donatione potuerit expediri.Et reſpondet ille,ſi per donationem hæc fierent,inſinuatione opus eſſe,quæ in acceptilatione neceſſaria minimè eſt.Præterea eſſet liberatio hæc per donationẽ facta reuocabilis ex cauſis à iure permiſsis.l.fi.de reuo.donat.quę ceſſant facta acceptilatione.ſed Curt.Iun.Claudio atq; Alciat.hoc Iaſſonis documentũ non probatur,qui cõſiderãt in acceptilatione quoq; opus eſſe inſinuatione,alioquin viã fraudibus aperiri,vt ſine inſinuatione celebrentur donationes.Mihi Alciati traditio magis arridet,arbitrãtis tempore Galli Aquilij,qui hãc formulã inuenit,fuiſſe cõtractũ donationis innominatũ,*vt qui niſi* reſequuta actionẽ non pareret,quare inuenit ille formã,qua obligatio vndecumque cõtracta verbis extingueretur.Sed videtur hodie ocioſum eſſe acceptilationũ tractatũ,Parit enim donatio actionem etiam citra implementum.l.ſi quis argentũ.de donat.ĩ.Sed reſpõdet Claudius nu.9.legem illam in pacto liberatorio non procedere,quod alibi ipſe falſum eſſe demonſtrabo.Exiſtimo igitur acceptilationum *neceſsitatẽ iã* ceſſare,*maximè apud nos,* attenta lege Regia.3.tit.8.*lib.*3.ordinament.

6 Vltimò colligit Antonius ab Alexand.in præf.hoc in text.probari petitionẽ hæreditatis,atq; rei vendicationẽ eodem libello cumulari poſſe.atq; idem colligit Iacobi.nu.3.dicens ita ſe ſæpè practicaſſe,fuitque Angeli de Peruſio hæc obſeruatio in.l.qui interrogatus.nu.3.verſ.ideo ſemper cùm formo libellum.ff.de pet.hære.& eſſe hanc opinionem cõmunem contra gl.ibi affirmat Salic.in.l.2.ad finẽ.ĩ de pet.hæred.quã ibi tenet Paul.de Caſt.nu.3.Alexan.conſi.184.nu.2.vol.5.& præterea Iaſſ.in.§.actionum.num.218.de act.Inſtit.Sed text.hic hoc minimè probat,cùm poſtrema eius verba ita ſint accipiẽda,quòd acceptilatio tollit petitionẽ hæreditatis,& in rem actionem ſigillatim modò hanc,modò illam,quare contrarium tenent in præſenti Iaſſon,Alciatus & Claudius,Curtius Senior

numero

numer. 6.& fuit hæc opinio gl. ordina. in
l.2.in glo.ſingularum. in fine de pet.hær.j.
quæ in hoc allegat regulam tex.in.l.fundi
& in.l.fundum.ff.de except.& gl. illius o-
pinionem ſequuntur ibi Cin.ac Bald. nu.
5.Paul.de Caſt.in.l.regulariter.nu.13. ff. de
pet.hære. Alexan.conſ.89.n.2.vol. 2. Aret.
conſ.102.dubio.3.Purpurat. in. l. edita. n.
196.de edé.Ruynus conſ.174. col. penul.
vol.1.Rolandus à Valle.conſ.48. nu.7.di-
centes etiam virtute clauſulæ,omni melio
rimodo,has actiones cumulari non poſſe:
tametſi conciliare velit has opiniones ci-
uis meus Anto.Gome.in.l.45. Tauri. nu.
159.verſ.ſed pro concordia.

Subordinatè autem (quod dicũt) poſ-
ſunt hæc remedia cumulari, vt ſi in peti
tione hæreditatis obtineatur,intẽtata quo
que videatur rei vendicatio.nam & quæ-
relam inofficioſi teſtamenti & petitionẽ
hæreditatis hoc modo cumulari poſſe ob
tinuit. poſt ſententiam gloſſæ in. l. qui de
in officioſo.in gl.exercere.ff.de inofficioſ.
teſtamen.ad finem.quam præter ordina-
rios ibi ſequuntur Faber.nu.2.Angel.n. 6.
in prin.Initit.de inoffi.teſt. Paulus de Ca-
ſtro in.l.1.nu.2.Iaſſon ibi.nu.9.de inoffi.te
ſtam.infrà.idem Iaſſ.in.l. edita.nu. 30. de
edend. Decius ibi col.3. Alciat nu.87. Cor
neus.nu.28.Alexan.conſ.52.num.8.vol.2.
Iaſſ.in.§.præterea quaſdam.n.59.de actio.
Inſtit.tametſi Guillelmus de Cug.in.l.1.ff.
de inof.teſt. neq; ſubordinatè permittat
hanc cumulationem.& hanc opinionem
ſequuntur Bal.& Angel.in illa. l.qui de in
officioſo.Romanus.conſ.392.nu.17. Ca-
gnol.in rubrica.ff. de inoffi.teſtamẽ.n.12.
quoniam cùm actio tempore iudicij nõ
eſt nata,nec proxima ſpes eſt vt naſcatur,
pendente iudicio non admittitur cumu-
latio etiam ſucceſſiuo hoc modo. l. gem-
ma.ff.ad exhiben.ſed in ſuppremo hoc tri
bunali facilè hanc cumulationem admit-
teremus.

Admitteretur autem hæc rei vendica-
tionis & petitionis hæreditatis cumulatio
quocumq; modo propoſita,ſi altera pars
nil opponeret.nam quibus caſibus cumu
latio iure prohibetur,ſemper eã iudex ad-
mittet,ſi pars nil obiciat.quod Barto. fre-
quenter notauit in.l.edita.nu.23.de eden.
vbi Alexan.col.pe. & cæteri idem ſequun
tur.idem Bart.in.l. hos accuſare. §.omni.
bus.nu.5.ff.de accuſat.& in.l.1.§.accuſatio-
nem.nu.4.ff.ad Turpill.Alexan.conſ.89.
nu.2.vol.2. Felin.in cap. ſignificantibus.
nu.43.de libell.oblat.

7 Vltimo loco colligit Bart.ex hoc text. 1.le
ctione.2.notabi.petitionem hæreditatis eſ
ſe actionem miſtam.& videtur pro hac
Bar. ſententia tex.expreſſus in.l.hæredita-
tem.in quib.cauſ. ceſſet long. temp. præ-
ſcript.& fuit huius ſententiæ gl. ordina.in
l.ſed ſi lege.§.petitio.ff.de pet.hær.alia quę
nõ ſolẽt allegari in.§.1.in.gl.1.dꝰ officio iud.
inſtit.& videtur idem tenuiſſe Bart.in ru-
brica.ff.ſi cer.pet.col.1.vbi eãdem opinio-
nem ſequuntur Paul.de Caſt.& Alexan.
col.1.Curtius nu.13.Purpur.num.14 idem
voluit Bart.in.l.fi.nu.8.de execut.rei iud.
Alberi.in.l.cum multi.nu.2.ff ſi pars hær.
pet.Bald.in.l.2.col.2.verſ.oppono.de pet.
hær.infrà idem Bald.in.l. hæreditatis.col.
1.verſ.quæro hic de pet.hęre.infrà.vbi idẽ
videtur ſenſiſſe Bart.Fulg.in.l. fi. de codi-
cill. Alexan.in.l.ſi finita §.Iulianus.nu.113.
ff.de dãm.infect.Areti.in.l.3.§.genera. col.
4.ff.de acqui poſſ.quorum opinio proba
ri videtur expreſsim in illa.l.hæreditatis.j.
de pet.hære. Vera tamen ſententia eſt peti
tionem hæreditatis eſſe actionẽ merè rea-
lem,licèt præſtationes quaſdã perſonales
contineat.quod probatur in.l.ſed ſi lege.
§.petitio.ff.de pet.hære. Petitio. hæredita
tis (Vlpianus inquit) in rem actio eſt,tamẽ
præſtationes quaſdã perſonales habet.l.ſi
autem §.ſed et is.ff.de rei vẽdicat.ibi. cum
enim in hæreditatis petitionem quæ &
ipſa in rem actio eſt.atq; ita tenet Bart.ſibi
hic pręter morem malè conſtans in illo.§.
petitio. idem Bart.in.l.veluti.num.2. ff.de
pet.hær.idem Bart.in.l.ſi quis vi.§.differẽ
tia.ff.de acqui.poſſ.nu.5.Bald. dicens hãc
tenere doctores in illa.l.hæreditatis. col.1.

Paulus de Caſtro in l. ſi à patre. §. ſi poſſeſſor. nu. 3. ff. de pet. hæredit. teſtatur hanc eſſe communem opinionem eam ſequutus Angel. de Areti. in. §. ſed iſte quidem. num. 3. de act. Inſtit. vbi idem Iaſſ. num. 42. idem Iaſſ. in. l. fi. num. 14. de codicill. idem Iaſſ. in. §. item Seruiana. nu. 141. de act. & in l. nam & poſtea. §. ſi petitor. in prin. ff. de iureiur. idem Iaſſ. in rubrica. ff. ſi cert. pet. n. 13. epiſcopus Segobienſis neminem allegans in pract. queſt. c. 12. in prin. atq; hæc verior eſt & communior opinio. Cui non obſtāt text. in l. hæreditatis petitio. & in l. hæreditatem. quoniam ibi non dicitur quòd petitio hæreditatis ſit miſta abſolutè, ſed quod ad effectum præſcriptionis duntaxat, hoc eſt, vt triginta annis non breuiori termino præſcribatur. atq; ita tex. illum declarant communem ſententiam ſequuti. Balbus de præſ. 4. p. 4. part. q. 16. nu. 1. Gometius in. §. quædam. num. 28. de act. Inſt. tex. autem noſter nil priori opinioni omnino ſuffragatur.

Summa rerum. L. Cauſas vel lites.

1 *Tranſactio reſcripto principis non offenditur.*
2 *Idem eſt in ſententia quæ tranſiuit in rem iudicatam.*
3 *Statutum præterita quoq; negotia comprehendens, ad cauſas tranſactione deciſas non pertinet.*
4 *Mandatum principis iniuſtum non meretur executionem.*
5 *Sed. l. hanc non procedere ſi princeps facta ei ſupplicatione cum expreſſione factæ tranſactionis cauſam committat.*
6 *Derogante principe alicui legi, an eius. l. ſpecialē mentionem fieri oporteat.*
7 *Cauſa à lite quomodo diſtinguatur.*

L. Cauſas vel lites.

1 NOn diuiditur text. hic, quoniam vnica conſtat contextura. Ex quo tu collige legitimam tranſactionē reſcripto principis non offendi: nunquam enim principes volunt ſopitas iam lites ſuſcitari. c. expoſita. de arbit.

2 Idem eſt in ſententia quæ tranſiuit in rem iudicatam, quæ reſcripto principis minimè tollitur. l. fi. C. ſenten. reſcin. non poſſ. l. 1. vt lit. pende. l. fi. de erro. aduocat. l. regia 5. tit. 24. p. 3. Sed neq; lapſus fatalium principis reſcripto ſolet reparari. l. ne quis arbitretur. C. de tempo. appellat.

3 Quare ſtatutum ad præterita quoq; negotia ab ipſis ſtatuentibus extenſum, ad ea quæ tranſactione ſopita ſunt, non pertinet. l. 1. §. fi. ff. ad Tertulli. quorum ea ratio eſt, ne videatur princeps cuiquam ius ſuum auferre, quod facere velle nūquam præſumitur. l. nec auus. de emācip. *liber. l.* quoties. de preci. imper. *offeren. l. 2. §. merito. ff. ne quid in lo. publ. & præſumūtur* quidem reſcripta hæc à principibus impetrata per importunitatem ac ambitionem quandam. l. 1. de pet. bon. ſubl. lib. 10.

4 Quare mandatum principis iniuſtū executionem non meretur, niſi ſecunda iuſſio interuenerit. in authent. de mandat. princip. §. ſiquis autem. coll. 3. l. ſi vindicari. C. de pœn. c. ſi quando. de reſcript. & eſt apud nos pulchra lex. 29. tit. 4. *lib. 2.* ordinament. præcipiens ne iudices obtemperent reſcriptis principalibus, quibus lęduntur iura partium, niſi illa apud regios ſenatores fuerint inſinuata: quod ſi quādo regia maieſtas in præiudicium tertij decreuerit, liberum eſt ei, qui reſcripto illo grauari ſe contendit, illud ad regij ſupremiq; ſenatus referre, apud quos integerrimè de hac cauſa diſcutietur, atq; ſi ita eis viſum fuerit, reſcripti illius vſum prohibebunt: imò & ſi tertia iuſſio à rege proceſſerit, nō oportebit ſi iniuſta ſit, eam exequi. l. 4. tit. 2. lib. 7. ordinament.

5 Limitabis tu tamen tex. hunc, vt non procedat, ſi princeps facta ei ſupplicatione cùm expreſſione factę tranſactionis cauſam iterum cōmittat cognoſcendam, quo caſu cenſetur ille tranſactionem ipſam irritaſſe. quod glo. hîc & cæteri ſatis inſinuāt. & eſſe communem opinionem teſtatur Alciatus eam ſequutus. nu. 8. Perpendet igitur

igitùr hoc caſu iudex iuſtitiam factę tranſactionis, quam ſeruari ſemper iubebit, ſi ſine vitio fuerit concepta.

6 In qua re non facilis diſputatio eſt, an oporteat principem huic l. derogare nominatim, an verò ſatis ſit eum dicere, non obſtantibus legibus quibuſcumq;. Et glo. ſi. in pręſ. exiſtimat ſpecialem hac de lege fieri oportere derogationem. & Bar. 2. lectione inquit, ſigna iſtam gl. quia eſt valde ſingularis. & idem quoq; voluit gl. in authé. hoc inter liberos. j. de teſtament. Alij contrà exiſtimarunt ſatis eſſe principé reſcribere ex certa ſcientia, licèt nó vtatur clauſula derogatoria. ita enim voluerunt quidam antiquiſsimi gloſſematarij, quorum traditionem refert gl. in l. fi. ſup. ſi cont. ius vel vtilit. publ. & videtur horum ſententia probari in l. idem Vlpianus. 6. 1. ff. de excuſ. tut. ſed hæc opinio communiter non tenetur ſecúdú Bar. in dicta l. fi. n. 4. qui legi. idem Vlpianus. verè reſpondet agere eam in beneficio neminem lędente.

Sed meliùs Bart. in extrauagant. ad reprimendum. verbo, non obſtantibus. ſatis eſſe ſi dicatur non obſtante leg. aliqua quæ ſit in contrarium. atq; idem tenet idé Bart. in illa. l. fin. num. 4. vbi idem iudicio meo videtur tenere gl. magna alia relata ad text. in. l. ſi quis in principio. in glo. accipiat. ff. de leg. 3. non tamen eſſe neceſſe vt derogetur legi causas vel liter. vel alij legi nominatim. atq; hanc opinionem teſtantur eſſe communem Fulgo. in illa. l. fi. nu. 5. Pául. de Caſt. in præſ. nu. 2. & eam tenet allegans alios Feli. in. c. nonnulli. in princ. de reſcript. & videtur pro ea text. in. l. 2. de præſcrip. 30. vel. 40. an. quem ibi expendit Ang. nu. 2. & hoc iure vtimur, namq; in hanc formam fiunt hodie derogationes à noſtris principibus.

Y es nueſtra voluntad que aſsi ſe haga y cumpla, no embargante qualeſquier ordenanças prohibiciones o vedamiento, eſtilo, vſo, coſtúbre, o otra coſa q̃ en cótrario deſto aya, q̃ nos diſpéſamos có ello, y lo abrogamos y derogamos caſſamos y annulamos, e damos por ninguno e de ningú valor y effecto para lo q̃ a eſto toca quedando en ſu fuerça y vigor para lo demas. Neq; neceſſum vnquã fuit ſpecialé legis alicuius facere derogationem.

7 Sed cùm tex. hic cauſas à litibus diſtinguere videatur, differétia quæ ſit inter hęc videamus. Et gl. 1. laborat ſatis, conſtituendo differentias inter hos terminos, quæ in hac differécia permanet, vt cauſa propriè dicatur poſt litem conteſtatam, lis & antea & poſt. & gl. opinioné ſequútur Ray. Butri. Bal. & Salicet. Bart. verò exiſtimat litem ſolùm dici poſt conteſtationem, cauſam cùm ſit generalius nomen & ante & poſt. & Bart. opinionem ſequuntur prope omnes poſteriores. & communem eſſe teſtantur Alexan. nu. 2. Curtius Senior. nu. 3. Iacobi nu. 2 Curt. Iunior. n. 7. Alciat. nu. 14. Decius. in rùbrica. de iud. ext. nu. 4. allegat Bart. text. in authen. qui ſemel. quo. & quan. iud. vbi hoc videtur probari. tex. in c. ex parte. 30. de verbo. ſignifi. vbi lis dicitur, in qua conteſtatum eſt à partibus. & eſt ad idem tex. in. c. ſuper quæſtionum. iúncta glo. in parte litis exordium. de offi. delegat. in. l. aperuiſsimi. ibi antequã lis inchoetur. de iudi. in. l. edita. ibi ſpeciem futuræ litis. de eden. cauſam verò & ante litem conteſtatam dici probat tex. in. c. forus. de verbo. ſignifi. in. l. 2. §. ſin autem in medio. de iura. calum.

Sunt tamen vix certi caſus, in quibus lis dicitur etiam ante conteſtationem, népe vt litigium inducatur, vbi ſola petitio ſat eſt. auth. litigioſa. de litig. ité ad perpetuandam iuriſdictionem delegati. l. more ff. de iuriſ. om. iud. c. gratum. de offi. delegat. & vt eadem inter eos apud quos præuentioni locus eſt videatur pręoccupata. c. propoſuiſti. de for. comp. item ad inducendam pendentiam litis. cle. fin. vt lit. pédent.

¶ Summa rerum. L. Cùm proponas.

1 *Non ſeruans tranſactionem, accepta reſtituit, & tenetur præterea ſtare tranſactioni.*
2 *Religioſi regulam tranſgredientes in pœnā cõmittunt, periuri verò non ſunt.*
3 *Clauſula, rato manente pacto, vtilis eſt pro prima contrauentione duntaxat.*
4 *Clauſula, rato manente pacto, an impediat moræ purgationem.*
5 *Clauſula, rato manente pacto, ſolùm prodeſt obſeruanti contractum.*
6 *In contractibus bonæ fidei an ſemper ſubintelligatur clauſula, rato manente pacto.*
7 *Declaratur glo. verbo habeas.*
8 *In alternatiua remediorum electio eſt eius, cui illa remedia dantur.*
9 *In alternatiua quoq; ſummarum electio eſt creditoris, ſi illa ſit poſita in prouiſionem creditoris.*
10 *Libellus alternatiuus an in iudicio admittatur.*
11 *Aduerbium, ſtatim, poſitum in hac l. an aliquid ſignificet.*

¶ *L. Cùm proponas.*

Diuidi poteſt tex. hic in tres partes principales. In prima ponitur facti ſpecies quæ præbuit cauſam trãſactioni inter Marcellam & Titiã. In ſecũda deciſio. In tertia ratio deciſionis. Secunda ibi, perſpicis ſiquidem. Tertia ibi, quod ſi nil tale conuenit.

1 Ex principali parte text. tu collige non ſeruantem tranſactionem teneri accepta reſtituere, & cogi præterea ſtare tranſactioni. Idem probat text. vulg. in l. qui fidem. ff. de tranſ. quibus conuenit. l tit. 18. par. 5. Sed contrà tex. hunc oppono tex. in. l. reſcriptum. §. ſi pacto. ff. de pact. vbi alterutro quis debet eſſe cõtentus, vel quòd pacto ſtetur, vel quòd pœnę habeat exactionem. Idem probāt text. in. l. apud Celſum. §. Labeo. ff. de dol. excep. in. l. 1. §. fi. ff. de ſtipula. ſeruor.

2 Vnde religioſi, in quorum regula continentur aliqua præcepta ſub certa pœna, præcepta illa tranſgredientes, periurium (& ſi regulæ obſeruationem iurauerint) minimè incurrunt, neq; lethali culpæ ſubduntur: ſat enim eſt pœnam in eos committi. ita enim voluerunt Hoſtien. & Ioã. Andr. in. c. relatum. ne cler. vel monach. Iaſſ. in. §. item ſi quis poſtulante. nu. 78. de act. Inſtit. Mathe ſel. ſing. 78. Decius in. ca. nam concupiſcientiam. 2. lect. nu. 6. de cõſtitut. Gome. in. c. 2 in prin. nu. 60. de conſtit. lib. 6. Sed hanc difficultatem ſuſtulit in præſ. clauſula, rato manente pacto, quæ fuit à contrahentibus addita tranſactioni, quæ hoc efficit, vt vtrũq; poſsit peti, & quòd pacto ſtetur, & quòd pœna cõmiſſa exigatur. ita enim. l. hanc interpretatur glo. habeas. in præſenti, quam cæteri ſequuntur. & videtur idem probare text. in. l. ita ſtipulatus. verſ. quod ſine dubio. ff. de verbo. obligat. Cui clauſulæ & *iuramentum* par eſt, cui & ea virtus ineſt, vt *clauſulæ, rato manente pacto, vicem habeat*. l. ſi quis maior. ࠀ. cod. Item ſi prima actio ſit ipſo iure ſublata, qui rumpere vult tranſactioné, reſtituet accepta, & non aget in iudicio. l. vbi pactum. ࠀ. eo. quos caſus glo. exceptio hic enumerauit.

3 Sed hic ſolet in quęſtionem vocari, an ſi ſubiecta clauſula, rato manente pacto, conuentioni ſemel ſit contrauentum, & ita pœna ſit iam commiſſa, an ſi iterũ conuentioni contra fiat, *pœna iterum impunè ſit exigenda rato manente pacto*. Et in hoc illa ſentẽtia verior receptiorq; eſt, clauſulam hanc vtilem ſolùm eſſe pro prima contrauentione, non pro ſequentibus. argumento regul. vulgat. in. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de ver. ſig. l. cũ qui Kalendis. in prin. ff. de ver. obligat. niſi adiecta quoq; illa clauſula ſit, toties quoties. ita enim determinat eleganter Salicet. in. l. quoties ab omnibus. nu 6. de fideicommiſ. & eſſe cõmunem opinionem hanc teſtantur Iaſſ. in. l. qui fidem. nu. 7. Oroſcius. nu. 2. ff. de tranſ. quam optimè probat tex. egregius in. l. ſi duo. §. ſemel. ff. de arbit. quem allegat glo. fi. in illa. l. qui fidẽ. quæ huius quoque opinionis mihi fuiſſe videtur. tenet hanc opinionem Alexã. in. l. ſemel mora. num. 5. ff. ſoluto mat. Roma. in rubrica. ff. de arbit. nu. 44. qui propter hæc verba bis

pœnam

pœnam exigi arbitratur, vt infinitas euitetur. vulg. l. fideicommiſſa. §. ſi quis decem. ff. de leg. 3. cum alijs. vtile igitur erit notarium admonere, vt hanc clauſulam contractui inſerat.

4 Sed ſubiecta clauſula hac, rato manente pacto, an impediatur moræ purgatio. Et dicitur glo. in. l. id quod pœnæ. ff de ſolut. tenuiſſe ſubiecta clauſula hac non eſſe locum legibus quæ permittunt moræ purgationem. ſed & idem aiunt Dynum determinaſſe in. l. qui Romæ. §. duo fratres ff. de ver. obligat. & ſequuntur hanc opinionem Bal. in. l. ſi pacto. col. 3. de pact. ſup. Beſutius & Iaſſ. in. l. ſi inſulam, num. 28. ff. de ver. obligat. & ibi hanc opinionem eſſe cōmunē affirmat additio. Bar. in verbo, prędicta vera. & ſequuntur eam Ripa. nu. 80. Crotus. n. 60. Sed altera opinio verior eſt, vt clauſula hæc minimè impediat moræ purgationem ex tex. in. l. 3. verſ. & generaliter. ff. de eo quod cer. loc. vbi probatur in actionibus arbitrarijs, in quibus id quod intereſt ſimul petitur cùm principali, adhuc admittitur morę purgatio. Secūdo loco inducitur text. in. l. ſi cum dies. §. fin. ff. de arbit. vbi probatur in pœna quæ apponitur in cōpromiſſo eſſe locum moræ purgationi, & tamen illa petitur ſimul cum principali. l. ſi quis rem. ff. eo. tit. Tertium argumentum eſt, quòd quando pœna cōuentionalis eſt maior ſorte ipſa principali, poteſt peti debitum principale ac etiam pœna in eo quod excedit. l. ſi quis à ſocio. ff. pro ſo. l. prædia. ff. de act. empt. & tamen moræ purgatio eo caſu locum habet. l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de ver. oblig. quare opinionem hanc tenet Bart. in. l. ſi inſulam. 2. quæſt. nu. 17. ff. de verb. obligat. Angel. ibi. in repet. nu. 14. & eam ſequuntur Imol. nu. 49. Alexan. nu. 31. cōmunem eſſe teſtantur Claudius ibi. nu. 46. Iacobus de Nigris. nu. 242. Ioan. Hannibal. n. 147. & eam ſequitur Zaſius ibi. num. 10. qui addit text. in. l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verb. obligat. & eam videtur ſequutus Iacobi. in præſ. nu. 5. in fine, remittens ſe ad Bart. in illa. l. ſi inſulam. communem præterea eſſe opinionem hanc teſtantur Alciat. in. l. ſi pacto quo pœnam. ſup. tit. 1. Oroſci. in. l. qui fidem. nu. 8. ff. de tranſact.

5 Illud præterea hîc eſt obſeruatione dignum, quòd etiam ſi clauſula hæc, rato manente pacto, ſit à principio communis partibus ex poſt facto ſolùm prodeſt contractum obſeruanti. quod Bart. notauit in illa. l. qui fidem. nu. 10. vbi Iaſſ. 1. notabi. allegat multos idem tenentes, qui nu. 6. affirmat eam eſſe communem opinionem. idq; ſentit gl. ibi, quam dicit eſſe communiter approbatā Alex. in. l. ſemel mora. nu. 5. ff. ſolut. mat. idem ſequitur Alexan. cōſ. 115. nu. 8. vol. 4. vbi Carolus Molinęus plures allegat qui idem voluerunt. teſtatur eſſe communem eam ſequutus Corneus conſ. 248. nu. 11. vol. 4.

6 Vltimò adde, quòd in omnibus contractibus bonæ fidei ſemper ſubintelligitur clauſula hæc, rato manente pacto. & ſi à partibus adiecta non ſit. Bald. eleganter in. l. ſi pacto. nu. 8. verſ. quid dicemus. de pact. ſup. qui in hoc allegat text. in. l. prædia. ff. de act. empt. & illam Bald. deciſionem ſequitur Iaſſ. in illa. l. qui fidem. nu. 8. licèt in præſenti dicat. nu. 4. non audere ſe eam firmare Marcus Mantua. in. l. ſi quis maior. col. 1. infi à eo. neminem allegans. & eam quoq; probat Curtius Iunior hîc in his quæ ad Paulum de Caſtro adiecit, licèt idem in lectione contra teneat. num. 5. reſpondens textui in. l. prædia ne Bald. opinionem probet. Bal. quoq; opinionem libenter improbat Alciatus. n. 4. nec illa placet Lācelloto Decio. ſi col. verſ. dicūt hic. Mihi certe merum commentum hoc eſſe videtur, & quod nuſquam admitti oporteat, nam eſt contra tex. in illa. l. prędia. vbi venditor non poteſt vtrumq; conſequi & rem & pœnam, quod illi quidem licet, ſi ſubintelligeretur clauſula hæc, rato manente pacto. Eſt autem vtiliſsima hæc clauſula pro omnibus cōtractibus. Sed in compromiſsis non habet locum vt ſimul petantur res & pœna vel pœnæ & quod de-

detur exceptio,ſed hoc operabitur,vt pœna ſæpiùs cómittatur. Ita enim voluit Iacobus de Raue.& poſt eũ Cinus in.l. cum antea.de arbit. Vitalis de Cãpanis in clauſula,rato manente pacto.nu.8.ego contra ſentio cum Bald.in.ca.1.nu.3.de arbit.

7 Gl.omnes ſunt expoſitiuæ vſq; ad gl. verbo.habeas,quam in prima parte ſup.explicaui.Ex ſecunda parte in verſ. ſed quid ſi eſt ſtipulatus.tu collige,quòd ceſſante clauſula,rato manente pacto,ſi is qui accepit ex cauſa tranſactionis aliquam quãtitatem contraueniat conuentioni,eſſe in poteſtate alterius vel data repetere,vel cópellere aduerſariũ vt placitis cogatur ſtare.ex.l.eleganter.§. ſi quis poſt. ff.de condict.indebit.& gl.huius opinioné ſequútur Bart.nu.3.Bald.fi.col.communem eſſe teſtantur Alexan.nu.3.Riminal.penul. co

8 lum.Curtius Iunior.nu. 7.Ex quo notant ipſi,quòd licèt regulariter in alternatiua obligatione ſummarum electio ſit promiſſoris.l.plerumq;.verſi. ſi. ff. de iur.dot. in alternatiua tamen remediorum electionem eius eſſe,cui illa remedia competũt, & ita tenere omnes affirmat Curtius Senior.nu.9.quam opinionem expreſſè probant text,in.l.quod in hærede.§.eligere.ff. de tribut.l.vnica.ſi ſeru.exter.ſe emi mãd. vbi eum text.expendit Bal.10.oppoſit.l. ſi ſeruus.§.cum homo.ff.de leg.primo.pulcher tex.in.l.3.§.& generaliter. ff. de eo qđ cert. loco.vbi illa ratio redditur:quoniã ſi eſſet electio promiſſoris,agẽte actore vno remedio,reus exciperet, alio eũ remedio agere oportere, & ita eluderetur intentio actoris.

9 His addunt Paulus de Caſtro. num.4. Iaſſ.nu.6.Curtius Senior.nu.9. quòd etiã in alternatiua ſummarum electio eſt creditoris,ſi alternatio illa ſit poſita pro ſecuritate ipſi⁹ creditoris:vt ſi debitor promittat cẽtum ad paſcha,vel dare pignora,nã creditor eliget an pignora velit ſibi dare vel cẽtum. & fuit doctrina hæc Bart. poſt Guillel.de Cugno.in.l.quamuis.nu. 2. ff. de pigno.act.quam ipſi argumento text. illius confirmant.& idem ſequuntur ibi Alber.Fulgo.& Paul.de Caſt.& teſtantur hanc opinionem eſſe communem Iaſſ.n. 5.Ripa.nu 3 in.l.4.§.ſi ex conuentione. ff. de re iudicat. communem eſse teſtantur eam ſequuti Iaſ.in.l.1.nu.7.ff. qui ſat. dar. cogant.Gualde.de art.teſtan.tit.13.caut.13. & eam ſequútur allegantes alios Euerar. in topi.c.49.col.3. verſ. tertio hæc regula, Tiraquell.de vtr.retract.1.par.§.3.gloſ.3.n. 16.Maranta in.l.ſi actor.nu.34.ff.de procurat.noſter Gometius lib.2.varia.reſo. c.11. nu.57.& eſse communem præterea teſtatur Rubeus conſ.137.nu.2.quam optimè probat text.in. l.cauſam.§.Puellam.ff.de manumiſ.quem in hoc dicit eſse notabi. Iaſ.in.§ huic autem.n.10.de acti.Inſt.idem videtur probare text.in.l.qui legati. ff. vt in poſſ.legat.atq; hæc opinio mihi placet, tametſi contrariam teneant nonnulli ex text.in.l.cum colono.ff.qui.mod pig. vel hypoth.ſoluit. qui cómuni ſententiæ minimè refragatur, cum ſponte ibi curator fideiuſsorem acceperit.Idemq; eſt in electione gratiarum,quę ſemper dabitur creditori:vt ſi papa concedat alicui gratiam canonicatus Toletani, vel *Hiſpalenſis.c.* gratia.de reſcrip.*lib.6.Idem eſt ſi princeps* concedat alicui officium rectoris vel ducis, nam eius erit electio.Bald.in. l. 1. ff. de conſt.prin.

10 Deinde collige ex text.ibi.ac petas vel pacto ſtari vel accepta reſtitui.quòd hæc propoſitio diſiunctã neceſsariò reſoluitur in coniunctam:hic enim ſubiecta clauſula,rato manẽte pacto, vtrumq; petebatur, & vt pacto ſtaretur,& accepta quoq; reſtituerẽtur.quod ad l.hanc notarũt Fulg. Paul.de Caſt.Alex.& Iaſ.Quòd ſi propriè tex.hunc diſiunctim accipiamus,vti eum interpretari malunt Riminal. Curt. Iun. & Alciat.probat text.hic admitti in iudicio libellum alternatiuum,quod eſt contra regulam tex.in.l.vbi autem.§. qui illud aut illud.ff.de ver.oblig.vbi id notat Bar. in.l.prætor.§.quod autem.ff.de iniur. vbi idẽ Bar.obſeruauit.& eſt gl. in.c. Abbate,

de

de ver. ſignif. lib. 6. Sed ideo hic admitti libellum alternatiuum Bal. exiſtimauit. 6. col. verſ. vlterius nota. quoniã natura cõtractus ita ferebat, nam & cõditionalis libellus admittitur inquit Bald. vt ſi centũ petam, & ſi illa non dentur, pœnam promiſſam. quod notari ſolet in. l. 2. §. item ſi in facto. ff. de ver. obligat. idque ex natura contractus. & opportunè hic addit Rimi. col. 1. deceptũ vltra dimidiam iuſti pretij alternatiuum libellum offerre ſolere, quo petit rem ſibi reſtitui, vel iuſtum pretium ſuppleri. l. 2. de reſ. vendit. Secũdo reſpõdet Iaſ. n. 2. ex Anto. ab Alex. admitti hic libellũ alternatiuũ in reo, ſuperiorẽ regulã ppetuã eſſe in actore. Et licèt hoc non placeat ipſi Iaſſ. id tamẽ ſequuntur Curt. Iun. col. 1. Alciat. n. 8. quoniam liceat reo exceptionibus contrarijs vti, non tantùm alternatiuis. l. nemo prohibetur. ff. de except. cap. nullus pluribus. de reg. iur. lib. 6. quod etiã Riminal. hic placere video. col. 1. nec Iacobino diſplicet. n. 2. Admittitur præterea libell' alternatiuus ſicut & generalis, ſi pars id minimè opponat. quæ doctrina receptior eſt in. l. edita. ſup. de eden. Et id notat Alciat. in præſ. n. 6. Item ſi veroſimiliter actor dubitet de iure ſuo, ſuſtinendus erit libellus alternatiuus. l. 1. §. qui autẽ. ff. quorũ legat. quẽ tex. optimè declarauit Alexã. in. l. fi. nu. 6. de codicill. vel ſi in qualibet alternatiui libelli parte actoris intẽtio rectè cõfirmata ſit. c. tertio loco. de probat. quẽ tex. allegarunt huc Riminal. & Alciat. qui & illum caſum meminere, cùm duo remedia alternatiuè proponuntur, quorũ vnũ alteri ineſt, vt quando eodem libello cumulantur nullitas & iniuſtitia. quod praxis appellantium deſumpſit ex. l. 1. quando prouo. non eſt neceſ. in. l. ſi expreſsim. ff. de appell. in. c. cõſtitutus. de in integ. reſtit.

11 Deinde collige ex text. ibi ſtatim. hoc verbũ in præſenti nullum iuris miniſteriũ importare. quod Fulgo. hic & recentiores aduertunt. Tametſi Alciatus. n. 9. ſtatim. i. perſeueranter, ex ſententia Nonij Marcelli interpretetur, vt ocioſa videri poſsit Lancelloti Decij ſolicitudo, qui. 2. col. in prin. inquit non ſine cauſa verbum hoc adiectum fuiſſe.

¶ *L. Tranſigere.*

Lex hæc qua potui diligentia à me prælecta publicè circumfertur

¶ *Sũma rerũ. L. Sub prætextu.*

1 *Tranſactio bona fide facta non retractatur prætextu inſtrumenti poſtea reperti.*
2 *Facta tranſactione, omnia inſtrumenta cauſæ infirmantur.*
3 *Idem eſt in ſententia etiam lata, quia non probatum, quæ non retractatur inſtrumentis poſtea repertis.*
4 *Etiam in criminalibus, & ſi conſtet de innocentia rei.*
5 *Conſulendum tamen eſſe principem in hac cauſa, & expenditur optima lex Hiſpaniæ.*
6 *Idem eſt in cauſa iuramento deciſa.*
7 *Sententia lata contrà rempublicam, retractatur inſtrumentis poſtea repertis.*
8 *Item ſi ſit lata contra pupillum.*
9 *Vel contra furioſum vel prodigum.*
10 *Reſcinditur tranſactio teſtamẽto poſtea reperto.*
11 *Renuntiari an poſsit. l. de his. ff. de tranſact.*
12 *Et an valeat renuntiatio iurata.*
13 *Quod ſi teſtamenti iam notitia habeatur, valituram tranſactionem.*
14 *Sententia an valeat lata non viſo teſtamento.*
15 *Compromiſſum an retractetur inſtrumento poſtea reperto.*
16 *Fauore eccleſiæ an retractetur ſententia inſtrumento poſtea reperto.*
17 *Poſſe tamen in hac ſpecie reſcindi ſententiam per reſtitutionem in integrum ex clauſula generali.*
18 *Secus eſſe in tranſactione.*
19 *Et an contrarium poſsit princeps ſuo reſcripto diſponere.*
20 *Et quid ſi victor habuit notitiam inſtrumenti.*
21 *Sed hæc in foro animæ non procedere.*
22 *Dolus commiſſus in cellandis inſtrumentis an vitiet tranſactionem.*
23 *Celans inſtrumẽta aduerſarij an cõmittat furtũ.*
24 *Subtractio ſine furto fieri poteſt.*
25 *Euidens calumnia actoris an vitiet ipſo iure trãſactionem.*
26 *Et quid ſi illa nota fuerit aduerſario.*
27 *Et quid ſit ſtatuendũ, ſi tranſactio facta ſit cum procuratore cum libera poteſtate.*

28 *Et quid ſi committatur calumnia ante litẽ motã.*
29 *Vel illa aliquo colore defendi poßit.*
30 *Vel in criminali cauſa commiſſa ſit.*
31 *Quare tranſactio hic non ſit ipſo iure nulla.*
32 *Subtilis quædã Riminaldi obſeruatio perpẽditur.*
33 *Actio de dolo an cum alia actione concurrat.*

¶ *L. Sub prætextu.*

Diuidit tex. hic in tres partes. In
prima ponitur regula quędã
generalis. In ſecunda alia regu
la proponitur. In tertia hæc ſe
cunda regula declaratur. 2. ibi. ſanè ſi per
ſe. Tertia ibi. ſi verò iam perempta eſt.

Ex prima regula tu collige tranſactio-
1 nem bona fide factam non retractari præ
textu inſtrumentorum de nouo reperto-
rum. idem probat tex. in. l. ſub prætextu. j.
eo. Et eſt ratio huius regulæ: quoniam per
tranſactionem eſt impoſitus finis liti, l. fra
tris. ſup. eod. & lite iam finita, probationes
non admittuntur. Rationis huius autho-
res ſunt Bal. Salicet. & Iaſ. in præſ.

Secunda ratio eſt, quoniam per tranſ-
2 actionem fiunt caſſa, & irrita omnia in-
ſtrumẽta ad cauſam ſpectantia. c. 1. de trãſ
act. vbi hanc rationem ponit Bald. ad finẽ
quem tex. idem Bald. ſummoperè nota-
uit in rubrica eiuſdẽ tituli ad finem. Iaſ. in
præſ. nu. 1.

Adde huc idem eſſe in ſententia quæ
3 rectè lata pætextu inſtrumẽtorũ nouiter
repertorum minimè retractatur. l. ſub ſpe
cie. j. de re iudic. c. inter monaſteriũ. c. ſub
orta. de re iudic. etiam ſi abſolutoria ſit lã
ta quia non probatum, Paulus de Caſt. in
præſ. nu. 2. Riminal. col. 1. Alciat. nu. 3. quo
rum ſententia iuuatur ex. l. Argentarius. §.
cum autem. ff. de eden. l. Iulianus. ff. de cõ
dict. indebit. & quoniam ſententia abſolũ
toria lata, quia non probatũ, verè eſt dif
finitiua. gl. in auth. qui ſemel. in glo. locum
habet. quo. & quan. iud quam ibi ſequũ
tur omnes. item Paul. & Riminal. in pręſ.
Iaſ. in illo. §. cum autèm. nu. 2. idem in. l. ad
monendi. nu. 79. de iureiur. epiſcop. Sego-
biẽ. qui allegat alios li. 1. varia. reſo. c. 1. n. 8.
4 Quibus tu adde ſententiã in cauſis cri-
minalibus latam minimè retractari, etiã ſi
conſtet ex poſt facto de innocẽtia condẽ
nati. l. 1. §. fi. ff. de quæſt. l. diui fratres, ff. atq;
eum tex. maximè cõmendat Bart. ibi. Pa-
nor. in. c. de his. n. 2. de accuſat. Alexan. in
l. à diuo Pio. in prin. n. 26. ff. de re iudi. De
cius in. c. iurauit. nu. 6. de probat. Hippoly.
in practi. §. opportunè. n. 7. idẽ ſingul. 338.
epiſcop. Segobiẽ. in epitome de ſponſali-
bus. §. vltimo. n. 15. Caſane. in cõſuetu. Bur
gun. rub. 1. §. 1. verſ. ſin la grace. nu. 124. Go
mec.⁹ breuiſsimè. lib. 3. varia. reſo. c. 13. n. 36.

5 Conſtat tamẽ iiſdem legibus principẽ
hoc caſu conſulendum. Sed fortaſsis me-
lior eſt lex Hiſpaniæ. 4. tit. 30. part. 4. qua
iudici permittitur hoc caſu *principe incõ*
ſulto ſententiæ ſuæ executionem ſuſpen-
dere, atq; eam. l. *in hoc notat Grego*. gl. 7.
6 Cauſa quoq; iuramento voluntario de
ciſa prætextu inſtrumentorum nouiter re
pertorum nõ retractatur. l. admonendi. ff.
de iureiur.

7 Sunt tamẽ certi quidã caſus, in quibus
& res iudicata & tranſactio prætextu in-
ſtrumentorum nouiter repertorum retra-
ctatur. vt ſi cõtra rẽpublicã ſententia lata
ſit. l. imperatores ff de re iudic. quẽ tex. di
cit notabilẽ in hoc *Philippus Decius*. cõſ.
242. nu. 13. l. vnica. de ſent. aduer. fiſ. lat. lib.
10. idq; intra triennium, ex. l. illa optima. l.
regia. 19. tit. 22. p. 3. teſtibus ſanè ex nouo
productis ſentẽtia nõ retractabitur. quod
in illa. l. 1. oẽs tradidere. & eſſe cõmunẽ te
ſtatur Rebuffus ibi. n. 1. licèt cõtra teneat.
8 Itẽ ſi ſit lata contra pupillũ. l. rẽpublicã.
de iure reipubl. lib. 11. quod & in adulto vi
detur eſſe recipiẽdũ. argumẽto tex. in. l. mi
nor. 25. annis omiſſam allegationẽ. ff. de
minor. atq; ita tenet Fulg. in præſ. nu. 4.
9 Adde idẽ eſſe in furioſo & prodigo Bar.
in illa. l. imperatores. n. 1. verſ. itẽ in cauſa fu
rioſi. quẽ cæteri ſequũtur ſecũdũ Iaſſ. n. 9.
quoniã hi æquales pupillis eſſe videantur.
l. Fulcinius. §. adeò. ff. ex qui. cauſ. maior. l.
dabimus. §. fi. cũ. l. ſequenti. ff. de priuileg.
credit. Deniq; priuilegia conceſſa minori-
bus, extendũtur ad omnes, qui alieno cõ-

ſilio

ſilio reguntur·gl.notabilis in l.2.in glo.ad
agnatum.C.de curat.furioſ. quam ibi ſe-
quuntur omnes & prætere a Bal. in.l. qui
neq;.in fine.ff.de rebus eorū.vbi dicit no-
tabilē gl·illā eſſe,& expēdit ibi tex. pro ea.
idem Bal.in·c·1.n.4.de benef.frat·lib·feud.
dicens non reperiri alibi gl.illi ſimilē. Pa-
nor.in.c.cū non liceat.de præſcrip· nu.10.
qui gl.illā quoq; cōmendat.cuius opinio
nem dicit eſſe cōmuniter approbatā eā ſe
quutus Alex.in.l.ſi curatorē habens·n.4.
de in integr. reſtit.& eam ſequitur Iaco-
bi.ibi.n.7.& eam ſequuntur Imola.n.1.di
cens eam ſingularē Alex.n.4.Iaſ.n.9.in il-
la.l.imperatores. & eſt pulcher text. pro
hac opinione, in auth · vt qui obligat. ſe
perhib.habere res minor.verſ.& hæc dici
mus,collat.6.quem in hoc dicit eſſe me-
liorem de iure Iaſ·in.l·ex facto.n.39 . ff. de
vulg.&pupill.

Reſcinditur prætere a trāſactio prætextu
10 teſtamenti poſtea producti.l.de his. ff. dę
trāſact·l.1 §.ratio.ff.quemadmo·teſtam·a-
periant.l.ſi.iūcta gl.lucrū.C.de reb. credit.
quibus cōuenit optima lex part. 1.tit. 2.p.
6.vel etiā codicillorū.l.imperatores.§.1.l.
nō eſt ferēdus.ff.de tranſact.Quare diligē
ter admonet Bart.hic·n.2.& in·2.lect·2.op
poſit.vt in concipienda tranſactione vel
compoſitione ſemper addantur verba il-
la,inſpectis & cognitis verbis teſtamenti:
neq; enim tranſactio aliter valeret.vt in il
la.l·de his atq; ita memini in hoc regio prę
torio tranſactionē fuiſſe à nobis reſciſſam
in fauorē Galli mercatoris·Liberatio quo
que facta adminiſtratori ciuitatis non va
let,niſi rectè viſis libris rationū, quod re-
ctè iudicio meo Nonius de Auendaño
ſcripſit de exeque.mād.reg.2.p.c.10.n.40.
licèt Bart.Alex. Afflict⁹ quos ille allegat,
hoc non dicant.

11 Sed renūtiari an poſſit diſpoſitioni.l. de
his.Et videtur admittendā eſſe renuntia-
tionē : ex regula vulg . text. in.l.penul.
ſup.de pact.ex qua.l.ita tenet gl.ordinaria
in illa.l. de his in verſ.item nūquid. Sed va
rię ſunt opiniōes,an gl.illi⁹ opinio vera ſit
vti eā allegās dicit Bar.in.l.Męuius.§.duo-
bus.nu·20.ff.de leg.2.Sed reuera gl. illa eſt
magis cōmuniter improbata, eā enim in
proprio loco reprobāt Iacob.But.& anti
quiores vt nō immeritò cōmuniter eā re
probari affirmet Alber·ibi·n.5·dicēs verio
rē eſſe hanc opinionē cōtra gloſ. & eā re-
probat Bar.n.2·Bal.1.lect. verſ. quæro an
poſſit Ange.n.2.Fulgo.nu.7·ex quo con-
ſtat hanc eſſe communē opinionē contra
gloſſam.& affirmat Paulus de Caſt. ibi.
n.5.omnes doctores tenere cōtrariū.com
munē opinionē cōtra glo·eſſe affirmat eā
ſequuti Iacobi.n. 4.& in.2.lectione. nu.2.
Iaſ·n.9·Oroſcius·n.6.quam etiā tenuit gl.
ſibi cōtraria in.l.Pactū inter hæredē.in gl.
cū liceat.ad finē. ibi itē de quęſtionibus.ff.
de pact.& ſequuntur hāc opinionē Imola
& Alex.in.l.qui Romæ.§ . duo fratres·ff.
de ver.obliga.quintā quæſtionē Bart. ex-
plicantes.& teſtatur·eſſe cōmunē ibi Ripa
n.68·teſtatur eſſe cōmunē opinionē eā ſe
quutus Alex.cōſ.11.n.1·vol.2.vbi Carolus
Molinæus alios allegat·communē eſſe af
firmat Socinus eā ſequutus cōſil.214. col.
5· verſ·ex qua cōmuni theorica. vol. 2. cō
munē eſſe teſtatur Romanus cōſ.403 n.3.
verſ·cęterū.qui ſecūdū eā reſpondit. Neq;
enim mero priuatorū fauore·l·illa cōſtat,
ſed in odiū occultantiū teſtamēta eſt pro
dita,vt defunctorū volūtatibus fidelius
obſequiū deferatur,igitur renuntiatio nō
eſt admittēda.l.tametſi.ff. ad Macedoni.

12 Sed ſi iuramētū acceſſerit renūtiationi,
an eo caſu ſit admittēda·Et videtur nec iu
ratā trāſactionē eſſe admittēdā.argumēto
tex.generalis in.l.nō dubiū· de legi.ſup. et
ita videtur tenere gl.in.l.ſi.in gl. lucrū. de
reb.credit.j.& tenuerūt eā opinionē multi
authores,quos allegat Andræ . Tiraquel.
in.l.ſi vnquam. in prin.n.161.de reuo. do
nat.& cōmunē eſſe teſtatur eam ſequut⁹
Rolandus à Valle cōſi.13.n.27.Iaſſ.verò in
illa.l.de his.nu.11.pulchrū eſſe hoc dubiū
præfatus ex Ang.Cumani.Alex. & aliorū
authoritatibus determinat valere huiuſ-
modi renūtiationē.& eū ſequūtur Anto-

nius.nu.10.Imola.96.Panor.nu.30.in.ca.
cum contingat.de iureiur. vbi Alciatus.
n.194 teſtatur hanc eſſe cõmuné opinio-
né eam ſequutus. Sequũtur eã Alex.n.55.
Claudius.n.35 in.l.qui Romæ.§.duo fra-
tres.ff.de ver.oblig.& ibi Crotus.n.110.te
ſtatur hanc eſſe cõmuné opinioné eã ſe-
quutus.& eã ſequitur Guald. de arte teſt.
tit.11.caut.8.n.3.Alex.cõſ.11.n.14.vol 2. re
clamãte licèt Molinæo ibi. Qui & illud ad
dit, valere huiuſmodi renũtiationé ad.l.de
his.ſi quis dicat ſe renũtiare omni legũ au
xilio cũ iuramẽto. & eã quoq; opinioné
allegans multos ſequitur Rolandus à Val
13 le.q.42.n.22. Quod ſi aliũde trãſigẽtes ha
berẽt notitiam relictorũ in teſtamẽto, vale
ret tranſactio, neq; lectus neq; cognitus ver
bis teſtamẽti, ſi legi de his.renũtiarẽt. Bart.
in pręſ.n.2.dicẽs hoc eſſe difficile probatu
idẽ Bar.in.l.ſciphi.in fine.ff.de opti. legat.
& hanc opinioné Bart.ab omnibus pro-
bari teſtatur Iaſſ.in illa.l.de his.n.15.cõmu
né eſſe affirmat Oroſci⁹.ibi.n.9.quã tenet
idẽ Bar.in illo.§.duo fratres.n.17.4.q.vbi
Iaſſon.n.59.poſt Areti.teſtatur cõmuné eſ
ſe Bar.ſententiam Ripa ibi.allegans alios
n.64.teſtatur eſſe cõmuné opinioné eã ſe
quutus Marianus Socinus cõſ.98.n.5.vol.
2.Cũ enim hîc trãſigentes certi ſint teſta-
mentũ quid cõtineat, ſuperuacaneũ vide-
tur verba teſtamẽti iterũ exqrere.l.1.in. ff.
de act.emp.vt meritò Bal.ibi ſcripſerit cę
cũ rectè in hac ſpecie trãſacturũ, inſpiciũt
eñ illi verba teſtamẽti oculis intellectus.
14 Sed licèt hoc caſu quo agimus tranſa-
ctio non valeat, valeret ſententia lata ſu-
per teſtamento, non viſo ipſo teſtamẽto.
gl.ſingu.in.l.3.§.itẽ ſi ipſe, verbo, ſibi euice
tit.ff.ſi cui pluſquã per.l.falcid.quę inquit
ſententiã latã nõ retractari prætextu teſta
menti poſtea reperti.atq; gl.illius opinio-
né ſequuntur ibi Ange.nu.1. Imola.col.1.
Alex.in præſ.n.5.Iaſ.n.3.Iacobi.n.4.Alcia.
col.1.Alex in illo.§ duo fratres. n.54.idem
Alex.in.l.imperatores.ff.de re iudi.n.2.vbi
Zaſius.n.2.teſtatur gl. opinioné cõmuni
ter teneri eam ſequutus.Iaſſ.in.l.nõ mino

rẽ.n.1.hoc tit.Grego.in l.1.tit.2 p.6.in glo.
magna, qui.l.illã regiã pro hac opinione
inducit, quæ nil pſus eã iuuat Mauritius
de reſt.c.293.tametſi idẽ quoq; eſſe ſtatuẽ-
dũ in ſententia exiſtimet gl.contraria in.l.
1.in gl.verbis teſtamenti.ff.quemadmo.te
ſtam.aper.alia in.l.ſi mater.in prin.in gl.ex
cauſa.ff.de except.rei.iudicat. quarũ opi-
nioné ſuſtinet Curtius Iunior in pręſ.n.12.
itẽ Roman.ſing.195. Lancellotus *Decius*
in præſ.col.2.verſ.quid autẽ in ſententia.re
ferens Roma.Feli.in.c.ſuborta.de re iud.n.
12.Socinus regu.361.fallẽt. vltima.atq; hęc
opinio præbabiliſsima quidẽ videtur, ſed ſu
perior cõmunis eſt, à qua in praxi nõ rece-
derem propter authoritatem *rei iudicatę*.
15 Sed cõpromiſſum an retractetur *præ-*
textu inſtrumenti nouiter reperti. Et in
hoc cùm tranſactioni ſimile illud ſit, vide
tur nõ retractãdũ, ſed ſi petatur reductio
ad arbitriũ boni viri, in cauſa reductionis
poterũt præſentari inſtrumenta nouiter
reperta, atq; ita cõpromiſſum retractabi-
tur.quod Bal.hic notanter ſcripſit.& præ
terea Iacobi.n.3.Addit Paulus de Caſ.n.4.
inſtrumenta quoq; tunc adduci poſſe,
etiã ſi non ſint nouiter reperta. Cõpromiſ
ſum autem prætextu noui teſtamenti re-
perti retractari nõ dubitauerim, ex illa.l.de
his. ſimillimũ enim eſt tranſactioni. atq;
ita tenet Alex in illo.§.duo fratres.n.54.Pa
ctũ etiam eadem ratione qua tranſactio
reſcindetur, par enim vtriuſq; ratio eſt, id
q; lege regia eſt expeditum.
16 Fauore etiã eccleſiæ retractatur ſenten
tia prætextu inſtrumẽti nouiter reperti.
qđ gl.1.notauit arg.tex.in auth.de nõ alie-
nã.aut permut.re.eccle.§.ſi min⁹.col.2.vbi
res eccleſię æquiparaẽ rei fiſcali.quare hoc
probat tex.ille iuncta.l.imperatores.& l.
vnica.de ſent.aduer.fiſ.lat.quas ſup. allega
ui & hãc opinioné videntur ſequuti om-
nes præſentes.& voluit idẽ gl.in.l.ſub ſpe-
cie ĩ.de re iudicat.vbi eã ſequũtur Bald.1.
oppo.Salicet.n.1.in fine.Paul.de Caſt.n.2.
& idẽ quoq; voluit gl.in.c.inter monaſte
rũ.in gl.confirmãtes.de re iudic.alia.in illa

l.impe.

l.imperatores.ff.de re iudic.vbi Iaſ.n.8.affirmat, quòd hanc opinionem ſequuntur Bar.& omnes indifferenter. teſtatur eſſe cõmunẽ opinionẽ eã ſequutus Zaſius ibi.n.12. & ita in cauſa monaſterij cuiuſdam Aſtoricẽſis in hoc celeberrimo Pintiano prætorio me quoq; aſsidente fuit iudicatũ. Tametſi Panor.n.5.Feli.n.14.in.c.ſuborta.de re iud.hoc eccleſiæ nõ cõcedãt niſi per inintegrũ reſtitutionẽ,moti per eũ tex.cui reſpõdeo ipſe vltra omnes eſſ agere in priuilegio. Vel ſecundò reſpõdeo agere in ſentẽtia lata à ſummo põtifice, in qua fortaſſe ſpeciale eſt, ne retractetur hoc caſu ſentẽtia lata cõtra eccleſiã. Vel tertiò, quia fuit in fauorẽ alterius eccleſiæ,

17 Eſt & ille caſus notatu dignisſimus, ſi, putat quis ſentẽtiã retractari prætextu inſtrumẽtorũ nouiter repertorũ dicẽs, ex probabili ignorãtia ſe nõ produxiſſe inſtrumẽta illa,quibus in mediũ latis obtinuiſſet,vt quia in ius alterius proximè ſuccesſerit, diligentiamq; ſuã omnẽ adhibuiſſe in diſquirẽdis inſtrumentis illis,nã hoc caſu oporteret huic cõcedere in integrũ reſtitutionẽ aduerſus rẽ iudicatã ex clauſula generali,ſi q̃ mihi iuſta cauſa videbitur. l.1.ff.ex qui cauſ.maior. & quia ignorãtia eſt iuſta cauſa concedendi in integrũ reſtitutionẽ.l.cũ filius.§.in hac.ff. de verbo. obligat.ita enim voluit elegãter Bar.in il la.l.vnic.n.4.de ſẽt.aduer.fiſ.lat.lib.10.cõtrariũ tenẽte Fulgo.in præſ.n 4. licèt dicat ſe nõ determinare,quoniã penderet tunc quæſtio de facto.ſed ſecũdũ Bart. opinionẽ intrepidè cõſuluit Cumanus cõſ.156. viſa ſerie.n.4.verſ.amplius & ceſſante. & fuit hæc opinio Innocẽtij.in c.vltra tertiã. de teſtibus.& Bar.opinionẽ cõmunẽ eſſe eã ſequutus affirmat Alex.in præſ.n.6. & receptisſimam eſſe affirmat Alciat.n.5.& cõmunẽ eſſe teſtantur Curtius ſenior.n.6. Iunior.n.5.& eã tenet Iacob.n.2. allegans Ioãnẽ Andr.Bal.ac Panor. huius ſentẽtiæ authores.& eã ſequitur Hippolytus citans Alex.ita cõſulentẽ.ſing.229.& teſtatur eſſe præterea cõmunẽ Curtius Iunior cõſil. 18.n.1.& eã etiã probauit Zaſius cõſil.15.n.62.vol.2 Feli.in.c.ſuborta.n.15.de re iudic. Quã & ipſe libẽter probo,& ſecũdũ eã in re grauisſima ciuiũ Segobiẽſiũ pronũtiauimus. Inducitur autẽ pro hac cõmuni ſentẽtia tex.in.l.ſi mater.in prin.ff.de excep. rei iudicat. neq; quòd mater ibi egerit cõceditur in integrũ reſtitutio,idẽ enim & extraneo cõcederetur ſecũdũ Bar. ibi. Iuuabitur etiã hæc opinio, ſi ea ratione reſtitutio petatur,ne illicitæ extorſiones fiãt,quo remedio ſepisſimè vtũtur apud nos cauſarũ patroni,idq; illi deſumpſere ex.l. illicitas.in prin.ff.de offi.præſid.deniq; hæc opinio æquitatis eſt plenisſima,quæ in omnibus,maximè tamẽ in iudicijs ſemper ſpectãda eſt.& eã quoq; probarũt Alex. n.3. Iaſſ.nu.6.in.l.imperatores.ff.de re iudicat. Zaſius ibi nu.5 Et hoc quidẽ verum eſt & in actore & in reo,tametſi reo tantũ hoc concedat Paulus de Caſtro.cõſ.257.vol.1. contra quẽ dicit fuiſſe iudicatum cõmunẽ ſententiam ſequutus Boerius deciſione.307.ad finẽ & idem cõtra Paulũ ſequũtur Purpur.in.l.admonẽdi. n.60.ff.de iure iur.noſter Grego.in l.19.tit.22.p.3.in gl. cõtra el Rey. Cõmunis igitur opinio potior eſt,quæ tribus declatationibus rectè explicatur à Curtio iuniori hic. col.2.

18 Trãſactio ſanè ex hac cauſa nõ reſcinderetur.quod tex.hic ſua generalitate excluſiſſe videtur.& affirmat Alciat. nu. 6. quod mihi placet.Et ratio differẽtiæ iudico quidẽ meo ea hoc in loco aſsignari poſſet inter rẽ iudicatã & tranſactionem, quia is,in quẽ ſententia lata eſt,nõ ita facilè potuit inſtrumenta adinuenire, qui cõpulſus trahitur in iudicium.l.inter ſtipulantẽ. §.ſi Stichum.ff.de ver.obligat. tranſigẽti verò magis eſt quod imputetur: potuit enim antequam tranſactionem conficeret,diligenter inſtrumenta omnia rimari.

19 Poſſet tamen princeps ex hac cauſa reciſionem tranſactionis indulgere.quod Riminal.& Curtius.nu.8. cõſiderarũt. & Alciato dubitabile eſſe videtur,ego falſũ eſſe exiſtimo,& contra mentẽ tex in.l. cau

ſas vel lites.ſup.eod.

Et ſpeciale eſt in cauſa ingenuitatis, vt repertis inſtrumentis,quæ aliquem ingenuum eſſe indicant,princeps adeatur. l. 2. verſ.ſi.ff.ſi libert. inge.eſſe dicat.quæ opinio vera eſſe mihi videtur.

20 Quòd ſi victor habuit notitiã inſtrumẽtorũ,poteſt etiã re iã iudicata agi cõtra eũ hoc caſu remedio denũciationis euãgelicæ.ita enĩ voluit Alcia.in.c.nouit.n.46.de iudici.& alia quoq; remedia ponit Alex. in illa.l. imperatores.n.8.

21 Sed in hoc foro iudicum vera ſunt,nã quo ad forũ animę lata ſentẽtia iure optimo retractabitur,inſtrumentis poſtea repertis,quibus in iudiciũ productis,ſententia huiuſmodi lata non fuiſſet.ita enim voluit eleganter Alfonſus de Caſtro de leg. pœna.lib.2.fallent.10.col.4.ſentẽtia enim non potuit reum naturali obligatione liberare.l.Iulianus.ff.de condict. indebit.

Ex ſecunda particula huius tex.in verſ.
22 ſanè.tu collige,quòd ſi dolus aduerſarij cõmiſſus ſit in celandis inſtrumentis,inficit omnino tranſactionem, ſi actio non erat ipſo iure ſublata, ſublata verò illa, datur actio de dolo.Sed videtur actionem doli hic minimè dari poſſe,cũ actio furti ſubtractis inſtrumentis competat.l.qui tabulas.ff.de furt.ſed cùm actio aliqua competit,nunquam datur actio doli, quæ ſubſidiaria quidem eſt,neq; aliam ſecum admittit.l.1.§ ait prętor.l.2.ff de dol.mal. Gl. in parte,per ſe.reſpondet primò huic difficultati,dicẽs hic ita fuiſſe ſuppreſſa inſtrumenta, vt furtum minimè commiſſum fuerit is enim apud quem illa erant,ipſa celauit,non tamẽ ea contrectauit, vnde furtum minimè commiſit. l. inficiando. ff. de furt.ſi vero per alium ſubtraxit,id quoque potuit contingere ſine furto:vt ſi alicui,qui tranſegit, mandauit vt inſtrumenta illa acciperet,qui putans illa eſſe mandãtis,illa accepit,namq; hic mandator furtum minimè commiſit ſolo verbo, nec qui accepit inſtrumenta,quoniam non fuit in dolo.l.ſi is qui rem.2.§.ſi tu Titium l.ſi quis perferendum.l.falſus.§.ſi quis nil, ff.de furt.Hęc gl.ſolutio vera quidem eſt ſed diuinat illa tamen,vt iure optimo eam, doctores frequenti calculo à tex.huius intelligentia reiecerint.

23 Inſinuat tamen gl.hęc notabiliter duo Prius eſt, illum qui celat inſtrumenta aduerſarij, nõ hoc ipſo videri furti ſe alligare niſi illa cõtrectet.l.inficiãdo.in gl. allegat. falſũ tñ eũ cõmittere dubiũ nõ eſt.l. Paulus.vbi gl.& Bart.hoc notarunt.ff.de falſ.

24 Secundò inſinuat gl.ſubtractionem ſine furto fieri poſſe. vnde colligũt in pręſ. Salicet.& Iaſ.n.7.verbũ,ſubtrahere,nõ importare neceſſariò furtũ.& in hoc gl.hanc expendit etiam Bal.quẽ hìc refert *Iaſ.in.l.* edita.ſup.de eden.qui *ex ea colligit libellum* hunc, dico Titium *mihi* ſubtraxiſſe centum,non inferre neceſſariò furti accuſationem,niſi id ex alia libelli parte conſtare poſsit.cui ſententiæ adeſt tex.optimus in.l.ſubtracto.j.de furt. vbi verbo,ſubtracto mancipio,additur furto.

Secundò ſoluit gl. hanc difficultatem in verſ.(alij non exigunt. dicens quoſdã anxios minimè fuiſſe in explicãda hac difficultate,qui facilè concederent actionem furti ac doli cõcurrere, cũ ambæ famoſę ſint.Sed hæc ſolutio neq; ipſi Accurſio,ſatis probatur, quoniã & tutelæ actio famoſa quidẽ eſt.§.ex quibuſdã.de pœna teme. litigant. & tamen non concurrit cum illa actio de dolo.l.ideoq;.ff.de dol.

Tertio loco ſoluit hãc difficultatẽ Petrus de Bellapertica.in præſ.cõtẽdẽs actionẽ doli cũ furti actione hic tolerari, qm̃ ad diuerſa illa remedia cõpetãt,ad diuerſa qm̃ actio furti cõpetit ad duplũ vel quadruplũ:actio doli ad id qđ intereſt.atque hac ſolutionẽ antiquiores quidã ꝓbarũt, & Alciatus ex nouioribus.col.5.Sed longè melius Iacobus Butricarius primus omnium difficultatem hanc explicauit, conſiderans dupliciter hic dolum interueniſſe:fuit enim dolus à reo commiſsus in ſubtrahendis inſtumentis quibus potuit actor cauſam peruincere,& hac ratione da

bitur actio furti. Fuit & dolus commiſſus in tranſigendo, & propter hunc competit actori actio doli, de qua loquitur text. hic, quoniam furti actio eo temporis dari minimè poſsit. & hunc Butricarij intellectũ merito probauit hic Bar. nu. 3. & cæteri frequentiùs eum approbarunt. nam communem eum eſſe affirmat Alex. nu. 6. & communem eſſe teſtatur Curt. nu. 14. qui illam minimè probat. Sed cùm hoc caſu contra eum qui ſubtractis inſtrumentis dolo induxit aduerſarium ad tranſigendum competat accuſatio falſi vel ciuilis actio in factum. l. qui nomine. ff. de falſ. oportet iam doli accuſationem ceſſare. Sed huic difficultati reſpondent Salicet. Alexand. Iaſſ. num. 7. actionem in factum eſſe generalẽ, ideo cõpetere cum actione de dolo. Vel meliùs inquit Iaſ. reſponſum eſt, ſi cõſideres quòd quando inſtrumentum celatur ſolùm aduerſario, cum quo lis inita eſt, nõ committitur crimen falſi. l. 3. §. ſi quis dolo. ff. de tabul. exhiben.

Quatuor gl. ſequentes ſunt expoſitiuæ.

25 Gl. magna in parte exercere, poteſt diuidi in quinq; particulas. In prima colligit gl. quoddam notabile. In ſecũda, format difficilem quandã oppoſitionẽ. In tertia, aliã. In quarta, aliam. licèt has oppoſitiones Accur. per quæſtiones propoſuerit. In quinta allegat leges quaſdã cõcordãtes. Secũda eſt ibi, ſed cùm dolus. Tertia ibi, itẽ quomodo. Quarta ibi, itẽ quare. Quinta ibi, & facit.

Ex prima particula gl. tu collige, quòd licet euidens calumnia actoris reddat tranſactionẽ ipſo iure nullã. l. 2. ſup. eo. calũnia tamen in reo non reddit tranſactionẽ ipſo iure nullam, valet enim illa licèt actione de dolo poſsit infirmari, vt in hac. l. & hãc gloſſ. opinionem ſequitur Bald. in præſ. 2. oppoſit. gloſſ. etiam in. l. 2. ſup. eodem. alia in. l. in ſumma. in gl. ff. de condict. indebit. Paulus de Caſt. ibi, nu. 3. Et ratio differentiæ eſt, quoniã fauorabiliores rei potiùs, quàm actores habentur. c. fauorabiliores. de regulis iur. libr. 6. Secundo loco huic difficultati reſpõdent Petrus & Cynus. 1. quæſ. dicentes, tranſactionẽ dolo factam, ſiue à reo is fuerit commiſſus, ſiue ab actore, non eſſe ipſo iure nullam, ſed doli actione eſſe reſcindendam, quoniam tranſactio ſit cõtractus ſtricti iuris, nõ bonę fidei. Sed hoc Vltramontanorũ fundamento Bar. conatur ſubuertere, dicẽs, quòd ſi in hac ſpecie dolus cõmiſſus ab actore nõ faceret tranſactionẽ ipſo iure nullam, exinde euenire, quòd reus ſoluens nõ poſſet ſolutũ repetere, quia eſſet tutus exceptione odioſa, at verò tutus exceptione odioſa ſoluens, nunquam repetit. l. qui exceptionẽ. ff. de cõdict. indeb. at verò ſi hic ſoluat, repetit iure ſuo. l. in ſumma. in prin. ff. de cõdict. indeb. neceſſum igitur eſt, fateri tranſactionẽ eſſe in hac ſpecie ipſo iure nullã. Sed Bart. arg. poſteriores facilè reſpõdent, dicentes, tutum exceptione odioſa repetere ſolutũ, ſi exceptio illa naturali æquitati innixa ſit. Quales exceptiones ſunt doli vel metus, in quibus datur ſoluẽti repetitio. Cyn. Bar. & alij in. l. 2. ſup. quod met. cauſ. ipſe qui idẽ notaui in. l. interpoſitas. ſup. eo. Sed licèt opinio Petri ac Cyni facilè ab hac Bar. impugnatione defendi poſsit, illa eſt omnino falſa, propter tex. in illa. l. in ſumma. ibi, & tranſactio imperfecta eſt. quæ verba nullitatẽ actus videtur ſignificare. l. hac cõſultiſsima. §. fin. C. de teſtam. Quare his ſolutionibus malè contentus Bart. ex doctrina Iacobi Butricarij, quam viua voce ab eo ſe didiciſſe teſtatur, inquit, quòd dolus quandoq; cõmittitur in calumnioſè litigando, & tunc vera eſt diſtinctio glo. vt dolus actoris reddat nullam tranſactionem, dolus verò rei facit, vt doli exceptione reſcindi poſsit. Quandoque verò dolus committitur in extorquendo tranſactionem à diuerſa parte, & tunc dolus ſiue actoris ſiue rei, non facit tranſactionem ipſo iure nullam, ſed doli exceptione elidi poteſt. Hanc Bart diſtinctionem ſequuntur in præſenti Angelus, Salicet. Alexand. num. 10. Iaſſ. nu. 9 Iacobi. num. 8. communem eſſe teſtantur Alciat. col. 5. Curtius Iunior numero. 17. licèt contra eam validiſsimis rationibus diſputent.

26 Limitabis modò hanc communé opinionem qua obtinuit, euidentem calumniam actoris in litigando commiſſam reddere nullam tranſactioné, vt non habeat locum, ſi huiuſmodi calumnia eſſet nota ipſi aduerſario, qui nihilominus proceſsit ad tranſactioné: namq; ſcienti, neq; dolus neq; fraus vnquã committitur. l. cùm donationis. j. eod. l. 1. § vſque adeò. ff de iniur. Ita enim voluit Bal. in. l. 2. ſup. eodé per illũ text. Sequuntur Alex. in præl. nu. 9. in fine. Iacobi. nu. 10. Iaſſ. verò ſubſiſtit. nu. 10. verſ. ſecundò limita. quem mouet text. in illa. l. in ſumma. ibi euidens calumnia. nam ſi calũnia erat euidens, non potuit non eſſe nota reo, & tamen fecit tranſactionem ipſo iure nullam. Sed cõmunia ipſe ſequutus, Iaſſoni reſpondeo, potuiſſe accidere, vt calumnia eſſet euidens, nec tamen reo ipſi fuiſſe compertam, quem actor ſemper cauerat, ne calumniam ipſius litem inſtituentis perciperet. Adde huc calumniam non ſtatim deprehendi, vt ad iudicium itum eſt, ſed poſteà cùm partium merita examinantur, quo tempore calumniæ litigantium deteguntur.

27 Secundò limitabis communem opinionem, vt nó procedat, ſi actor, qui litem dolo euidenti inſtruxit, conſtituit procuratorem cum libera, qui cum aduerſario tranſegit, hic enim nó erit nulla tranſactio ipſo iure, propter bonam fidẽ procuratoris. ita enim voluit gl. ſingularis in. l. 1. §. ſed & cõſtitutio. in gl. litẽ. de calũniat. ff. quam ibi expendit Angel. nu. 1. Alexan. & Iacobin. in præſ. qui gl. illam commendant. Iaſſon dubitare ſe in hac re inquit. Ego limitationem hãc falſam eſſe exiſtimo. Primò, quoniam cùm actor à principio litem euidenti calumnia inſtruxerit, lis hæc veluti conficta atq; procurata ab ipſo, materiã tranſactioni præbere nó potuit. Secundò, quoniam interuentus procuratoris nunquã facit deteriorem conditioné aduerſarij. l. 2. §. defendi. ff. ex qui cauſ. in poſſ. eat. Tertiò mouet me, quòd hic calumniator, qui procuratorem liti ſubſtituit, faciens illi poteſtatem tranſigendi, calumniam augere hoc ipſo videtur, qui formam hanc atque cautionem ad ſubterfugiendam calumniam excogitauit, exiſtimo igitur ego hoc caſu nullam eſſe tranſactionem.

28 Tertiò limita cõmunem reſolutioné, vt non procedat in calumnia ante lité motam, vt quia actor calumnioſa quadam iactatione teſtaretur velle ſe Petrum ad iudicium prouocare. namque ſi Petrus hic in iudiciũ adhuc minimè prouocatus tranſegerit, valebit tranſactio mero iure, etſi euidens actoris calumnia cauſam illi dederit. l. 2. ſup. eo. qué tex. ita interpretãtur Iacobi. & Iaſ. hîc, poſt Paul. de Caſ. Et mihi placet.

29 Quartò limita cõmuné opinionem, vt nó procedat in calumnia *non euidenti*. *Si* enim illa aliquo colore defenditur, non facit nullam tranſactioné, ex tex. eleganti in l. nec intentio. j. eod. atque tenent ibi Salic. Paulus, Alexan. Iaſſ. & recentiores. idem Salicet. Fulg. Iaſſ. & Iacobi. in præſe. Quorum ſententiam ipſe libenter ſequor.

30 In criminalibus quoq; permittunt calumniam interuenire, vt non vitietur tranſactio. l. tranſigere. ſup. eo. Licere enim exiſtimant accuſatori tranſigere etiã per calumniam, vt pœnam talionis effugiat. *l. fi. de accuſ. j.* ita enim plerique omnes *hic legem* tranſigere interpretantur, licèt reuerà hoc text. ille minimè velit.

31 Ex ſecunda particula glo. huius tu colligẽ quæſtionem elegantem, quare tranſactio hic non ſit ipſo iure nulla, cùm dolus illi cauſam dederit, ſicuti venditio ipſo iure nulla eſt per dolum celebrata. l. & eleganter. ff. de dol. mal. Cui quæſtioni reſpondet gloſſ. duobus modis. Primò, confeſſa idem in tranſactione euenire quod in venditione: nam ſi ex venditione dolo facta traditio fuerit ſequuta, traditio illa eſt reuocãda actione de dolo. Nam vt ex Vulgaro refert hic Accurſius, præceſsit hic venditio vt infirma, hoc eſt, vt nulla propter dolum interuenientem. Sequuta autem fuit traditio vt infirmanda, hoc eſt, vt retractanda actione de dolo. Et idé videtur

euenire

euenire in tranſactione, nãq; ille qui actionem remiſit, videtur tradidiſſe. Oportet igitur hanc remiſsionem actionis actione de dolo retractare. hãc gl. ſolutionem ſequitur Bart. in pręſ. nu. 4. verſ. tunc opponitur. Et ſequuntur eam omnes ſcribentes. communẽ eſſe teſtantur Iaſſ. nu. 11. Cur. nu. 20. Quæ eſt tamen limitanda in tranſactione interpoſita ſuper cõtractu bonæ fidei, nã ſi illa acceſſerit contractui ſtricti iuris, valebit etiam per dolum celebrata, ſortita hic naturam cõtractuum ſtricti iuris. ita enim Bart. ipſe declarat, & ceteri ſequuntur. atque ita ille declarat ſecundam reſponſionẽ gl. ibi, vel aliud. &c. Et hæc opinio mihi placet, contendente Bal. col. 2. tranſactionem contractũ ſtricti iuris eſſe, vt qui non ſit ab Imperatore enumeratus in. §. actionum. quare etſi dolus illi cauſam dederit, nunquam eſſe nullum ipſo iure, neque intereſſe an ſuper contractu bonę fidei interponatur, an ſuper contractu ſtricti iuris.

32 Subtilis quoque eſt conſideratio Riminal. quam & Curt. probat nu. 21. qui contendunt, tranſactionẽ cui dolus cauſam dederit, nunquam eſſe ipſo iure nullam, quoniã ſemper fiat illa ſuper lite præſenti vel futura, ac proinde ſuper iudicio quod ſemper eſt ſtricti iuris. l. ſi iudex. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Quare conſiderari hîc minimè oportet contractum, cuius occaſione ad iudicium ventum eſt, ſed iudicium ipſum tanquam cauſam proximiorem, ad quod tollendum principaliter ſpectat tranſactio.

In tertia parte quęrit gl. quare hîc de do-
33 lo actio datur, cùm alia competat, nempe vetus actio ipſius cõtractus. Ad hoc reſpõdet gl. Primò ex ſententia vulgari poſt dolum quidẽ admiſſum, nullam niſi de dolo actionem ſupereſſe. Vel ſecundò reſpondet gl. de dolo actionem dari ſimul cum illa, in qua amittenda dolum quis paſſus ſit. & hanc opinionem probarunt Bartol. & poſteriores.

In quarta parte quærit glo. quare actori hîc non competat condictio ob cauſam, vt ſe reponat in priſtinam obligationem. l. ſi quis accepto. ff. de condict. cauſ. dat. Et gloſ. reſpondet, quoniam reus hic qui trãſactionem extorſit, impleuit ex parte ſua quicquid eum facere oportuit, quare condictioni ob cauſam, locus ſupereſſe nõ poteſt. Sed quoniã actor dolo ſe fuiſſe probauit ad tranſigendum, datur illi actio de dolo, quam ille intra cõſtitutum tempus, hoc eſt, intra continuum biennium. l. fi. §. de dol. mal. poterit exercere.

Gloſ. in 5. parte allegat ll. quaſdam huic conuenientes.

Summa rerũ. L. Non minorem.

1 *Non minorem virtutem eſſe tranſactionis, quàm ſententiæ.*
2 *Nilq; magis conuenire fidei humanæ, quàm pacta ſeruare.*
3 *Valere tranſactionem noctu factam.*
4 *Idem eſſe in arbitramento.*
5 *Item in teſtamento.*
6 *Sed iure noſtro, Cancellarium noctu non ſignaturum ſigno Regio.*
7 *Oppoſitio quædam explicatur.*
8 *Actus neceſſarios noctu fieri non poſſe.*
9 *Sententia noctu lata, an iure valeat, & verius eſſe non valere.*
10 *Niſi iuriſdictio iudicis eſſet ſequẽti luce peritura.*
11 *Vel niſi de conſenſu partium lata eſſet.*
12 *Vel ſi ita ferret loci conſuetudo.*
13 *Vel niſi iudex eſſet impeditus multitudine cauſarum.*
14 *Vel in iudice delegato.*
15 *Vel in ſententia interloquutoria.*
16 *Vel niſi ſententia in cauſa prolata eſſet.*
17 *Depoſitiones teſtium, & allegationes noctu fieri poſſe.*
18 *Appellationem quoque diu eſſe interponendam, non noctu.*
19 *Proteſtationem noctu fieri poſſe.*
20 *Electio an noctu fieri poſſit.*
21 *Et an collatio beneficij.*
22 *In actibus qui noctu explicantur, tria luminaria eſſe proponenda.*
23 *Difficilia eſſe probatu quæ nocte fiant.*
24 *Conſignatio & oblatio an nocte fieri poſſit.*
25 *Punitionem delictorum, diu eſſe faciendam.*

¶ L. Non minorem.

Diuiditur tex. hîc in quatuor partes. In prima ponitur quoddã thema. In ſecũda, huius thematis ratio. In tertia, aliud

aliud thema proponitur. In quarta huius
thematis ratio redditur. Secunda eſt ibi,ſi
quidem. Tertia ibi,nec enim. Quarta ibi,
cùm nullum tempus. In text.ibi, ſecunda
hora noctis.gloſſ.exponit.i. in gallicantu.
Vel dic eſſe intelligendum de ſecunda ho
ra duodecim horarum noctis, vt inquit
epiſc.Segob.lib.4.var.reſol.c.20.nu.14.

1 Ex prima tex.particula tu collige, quòd
non minor eſt virtus tranſactionis, quàm
ſententiæ, vtrumque enim remedium eſt
litium decidẽdarum.l.2.ff.de iureiu. quod
quibuſdam caſibus limitat gl.1.in præſ.

2 Secundò collige ex tex.in verſi.ſi quidẽ.
nil magis conuenire fidei humanæ, quàm
ea quæ cõuenta ſunt cuſtodire.idẽ probat
tex.in.l.1.in prin.ff.de pact.cũ alijs,quæ gl.
3.hîc allegauit. Vt memineris tamen hyper
bolẽ hîc ſubeſſe,magis enim humanę fidei
conuenit obſequiũ præſtare Deo,eſt enim
figura hæc legibus minimè aliena,quale&
illud eſt, probationes quæ in cauſis crimi-
nalibus fiunt, clariores eſſe oportere luce
meridiana.l.fi.de probat.j.& quod alibi in
quit lex, Imperatorem eſſe mundi dñm. l.
deprecatio.ff.ad.l.Rho.de iact.&ſi qua ſũt
ſimilia,his ſunt autẽ permulta. Sed & in cõ
tractibus hyperboſe interdũ cõtigit, quod
ex Alciato Oroſcius obſeruauit in illa. l. 1.
ff.de pact.nu.11. proponuntq́; illi exemplũ
in venditore, qui dixit equum eſſe melio-
rem qui ſit in Hiſpania, ad exceſſum enim
verba hæc eſſe referenda.

Tertiò nota, valere tranſactionem no-
3 ctu factam, ac ſi diu fuiſſet illa celebrata:
neque inter hæc differentiam vllam eſſe,
cùm tempus noctis cõſenſum partium vn
de tranſactio pendet, non repudiet. Quare
notauit hinc Bal.in præſentia notarium ro
gatum inſtrumentum noctu conſcribere,
poſſe apponere diem inſcriptionis ſine mẽ
tione noctis, neque ex hoc falſum eũ com
mittere. Et idem ſequuntur Paul.de Caſ.&
Iaſſ.hic.& allegans plures Andr. Tiraq.de
vtro.retract.§.1.gl.11.nu.8. Et idẽ ex eadem
ratione dicẽdũ eſt in omnibus cõtractib⁹,
vt noctu impunè celebrari illi poſsint.de
quo dicit ſæpiùs fuiſſe rogatũ Fulg.in pręſ.

4 Adde huc, quòd cùm arbitramentum
quędam tranſactio ſit, vt dicemus in.l.ſub
prætextu.j. eod. valebit arbitramẽtũ noctu
factũ.quòd Bal.ex hac l.notauit.in. l.eos. §.
ſin autẽ.nu. 10. de appell. Sequuntur hanc
opinionẽ Iaſ.in.l.more.nu.12.ff.de feri. Fel.
in.c.conſuluit.nu.18.de off.delegat. Federi-
cus Schen.in tract.de ſent.&re iudi.nu.41.
Olde.in tract.de ſent.& re.c.2.nu.69. Alci.
in præſ. nu. 14. doctor Salmanticẽſis reg.
58.arbiter. col. 1. ſed & in ſententia arbitri
idẽ cenſet Paul.de Caſt.in præſ. in fin.ver-
bis,cuius ſententia pluribus diſplicet: quo
niã ſicuti arbitro non licet partes citare ad
locũ incongruũ.l.ſi cum dies.§.*ſi arbiter.ff.*
de arbit ita nec ad tẽpus *incongruũ.* vulg.
l.vinũ.ff.ſi cer.pet. Inducitur præterea con
tra ſententiã Pauli de Caſt.l.ſi de meis.§.fi.
& l.ſi feriatis.ff.de arbit. vbi non profert ar
biter ſententiam tempore quo iudex eam
proferri non poſſet. ſed & ſententiam Bal.
de arbitratore reſtringũt Alexan. Rimin.
& Alciar.in præſ. vt ſolùm habeat locũ in
caſibus, quibus ſentẽtiam proferre poteſt
arbitrator parte nõ citata, qui enumerãtur
in.l.ſi quis arbitratu.ff.de ver.obl.idẽ placet
Iacobi.nu.2. Atq; horũ ſentẽtiã ipſe probo.

5 Teſtamenta quoq; noctu etiam à teſti
bus ſignari poſſe, dubiũ non eſt.l.ad teſtiũ.
§.ſignum.verſ.poſſe.ff.de teſtament.

6 Signa tamẽ Regia Caſtellę cancellarius
vel qui id habet ex principis priuilegio no-
ctu non debet chartis imprimere.l.2.verſi.
1.titu.8.lib.2.ordinament.

7 Sed cõtra tex.hũc facere videtur, quòd
aliter puniãtur delicta, quæ noctu cõmit-
tuntur, quàm quæ diu.l.Gracchus.verſ.ta
mẽ quia nox.de adult.j.l.aut facta.§.tẽpus.
ff.de pœn.l.2.ff.de furib.balnear.c.2.de ho
mici.l.4.ff.ad.l.Aquil.Bart.nu.1.reſpondet
quædã fieri quæ nõ ſortiũtur effectũ de iu
re, vt ſunt delicta, & hæc puniuntur noctu
ac diu perpetrata æqualiter, licèt ex circũſtã
tia noctis delicta aggrauentur. quæ doctri
na Cy.fuit ante Bart. quã omnes ſequũtur.

8 Secundo loco oppono text.in auth. de
iudi-

iudic.§.ſedebūt.coll. 6. vbi iudicia nō niſi diu ferri poſſunt.idem probat tex.in.c.cōſuluit.de off.deleg.Huic difficultati reſpōdet Bart.nu.2.dicēs, actus quidē voluntarios noctu fieri poſſe, vt cōtract⁹. vt in hac l.& vltimas etiam voluntates.vt in.§.poſſe. Actus verò neceſſarios,qualia iudicia ſunt, noctu fieri minimè poſſe,diu enim expediri ea oportet, aliàs nō valitura. Incōueniēs enim eſſet,quòd magiſtratus noctu ius reddāt.l.2.col.5.ver.ſed quia.ff.de orig.iur.ciu.

9 Conſtat hinc igitur ſententiā noctu latā non valere.Cōtrariam tamen ſententiā, imò quod valeat ſentētia noctu lata, tenet gl.in auth.de iudic.§ ſedebunt.in gl. matutino.coll.6.dicens poſſe iudicē ſi velit ſententiam noctu proferre. idē tenet gl.tenebras.in illo.c.conſuluit. dicēs nō oportere iudicē ſententiam noctu proferre, valere tamen prolatā.& idem ſequuntur ibi Hoſti. & Ioan Andr.in fin.verb. Qui tamē exiſtimāt,ſi pars nolit noctu audire ſententiam, & à iudice cōpellatur,poſſe ex hac cauſa appellare.& idē ſequuntur ibi Anchar. nu.6. Anton.de But.nu.19. & hanc opinionem ſequuntur Iacob.Butr. & Cy. quos refert Alberi.in præſ.qui nu. 2. teſtatur hanc eſſe cōmunē opinionē doctorum. Et referente Alberi.dicebat Butricar. vidiſſe ſe proferri ſentētias magni pōderis noctu ad luminaria.& cōmunē quoq; eſſe hāc opinionē teſtatur ex Alberi.Fulg. in præſ.nu.3.qui nu. 2.retulerat Butric.reſpondentē textui in.§. ſedebūt.quòd ibi cōpellūtur iudices diu ſedere,non tamē prohiberi ſententias noctu proferre ſi ita velint.communemq; eſſe ex Alber.teſtatur Lancell.Dec.col.1.ver.gl.fi. & hanc opinionē tenet Iacob in præſ.nu.3. Hoſtienſ. in ſumma. de iudi. §.qualiter & quādo.ver.1.& 2.Ioā. And.ad Spec.de prolat.ſent.§.iuxta.verſ.ſed nunquid tunc.

Sed adhuc ſentētia Bar.verior quidē videtur,vt minimè valeat ſentētia noctu lata. quā ſequūtur in præſ.Alb Ful. & Alex.col. 1.teſtatur eſſe cōm.Iaſ.eā ſequutus nu.3.cōmunē eſſe cū Bar.teſtātur Rim,col.2.Alci. nu.12.eā ſequuti.Sequitur eā Curt. Sen.nu. 4.& eā quoq; videtur tenere gl. in.l. more Romano.in gl.lucis.ff. de feri. & idē tenet gl.in.§.omnis.in gl.tribui in fine.de ver.oblig.vbi Ang.de Are.nu. 7. inquit vidiſſe ſe hanc opinionē ſeruari,& iudicē nocte proferentē ſententiā facturū litē ſuā.idem quoque tenet Innoc.in illo.c.cōſuluit.vbi Ioā. de Imola nu.21.teſtatur hanc eſſe cōmunē opinionē cū Bart. in præſ. quā ſequuntur Barbat.ibi nu.89.Feli.nu.18. & teſtatur eſſe cōmunem Dec.col.penu.nu 12. Quā Bar.

10 ipſe limitat nu.3.vt non procedat, ſi iuriſdictio iudicis eſſet ſequēti die peritura.ex tex. in illo.c.conſuluit.Sed ille text.benè lectus probat contrariū, loquitur enim quando iuriſdictio erat peritura,quo caſu prohibet ſententiā noctu ferri.& ita eū tex.expendit Imola ibi nu.20.qui Bart.limitationem falſam eſſe exiſtimat. idē Felin.ibi, nu.18. qui etiā à limitatione Bart.diſcedit. atq; idē ad tex.illū conſiderāt in præſ.Alex.nu. 4.Iaſ. nu.3.qui tamē ab art.limitatione nō diſcedunt.Quam ego & verā & cōmunem eſſe exiſtimo,& ſi tex.illo non probetur,quem tamen pro opinione Bart. inducit Iaſ. in illis verbis,niſi neceſsitas exigat.

11 Secundò cōmunem opinionē limitabis non procedere,ſi de conſenſu partium ſentētia noctu lata ſit, quo caſu veriùs eſt eam ſententiā valere,non ſolùm ſi expreſſè conſenſerint,verùm etiā ſi tacitè,vt ſi præſentes non cōtradicāt,Ioan. An.Anto.& Feli.in illo c.conſuluit. Salic.Alex.Iaſ.& Iacobi. in præſ.Iaſ.in illa.l.more Romano.nu.12. Oldendorp de ſent.& re.iudic c 2 nu.68.

12 Tertiò limita,niſi loci conſuetudo huiuſmodi ſententias ſuſtineret.Salice.& poſteriores in præſ.Alciat.nu.13.dicēs omnes ita fateri.& hāc limitationē ſequuntur oēs hic ſecund.Curt. Sen.nu.5.quam etiam ſequuntur Angel.Paul.& Iaſ.in illa.l. more Romano.Socin.reg.359.fall.1.& mihi placet,licèt eam improbet Oldend.vbi paulò antè eum allegaui.nu.69.

13 Quartò limita vt cōm.opin.nō procedat in iudice impedito multitudine cauſarum, qui ꝓpter hoc poterit ꝓferre noctu ſentētiā

ita

ita enim voluit Bald. in procemio.ff.veter.§.itaque.col.penult.ad finem.verſi.deinde vides.idem Bal.in auth.hodie.nu.6.de appellat.cuius opinionem ſequuntur Iaſſ.in præſen.Roman.& Iaſſ.in illa.l.more Romano.Romanus in l ſi verò.§.de viro.nu.78.verſ.4.probatur.ff.ſol.matr. Socin.reg.359. fallent. 2. licèt de hoc dubitet Felin.in illo.c.conſuluit.

14 Quintò limita communem opinionē, vt nó procedat in iudice delegato,qui noctu ſi velit,poteſt proferre ſententiā. Paul. de Caſt.in præſ.nu.3. cuius opinio pleriſq; diſplicet,neq; iure illa probatur. Ipſe certè falſam eſſe opinor,imò iudicē delegatū exactiùs exiſtimo ſeruare oportere hæc iuris ſolennia,quàm ordinarium, illius enim iuriſdictio infirmior aliquāto eſt.l.1.§.qui mandata.ff.de off.eius.

15 Sextò limita communem opinionem non procedere in ſententia interlocutoria, quę noctu quidem ferri poteſt.Bal.in pręſ. col.1.ad finem.cuius opinio meritò nó placet Curtio Seniori nu.6.cùm Cynus hîc in hac ſpecie æquiparet ſententiam, & acta omnia iudicialia,in quibus & ſententia interloquutoria incluſa videri poteſt.

16 Septimò limita communē opinionem, vt minimè procedat in ſententia in cauſis pijs,quæ noctu proferri poteſt.Albe.nu.2. Alcia.nu.13.Lancel Dec.col.2.verſ.dicit tamē hic.nā & in his alia iuris ſolénia remittūtur.l.1.&.2.ff.de feri.l.fi. ff.de appell.recipi.

Octauò limita, vt cómunis opinio non procedat in cauſis voluntariæ iuriſdictionis,quę noctu etiā poterūt explicari.quod in præſ.tenuere idem Alber.& Alcia.& neminē referēs Lanc.col.2.in prin.qui in hoc allegat tex.elegantē in.l.qui habet.§.1. verſ. quolibet loco & tēpore.ff.de tutel.vbi tutorē dare(qui actus voluntaria iuriſdictione explicatur) quolibet tempore iudex poteſt.& hæc opinio mihi placet.Tametſi legem hanc Salmanticæ abhinc quinquennio interpretatus, publicè de horum ſententia dubitauerim, & quia contrarium tenuerit maxima authoritate Obertus de Bouio.quem ipſe Alberic. refert. & quoniam cognitio quoque huius iudicij aliqualem ſolennitatem requirat. Sententia autem vel alius actus in crepuſculo ipſo factus, diu,nó noctu geri videtur.ita enim voluit gloſſ.notabilis in.l.2.in gloſſ.1.ff.de furi. bal. quam in hoc notarunt Baldus in.l.2.numero.15.quibus res iudic.non noc. Corneus in præſent.fin.col.de qua re Alexander & Iaſſon plura ſcripſere in l.Titius.§.Lucius.ff.de liber.& poſthu.

17 Depoſitiones ſanè teſtium ac allegationes,noctu iudex poterit audire,quod Innocentius obſeruauit in illo.c. conſuluit. cum quo omnes tranſigere affirmant Felinus ibi num.10.Alexand.in præſen.num.2.qui id limitat nó procedere in iuramentis teſtium.Nam cùm ad hęc citatio partis ſit neceſſaria.l.ſi quando.de teſt.c.2.de teſtibus.citationem hanc,quæ veluti interloquutio eſt,diu non noctu fieri oportet.

18 His adde, appellationem quoque diu non noctu eſſe interponendam.l.1.§.dies. verſ.quid ergo ſi cōditio horæ.ff.quan.appel.ſit.ſed noctu interponi poterit,quibus caſibus noctu ſententia proferri potuit. Bal.in auth.hodie.numer.6.de appellat. & idem eſſe in petitione apoſtolorum. Bald. opinionem ſequutus affirmat Felin. in illo.c.conſuluit.num.18.

19 Proteſtationem quoq; noctu fieri poſſe arbitrantur ex ſententia Bal.in.c.fin.in princ.nu.4.de appellat. quam ſequuntur etiam Iaſſ.in.l.non ſolùm.§.morte.num.43.ff.de noui.oper.nunt.Ripa.in.c.cùm m.Ferrarienſis.nu.145.de conſtit.vbi Feli.nu.58.idem tradiderat allegans tex.hunc.

20 Sed electio nocte celebrata an iure valeat. Et refert quidem Feli.in illo.c.conſuluit.Panor.in.c.1 de clandeſt.deſpon, dicentem electionē nó valere.ſed Pano.ibi de electione noctu facta verbū nullū, ſed de electiōe facta clandeſt.c.quia propter.§.fi.de elect. Alcia.verò in præſ.nu.12.electionē noctu factam valere exiſtimat, licèt ſuſpectam eſſe dicat.Ego exiſtimo Fel.& Alciat.non ſatis mentem abbatis percepiſſe, namq; longè aliud

gè aliud eſt electionem fieri noctu vel clàdeſtinè, quando eligentes ſubterfugiūt aliquos electores, quo caſu ex iure certum eſt electionē eſſe ipſo iure nullā. Sed noctu factā ego exiſtimo, ſi ſoléniter fiat, neq; aliud canonicū ei obſiſtat, valiturá electioné, neque hoc infirmari quòd tépore non conſueto fuerit celebrata, ſicut & illud impedimento electioni non eſt, quòd in loco conſueto non fiat, quod notauit Panorm. in c. cum terra. nu. 5. de elect.

21 Collationem autem beneficij fatentur omnes noctu fieri poſſe, ex tex. in c. vnico. verſi. porro. vt eccleſiaſt. benef. licèt actus hic & alius quiuis noctu factus faciliùs falſitatis argui poſsit, quàm ſi diu eſſet celebratus. quod Bald. notauit in c. 1. nu. 5. de fide inſtru. Alciat. in præſ. nu. 11.

22 Superioribus tu adde, quòd quibus caſibus aliquid nocte explicatur, ſemper oportet interuenire aliquod luminare. l. 1. §. tria luminaria. ff. de vét. inſpicié. quoniā (quod Vlpia. ibi inquit) tenebræ ſunt aptiores ad fabricandū falſum. Et quoniā (quod Bart. hîc notat) teſtes aliter contrahentes non cognoſcerent. l. 6. §. ſin autem. in gl. cognoſcāt. de iure delib. Sed tu aduerte, quoniam text. in §. tria luminaria. quem hîc allegat Bar. loquitur in re maximi momēti, ne partus ſupponatur, & ideo ſi teſtes ex voce cognoſcerēt cōtrahentes, nō videtur neceſſariū eſſe aliquod luminare: iuxta gl. ordinariam ac vulgo dictam ſingularem in l. 2. §. idem Labeo. in gl. audierint ff. de aqua plu. arcend. quæ permittit teſtes deponere de his quæ contrahētes trans parietē vel cortinā contraxerūt. quā ibi ſequitur Bar. nu. 4. Alber. Ioan. de Imola nu. 23. teſtatus gl. opinionem cōmuniter approbari. & eā quoq; ſequitur idem Imola. poſt antiquiores in c. 2. nu. 7. de conſuetu. Bal. in l. conuenticula. col. pen. verſ. modò pono. de epiſ. & cler. Alexan. in l. ſi non ſpeciali. nu. 6. de teſta. 3. vbi Iaſſ. nu. 9. teſtatur gl. opinionem communiter approbatam eſſe. Teſtatur eſſe gl. illius opinioné communiter approbatam allegans alia Ioannes Antonius Trigona. ſingul. 98. Tametſi eadem gloſſ. dicens idem eſſe in teſtibus teſtamentarijs ſit communiter improbata, vti affirmāt Imola in proprio loco Alexan. & Iaſſ. in illa l. ſi non ſpeciali. Felin. in c. præterea. nume. 4. de teſtibus.

23 Quibus adde, difficilia probatu eſſe ea, quę nocte fiunt. gl. notabilis in l. ſi cum exceptione. §. in hac. in gl. ignorantiā. ff. quod met. cauſ. quam veluti ſingularem notarunt Angel. nu. 2. Iaſſ. nu. 47. in §. quadrupli. de acti. Inſtitut. & eſt text. pulcher in l. 1. de emendat. C. ibi, nocte obſcuritatis obductas, quem inducit ibi Bald. contra teſtes deponentes de actibus nocturnis. & referunt Bald. & Angel. in illo §. in hac. Riminald. Iaſſ. & Alciat. in pręſenti. Oldradum clariſsimum illū legum iuriſq; peritum clericum in Romana curia defendiſſe homicidij inſimulatum: nam teſtes deponētes de actu nocturno homicidij, naturaliter ſunt reprobati, cùm non adeſſent ibi luminaria. & idem quoq; retúlit idem Bal. in c. 1. §. porrò. nu. 3. quæ ſit prim. cauſ. benef. amitté. libr. feudo. & horum opinionem ſequutus allegat multos idem ſequentes noſter Menchaca de ſucceſſ. creat. §. 14. nu. 5. in iudices maleficiorum inuehens huiuſmodi teſtimonijs deferentes, quòd ſi huiuſmodi teſtes dicerent habuiſſe ſe notam vocem delinquentis, indicium ad torturā excitarent. quod Bald. notauit in l. ſi non ſpeciali. nu. 1. Iaſſ. ibi, nu. 10. de teſtament.

24 Vltimò adde, quòd cùm conſignatio ac obligatio ſit facienda creditori per debitorem tempore congruo. l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut. nocte illa fieri minimè poteſt. gloſſ. in illa. l. more Romano ff. de feri. quam ibi notant omnes. & eſſe communiter approbatam teſtatur Curt. Senior in præſenti. numero. 7. & idem voluit Petrus de Bellapert. in l. acceptum. de vſur. Molinæus conſ. 57. nu. 11. Sed limitat Salic. vt ſolùm procedat, quando creditori eſſet periculū oſtiū domus ſuæ aperire propter inimicitias, nāſi harū ſuſpicio ceſſet, teneretur creditor noctu quoq; recipere oblationé.

& idem ſequuntur Iaſſ. nu. 6. Curt. Iunior. fi. col. qui exiſtimat ab hac opinione in iudicando non eſſe recedendum. Iaſſ. in. l. non ſolùm. §. morte nu. 43. ff. de noui ope. nunt. Cæpola qui quàm optimè hoc examinauit in. l. 2. nu. 25. ff. de verbo. ſignifi.

25 Punitio ſanè delictorum propter exemplum quod inde editur in rem publicam. l. aut facta. §. fi. ff. de pœn. diu, non noctu. fieri debet. quod Guillelmus Benedictus notauit in quæſtione. an occidere peccatores liceat. nu 44. noſter Gomec. lib. 3 varia. reſol. c. 13. num 35.

Summa rerum. L. cùm ea quæ.

1 *Facti ſpecies fingitur ad hanc l.*
2 *Simulationem fieri de vno contractu ad alium.*
3 *Vteunque ſimulatio contingat, contractus ſimulatus contractus minimè eſt.*
4 *Stante. l. Regia, quæ prohibet vllam exceptionem aduerſus contractum proponi, an exceptio ſimulationis admittatur.*
5 *Contractum ſimulatũ iuramẽto minimè firmari.*
6 *Sed quid ſi partes iurent contractui ſimulato non contrauenturos.*
7 *Et quid in herede, qui contractum ſimulatum iurauit.*
8 *Non valere renuntiationem ſimulationis.*
9 *Sed neque pœnam conuentionalem ex contractu ſimulato peti poſſe.*
10 *Exceptioni ſimulationis nullo tẽpore præſcribi.*
11 *Ad probandum contractum eſſe ſimulatum ſatis eſſe, ſi adſint veroſimiles coniecturæ.*
12 *Et generaliter id eſſe accipiendum in rebus omnibus, quæ ſunt probatu difficiles.*
13 *Simulatio peior eſt metu.*
14 *Imò & dolo.*
15 *Et fraude quoque.*
16 *Contractus in dubio verus præſumitur, non ſimulatus.*
17 *Verbum, fruſtrà, an irritet diſpoſitionẽ ipſo iure.*

¶ *L. Cùm ea quæ.*

Diuidi poteſt text. hic in duas particulas. In prima ponitur propoſitio quædam generalis. In ſecunda, ex illa fit quædam illatio. Secunda ibi, iis quæ ſimulatè.

Collige tu modò ex text. hoc, quòd ſi partes verè tranſigant, licèt emptionẽ ac venditionem inter ſe ſimulent, tranſactionem valere, neque pretium veluti ex venditione poſſe poſtulari. Ioann. autem Cremonenſis antiquus iuris ciuilis interpres, gloſſema quoddam effinxit in. l. hanc verbis ipſis implicitũ, ac malè ſibi conſonans, quod Accurſius huc trãſtulit. Fingit enim hic poſt Ioannem ſpeciem ad hanc. l. in ſcholaſtico glorioſo ac inanis gloriæ cupido, qui domum reuerſus, quo iuris peritiam popularibus profiteretur, fundum quendam à vicino ſuo vendicabat, ſed cùm iam liti ſuccumbere ſe videret, cum aduerſario tranſegit nomini ſuo, *apud ciues ſuos conſulens.* Retinuit *itaque poſ-*ſeſſor fundum, qui *ex cauſa* tranſactionis nõnil pecuniæ ſcholaſtico annumerauit, qui maximam hic quoque ſui nominis curam gerens, inſtrumentum venditionis fieri curauit, quo ſimulatum eſt, ex cauſa venditionis fundum illum à poſſeſſore detineri; atque ex poſt facto pretium conuentum hic poſtulabat. Sed cùm verè trãſactio facta ſit, licèt emptio fuerit ſimulata, fruſtrà pretium poſtulari dicitur. Et dicit gloſſ. quòd hic ſcolaſticus erat in retinendo actor: quoniam egit ad fundum contra vicinum, & conuenit vt ille ex cauſa tranſactionis fundum retineret.

Secundò fingunt hi caſum in ſcholaſtico fundum occupante, qui ad illius reſtitutionem conuentus, cùm malè ſecum agi in lite contemplaretur, fundum illum actori dedit ex cauſa tranſactionis, aliquo nummo ſibi dato: finxit tamen ſe fundum illum vendere, ne liti conceſsiſſe videretur, atque de ea re inſtrumentum conſcribẽdum curauit, ex quo ex poſt facto ficti pretij poſtulabat numerationem, & in hac ſpecie erat ſcholaſticus hic in dando reus, quoniam fuit ab altero conuentus. Has gloſſ. poſitiones ex ordine referunt in præſenti Odofredus, Cynus, & Iaſſon, quæ potiùs textum hunc fecerunt obſcuriorem, quàm vt interpretamenti

loco

loco ſint ſuſcipiendæ. Meminere autem gl. huius Angel. de Peru. in. l. 1. § pueritiam. nu. 6. ff. de poſtul. Ioann. de Anania in ru. de delict. puer. nu. 3. vt eius exemplo admonerent litigantes, ne nouitios aduocatos eligant, ſunt enim litium confuſores, ſicuti medici nouitij plurimos ęgros ad necem vſque adegere.

2 Collige tu modò ex hac. l. ſimulationem fieri de vno contractu ad alium, nam cùm reuerà hic tranſactionem partes facerent, venditionem ſimulabant. ad idem eſt text. in. l. ſi ex pretio. infra. ſi cert. petat. vbi cùm mutuum verè inter partes daretur, depoſiti tamen imaginem ſimularunt. exiſtimat tamen Bartol. ibi, numero primo. in ea ſpecie contractum ſimulatum propriè non eſſe, quoniam ſubſtantia debiti non deficiat, licèt cauſa mutata ſit. Sed in præſenti ſpecie rectè iudicio meo veram ſimulationem interueniſſe Alciatus arbitratur, actum enim erat, vt pretium nullum omnino deberetur, quãuis inſtrumentum emptionis fuerit conſcriptum. Eſt & vera illa ſimulatio, cùm fœnerator quod pignoris cauſa accepit, emptum videri vult, quo pignoris accepti faciat fructus ſuos. c. ad noſtram. de emption. & vendition. Eſt & imaginarius contractus ſimulato quàm ſimillimus, cùm id agimus, vt contractus omnino nullus ſit. l. 4. §. ſi ab ignoto. ff. de manumiſſ. l. imaginaria. ff. de regulis iuris.

3 Vtcunque autem ſimulatio contingat, contractus ſimulatione geſtus, contractus minimè eſt, neque ex eo agi poteſt. quod probant infinita propè iura. l. ſimulatè. ff. de ritu nupt. l. nuda. ff. de contra. l. emptor. ff. de aqua pluu. arcend. l. & qui ſub imagine. de diſtra pigno. Ex quo text. notat Baldus ibi, verſicul. & in hac lege. quòd ſimulatio appellatur imago, quæ habet ſuperficiem veri, ſed medullam veri non gerit. Addit idem Baldus in. l. 1. numero 4. verſic. primo caſu plus. vale. quod agit. contractum ſimulatum eſſe corpus ſine ſpiritu: quia conſenſus eſt remotus ab actu. Et eleganter quoque idem Bald. ſcripſit in. l. cùm precibus. de probat infra. inſtrumentum ſimulatum non eſſe inſtrumentum, quia licèt habeat figuram eſſentiæ, eſſentiam tamen non habet. Adde huc eundem Bald. in. l. fi. numer. 1. verſicu. quartò nota. C. mandat. dicentem, quòd donatio ſimulata dicitur colorata ſeu depicta, extrinſecùs enim apparet aliquid, ſed intrinſecùs non habet ſubſtantiam. Et dicit idem Bal. in. l. fi. §. in computatione. fin. col in princip. de iure deliber. quòd contractus ſimulatus licèt ſuperficialiter appareat inſtrumentum, ſubſtantialiter inſtrumentum non eſſe, neque enim propriè dicitur quod abuſiuum eſt.

4 Quare ſi ſtatuto cautum ſit, ne vlla exceptio admittatur contra publicum inſtrumentum præter exceptionem falſitatis ſolutionis & remiſsionis, quod apud nos. l. regia inductum eſt. 4. tit. 8. libro. 3. ordinament. ſimulationis tamen exceptio opponi poteſt, neque lege vel ſtatuto cenſetur excluſa, cùm exceptio hæc contractum ipſum inficiat. ita enim voluit Bald. in. l. ſi non verum. verſi. nota hîc. de donat. inter vir & vxor. C. tametſi contrarium cenſuerit Bart. in. l. 1. §. & parui refert. numer. 4. ff. quod vi aut clã. ſed Bal. opinionẽ ſequuntur Iaſſ. in præſ. numer. 3. idem Iaſſ. in. l. nemo poteſt. 1. lect. num. 43. ff. de leg. primo. Ripa ibi nume. 66. teſtatus hanc eſſe communem opinionem, contra Bartol. in illo §. & parui refert. Feli. in. c. ex parte. 2. de off. delegat. nu. 14. Decius ibi nu. 7. verſ. duodecimò fallit. Imò neq; expreſsim poſſet huiuſmodi exceptio à lege tolli. quod idem Bal. notauit conſ. 117. vol. 4. col. 2. Et poſſet huiuſmodi ſtatuti vel. l. iniquitas per eccleſiam vel Papam emendari. Bal. in illo. §. in computatione fi. col.

5 Sed neque iuramẽto interpoſito firmaretur cõtractus ſimulatus. ita enim voluit gloſſ. ſingularis in. l. emptione. in gloſſ. maiuſcula. plus val. quod agit. & eam ſequuntur ibi Cyn. 2. quæſt. Bald. col. 1. verſiculo:

Digitized by Google

quærit gloſſ. Angel. ibi, qui dicit illam particulam gl. alibi non reperiri. Salicet. col. 1. Iaſſ. in præſ. nu. 3. Panorm. in. c. ad noſtram. nu 5. de empti. & vendit. Angel. de Aret. in princip. nu. 31. de excep. Inſtitut. Alexand. in. l. ſi donatione. nu. 7. de collat. Iaſſ. in. §. item ſi quis in fraudem. nu. 7. de act. Inſtit. Gomecius ibi, col. 2. diligenter eam rem proſequutus. Euerardus dicens eam eſſe ordinariam, & ſingularem conſi. 149. nu. 40. Curtius in auth. ſacramenta puberum. nu 58. ſi aduer. vendit. Iaſſ. ibi ante eum nu, 61. verſ. 7. idē Iaſſ. in. l. 2. nu. 20. ff. de iureiur. & multi prętereà autores allegati ab And. Tiraquel. de conſtit. poſſ. 3. p. limit. 7. num, 31. & teſtantur gl. illius opinionem eſſe cōmuniter approbatam eam ſequuti Socin. conſi. 82. num. 4. verſ. & quia iſta materia. vol 3. Alex. nu. 14. Iaſ nu. 44. in. l. nemo poteſt. ff. de leg. prim. Campecius de dot. 1. p. quæſt. 53. nu 3. Ioan. de Neuizan. conſi. 23. col. 1. Ioann. Maria Riminal. conſ. 307. nu. 26. vol. 3. & eam ſequuntur allegantes alios Vitalis de Camp in clauſula, an iuramentum validet contractum ſimulatum. nu. 1. Rebuff. 2. tomo conſti. Gall. de reſtit. gl. 8 nu. 11. vt periculi plenum ſit quod ſcripſit Socinus conſi. 155 col. fi. verſ. Secundò reſpondetur. dicens iurantem omnia eſſe vera, non poſſe opponere ſimulationē. idque Socinus inquit communiter teneri.

6 Limitanda tamen eſt, vt non procedat, ſi partes quæ contractū ſimulauerunt, nō ſolùm ſacramenti religione eum firmauerint, iurantes omnia contenta in illo cōtractu eſſe vera, ſed iurarunt etiam actui ſimulato non aduerſari, contrafacereúe, iam enim iuraſſe videntur, ne ſimulatio detegatur. Quare in ſpecie huius reſponſi altero pretium veluti ex venditione geſta petente, alter replicare tranſactionem non poſſet, niſi abſolutionem impetraſſet. Limitationem videtur tenuiſſe Bartolus in l. fin. 1. lectione. verſ. quæro quid ſi inſtrumento de non numera. pecun. & eam ſequuntur Ioannes de Imola in. l. nemo poteſt. col. 2. Alexand. ibi. numero. 17. Aretin. col. 5 ff. de legat. primo. Iaſſ. ibi nume. 46. teſtatur hanc eſſe communem opinionem Ripa ibi, num. 74. & eam ſequuntur Imola num. 3. Alexan. num. 13. in. l. Seius & Augerius. ff. ad. l. Falcid. teſtantur eſſe communem Gomecius in. §. itē ſi quis in fraudem. col. 2. de act. Inſtitut. atque iuxta eam conſuluit Angel. de Peru. conſi. 160.

Quanquam de hac opinione valde dubitat Ripa in illo. §. diui. & apertè contrariam ſequantur Crotus ibi, nu 47. Ioan. Hānibal nu 382. Alciat. in præſenti. fi. col. qui falſò arbitratur priorem opinionem communiter non approbari. Sed & communis illa eſt & vera: neque abſolutionem petens ſimulator hic qui iurauit, *eſſet audiendus*, allegat enim ille *turpitudinem* propriam. Quæ *tamen eſt limitanda*, ſi tertius quiſpiam ſimulationem alleget, cui principalium perſonarum iuramentum minimè agenti obſtaret. argumento text. generalis in. c. ſuper eo. de officio delegat. cuius meminit in optimo propoſito Bartol. in. l. 1. §. interdum numero. 4. ff. à quib. appella. non licet. atque ita in ſpecie hac notauit Salicetus in illa. l. emptione. & ſequuntur Iaſſ. & Ripa in illa. l. nemo poteſt.

7 Secundò limita communē opinionem vt non procedat in hærede eius, qui contractum ſimulatum iurauit, hic enim impunè ſimulationis exceptione ſe defendet, neq; ad eum pertinebit periurij periculum. c. veritatis. de iureiur. l. generaliter. in princip. ff. de reb. credit.

Tertiò limita, ſi turpitudo eſſet iam detecta ab alio quàm ab ipſo qui iurauit. argumento text. optimi. in. l. alias. in fine. ff. de iureiur. quo probatur licere alicui allegare propriam turpitudinem, quę tamē ab alio iam detecta eſſet. ita enim eum tex. interpretatur ibi Petrus de Bellapert. quē intellectum Barto. ibi probauit numer. 5. & communem eſſe conſtat ex Alexand. nu. 8. Iaſ. numero. 18 Limitationem hanc admittunt Alexand. Aretin. & Iaſ. numero. 47. Ripa nu. 78. in illa. l. nemo poteſt. Felin.

in. c.

in.c.tertio loco.nu.8.de præſumpt.

8 Sed neque valeret renuntiatio facta à partibus ipſis contractũ aliquẽ ſimulantibus. Simulata enim & illa renuntiatio erit cenſenda. ita enim voluit Bart. in l. nemo poteſt. 5. quæſt. princip. ff. de deleg. primo. cuius de hac re ſententiam teſtantur eſſe communem Alex. ibi, nu. 16. Iaſſ. nu. 41. Ioannes Hannibal nu. 376. qui omnes illam ſequuntur. Item Crotus nu. 47. Feli. in c. ſi diligenti. num. 28. de for. compet. ex quo etiam conſtat hanc eſſe communem opinionem. Quòd ſi ex poſt facto contrahentes ſimulationi renuntiaſſent, admittenda eſſet renuntiatio, videntur enim à ſimulatione receſsiſſe. quod idem Bar. ibi fatetur. argu. l. 2. de his quæ vi met. ve cauſ. geſt. ſunt. frequẽti omniũ cõſenſu in hoc probatus. quibus adde tex. optimũ in. l. 4. §. ſi ab ignoto. ff. de manu. vbi tẽporis interuallũ excludit ſuſpicionẽ ſimulationis.

9 Sed neque pœna conuentionalis ex ſimulato contractu peti poſſet. quod Cynus obſeruauit in illa l. emptione. 2. quæſt. cuius ſententia veriſsima eſt ex. l. non dubiũ. ſup. de ll. & ex gl. in. l. ſi patronus. ff. ſi quid. in frau. patr. Ad quam multa ipſe notaui in. l. 2. de reſcind. ven. nu. 74.

10 Item adde exceptioni ſimulationis nullo tempori præſcribi poſſe. quòd Bald. eleganter conſuluit, & eum referens Curtius Iunior in. l. petens. nu. 14. ſup. tit. 1.

11 Vltimò adde. Ad probandum aliquem contractum eſſe ſimulatum ſatis eſſe, ſi adſint veroſimiles coniecturæ. arg. tex. vulg. in. l. dolum. j. de dol. mal. Sicuti enim dolus non poteſt liquidò conſtare, ita nec ſimulatio. atque ita nominatim obſeruauit conſultus Paulus de Caſtro.

Cuius opinionem ſequitur Iaſſ. in pręſ. nu. 4. atque idem Iaſſ. in. l. ſi quis ex argentarijs. §. prætor ait. nu. 26. ff. de edend. ſicuti & contractum eſſe vſurarium ex perſpicuis indicijs conſtare poteſt. quod Bal. eleganter notauit in rub. nu. 9. de off. iud. probaturque quàm optimè in. c. cùm in tua diœceſi. de vſur. in. c. illo vos. de pig. Et licèt interdum quoad ipſos contrahentes non ſufficiant coniecturæ ad probandã ſimulationẽ contra formulã contractus inítam ab ipſis contrahentibus, illæ tamen erunt ſufficientes, ſi tertius velit probare ſimulationem, ſi lędi eo contractu poſsit Ancharra. conſ. 27. & multi prætereà quos allegat Carol. Moli. idẽ ſequutus conſi. 30 nu. 2.

12 Et generaliter verũ eſt, quæ ſunt probatu difficilia, per præſumptiones atq; indicia conſtare ſolere. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit. ibi, ſed licèt hoc liquidò cõſtare nõ poſsit, argumentis tamẽ cognoſcendũ eſt. ex quo tex. colligit Bar. in l. in illa ſtipulatione, ſi Kalendis. in finalibus verbis. ff. de ver. oblig. in his quæ liquidò conſtare nõ poſſunt, ſatis eſſe ſi iudex informet conſcientiã ex vehementi opinione. atq; ex eodẽ tex. colligit idẽ Bar. in. l. ſi quis ex argẽtarijs. §. an hæredi. nu. 3. ff. de eden. in caſib⁹ clãdeſtinis & occultis ſatis eſſe ſi adſit probatio per cõiecturas. & addit multa ad tex. illum Iaſſ. in præſ. nu. 5. Plurima allegarunt idẽ Iaſſ. in. l. ſi quis ex argentarijs. §. prætor ait. nu. 20. ff. de edend. Hippol. in ru. de probat. nu. 17 & nu. 315. Euerar. in topicis col. 3. Tiraq. de retract. cõuẽ. in pręfatione nu. 36. Sebaſt. Sapia in. l. de ætate. nu. 24. ff. de min.

13 Addes prætereà. Quòd ſimulatio magis inficit contractum quàm metus, quoniã in contractu ſimulato nullus omnino conſenſus adeſt, cùm tamen in contractu metu celebrato, volũtas quædã reperiatur.

14 Imò & dolo maius vitium eſt ſimulationis: quoniam cùm ex cõtractu dolo facto poſſeſsio, ac etiam dominium trãsferatur, l. & eleganter. §. ff. de dol. mal. ex cõtractu ſimulato neutrum transferri poteſt. l. emptor. ff. de aqua plu. arcend.

15 Magiſque ſimulatio officit contractui quàm fraus: quoniam vt cõtractus in fraudẽ alicuius factus reſcindatur, reuocatoria actione opus eſt, ſed vt contractus ſimulatiõe geſtus excidat, ſatis eſt de ſimulatione conſtare. Eſt & illa differentia inter hos cõtractus, quòd nemo admittitur ad reſcindendũ cõtractũ prætextu propriæ fraudis,

licet tamen vnicuique ſimulationem propriam allegare, neque turpitudinem ſuam detegere videtur. Hæ duæ differẽtiæ inter hos contractus conſtant ex Bart. in l. iuſiurandum. §. procurator. numer. 6. ff. de iureiur. & in. l. filios. ӡ. de his quæ in fraud. patro. idem Bart. in. l. poſt contractum. num. 4. ff. de donat.

16 Contractus autem in dubio verus præſumitur, nec ſimulatus. l. cum precibus. de probat. ӡ. l. ſed etſi maritus. in fine ff. qui & à qui. l. quãuis. cum. gl. ſi quis alte. vel ſib. Debet igitur quiſque qui ſimulatum eſſe contenderit, ſiue agat ille, ſiue excipiat, ſpecialem ſimulationis cauſam probare quo in ſimulatione poſsit obtinere c. fin. de renunt. lib. 6. atque ita Bart. reſpondit conſil. 65. nu. 3. Iacobi. in præſ. nu. 4. Alciat. ſi. col. in princi. Vitalis in clauſula. quam citaui. nu. 13. Rebuffus quem iam allegaui nu. 7. qui plures citat eãdem opinionem ſequutos. Tiraquel. de retract. municip. §. 1. gl. 14. nu. 59. dummodo opponatur à parte. Bal. & Salicet. in. l. ab Anaſtaſio. ӡ. mand. Greg. Lop. in. l. 40. tit. 11. p. 5. in gl. frutos.

17 Deinde collige ex text. ibi, fruſtrà. verbũ hoc præciſam actus nullitatẽ ſignificare. idem probat tex. in. l. pe. §. ad crimen. ff. de publ. iudi. vbi id notat Bart. nu. 23. Sed obſtare videtur tex. in. l. ſi Titius. ff. de fideiuſ. in. l. 1. de non nume. pecu. & ibi eum tex. notat Bald. 1. oppoſit. Sed vera eſt in hac difficultate ſententia Panorm. in. c. veniens. col. pen. verſ. vltimo circa prædicta. de accuſat. exiſtimantis verbum hoc ſuapte natura habere effectum latæ ſententiæ, ſed ex materia ſubiecta propriam naturam exuere. atque hanc intelligentiam probauit etiam Tiraquell. poſt alios in. l. ſi vnquam. verb. reuertatur. nu. 109. de reuo. donat.

Summa rerum. L. Si maior.

1 *proteſtatio doli tranſactionem non reſcindit.*

¶ L. Si maior.

L. Nec intentio.

1 NOn diuiditur text. hic, ſed neque legitur. Summatim hoc cõtinet. Proteſtatio doli tranſactionem non reſcindit, oportet enim dolum aliter quàm proteſtatione probari l. dolum. de dol. & metũ. de his quæ vi met. ve cauſ. geſt. ſunt. Vel ſecundò dic. Conteſtatio ſuper dolo non reſcindit trãſactionem. Qui duo
2 intellectus gl. ſunt in præſenti, quos nemo reprobauit. Addit gl. quoſdam voluiſſe legem hanc in minore locum non habere, quæ in maiore loquatur, ſed minor nunquam hoc ſolum quod minor ſit reſtituetur, ſed quod ſui facilitate vel dolo aduerſarij captus ſit. l. nam & poſteà §. ſi minor. ff. de iureiu. l. non omnia. ff. de minor. neque videbitur circumſcriptus, cum iure communi vſus eſt.

Summa rerum. L. Nec intentio.

1 *Exceptio. Non ſum heres, non poteſt opponi creditoribus hereditarijs poſt ſolutionem vel promiſſionem ex cauſa tranſactionis.*
2 *Examinatur gl. non poſſes.*
3 *Text. hunc non procedere calumnia interueniẽte.*
4 *Vel niſi tanquam heres Archimedori Tatianus tranſegiſſet.*
5 *Solutum ex cauſa tranſactionis non repetitur.*
6 *Agens contra aliquem tanquam contra heredem probare debet eum eſſe heredem.*
7 *Et hoc in ſuis heredibus an habeat locum?*

¶ L. Nec intentio.

DIuiditur in duas partes. In prima factum proponitur ac deciſio. In ſecunda, ratio deciſionis, cum quadam ampliatione quæ eſt ibi. nam cùm iam.

1 Collige tu modò, quòd exceptio hæc, Nõ ſum heres, non poteſt opponi creditoribus hereditarijs poſt ſolutionem vel promiſsionẽ factã ex cauſa tranſactionis. Ratio huius deciſionis in natura trãſactionis ſita eſt. Itẽ etiam ex alia iuris regula fundatur, quoniam qui ſuum recepit, quanuis ab eo qui id non debebat, nõ tenetur reddere ſolutum. l. repetitio. ff. de condict. indebit.

2 Sed an veris hæredibus Archimedori pecunia

nia hic repeti poſsit. Et glo. non poſſes. ex hoc reſpõſo negat repetitionem, quoniã per eam. ſolutionem veri hæredes nõ ſint liberati. l. ſi tibi. §. cum poſſeſſor. ff. de pact. idem Bart. 2. lect. in fine. & addit Alex. col. 2. doctores tranſire cum gl. hac. Sed videtur huic propoſitioni obſtare. l. ſi quid poſſeſſor. in prin. ff. de pet. hær. vbi ſolutiõ à poſſeſſore hæreditatis prodeſt veris hæredibus ſed gl. reſpondet ibi ſolutionem fuiſſe factam ex contractu defuncti, hic vero ex proprio ipſius ſoluentis, hoc eſt ex ſua tranſactione. Neq; obſtat. l. ſi ex duobus. ff. de tut. & ratio. diſt. vbi ſolutio vnius prodeſt alteri: quoniam ibi loquitur lex in duobus tutoribus ex eadem cauſa obligatis. Petrus tamen, Cinus, Fulg. & Alexan. item Lancellotus Decius ſi. col. ex quadã æquitate arbitrantur admittẽdũ hunc poſſeſſorem vt data repetat à veris creditoribus qui ſunt hæredes, quibus ſolutio illa profuit, quoniam ab ipſis exigi illa nõ potuerunt, ne contra bonam fidem fiat. l. bona fides. ff. de regu. iur. & quoniam nil dãni eſſe oportet bonæ fidei poſſeſſoribus l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. l. item videdum. ff. de pet. hæredit. quæ opinio veriſsima mihi videtur.

3 Limitabis tu legem hanc non procedere, ſi iſti creditores per calumniam hunc Tatianum conueniſſent, ſcientes eum hæredem minimè eſſe, nam repeteret impune hoc caſu data ex cauſa tranſactionis. l. in ſumma. §. 1. ff. de condict. indebit.

4 Secundò limita ſi tanquam hæres Archimedori Tatianus hic tranſegiſſet, comperto enim quòd hæres non ſit, concederetur illi condictio indebiti. quod Alciat notauit. nu. 6.

4 Collige præterea ex text. ibi cum & ſi tãtum. quòd cui non competit exceptio, multò minùs actio dabitur: cui tamẽ actio datur, multò magis competet exceptio. l. inuitus. §. cui damus. ff. de regu. iur.

5 Deinde nota ſolutum ex cauſa tranſactionis non repeti veluti indebitum. idẽ probat tex. in. l. ſi nõ tranſactionis. de iur. & fact. ignor. ſup. vbi ego plura ſcripſi huc ſpectantia.

6 Vltimò collige ex tex. hoc ſecundũ Bal. in vltimo notabili, quòd agens contra aliquem tanquam hæredem alicuius, probare debet eum eſſe hæredem: nam hic dicitur quod intentio creditorum Archimedori Tatianum tenere nõ potuit, ſi ex cauſa tranſactionis non ſoluiſſet. Et hoc rationem habet: nã cũ aditio hæreditatis in facto cõſiſtat, aut certè in animo facto aliquo declarato. l. pro hærede. l. gerit. ff. de acqui. hære. cum alijs factum hoc niſi probetur, præſumendum minimè eſt. vulg. l. ſi emancipati. de collat. maximè vt aliquem oneribus hæreditarijs obligemus.

7 Sed hoc ex quorundam ſententia in ſuis hæredibus non procederet, aduerſus quos fundata eſt intentio creditorum quod ſint hæredes, niſi probent ſe bonis paternis abſtinuiſſe. ita enim voluit gl. ordinaria in auth. vbi. qui obligat. col. 3. verbo parentes. collat. 5. quam veluti ſingularem approbauit Bal. in. l. apud hoſtes. nu. 2. verſ. item ſequeretur. de ſuis & legiti. liber. idẽ Bal. in. c. 1. nu. 1. an. ag. vel fil. dicens eam eſſe ordinariam. & eam quoq; ſequuntur Roma. col. 3. in. l. neceſſarijs. ff. de acqui. hære. & alij præterea quos allegat Tiraquell. de vtro. retract. §. 1. gl. 9. n. 51. & teſtatur eſſ communem opinionem vltramontanorum Angelus de ſuitare. quæſt. 9. nu. 65. Verũ gl. illius opinio poſt inductum à prætore abſtenſionis beneficiũ falſa eſt, ſunt enim ſui hæredes quo ad hanc cauſam attinet redacti ad inſtar extraneorum. l. nam nec emancipatus. ff. de lega. primo. & videtur contra gl. illam tex. in. l. ei qui ſe. ff. de acqui. hær. & in. c. ex præſenti. in fine. de pign. & contrarium melius voluit glo. in. l. neceſſarijs. in gl. teneantur. ff. de acqui. hær. vbi eam ſequuntur Bart. n. 1. & pleriq; omnes. & teſtatur eſſe cõmunem Alexan. nu. 5. communem eſſe prædixerat Romanus. nu. 14. & idẽ quoq; voluit gl. in. l. ſi cum dotẽ. §. tranſgrediamur. in glo. extiterit. ff. ſolut. matrim. vbi eam ſe-

quuntur Bart. nu. 3. Roma. n. 48. Paulus de Caſtro. ibi. nu. 3. dicens communem eſſe gl. opinionem, & omnes prope poſteriores gl. in. l. ita tamen. §. ſi pater in glo. 1. ff. ad Trebell. gloſſ. in. l. 1. in gloſſ. 2. ſi mi. ſe maior dixe. & tenet hanc opinionem Bart. in. l. ſi filius qui patri. nu. 6. ff. de vulg. & pupill. Socinus ibi. nu. 2. Alexander cõſi. 34. nu. 4. verſ. nec obſtat. volu. 3. Ang. de Aret. in. §. ſui. nu. 8. de or. qualit. & diſ. dicens hanc eſſe veritatem Viglius. ibi. n. 8. dicens hanc opinionem eſſe receptiorem. & teſtantur hanc opinionem eſſe cõmunem eam ſequuti Iaſſ. in. l. ei qui nu. 1. ff. de acqui. hær. Alexand. in illo. §. ſi pater col. 1. Andræas Tiraq. de morte. 7. par. declarat. 2. nu. 6. Antonius Gometius lib. 1. varia. reſolut. c. 9. nu. 25. atque ſecundum eam memini in cauſa patricij cuiuſdam Salmãticenſis fuiſſe à nobis iudicatum.

¶ *Summa rerum. L. Siquidem.*

1 *Solutio partis ex cauſa tranſactionis inducit liberationem reſpectu totius obligationis.*

2 *Confeſſio debitoris dicentis ſe debere centum, nõ obeſt creditori quin ducenta petere poſſit.*

3 *Si ſoluam creditori meo centum, an deinde ego alia centum petere poſſim.*

4 *Et quid ſi creditor dicat id ſe accipere ex reliquatione computationis.*

¶ *L. Siquidem.*

1 Diuiditur in duas partes. In prima ponitur dictum. Aliud in ſecunda quæ eſt ibi. ſin vero. Ex prima parte tu collige ſolutionem partis ex cauſa tranſactionis inducere liberationem totius obligationis. Et fuit ratio dubitandi ſecundum Paulũ de Caſt. in pręſ. à quo eã Riminal. & Iaſſ. ſunt mutuati, quoniam cum lite mota ſuper centum tranſactione inter partes conuenerit, vt quinquaginta darentur, pactũ de non petendo ſolum ad quinquaginta referendum videbatur, atq; alia quinquaginta impunè peti poſſe. Sed contrarium decidunt imperatores, quoniã generalis fuerat lis ſuper centum.

2 Collige deinde confeſſionem debitoris dicentis ſe centum debitori debere, non obeſſe creditori quin ducenta petere poſsit, ſi ſibi debeantur. Et vt textus hic ſingularis magis ſit, aduerte acceptaſſe creditorem hãc debitoris ſui cõfeſsionem. quod ex eo probat Aretinus. 3 notabi. quòd cùm in ſuperiori caſu acceptatio interuenerit, ſine qua tranſactio inter Victorinum & ipſius aduerſariam concipi non potuit, videntur imperatores in hoc poſteriori caſu acceptationem ſuppo ſuiſse. Qui in hoc vno differentiam inter hos caſus conſtituunt, quòd prior tranſactionem, poſterior confeſsionem *contineat*, imò intelligunt *hunc* tex. *Paulus &* poſteriores in *præſenti, vt loquatur*, quãdo creditor recepit à debitore partem illã quam dixit ſe tantùm debere, nam adhuc reſiduum petere non prohibetur. in quo exiſtimat Paulus tex. hunc ſingularem eſſe. Cui obſtare in hac parte videtur, quòd qui confeſsioni alicuius innititur, qualitati quoq; confeſsionis ſe obligare debet. l. ſiquidem. cum gl. 1. de except. c. cum olim de conſtitut. Sed huic difficultati eleganter Bal. reſpondet. 2. notabi. dicens veram quidem regulam eſse, ſed in hac ſpecie nullam prorſus qualitatem ex dictione taxatiua acceſsiſse confeſsioni, quoniam diuerſa ſit omnino ſumma illa, de qua confeſsio facta fuit ab ea, quæ modo petitur. & Bal. doctrinam ſequũtur Salicet. Aret. & Alciat. tametſi dubitare ſe ſuper hoc dicat Iaſ. & ſatis durũ Riminaldo videatur.

3 Quærit deinde Bart. nu. 2. an ſi ego creditori meo centum ſoluerim, ac deinde ego ab eodem paucis interiectis diebus alia centum petam quæ ille mihi debet, an præſumptio hinc ſit contra me quod ille nil mihi debeat, cui ego paulò antè eam quantitatem perſoluerim quã potuerim cum illo compenſare, & vtilius mihi fuerit hoc remedio vti. l. 3. ff. de cõpenſat. Sed Bart. reſpondet ſoluenti non præiudicare numerationem quo minus debitũ *ſuũ* poſsit

poſsit repetere. ex tex. eleganti in. l. ſi cum dos in prin. ff. de act. rer. amot. & Bart. deciſionem ſequuntur omnes teſte Alexã. in præſenti. Quam tamen Bal. Salic. & recentiores limitant non procedere, ſi interueniãt aliæ cõiecturæ. l. Procula. ff. de probat. Franciſ. Niconitius alleg. 1. nu. 18. vol. 1. Sed quærit ſtatim Bart. an confeſsio creditoris dicentis Titium ſibi debere centũ, præiudicet ipſi, vt ducenta petere minimè poſsit. Et Bart. breuiſsima diſtinctione inquit, quòd ſi in huiuſmodi confeſsione addita fuerit dictio taxatiua, vt ſolum, tãtum, vel ſimilia, confeſsio illi impedimento ſit ne amplius poſsit petere: quòd ſi indefinitè centum ſibi deberi dixerit, non fiat ei præiudicium in reſiduo: allegat Bar. tex. in. l. rationes. ſecundum opinionem Azonis de probat. ĩ. ſed ille text. potiùs hoc probat ſecundum opinionem Hugolini relatam in glo. quantitatem, licèt eandem eſſe opinionẽ Azonis Bar. ibi exiſtimauerit. n. 2. inducit præterea Bar. text. in. l. 34 cum Titio. ff. de adimen. legat. vbi dictio taxatiua adimit de priori quantitate, & operatur ne reſiduum debeatur. Et hanc Bart. deciſionem ſequuntur Bal. ad finem. Item Fulgo. dicens habuiſſe ſe hãc queſtionem ex facto, ſuccubuiſſe tamen, quoniam non allegauerit Barto. in præſ. idem ſequuntur Salicet. & poſteriores. & Alexan. inquit cum Bart. tranſire omnes. & communem eſſe teſtatur Curtius. Senior. nu. 5. & eam ſequuntur Lancell. & Iacobi. nu. 3. cui multum ſuffragatur tex. in. l. cum furti. ff. de in lit. iur.

4 Limitabis tu modò hanc communem opinionem, vt non procedat, ſi creditor dicat certam quantitatem ſibi deberi ex reliquatione computationis, nam hoc caſu in ampliori quantitate ſibi præiudicat. Salicet. Riminal. Iacobi & Iaſ. in præſ. & ita à plerisq; reſponſum fuiſſe affirmat Alciatus idem ſequutus nu. 5. pro quorum ſententia eſt pulchra gl. in. l. ſi ex pluribus. in prin. in glo. parua. verbo. reliquum. ff. de ſolut. quam ibi in hoc notant Angel, nu. 4. dicens hoc non inueniri alibi ita clarè. Imola. nu. 2. Paulus de Caſtro. nu. 2. id vel plurimum commendans. & idem quoq; notauit Bal. in. l. ab Anaſtaſio. num. 5. mãdat. ĩ. vbi tamen gl. illam non meminit. ſequuntur eandem opinionem Alexan. nu. 4. Iaſſon. nu. 7. in. l. 2. de hære. inſt. ĩ. Ioãnes Neuizanus cõſ. 84. nu. 11. Cæpola in. l. poteſt reliquorũ. nu. 2. ff. de ver. ſig. Peralta in. l. Titia. in prin. n. 13. ff. de leg. 2. Quare admonet Cæpola caut. 177. debitores vt ſemper curent apponi verbũ hoc in apochis receptarum pecuniarum. Quod limitat Alciatus vt non procedat ſi errorem creditor probauerit, ne aucupatione verbi illius eluſus remaneat.

adde Caſsaneũ in conſuetudinibus burgũdia rubrica 6. pag mihi 883 —

Sũma rerum. L. Si maiores.

1 *Tranſactio non reſcinditur propter defectũ cauſæ non expreſſæ.*

2 *Donatio non retractatur quod donatarius non fecerit hæredem donatorem.*

L. Si maiores.

Diuiditur in duas partes. In prima ponitur factum. Deciſio in ſecunda, quæ eſt in verſ. nõ idcirco. Summatim hoc cõtinet. Tranſactio non reſcinditur ob defe-
1 ctum cauſæ non expreſſæ. idẽ probat tex. in l. ſi repetendi. de condict. ob cauſ. ĩ. l. quidam cum filium. ff. de verb. oblig. Ex quo tex colligit ibi Bal. 3. notabil. quòd nõ ſufficit aliquid eſſe in intentione, niſi etiã ſit in diſpoſitione. Et ſicuti poſthumus qui non eſt perfectè natus non rumpit teſtamentum l. fi. de poſthu. hęre. inſtituen. ita etiam animus in mente retentus nil operatur quaſi abortiua illegitimaq; quę hęc voluntas ſit. ita enim idem Bal. eleganter ſcripſit in l. 1. nu. 32. qui admit. & plurima in hoc propoſito allegat Andræas Tiraquell. in. l. ſi vnquam. in parte libertis. nu. 18. de reuo. donat.

Vt tamen hoc intelligas eſſe verũ, quãdo ab vna parte tantùm aliquid tacitè agitur

tur;nam ſi ab vtraq;.pro expreſſo id habendum eſt.l.cum quid.ff.ſi cer.pet. quo in loco Bart.nu.9.elegantem diſtinctioné poſuit in hoc,quam ibi ſequuntur omnes. & eſſe communiter approbatam teſtantur Aretinus.ibi.nu.7.Decius.1.lect.n. 22.

2 Collige deinde ex tex.hoc ſecundum Bal.Iacob.& Iaſſ.donationem non reuocari,quòd donatarius donatorem hęredé non fecerit.certè enim cauſæ in iure ſunt, ex quibus licet perfectam donationem reuocare.l.fi.de reuo.donat.§.ſciendum.de donat. Inſt.c.fi.de donat.quibus hæc ſimilis non eſt.Gl.cõditione.quęrit quid eſſet dicendum ſi conditio quam hic contrahentes ſubintellexerunt, eſſet expreſſa. Et gl.remittit huius articuli reſolutioné ad l.cum donationis.infrà.eod.,vbi nos eum explicabimus.

Summa rerum. L. Tranſactione matris.

1 *Tranſactio matris filijs non nocet.*
2 *Si mater conueniat vt filius ad certum tempus alicui miniſtret,an huiuſmodi conuentio filio noceat.*
3 *Eſſe tamen caſum in quo factum matris filijs noceat.*
4 *Confeſſio profitentis ſe eſſe alicuius vaſſallum, an præiudicet filijs.*
5 *Profeſſio vel tranſactio in cauſa nobilitatis, an præiudicet filijs.*
6 *Sententia lata in ſtatu matris filijs præiudicat.*

¶ L. Trãſactione matris.

1 NOn diuiditur.Ex qua tu collige tranſactionem matris filijs non nocere.Quod tu primò accipe reſpectu ſtatus,nã ſi ſuper ſtatu ipſa tranſigat iuxta l.fi.j.eo. huius factum filijs non nocebit.l.ad probationem ſeruitutis.de probat.j.l.poſt certi.de liber.cauſ. vbi non poteſt mater pacto efficere,vt filius ipſius ſeruus fiat. Idé quoq; in patre eſſe dicendũ rectè Alciat. arbitratur.nu.6.cui de ſtatu filij tranſigere non licebit.

Præterea cùm patri liceat propter nimiam paupertatem egeſtatemq; victus cauſa filium filiamve venũdare.l.2.de pat.qui fi.diſtraxe.l.8.titu.17.p. 4.certè matri hoc non licere exiſtimat.gl.2.ibi.argumẽto noſtræ legis.

2 Sed ſi mater cum aliquo conueniat,vt citra lęſionem libertatis in eius miniſterio filius occupetur ſaltem ad triennium vel aliud certum tempus,an valeat huiuſmodi conuentio.Et gl.in.l.poſt certi.j.de liber.cauſ.valere cõuentionem in hoc ſolum,vt ſi filius ſtare cõuentioni nolit, mater ad id quod domini interfuerit, dãnetur.

3 Nocere tamen interdum *matris factũ* filijs poteſt, vt ſi *illa* contumax ſit,negans ventrem eſſe inſpiciendum.l.1.§.ſi cui.ff. de vent.inſpi.l.fi.ff.de liber.cauſ.l.3.§.ſi mater.ff.de carbo.edict.

4 Colligit deinde Bal.ex.l.hac,quòd ſi aliquis vaſſallum ſe alicuius eſſe profiteatur, huius profeſsio filijs non præiudicet,quorum ſtatus parentum conuentione lædi non poteſt.& idem ſequuntur propè omnes ſcribentes.neq; hoc ita clarè alibi inueniri Curtius Senior affirmat.Addit Alex. nu.11. neq; parentum iuramentum filijs obeſſe in hac ſpecie. argumento tex.in.l.3. §.fi. ff.de iureiur.

5 Ex quibus videtur inferri in regno noſtro profeſsionem vel tranſactionem factam à patre cum aliqua communitate ſuper cauſa nobilitatis,quę vulgo hidalguia vocatur, filijs ipſius vel poſteris non nocere,maximè cùm hanc nobilitatis prærogatiuam non ducat filius à patre, ſed à maioribus ſuis, vnde à patre eis ſufferri nõ potuit.l.3.ff.de inter.& releg.l.3.ff.de liber. cauſ.Sed quæſtionem hanc tribus propoſitus concluſionibus rectè explicauit Ioãnes Arzeab Otalora de nobilit.2.part.3.p. ca.9.nu.7.cum ſequentibus ſecundũ priorem æditionem.

6 Sententia tamen lata contra parentem in cauſa quoq; ſtatus, filijs eius poſteris

ſemper

ſemper nocebit.l.2.de liber.& cor. libe. vt negari minimè poſsit fortiorem quando que eſſe rem iudicatam tranſactione.

Sūma rerum. L. Sanum mēte.

1 *Corporis infirmitas non eſt impedimento tranſactioni.*
2 *Sed neq; extrema ſenectus.*
3 *In extremis quoq; vitæ conſtitutus quemuis cõtractum rectè geret.*
4 *Poteſt quoq; is adire hæreditatem. Et an beneficium infirmus ſacerdos renuntiet, vel officiũ publicum decurio.*
5 *Et matrimonium contrahere.*
6 *Corporis debilitas non eſt impedimento his quæ animi conſilio peraguntur.*
7 *Ratio dubitandi ad hanc.l.*
8 *Declaratur tex.in.l. medicus. ff. de extraordi. cognit.*
9 *Atq; ex hac.l.communem quendam ſtilum notariorum proceßiſſe.*
10 *In dubio tabellione nil dicente an ſanæ mentis præſumatur teſtator.*
11 *Idem tractatur.*
12 *Morbus quo quis eſt ſemel detentus,an durare præſumatur.*
13 *Tabellioni dicenti teſtatorem ſana mente condidiſſe teſtamentum,an ſit credendum.*
14 *Idem tractatur.*

L. Sanum mente.

Diuidi poteſt in duas partes. In prima ponitur quædam regula, ex qua facti de quo additi ſunt imperatores deciſio conſequitur, quæ eſt in verſ. nec poſtulare.

1 Collige tu modò corporis infirmitatem non eſſe impedimento contractui ab infirmo geſto. Adde nec teſtamento eſſe morbum corporis impedimento.l. ſeniũ in fine.qui teſta face.poſſ.l.2. ff. de teſtament. niſi talis morbus ſit, qui etiam ſenſui corporis vitium afferat.l.in aduerſa.ff. de teſtament. Sed neq; extrema ſenectus.
2 (quæ & ipſa, vt inquit ille, morbus eſt) teſtamento quicquam officit. vt in illa.l.ſenium.ſed nec cõtractui l ſenectus. de donat.infrà.

3 Tu adde non ſolùm ęgrum corpore poſſe tranſigere, & quemuis contractum facere, ſed etiam ſi ſit ille in extremis vitæ conſtitutus. tex. pulcher eſt in.l.Seia.§.fin. ff.de donat.cauſ.mort. quem in hoc dicit eſſe ſingularem Bal.in.c.quoniam frequẽter.in prin. n. 8. vt lit.non conteſt. Teſtari etiam poteſt is qui ęger eſt, ac etiam in extrema valetudine cõſtitutus.l.ſi pater.§.fi. ff.de fideicom.libert.l.Pamphilo.§.propoſitum.ff.de lega.3. Idem probat tex. vulgaris in.c.nos quidem.ibi de hac luce migrãte.& in cap.Rainũtius.ibi in extremis poſitus. Imò etiã ſi ſemninecis ille ſit ac balbutiens.l.quoniã indignum.ʒ. de teſtam. Qua ratione teſtimonium quoq; dicere poterit in vltimo articulo cõſtitutus.Bal. eleganter in.c.1.§.vaſſalli.n.6. de pace.cõſt.

4 Adire quoq; hæreditatẽ poteſt ſanus mente, licèt corpore ęger ſit, modò ne in extremo ſit vitæ ſpiritu, vt iam nõ intelligat quod agat. ita enim voluit.gl notabilis licèt vulgo notiſsima in.l.fi. verbo, conditionem.ff.quando dies legat ced. quam vti ſingularem notauit Iaſſ.in.l. ſiue apud acta, nu.18.infrà.eod.& in.l.ſi mihi & tibi.§.ſi quis ſeruos.n.5.ff.de leg. primo. Nam ſi ęger iam ſpiritum vellet exhalare, non poſſet adire hæreditatem. quod tex. in illa l.fi.optimè probat. quem in. hoc notauit Bar.ibi.item Socinus dicens eſſe ſingularẽ in.l. Mutianæ.col.1.ff.de condi. & demonſtrat. Aliquando tamen quę geruntur ab infirmis nõ carẽt fraudis ſuſpicione. quod Bal. eleganti exemplo obſeruauit in auth. niſi rogati.nu.24.ad Trebel. Vnde renuntiatio beneficij facta ab infirmo non valet, niſi viginti dierum lapſu eo qui renuntiat ſuperſtite confirmetur. regula cancellariæ de infirmis reſignantibus, & illic interpretes. Idem apud nos conſtat in renũtiationibus officiorum decurionatus.l.22 .tit.2.lib.7.ordinament. Idem eſt in tabellionibus & receptoribus.

5 Matrimonium quoque corpore infirmus rectè cõtrahet.c 2 de coniug. leproſ. etiam ſpirituale.c.ſicut.de regular. Imò ve

rò &

rò & conſtitutus in extremo vitæ pericu-
lo vſqueadeoq; firmum eſt huiuſmodi
matrimonium, vt ex eo quoq; filij antea
nati legitimentur etiã ad excludendum
ſubſtitutum ex diſpoſitione tex.in.c. tan-
ta.qui filij ſunt legit. vbi hanc opinionem
tenuerũt Ioan. Andræ.& eum citans An
tonius.nu.14.Præpoſit.nu.7.& idem quo
que voluit Cinus in.l.nuper.infrà.de natu
ral.liber.Bal.eleganter in.c.1.§. naturales.
nu.9.ſi de feu.fuer.controuer. & teſtan-
tur eſſe communẽ opinionem hanc eam
ſequuti Alexan.in.l.ſi quis poſthumos.in
principio.nu.4.ff.de liber.& poſthu Epi-
ſcopus Segobienſis.de ſponſal 2.p.c.8.§.2.
nu.10.Oroſcius in.l.Paulus.nu.5.ff. de ſta.
homi.idem Oroſcius in.l.benignius.nu.3.
ff.de legibus.& hanc opinionem ſequun-
tur plures authores quos citat Petrus
Dueñas reg.350.limitat.1.

6 Quorum omnium vna ratio eſt: quo
niam corporis debilitas, vel ægritudo, nõ
eſt impedimento ijs rebus gerendis, quæ
animi iudicio peraguntur. l.2.§. corporis
debilitas.ff.de vacat.muner.

7 Sed ratio dubitandi ad.l. hanc quæ eſ-
ſe potuit & illam colligit Lancellotus De
cius in præſ.ex gl.in illa.l.ſenium.in gl. pri
ma quoniam dubium non ſit, ex corpo-
ris infirmitate alienationem quoq; men-
tis interdum euenire, quoniam naturales
operationes miniſterio ſenſuum inſtru-
untur.

8 Sed videtur morbum eſſe impedimen
to cõtractui. Quare ipſe oppono tex.in.l.
medicus.ff.de extraordi.cognit. vbi ven-
ditio quarundam poſſeſsionum à pręto-
re reſcinditur, quoniam ab infirmo fuerit
celebrata. Sed tex ille contractum ab infir-
mo calebratum ea ratione reſcindit, quo-
niam cum medico ipſo fuerit celebratus:
ibi enim medicus metum ęgro per aduer
ſa medicaméta, quæ illius oculis intulerat,
induxit, quare inciuile factũ medici præ-
ſes coercet atq; ita legi illi reſpondent in
præſ. Salicet. & Curtius Senior.n.1. Alciat.
nu.8. Generaliter autem Bar. & Alberi. in
illa.l. medicus. ſtatuunt non valere contra
ctum geſtum inter medicum & infirmũ.
atq; idem Bart. in.l. archiatri.de profeſſ. &
med. lib.10. & tametſi contrarium velit
Bal.in.l.interpoſitas.nu.5.ſup eodem. Bar.
intellectum eſſe communem eum ſequu
tus affirmat Pinellus in.l.2.de reſ. vendit.
2.p.c.2.n.33. declarauit q; quàm optimè
tex. illum Rebuffus.2.tomo.cõſt.Gall.de
reciſ. contra.in præfa.nu.29.

9 Dicunt autem Bal. Fulg. & Lancellot,
in præſenti ex hac.l. deſumpſiſſe tabula-
rios communem ſtilum, quo illi vtuntur,
dicentes teſtatorem teſtamentum ſuum
ordinare ſanum mente, licèt ęgrũ corpore.

10 Sed quid ſi huiuſmodi clauſula *omiſſa*
ſit à tabellione, et in dubio *pręſumptio eſt*
teſtatorem ſanam *mentem habuiſſe*.l. nõ
codicillos.infrà de teſtam.c. fin. de ſucceſ.
ab inteſtat. Sed hoc accipiẽdum eſt, niſi te
ſtator hic aliquando furore vel alio mor-
bo mẽtem eleuante laboraſſet: nam ſi mo
dò teſtetur, oportet eos quos teſtamenti
cauſa tangit, probare eum fuiſſe tempore
conditi teſtamenti ſanę mentis. ex tex. in
c. indicas ei manum 3.q.9. vbi hoc tenet
gl. oſtenderis. alia in illo.c ſi. verbo cõpo-
tem: quæ ita interpręta tur tex. in illo. c. in
dicas ei manum & eam ibi ſequuntur Pa-
nor. nu.20. Cardinal. & Anchar. in clemẽ.
1 de homicid. Alexan vbi multos citat gl.
illam ſequentes in.l. furioſum. nu.2. qui te
ſtam. face. poſ. vbi Iaſ. idem ſequutus.n.3.
affirmat gl. illam ab omnibus teneri. & eſ-
ſe cõmuniter approbatam teſtantur eam
ſequuti Præpoſitus in.c. cum dilectus de
ſponſ. nu.2. Iaſ. in.l. patre furioſo.n.5.ff. de
ijs qui ſunt ſui vel al. iur. & eam ſequutur
permulti, quos allegat Petrus Dueñas in
allegatione in cauſa matris ſuæ.n.8.

11 Quam oportet ex Bart. declarari in.l.2.
ff. de bono. poſ. infant. furi. delat. vt ea præ
ſumptio locum habeat, ſi conſtet hũc mẽ
te captum fuiſſe aliquo tẽpore continuo,
puta anno vel menſe: namq; diuerſum eſ
ſet, ſi certis quibuſdam actibus eum fuiſ-
ſe furioſum oſtendatur. & hanc Bart. de-
claratio.

clarationem ſequuntur Alexã. & Iaſſ. vbi ſup. Alciatus. 18. præſumpt. 2. regulę. col. 2. Epiſcopus Segobien. de ſpon. 2. p. c. 2. n. 6. qui & alios allegant. Bart. opinionem approbantes. Cùm autem contentio fuerit an teſtator mẽte alienus atq; furioſus fuerit, oportebit ad probandum furorem cõfugere ad eas coniecturas, quas leges nobis propoſuere, vt ſi per vicos more inſanorum deridenda loqueretur. l. ob quæ vitia. in prin. ff. de ędilit. edict. vel ſi lapides iactabat. l. 2. de iudę. & cęlic. vel riſu digna ſcripſerit in teſtamẽto. l. quidam in ſuo. de condi. inſtit. l. idem Africanus. §. conſtat. de legatis primo. Sed quoniam ſolent quidam furorem fingere vt pœnas euadant vel vt onera ciuilia detrectent. l. obſeruare ff. de curat. furio. totum hoc ex arbitrio iudicis dependet. Sali. in illa. l. furioſum. n. 3. Corneus conſ. 73. vol. 1. nu. 6.

12 Sed morbus quo quis ſemel detentus fuit, an durare præſummatur. Quod videtur, ex rex. in c. a. cum inter canonicos. de elec. Ex quo colligit gl. ibi in parte. recuſatus. quòd ſi quis fuerit ſemel repulſus ab electione vt q morbo laboraret, non eſt amplius eligendus, niſi conſtet illum morbum incolumem euaſiſſe. & gloſſ. illius opinionem ſequuntur ibi in qualibet ęgritudinis ſpecie Butrius Imo. & Panor. Sed melius Innocentius Bal. & Cardinal. qui illam gl. præſumptionem ad eos ſolùm morbos reſtringunt, qui natura ſua ſunt durabiles, quales morbus comitialis, Gallicus, podagra, & id genus alij. Secùs enim eſſet dicendum in febri quadam tertiana exquiſita, quæ longiſsima ſeptem periodis terminatur. quod Hippocrates docuit. 4. ſectione aphoriſmorum, ſententia. 59. itẽ Gallenus de arte curatiua ad Glauconem. lib. 1. c. 18. col. 2. atq; ita hanc poſteriorem opinionem affirmat eſſe communem eam ſequutus Alciatus. 19. præſup. 2. regul. ſi. col.

13 Sed ſi notarius coram quo factum teſtamentum fuit, dicat teſtatorem ſana mẽte condidiſſe teſtamentum, an eius relationi ſtandũ ſit. Quod videtur, creditur enim tabellioni in his quæ ad officium eius ſpectant. c. cum parati. de appellat. c. quoniã contra. de probat. Nam & nuntio dicenti ſe aliquem citaſſe, fides ex iure adhibetur. l. omnes. verſ. verum ſi apparitor. de epiſ. & cler. l. magis puto. §. ne tamen. ff. de reb. eorum. Quare credendum eſſe in hac ſpecie notario exiſtimat Ioannes de Imola ſub dubio fortè in. l. 2. n. 2. ff. de teſtament. Verum crebriùs in contrariam ſententiam itum eſt, quam tenent Dyn. & Iacob. de Bellouiſ. in illa. l. 2. ff de teſtam. Bald. ibi in verſ. quid ſi notarius. qui ſolum Iacobum refert. Sed fuiſſe quoq; eius ſentẽtię Dinũ conſtat ex Imola, quam & Aret. ſequitur nu. 2. dicens eam eſſe veriſsimam. Curtius Senior in præſ. n. 2. qui multos allegat eãdem opinionem probantes. quam & Cinus videtur tenuiſſe in. l. 2. qui teſt. fa. poſ. vbi idem videtur ſequutus Alexan. nu. 2. & eſſe communem opinionem teſtatur Iaſ. ibi eam ſequutus. nu. 2. quam & Ange. probauit in. l. quidam in ſuo. num. 3. ff. de condi. inſtitut. & teſtatur eſſe communẽ eam ſequutus Boerius deciſ. 23. n. 73. & eã ſequuntur allegantes alios Decius in. l. ſenium. qui teſta. face. poſ. num. 8. Corneus conſilio. 73. num. 6. volumine primo. Ioãnes de Neuizanis. conſilio. 46. n. 16. Quorum ea ratio eſt, nam ſanitas mentis non poteſt à notario percipi aliquo ſenſu corporeo, quare illi credendum non eſt ſicuti nec teſti crederetur. l. ſolam. cum gloſ. de teſtib. Secunda ratio eſt, quoniam de qualitatibus & rebus naturalibus non poteſt notarius conficere inſtrumentum ad inducendum effectum, qui non dependet ab hominis poteſtate. quod Bal. eleganter notauit, in rubrica de fid. inſtrumento. infrà. num. 16. Sed quòd teſtator poſsit facere teſtamentum, non dependet ab eius voluntate ſed à legis diſpoſitione. vt inſtit. quib. non eſt permi. face. teſt. Tertia his ratio accedit quoniam notario non creditur niſi in ijs, de quibus rogat' eſt. auth. de tabelli. in. §. nos autem, collat. 4. Neq; fun

L da-

damētū Ioānis de Imola huic opinioni ob fuerit, quoniam notario vel officiali creditur in ſpectantibus ad ſuum officium, quæ ſunt læuis iacturæ, vt eſſe citatum aliquem vel non, hîc autem agitur de maximo præiudicio. ita enim ex doctrina Bartol. tollit hanc difficultatem Aretin. columna.2.in illa l.2.ff.de teſtam.& mihi placet.

14 Sed hæc opinio communis non procederet, ſi notarius ipſe ex profeſſo ſanam mentem defuncti teſtaretur, dicens teſtatorem de pluribus ac diuerſis rebus inter rogatum, tam à ſe quàm à teſtibus congruum ſemper reſponſum reddidiſſe. ita enim voluit Angel. de Aretio. in tractat. de teſtament. verbo, ſanus. Cuius opinio mihi placet, niſi legitimi hæredes apertiſſimis argumentis demonſtrent inſanæ mentis eum eo tempore fuiſſe. Vt tamen illud ſemper memineris, magis eſſe credendum teſtibus deponentibus de ſana mente alicuius, quàm illis, qui deponūt de inſania. ita enim voluit Philippus Corneus conſil.219.numero.2.volum.1. Decius in l. furioſum. numero.20. qui teſt. face. poſ. AEmilius Ferretus in. l. 2. ff. de teſta. numer.6. Quoniam teſtes deponentes ſecūdùm ius commune, præferuntur alijs, qui præſumptioni iuris communis aduerſantur. ca. fin. de præſumpt. Præferuntur etiā hi, quoniam deponunt vero ſimiliora. l. ob carmen. §. fin. ff. de teſti. Imò deponentibus duobus teſtibus de ſana alicuius mente, magis creditur, quàm mille de inſania. quod Boerius deciſio.100. numero. 5. notauit ex Abbat. in capit. fin. de ſucceſſ. ab inteſtat. ſed Panormi. ibi. numero. 20. hoc non dicit. Ego vero rei huius diſquiſitioné religioni iudicantis commitito, qui perpenſa negotij teſtiumq; qualitate, quid hîc ſtatuendum ſit, arbitrabitur.

Summa rerum. L. Siue apud acta.

1 *Ex tranſactione facta in iudicio nō oritur actio, niſi ſtipulatio illi acceſſerit. Sed neq; ex quocumq; contractu nudo.*
2 *Niſi ad coadiuuandum iudicium tendat.*
3 *Sed hanc inueſtigationem iure canonico & noſtro inutilem eſſe.*
4 *Statutum exigens ſcripturam in contractu mulieris eſſe exorbitans, & non comprehendere contractum liberationis.*
5 *Statutum de ſoluenda gabella ex contractu, an diſtractum comprehendat.*
6 *Auth. ſacramēta puberum. an comprehendat diſtractum.*
7 *Confeſſio ſine cauſa facta in iudicio præiudicat confitenti.*
8 *Renunciatio quoque iuris futuri valet ſi fiat in iudicio.*
9 *Tranſactionem eſſe contractum innominatum.*
10 *Actorem tranſigentem non perdere dominium rei ſuper qua tranſegit.*
11 *Moræ purgandæ tempus ad ſententiam vſq; durare.*
12 *Prima pars gl. magnæ explicatur.*
13 *Secunda pars gl. explicatur.*
14 *Facta tranſactione per acceptilationem, an actori competat actio præſcriptus verbis.*
15 *In contractibus non eſſe locum cautioni Mutianæ.*
16 *Et rationes diuerſitatis inter contractus & vltimas voluntates.*
17 *Si contractus fiat ſub conditione negatiua ſuper re ad hæredes non tranſmiſſibili, habet locum cautio Mutiana.*
18 *In donatione cauſa mortis habet locum cautio Mutiana.*
19 *Donatio cauſa mortis dum conficitur aſſimilatur contractui facta vltimæ voluntati.*
20 *Conditio turpis vel impoſſibilis non vitiat donationem cauſa mortis.*
21 *Ex conſenſu partium habet locum cautio Mutiana in contractibus.*
22 *Et quid in contractibus vallatis ſtipulatione.*
23 *Et quid in contractibus bonæ fidei.*
24 *Examinatur quinta particula gloſſæ.*
25 *Declaratur gl. in ſexta & ſeptima parte.*
26 *Declaratur gl. in parte, pendente.*
27 *Declaratur gl. fi. in parte, vrgere.*
28 *L. in omnibus. ff. de iudi. an in contractibus etiā ſtricti iuris procedat.*

¶ L. Siue apud acta.

Pulcher-

PVlcherrimam eſſe.l.hāc Bartol.affirmat colum. 2.ſubtilem atque difficilem eſſe Bald.& Angel. teſtantur, famoſamque eſſe Fulgo.inquit repetibilem quoque Paulus de Caſt. eſſe dicit, quoniā habeat materiam ſubtilem. Eſt ſanè(quod Salicet.atq; Iaſſ.aduertunt) difficilior propter gloſſ.quæ.l. hāc intricarūt. Diuiditur autē tex.hic in duas particulas principales.In prima agitur de validitate tranſactionis. In ſecunda de.eius effectu. Secūda eſt ibi.Sed quoniam. Summatim hoc continet.Ex tranſactione etiam apud acta celebrata non oritur actio, nec primæua tamen tollitur, contra quam ſi pacti exceptio proponatur, doli replicatione elidetur exceptio.

1 Collige tu primò ex tex. ex tranſactione in iudicio celebrata non oriri actioné niſi ſtipulatio illi acceſſerit, ſed videtur pactum nudum, quanuis ſui natura actionem non pariat, à iudicij calore hoc accipere, vt competentem actionem producat.l.cum oſtendimus.§.fin. ff. de fideiuſſo.tut.vbi fideiuſsio, quam ex ſtipulatione concipi oportet.l.blanditus.de fideiuſ. infrà.ſi apud acta fiat vel ſimplici conſenſu conſtare poteſt.Et ita ex eo tex.colligit Bartol.in.l.1.in prin. verſic. item patientia ſimplex.ff.de verbo.obligat. ex nudo pacto in iudicio facto actionem oriri. & idē tenuerunt ibi multi authores. & idem Bartol.in.l. cum quis decedens.in prin. colum.1.verſic.ſed benè credo.ff.de leg. 3. idem Bartol.in.l.fin.colum.penult. verſi. quid dicemus.ff.de præt.ſtipulat.& in.l. 1. §.ſi quis ante.numero.2. ff. à qui. appella. non licet. & ſequuntur eandem opinionem Paulus de Caſtro in.l.ſciendum.col. 1.ff.de verbo. obligat. dicens hoc eſſe ſingulare.Felin.in ca.quoniam.numero. 12. de probat.idem in capit. nonne. numero. 7.de præſumpt.dicens in hanc ſententiam ſæpè allegari text. in illa.l. cum oſtendimus.§.fin.ſoletq; in idem allegari text. in l.manumiſsio per lictores.ff.de manu.vindict.& in.l.ſi fideiuſſor.in prin.iuncta glo. recuſare.ibi. ſed an prædicta actio.ff.q ſat. dar.cogant.& in.l.2.ff.ad municipa. & in l.honores.§.fin.ff.de decurio. Sed nonne text.hic aduerſus Bart. expreſſus eſt, qui apertiſsimè negat actionem ex pacto nudo oriri etiam ſi apud acta illud conuentum ſit? Quare colligit Bal.ex hac.l.ſ.notabili. quòd contractus factus apud acta, non eſt magis validus, quàm ſi ſine actis fuiſſet explicatus. quam opinionem ſequuntur in præſ.Iaſſ. Iacobi Alciat. & fere docentes omnes.communem eſſe teſtatur Ioannes Bologninus. numero. 13. plura argumenta pro ea inducens. quā & ipſe Bald.probauit.in.l.2.§.voluntate.ff. ſolut.matrim.colum.2.verſic.& prędicta. & Roman.in.l.1,in prin numero.32. ff.de verbo.obligat. Imola ibi.numero.11.Socinus.numero.2.Alexan. numero. 39. & teſtatur eſſe comunem.Iaſſ.ibi. numero. 7. eam ſequutus.& eum quoque ſequitur Ripa.num.23.Claudius ibi.nu.14. dicens hanc eſſe veram concluſionem, & omnes eam probarunt. & hanc opinionem teſtantur eſſe communem eam ſequuti Decius.numero.7.Curtius.numero etiā.7 Alciatus.2. colum. in. l.pacta nouiſſima. ſup.de pact.vbi cæteri omnes eādem opinionem probarunt. & teſtatur eam eſſe communem Curtius Iunior in.l. in bonę fidei.numero.17.ſup.tit.1.Pro qua eſt text. optimus in.l. omnes. §. in hac autem.ibi quas tamen ſtipulationum ſolennis cautela vallauerit.de epiſcop.& cler.vbi vt cōuentio facta in iudicio producat actionem, oportet ſtipulationem illi accedere. idem probat text.egregius in.l.ne in arbitris.in fine.infrà.de arbit. idemq; probat text. optimus in.l.ſi præcedente.§.Lucius. verſic. reſpondi. ff. mandat. & huc etiam videtur ſpectare text. optimus. in.l.5.§. ſtipulatio ff.de verbo.obliga.vbi poſtquā iuriſconſultus egerat de ſtipulationibus iudicialibus prætorijs ac conuentionalibus, ſubiecit diffinitionem ſtipulationis,

quaſi ſignificet illam quoque diffinitionem tam in iudicialibus quàm in conuentionalibus pactis eſſe obſeruandam. Eſt igitur propoſitio hæc & vera & communis, cui non obſtat text. in. l. cum oſtendimus. §. fin. quoniã calor iudicij ſupplet ibi defectum ſtipulationis propter fauorem pupilli: neque enim ſolus iudicij calor id efficeret. ita enim plerique omnes textum illum intellexerunt contra Barto. exiſtimantem ex ſolo iudicij calore conuentionem illam veſtiri. & hunc intellectum eſſe communem ad text. illum teſtatur Alex. in præſ. num. 2. Iaſ. n. 7. Crotus. numero 35. in. l. 1. in princ. ff. de verbo. oblig. vbi cæteri eum probauerunt. tametſi Barto. intellectum falsò communem eſſe arbitratus fuerit Ioannes Hannibal. in. l. nemo poteſt. nu. 361. ff. de lega. primo.

2 Limitabis tamen hanc communem opinionem vt non procedat in pacto nudo facto in iudicio ad coadiuuandum ipſum iudicium, puta de reficiendis impẽſis, vel de iudicato ſoluendo, nam hoc caſu actionem produceret. ita enim voluit gloſſ. in authent. generaliter. verbo. conſcribat. ſup. de epiſcop. & cleri. alia in. l. eũ pro quo. verbo. officium. ff. de in ius vocand, quarum opinionem ſequitur Iaſſo. in præſ. numero. 1. Bald. in. l. tale pactum. §. qui prouocauit. numero. 10. colum. 2. ff. de pact. Alexand. in rubrica. numero. 7. ff. de verbo. obligat. idem Alexan. in. l. 1. in prin. eiuſdem tituli. numero. 39. vbi idem ſequuntur frequentiores.

3 Sed hæc inueſtigatio iure canonico inutilis eſt, quòd ſublata iuris ciuilis ſolennitate ſtatuit ex pacto nudo actionem dari. c. 1. c. qualiter. de pact.

Item iure noſtro, l. 3. titul. 8. libro. 3. ordinament. licèt in pactis reſpectiuis nil ſit immutatum. quod ipſe admonui. in. l. naturalis. §. & ſiquidem. numero. 19. de præſ. verb.

4 Cùm autem text. hic ſtatuat actum geſtum in iudicio non eſſe firmiorem eo qui extra iudicium fuit celebratus, neque firmitatis quicquam contractui accedere quoniã in ſcriptis ſit celebratus, infert Bald. hic. 6. notabili. ſtatuta exigentia ſcripturam vel inſinuationem in contractibus mulierũ eſſe exorbitãtia à iure cómuni, vnde inquit ille eſſe reſtringẽda. & ideò Bald. ipſe inquit conſuluiſſe ſe huiuſmodi ſtatutum non compræhendere contractum liberationis. & hanc Baldi opinionem ſequuntur in præſenti Alexand numero. 2. Iacobi. numero. 6. idemque voluit Alexand. in. l. more. numero. 6. ff. de acqui. hære. atque idem Bald. alijs in locis quæ hîc retulit Alexand. cuius opinionem de hac re veriorem eſſe affirmat Lancellotus. colum. 1. verſic. *pro opinione* Baldi. qui & Angel. & *Paulum de Caſtro* citat, qui idem *reſponderunt*. Sequuntur hanc opinionem Felin. in. c. fin. numero. 17. de. de for. comp. Curtius in rubrica. ſup. de pact. numero 22. & ibi Bolognetus numero. 47. teſtatur hanc Bald. opinioné eſſe communiter receptam, quam & Iaſſ. probauit conſi. 53. numero. 5. volum. 1. Rationes quibus hanc Bald. ſententiam iuuari exiſtimant, hæ fere ſunt, quòd contractus & diſtractus diſſimiles omnino ſint. l. fin. in prin. & ibi notat Bald. numero. 1. ſi tut. vel curat. interuen. quare ſtatutum de contractu agens, nó eſt ad diſtractum protendendum.

5 Præterea ſtatutum diſponẽs vt de quolibet cõtractu ſoluatur gabella, ad diſtractum minimè pertinet. ſecundum Barto. in. l. ab emptione. numer. 12 ff. de pact. vbi eandem ſententiam tenuerat Guillel. de Cug. & eam ſequuntur Bald. Paul. de Caſtro. ibi. item Iaſſ. numero. 16 Oroſ. nu. 6. & idem ſequuntur in præſ. Alexan. numero. 2. Iaſ. numero. 3. Iacobi numero. 5. Bald. n. 3. Salicet. n. 6. in. l. 1. quand. lice. ab empt. diſced. Bald. in. l. tres fratres. 1. lectione. 3. notab. ff. de pact.

Sed hæc Bald. deciſio à quibuſdam nó probatur, qui exiſtimant ſtatutum hoc cùm propter ſexus fragilitatem conditũ fuerit, ad diſtractum quoque & liberatio-

nem

nem ſpectare,nam & ipſe Bald. ſibi hîc
quoq; contrarius , huiuſmodi ſtatutum
ad diſtractum quoq; ampliauit in . l. pa-
ctũ dotali.21.quæſt.de collat. Roma . ibi.
nu 24.atq; idem Bald . in rubrica. ſup. de
pact.verſ.ſecunda concluſio vbi eum fre-
quentiores eum deceperunt. & ab omni-
bus appprobari teſtatur Alcia.fi.col.verſ.
quid ſi lege.idem ipſe ſequutus.& ibi Ca-
gnolus teſtatus eam eſſe communem opi
nionem.& idem Iaſſ.in præſ.nu.5 qui opti
mis fundamentis opinionem hanc inſtru
xit,quam etiam ipſe probaſſe mihi vide-
tur in.l.more.nu.37.ff.de acqui.hæred. &
in.l.Barbarius Philippus.n.6.ff. de officio.
prætor.vt iure dubitet Bolognetus in prę
ſent.nu.2.vtra ex his opinionibus ſit com
munis. Suntq; huic opinioni contra prio
rem potiora fundaméta hęc præter ſexus
fragilitatem.tex.optimus. in.l. ſi ad reſol-
uendam.de præd.minor. vbi probatur ſe-
natuſcóſultum prohibens minoribus re-
rum ſuarum alienationem . quod retulit
Vlpianus in.l.1.ff.de re.eorũ. ad liberatio-
nem quoq; pertinere.adde tex.in.l.ſi puel
lę.ff.de ſponſal.
6 Secundò inducitur gl.notabilis.in.l.3.
§.contrarium. in gl.liberationem.ff.de cõ
tr.iudi.tut.quæ text.in auth.ſacraméta pu
berum.ſi aduer.vendit.in contractibus lo-
quentem,ad diſtractum quoq; ac libera-
tionem extendit. & gl. illius opinionem
ſequuntur in præſ.Bald. ipſe,qui eam no-
tabilem eſſe dicit.Alexan.& Iacobi . item
Bart.in illo.§.contrarium.& in auth. ſacra
menta puberum.nu.20. vbi cæteri eum ſe
quuntur. & ibi.Iaſſ.nu.72.idem ſequutus
inquit gl.illam reputari ſingularé . vnicã
eſſe affirmat Bald.eam ſequutus in rubri
ca.ext.de iureiur.verſi.vel diſtractus. quã
Iaſſon quoq; probauit in.l.ſi ego.nu.5. ff.
ſi cer.pet.idem Iaſ.in.l.fi.de conſt.princip.
nu.50.idem Iaſſ.dicens gl. illam eſſe vni-
cam & ſingularem.in.l.ſi vnus § . Pactus.
nu.26.de pact.cuius opinionem teſtantur
eſse communem Alexã.in.l. Pomponius.
§.præterea.n.5.ff.de acqui.poſseſ.Andręas
Tiraq.poſt.ll. connu.gl.3.n.7. Diegus Se-
gura in.l.quemadmodum.nu.78.ff. de ac
qui.poſ.&horum opinio mihi placet,quę
iure noſtro probata videtur. Nam cũ lex
regia Tauri.55.prohibeat mulieris contra
ctum ſine licentia mariti,diſtractum quo
que atq; liberationem vetuit,cùm eadem
ratio & in illis ſit. Quę omnia cùm ſint ve
7 riſsima in ſpecie quam tractamus,negari
non poteſt,quin firmiores plerumq; ſint
actus qui fiunt in iudicio ijs,qui extra iudi
cium facti ſunt. Namq; cófeſsio facta ex-
tra iudicium niſi cauſam illa cótineat,nil
valet.l.cum de indebito.§.fi.ff.de probat.
quæ tamẽ ſi in iudicio fiat,etiam ſine cau-
ſa,effectu non fraudabitur.ita enim voluit
gl.notabilis in.l.1.in gl.apud iudices.ff.de
interrog.acti.quam ſequitur Iacobi.ibi. n.
27.verſ.quarto limita.Iaſ.in præſ.n.2.dicés
eam eſse notabilem.& in.l.pacta nouiſsi-
ma.n.10.Alciatus.ibi.2 col.ſup.de pact. A-
lexã.ibi ante hos.n.2.dicens glo.illam eſse
notabilem.Et idé quoq; tenet Cinus, vbi
eius rei rationem tradit in.l.generaliter.q.
3.de non nume. pec. Iaſso.in.l. ſicut.de re
pud.hære.n.6 vbi gl.illam notabilem eſse
dicit,& magiſtram appellat eam idem Iaſ.
in.l.tale pactum. in prin.num.4.ff.de pact.
Fráciſcus Niconitius allegatione.1.nu.16.
vol.1.dicens gl.illam eſſe notabilé . & idé
quoq; voluit gl.in.c.fi.in gl.magna.de cõ
feſ.& ſequuntur hanc opinionem Anto
nius de Butrio in.c.ſi cautio.n.8.verſi. fal
lit quando.de fide inſtrum.Panor.ibi. nu
mero.2.verſic.fallit quarto. Imola ibi . n.
8.verſ.eſt & alia differentia.& teſtatur eſse
communem opinionem Feli.ibi. num.11.
Ange.de Aret.in.§.vnico. de lite. oblig. n.
5.Alexan.conſ.13.n.4.vol.1. Teſtamentum
præterea quod ſeptem teſtibus ſemper in
ſtrui oportuit,ſi in iudicio fiat,vel duobus
poterit conſtare.l.omnium.de teſtam. in
fra. Ad ſubuertendum quoq; teſtamentũ
fortior eſt actus iudicialis. l. ſancimus. de
teſtam. infrà.
8 Cùmq; renuntiatio iuris competituri ſi
aliqua conditio exiſtat, in iure non ad-

mittatur. l. ſi ita ſcriptum. §. ſi ſub conditione. ff. de legat. 2. l. 1. §. quod ait prætor voluntate. ff. quor. legat. l. 1 §. decretalis. ff. quor. legat. l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſ. edict. ſi illa in iudicio fiat, præiudicium afferet renuntiati. Ita enim voluit gloſſa notabilis in. l. 1. in gloſſ. ſi conditio. ff. de curat. bon. dand. quam ibi in hoc notarunt Bartol. & Alberic. vterque numero. 1. & Bartol. inquit Dinum quoque tenuiſſe hanc opinionem. quam etiam tenuit gloſſ. in. l. implurium. verbo, bona de funct. ff. de acqui. hære. vbi idem quoq; Bart. probauit. & teſtatur Aretinus ibi. n. 4. gl. illius opinionem eſſe communiter approbatam, quam etiam tenet ipſe Bart. in. l. 1. ſup. titul. 1, numero. 4. vbi eam opinionem ſequuntur omnes ſecundum Iaſſo. numero. 15. & tametſi Philippus Decius ibi. numero. 30. eam opinionem parum tutam eſſe arbitretur, eam tamen cæteri ſequuntur. & communem eſſe teſtatur Purpurat numero. 57. Curtius Iunior. num. 42. & idem quoq; voluit gl. in. l. is qui hæres. in prin. in gloſ. nil egit. ff. de acqui. hæ. vbi idem ſequuntur Bart. & cæteri. & eſſe communiter approbatam teſtatur Iaſſ. nu. 18. eam ſequutus. & eã quoq; tenet Bart. in. l. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. nu. 1. verſic. oppono iuri futuro. ff. ſi quis caut. idem Bartol. in. l. homine. numero. 4. verſic. vlterius procedo. ff. de opt. legat. & in l. non ſolum. §. ſi liberationis. numero. 6. ff. de liber. legat. idem Bartol. in l. poſtquam liti. numero. 5. ſup. ut. 1. Panormit in cap. ex multiplici. nu. 7. de decim. vbi inquit eſſe multum notabilem gloſſ. in illa. l. 1. ff. de curat. bon. dand. Socinus. regu. l. 338. fallẽt. 4. Et ſunt innumera alia exempla, quibus poſſem oſtendere ſirmiores ſemper cenſeri actus iudiciales extraiudicialibus.

9 Secundò collige ex text. tranſactioné eſſe contractum innominatum, namque ſi nominatus eſſet, etiam abſque ſtipulatione actionem pareret. l. iuris gentium. in princ. ff. de pact. de qua re in rubrica ſatis à me dictum eſt.

10 Tertiò collige ex illis verbis, rerum védicatione pendente. actorem tranſigentem non perdere dominium rei de qua tranſegit, cùm adhuc eam poſſit vendicare: quòd ſi dominium amiſiſſet, minimè illi permitteretur. l. in rem. cum alijs. ff. de rei vindicat. Sed obſtare huic parti le. text. videtur. text. in. l. qua ratione. §. interdum. ff. de re. diuiſ. Sed hanc difficultatem melius opportuniusque explicabimus in. l. ſi pro fundo. infrà eodẽ. Quartò collige ex text. quòd tranſactio facta ſuper lite iã inchoata non perimit inſtantiam iudicij, cùm permittatur hic redire ad rei vendicationem. atque ita colligit Iaſſo *ex hac. l.* numero. 11. Sed licèt *propoſitio hæc vera* ſit, hoc text. minimè probatur, qui licèt rerum vendicationem permittat, non in eadem inſtantia eam ſtatim permittit, ſed alio fortè iudicio.

11 Quintò collige ex text. moræ purgationem ad ſententiam vſq, permitti: namque reus hic ſi conueniatur prima actione quoniam nó impleuerit promiſſa, poteſt purgare moram, etiam ſi fuerit conuẽtus, & promiſsis ſatisfacere. Sed videtur non niſi vſque ad litem conteſtatam moram purgari poſſe. l. ſi inſulam. ff. de verborum obligat. Quæ difficultas facilis eſt, ſi attenderis moram hic non committi niſi poſt litem conteſtatam, quare vſque ad ſententiam licebit purgare illam, quòd ſi ante litem conteſtatam commiſſa fuiſſet, eſſet locus diſpoſitioni. l. ſi inſu lã. Secundo modo reſpondit huic difficultati Bal. dicens hic moram propriè non fuiſſe commiſſam, quia cùm actor perfectè nó impleuerit, non poteſt dici reum eſſe in mora. l. ſi pupillus. ff. de verborum obligatio. l. lecta. verſic. ſed cum ſortis. ff. ſi cert. petat. vnde hic non videtur propriè agi de purgatione moræ, ſed de facultate quadam quæ reo competit ad obſeruandam tranſactionem ne iudicium renouetur: Appellat autem hanc quaſi moram Alexan. 3. notabili.

Qua

Quatuor gl. priores ſunt expoſitiuę, nil prorſus continent difficultatis.

12 Gl. magna in parte, nudo pacto. ſeptem particulis diuidi poteſt. In prima, opponit gl. contra tex. hunc, ac difficultatem ſoluit. In ſecunda quæ eſt ibi, ſed quare. gl. ponit rationē ſolutionis, quæ duplex eſt. In tertia quæ eſt ibi, dic ergo. gl. format quandā quæſtionē. In quarta quæ eſt in verſi. quid ſi caueam. gloſ. format quandam quęſtionem, Quinta eſt ibi, nec obſtat. in qua gl. remouet quandam difficultatem. Sexta eſt ibi, item nota. in qua gl. mouet duas difficultates, & illis reſpondet. Septima eſt ibi, quæ eſt differentia. in qua gloſſ. format aliam quæſtionem. Ex prima particula gl. tu collige vnam oppoſitionem ad. l. hanc, quę eſt huiuſmodi. Dicitur hîc ex trāſactio. ne pacto nudo concepta agi non poſſe. Sed contra d. l. 3. §. 1. ff. de condic. cauſ. dat. & l. eleganter §. pen. ff. de cond. indebit. Et gl. reſpondet, quòd licèt actori non datur actio, datur tamē reo ad repetenda ea, quæ dedit occaſione tranſactionis. Sed Bar. nu. 4. reprobans hanc ſolutionem meliùs reſpōdet, dicēs condictionem illam ob cauſam datorum non oriri ex ipſa tranſactione, ſed extra id quod agitur. l. ſi is qui. §. ſi. ff. commodat. ex ipſo negócio geſto inter trāſigentes. l. ſi in area. ff. de condict. indeb. & Bar. intellectum ſequutur Bal. 1. oppoſ. qui gl. traditionem falſam eſſe dicit. Paulus de Caſtro dicens gl. malè loqui. Alexand. nu. 3. Iaſſ. nu. 14. Riminal. col. 3. & gl. communiter reprobari affirmat Curtius Seni. nu. 16. Quorum hæ ferè rationes contra gloſſ. ſunt, quòd condictio ob cauſam non oritur ex ipſa tranſactione, cùm eam ipſam infirmet. §. 1. verſic. ſed hæc ſpecies. qui. mod. re contra. obligat. condictio indebiti oritur ex quaſi contractu. §. item is cui. de obligat. quæ ex quaſi contract. naſcunt. quare ex ipſa tranſactione naſci non poteſt, nam & actori quoque condictio daretur, ſi actio eſſet ſublata per acceptilationem, vt ſe reponeret in priſtinam obligationem. l. ſi quis accepto tulerit. ff. de condict. ob cau.

13 Ex gl. in 3. part. in verſ. quæro quare. collige duas rationes, quare reo cōpetit actio præſcriptis verbis in tranſactione, actori tamen illa nō datur. Et prior eſt, quoniam tranſactio videtur eſſe contractus, facio vt des, quare dari debuit actio de dolo. l. naturalis. §. quod ſi faciam. ff. de præſ. verb. ſed de dolo actio dari non poteſt, cùm alia competat, vel competere poſſit. l. 1. §. ſi quis. ff. de dol. mal. Sed hanc rationem glo. ipſa reprobat hoc nomine, quoniam poſſet dici tranſactionem potiùs incidere in ſpeciem contractus, do vt des, cùm remittere ſit dare. l. ſi mulier. ff. de condict. ob cauſ. Quanquam hanc rationem Barto. & Paul. ſubterfugiunt, dicentes remittere eſſe dare, cùm remittitur quid liquidum, non ſi incertum, vt in tranſactione cōtingit. Sed in hac difficultate vera eſt ratio quam affert gloſſ. in verſi. quid ergò. ideo non dari actionem præſcriptis verbis, quoniam illa non datur niſi ei, qui impleuit perfectè ex parte ſua, ſed actor non poteſt perfectè implere, cùm factum negatiuum promittat, qui etſi hodie non agat, cras agere poterit. l. eleganter. § penultim. ff. de condic. indeb. itaque remanet nudū pactum hoc, cùm implemēto veſtiri nequeat. hanc ſecundā rationem ſequuntur Bar. nu. 8. Bal. 2. oppo. & ab omnibus teneri affirmat Paulus de Caſtro. numero. 4. & communiter approbatam eſſe teſtatur Curtius Senior numero. 21.

14 Sed hic quærit gl. an ſi per acceptilationē ſit actio extincta, cōpetat iā actori actio præſcriptis verbis, vt qui perfectè impleuerit ex parte ſua qui iā petere minimè poſſit. Et adhuc non competere ex ſententia Hugol. contra Azonem exiſtimat gloſſ. quoniam vel de facto agere poſſit. l. vbi pactum. infrà eod. & gloſſ. opinionem teſtatur eſſe communem Curtius Senior nume. 22. Alberic. autem num. 4. affirmat Azonis opinionem eſſe cōmuniter approbatam, quoniam non ſit habenda ratio ad controuerſiā facti. l. ſtipulatio. §. quatenus. ff. de

L 4

ff.de verb.obligat.l.Leo tempore. 2. reſponſo.ff.de pecul.Sed meliùs Bart.nu.9. diſtinguens per quæ verba tranſactio fuerit concepta. Nam ſi actor promiſerit ſe reũ actione vel obligatione liberaturum, poteſt perfectè implere,& hoc caſu ei implenti competet actio præſcriptis verbis: ſed ſi promiſerit non agere, ſiue non petere, nõ poteſt perfectè implere, quoniam de facto agere poſsit. Et Bar. diſtinctionẽ ſequuntur propè omnes doctores hic, quorum nomina refert Alexan. nu.4. qui etiam veriorem eã eſſe credit.& eam ſequitur Iaſſ.nu.14.& cõmunem eſſe teſtatur Rimin.col 3.

15 Sed videtur perfectum implementum hic dari poſſe, ſi actor caueat ſe minimè petiturum. Gloſſ. in quarta parte reſpondet interpoſita hac cautione, videri actorem perfectè impleuiſſe partes ſuas, vt iam illi competere poſsit actio præſcriptis verbis. Allegat gloſſ.text.in.l.4.§ fi. ff. de cond. & demõſt.licèt gl. dicat neminem eſſe compellendum, vt pręſtet huiuſmodi cautionẽ niſi certis quibuſdam caſibus, quos hic gl. enumerauit. Supereſt igitur ex hac particula gl. in cõtractibus etiam eſſe locum cautioni Mutianæ, de qua loquitur tex. in.l.4. in gl. allegat. addit Cynus. 8. quæſt. quòd moderniores tenent hanc opinionẽ, qui eã ſequutus videtur. & eam quoq; probarũt Alberi.nu.5.Bal.col.penult. dicens veriorẽ & ęquiorem ſibi videri. Verior tamen opinio eſt cautionem illam ſolùm pro vltimis voluntatibus eſſe introductam, neque in contractibus locũ habere. ita enim voluit gl.in.l.Mutianę.in gl.1.ff.de condi.& dem. vbi eã ſequitur Bart.nu.4.gl. noſtrã reprehẽdens. & Guillel.de Cugno in.l.3 in prin. ff.de condict.ob cauſ.& gl. opinionem in illa.l.Mutianæ. ſequuntur ibi Rayn. & eũ referens Albe.qui nu.2. affirmat eſſe cõm. approbatã. item Cuman. Imola nu.2.qui affirmat hanc eſſe cõmunem opinionẽ cõtra gl.noſtrã, quã ille ſingularẽ eſſe dicit cõmunẽq; eſſe eã ſequutus affirmat Soci.ibi nu.11.& eã quoq; tenet gl.in.l.3.in princ.in gl condictio.ff.de cõdict.cauſ.dat, quã ibi ſequitur Bar.nu.5.& eã ſequuntur ibi Alb. Fulg.et Rom.qui nu.6.teſtatur eam eſſe cõmunẽ opinionem.& comm.eſſe teſtantur Alex. nu.5.Iaſſ.nu.15.eã ſequuti. tenet hãc opinionẽ gl. in.l.1.ſup.de pact.in gl.magna prope finẽ.ibi. Reſpondeo nõ quia in relictis locũ habet tantùm.& ibi eam expẽdit Bar.nu.8.& eſſe comm. opinionẽ teſtãtur ibi, hi præter alios Salicet.fi.col.Alex.nu.9. Rimi.fi.col.Deci.nu.34.licèt hic opinionẽ gl. noſtræ velit defendere Ripa ibi nu.30. Cur.Sen.nu.33.Gozadin.nu.17. Vbert.Zuchard.nu.178.Ioan.Bolog.nu. 97.tametſi Purpur.ibi nu.105.poſſe contrarium teneri dicat.ſed tenet eandem opinionem gl.ordinaria.in.l.ita ſtipulatus.in gl. *naturam.ff.* de verb.oblig.vbi Ripa nu.43.*teſtatur hãc* eſſe communem *opinionem, quam* etiam tenet Bart.in *præſ.*nu.10.& eſſe communẽ teſtantur Alex.nu.7. Iacobi.nu.12. Iaſſ.nu. 15. Alciat.nu.23.Cur.Seni.nu.23. Bolognet. nu.38.ſequitur eam Bal.in rub.de tranſact. extra nu.9.verſ.in tranſactione.& hoc diſcrimine inter alia vltimas voluntates,& cõtractus diſtinxit Iaſ.in.l.quæ de legato. nu. 22.ff. de legat. primo. Teſtantur præterea hanc opinionem eſſe communem, Petrus Stella in.l.qui Romæ.§.Augerius.num.75. de verb.obligat. Antonius Gome. de contractibus.c.11. nu.37. Eſtque contra hanc opinionem gl. noſtræ pro communi text. optimus. in.§.ſi quis ita ſtipuletur. Inſt. de verb.obligat. qui ita inducendus eſt, quando teſtator legat expreſsim poſt mortẽ legatarij etiam in vltimis voluntatibus, non ſupereſt locus cautioni Mutianæ. l. hæres meus.ver.quãuis cũ.gl.alicuius.de cõd.& demõ. Sed in.§.ſi quis ita ſtipuletur.dicitur quòd ſi quis aliquid ſtipuletur ſub cõditione negatiua, ſi Capitoliũ nõ aſcẽderit, perinde eſſe, ac ſi poſt mortẽ ſtipularetur, nõ eſt igitur locus cautioni Mutianæ. atque ita eum text. expendit Roman. in illa.l.3. miratus quæſtionem hanc tot annorum curriculis inter iuris ciuilis profeſſores eſſe agitatam, cùm eam decidat ille text. Imperatoris. Sed ante Rom. eum tex expenderant

Folg.ibi.Cumanus in illa.l. Mutianæ. quibus adde text.in.l. veluti. & in.l.quicquid aſtringendæ.ff.de ver. obli.quos pro communi opinione allegat Rom.in.l.2.in principio. num.37.ff.ſolut. matrim.

16 Sed ratio diuerſitatis quæ ſit, cùm regulariter quæ ſtatuuntur in vltimis voluntatibus ad contractus quoque pertineant. l.ſi.de legat.cum alijs. Et Albericus in illa.l. Mutianæ.nu.2.eam huic rei rationem prætendit,quoniam defunctorum voluntates in ſuſpenſo eſſe minimè oporteat.l.ſi.ff.cómu. prædior.& refert ille Raynerium parentem huius rationis, qui tamen eo morbo laborat,quòd vltimæ voluntates, ſi ex defunctorum voluntate in conditionum euentum ſuſpenſæ ſint, poſſunt iure optimo pendere,quod vniuerſi tituli de cond. & demonſt.de condi.inſtit. & alij faciunt manifeſtum.

Secunda huius rei ratio in fauore vltimarum voluntatũ ſita eſt,quæ in hoc contractibus ſemper præſtiterunt.l.in teſtamétis.ff. de reg.iur. maximè cùm legata ſemper relinqui ſoleant ob benè merita legatariorũ.l.nec adiecit. ff.pro ſoci. vnde impiũ videretur differre hanc meritorum gratificationem. Et hæc placet Romano in illa.l. 3.Alexa.in.l.1.ſup.de pact.vbi Decius affirmat eam eſſe huius rei communem rationem, quæ potiùs perſuadere hoc mihi videtur,quàm definire. Tertia ratio fuit Petri de Beſutio,quam ex eo refert Curt.Iun. in illa.l.1. de pact. licèt tacito authore eam afferat Iaſſ.in præſ.nu.16. quod in contractibus imputandum eſt contrahentibus qui ſub tali conditione contraxerint,ſcientes eam impleri non poſſe,niſi poſt mortẽ ſed in vltimis volũtatibus nil eſſe quid imputari legatario poſſet, qui legatum tenetur accipere, qua cõditione ſibi relictum eſt,ſed hac ratione attenta, conſequitur in contractu donationis,locum eſſe cautioni Mutianæ. Quarta ratio fuit reddita his à Chriſtophoro de Caſtellione,quam retulit alter Chriſtoph.in illo.§. ſi quis ita ſtipuletur. qui conſiderat introductam fuiſſe hanc cautionem pro vltimis volũtatibus, ne illæ ſint illuſoriæ, quoties aliquid relinquitur ſub conditione negatiua,quoniam ad hæredes minimè pertinerent. l. vnic. §. ſin autem aliquid.de cadu.toll. ſed in contractibus aliud eſt,qui ſuapte natura,etiam ſub conditione concepti, ad hæredes contrahentium iure pertinent.§.ex conditionali.de verb.oblig.Inſtit.

17 Ex hac ratione illud ſequitur, quòd ſi contractus eſſet celebratus ſub conditione negatiua ſuper re ad hæredes minimè tráſmiſsibili, putà vſufructu,libertate,vel alimentis, admittendam pro hoc contractu eſſe vtilitatem cautionis Mutianæ. quod Bald.conceſſit in auth. cui relictum. num. 23.de indict.vidui.toll.idem Bal in.l.1. numero.9.verſ.ego dico.vt in poſſ.legat. Et tametſi id reprobent in præſenti Iaſſ. nu. 17.Corneus nu.2 verſ.fallit fauore alimentorum. Curtius Senior nu. 28. & ante eos Alexan.in.l 1.de pact.ſup.num.9.Bald.opinionem probarunt Iacobi.in præſent.nu. 12.Socinus in illa.l.Mutianæ.num.11. dicés hanc opinionem veluti æquiorem ſeruandam Ripa in illa.l.1.de pact. num. 31.& in.l.ita ſtipulatus.nu.45 &eam ipſe ſequor.& hæc eſt pulchra limitatio communis opinionis.

18 Secundò limita, vt illa minimè habeat locum in donatione cauſa mortis, in hac enim etſi contractibus magis aſsimiletur cùm conficitur,habet tamen locum in ea hæc cautio Mutiana.text.eſt in authen. de nupt.§. præfactæ. verſiculo. ſed ſi quidem coll.quarta. ex quo text. ita colligunt Bal. in authent. cui relictum nu.8.de indict. vidui.tollen.Lancel.Decius in præſ.col.pen. verſ.vnum nota.Iaſſ. nu. 19.idé Iaſſ.in.l.de di.in princ.nu. 18. ff. de condict. cauſ. dat. cau.non ſeq. Roman. ſing.574 Curt.Iun. in.l.1. de pact. ſup. nu. 65.Ripa in.l ita ſtipulatus.nu.45.ff.de verbo.obligat.Aufrerius deciſio. Toloſana.325. Guillel. Bened. in c.Rainuntius.verb. teſtamentũ. nu.40.de teſt.Soc.in illa.l.Mutianæ.nu.11.& eſt com-
19 munis opinio.Et rationé habet, quoniam licèt

licèt donatio cauſæ mortis dum conficitur contractus naturæ quàm proximè accedat. gl. vulg. quæ ita eſt intelligenda in l.2.in gl. legatum. ff. de dot. præleg. quam ibi ſequuntur omnes, & multi ptætereà, quos allegat Tiraquell. poſt. ll. connubi. gl.3. num. 69. & eſſe approbatam teſtatur Iaſſ. in. l. fi. num. 5. de codicill. Poſtquàm tamen illa facta eſt, legatorum vltimæq; vo
20 luntatis naturam induit. l. fi. ī. de donat. cauſ. mort. ibi & omnes effectus ſortiatur, quos vltimæ habent liberalitates, neq; ex quacunque parte abſimilis eis videatur. Et diſtinctionem hanc teſtantur eſſe receptam Iaſſ. in. l. cùm antiquitas. nume. 1. de teſtam. Oroſc. in. l. cùm ij. §. & in mortis. nu. 1. ff. de tranſact. Et eam ſequuntur multi, quos idem ſequutus refert Franciſcus Niconitius allegat. 33. num. 71. Antonius Gomecius qui multos citat, idem ſequutus libro. 2. variar. reſolution. c. 4. nu. 16. Epiſcopus Segobienſis in rub. de teſta. 3. p. numero. 15. Quare ſicuti impoſsibilis conditio vel turpis vltimam voluntatem non vitiat. l. 3. de condi. & demonſtration. §. impoſsibilis. §. fin. de hære. inſtit. ſed pro nullis habentur, ita nec vitiat donationem cauſa mortis. l. quæ ſub conditione. §. & in mortis. ff. de con. inſtit. ex quo text. ita notarunt Bal. in. l. 1. ff. eod. titul. de condi. inſtitut. 4. oppoſit. verſ. hic occurrit. vbi dicit eſſe notabilem text. in hoc in illo verſi. & in mortis. & idem tenet Angel. ibi numero. 11. Romanus in. l. certi condictio. §. quoniam. numero. 4. ff. ſi cert. pet. vbi dicit ſingularem text. in illo. §. & in mortis. Iaſſon & Decius ibi, vterque num. 5. idem Iaſſ. in. l. impoſsibilis. nu. 6. ff. de ver. oblig. contra Alexand. ibi num. 1. Teſtatur eſſe communem opinionem Claudius ibi nu. 2. & idem quoque ex eodem text. notauit Iaſſ. in. l. 2. nu. 6. ff. de legat. primo. & ibi Ripa nu. 6. verſi. vltimò obſtat. neminem allegans, teſtatur hanc eſſe communem opinionem doctorum, ex text. in illo. §. & in mortis. & receptā eſſe teſtatur Viglius in §. impoſsibilis. de hære. inſt. communem Manuel Acoſta in. l. cùm tale. §. ſi arbitratu. 2. ampliat. de con. & demonſt. quam & Corſetus probauit ſingul. incipi. conditio. & ad tex. in illo. §. & in mortis. plura notauit idem Acoſta. ſelect. interpret. libro primo. c. 10.

21 Tertiò limita cōmunem opinionem, vt non procedat ſi à contrahentibus ipſis actum ſit vt habeat & in cōtractu locum cautio Mutiana. Barto. in illa. l. Mutianæ. qui ita declarat gl. hanc, ne erret, ſicuti in præſ. etiam aduertūt Paulus & recentiores.

22 Quartò limita cōmunem opinionem, vt non procedat in contractibus ſtipulatione vallatis. Bal. in illa. l. 1. de pact. & teſtatur hanc opinionem communē eſſe *Purp.* ibi nu. 106. Quę falſa eſſe mihi *videtur propter* text. in illo. § ſi quis *ita ſtipuletur.*

23 Addit Bar. in *præſ. quòd* ſi tranſactio interponatur ſuper cōtractu bonæ fidei, cautionem de modo implēdo habere vim implementi. ex. l. inſulam. §. fin. ff. locat. Sed communis opinio in hoc contra Bart. eſt teſte Laucelloto. col. penul. ad finem. verſ. & in quantum Bartolus.

24 Gloſ. in quinta parte. verſ. nec obſtat quod ſi ſtipulor conuentum. videtur formare quandam oppoſitionem, non cōtra tex. hunc. ſed contra ea quæ gl. annotauerat, nam videtur quod etiam interueniente ſtipulatione non deberet actor admitti, quoniam etiam hic non perfectè impleuit, & ideo deberet illi obſtare ſaltem exceptio. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. Sed gl. reſpondet differentiam eſſe, quoniam propter veſtimentum ſtipulationis quod ipſe mea induſtria interpoſui, conceditur mihi hîc agere, neque enim lex potuit mihi meum auxilium denegare, nolens actionem mihi impartiri, quaſi perfectè non impleuerim ex parte mea. Et ita gloſſ. hanc explicat Bartolus numero. 15. Paulus de Caſtro numero ſexto. Alexander numero vndecimo. Iaſſ. qui cæteris meliùs hanc particulam gloſſ. declarat. nu. 21. Oportet autem ex hac particula gl. notare tex. hunc non habiturum locū adiecta ſtipulatione.

quod

quod text. ipſe ſatis inſinuat. & tenent omnes in. l. 1. de pact. ſupr. vbi Alex. nu. 7. teſtatur hanc eſſe communem opinionem.

25 Gloſſ. in ſexta parte. verſ. item nota. colligit ex tranſactione regulariter non oriri actionem. Excipit duos caſus. l. cùm mota. ſup. eodem. vbi propter odium querelæ inofficioſi teſtamenti, & mortem renuntiantis impedita fuit litis inſtauratio. Secundus eſt in. l. ſi pro fundo. ǰ. eo. vbi videbimus. Gloſſ. in vltima parte. verſi. ſed quæ eſt differentia. quærit quæ differentia ſit inter contractum innominatum, facio vt des, & pactum tranſactionis. Et gloſſ. reſpondet, contractum facio vt des, ſolere fieri ſuper factis quæ perfectè poſſunt explicari, vt ſcribere librum, manumittere ſeruum, quæ iuntracta irreuocabilia, ſed tranſactio ponitur ſuper eo, quod perfectè impleri non poteſt, vt in hac. l. Sed melior differentia eſt, quam ex Fulgoſio affert Iaſſon fin. col. quòd tranſactio non poteſt fieri niſi ſuper re dubia, contractum verò innominatum, facio vt des, ſuper quocunque facto.

26 Gloſſ. in parte, pendente. declarat text. duobus modis, vt text. velit dicere, rei vendicationem pendere propter incertum exitum, quoniam incertum ſit, an is, contra quem fuit intentata rei vendicatio, velit rem reddere vel ſeruare tranſactionem. Secundò dicitur hic rei vendicationem pendere, quoniam non deſierit remittens eſſe dominus facta traditione. Sed contra hoc vltimum opponit gloſſ. text. in. l. 3. §. fin. ff. ad. l. Falcid. qui nil facit, ſed voluit inducere text. in. l. 4. vbi titulus superueniens poſſeſſori, facit eum acquirere dominium, à quo habet titulum, ſed hic titulus tranſactionis non transfert dominium. Huic difficultati reſpondet Bartol. nu. 26. verba tranſactionis non reſpicere translationem dominij, ſed liti ſolùm finem imponere, vt non agere, non petere, quare ex tranſactione dominium non transferri.

27 Gloſſ. fin. in parte, vrgere. diuiditur in quatuor partes, in prima declarat tex. In ſecunda quæ eſt ibi, ſed vſquequo audietur. format gl. quandam quęſtionē, an in tranſactione admittatur moræ purgatio, & vſque ad quod tempus. quam etiā mouet gl in. l. ſi maior. ǰ. eod. vbi noſeum articulum examinabimus. In tertia quæ eſt ibi, item opponitur. mouet gl. quandam difficultatem, quam facillimè explicat. In tertia opponit tex. in. l. quãuis. ad Turpill. ǰ. vbi qui ſemel renuntiat accuſationi, non poteſt ad eam redire. Et reſpondet id procedere propter accuſationes, quæ ſunt odioſæ. & ita glo. rectè ſe à difficultatibus huius. l. explicauit.

Vt tamē duo interim admoneam circa gl. magnam in parte pacto. præter omnes. Prius eſt, quòd ſi omnes ferè doctores gl. huic impoſuerint ſentire eam cautionem Mutianam in cōtractibus habere locum, id tamen gl. non ſentit, imò verò contrariū expreſsiſsimè in illis verbis, & in vltimis voluntatibus fauore earum. vt. ff. de condi. & demonſt. l. Mutianæ. vt iniuria quidē Accurſius vir in omnibus quàm ſolertiſsimus hic fuerit à doctoribus reprehenſus.

28 Poſterius eſt eandem gloſ. ſentire in illis verbis, vt in contractibus. vt. ff. de iudi. l in omnibus. diſpoſitionē. l. in omnibus. qua vtiliter inductum eſt petentem cautionē pecunię ſibi præſtādæ antequàm dies præſtationis adueniat ex iuſta cauſa eſſe audiendum, habere locum, non ſolùm in contractibus bonæ fidei, ſed etiam in ijs, qui ſunt ſtricti iuris, cùm generaliter gl. legem illam in contractibus locum habere dicat, vt mirum mihi videatur Bar. in præſ. nu. 12. tradiſſe, ſentire gloſſ. hanc. l. illam in omnibus contractibus bonæ fidei duntaxat eſſe intelligendam. cùm gloſſ. potiùs contrariam opinionem inſinuet. quam Bart. ipſe ſequitur. & eā tenet etiā gl. in illa. l. in omnibus. tametſi non ſatis firmet pedes. & eā ſequuntur ibi Iacobus, & hunc referens Albericus nu. 1. qui affirmat eam communiter ſeruari Bartol. in fine affirmans hanc eſſe veritatem. Angel. numer. 2. Paul. de Caſtro num. 1. qui hoc exiſtimat probari ex. l.

ſi cre

ſi creditores. ff. de priuileg. credit. & idem quoque voluit gl. in. l. in poſſeſsionem, in gl. ſolēt. ff. ex qui. cauſ. in poſſ. eat. Nā cùm tex. ibi loquatur de pecunia promiſſa, oportet intelligere eū per ſtipulationē, hoc eſt, per contractum ſtricti iuris. & tamen gl. in ſpecie illius tex. habere locum text. in l. in omnibus. & hanc opinionem ſequuntur Angelus num. 2. Imol. nu. 4. Rom. nu. 34. in. l. 2. in princ. ff. ſolut. matr. tametſi gl. ibi, verb. nec cogitur. contrarium ſenſerit. cuius opinionem Bar. & Bald. ibi probaſſe videntur. ſed communem opinionem eſſe contra gl. in hoc teſtantur ibi Alexand. nu. 14. Iaſſ. nu. 16. Ripa nu. 34. qui eam ſequuntur. & tenet hanc opinionem gl. in. l. creditoribus. in gl. cautione. ff. de ſeparat. & ibi Bart. idem Bar. in. l. ſi conſtante. in princip. nu. 57. ff. ſol. matr. vbi affirmat hanc opinionem tenere omnes doctores. Iaſ. ibi nu. 58. idem Bart. in. l. ſi finita. §. eleganter. nu. 5. ff. de dam. infect. idem Bar. in. l. de di. in prin. ff. de condict. ob cauſ. nu. 3. verſ. alij dicūt. vbi Iaſſ. nu. 114. teſtatur hanc eſſe communē opinionē tenet & tenet ipſe Bar. in. l. inter omnes. nu. 1. ff. qui ſat. dar. cogāt. & in. l. ſi creditores. argumento optimi text. ibi nu. 1. ff. de priuil. credit. Bal. conſi. 413. vol. 3. Carol. Molin. conſ. 26. nu. 36. teſtatur hāc opinionem eſſe communem, eam ſequutus Matthæus de Affli. deciſ. Neapol. 108. nu. 3. communē eſſe affirmat Socinus, qui eā probat in. l. quibus diebus. §. Termilius. nu. 5. ff. de condit. & demonſt. Eſtque pro hac opinione communi text. pulcher. in. l. quod ſi in diem. verſ. quod & in conditionali ſtipulatione. ff. de pet. hære. quam in hanc ſententiam expendunt Bart. ibi nu. 1. ver. vltimò nota. Atqui ſecūdū hāc opinionem ſæpiſsimè ſumus interloquuti. Neq; huic tam receptæ ſententię obſtant verba tex. in l. in bonæ fidei. quæ in contractibus bonæ fidei agit, quaſi videatur eos qui ſtricti iuris ſunt, excluſiſſe. l. cùm prætor. ff. de iudic. Quoniam reſpondeo ipſe, communem ſententiam ſequutus, verba illa nullum iuris myſterium ſignificare, ſed in contractibus bonæ fidei agere ac ſtatuere, vt ex cauſa huiuſmodi cautio petatur, quoniam propter exuberantem bonam fidem vibebatur & ſine cauſa cautionem hanc exigi poſſe, quod minimè eſt permittendum, vt in. l. illa. Et in. l. 2ȷ̃. de hære. vel. act. vend. quæ ita eſt intelligenda, vacillet licèt gloſſ. ibi. Non ſolùm autem iudicio meo gloſſ. hæc noſtra ſentit. l. in omnibus. in contractibus ſtricti iuris eſſe accipiendam, ſed etiam in contractibus innominatis, cùm ita generaliter loquatur, vt non dubitem in tranſactione quoque eſſe admittendam, quod olim iam Senatus Neapol. decreuit deciſi. Matthæi de Afflictis. 108. quam ſuprà citaui.

Summa rerum. L. Sub prætextu ſpecierum.

1 *Verus huius. l. intellectus traditur.*
2 *Et eius ratio.*
3 *Procedere autem. l. hanc, etiam ſi neque in genere de his ſpeciebus cogitaſſent.*
4 *Et fuiſſe in hac. l. petitionem & tranſactionem quoque generalem.*
5 *Proponuntur tres limitationes ad. l. hanc.*
6 *Declaratur tex. in. l. 2. de iudic. infra.*
7 *Arbitramentum tranſactionem quandam eſſe.*
8 *Declaratur verſiculus, error autem.*

¶ *L. Sub prætextu ſpecierum.*

MAteria huius. l. eſt difficilis, & periculoſa, quoniam quotidie contingit, & pauci eā habent præ manibus, quod Paul. & recentiores hic affirmant. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur regula quædam generalis. In ſecunda, quæ eſt in verſ. error autem. ponitur regulæ limitatio.

1 Præmitit autem gloſſ. 1. hîc, quòd in præſenti fuit generalis petitio, & fuit etiam generalis tranſactio. Adultus enim fortè egerat cōtra ſuū tutorem actione generali

tutelæ

tutelæ, vel dominus contra negociorum geſtorum, vel ſocius contra ſocium, & fuit petitio, hæc generalis generali quoque tranſactione ſedata, quæ (quod text. hic dicit) ad ſpecies etiam poſteà repertas extenditur. Sed contra textum hunc ita oppono. Tranſactio non extenditur ad ea, de quibus partes nō cogitarunt. l. cum Aquiliana. l. qui cum tutoribus. ff. de tranſact. quare igitur hic præiudicat in ſpeciebus, de quibus cogitatum non eſt? Martinus Sillanianus referente Bar. 1. oppoſit. vt effugeret hanc difficultatem, reſtringebat. l. hanc ad eas ſpecies, de quibus in tranſactione fuit cogitatum. Sed hunc intellectum rectè Bartolus hic arguit, ex illis verbis text. poſt repertarum. Quare meliùs Vltramontani, qui acutè conſiderarunt, de aliqua re poſſe à partibus cogitari ſpecialiter, & hoc modo minimè hic fuit à partibus cogitatum, poſſe etiam de re quapiam generaliter à partibus cogitari, vt quia adultus gerit in animo remittere quicquid in actionem tutelæ venire potuit, & hoc modo fuit cogitatum hic. Pro hac diſtinctione generalis & ſpecialis cogitationis allegat Bartolus text. in. l. qui iure militari. ff. de teſtam. milit. quem in hoc Bartol. ipſe, & alij infiniti propè ſcriptores allegant varijs in locis, quē refert Andræ. Tyraquell. in. l. ſi vnquam. in principio. numero. 78. de reuoc. donat.

2 Et ratio huius legis, quoniam imputandum eſt actori, qui tam effuſo ſermone concepit tranſactionem, vt in hoc periculum inciderit. l. fi. in fine. C. de dot. promiſſ. nam qui generaliter loquitur, omnis rei, quæ ſub genere comprehendi potuit, meminiſſe videtur, quod ex Aretin. & Socino conſulentibus Alciat. hic obſeruauit nume. 4.

3 Addit Bal. 1. oppoſ. Bart. intellectum ſequutus, quòd neque reſcinderetur tranſactio, etiam ſi partes neque in genere de his ſpeciebus cogitaſſent, debuerunt enim cogitare, neque ſocordia vnius ex tranſigentibus, alij damno eſſe debet. l. quicquid aſtringendæ. verſ. nec rurſus. ff. de ver. obl.

4 Fuit autem in hac. l. petitio generalis, & tranſactio etiam generalis. Si autem petitio fuiſſet ſpecialis, licèt tranſactio eſſet generalis, non præiudicaret niſi in re petita, & ita loquitur. l. ſi de certa. infra eod. Si autem petitio fuiſſet generalis, ſed proſecutio ſpecialis, tranſactio ſubſequuta ad rē quam partes fuerunt proſequutæ duntaxat pertineret. l. age cum Geminiano. ſup. eod. & ſtatim in gl. videbimus.

5 Ex gloſſ. 1. conſtant tres limitationes ad hanc. l. Prima eſt, ſi dolo aduerſarij res illæ ſeu ſpecies fuerint occultatæ. l. tres fratres. ff. de pact. Secunda eſt, in patre pro filio tranſigente. l. de re filiorum. ff. de tranſact. Tertia, in cauſis teſtamentorum. l. de his. ff. iſto titulo. Quartò limitabis legem hāc, vt minimè procedat in his rebus, quæ poſſunt vendicari ratione dominij, ad quas minimè extenditur tranſactio ſeu liberatio, quantumcumque generalis text. pulcher eſt in. l. Aurelius. §. Mæuia iuncta gl. pupillæ. ff. de liber. legat. quæ meminit noſtri text. & eam ſequitur Bart. ibi. Paulus de Caſtro in præſen. finalibus verbis, qui hoc multum commendat. Iacobi. num. 6. dicēs ſingularē eſſe text in illo §. Mæuia. & idem ex illo text. ſequuntur Alexand. in præſen. nu 3. Iaſſ. nu. 2. Curtius Senior nu. 6. Alciat. nu. 27. & prætereà Bart. in. l. non ſolùm § fi. ff. de liber. legat. Bal. in. l. cùm neceſsitatem. de fideicommiſſ. nu. 2. idem in. l. pactum. quæſt. 12. de collat. Iaſſon in principio. de action. Inſtitut. nu. 101. Gomecius ibi multa congerens nu. 69. Iaſ conſ. 171. col 3. verſ. in primis ergo. qui falſò allegat gl in præſ. nam & ſeruus cui dominus neceſsitatē rationū remiſit, res quas penes ſe habet, prò quibus vendicatiò hæredibus poſſet cōpetere, reſtituet. l. ſi ſeruus vetitus. ff. de lega. 1.

6 Sed contra text. hunc oppono text in l. 2. de iudi. infra. Sed gl. reſpondet ibi fuiſſe ſpecialem petitionem, licèt ſententia fuerit generalis. Secundò ſoluit gloſ. dicens aliud eſſe in ſententijs, quæ cùm ferantur in inuitos. l. inter ſtipulātem. §. ſi Stichum.

ff.de ver.oblig. reſtringuntur ad cogitata. aliud in tranſactione, quæ generaliter concepta nocet in omnibus, etiã ſi proſequutio fuiſſet ſpecialis. & hanc gl. opinionem ſequuntur Bal.vterq; Salic. Alex. Iacobi. et Alcia. item Alex. conſ.11.nu.16.vol.2. Bart. tamen poſt Cyn. & antiquiores opinatur idẽ eſſe in tranſactione quod in ſententia. ex l.non minorem. ſup.cod. & hãc opinionem ſequũtur Ang. Paul. & Rimi. Et mihi placet, licèt opinio gl. communior mihi videatur. Sed iterũ oppono tex.in l.1.ſi aduer. rẽ iud. Gl. ſoluit minorẽ ibi ſpeciali auxilio iuuari, hic autem maior iure communi vtitur. & gl. ſolutionem probauit Bart. nu.4. & cæteri ſequuntur.

7 Vltimò collige ex gl. hæc ſtatuta in trãſactione in arbitramento locum habere. et eſſe gl. huius opinionẽ approbatã teſtatur Rimi. in l.2.col.1.ſup.cod. & eſt ſimilis omnibus quàm notiſsima in auth. vt deferen. iudi. verb. conuentũ. coll.9. Alia in l. nõ diſtinguemus. §. Iulianus. verb. famoſo. ff. de arbit. quas doctores in mille locis cõmẽdãtes approbarũt multa hinc in diuerſis materijs notãtes. Oldr. conſ.42. in fine. Bart. in l. qui furti. §. qui iuſſu. nu.5. ff. de his qui notant. infam. Bal. in l. nemo apoſtolorum. de ſacroſan. eccleſ. idem in. l.1. col.2. ſi aduer. tranſact. Iaſſ. ac Deci. in l. ſi ſuper poſſeſsione. ſup. cod. Iaſſ. poſt Bart. ibi in auth. ſi verò contigerit. de iud. Iaſſ. in l. elegãter. ff. de condict. indeb. idem in. §. omnium. nu.18. Gome. ibi nu.9. de action. Dec. in c. ſi quãdo. de offi. deleg. & conſ.60. nu 3. Roderic. allegat.22. Burgenſis in c. cum cauſam. nu. 34. de emp. & vendit. Blancus de compromiſſ. quæſt.4. nu.26. & l. regia probantur 24. tit.4. p.3.

8 Verſiculus, error autem, varijs modis hic per gl. vltimam declaratur, nam primò gl. declarat hunc text. quaſi imperator loquatur actori, alio modo quòd loquatur reo. & ita gl. poteſt diuidi in duas partes. Secunda eſt ibi. alij dicunt contra, & in hac ſecunda parte rurſus gloſſ. redit ad priorẽ poſitionem. Triplex autem ex gloſſ. hac ſecundum priorem poſitionem conſtat exemplum. Primum eſt, quòd actor tranſigens putabat eam rem, quam modò petit eſſe ſuam, & apud eum cum quo tranſigebat, reuerà tamen erat apud alium conſtituta, peruenit itaque de nouo ad hunc tutorem, nõ nocet igitur generalis tranſactio actori, quo minus rem hanc petere poſsit. Hæc poſitio gl. vera eſſe videtur, allegatq; Bart. pro ea text. in l. ſi quis ad exhibendũ. ff. de excep. rei iudicat. in l. de eo. §. ſi ſępiùs. ff. ad exhiben. & illa ratione, quoniam ſi res ſub actione propoſita non poterant claudi, ergo in tranſactione facta ſuper re illa non veniunt. Secundum exemplum conſtat ex gloſſ. ibi, *vel contra, quando reuera res quæ modò petitur, erat apud curatorem*, ſed actor *tranſigens putabat* non eſſe apud eum, certè error hic non nocet volenti rem illam vendicare. Qui intellectus poteſt ſuſtineri, ſi fingamus dolum curatoris hîc interfuiſſe in re occultanda, iuxta l. tres fratres. ff. de pact. & ſupra dicebamus. & ſecundum hos duos intellectus error hic fuit circa poſſeſsionẽ, potuit etiã eſſe circa proprietatẽ, vt ſi ego exiſtimem rem quæ apud alium eſt meam non eſſe, vt quæ à tertio quodam poſsidebatur. & hunc intellectum rectè Bart. declarat col. 2. ac verum communemque eſſe Iaſſon affirmat numero 6. quem & Alciatus probauit, dum accuratè ſpeciem huius reſcripti effingit. Legitur alio modo hæc lex, vt loquatur in reo, quaſi dicat, nil nocere reo errorem tranſactionis, quin generalis tranſactio in omnibus locum habeat. & hic intellectus verus eſt, niſi actor dolo aduerſarij induceretur in hunc errorem, quod Bartolus aduertit. Alciatus generaliùs accipit hoc reſponſum, vt propter errorem actoris tranſactio reſcindatur prætextu ſpecierum repertarum, quoniam nil tam conſenſui contrarium ſit quàm error, qui imperitiam detegit. l. ſi per errorem. ff. de iuriſ. omn. iudic.

Summa rerum. L. Tranſactione finita.

1 *Allegans propriã turpitudinẽ, non eſt audiendus.*
2 *Si iudex ſuccedat condemnato, an poßit proſequi appellationem.*
3 *Sed poſſe aliquem allegare contractum fuiſſe factum.l.reſiſtente.*
4 *Declaratur gl. vnica.*
5 *Dolum paſſus, poteſt ſi velit, ſtare contractui.*
6 *Declaratur text in.l.ea quæ.de donat.ante nupt.*

¶ *L. Tranſactione finita.*

1 NOn diuiditur tex.hic, qui hoc continet in ſumma. Allegans turpitudinem ſuam ad reſcindendum contractum, nõ auditur. quod multæ leges probant, quæ in gl.allegantur. Ex quibus. l. ſi creditoribus. & l.filios. probant id procedere, etiam ſi nõ propriam, ſed eius cui quis ſucceſsit turpitudinem allegat, nam & hæc propria turpitudo ex iuris regulis cenſenda eſt. auth. de iureiu. à mori. præſt. in princ. coll. 5.

2 Ex quo infertur, quòd ſi iudex qui iniquam ſententiam tulit, condemnato ſuccedat, non poſſe eum appellationem proſequi, quaſi propriam turpitudinem videatur allegare. contrarium tamen determinat gloſſ. ordinaria. in.l.1. in glo.1. ff. de except. rei vendit. & tradit. & idem quoque tenet gloſſ. in.c.infames.§.ſi contra patrem. in gl. tutor. 3. q. 7. Alberic. in præſent. numer. 2. qui glo. iuris ciuilis non eſt recordatus. addit tamen ille hoc ita Pileum determinaſſe. quæſt. 96. & idem ſequitur Iaſſ. nume. 2. Curtius Senior nume. 4. Iaſſ. in.l. iuſiurandum quod ex conuentione.§.ſi. ff. de iureiur. nu. 30. quoniam ex nouis cauſis poſſet ſententia ſine prioris iudicis iniquitate reuocari.

3 Sed licèt dolum propriũ allegare quis minimè poſsit, poteſt tamen allegare actũ fuiſſe geſtum. l. reſiſtente, etſi dolus cauſam illi præbuerit. ita enim voluit gloſſ. in l. à Diuo Pio. in gloſſ. actionem. ff. de ritu nupt. quam Bald. cùm alibi tum maximè in.l.1. plus vale. quod agitu. numero 5. commendauit. & illam hunc in locum adduxerunt Alex. Iaſſ. & Iacobi. qui nu. 4. ſingularem eſſe dicit. itẽ Iaſſ. in.l. inter cætera. nu. 12. ff. de libe. & poſth. Prępoſitus in.c. præterea. nu. 3. de ſpon. dicens gl. illam eſſe ſingularem. Iaſſ. in.l. iuris gentium.§. prætor. nu. ſi. Oroſcius ibi nu. 2. Iaſſ. in.l. cùm ij.§. eã tranſactionem. nu. 3. ff. eod. idem Iaſſ. in.l. iuſiurandũ.§. procurator. nu. 30. de iureiu. Quibus autem caſibus liceat dolum proprium allegare, materia vulgaris eſt, de qua multa tradiderunt Bartol. & poſteriores in.l. iuſiurandum quod ex conuentione.§.ſi. ff. de iureiur. Albericus & Salicetus in præſen. plura his Alciatus. item præſul Calagurritanus reg. 24.

4 Gl. vnica. Primò timore cuiuſdam difficultatis exponit verbum, magis, vt ſtet electiuè, nam ſi comparatiuè id accipias, cùm dolus vtrinq; interuenerit, tranſactio non vitiaretur, quoniam doli vnius ad alterum fieret compenſatio. l. ſi duo. ff. de dol. l. viro. ff. ſol. matrim. ſed Cyn. Bal. Sali. & poſteriores gl. hanc condemnant, nam propterea non infirmatur tranſactio, quoniam ex vtraque parte dolus interuenerit.

5 Ex eadem gloſ. collige, quòd cõtractus dolo factus eſt nullus in fauorem dolum paſsi, ſed ille poteſt ſi vult, ſtare cõtractui. & gl. ſequũtur Alex. in fine. Iaſ. nu. 5. Corn. nu. 1. & ante hos Paul. de Caſt. nu. 1. itẽ Cur. Senior nu. 1. & idem quoque voluit gl. in.l. iuris gẽtium.§. prætor ait. in gl. dolo malo. ff. de pact. quam ibi ſequuntur Bal. Angel. Alex. Iaſ. Iacobi. nu. 4. Oroſ. nu. 1 ex quo cõſtat hanc eſſe comm. opinionem, quã etiã tenet gl. in.l. & eleganter. in gl. parua. & iterum in gl. magna. ff. de dolo mal. Barto. ibi nu. 3. dicens hoc eſſe bene dictum ſecundũ omnes. & allegat tex. hunc. & idem quoq; voluit gl. in.l. in cauſæ. 2. in princ. in glo. ne inter maiores. ff. de minor. alia in. l. ſi ſterilis.§. quanuis. in gloſſ. etiam. ff. de act. empt. & allegat multos authores Iaſſon ſententiam hanc approbantes. in.§. actionum. numero. 4 I. de act. Inſtit. Addit plures idem

ſequutos Franciſcus Niconitius alleg. 5. nu.66.vol.1.Claudicat igitur cótractus hic in odium doloſi, contra regulas communes,ſicuti & fauore pupilli.l.Iulianus.§.ſi à pupillo.ff.de act.emp.l.nonideo minus de procur.j. Cogeretur tamen dolum paſſus declarare,an velit contractui ſtare, vel potiùs eum reſcindere.l.Iulianus.§. ſi quis colludente. ff. de act. empt. quem ibi in hoc Bart.notauit.

6 Sed obſtare ſuperioribus videtur elegãs Imperatorum reſponſum ad Theodoram in.l.ea quæ.de donat. ante nup. vbi Theodora decepta ab alio volebat ſtare contractui,& tamen hocilli non permittitur.Sed difficultatem hanc optimè ſuſtulit Bal. ibi nu.1. poſt Cynum dicens, quòd quando præter dolum contractui adhibitum cauſa ipſius contractus eſt impoſsibilis, dolũ paſſus non poteſt approbare contractum. Et hic intellectus mihi placet. Vltimò colligit Bart.ex.l. hac neminem compelli reſpondere poſitioni crimen ſeu turpitudinem continenti, quæ res certiſsima eſt, & eam pluribus propoſitis concluſionibus declarauit idem Bar.in.l.Marcellus.§.1. ff. rerum amot. Georg. Natan.in Clem. ſæpè de ver.ſignf.Deci.in.l.fi.nu.6. de eden.ſup.

Summa rerum. L.Si de certa.

1 *Tranſactio generaliter concepta reſtringitur ad ſpecies, de quibus inter partes actum eſt.*

2 *Verba generalia ab ſpecialibus eſſe interpretãda.*

3 *Atque huic legi regulam quandam iuris generalem non obſtare.*

4 *Generalem remiſsionem creditor facere non compellitur.*

5 *Porrigitur tamẽ tranſactio ad acceſſoria rei principalis.*

6 *Et ad connexa.*

7 *Et denique ad omnia, ſi verba ſint admodum generalia.*

8 *Tranſactio generalis quæ non poteſt ratione recti ſermonis reſtringi ad ſpecies de quibus actũ eſt, an ad omnia porrigatur.*

9 *Et an hoc caſu extendatur etiam tranſactio ad incogitata.*

10 *Si tranſegi ſuper certa re ex vna cauſa, an ex alia cauſa eandem rem petere poſſim.*

¶ L. Si de certa.

ALbericus inquit multum notabilẽ eſſe.l.hãc propter clauſulas generales, quę inſtrumẽtis apponuntur. Iaſſ. notabilẽ eſſe dicit, valde notabilem eſſe fatetur Roman.conſ.371.nu.3. Nõ diuiditur Facti ſpeciem Paulus, Iaſſon, & *Alciatus* ita effingunt. Tenebaris mihi fundum reſtituere, quoniam is meus erat, item eras mihi obligatus ex cauſa mutui ad centum, item ex cauſa depoſiti ad alia centum, petij ego à te vel fundum, vel centum, & ſuper lite tranſactio à nobis generalis *concepta fuit*, promiſi enim ego tibi, *nil amplius me à te* petiturum, quæritur an *mihi denuò fundum* vel illa centum *petenti obſtet* generalis ulla tranſactio. & non obſtituram, reſcripto hoccontinetur.

1 Ex quo tu collige generalem tranſactionem reſtringi ad ſpeciem, de qua inter partes actum erat. idem probat tex.optimus in.l.legatorum petitio.§.fi.ff.de lega.2. vbi licèt teſtator in codicillis generaliter hæredes ſuos grauauerat ad certa quędam legata, non tamen ex hac generali diſpoſitione cẽſentur grauati, niſi ſolùm illi quos ſpecialiter priùs in teſtamento damnauerat. idéq; probat tex.in.l.quoties. verſ. nec mutat.fam.ercij.j.vbi non videtur teſtator ab ſpeciali diuiſione receſsiſſe, quòd generaliter quæ priùs diuiſerat cõmendauerit.

2 Ex quo colligit Bald.ibi.2.notabil. verba generalia, atque indefinitè prolata recipere intellectum à verbis ſpecialibus. Adde idem eſſe in compromiſsis, quæ ſimillima tranſactioni ſunt.l. ſi cum dies.§. plenum. ff.de arbit. Idẽ eſt in refutationibus quod noſtri dicunt, nam etiam ſi illæ generales ſint, ex ſatisfactione ſpeciali reſtringuntur. l.ſi ex maiore de except.j. Idem eſt in iuramento. gloſſ.notabil. in.c. penultim.verb. quod promiſit.de iureiur.cui adde textum optimum in.l.duobus.§. exceptio. verſic. ſi quis iurauerit. de iureiu. l. ſi actor. ff. de procurat.

3 Idem eſt in renuntiatione iuris alicuius, quæ etſi generaliter fuit cócepta, ad ſpecié de qua fuerat actum, reſtringitur. l. iubemus. §. ad Velleia. idemque in calculationibus eſt. l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. & in pactis generaliter. l. ſi ex pluribus. in princ. ff. de ſolut. l. fin. §. idé quęſijt. ff. de condict. indebit. & in iudicijs. l. 1. ſi aduer. rem iudicat. Sed obſtare videtur, quod vulgò dici ſolet, verba generalia generaliter eſſe accipiéda. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. præſtá. l. in fraudem. §. ſi. de teſt. milit. ff. Timore huius difficultatis gl. ordinar. in illo. §. Lucius. in gl. ſi. ibi tu. dic. inquit, regulã huius text. ſolùm procedere in tranſactione, nam in pactis aliud eſſe exiſtimat. & glo. illius opinionem ſequuntur in præſenti Bar. 2. lect. 2. col. dicens veram eſſe gl. illius opinioné. Item Faber col. 2. dicens hoc eſſe ſecundú doctores. Innoc. in. c. conquerente. de off. ordi. nu. 7. verſ. exigas. in fine. & idem quoque voluit Bar. allegans gl. illam. in. l. de pupillo. §. ſi in pluribus. nu. 3. ff. de noui open. nunt. & ibi Imola in finalibus verbis affirmat hanc opinionem ſequutus, veriorem eam fortè eſſe. & poſſe opinionem hanc defenſari tanquam veriorem, affirmat idé Imola in. c. 1. nu. 4. de tranſact. Alexa. conſ. 11. nu. 7. vol. 2. innuens hanc eſſe ſententiã doctorum. Matthæus de Afflictis deciſi. 285. nu. 13. verſi. nec obſtat dicta. l. ſi deceret. Bart. verò in præſenti nu. 1. ex ſententia Guillelmi de Cugno, nullam hic conſtituit differentiam inter pactú & tranſactionem, ſed tex. hunc in pacto quoque liberatorio locum. habere & Bartol. opinionem contra gloſſ. ſequuntur Bal. ad finem. Angel. nu. 1. Salicet. & Paulus de Caſtro num. 2. Alex. nu. 2. Iacobi. num. 4. teſtantur hanc opinionem eſſe cómuniter approbatam Curtius Senior nu. 6. Iaſſ. nu. 5. eam ſequuti. Bolognetus nu. 21. & gl. in proprio loco reprehendunt Bart. Iaſſ. nu. 9. qui affirmat eam reprobari per Bartol. & alios. Iacobi. ibi numero. 4. dicens gloſſam illam à doctoribus reprehendi. Quare propoſitam difficultatem ita Barto. ſoluit in verſiculo. breuiter ſic dico. quòd quando verba generalia ſeruata ratione recti ſermonis poſſunt referri ad rem ſeu cauſam expreſſam, de qua per partes actum eſt, tunc ad eã reſtringantur. ita eſt accipiendus text. hic, & text. in. l. ſi ex pluribus. ff. de ſolut. Si verò non poſſunt verba generalia aptè ad ſpeciem aliquam accommodari, tunc generaliter eſſe accipienda. l. pluribus. quæ ita eſt accipienda. ff. de acceptilat. & ſecundum hanc diſtinctionem idem erit in pacto, quod in tranſactione. Diſtinctionem hanc probaſſe hîc omnes mihi videntur, & eſſe communiter approbatam teſtatur Riminaldus column. 2. verſicul. aduerte quoniam.

4 Quare cùm periculi plena ſit generalis remiſsio ac liberatio, in eam ſententiam itum eſt, vt etiam ſi creditor receptæ à debitore pecuniæ ſyngraphum dare teneatur. l. plures apochis. de fide inſtru. l. ſicut datam. de liber. cauſ. infra. generalem tamen remiſsionem nemo creditor facere compellatur. ex textu pulcherrimo in. l. 3. §. contrarium. ff. de cont. iud. tut. Et ita tenent Oldra. & Baldus ibi. Bartolus in. l. cum Aquiliana. numero tertio. ff. de tranſactionib. vbi eum ſequuntur Angelus, Fulgoſius, Paulus & Iaſſon numero quarto. Iacobinus numero tertio. Oroſcius num. ſecundo. Ex quo conſtat hac eſſe communem opinionem, quam etiam ſequuntur in præſenti Iaſſ. numero quinto. Lancello. colum. ſecunda. in principio. Alciatus numero vndecimo. Et tenent eandem opinionem Bal. in. l. pactum. 16. quæſtion. de collat. Salicetus in. l. ſicut datam. numero ſecundo. de libe. cauſ. dicens hoc eſſe corde tenendum Romanus conſil. 155. numero quinto. Alexand. conſil. 11. numero. 9. volum. 2 idem conſilio. 68. numer. 6. verſi. & per hoc dicit Bald. volu. 5. Felinus in. c. ſignificauit. num. 8. in fine. de teſtibus. Angel. de Aret. in. §. Item per acceptilationem. num. 7. qui. mod. tollit. obligat.

5 Limitabis tu modò. l. hanc, vt non habeat locum in acceſſorijs rei illius certæ

ſuper qua tranſactum eſt, ad ea enim tranſactio iure optimo porrigeretur. text. pulcher eſt in. l. 2. ff. ſi quis caut. vbi tranſactio ſuper re principali, ad pœnam quoque pertinet, niſi contrarium à partibus actum ſit. idem probat textus. in. l. fi. ff. de eo quod cert lo. dummodò fiat tranſactio ſuper contractu ipſo principali. l. ſi pro fure. §. 1. ff. de condict. fur. ex quo ita notant Bal. in. l. 3. de fruct. & lit. expen. Niconitius allegans alios alleg. 25. nu. 96. Iuramentum quoque quod ſimillimum eſt tranſactioni ſuper re principali præſtitum, ad acceſſorias porrigitur. l. iuſiurandum à debitore. 40. ff. de iureiur. Idem eſſe in fructibus vt & ad eos tranſactio extendatur, exiſtimat Iaſſon in præſenti numero quarto. idem videtur ſenſiſſe Bartol. in. l. Aurelius. §. ca. numero. 13. ff. de libe. leg. qui in hoc allegat textum elegantem in. l. ſi cum tibi. de iud. infrà. vbi ſententia lata in cauſa principali, in appendicibus quoque habet effectum, licèt in iudicium non fuerint illa deducta, idem igitur in tranſactione dici oportet. l. non minorem. ſup. eod. maximè cùm videamus ſententiam ſtrictiſſimi iuris eſſe. l. ſi iudex. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. Ad expenſas autem tranſactionem non extendi, tradit allegans alios Hippolytus ſingul. 251.

6 Secundò limita textum hunc, vt minimè procedat in connexis, ad quæ tranſactio iure extenditur. ita enim nominatim limitauit. l. hanc gloſſ. ordinaria in c. accuſatus. §. eum qui. in gloſſ. accuſatus. de hære. libr. ſexto. quam ibi ſequuntur omnes. item Paulus & Alexander in præſenti col. 1. Iacobin. dicens gloſſ. illam eſſe ſingularem. numero. 3. Iaſſ. numer. 4. Curtius Senior numero. 11. Alciatus nume. 14. & præter eos Iaſſ. in. l. fi. numero. 7. ff. de eo quod cer. lo. Matthæus de Afflict. deciſi. 285. idque propter naturam connexionis. l. eum actum. ff. nego. geſt. cum vulg.

7 Tertiò limita, niſi verba tranſactionis eſſent admodum generalia, ita vt ex eis deprehenderetur voluntas contrahentium, qui ad omnia voluerunt tranſactionem extendere. ita enim voluit eleganter Cynus in. l. ſi ex maiore. de except. infra. vt ſi ego tranſigens dicam, quòd ampliùs non petam illam quantitatem vel aliam, nec ex præſenti cauſa, neque ex alia. & allegat Cynus text. in illo. §. Lucius. Et veriſſima hæc ſententia mihi videtur, quoniam verba illa generalia ad ſpecies etiam & obligationes, de quibus actum non fuit, videntur pertinere. l. Stichus. l. alimenta. §. Baſilicæ. ff. de alime. leg. l. cohæredi. §. qui patrem. ff. de vulga. & pupill. & ſecundum hanc opinionem reſpondit Alexan. conſi. 11. num. 10. vol. 2.

8 Quærit deinde Bartolus *numero ſecundo*, an quando tranſactio *eſt generalis*, & non poteſt ſalua *ratione recti ſermonis* referri ad *aliquam ſpeciem*, an eo caſu valeat in omnibus vt tranſactio, an in aliquibus, vt pactum liberatorium. Et cùm Iacobus Butricarius dixerit hanc liberationem valituram non vi tranſactionis, ſed ſimplicis conuentionis, Barto. in vniuerſis partibus veluti tranſactionem cenſendam eſſe arbitratur. & Bartoli opinionem ſequuntur Alexand. numero tertio. Iaſſ. numero ſeptimo. Curtius Senior & Alciat. vterque *numero. 12.* Ex quo conſequitur, quòd cùm tranſactionem fieri oporteat ſuper re dubia. l. 1. ff. de tranſact. id accipi oportet, ſeu ſit dubium in toto, vel in parte.

9 Quęrit deinde Bartol num. 4. an quando tranſactio generalis non poteſt ad aliquam ſpeciem referri ſalua ratione recti ſermonis, extendatur etiam ad incogitata. Et reſpondet non extendi, niſi ſaltem in genere de illis fuerit cogitatum. l. ſub prætextu ſpecierum. ſupr. eod. & Bartolum ſequuntur ijdem authores. & teſtatur eſſe communem opinionem Bolognetus num. 24.

Tres gloſſ. priores ſunt expoſitiuæ, nil prorſus habent difficultatis.

10 Ex gl. ſi tu collige, quòd ſi ego tranſegerim de certa re, nõ poſſum eandẽ rẽ ex alia

causa

cauſa petere. idq; ꝓbat gl. authoritate Hugolyni & tribus argumentis. & gl. opinionem ſequuti videntur Oldral. & Alberi. & cùm pauci ſint qui hanc opinionem probent, dicit Alciatus ſe cum his gl. opinionem ſequi malle. Sed hæc opinio ſuſtineri minimè poteſt, neq; eam argumẽta gl. probant. Nam primum fundamentũ non obſtat, quoniam licèt generalis tranſactio noceat in omnibus etiam non cogitatis. l. ſub prætextu. ſup. eodem. igitur eadem ratione debet extendi ad omnem actionem: non tamẽ porrigitur tranſactio ad ea quæ in propoſita actione venire nõ poterant, ſed hæc actio ex noua cauſa proueniens, non poterat compræhendi ſub actione propoſita, non igitur cenſetur excluſa per tranſactionem. Secundum argumentum gl. eſt, cùm quis non poteſt habere litem, non poteſt agere ex iure ſuperueniento. l. ſtipulatio iſta. §. quæſitum. &. §. quatenus. ff. de verbo. obligat. igitur &c. Sed huic rationi respondet Bartol. illud euenire propter euictionem, propter quam ibi actio denegatur. Sed hæc ratio Bart. non ſatis tuta eſt. Quare reſpõde tu cum Alex. Iaſ. & Curt. Seniore, quòd ibi promiſit quis habere licere rem alienam, & ideò ne promiſsio ſit inutilis, habetur ratio iuris futuri. Tertiũ argumentum nil vrget, & eſt pręterea cõtra hanc opinionem Hugoly. tex. in. l. ſi ita quis. §. fi. de ver. obliga. vbi Bar. inquit tex. illum eſſe contra gl. hanc, quam reprobãt in præſ. Bar. ipſe, & ante eum Petrus ac Cinus. Angel. nu. 3. qui addit contra gl. text. in. l. & an eandem. §. actiones. ff. de excep. rei. iudicat. Paul. & Alex. qui inquit in finalibus verbis glo. opinionem eſſe communiter reprobatam. Iaſſ. n. 8. teſtatus cõmunẽ opinionẽ eſse contra gl. idem teſtãtur Riminal. finalibus verbis. Curtius Senior. nu. 19. Alciat. nu. 8. è quibus duo priores eam ſequũtur. Quod Bar. intelligit, ſi actio ſit ſpecialiter propoſita, nã ſi generaliter ſicuti ſententia nocet in omnibus. l. fi. de annal. except. ita tranſactio noceret. & de hoc dicit Bart. eſse tex. in. c. abbate ſanè. de re iudi. lib. 6.

Summa rerum. L. Si cauſa cognita.

1. *Appellatio an ſuſpendat vel extinguat pronuntiatum.*
2. *Appellatio non ſuſpendit ſententiam ſi ſit interloquutoria.*
3. *Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis vel interdicti.*
4. *In integrum reſtitutio an ſuſpendat ſententiam.*
5. *Et an executionem quoq; impediat.*
6. *Et quid ſi per malitiam in integrum reſtitutio poſtuletur.*
7. *Supplicatio quoq; à ſententia principis facta impedit executionem ſententiæ.*
8. *Sed iure nouo ſi duæ ſententiæ conformes ſint ex ſecũda ſupplicatione earum executionem non impediri.*
9. *Relatione quoq; pendente ſententiæ executionẽ impediri.*
10. *Vel ſi per modum querelæ contra ſententiam dictum ſit.*
11. *Super ſententia quoq; arbitri tranſigetur, ſi aduerſus eam reclamatum ſit.*
12. *Non valere tranſactionem ſuper re iudicata.*
13. *Neq; ſuper ea obligatione quæ ex inſtrumento guarentigio deſcendit.*
14. *Sed aliud videri iure noſtro.*
15. *Compromittere nemo cogetur ſuper re iudicata.*
16. *Neq; in vim pacti valere factam tranſactionem ſuper re iudicata.*
17. *Niſi rei iudicatæ partes quæ tranſigunt prius renuntient.*
18. *Hanc autem renuntiationem ſpecialem eſſe oportere.*
19. *Ante rẽ iudicatam licere partibus trãſigere etiã publicatis atteſtationibus.*
20. *Valere quoq; tranſactionem ſuper re iudicata ſi victor non agat actione iudicati, ſed veteri contractus.*
21. *Sententia lata contra fideiuſſorem an tranſigat principalis.*
22. *Et an valeat tranſactio ſuper re iudicata, ſi illa verba apponantur, quia lis eſt vel eſſe poteſt.*
23. *Lata ſententia contra quam poteſt peti in integrum reſtitutio, an intra tempora in integrũ reſtitutionis petendæ poſſit fieri tranſactio.*
24. *Repudiante hæreditatem inſtituto admittitur ſubſtitutus, etiam ſi inſtitutus iure ſpeciali reſtitui poſſit.*
25. *Neq; pacto nudo neq; acceptilatione tranſactio poteſt fieri ſuper re iudicata.*

¶ *L. Si cauſa cognita.*

DIuiditur communiter in duas partes. In prima ponitur factū cum determinatione. In ſecūda quid hîc faciendum ſit admonét imperatores. Secunda ibi, proinde:

1 Collige primò ex tex. hoc, quòd appellatio ſuſpendit ſententiam. idem probat text. in. l. furti. §.1. ff. de ijs qui not. infam. vbi ita tenet gloſſ. verbo inter famoſos. Bar. ibi. n.3. l. præcipimus. §. in his. l. in offerendis. de appellat. l. fi. §. illud. de tempor. appel. c. venientes. de iureiur. c. paſtoralis. §. præterea. de officio delegat. ca. ſæpè. de appella. c. quem in hoc expendit Bal. ibi nu.4. c. ſi à iudice. de appell. lib.6. & tenet hanc opinionem gl. ordinaria in. l. tale pactum. in prin. verſ. qui prouocauit. in gl. ſequetur. ff. de pact. Bal. in. c.1. §. ſancimus. n.2. quo tempor. miles. vbi meminit huius textus Panor. in rubrica. n.4. de appellat. dicens hoc eſſe verius idem Panor. in. c. fi. nu.6. de ſequeſt. poſſ. & fruct. Barbatius qui multa in hanc partem induxit argumenta in illo. §. præterea. n.7.

Sed videtur ſententiam appellatione interpoſita nō ſuſpēdi, ſed extingui. l.1. ver. fi. ff. ad Turpill. l.2. ff. de pœn. l. ſi quis filio. §. hi autē omnes. ff. de iniuſt. rupt. Timore huius difficultatis glo. finalis in illo. §. fi. inquit verè ſententiam extingui, fictione tamen iuris veluti ſuſpenſam videri. Oldraldus autem de Ponte. conſ.89. nu.3. differentiam hic conſtituit inter ius canonicum & ciuile: nam ex iure ciuili extingui iudicatum per appellationem, ſuſpendi verò iure canonico. Bar. verò in illa. l. furti. differentiam hic videtur cōſtituere inter cauſas ciuiles & criminales. Sed cū variè hac in re concertatum à doctoribus vtriuſq; iuris fuerit, illa ſententia increbuit, vt habita ratione pręſentis ſtatus cauſæ, ſententia extincta videatur, ſed habita ratione ad futurum ſuſpenſa, dum in incerto res eſt, an iudex ſuperior ſententiam confirmabit vel infirmabit. Hāc reſolutionem propoſuit Bal. qui viginti argumenta in vnā quāq; opinionem cumulauit in illo. §. qui prouocauit. vbi eiuſdem ſententiæ videtur eſſe Angel. nu.11. & ſentit eſſe hanc cōmunem doctorum ſententiam ibi Iacobi. nu.5. eam ſequutus. eſſeq; ipſam veritatē affirmat Iaſſ. ibi. nu.5. item Oroſcius. nu.26. ex quo conſtat communem eſſe hanc reſolutionem. & eam tenet Panor. in illa rubrica. de appell. nu.4. vbi Feli. col.3. teſtatur hāc eſſe communem opinionem Decius ibi. nu.7. Antonius de Butrio nu.11. Imola nu.1. in. c. venientes de iureiur. Fulgo. in. l. eleganter. in prin. nu.9. ff. de condict. indebi. quam etiam ſequūtur in præſent. Bald. licèt longiorem *diſtinctionem* proponat. Alexan. nu.2. *qui alios allegat* & ſequuntur ea*ndem opinionem* Bal. in rub. de appell. C. *nu.2. verſ.* quæro an ſentētia. Ioannes de Imola in. l.1. ff. de re iudicat. nu.2. Alexan. ibi nu.2. qui multos allegat idem ſequutos Iaſſ. nu.9. Ripa. n.7. Zaſius nu.5. Vincentius de Hercul. nu.11. Imola in rubrica. ff. de appellat. n.5. Alexan. dicēs hanc eſſe veram concluſionem. conſi.36. n.6. vol.4. pro qua allegant text. licèt in extranea materia in. l. ſed & ſi quis. §. interdū. ff. de vſufruct.

2 Sed hæc accipienda ſunt in appellatione interpoſita à ſententia diffinitiua: nam in ea qua ab interloquutoria prouocatur, non ſuſpendit ſententiam, ſed neq; iuriſdictionē iudicis à quo appellatur, quouſq; hic per ſuperiorē fuerit inhibitus. c. nō ſolum. de appellat. lib.6.

3 Secundò limita communem reſolutionem vt non procedat in appellatione interpoſita à ſentētia excommunicationis, quæ minimè ſententiæ effectum ſuſpendit. c. paſtoralis. §. verum. de appellat. c. per tuas. de ſent. excommu. niſi ſub conditione ſententia illa lata ſit, & pendente conditione appellatio fuerit interpoſita. c. prętereà requiſiti. c. dilectis. §. præterea. de appellat. Idemq; dicendum eſt in appellatione interpoſita à ſententia interdicti, quæ minimè ſententiæ effectum ſuſpendit. ca.

ad hęc

ad hęc quoniam.de appellat.& in appellatione à ſententia ſuſpenſionis.c.is cui.in fine.de ſenten.excommuni.lib.6.

4 Secundò collige.ex text. quòd in integrum reſtitutio ſicut appellatio ſuſpendit effectum ſententiæ,& facit locum tranſactioni:nam quod præſtat maioribus appellatio,hoc ipſum minoribus in integrũ reſtitutio.l.præſes prouinciæ. 43. ff. de minor.Sed licèt appellatio extinguat pronũtiatum,prout à me paulò antè dictum eſt, in integrum reſtitutio non extinguit,ſed ſolùm ſuſpendit ſententiam. l. vnica. in integ.reſti.poſtul.ne quid noui fiat.& notat Bar.expreſsim argumento optimi tex. ibi.in.l.illud.2. ff. de appellat.Sed ratio diuerſitatis quæ ſit inter appellationem & in integrum reſtitutionem.Et illę videntur tolerabiles quas hic Lancellotus Decius notauit,& quod maior ſit virtus appellationis quæ iuri communi innixa eſt, quàm in integrum reſtitutionis quæ iure ſpeciali impetratur.vulg.l. eius militis. §. militia miſſus.ff.de teſtam.milit.& quòd appellatio retro reſpicit ſententiam,& veluti in eius interitum parata eſt,in integrũ verò reſtitutio non ita ex aduerſo ſententiæ ipſi opponitur.tex.pulcher eſt in.l.præfecti.ff.de minor.

5 Sed in integrũ reſtitutio poſtulata an impediat executionem ſententiæ. Et cùm tex.hic æquiparet appellationẽ ac in integrum reſtitutionem,dicendum eſt quòd ſicut appellatio impedit executionem ſententię,ita etiam in integrũ reſtitutio.quod Bald.hic etiam notauit 3.notabi. Alexan. 2.notabil.& communem opinionem eſſe Alciat.teſtatur.col.2.& idẽ videtur probare tex.in.l.defendẽte. de aut. tut.ff. vbi id notat Bart.& in illa.l.vnica.vbi id antiquiores doctores tradiderunt.& tenuerũt hanc opinionem Innocent.in prin.Anto. nu.2.Panor.n.8.in.c.ſuſcitata. de in integ. reſtit.Imola.nu. 9. Cuman. teſtatus eſſe communem opinionem Alexan. nu. 26. Iaſſ.nu.26.Zaſius.nu.14.in.l.4 §. condẽnatum.ff.de re iudi.vbi Franciſcus Ripa. n. 30.teſtatur hanc eſſe communem opinionem,quod Alexãder quoq; & Iaſſon prędixerant.quam etiam ſequuntur Vital.de Camba.in tract.clauſu.clau.nil.no.in integr. reſtit. pend. Mathæus de Afflictis deciſ.356.num.3 Marant.de or.iud. 6. part. actu.2.nu.96.

6 Quæ ab omnibus limitatur vt nõ procedat ſi per calumniam in integrum reſtitutio poſtuletur.c.ſuſcitata.de in integrũ reſt. ſecundum veriorem intellectũ, quẽ ſuperiores propè omnes ſequũtur:tametſi alij contẽdant quòd ſi ſententia ibi à principe lata fuerit,non impediri eius executionem petita in integrũ reſtitutione.

7 Supplicatio quoque à ſententia principis admittitur.l.ſi quis aduerſus. authẽ. quæ ſupplicatio.de pre.imp.offer. Et non dubitauerim quòd ſi ſentẽtia ſupplicatione ſit ſuſpenſa,eſſe locum tranſactioni,tametſi iure communi ſupplicatio non impediat executionem ſententiæ,ſed iure noſtro ſupplicatio etiam ſicut appellatio impedit executionem ſententiæ.l.8.tit.4. lib. 2. ordinam. Secunda quoq; ſupplicatio apud principem ipſum interpoſita locum faciet tranſactioni nã & illa ſuſpendit ſententiam ab auditoribus latam & effectũ eius atq; executionem impedit.

8 Niſi duæ priores ſententiæ ab auditoribus latę conformes fuerint,quo caſu & ſi ſecunda ſupplicatio admittatur,ſentententia tamen mandatur executioni.quod ſanctiſsime Philippus Hiſpaniæ Rex excellentiſsimus ſtatuit Madritij anno. 1563. petitione. 102. atq; ſecundum eã ſanctionẽ quotidie pronuntiamus in rebus etiã grauiſsimis.

9 Idem quoq; erit dicendum ſi ſententia nondum lata relationem iudex fecerit ſuperiori,hæc enim ſicut appellatio ſuſpẽdit iudicium.l.ſi.de relat.

10 Sed & ſi appellatio non fuerit interpoſita ſed per ſimplicem querelam ſuperior aditus fuerit vt ſententiam emendet iuxta.tex.in.c.querelam.de procurat. opinor locum eſſe trãſactioni,querela enim ſimil

lima

lima appellationi eſt, vt interdum eodem nomine nuncupétur.l.ab eo.quo.& quá. iudex.

11 Idemq́ue erit dicendum, ſi ſententia arbitrorum emologata nó ſit, aut declamatio contra eam ſit interpoſita, nam erit locus tranſactioni, nam & hoc caſu executionem arbitrij ceſſare ſcripſit Bal. in illo §.qui prouocauit. 12.quæſt.

12 Secundò collige ex tex.non valere tráſactioné factá ſuper re iudicata. Idem probant leges vulgatę in.l.poſt rem iudicatá. & in.l.& poſt ré iudicatam. ff.de tranſact. in verb.eleganter. in princ. ff.de condict. inde.vbi dicitur huiuſmodi tráſactionem nullius momenti eſſe. & eſt ratio,quoniá doficit hic ſubſtantia tranſactionis, hoc eſt incertitudo.l.1.ff.de tranſact.Sententia enim rem liquidam & certiſsimam conſtituit.l.res iudicata.ff.de re.iur.l. ingenuú. ff.de ſtat.homi. Præterea tráſactio fuit inuenta, vt finem litibus imponat.l. fratris. ſup. eo.ſed ille eſt iam per ſententiam impoſitus,fruſtrà igitur iam tranſigitur.Hác dicit eſſe communem rationem huius rei Roman.in præſen.nu.11.

13 Ampliabis.l. hanc, vt habeat locum etiam in re debita ex publico inſtrumento,quod guarentigium vocant, nam neque ſuper illa poteſt fieri tranſactio. Ita enim voluit Bar.in præſe. nu. 2.cuius opinionem ſequuntur Angel nu.1.Alex. nu. 9.Iaſſ.nu.13.& eſſe communem opinioné teſtatur Curtius num.9.quam & Socinus probauit citans multos,qui eam ſequuntur conſi.4.nu.1.vol.1.Sed neque compromittere quis compelletur de re debita ſibi ex publico inſtrumento ſtatuto iubente compromittere. quod Romanus ſcripſit in rub.ff.de arbit.nu.41.verſ. & eodé modo.Iaſſ.conſi.26.nu.5.vol.1 quod eleganter declarant Paul.de Caſt. nu.4. Roman. nu. 14. ſi aduerſus inſtrumentum hoc exceptio nulla opponi poſsit,quo caſu ęquale videtur inſtrumentum ſententiæ. l. peremptorias.ſent.reſ.non poſſ.

14 Quare cùm iure Hiſpaniæ huiuſmodi inſtrumento exceptiones quædam opponi poſsint.l.4.tit.8.lib.3. ordinament. ſupereſt ſuper eo tranſigi poſſe. Et ego quidem tranſactionem admitterem, niſi certum ſit exceptiones illas quæ ex iure opponi poſſunt, debitori non competere.

15 Idemq́ue in compromiſsi neceſsitate dicendum eſt,vt nemo compellatur compromittere rem iudicatam ex neceſsitate ſtatuti,quod cognatos vel affines ad compromiſſum compellit.quod Bart. notauit in illa.l.poſt rem iudicatam. nu. 2. vbi eú cæteri ſequuntur.idem Bar.in.l.ambitioſa. de decret.ab ordi.faciend.nu.24. Alberi. in præſent.Decius conſil.29.nu.3. Imò verò ſicut tranſactio non *valet ſuper re iudicata*, ita nec compro*miſſum, vti affirmat* tenere doctores o*mnes Romanus* conſil. 369.num.15.

16 Secundò ampliabis text.hunc, vt nec etiam in vim ſimplicis pacti tráſactio hæc ſuſtineatur.l.3.de repu.her.j̄. vbi ex tranſactione inutili, nec exceptio quidé naſcitur,quæ tamen oriretur, ſi vel in pactum illa ſubſiſteret.l.iuris gentium.§. igitur nuda. ff. de pact. & hanc extenſionem ad.l. hanc videtur inſinuare gl.fi.in præſe. quá in hoc expendit Bar.idem ſequutus num. 5.idem ſequuntur Angel.nu.2. Alexa. nu. 4.Iaſſ.fi.col. Curtius Senior nu.30.Lancel. col.1.Iacobi.nu 8. Alciat. nu. 6.quam etiá tenet Bar.in.l 1.nu 6.ff.de tranſact. vbi hác gl.expendit. & ibi eum cæteri ſequuntur, idq́ue probat text.hic in fine, iuncto principio. nam ſi vel pactum tacitum hinc reſultaret, certè illud impediret executioné latæ ſententiæ.l.iuris gentiú.§.ſi paciſcar. ff.de pact.Sed huic tam receptæ ſententiæ illud impediméto eſt, quòd in his pactis, quæ ad liberandum ſuapte natura producta ſunt,ſi non valet id quod agitur prout agitur,valet prout valere poteſt. l. an inutilis.l. ſi acceptilatum. ff. de acceptilat.l. ſi vnus.§.ſi acceptilatio.ff. de pact.Sed Bart. reſpondet num.5.tranſactionem non eſſe cótractum liberatorium,ſed vltrò citroq; obligatorium,& ex qua parte eſt obligato

nus

rius ſi non valet vt agitur, neque etiam vt valere poteſt. l. 1. §. ſi quis ita ff. de verb. oblig. l. 1. §. cũ qui. ff. de conſt. pecu. & tametſi ſolutionem Bart. Bal. arguat falſitatis, ei Salicetus reſpondet. & Bart. ſolutionem eſſe commnniter approbatam teſtãtur Lancell. Decius col. 1. verſ. & inquantũ. Alex. nu. 4. quòd ſi tranſactioni huic acceſſerit iuramentum, ſua natura id operabitur, vt valeat tranſactio ſaltem in vim pacti, eius enim naturæ iuramentũ eſt, vt faciat actũ valere omni meliori modo quo poteſt. vulg. l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. & ita in ſpecie cenſuit Bar. in. l. ſi quis maior. per illum tex. ĩ. eod. cuius opinioné ſequuntur in præſ. Alexan. Alex. nu. 5. Riminal. 2. col. Iaſſ. nu. 10. Iacobi. nu. 11. & ante hos Angel. quem illi non referunt nu. 3. Curt. Sen nu. 17. & affirmat hanc opinionem eſſe communem, eam ſequutus Alciat. in. c. cùm contingat. nu. 184. de iureiu.

17 Limitabis. l. hanc, vt nõ procedat, ſi partes renuntient rei iudicatæ, deinde tranſigant, tunc enim valebit trãſactio. ita enim voluit eleganter Bal. in l. ſi diuerſa. 1. q. ſup. eo. & à cæteris eius ſententiam eſſe approbatam affirmat in præſenti Alciat. nu. 18. & communem prẹtereà eſſe affirmat, eam ſequutus Curtius Iunior in. l. 2. nu. 21. ff. de iuriſ. om. iudic. quoniam nil fuit vnquam impedimento, quo minus quis ſententiæ atque rei iudicatæ renunriet. l. iuris gentiũ. §. ſi paciſcar. ff. de pact.

Sed cùm hoc ſit apud omnes in cõfeſſo, quare & illud non admittunt vt tranſigentes ſuper re iudicata ſententiæ ipſi videantur renuntiare, vt tranſactioni locum faciãt. arg. tex. vulg. in. l. 2. ff. de iuriſ. om. iud. in. l. ad legatum. & in. l. ad rem mobilem. ff. de procurat. Et Paul. in præſen. nu. 3. fortem eſſe hanc oppoſitionem arbitratus, ingenuè fatetur nunquam ſe benè clarum in ea fuiſſe, neque reperiſſe aliquem doctorem benè declarantem. Quamobrem ille primò reſpõdet ex hac difficultate reſtringendam eſſe regulam huius text. ad duos caſus, è quibus eſt prior. Quando is, contra quem lata ſententia fuit, negabat eam per calumniam, & is qui in cauſa obtinuit, non poterat eam probare, quare inopia probationis adactus ad tranſactionem peruenit, qua non videtur renuntiare ſententiæ voluiſſe. Secundus caſus eſt in omni tranſactione adiecta illa clauſula, non obſtante ſententia. Sed reuera dominus Paulus de Caſtro non euicit hanc difficultatẽ, quod tamen ille ſolet. Quare reſponde regulam l. 2. non procedere, quando conſequentia ſunt maiora expreſsis. l. penult. §. illo. de neceſ ſer. hære. inſtituen. ita enim reſpondet Iaſſ. in. l. 1 ff. eo. nu. 12. qui & alio modo reſpondet, non eſſe capiendam hìc illam tacitam rei iudicatæ renuntiationem, quoniam conſequeretur ex ea remiſsio liquidæ quantitatis in grauem eius, pro quo lata ſentẽtia eſt, iniuriam. & huc videtur etiã ſpectare reſponſio Alcia. hic nu. 18. Cui aliter etiam reſpondet Curtius in illa. l. 2. nu. 22. quòd lex noluit inducere hanc tacitam ſententię renuntiationem, ne lites renouentur. Alijs etiam modis reſpondet huic difficultati Lodouicus Texeira vir doctiſsimus in rub. ff. de reb. dubi. col. antep. verſ. ſed aduerte.

18 Quo caſu autem valet tránſactio propter renuntiationem rei iudicatæ, oportet renuntiationem illam ſpecialẽ eſſe ſententiæ cui renuntiatur, ſecundum Bal. in. l. ſi diuerſa. & ſequuntur in præſe. Paul. Alex. & Iaſſ. item Philipp. Dec. conſ. 39. nu. 3.

19 Secundò limitabis text. hunc, vt minimè habeat locum, ſi ſententia lata non ſit, ſint tamen publicatæ atteſtationes, ac etiã cõcluſum in cauſa, namque adhuc erit locus tranſactioni, quoniam text. hic rem iudicatam in hoc exigat. Et ita determinat eleganter Bal. in. l. poſt rem iudicatam. 3. lectione. nu. 9. verſ. vndecimò quæro. ff. de tranſact. Lancell. Decius in præſ. col. 2. tametſi contrarium voluerit idem Bal. in. l. 1. lect. 1. de tranſa. ff. cuius opinionem probauit etiam Alexan. conſ. 82. nu. 4. vol 1. & conſ. 62. num. 8. vol. 2. licèt etiam videatur poſtquàm concluſum fuit in cauſa eſſe ve

luti

lutiiam confectum iudicium.l.quamuis. ibi,confecto penè iudicio.ij.de adulte. Præterea dubium hic adhuc eſt, quam ſententiam iudex prolaturus ſit, vnde adhuc ſupereſt locus tranſactioni. Et hæc opinio Bal.&Lancelloti iure noſtro eſt veriſsima, quo nunquam cenſetur concluſum in cauſa, quo minus inſtrumenta poſsint pręſentari per partes: nam etiam ſi iure communi illa non liceat præſentare poſt concluſionem.c.cùm dilectus.de fide inſtru. vbi plura notarunt Panorm. & Felin.& multa quoque addiderunt Ripa poſt Iaſſ.&Cur. in.l.admonendi.nu.45.ff.de iureiu. Socin. regula.184.inſtrumenta. Maranta de ordi. iudici.6.par.act.octauo.nu.26. iure Hiſpaniæ ſub ipſa quoque prolatione ſententiæ præſentantur, dummodo iuret is, qui ea præſentat nouiter ſe illa reperiſſe, etſi per procuratorem fiat præſentatio, oportet eũ in hoc ſpeciale mãdatum habere, ſine quo inſtrumenti præſentatio non admittitur, atque ita quotidie recipimus inſtrumenta cum hac ſolennitare.

20 Tertiò limita tex.hunc, vt non habeat locum ſi poſt rem iudicatam victor non egerit actione iudicati, ſed prima actione contractus, quo caſu valebit tranſactio. Salicet.in præſ.nu.1.Alex.nu.8 Iacobin.nu.6. Quartò limita, vt tex.hic non procedat, ſi id in quo lata fuit ſententia, fuerit cõſignatum victori, nam ſuper re cõſignata locus erit trãſactioni, quod ex Paulo de Eleazar. Alex.vt notabile refert nu.7.& Iacobin.ſequitur num.4.

21 Quintò limita, vt text. hic minimè habeat locum, ſi ſententia ſolùm lata ſit contra fideiuſſorem, nam eo caſu rectè tranſiget principalis.l.& poſt rem.§.ſi fideiuſſor. ff.de tranſact. quoniam ſententia lata contra fideiuſſorem, etiam ſi tranſeat in rem iudicatam, non nocet principali, ſicuti nec illi prodeſſe poteſt.l.fideiuſſoris.ff.de pact.

22 Sextò limita tex.hũc, vt minimè procedat ſi in inſtrumento dictũ ſit, quia lis eſt, vel ſubeſſe poteſt, quo caſu etiam ſuper re iudicata licet tranſigere. quod Angel. in præſ.notauit nu.1. ſed hoc benè reprehendunt Alexan.nu.9. qui multos allegat cõtrarium tenentes. Lancellot.Decius col.2. verſ.& in quantum Alexander. Iacobi.nu. 7.ſentiens hanc eſſe communem opinionem, quæ vel plurimum iuuatur ex tex. in l.cùm ij.§ ſi cùm lis.ff.de tranſact. Quòd ſi poſt rem iudicatam opponi poſsit aliqua exceptio earum, quas ipſe enumeraui in.l. 1.de iur.&fact.ig.non dubito adhuc ſuper ipſa re iudicata poſſe tranſigi. quod Fulgoſ.notauit in.l.poſt rem.nu.7.ff.eo.

23 Sed cùm tranſigi poſsit ſuper re iudicata, cõtra quam in integrum reſtitutio fuit poſtulata, an etiam tranſigi poſsit antequã in integrum reſtitutio fuerit *poſtulata*, *ſi* tamẽ intra quadriennium *res ſit ad quod* illa poteſt impetrari.*l.ſi.de temp. in integr. reſt.* pete. Et *videtur ex tex.in.l.* eleganter.in princ.ff.de condict.indebit. vbi tunc non eſt locus tranſactioni poſt rem iudicatam, quando illa nullo remedio poteſt attentari, ſed in hac ſpecie attentari poteſt per in integrum reſtitutionem, ergo tranſigi poteſt. Secundum argumentum eſt, quoniã ſicuti tranſactioni locus eſſet non ſolùm interpoſita appellatione, ſed etiam intra tempora data ad appellandum, quoniam vulgò dicitur æqualia hæc eſſe.c.nõ ſolùm de appell.lib 6.ita etiam videtur paria eſſe, vel quòd in integrum reſtitutio ſit petita, vel ſimus intra tempora, quibus illa peti poteſt. Hanc igitur opinionem tenet Fulgoſ.in illa.l.poſt rem iudicatam.num.3.vbi eam ſequitur Oròſc.nu. 8. quædam argumenta pro ea inducens. Verùm hanc opinionem videtur arguere text. hic, qui hoc videtur excludere, dicens tranſigi eo caſu poſſe, cùm ſententia in integrum reſtitutione eſt ſuſpenſa, quaſi actum ipſum requirat hæc lex, neque potentia ſufficiat. Et ita contra Fulgo expendit text. hunc Iaſſ. nu. 7.& idem Iaſſ.in illa. l. poſt rem.ſi. col. qui ſemper allegat Angelum authorem huius opinionis, quam Romanus tenet in præſ. nu 10. Eſt autem potiſsima ratio, cui opinio hęc innititur, quoniam regulariter nõ

ſolet

Digitized by Google

ſolet haberi ratio eorum, quæ iure ſpeciali poſſunt euenire, niſi iam ſint impetrata. l.ergo.ff.de fideicommiſſ.libert.

24 Nam etſi inſtitutus repudiet hæreditatem, ſubſtitutum ſtatim admittendum eſſe conſtat, etiam ſi inſtitutus per in integrũ reſtitutionem poſsit ad hæreditatem iterũ admitti. quod Bar.ex illa.l. ergo.determinauit in.l.1. nu.19. ff.de vulg.& pupill. vbi eũ ſequuntur allegantes alios Alex. nu.15. Socinus nu.16.Iaſſ teſtatus hanc eſſe communem opinionem.nu.33.& cõmunem eſſe affirmat Ripa ibi.nu.124.quam tenuit gl. ordinaria in.l.2.verb.repudiauerint.ff.de bo. poſſeſſ.e.tabul.quæ non eſt oblita tex.in illa.l.ergo & tenuit eandẽ ſententiam Bar.in l.3.ff.de acq. hær.verſ. aduerte tamen allegans tex in illa. l.ergo.vbi Bart.ſequuntur Ang.& Imola.itẽ Rom.nu.9. Alex.co.1.dicens alios tranſire cum Bart. Aret.col.1.dicens hoc eſſe clarum. Iaſ.nu.4.Ex quo cõſtat hanc eſſe communem opinionem.

Neque ſuperiori ſententiæ obſtat text. in illa. l. eleganter. ibi, nullo remedio. quia accipi oportet ordinario, nam remedij extraordinarij non videtur Vlpianus ibi rationem habuiſſe. Neq; ſecũdum obſtat argumentum, nam præterquam, quòd ratio temporis in vtroque eſt inæqualis appellationi, magis deferimus ordinario communiq; auxilio, quàm reſtitutioni in integrũ, quod extraordinarium remedium eſt.

Ex gl.fi. quoniam cęterę ſunt expoſitiuę, 25 collige, quòd cùm duplici via tranſactio iniri poſsit & pacto nudo, & per acceptilationẽ.l.2.ff de trãſac.prohibitio hæc ne trãſactio fiat ſuper re iudicata, ad vtrumq; genus tranſactionis pertinet. Et gl.opinionẽ ſequuntur Bar.nu.3.& cæteri poſt eum.cõmunem eſſe teſtantur Iaſ nu.12. Alci.nu.13. Et eſt ratio, quoniam à quo remouetur genus, ſpecies quoq; remotæ eſſe videntur. l.1.§.fi. ff. de aleæ luſ. & aleat. l. ſi quid earum.§. inter emptum.ff.de leg.3. Poterit igitur fieri ſuper re iudicata tranſactio per acceptilationem, præmiſſa Aquiliana ſtipulatione, ſed non ex cauſa tranſactionis.

Summa rerum. L. Si pro fundo.

1. *Text.hic an loquatur in actore vel reo.*
2. *Quis contractus in hac.l.geſtus ſit, permutationis ne, an tranſactionis.*
3. *Fundus & prædium, quomodo diſtinguantur.*
4. *Fundus quando liber traditus eſſe videatur.*
5. *Sicuti in contractibus nominatis, ita & in innominatis venit euictio.*
6. *Optima cautio, ut ex ſententia arbitri euictio detur.*
7. *Declaratur magna quædam difficultas. l.ſi quis accepto.ff.de condict.cauſ.dat.*
8. *Re venali permutata, non eſt locus pœnitentiæ, etiam re integra.*
9. *Ex tranſactione actionem dari præſcriptis verbis, etiam ſi ſtipulatio illi non acceſſerit.*
10. *Tranſactio an tribuat titulum in re tradita vel dimiſſa ex cauſa tranſactionis.*
11. *Et illatio quædam elegans ex reſolutione huius articuli deriuatur.*
12. *Si quis renuntiet liti & cauſæ, non hinc translatum dominium cenſeri.*
13. *Sed optima cautio proponitur, ut dominiũ transferatur.*
14. *In re alienata per tranſactionem, an habeat locum retractus.*
15. *Declaratur text.in. l.ſi donatæ res. ff. de donat. inter vir. & vxor.*

¶ *L. Si pro fundo.*

Dicit Bar.in præſ.l.hanc eſſe valde ſingularem, addit Paulus nõ eſſe in hoc tractatu legem hac ſubtiliorem. Diuiditur in tres partes. In prima ponitur deciſio. In ſecunda quædam limitatio. In tertia ponitur alius caſus. Secũda ibi, ex ſtipulatione. Tertia ibi, ſi tamen res. Eſt autem dubium, idq;
1 non facile, an text. hic totus loquatur in actore, an verò & in reo. Et gl.pen. verb.cõſtituas.ita intelligit text. hunc, vt in principio loquatur in actore, ſed in fine in reo. Mutatio autem ex eo conſtare videtur, quòd in principio ſingulari numero agant Imperatores, in fine verò. verſ.ſi tamen res ipſas. pluratiuo numero loquuntur.& hunc intellectum frequentiores videntur approbaſſe. & communem eum eſſe teſtatur Iaſſ. nu. 1. Sunt tamen qui exiſtimant tex.ſemper agere in actore, quem

intellectum dicit eſſe Bar. & omniũ Curt. Senior in prin. Sed gl. intellectus verior quidem eſt, & omnibus magis communis, ſecundum hunc gl. intellectum facti ſpecies ita ſe habuit. Petebat Petrus fundum Seianum à Paulo, inter hos tranſactione conuenit, vt fundus quidem Seianus apud Paulum remaneret, & Paulus daret Petro prædium Sempronianũ, atque ita re apud eos compoſita, prędium ipſum Sempronianũ Petro euictum eſt, quoniam erat fortè lo annis. Dubitatũ fuit apud Imperatores, an Petrus hîc poſſet ad antiquã litẽ redire. Et reſpondent Imperatores id nõ licere, poſſe tamen eũ ex ſtipulatione interpoſita agere ad euictionẽ, quòd ſi illa nõ acceſſerit, præſcriptis verbis pro fundi euictione agere eũ poſſe, & hucuſq; actorẽ Imperatores alloquuntur. Sed fuit etiã dubitatũ apud ipſos Imperatores, quòd ſi fundus ipſe Seianus, qui ex trãſactione dimiſſus fuit apud ipſũ Paulũ qui fuit reus ab ipſo fuerit euictus, an poſsit agere aliquo remedio contra Petrũ. Et reſpondent Imperatores in verſ. ſi tamẽ res. nil eum poſſe petere. & in hac parte Imperatores reũ ipſum alloquuntur. Et ſecundum hũc intellectũ, qui eſt veriſsimus tex hoc cõtinet in ſumma. Factã trãſactione inter actorẽ & reũ, vt pro fundo Seiano quẽ actor vendicabat detur actori prædiũ Sempronianũ, & is de quo erat iudiciũ, dimittatur reo, & cõtingat prædiũ datũ actori euinci. nõ ex hoc poterit actor litẽ inſtaurare, ſed aget pro euictione actione ex ſtipulata, vel ſi ſtipulatio nõ interceſsit, præſcriptis verbis, ſed ſi fundus Seianus dimiſſus apud reũ euincatur, nõ aget reus de euictione. Bart verò & nõ pauci exiſtimant agere tex. hũc ſemper in actore, qui cùm fundum ipſe apud ſe haberet, eũ tamẽ petijt ab alio, & res apud eos ita cõpoſita eſt, vt pro fundo illo quẽ petebat, prędiũ quoddã eidem conſignaretur, prædiũ hoc euictũ fuit, dubitabatur an pro euictiõe hic agere poſſet. Reſpõdẽt Imperatores agere eũ poſſe ex ſtipulatione, vel ſi illa nõ interceſsit, actione præſcriptis verbis. Sed quid ſi fundus ipſe quem actor petebat apud ipſum ex cauſa tranſactionis fuit dimiſſus, an ſi euincatur, poſsit hic agere pro euictione. Et nõ poſſe, reſpõſum hic Euchriſio ab Imperatoribus eſt. Hũc intellectũ ſentit Bar. in ſummario huius tex. in illis verbis, apud trãſigentem dimiſſus, trãſigẽs enim propriè actor eſt. l. 2. cũ gl. ſup. eo. Sed hic intellectus tolerari vllo pacto non poteſt, ineptiſsimè enim actor hic peteret, quod ipſemet poſsideret. §. 1. de ac. Inſt. c. examinata. de iudi. Neq; tollit difficultatẽ, ſi fingas aliã fuiſſe rem, quæ erat apud actorẽ, quã quæ petebatur, quoniã ipſiſsimã eſſe ſignificant Imperatores ibi, ſi tamẽ ipſas res. Quare intellectus tenẽdus minimè eſt, imò probabiliſsima ſententia exiſtimat Lancel. Deci. non *fuiſſe huius* propoſiti Bar. nam quod *apud tranſigentẽ* dixit, non extẽplò actorẽ *ſignificauit*, cùm & reus tranſigere non impropriè dicatur.

Raphael autẽ Fulg. quẽ referunt recentiores, nã in meo lib. l. hãc ille non legit, incredibili illa ſua ingenij acrimonia tertiũ intellectũ ad hãc l. excogitauit, vt text. hic in actore ſemper loquatur, & in primo reſponſo actori petenti fundũ Seianũ, prædiũ Sempronianũ ex cauſa tranſactionis traditũ fuit, ſed in ſecũdo reſpõſo idem ipſe fundus Seianus ex cauſa tranſactionis actori ipſi traditus fuit, & actor dedit reo ipſi pecuniã, nã hoc caſu re euicta actor nõ aget de euictione. Et exiſtimat rationẽ diuerſitatis ex eo cõſtare, quoniã priori caſu quando datur alia res, datur ex nouo titulo, & ita ex alia diuerſaq; cauſa quã peteretur, quare reus tenetur de euictione, ſed quãdo res illa dimittitur ipſi actori, cũ cenſeatur dimiſſa ex iure quod actor ipſe prætẽdebat, reus nil videtur noui in eũ tranſtuliſſe, ac proinde nõ tenetur de euictione. Hunc Fulg. intellectũ referunt Alex. & Iaſ. & pulchrũ eũ eſſe inquit Lancel. Deci. Ego gl. ac communem ſequor, quem primo loco explicaui.

2 Deinde reuoco ipſe in dubiũ pro intelligentia huius reſcripti, quis cõtractus geſtus hic fuerit, permutationis, an verò trãſactionis. Et videtur permutationẽ fuiſſe celebratã, cùm

cùm fundus pro prædio datus fuerit, nec eſt inutilis hęc inueſtigatio, nam ſi permutatio fuit celebrata, eſſet loc⁹ re integra pœnitentiæ, ſicut in cæteris cōtractibus innominatis, quod minimè admittitur in tranſactione l. fratris. l. quamuis. huius tituli. Itē actio præſcriptis verbis, quam producit permutatio, eſt bonæ fidei. l. 2. §. de rer. per. §. actionum. de act. Inſtit. Cùm tamen ea quæ ex tranſactione, atque cæteris contractibus innominatis naſcitur, ſit ſtricti iuris, vt illo. §. actionum. redhibitoriæ quoque actiones, & quantò minoris, ad permutationem pertinent. l. ſciendum. verſi. deinde. ff. de ędil. edic. quę minimè competunt in alijs contractibus innominatis. Eſt et effectus ille vel maximus, quòd ſi partes permutauerint fundū cum prædio, locus eſſe poterit beneficio. l. 2. de reſcind. vendi. Sed ſi tranſegerint, ceſſabit. l. illius beneficiū, quæ minimè in tranſactione locū habet, quod ipſe latiùs diſputaui ibi nu. 23. Sed hac in re veriſsima ſententia eſt, tranſactionem hîc fuiſſe geſtam, non permutationē, quod natura tituli huius perſuadet. l. Imperatores. ff. de in diem addict. & intentio ipſorum contrahentium, à qua actus ipſe denominatur. l. 1. §. idem Pomponius. ff. de poſi. facit tex. vulg. in. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet. & opinionem hanc defendūt Lancellot. & Iaſſ.

3 Collige primò ex tex. hoc in illis verbis, ſi pro fundo quem petebas prædium dari placuit. fundum & prædium eſſe diuerſa, ſed in quo differant, non ſatis compertum eſt, ex quæſt. & l. fundi. & l. locus. ff. de verb. ſignificat. quibus in locis iuriſconſulti hoc docuerunt. Iaſſ. in præſen. col. 2. fundum inquit ad ſolas agri poſſeſſiones pertinere, putà ad vineam, oliuetum, pratum: prædium, ædificia, tam vrbana, quàm ruſtica comprehendere. l. vrbana prædia. ff. de ver. ſignifi. & in tit. de ſeruit. vrban. & de ſer. ruſt. prædio. Sed reuera fundus generalior olim terminus fuit, ad vrbanum quoque ædificium pertinens, licèt id abſtulerit vſus, quem penes eſt arbitriū, & vis & forma loquendi. quod ex illa. l. fundi. conſtat, & etymologia vocis ſignificat. Dicitur enim fundus, quia fundari ſuper eum quæque reſpoſit. Tametſi Marc. Varro dictū putet, quòd fructus patrifamiliâs fundet, hoc eſt, præſtet. Iam verò quis ęquo animo ferre poſsit Laurentiū Vallā virum equidē de lingua Latina quàm optimè meritū, qui libro Elegantiarum. 6. c. 41. Iuriſconſultos, quibus eos paulò antè locis allegaui, reprehēdit, quaſi neſciuerint fundum à prædio diſtinguere. Sed ad alia pergamus.

4. Secundò collige ex tex. ibi, prædiū certis finibus liberum, iunctis illis verbis quæ ſequuntur, licèt hoc prædiū obligatū poſt, vel alienatum pro parte fuerit, quādo dicatur prædium liberū eſſe, nēpe quando nec alteri eſt illud obligatū, neque pro parte eſt alteri alienatum vel in totum. & in hoc dicunt hunc tex. eſſe notabilem Salic. Alex. & Iaſſ. in præſ. Adde, quòd nec cenſeretur prædium liberum; ſi alteri prædio debeſet ſeruitutem. l. vim facit. ff. de vi. & vi. armat. Et ibi notat Bart. & declarat eum tex. optimè Alexand. conſi. 52. vol. 2. l. ſtipulatio iſta. §. 1. ff. de ver. oblig. l. quoad ſeruitutes. ff. de euict. & declarauit optimè Barto. in. l. Mæuius. §. fundo. num. 6. ff. de legat. 2. & in. l. 2. §. 1. ff. de act. empt. Tu adde, quod etiam ſi hîc non fuiſſet facta tranſactio de tradendo prædio libero, ſed fuiſſet facta ſimpliciter, intelligeretur prædiū dari oportere liberum. l. ex his prædijs. de euict. §. l. cùm venderes. ff. de cont. empt. l. 1. §. 1. ff. de act. empt. & ita Cynus hîc, Salic. Alex. & Iaſſ. obſeruarunt.

5 Tertiò collige ex text. ibi, apud rectorē prouinciæ agere potes. quòd quemadmodum in contractibus nominatis, putà venditione, locatione, & ſimilibus, vēditor & locator tenetur ei, cum quo contraxit, pro euictione. l. non dubitatur. §. de euict. l. fin. de com. re. alienat. l. ſi in venditione. ff. de euict. ita etiam eſt in contractibus innominatis, qualis tranſactio eſt. Adde idē eſſe in contractu innominato, facio vt des. l. iuris gentiū. in prin. ff. de pac. Idē eſt in cōtractu,

do vt des.l.fi.ff.de condict.ob cauſ.Cohæ
redes quoque hæreditatem diuidentes,
quoniam contractum permutationis fa-
cere videntur, tenentur ſibi mutuò de eui-
ctione.l.ſi familiæ.ſ.fam.erciſc.niſi conue-
nerit inter eos, ne de euictione tenerentur,
quo caſu neque quo ad pretium rei euì-
ctę tenentur. quod gl.ſing.ibi notauit.quā
ibi in hoc notauit Bar. nu.1. & cæteri poſt
eum.idē Bar.in.l. qui Romæ.§.duo fratres.
nu.25.ff.de verb.obli.& multos citās Tyra.
in.l.ſi vnquam.ver.donatione largitus.nu.
95.de re.don. Lopius in rep. ru.§.50.nu.14.
Soci.reg.437.fall 2.teſtatur gl. opini.com.
approbarā Rip.in illo.§.duo fratres.nu.100
Vt tamen accipias, ſiue in contractibus no
minatis ſiue innominatis, cùm res euinci-
tur per ſentētiā iudicis, nō vel ſi is cui ea tra
dita fuit, eā petenti dimittat, aut ex ſenten-
tia arbitri eā reſtituat.l.ſi dictū.§.ſi cōpro-
miſero ff de euic.l.vtiq;.ff.de rei.vendi.ibi,
neceſſaria eſt ſententia propter fructus &
partus & ſtipulationē de euictione. neque
enim ſententia arbitri per omnia ſententia
eſt.l.furti.§ cùm autem. verſ. ex compro-
miſſo.ff.de his qui not.infam.& idem quo
que videtur inſinuaſſe ſummus Pontifex
in.c.fi.ibi.ſententiæ promulgatæ.de empt.
& vend.optima lex Regia.36.tit 5. p.5.

6 Fuerit tamen optima cautio emptori, ſi
curet venditorem promittere euictionem
quocumq; modo ea euincatur, quo caſu
ex ſentētia arbitri re euicta locus erit eui-
ctioni.gl.notabilis.in l.cum pœna in gl.nec
ne.ff.de arbi. quā ibi ſequitur Bal. & multi
præterea, quos idē ſequutus allegat Epiſc.
Segob.lib.3.varia.reſol c.17.nu 7.& Alexa.
præter eos, in illo § ſi compromiſero.in his
quæ addidit ad Bar.idem Alex conſ.7.nu.
7.vol.7.Socin.reg.27.arbitria.31.fallent.di-
cens gl.illam eſſe notabilē, cuius opinionē
teſtatur eſſe cōmuniter approbatam, eam
ſequutus Iaſ in l.2.§.prętor ait.ſi col.ff.qui
ſat.dar.cogant.& approbatā quoq; eſſe te
ſtatur Niconitius alleg.27.nu.17.eā ſequu
tus Hippol.Rimin.in.§.1.nu.101.de dona.
Inſtit.& gl.opin.teſtatur cōm. Alex.in.l.ſi
patronus.in prin.nu 15.ff ad Trebellian.

Quartò collige ex text. quòd in tranſ-
actione ſi nō ſeruantur promiſſa, nō datur
actori condictio ob cauſam, vt ſe reponat
in priſtinā obligationē. Nam in præſenti
actori fuit euictū prædiū, quod illi veluti li
berū loco fundi quem petebat, datū fuerat,
& tamē illi minimè datur cōdictio ob cau
ſam vt ſe reponat in priſtinam obligatio-
nem, ſed actio præſcriptis verbis, aut ex ſti
pulatu, ſi ſtipulatio interceſſit.

7 Sed cōtra tex. in hac parte oppono tex.
in.l.ſi quis accepto.& in.l.fi.de condic.ob
cauſ.in.l.actione.& in.l.ſiue apud acta.ſup.
eod.Gl.nullibi (quod ſciā) *ſoluit hāc diffi
cultatē in ſpecie. Petr.de Bellaper. quē hic*
Bart.allegat, *dicit ſpeciale eſſe in tranſactio
ne, ne in ea habeat locum cōdictio ob cau
ſam, idq; odio litiū.* Sed meliùs Bar.1.oppo.
dicens, quòd quādo nullo modo reus ex
parte ſua impleuit, tūc actorē per cōdictio
nē ob cauſam reuerti poſſe ad antiquā ſuā
actionē. ſed quando vtcunque impleuit fa
ciens quod in ſe fuit, tradendo id quod in
tranſactione fuit conuentū, tunc licèt eui-
ctū id fuerit, nō eſſe locū cōdictioni ob cau
ſam, vt ad veterē ſuā actionem reuertatur,
ſed acturū eū de euictione actione præſcri-
ptis verbis, vel ex ſtipulatione, ſi ſubiecta il
la fuerit. Hunc Bar.intellectum ſequuntur
Ang.nu 2 Rim.col 2.Iacobi.1.oppoſ.Cur.
Senior.nu.7.confirmarique quàm optimè
poteſt ex communi duarū legum intelle-
ctu.l.iuris gentiū.in prin.ff.de pact. & l.na
turalis.§.ſed ſi facio.ff.de preſcr.verb.prout
ipſe eas ibi poſt veteres explicaui nu.6 Verū
hunc Bart.intellectū reprehendūt in præſ.
Bal.1.oppoſ.Sali.& Ful.itē Alex.nu 3.Alcia.
nu 9.affirmans hāc Bar.ſolutionē cōm.re
ceptā nō eſſe. quorum eæ rationes ſunt cō
tra Bar.quòd in his contractibus innomi
natis, ſi res euincatur, perinde eſt ac ſi data
nunquam fuiſſet.l.fi.3.reſpō.ff.de condict.
ob cauſ.l.vbi.§.fi.ff.de ver.obli.Item quòd
reus hic minimè fecit quod potuit: quo
niā cùm liberū ſe prædiū daturū promiſiſ
ſet, oportuit eū luere obligatū, & cū alienū
prædium

Digitized by Google

prædiũ, vel ex parte eſſe videret, oportuit eum redimere. Neque ferẽda hic Iaſſ. diuinatio eſt dicentis, fortaſſe hęc ignoraſſe eũ, maximè cùm in dubio ignorantia præſumenda ſit. l. veriùs. ff. de probat. quoniam illa in facto proprio non eſt præſumẽda, ſed neq; toleranda. l. quanq̃. ad Vellei. ff. l. fi. de hęr. inſt. ꝫ. Quare Bal. ipſe cui & Sal. conſentit, reſpondet huic difficultati, dicentes ideo hic actorẽ ad antiquã actionẽ reuerti nõ poſſe, quoniã in primo caſu huius text. apparuit prędiũ datũ actori fuiſſe obligatũ alicui iure hypothecæ, ſed per hypothecariã actionẽ nõ potuit ab illo euinci, niſi nuda tantùm prædij poſſeſsio, nõ etiam proprietas. l. ſi cũ venditor. in prin. ff. de euict. & ideo cùm adhuc apud eũ remaneat prędij proprietas, nõ reuertitur ad veterẽ actionẽ. In ſecundo caſu pars prædij duntaxat fuit euicta, ex verbis tex. ibi, vel alienatũ pro parte. quare nec hic actori regreſſus datur ad antiquã actionẽ, cùm adhuc commodi aliquid apud eum ſit ex implemento rei. Sed neq; hęc ſolutio tollit difficultatẽ, quoniã in his cõtractibus innominatis imperfectũ implementum habetur pro non implemẽto. l. fi. ff. de condic. ob. cũ alijs. Quare tertio loco diſſoluunt hanc difficultatẽ Petr. Cy. atq; Fulg. quos hic refert Alex. nu. 3. dicẽtes, quòd cùm actori hic detur actio pręſcriptis verbis, qua poteſt cõpellere reũ ad obſeruandã promiſsionẽ, denegata fuit cõdictio ob cauſam fauore tranſactionis, ne lites finitæ inſtaurentur. Hũc intellectum ſignificauit etiã Bar. in. l. ſi quis aliam. ff. de ſolut. nu. 1. verſ. contra prædicta oppono: & tanquã veriorem in tam vaſta difficultate Alex. probauit nu. 3. & communem eſſe teſtatur Alciatus nu. 6. Et ego ſequor.

8 Et ſicuti in hac ſpecie fauore tranſactionis non eſt locus pœnitentiæ, etiam ſi implementum ſequutum non fuit perfectè, quo caſu res integra videri potuit, ita etiã in contractu innominato permutationis, etiam non ſequuto perfectè implemento: quoniam res cum altera permutata euicta fuit, ſi res illa fuerit venalis, non eſt locus condictioni ob cauſam, ſed tantùm competit actio præſcriptis verbis. text. eſt in. l. 1. de rer. permutat. ꝫ. vbi eum text. veluti ſingularem notarunt Bartol. Bal. & alij. idem Bartol. in. l. 1. numero. 6. ff. de rer. permutat. Bal. in. l. 2. de condict. ob cauſ. infra num. 6. dicens non eſſe alibi eum text. Alexand. dicens eum text. eſſe ſingularem in. l. ſi pecuniam. in princ. num. 20. ff. de condict. ob cauſ. Iaſſ. ibi nu. 11.

9 Quintò collige ex text. ex tranſactione actionem dari præſcriptis verbis, etiam ſi ſtipulatio illi minimè acceſſerit. Sed cõtrariũ probat tex. in. l. ſiue apud acta. ſupr. eo. vbi ex tranſactione etiam apud acta celebrata non oritur actio niſi ſtipulatione firmata ſit. idem probat text. in. l. cum proponas inter. ſup. de pact. Difficultas hæc maxima ſemper mihi viſa fuit, & Iaſſ. in præſ. ingenuè profitetur non poſſe ei fieri ſatis ſine aliqua ſubauditione. Bar. in præſ. primò refert ſolutionem gl. in illa. l. ſiue apud acta. dicentis dari hic quidem actionem quandam datiuam, non natiuam. Quæ ſolutio nil eſt. Quare Bart. ipſe reſpondet, in præſenti fuiſſe verba tranſactionis à partibus concepta, ita vt ex parte actoris potuerit ſequi perfectum implementum, ac proinde datur illi actio præſcriptis verbis. Et in dubio text. hic ſuadet verba ita eſſe accipienda, vt videantur cõcepta, ita quòd ex eis potuerit conſequi perfectũ implementum: nã verba hęc pro fundo poſſunt accipi, pro fundo quem peto, amplius non petendo. Et ſecundum hunc ſenſum actore ipſo viuente, promiſsio nunquam poſſet adimpleri: nã etiã ſi hodie nõ petat, in futurum poſsit petere. Item poſſunt accipi pro fundo dimittendo apud reũ, & hoc poteſt viuente actore impleri, quoniam nunquã fundus ab inuito reo poterit extorqueri, itaq; ſunt præſumenda verba hæc ſecũdũ Bar. quem cõmunis opinio ſequuta eſt ſecund. Alc. nu. 3. & eã ſequitur Iacobi. nu. 2. Sed Pau. de Caſ. nu. 2. ver. ſed cõtra fortiter. lõgè aliter ſoluit hãc difficultatẽ, nã inquit ille in hac. l. interueniſſe prædij traditionẽ

quæ non interuenit in.l.ſiue apud acta. & ex hac traditione videtur approbaſſe implemeritum actoris,& reputaſſe ſibi perfectè fuiſſe impletum, vnde datur actio præſcriptis verbis. Et hoc inquit Paul.de Caſt. ſentit Bart.in præſ.& id Bal.nõ intellexiſſe, neque Fulgoſium ponderaſſe, ſed parciùs cum viris grauiſsimis Paulum de Caſtro agere oportuit. Sed hunc intellectum planiſsimè ſenſerat gl.in præſen.verbo.agere, qui tolerabilis non eſt, quoniam ſequitur ex eo traditionem factam à reo operari implementum contra ipſum, quod eſt ab omni veritatis ſpecie alieniſsimum. Licèt enim rei interuentus pactum nudum veſtire ſoleat, vt ex eo detur actio.l.legem. ſup. tit.1.l.in traditionibus.ff.de pact.l.ſi dominus.ff.de præſ. verb. id quidem verum eſt in gratiam fauoremque tradentis, non verò contra eum. ita enim voluit gloſſ. notabilis.in.l.ex placito.in gloſſ.1.verſ.item nú quid.j.de re. permut. quam ibi ſequuntur Bar.nu.5.Alber.col.2.Salicet.2.quæſt.idéq; voluit Bar.ita interpretans text.illum in.l.ſi certis annis.in vltima oppoſ. vtriuſque lectionis.ſup.de pact.Fulg.ibi.& cæteri. & eſſe communem reſolutionem hãc conſtat ex Curt.Senio.ibi nu.2. quam etiam ſequitur Iaſſ.in.l.iuris gentium. §. quinimo. nu.5.ff.de pact, idem in.l.lecta.nu.25. ff.ſi cert. petat. ſoletque in eandem ſententiam expendi text.in.l.ſi tibi.j.locat. Præterea traditio fundi eò tetendit à principio, vt liberaret ipſum reum tradentem, non igitur debet operari obligationem.l.ſi mancipia.ff. de fund.inſtruct. ne regula etiam communis offendatur, Inducta ad vnum effectũ, contrarium non operari.l.legata inutiliter.ff. de qua re hanc ſolutionem ſummo iure Alexan.ac Iaſſ. reprehendunt.

Andræas verò Alciatus actionem hanc dari exiſtimat, quoniam permutatio hic fuerat celebrata, non tranſactio, ſed tranſactionem hic factam fuiſſe ſuprà probaui. In tanta igitur difficultate intellectui Bar. quoniam communis ille videtur, inuitus licèt adhæreo, licèt maximam diuinationem contineat.

10 Sextò collige ex hoc text. tranſactioné tribuere titulum poſsidenti in re data ex cauſa tranſactionis actori, ſed non idem eſſe in re ex eadem cauſa dimiſſa apud reum. Sed cótra tex.hunc videtur tex.in.l.penul. de vſucap pro empt. vbi titulus habitus ex cauſa tranſactionis à non domino, operatur vſucapiendi conditionem, igitur ſi fiat à domino, operabitur dominij tranſlationem.l.clauibus.ff. de cont. empt. §.ex his. per quas per. nob.acqui.l.1.de vſucap.pro donat.j. Pro ſolutione huius *difficultatis* diſtinguendum erit per tex.noſtrum *inter* rem datam actori ex *cauſa tranſactionis*, & rem ex eadé cauſa *dimiſſa apud reum*: nam priori *caſu & dominium* transfertur, & vſucapiendi códitio.& ita accipitur tex. in.l.contraria. poſteriori verò minimè.& ita videtur intelligere tex.illum. gl.1.in illa l.penul. allegans Placentinum Hugolij,& Martinum,& Azoné, authores huius opinionis, licèt Ioannes contrà ſentiat. Et gl. illius opinionem primò relatam ſequũtur Bar.& antiquiores ibi. apud quos fuiſſe hanc opinionem communem conſtat ex Albe.ibi.ſed & idem tenet gl.1.in.l.1. ff.pro empt. quo in loco Barto.nu.1.inquit hanc opinionem & veriorem eſſe, & communiter approbatam. tenuit eandem opinioné gl.in.l.ſtipulatio iſta.§.hi qui.in gl.ſucceſſores.ff.de ver.obligat. & ſequuntur eã Bart. & cæteri in præſenti,& eſſe communem affirmat Curtius Senior nu.14.& communé eſſe affirmat Iaſ.in.l.ait prætor.§.ſi petitor. nu.19.ff.de iureiur. & eam ſequuntur plures authores quos allegat Andr. Tyraqu. de vtroque retract.§.1.gl.14. num. 62. Sed huic tam receptæ ſententiæ impedimento eſſe videtur, regulariter dimiſsionem operari domini tranſlationem, ſicut & eã traditio operatur. l.quædam.§.1.ff.de rei vendi.l.qua ratione.§.interdum.ff.de rer. diuiſ.§.interdum.de rer.diuiſ.Inſti.l.ſi ſponſalibus.§.1.ff. de iure dot. Sed reſpondet ex templò Bald.in.c.1.nu.5.verſ. ſuper hoc. de contro.inter vaſſall: & ali.de benef. regulã

ſupe

ſuperiorem in cæteris contractibus procedere, hunc in trāſactione, & inquit ille tex. hunc vnicum eſſe. Et ratio differentiæ illa eſt, quoniam dimittēs rem apud aliquē ex cauſa tranſactionis, non eo animo eſt, vt dominium in eum transferat, ſed vt finem imponat controuerſiæ. & hanc rationem communem eſſe pro hac difficultate teſtatur Alciatus nu.10.

11 Ex quibus infert Iaſſ.in illa.l.ſtipulatio. §.ſi quis fortè. nu.7. paciſcentibus principibus pacemq́; ineuntibus, ſi mutuò promittant ipſi controuerſiam non moturos ſuper caſtellis ac locis ab eis poſſeſsis, dominium horum locorum in poſſeſſorem tranſlatum nō fuiſſe, etiam ſi princeps qui ita cauit, id haberet.

12 Septimò collige ex text. hoc, quòd ſi quis renuntiet liti & cauſæ motæ ſuper dominio rei, non ex hoc transfert dominiū in eum, in cuius gratiam renuntiauit, nec illud abdicat à ſe: nam ſi ex natura tranſactionis veniret tranſlatio dominij, teneretur quidem ille qui renuntiat de euictione.l.ſi domus §.de euictione. ff.de legat.1. & tenuit hanc opinionem Bart.in præſen. item Bal. Paul. Alex. Iaſſ. Lanc. Decius in fine Alciat. col.penult. dicens hoc eſſe receptum. Et idem quoq; colligit ex hoc text. idem Bart.in l.naturaliter.§.nil commune. 2.lectione.gl. ff.de acquir.poſſ. vbi eius opinionem ſequuntur Cumanus nu.7. Imola nu.6. Alexan. quàm optimis argumentis articulum hunc examinans nu.39. Iaſ.nu. 57. Socinus nu.13. teſtatus communem eſſe Bart.opinionem. Aretinus nu.9. dicens Bar.opinionem eſſe veriſsimam. Teſtatur hanc eſſe communem opinionem eam ſequutus Ripa ibi nu.111. & communem eſſe Bart.opinionem teſtantur ibi Claudius Marmerius nu.103. Fabius Acorōbonius nu.69. & eam ſequitur Bologninus ibi nu. 49. communem eſſe teſtatur Hermanotus Detus eam ſequutus nu.51. & eā quoque ſequuntur Paulus de Caſtro in.l.poſtquam lite.col.2. Iaſſon ibi nu.1. ſup.de pac. qui propoſitionem hanc hoc text. ita probant. Nam cùm tranſigens ſuper re quam ab alio vendicabat, & à propoſita actione diſcedens, non transferat dominium in eum in cuius gratiam concipit tranſactionem, multò minùs renuntians dominium transferet. Tranſigentem autem nō transferre dominium ex eo probatur, vt ſuprà dixeram, quoniam tranſigens nō tenetur de euictione. Sed pace Bartoli atque aliorū dictum ſit, conſequentia hæc non eſt neceſſaria. Non tenetur de euictione aliquis ex aliquo contractu, ergo non transfert dominium ex eo. Donator enim qui à rei donatę traditione incœpit, euictare à donatario, minimè ad eius euictionem tenetur, licèt ſi à promiſsiōe cœpiſſet, ſemper teneretur de euictiōe.l. Ariſt.§. Labeo ff.de donat. vbi eam opinionem ſequuntur gloſſ. Bart. & alij.l.1.de iur.dot.j.l.2.de euict.j. & ſequuntur hanc diſtinctionem Lancellot. Decius, & Iaſ.in præſ. Bart. & cæteri in.l.Iulianus.§.qui fundum.nu.5.ff.de ver.oblig. & multi, quos idem ſequutus allegat Andræ. Tyraquell.in.l.ſi vnquam. verb.donatione largitus.nu.51.de reuo.donat. & præter eum Iaſ.in.§.fuerat nu.35.de act. & teſtatur eam ſententiam eſſe communem, eam ſequuti Angel. de Aret.in.§.aliæ.fin.col.de act. Inſtit. Curtius Iunior conſ.174.nu.34. Boer.deciſ.167. noſter Gomec.2 tomo variar.reſolut.c.2.nu.35. Et tamen non eſt dubium donantem dominium transferre, ſi ſit dominus rei donatæ.

Prætereà vendens hæreditatem, dominium rerum ſingularum transfert in emptorem.l.2.per totam.ff.de hæ.vel act.vendit.l.qui tibi.j.de hær.vel act.ven. & tamen hic non tenetur de euictione.l.1.de euict.j. qui text.notabilis eſt Iaſſoni in.l.1.nu.82.ff. de legat.primo. & conuenit illi text. optima.l.regia.34.titul.5.p.5. Quare cùm text. hic non videatur neceſſariò probare hanc Bart. & communem ſententiam, ſolet in eius quoque argumentum induci text.in l.ſi te.de ingenu.manu.j. vbi qui renuntiat cauſæ, non videtur fateri ius aliquod competere aduerſario: quem text. ſingularem

eſſe affirmat Bal. ibi in fine. Roman. ſing. 783. Felin. in. c. olim. nu. 11. de reſcript. Andræas Tyraquel in parte, donatione largitus. l. ſi vnquam. de reuoc. donat. nu. 166. qui benè notat tex. illũ id minimè probare.

Tertiò pro hac opinione Bart. inducitur illa ratio, quòd is qui renuntiat liti, videtur ei renuntiare, quaſi iuſtitiæ ſuæ meritis diffidens. argumento text. optimi in. c. per tuas. ibi, quaſi malè cõfiſus. de ſimon. vnde cùm ipſe ſibi conſcius ſit, ius ſibi nõ eſſe ad rem quam petit, non videtur eo animo eſſe, vt dominium in illum transferat. l. 3. §. ſubtiliùs. ff. de condict. cauſ. dat. & potiùs videtur hæc eſſe proteſtatio quædam iuris ſibi minimè competẽtis. l. ſi maritus. §. ſi negauerit. cum gloſ. ff. de adult. l. ſi aduerſarius. in fine. de fide inſtrum. ꝟ. Verùm opinionem hãc, quamuis cõmunis illa ſit, improbat Salic. in præl. item Angel. in illo §. nil commune. prout eum referunt recentes ſcriptores, nam in meo libro non legit Angel. eum text. Roman. ibi nume. 6. Fabius Acoromb. nu. 71. Quorum opinio mihi placet, ſaltem in ſpecie quam tractamus in re dimiſſa apud aliquem ex cauſa tranſactionis. Et omni dubio procul exiſtimo, ſi actor ſit dominus rei quam petit, ſi tranſactionis cauſa eam apud reum dimittat, dominium in reum transferri. Et primò mouet me text. in. l. 1. ff. pro empt. vbi ſi reus actori rem aliquam petenti offerat litis æſtimationem, iam hinc incipit vſucapere titulo pro emptore. Intellige ſi actor ille non erat dominus rei petitæ, cùm igitur acquirat à non domino qui æſtimationem obtulit vſucapiendi conditionem, acquiret ex eadem cauſa dominium à domino, nec quod ibi tribuit iuriſconſultus litis æſtimationi negari debet tranſactioni, cuius cauſam lõgè maiori fauore iura ſemper proſequuntur, quare opinio Bart. dubia Cumano ibi viſa fuit nu. 7.

Secundò contra hanc Bart. ſententiam eſt fortiſsimum argumentum ex Paulo iuriſconſulto, in. l. eius rei. 47. ff. de rei vendicat. vbi in litis æſtimatorẽ dominiũ tranſit, quoniam tranſegiſſe ille videtur, multò igitur fortius id transferetur ex propria veraque tranſactione. & ita ex eo text. tenet hanc opinionem Alberic. ibi, quæ mihi in puncto iuris verior ſemper viſa eſt: tametſi gl. in illa. l. 1. pro empt. & in illa. l. eius rei, difficultates has præſentiens, eas ſubterfugere conetur. Erit autem opinio hæc accipienda, modò reus, apud quem res dimiſſa fuerit, actori impleuerit promiſſa, nam ſi non impleat, nunquam cenſetur in eum dominium tranſlatum. l. ſiue apud acta. ibi rerũ vendicatione pẽdente. ſup. eo. & facit optimè text. in. l. Iulianus. §. quantum. ff. ad exhibend.

13 Erit autem optima *cautio pro euitanda* hac difficultate, *vt poſſeſſor* curet tranſigentem ſibi promittere quicquid iuris habet in re illa, quam apud eum dimittit, quo caſu vel Bart. ipſe concedit transferri in eũ dominium in illa. l. 1. nu. 2. verſ. fateor tamen. ff. pro empt. & in illa. l. eius rei. verſ. vel potes dicere. Curt. Senior in præſ. nu. 16. quod ante eum Bal. Alexanderque præſentes notauerant, item Alciat. nu. 11.

14 Vltimò notabis ex hac lege deſumi argumentum poſſe, an in re alienata per trãſactionem habeat locum retractus conceſſus legibus noſtris à me allegatis in. l. 2. ꝟ. de ſeruit. & aqua. nu. 87. proximiori conſanguineo, nam exiſtimant permulti, retractũ habere locum in re data actori, vt à lite diſcedat, quoniam eius rei dominium in eũ tranſlatum ſit, ſed minimè habere locum in re dimiſſa apud reum, quoniam nil in eum transferatur, ſed ſolùm reo paretur exceptio quędam pacti vel doli, ne actor eam rem iam petere poſsit. Et Bartholom. Caſſ. in conſuetu. Burgund rub. 10. § 9. nu. 15. arbitratur in re dimiſſa apud poſſeſsorem minimè habere locum retracrum. Andræas verò Tyraquell. de vtroq. retract. § 1. gl. 14. nu. 64. ſiue dimiſsa res ſit apud reum, ſiue actori data ſit, ſemper exiſtimat locum eſſe retractui, cùm ſemper tranſactio ſpeciẽ gerat venditionis. Ego verò ſi fraus ceſſet, & verè partes tranſigant, ſiue ſit dimiſsa

apud

apud reũ qui eam poſsidebat, ſiue actori data ſit, nunquã exiſtimo eſſe locũ retractui. Mouet me, quòd cùm de cõtractu venditionis leges noſtræ loquantur, non eſt cur eas ad trãſactionem producamus, maximè exorbitãtes cùm ſint. Præterea ſi hanc Andrææ Tyraquelli opinionem admittamus, plurimę trãſactiones ceſſabũt, quas conſanguineus ſi rem datam retrahat, impediet, ac proinde lites iam compoſitæ inſtaurabuntur, quod vniuerſus hic Imperatorum tractatus execratur. Sed & opinionem hanc licèt nulla ratione fundarunt, ſequuntur Matthæus de Afflict. in tract. de iure protomi. §. licet. nu. 24. Michael Ciſontanus in l. 70. Tauri. quæſt. 30.

15 Gl. omnes ſunt perfaciles, & in ſuperioribus earum difficultas, ſi qua eis potuit ſupereſſe, fuit explicita. Gl. fi. opponit text. in l. ſi donatæ res. in princ. ff. de donat. inter vi. & vxor. ex quo text. videbatur pro euictione fundi apud reum dimiſſum cauere actorem debere, quemadmodum in lege cõtraria donator cauet. Sed gl. verè reſpõdet conuentum ibi actore, cauſam habuiſſe, quæ ſolutio vera eſt.

Summa rerum. L. Cùm donationis.

1 *Volenti atque conſentienti non fieri fraudem, neque iniuriam.*
2 *Filio volenti ſe exhæredari, non datur querela inofficioſi teſtamenti.*
3 *Declaratur tex. in l. non putauit. §. ſi quis ſua manu. ff. de bon. poſſ. contra tabul.*
4 *Et an tex. ille habeat locum in præteritione.*
5 *Pœnæ impoſitæ ſecundò nubẽtibus ceſſant, ſi mulier ſecundò nupſerit, conſentiẽtibus filijs prioris matrimonij.*
6 *An valeat huiuſmodi tranſactio, Remitto tibi debitum adminiſtratæ tutelæ, ſi me hæredem feceris. & nu. 7.*
8 *Conditio impoſsibilis licèt vitiet tranſactionẽ, modus tamen impoſsibilis tranſactionẽ nõ vitiat.*

¶ *L. Cùm donationis.*

POteſt diuidi in duas particulas. In prima ponitur vnum dictum. Alterum in ſecũda, quæ eſt in verſ. nec ad implendam.

1 Ex prima particula tu collige, quòd volenti atque ſcienti non fit fraus neque dolus. Nã hic Cicillus atque Tholomaides contendebant tranſactionem reſcindere prætextu doli, quem volentes paſsi ſunt. idemque probant iura vulgaria in. l. non fraudantur. & in. l. nemo videtur. ff. de regulis iur. l. 1. in fine. ff. de act. empt. l. 2. §. ſi quis volentem. ff. de libero homi. exhibend. ſed neque iniuria. l. 1. §. non vſque adeò. ff. de iniur. c. ſcienti. de regulis iur. lib. 6. Siue voluntas illa ſit vera, ſiue præſumpta. gl. in. l. de tutela. in gl. magna. in prin. de in inte. reſti. quam ibi notat Alb. nu. 3.

2 Ex quo infertur, quòd etiam ſi filio grauis iniuria per exhæredationem inferatur. l. cùm quidam. ibi, poſt exhæredationis iniuriam. infra de legat. l. Papinianus. in principio ibi. ipſius enim iniuria eſt. ff. de inoſ. teſtam. l. multi non notæ cauſa. ff. de liberi. & poſthum. ſi tamen Titio volente fiat exhæredatio, nullam iniuriam ei illatam videri, neque poſſe eum id teſtamentum veluti inofficioſum arguere. Ita enim probabitur tex. ſingul. in. l. non putauit. §. ſi quis ſua manu. ff. de bonor. poſs. contra tabul. Sed reuerà licèt text. ille paſsim in hoc opponi ſoleat, propoſitionẽ hanc minimè probat, qui hoc ſolùm dicit, exhæredationem factã manu propria exhæredati nõ eſſe habẽdam pro non ſcripta. Nam quod Senatus cenſuit, quæ quiſq; ſibi teſtamento aſſcribit, pro nõ ſcriptis haberi, eſt accipiendũ, niſi contra ſcribẽte id ſit, tũc enim cùm longè abſit omnis fraudis doliq; ſuſpicio, nil eſt cur pro non ſcripto habeatur, quare exhęredatio illa perinde habẽda eſt, ac ſi aliena manu fuiſſet conſcripta. Vnde cùm exhæredatus filius ille cenſeatur, rectè ibi Vlpianus ex ſententia Marcelli, bonorũ poſſeſsionẽ contra tabulas pernegauit, quæ iure illo ſolùm potuit cõpetere filijs emãcipatis, neq; inſtitutis à patre, neq; exheredatis, ſed prętentis. l. 1. in prin. l. 3. in pr. eiuſ. tit. §. eadẽ hæc. de hære. quæ ab inteſt. deferũt. Nã & tutor qui ſe in teſtamẽto pupilli tutorem ſcripſit, amittit excuſationẽ,

quam

quam iure publico habere potuit. l. ex ſententia. ff. de teſtam. tute. Sed tex. in. §. ſi quis ſua manu. non negat exhæredato illi propria manu querelam. Gl. tamen ibi. in parte nocere, & querelam illi non competere exiſtimat, quaſi exhęredationi quoq; conſenſerit, repellit igitur exhæredatio in hac ſpecie filium, & à bonorum poſſeſsione contra tabulas, quæ vt præterito potuit competere, & à querela inofficioſi teſtaméti, qua potuit agere velut exhæredatus. Et gl. opinionem ſequitur Bart. ibi. & idé quoq; voluit gl. in. l. ſi quando. §. & generaliter. in gl. iudiciũ. de inof. teſt. 7. quę cùm aliqua argumenta in hanc ſententiã inducat, potiſsimùm ex hac. l. noſtra deſumit. Et gl. illius opinionem ſequitur Iaſ. ibi, allegans alios nu. 8. & eã quoque ſequutus videtur eſſe idẽ Iaſſ. in præſ. nu. 2. & eam ſequuntur Guillel. de Cug. & eũ referẽs Alex. in auth. non licet. de libe. præ. vel exhæredat. nu. 3. Iaſſ. ibi nu. 10. teſtatus hanc eſſe cõm. opinionem, quã etiam ſequutus videtur Cur. ibi nu. 34. Imol. in. l. filio pręterito. nu. 58. ff. de iniuſt. rupt. & multos allegans Roderi. Xuarez in. l. quoniam in prioribus. 10. ampliat, nu. 32. de inoff. teſtam. teſtatus hanc eſſe communiorem opinionem. Ripa lib. 3. reſp. c. 5. nu. 5. Boerius deciſ. 14. col. 2. teſtatus hanc eſſe communem opinionem noſter Gomecius. 1. tomo var. reſo. c. 11. nu. 14. Petrus Peralta in. l. cùm patronus. nu. 11. ff. de leg. 2. qui affirmat hãc eſſe communem opinionem. commúnem eſſe teſtatur, eã ſequutus Epiſcopus Segobie. in. c. Rainaldus. §. 2. nu. 2. de teſtamen. & eam ſequitur Caſſan. in conſuetud. Burgun. rub. 7. §. 2. in gl. ſi non pour. nu. 9. Anto. Gom. iterũ in. l. 22. Tauri num. 15. affirmans eſſe communem. quamuis eam improbent Bal. in illo §. & generaliter. in fine. Salicetus in illa authent. non licet. numero. 2. neque vel illam cauſam oportet patrem huic exhæredationi inſerere, Exhæredo filium, quia ipſe vult. quanquam id patrem facturum exiſtimauerit Bartol. in illo. §. & generaliter. numero tertio. cui Fulgoſius quoque & Paulus ibi conſenſerunt, quorum traditio communiter reiecta eſt.

4 Sed an text. in. §. ſi quis ſua manu. in præteritione quoque locum habeat, vt ſi filius volens fuerit præteritus, minimè poſſit admitti ad ius dicendi nullum. Et ex ratione huius text. videtur idem in præteritione eſſe dicendum, nam etſi illa maxima iniuria filium afficiat. in auth. vt cùm de appellat. cog. §. hæc autem diſpoſuimus. ibi iniuriam præteritionis. cùm igitur volens illam paſſus fuerit, iuris æſtimatione illata minimè videtur. quare eandem opinionem tenet in præteritione gl. in illo. §. & generaliter. *& eam opinionem* ſequuntur Angel. *in. l. qui ſe patris. nume.* 13. C. vnd. liber. *licèt eius opinionem* videatur *reprehendere* Roman. in. l. poſthumo nato. numero. 14. de bonor. poſſeſs. contra tabul. Gl. opinionem ſequuntur Deci. ibi nu. 9. Curtius num. 49. tametſi Iaſſ. ibi nu. 26. pluribus argumentis hanc opinionem conetur labefactare. & idem quoq; voluit idem Angel. de Peruſ. in. l. ſi quis poſthumos. §. 1. nu. 2. ff. de libe. & poſthu. vbi Alex. eam ſequutus nu. 19. inquit, putare ſe hanc eſſe veriorem opinionem. Iaſ. in rub, nu. 21. ff. de libe. & poſthu. Roderic. Xuar. in illa 10. ampliatione nu. 43. & eſſe hanc opinionem cõm. teſtãtur Iaſ. in. l. inter cætera. nu. 11. ff. de libe. & poſthu. Boerius deciſ. 14. nu. 10. Alcia. in. l. nemo poteſt. nu. 9. ff. de legat. 1. nam cùm ex poſt facto poſsit filius approbare teſtamentum, in quo ipſe fuit pręteritus, poterit multò magis id approbare cùm conficitur, antecedens probaturex l. filio præterito. ff. de iniuſt. rupt. & conſequentia eſt manifeſta. & ibi tenet eandem opinionem Imola nume. 58. Prætereà non quæuis pręteritio reddit teſtamentum nullum, ſed ea duntaxat quæ eſt iniurioſa ipſi filio. quod Bartol. eleganter notauit. in. l. Gallus. in princip. numero quinto. ff. de liberis & poſthum. licèt eam opinionem Bartol. multi reprehẽderint. Oportebit autem tẽpore quo fit teſtamentum filiũ conſentire, nam ſi antè conſenſerit, nil aget. l. Paulus.

Paulus.§.patroni filius.ff. de bo.libert.

5 Secundò ex ratione eadem.l.noſtræ infertur, quòd cùm multæ pœnœ legibus Imperatorum & noſtris ſecundò nubentibus ſint impoſitæ, quoniam qui ſecundas nuptias contrahunt, iniuriam natis priori matrimonio inferre videantur, ſi id fiat volentibus atq; conſentientibus filijs prioris matrimonij, pœnas illas ceſſare, nam tũc illis iniuria illata non videtur. Ita enim voluit gl.ſingu. in auth de non eligen. ſecun. nub.§.1.in gl. parua.verb. copulantur. col. lat.1. quam ibi notat Angel. nu. 8. admonens aduocatum eius, quę ſecundo nubit, vt curet filios priori matrimonio natos cõſentire, quo mulier pœnas illas omnes vitet. & idem quoq; voluit Ang. in.l.mater. nu. 5.ad Tertullia.Roma.ſingular. 251.nu. 2.Cremenſ. ſingu.75. & vtrobiq; Gabriel Saray alios qui idem ſequuntur citat. Nicolaus.de Vbal.de ſucceſſ.ab inteſt.2. par. quæſt. 4. nu. 11.verſi. prædicta autem omnia. qui gl. illam dicit eſſe multùm notabilem. Iaſſon.in. l. 2.nu.4. de indict.viduitat. gl. illam commẽdans, quam etiam ſequũtur Socinus reg.271.fall.1. Cæpola caut.23. Iaſſ. in. l. filium.nu.12. fam.erciſ.Gualden. de arte teſt.tit. 6.cautela 18.nu. 3. Philippus Dec.in.l.nemo fraudare.nu.5.ff.de reg.iur. idem in rub.de ſecun.nupt, nu.8.ad finem. Ioan.à Garro.de pœn. 2. nubent.2.part.de remedio.pro.2.nubent.col.5.Michael Ciſonta.in.l.15. Tauri. col. 3. verſi. primo limita. Boerius deciſione.185. nu.20.Rimiñald.conſi.458.nu.4.volu.3.Gomez Arias vir bonus ac ciuis meus in. l.64.Tauri. nu. 1. Atque ſecundum eam gl. opinionem reſponderũt multi, eius ſentẽtiam ſequuti, & inter cæteros Roman.conſi.219.nu.2. Iaſſ. conſ.53.nu. 1.vol.1.Decius conſi.206. nu.3. Pariſius conſ.29.nu.81.vol.3. vt non dubitem cõmunem eſſe gl. illius traditionem. Et eadem quoq; ratione traditum eſt eaſdẽ pœnas ceſſare, quoties mulier tranſit ad ſecunda vota ex conſenſu prioris mariti. ita enim voluit gl. ſingu.in authen.de nupt. §. duo igitur.verb. ſiue vir.coll.4.quam prę ter ordinarios ſcriptores notarunt in hoc, eius ſententiam ſequuti Bal. in.l.1. nu. 6.de ſecun.nupt. Rolandus à Valle.allegãs multos conſ. 62. nu.26. & prępterea Romanus ſing.248.Iaſ.in.l.1 col.2.de indict.viduit.& tacitum quoq; cõſenſum hic ſufficere plerique horum tradiderũt.& ſecundum opinionem illius.gl. conſuluit Roman. conſ. 219.nu. 1. & ſequitur Decius. in.c. eccleſia. nu.35.de conſtit.

6 Secundò collige ex text. neminem ex pollicitatione aſtringi, vt aliũ hæredem inſtituat. Differt autem tex.hic a.l.ſi maiores ſup.eod.quoniam ibi non fuit expreſſa cõditio illa, ſi me hæredem feceris, hic fuit expreſſa. Idéq; in præſenti ſpecie eſſet ſi ſtipulatio interueniſſet. l. ſtipulatio hoc modo concepta.ff. de ver.obli. imputandumq́ue eſſe ei gl.noſtra inquit, qui huiuſmodi conuentioni ſe credidit, quam aut ex iure turpem eſſe ſcit, aut peritioribus conſultis ſcire potuit.

7 Pro explicanda autem hac materia, gl. finalis hic tres caſus conſtituit. Primus eſt, cùm nil dictum eſt à tranſigẽtibus de ſpe hæreditatis, & tunc valet tranſactio, ſiue ille in cuius fauorem illa fuit concepta nil dixerit, vt in.l. ſi maiores.ſup.eod.ſiue hæreditatem polliceretur, vt in hac. l.

Secundus caſus à gl. conſtituitur, quãdo ita liberatio ſeu tranſactio cõcepta eſt, remitto tibi adminiſtratæ tutelę debitum ſi me hæredem feceris, & hic adſunt duæ opiniones. Vulgaris opinio eſt non valere huiuſmodi tranſactionem, quoniam cùm turpis conditio hæc ſit, impoſsibilis etiam cenſetur. l.filius.ff. de condi.inſtitu.impoſſibili autẽ conditione promiſſionem vitiari, pluſquã manifeſtũ eſt. §. impoſſibilis. de inut.ſtipulat. quoniam videantur partes nil agere voluiſſe.l.nõ ſolum. ff. de act. & obligat. & hãc vulgarem opinionem ſequũtur Bar.nu.4. Angel.nu.1.Paul. de Caſtro. nu.3.Alex.nu.2.Antonius ab Alex. & Rimi.col.2. qui affirmat hanc eſſe veriorẽ opinionem in hoc.Curtius Senior.nu.8.Iacobinus.nu.3. & teſtatur eſſe magis communem

munem

munē opinionem Lancell. Decius paulò poſt principium. Pro qua opinione inducit Bart. tex. in l. illæ autem inſtitutiones. ff. de hære inſtit. vbi ſicut nec metu pœnę, ita nec ſpe præmij poteſt quis inuitari ad inſtituendum aliquem hæredem. Contrariam opinionem refert glo. ex Placentino, imò quòd liberatio hęc ſuſpēdatur in euētum conditionis, vt ſi illa impleatur me hærede inſtituto, valeat liberatio: me hærede non inſtituto, liberatio euaneſcat. quoniā hęc conditio nō cenſeatur turpis, cùm nō captetur mors alicuius, ſed tantùm ex teſtamento ſe ſperet quis hæredem. Et hāc opinionem videtur ſequuta gloſſ. noſtra, qui vltimam eam retulit, quam ſequūtur Petrus ac Cyn. 1. q. item Alber. ante numerum primum, affirmans hanc opinionem eſſe à doctoribus comprobatā, quam Bal. ac Salice. ſequuntur. item Iaſſ. nu. 4. Alcia. nu. 6. dicens hanc opinionem ſequutos eſſe plures numero, licèt inferiores authoritate. ſed communem eſſe affirmat idem Iaſ. in l. ſi maiores. nu. 2. ſup. eod. & eam ſequitur Cumanus in l. illę autem inſtitutiones. nu. 2. licèt Imola ibi ſubſiſtat. nu. 2. itē Iaſſ. in. l. ſtipulatio hoc modo. nu. 3. ff. de ver. oblig. Et hanc opinionem ipſe ſequor, nam & ad matrimoniū poteſt quis ſpe prę mij, licèt non metu pœnę, prouocari. l. Titio centum. §. 1. ff. de condi. & demonſt.

Tertius caſus gl. eſt, quando fit liberatio per viam modi, libero te vt me hæredē inſtituas. & tunc licèt me hæredem non feceris, non euaneſcet liberatio, quoniam in pari cauſa turpitudinis, melior eſt conditio poſsidentis. l. 2. de condict. ob turp. cauſ. ꝗ. & gl. opinionē ſequuntur Bart. Bal. & alij.

8 Ex qua tu collige, quòd licèt conditio impoſsibilis vitiet trāſactionē, modus impoſsibilis illam non vitiat. & in hoc multū gl. hanc extollunt, eius ſententiam ſequuti Paul. de Caſtro nu. 5. Alex. nu. 3. Iaſſ. in fine. Riminal. in fine. Lancello. & Iacobi nu. 4. Curtius Senior. nu. 9. contendente Aretino hoc gl. hanc nō probare. & ſequuntur hāc gl. opinionem præter hos Angel. in l. impoſsibilis. ff. de verb. obligat. dicēs eam eſſe magiſtram, & valde ſingularem. Rom. ibi nu. 11. dicens gl. eſſe magiſtram & ſingularem. Alexan. ibi nu. 2. Claudius nu. 3. Iaſſ. nu. 3. Zaſius nu. 9. Corneus in l. ab adminiſtratione nu. 1. de legat. ꝗ. idē Corneus conſ. 255. nu. 2. vol. 2. Alex. conſ. 113. nu. 19. vol. 6. dicens gl. ſingularem reputari. Franciſcus Niconitius allegat. 33. nu. 74. & teſtantur eſſe gloſ. opinionem communem Ruinus conſ. 20. col. 2. vol. 2. Epiſcopus Segobienſ. in c. cùm tibi. de teſtam. nu. 13. Pro qua inducitur tex. in l. demonſtratio. §. quod autem iuris. ff. de condi. & demonſt. *vbi falſa* cauſa per conditionem prolata, *vitiat legatum*, ſed per modum *prolata, illud non vitiat*. Præterea *cùm adiectio inutilis ponitur* in eadem *oratione, vitiat* actum: ſed ſi in diuerſa, non vitiat. l. per ſeruum. §. 1. ff. de arbit. Ratio autem differentiæ inter caſus gl. eſt, quoniam modus ſtatim habet effectū ſuum conſummatum. l. cùm ab eo. ff. de contra. empt. l. 2. de his quæ ſub mod. aliud eſt in conditione, quæ in futurum ſemper actum ſuſpendit. l. cedere diem. ff. de verb. ſignifi. l. cùm ad præſens. ff. ſi cert. pet.

Summa rerum. L. Tranſactionem quæ dominij.

1 *Interuentus amicorum in tranſactione, excludit metus præſumptionem.*
2 *Atque idē eſſe, ſi iudicis præſentia interueniat, & de quibus demū iudicibus hoc accipi oporteat.*
3 *Ceſſat quoque metus præſumptio, ſi conſulti interueniant.*
4 *Doli quoque præſumptionem, horum interuentus aufert.*
5 *Idem quoque eſt, ſi contractus fiat cum homine claro dignitate.*
6 *Quæ ratio dubitandi fuerit ad hanc. l.*
7 *Quando tutor dicatur comparare rem pupilli palam & bona fide:*
8 *Sed l. hāc ceſſare, ſi cum tyranno fiat cōtractus.*
9 *Vel ſi enormiſsimam læſionem (quòd aiunt) contrahens paſſus ſit.*
10 *Ceſſare quoque l. hanc, ſi amici vel coniuncti intelligant contractum qui geritur. Sed neque habet locum in integrum reſtitutione.*

11 Ne

11 *Neq; ſatis eſſe, ſi vnus amicus tãtùm interueniat.*

12 *Atque ex hac l. originem traxiſſe ſtatuta Italiæ, quæ in contractibus mulierum, & minorum coniunctorum, conſenſum exigunt.*

13 *Et an proximiores oporteat interuenire.*

14 *Et an, ſi cum patre mulier contrahat, eadem ſolennitas ſit neceſſaria.*

15 *An cùm mulier coniugata contrahit cum patre mariti, iuſſus ſit neceſſarius.*

16 *Si proximiores ſint abſentes, an remotiores adeſſe ſat ſit.*

17 *Interuenientibus amicis & conſanguineis, non retractatur contractus propter metum reuerentialem.*

¶ *L. Tranſactionem quæ dominij.*

1 NOn diuiditur tex. hic. Ex quo tu collige, quòd interuentus amicorum in tranſactione excludet metus præſumptioné. Idem eſt generaliter ſtatuendum in quocumque contractu. Quod ratio legis huius ſuadet, & ſentiunt apertiſsimè omnes eius interpretes, nam & ad donationem, l. huius diſpoſitionem extendit Franciſcus Ripa lib. 3. reſponſ. conſil. 15.

2 Adde idem eſſe, ſi iudicis præſentia interueniat, coram quo nunquam præſumitur cõtractus metu celebratus. l. 1. de præd. decuri. lib. 10. vbi Bart. id obſeruauit. l. 1. in fine l. 2. de his qui per met. iudi. non appel. l. ſi. in prin. ff. quod met. cauſ. Facit optimè tex. in l. pacta nouiſsima. verſ. etſi maximè. ſup. de pact. Sed hęc pręſumptio non in cuiuſuis iudicis pręſentia, aut decreto, locum habebit, ſed ſolùm ſibi locum vendicat in maioribus magiſtratibus, pro quorũ facto ſemper legum pręſumptiones adſtant, nõ ita pro iudicibus idiotis & imperitis, quales eſſe ſolent pagorum ſeu villarum duumuiri & poteſtates. ita enim voluere Azo in ſum. de tut. vel curat. qui ſat. non de. nu. 2. vbi inquit, tutorem datú ex inquiſitione à magiſtratu municipali ſatiſdaturum pupillo, quanuis datus à maiori magiſtratu, ſatiſdare non teneatur, vt in prin. verſ. item ex inquiſitione. de ſatiſd. tut. & curat. Inſti. & eandem ſententiam ſequitur Bal. in l. tutores. col. 1. ff. de confir. tut. qui eam traditionem Cyni quoque nomine ſubſcribit. & videtur idem ſentire gl. in §. nos autem. in gl. eorũ. de Atilia. tut. inſtit. & ſequũtur hanc opinioné allegantes alios Sebaſtianus Sapia in l. 1. in prin. nu. 12. ff. de off. eius. Arius Pinell. in l. 2. de reſ. vend. 2. p. c. 2. nu. 24. Roland. à Valle conſ. 99. nu. 27. Alci. in l. pacta nouiſsima. ſup. de pact. col. 2. Purpur. ibi poſt Iaſ. nu. 69. Ioan. de Neuiz. cõſ. 85. nu. 7. Sed hic ego plurimũ iudicãtis religioni detulerim, qui ex perſonæ, cui metus illatus eſſe dicitur qualitate, atque iudicis ipſius rem hanc æſtimare debet, quod verè iudicio meo Alciatus hîc cenſuit col. 2.

3 Et idé quoq; idé Alcia. eſſe arbitratur, ſi nõ amici cõtractui interueniãt, ſed cõiũcti, quorũ pręſentia metus quoq; pręſumptionem excludit: nã cùm hoc amicorũ interuentui lex cõceſſerit; ad cõiunctos quoq; debet pertinere, quos nõ pręſumit lex ſuorũ curã facilè omiſſuros. l. hæc autẽ. §. 1. ff. ex qui. cauſ. in poſ. eat. l. lege Iulia. ff. de teſti. l. 2. de adoptio. & l. fi. ibi, euocatis affinibus atque amicis. ff. vbi pupi. edu. deb. Et ita quoque legem hanc interpretatur idem Alciatus præſump. 21. reg. 1. & ita ab omnibus intelligi affirmat Curt. Senior nu. 5.

4 Non ſolùm autem metus, ſed neq; dolus etiam in re minoris adminiſtranda interueniſſe præſumitur, ſi interuentu atque conſilio matris, vel cognatorum pupilli; tutor vel curator contraxerint. ita enim voluit gloſſa notabilis in l. Polla. in gloſſ. pupillo. ibi, vel tertiò poteſt de iis quib. vt indig. quam veluti ſingularem in hoc notarunt ibi, eius ſententiam ſequuti Bal. numero tertio. Fulgoſ. num. 4. Paulus de Caſtro numero. 7. Salicet. nu. 4. Alexan. nu. 5. Corn. fi. col. Iaſ. nu. 7. Bal. in rub. de tranſaction. ext. nu. 6. dicens gloſſam illam eſſe ſingularem. Alexand. in l. 2. nu. 8. ff. quod qui. iu. vbi eam gloſſam mirabilem eſſe dicit. & eam quoq; probauit Bal. in rub. nu. 4. de pœn. iud. qui mal. iudica. & admonet Cæpola cautela. 24. gloſſ. opinionem ſequutus, tutores & curatores vt contractus

quos pro pupillis gerunt, fiant ex conſilio cōiunctorum pupillo, nam hinc illi excuſabuntur. idem conſuluit Iaſſ. in. l. 1. nu. 16. ſup. hoc titulo. idem Iaſſ. dicens gloſſ. illam eſſe ſolennem, in. l. bonorum. numer. 4. qui admit. Gerardus ſingul. 57. Hippolyt. ſingul. 417. nu. 3 quæ opinio regulariter vera eſt; & ſecundum eam memini in hoc regio prætorio liberatum fuiſſe, me quoque aſsidente, tutorem quēdam actione tutelæ conuentum, quoniam probauit ille ex conſilio agnatorum pupilli magnam fruméti copiam certo quodam pretio diſtraxiſſe. quanuis opinionem hanc nolit admittere Andræas Alciat. in illa præſumpt. nu. 2. & in præſ. col. 2.

5 Idem quoque erit ſtatuendum, ſi cum eo qui clara in vrbe pollet dignitate contractus geſtus ſit, neque enim vnquam videbitur metu compulſum illum contraxiſſe. l. ſi. in princ. ff. quod met. cauſ.

6 Sed videtur. l. hanc carere ratione dubitandi, cùm regulariter, ſi nec amicis interuenientibus contractus geſtus ſit, nunquam cenſetur metu celebratus, niſi is probatus ſit, vt in. l. metu. de his quæ vi met. ve cauſ. geſt. ſunt. infra. quid igitur hic operatur interuentus hic amicorum? Paulus de Caſtro numero primo reſpondet text. hunc eſſe intelligendum, quando adeſſet aliqua præſumptio, quòd metus aliquis in contractu interueniſſet, & hanc præſumptionem excludit hic interuétus amicorum, & in hoc inquit eſſe tex. hunc ſingularem. Aut non adeſſet illa præſumptio metus, & tunc interuentus amicorum aggrauat probationem metus, quoniam cū amicis non interuenientibus duobus teſtibus probaretur. l. vbi numerus. ff. de teſtibus. illis interuenientibus, oporteret metum probari ſaltem tribus teſtibus ad elidendam præſumptionem reſultantem ex interuentu amicorum. & hic intellectus ante Paulum fuit Bald. in præſenti, licèt non ita eum explicet. Idem ſequuntur Hippolyt. ſingu. 528. Boerius deciſi. 100. numer. 8. & fuit traditio hæc gl. ordinariæ in. l. ſi in prin. verb. præſumptioni. ff. quod met. cauſ. quam ſequūtur ibi omnes, & præterea Socinus conſil. 263. col. 5. verſi. ſecundò reſpondeo. 2. vol. & eam ſequuntur doctores, teſte ipſo Socino regu. 204. fall. 1. & hunc intellectum expendit Curt. Senior nu. 3. pro doctrina Speculatoris in tit de probat. § fi. verſ. quintò quando quis. nu. 28. dicentis habentem præſumptionem contra ſe, teneri facere probationem per tres teſtes, aut duos excellentes.

7 Obſeruauit præterea ex hac. l. Bartol. in l. frater à fratre num. 51. ff. de condict. indebit. quòd cùm tutor non poſsit rem pupilli comparare. l. ſi in emptione. § fi. ff. de contra. empt. niſi id faciat palam, & bona fide. l. cùm ipſe tutor. j. de cont. empt. l. pupillus. ff. de authorit. tut. *dicetur tutor palàm &* bona fide *contraxiſſe*, ſi rem comparauerit ille, interuenientibus amicis ipſius pupilli. Et illam Bar. doctrinam ſequuntur omnes ibi. item Iaſſ. dicens eam alibi non reperiri. in. l. ſingularia. numer. 18. ff. ſi cert. pet. idem Iaſſ. in. l. pacta nouiſsima. nu. 9. de pact. ſup. Rebuffus. 2. tomo conſtitut. Galli. de donat. gloſſa. 2. numero. 8. Ioannes Arelaranus in. 21. præſumpt. primæ regulæ. in vltima additione. *Sed fortaſsis verba illa.* l. cùm ipſe tutor. palam & bona fide non ſolùm interuentum amicorum, ſed iudicis quoque authoritatem deſiderant, quod Baldus ibi notauit numero primo. Et mihi rectiùs videtur eam legem percepiſſe idem Bald. conſil. 201. libro tertio. vt authoritas iudicis ſit neceſſaria, vt palam & bona fide videatur contractus celebratus, quod lege etiam Regia adiuuari videtur quarta. titul. 5. p. 5. vbi cùm tutor non adeſt, iudicis authoritas eſt neceſſaria, quaſi innuat lex interuentum amicorum non ſufficere. Et hoc ſolùm in re mobili minoris, namque immobilem, neque palam, & bona fide emet. & Bald. intellectum ſequitur Ripa in lege prima. § fuit quæſitum. numero decimo. ff. ad Trebellianum. Hodie verò ceſſat hæc diſputatio, namque iure noſtro neque

palam

palam ac bona licet tutori rem pupilli ſui emere.l.vnica.tit.5.lib.5.ordinament.

8 Limitabis tu modò.l.hanc,vt non procedat ſi cum eo contractus fiat,qui amicis quoque interuenientibus metum inferri poſsit,vt ſi cum tyranno quopiam contrahatur,ita enim ex conſenſu collegij Peruſini Angel. conſultus reſpondit, quod hîc referunt ac ſequuntur Iaſ. numero primo. Lancellotus Decius col.1.Iacobin.nume.1. Alciat.nume.6.Curtius Senior nu.10. Riminald.col.2.Boerius deciſ.100. numer.8.

9 Secundò limita.l.hanc,vt nõ procedat ſi enormẽ læſionem quis ex contractu paſſus ſit, quo caſu interuentus amicorum vel proximorum nõ tollit metus illati præſumptionem, quod ex Paulo de Caſtro, Decio, ac Hippolyto retulit Boerius idem ſequutus,in illa deciſione nu.9.

10 Tertiò limita tex.hunc non procedere, ſi amici interuenientes contractui,non intelligant quid agant, nam ſi veluti venditioni interſint,& alius contractus geratur, non auferent metus præſumptionem.gl. ſingularis.in.l. tutor. ibi, ſcientibus. ff. de bonor.poſſeſs.Bal.in rub. qui admit.nu.4. dicens gl. illam eſſe ſingularem. Roma. ibi nu.7. Matheſelanus ſingul.182.Iaſſ.in.l.pupillorum,de repud. hæred.

Quartò limita text. hunc, vt non procedat in beneficio reſtitutionis in integrum: licèt enim minor contraxerit interuenientibus amicis, ſi læſus ſit, impunè in integrum reſtitutionem impetrabit, quam Mauritius rectè notauit de reſtit. c. 145. dicens communem eſſe traditionem hanc.

11 Illud erit præterea notandum, quòd cùm text. hic ſtatuat hanc metus ſuſpicionem ceſſare interuenientibus amicis, non eſſe ſatis,vt præſumptioni locus ſit, ſi vnus tantùm amicus interueniat. quod in ſpecie huius text. conſulti reſponderunt Bartholomæus Socin. ac Stephanus Bertrandus,quos refert Andreas Tyraquell.idem ſequutus in.l.ſi vnquam. verb. ſuſceperit liberos.nu.197.de reuo.donat.

12 Vltimo loco deduxit ab hac.l. Bartol. num. 3. originem ſtatutorum Italiæ, quibus cautum eſt, ne mulieres ac minores poſsint contrahere ſine conſenſu conſanguineorum, namque horum interuentus metus ac fraudis ſuſpicionem eleuat. Conſtat autem propter infirmum fœminarum conſilium, ſtatuta hæc condita fuiſſe, qua ratione Hermaphroditum,quia firmioris conſilij ſit,non comprehendunt ſecundũ Bal.in.l.omnes populi. nu.18.ff. de iuſt. & iur.Feli.in.c.Rodulphus.de præſcript.Franciſcus Niconitius alle.1.nu.25.vol.2.Quòd ſi proximiores ſtatutum requirat interuenire,iam alia ratione id videtur eſſe proſpectum: nam quòd ad eos ſpes ſucceſsionis ſpectat.præſumitur cautiùs curaturos, ne illi ſua facilitate decipiantur. & hanc rationem affirmat eſſe communem Riminald. col.2.in princip. Nam quod Bal.ſcribit in l.2.de reſcind. vendit.q.9. mulieres atque minores facillimè ſeducuntur blanditijs aliquando,minis nonnunquam, ac proinde eſſe iuſtiſsima illa Italię ſtatuta. Alciatus tamen in pręſenti nu.14. non exiſtimat ſtatuentes ad rationem hanc Bart. reſpexiſſe, vt quæ periculi multum habeat, perpenſa ſpe futuræ hæreditatis, ſed eam ipſe rationem prætendit: quoniam quo quiſque ſuo conſanguineo coniunctior eſt, tanto præſumitur accuratiùs eius negocia geſturus.argumento text.in.l.lege Iulia.ff.de teſtibus.Ego vtramque rationem ſtatuentibus in mentem veniſſe arbitror, neque eſt ſpernenda illa ſpes futuræ ſucceſsionis in proximioribus. Nam cùm leges duodecim tabularum ius legitimæ tutelæ agnatis detulerint, & conſanguineis, item ijs qui ad legitimam hæreditatem admitti poſſunt, hoc ſumma prouidentia inductum fuiſſe Vlpiano viſum eſt in.l. prima, ff. de leg. tut. vtque ſperarent hanc habere ſucceſsionem, ijdem tuerentur bona, ne dilapidarentur.

13 Conſtat autẽ illud ex Bar.in pręſ.quòd ſi in huiuſmodi ſtatuto nõ requirãtur proximiores, ſatis eſt proximos interuenire, etiã

ſi alij ſunt proximiores. & idem videtur Bal. ſequutus. & ſeruari hanc opinionem ex conſuetudine affirmat Curtius Senior nu.12.& videntur idem ſequuti Iacob. Butri.& Salicet in l.1.vnd. vir. & vxor. infra. Aliorum tamen contra Bart. opinio eſt, vt in dubio etiam proximiores videantur requiſiti, quam videtur probare text. in l.fin. verſi. nullo etenim.de verb. ſignific.infra. vbi hanc opinionem ſequuntur ex illa l. Bald. Fulgoſ. & Salicet. & eam ſequuntur Lancellot. col.2.Iacobi. nu.5. Sed ego opinionem Bartoli ſequi malo, quam Alex. & Iaſſ.ſequuntur nu.4.& eſſe receptiorem affirmat Alciat. eam ſequutus numer. 9.è quibus dicunt nonnulli hanc opinionem ſeruari ex conſuetudine.quod etiam idem ſequutus affirmat Iaſſ. in illa l. fin. de verb. ſignifi.nu.27.

14 Notarunt autem permulti in ſpecie huius ſtatuti, ſi mulier contrahat cum patre, non eſſe neceſſarium interuentum conſanguineorum. Nā cùm metus ac fraudis periculum ſtatutum cauiſſe videatur, nil eſt vt ad patrem pertineat, qui neque metum neque fraudem filio vnquam intendet, ſed capiet ſemper optimum conſilium pro filio.l.ſi furioſo puberi.ff. de curat. furioſ.l. quidam cùm filium.ff. de hære. inſtituen. optimus tex.in l.nec in ea §.ſi.ff.de adult.l. fi.C.de curat.furi. Propter naturalem denique affectum patris in filium, omnia patri videntur conceſſa.l. Aurelius. §. Titius teſtamento.ff.de liber.legat. quem tex. dicũt eſſe ſingularem Roman. ſing. 110. Alciat. præſump.6.reg.1. Hanc igitur opinionem tenet Bal.in l.pactum dotali.21.q.de colla. & tametſi Roman. ibi nu.22.id improbet, item Iaſſ.nu.5. cæteri frequentiùs videntur Bal. doctrinam probaſſe, & eam optimè à fundamentis Iaſſonis defendit Decius ibi numer.19.& eam Iaſſ.ipſe probauit in præſent.num.2. Idem Iaſſ. vbi allegat multos idem ſequutos in l.præſes.nu.4.ſup. eodẽ. & notabile eſſe dictum Bald.inquit. Alex. quidem probauit conſi.106.nu.3.vol.1.Barbat.in c.cauſam matrimonij. nu. 12.de off. deleg. & eſſe communiter approbatam Bal. deciſionem ſcribit Alciatus.1. regula præſump.2.nu.6. & idem ſequitur Riminaldus conſil.40.num.3.vol.1.Brunus allegans multos de form. & ſolennit.col antepenult.verſic. ſi etiam ſolennitas. Francus ſolum Baldum *allegans in c.* quamuis pactum.nu.2.de pact.lib.6. Rodericus Xuares allegat.24.col.4.verſic. *alij fuerunt*. Et mihi placet.

15 Quare ego nec inutiliter quęſierim, an id quoque ſit admittendum in ſpecie noſtrarum legum, quæ prohibent, vxorem aliquem contractum gerere ſine iuſſu atque licentia mariti.l.6.tit.11.lib.1.l.13.tit.20.*lib.3.* foro legum.vbi multa *de hac retradit Roderic.*l.55.Tauri, *vbi eius interpretes multa* ſcripſere. *plura Lopius in repet.* rubr. de donat.*inter vir.& vxor.*§.68. Epiſcopus Segobienſis *in epit.*de ſponſal.2.parte. c.7.§.1. an cum patre inſcio marito cõtrahere poſſit. Et cùm leges illæ generales admodum ſint, crediderim neque cum patre contractum geſtum valere, maximè cùm apud nos cõtractus matrimonij ciuili quadam emãcipatione nuptã exemerit à patria poteſtate.l.47.Tau. qua correcta eſt.l.ſi vxor. de condi.inſert.& tex.*in prin.Inſtit.*ad Tertull. Adde huc ſocietatem illam omnium bonorum quæ legibus noſtris cõtrahitur inter coniuges non admittere hunc contractum etiam cum patre.

16 Quòd ſibi hi proximiores eſſẽt abſentes in remoto loco, exiſtimat Bal. in præſ. ſine eis cõtrahere mulierẽ poſſe. Mouetur Bal. ex tex.elegãti in l.multa.in prin.ff. de cõdi. & demo. vbi hęres vel legatarius, qui ex alicuius arbitrio tenẽtur aliquid facere, nõ cõmittunt in pœnã, ſi is quem arbitrari oportet, abſens ſit, quo caſu cõſultiſsimũ erit iudicis autoritatẽ cõtractui adhibere, ex.l.bonorũ.qui admit.j.& ita Bal. cõſuluit. Sed ſi poſt proximiores abſẽtes, alij proximi pręſẽtes ſint, hoc eſſe adhibẽdos, rectè cõtendit Corn.col.1.quòd ſi breui illi ſint reuerſuri, dubiũ nõ eſt quin expectãdi ſint. qđ Paul. de Caſt.rectè notauit in l. cùm antiquitus. de teſt.

de teſtam. & idem ſequitur Iacobi. in præſen. nu. 4. Pro qua opinione eſt pulchrum argumentum ex text. in. l. 2. §. fin de vacat. munc. ff. eſtq́; probata. l. Regia Tauri. 59.

17 Vltimo loco notauit Bart. ex hac lege, quòd cùm contractus reſcindi poſsit prætextu metus reuerentialis. l. 1. §. quę onerandæ. ff. quar. rer. act. nó dat. & plura ipſe notauit in. l. interpoſitas. ſupr. eod. ſi amicis vel conſanguineis interuenientibus, ſit cótractus ille celebratus, non poſſe reſcindi propter metum reuerentialem. & hoc ſequuntur omnes, è quibus Alex. & Iaſſ. reprehendunt Salicetum, exiſtimantem nu. 1. præſentia id non habere locum in metũ patris reuerentiali, nam non maior metus ratio in hoc eſt, quàm in marito, in ſocero, & in prælato. Quare ſententia Bart. indubiò eſt amplectenda.

Summa rerum. L. Si maior.

1 *Minor. 25. annis, non habet legitimam perſonam ad tranſigendum.*
2 *Si terminus ſit præfixus in tranſactione, an illo elapſo liceat moram purgare.*
3 *Declaratur tex. in. l. ſi inſulam. ff. de ver. oblig.*
4 *Facultas moræ purgandæ, in quantũ tempus protendatur. Et traduntur quinque intellectus huius legis.*

¶ *L. Si maior.*

NOn diuiditur text. hic, qui nó vno modo legitur, cuius peculiares difficultates ego inferiùs explicabo.

1 Primò collige ex primis verbis ibi, ſi maior annis. 25. tranſegiſti. à contrario ſenſu, quòd minor viginti quinque annis, nó habet legitimam perſonã ad tranſigendum. Quemadmodum enim véditio ac permutatio, ita quoque tranſactio minoribus eſt prohibita. l. non ſolùm. de pręd. minor. j. In qua re ſicut in cęteris, quæ à minoribus geruntur, diſtinctio illa præ oculis habenda eſt, quam propoſuerunt Imperatores in. l. ſi curatoré habens. de in inte. reſtit. vt ſi maior annis quatuordecim ſit minor, & curatorem non habeat, valeat quidem ipſo iure tranſactio, licèt aduerſus eam reſtitui poſsit. Si verò curatorem habet, & ſine eius authoritate contraxerit, contractus erit ipſo iure nullus, cùm non abſimilis ei habeatur minor curatorem habens, cui à prætore curatore dato bonis interdictum eſt. Quòd ſi minor intra conceſſa tempora reſtitutionem in integrum exorauerit aduerſus tranſactionem à ſe factam, aduerſario quoque, ſi quid ratione tranſactionis dederit, vel actiones quæ ei perierãt reſtituentur. l. 1. & 2. ſi aduer. tranſact. l. 1. de reputat. quæ ſi. in iud. Et cùm regulariter damnum paſsis minoribus prætor ſubueniat per in integrum reſtitutionem, certè illam minori aduerſum tranſactionem non dabit, niſi ob maximam læſionem: quod Ioannes Mauritius rectè notauit de reſti. c. 211.

2 Secundò collige ex text. quòd ſi reo ſit præfixus terminus in tranſactione, elapſo tamen illo poſſe eum conuentum ſeruare purgantem moram. Sed videtur moram purgari minimè poſſe, quoniã permiſſum ad tempus, poſt tempus cenſeatur eſſe prohibitum. l. Imperator. ff. de poſtul. l. ſtatu liberum. §. 1. ff. de legatis ſecund. Gloſſ. offerant. licèt hanc difficultatem non ita explicuerit, reſpondet, licere reo poſt terminum offerre quantitatem quam promiſit, quaſi purgata mora. Si itaque actor velit redire ad ſuam priſtinam actionem, repelletur exceptione tranſactionis, oblata modò quantitate. Hunc gloſſ. intellectum ſequuntur Bart. & alij. teſtantur eſſe communem Lancellotus Decius col. 1. Curtius Senior nu. 6. Alexand. nu. 5. Iaſſ. nu. 1. & communem eſſe hunc intellectum teſtatur Curtius Senior in. l. vbi pactum. nu. 20. j. eod. Sed videtur indubitabilis hic intellect9 eſſe: cùm enim actori trãſigenti licet morã purgare, vt videbimus in. l. vbi pactum. j. eod. multò magis id licebit reo. l. fauorabiliores. de regul. iuris, cum alijs. Sed rectè huic obiectioni reſpondet Lancellot. Decius in præſenti, dicens dubitabile hoc magis eſſe in reo, quàm in actore: actor enim agit hic de

damno euitando, pœnam effugiens, vt mirum videri non debeat, ſi liceat ei morá purgare, reus verò agit de quærendo ſibi commodo exceptionis tranſactionis. Vnde dubitabile videbatur, an poſſet moram purgare, cùm non ita lex faueat lucrum aucupanti, quantum damnum euitanti. l. ſi. §. licentia. cum alijs. de iure delibe. Limitabis tamen hunc primum intellectum, vt non procedat, ſi propter morá rei, res eſſet tranſacta in rem iudicatam, quo caſu veluti extincta iam virtute tranſactionis non liceret reo moram purgare. l. tale pactum. § qui prouocauit. ff. de pact. quem hic allegauit Bal. 1. oppoſit.

Secundò limita hunc intellectum, vt minimè procedat, ſi ſub conditione eſſet concepta tranſactio, quo caſu non ſupereſſet locus moræ purgationi, quoniam cõditiones oporteat ad vnguem obſeruari. l. qui hæredi. in princ. & in § cùm hæreditas. l. Mæuius. ff. de condi. & demonſtr. Et ita non eſſe locum in hac ſpecie moræ purgationi probat tex. in. l. ſi ſuper poſſeſſione. vbi dixi. ſup. eodẽ. Antea quàm autem ad reliquos huius reſcripti intellectus progrediamur, vidẽdum eſt, vſque ad quod tempus liceat hic reo moram purgare. Et gloſſ. quidem in præſenti durante lite moram purgari poſſe exiſtimat. gl. ſi. in. l. ſiue apud acta. ſup. eod. exiſtimat purgari morá poſſe vſque ad ſententiam, & vſquequo quis conueniatur actione iudicati. Bart. in præſenti videri has determinationes eſſe contra iura ordinaria. in. l. ſi inſulam. l. interdũ. ff. de verb. obligat. l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis caut. vbi lite conteſtata, nõ admittitur purgatio moræ. Quare Bart. ipſe pro explicanda hac difficultate, duas proponit concluſiones, è quibus eſt prior. Si fiat tranſactio ante litem conteſtatam, admittitur moræ purgatio vſque ad ipſam litem conteſtatá per leges. & ſentit Paulus de Caſtro nu. 2. hanc eſſe communem opinionem cum Bart. & communem eſſe teſtatur Lancell. in fine eam ſequutus. Sed hác priorem cõcluſionem Bal. & frequentiores reprehendunt, exiſtimantes hoc etiam caſu admittendam eſſe moræ purgationem vſque ad ſententiam. per tex. in. l. ſiue apud acta. & eſſe communem contra Bar. in hac prima cõcluſione teſtantur Iaſſ. nu. 3. Alciat. col. 2.

Secunda concluſio. Facta tranſactione poſt litem conteſtatam, admittitur purgatio moræ vſque ad ſententiam. Hanc ſecundam concluſionem plærique omnes probauerunt, & eſſe communem teſtãtur Iaſſ. nu. 3. Alciat. col. 2. Curt. Senior nu. 8. & eam quoque tenet ipſe Bart. in. l. ſi inſulam. 1. q. nu. 16. ff. de verb. obligat. vbi idem ſequuntur Angel. Cuma. Imola. & hos referens Alexan. nu. 29. Iaſſ. nu. 27. & teſtatur eſſe communem, *eam ſequutus Ripa ibi, nu. 78.* & idem tenet *ipſe Bar. in. l. qui fidẽ.* nu. 3. de tranſact. *ff. vbi frequentiores* eum ſequuntur, *quod ex Iaſſone* conſtat nu. 4.

3 Sed adhuc videtur moram poſt litem conteſtatam purgari minimè poſſe, ex illa l. ſi inſulam. Cui tamẽ ſubtiliter Bal. reſpondet in præſ. dicens quòd in. l. contraria agebatur prima actione, in qua fuerat mora commiſſa, quare lite cõteſtata minimè admittitur moræ purgatio, ſed in hac. l. agebatur ex cauſa noua trãſactionis, ſuper qua non erat lis. qui intellectus cæteris non diſplicet. *Secundo* modo reſpondet huic difficultati Fulg. *dicens* in. l. ſi inſulá, actum fuiſſe actione valida ac efficaci, ac proinde non admitti moræ purgationem poſt litẽ conteſtatam, ſed in hac. l. actũ fuiſſe actione quadam inualida, cuius vires virtus trãſactionis eliſerat, quapropter ampliùs purgandæ moræ tempus datum eſt. Tertiò reſpondet Salicet. in præſentia in. l. ſi inſulã. facultatem purgandi moram nudam fuiſſe, nulliúſque ope adiutam, ſed in præſenti fuit illa coniuncta cum facultate excipiendi de tranſactione: quemadmodum igitur exceptio ipſa tranſactionis propoſitã vim peremptoriæ ad ſententiam vſque opponi poteſt. l. peremptorias. j. ſent. reſ. nõ poſſ. ita & vſque illud temporis durat facultas purgandę moræ. Quartus huius legis intellectus, quem nemo hic retulit, fuit Bal. in. l.

& ſi

&ſi poſt tres.in rep.col. 3. verſi. ſed contra
iſtud.ff.ſi quis caut. dicentis fauore finien
darum litium,ne tranſactiones facilè elidã
tur,inductum fuiſſe,vt in contractu tranſ-
actionis admittatur moræ purgatio vſque
ad ſententiam,ſicuti eadem quoque ratio-
ne in hoc contractu licèt innominatus ſit,
non eſt locus pœnitẽtiæ re integra.l. quam
uis.j.eod.

4 Exiſtimat autem Romanus in illa.l.ſi
inſulam.nu.26.facultatem hanc moræ pur
gandæ in tranſactione facta poſt litem cõ
teſtatam non durare vſque ad ſententiam,
ſed vſque ad primum actum iudicialem
factum à partibus poſt initam tranſactio-
nem.Et ante Roma.fuit ſententia hæc Cy-
ni & Petri.in.l.ſiue apud acta.ſup.eod.quã
& Paulus de Caſtro probauit in præſ. nu.
3.item Fulgoſius in.l.qui fidem.nu.4. ff. de
tranſact.vbi eam ſequitur Iaſſ.nu. 5. quo-
niam actus ille vicem ſemper ſuſtineat li-
tis conteſtationis.l. 2. de conſor. eius lit.l.
nulla.de procurat.j.Sed hæc opinio eſt cõ
muniter reprobata,quoniam nimis reſtrin
git cõmunem huius tex.intellectum. Ne
que eſt impedimento regula.l.2. de cõſor.
eius lit. quoniam illa quidem vera eſt ad
præcludendam viam exceptionibus dila-
torijs,non verò peremptorijs,at verò tranſ
actionis exceptio in propoſito in vim per-
emptoriæ proponitur,Durabit igitur facul
tas purgandæ moræ vſque ad ſententiam,
quòd ſi tranſactioni acceſſerit ſtipulatio,
probabiliter exiſtimat Alciat.col.2. ad exe-
cutionem vſque facultatem purgãdæ mo
ræ producendam.

Secundus intellectus huius.l. eſt etiam
gl.noſtræ,quòd hic actor promiſſam ſibi
ex cauſa tranſactionis quantitatem ante ad
uentum diei vel conditionis poſtulabat,aſ
ſerebatq; rei nil intereſſe an modò ſoluat,
vel poſteà, quoniam admodum locuples
eſſet, dicunt Imperatores, æquitatis exce-
ptionem reo hic profuturam,ne quid am-
pliùs quàm in obligationem venerit,exiga
tur. Qui intellectus verus quidẽ eſt,ſed vi-
detur caſum indubitabilem continere.

Tertius intellectus huius reſcripti fuit
Guidonis de Suza exiſtimantis, ſiue termi
no conuẽto offerantur promiſſa, ſiue po-
ſteà in ipſe lite,tranſactionem infirmari nõ
poſſe,quoniam habeat tranſactor actionẽ
ex ſtipulatu ad petẽdum id, quod ſibi fuit
promiſſum ex cauſa tranſactionis,nam per
ſtipulationẽ fuiſſe hìc factã tranſactionẽ,
colligit ille ex verb.exigi.quod eſt ab inui-
to extorquere.l.fideicommiſſa.§.ſi rem.ff.
de leg.3.cum alijs.item ex verb.exceptionis.
quæ eſt actiõis excluſio.l.2.ff.de exceptio.
Quòd ſi pacto nudo tranſactũ fingamus,
tunc exiſtimat ille reo promiſſum nõ præ
ſtante,liberum eſſe actori,cui fides non ſer
uatur,fidem minimè ſeruare,atque ad anti
quam ſuam actionem redire. l. ſiue apud
acta.ſup.eod.Sed hic intellectus quem Cy
nus & poſteriores retulerunt, neque ver-
bis huius reſcripti quadrat. Neque mihi fit
verò ſimile, ſi ex ſtipulatione tranſactum
fuiſſet,id Imperatores fuiſſe omiſſuros,qui
maximi ſemper ſtipulationes fecere, neq;
accedente ſtipulatione vllum dubium ſu
pereſſet,quia contractus innominati, quã
uis ab altera parte non adimpleantur, fir
mi tamen remanent.l.non idcirco. de con
tra.empt.cum alijs.

Quartus intellectus huius.l. fuit Iacobi
de Arenis Parmenſis,quem & Cynus retu 1
lit,exiſtimantis hic non fuiſſe tranſactum
ſuper vniuerſa quantitate quæ debebatur,
ſed ſuper parte:nam cùm viginti peterem,
tranſegi ſuper decem, & pro illis equum
accepi:peto deinde altera decem quæ tu nõ
vis mihi ſoluere,& quia non ſoluis, volo re
dire ad vniuerſum iudicium quod inten
di,quod hic mihi denegatur. Sed hic intel
lectus præterquàm quod diuinat,eſt indu
bitalis

Quintus intellectus eſt Romani in præſ.
qui exiſtimat actorem nunquã ſatis tranſ
actioni acquieuiſſe,ac proinde reũ moram
non commiſiſſe. Qui tenẽdus minimè eſt,
propter maximam diuinationem.

Sexto loco text. hunc interpretantur
Martinus Syll,& Salicet.vt tex hic accipia

tur de fructibus ac vſuris pecuniæ promiſſæ à reo ipſi actori tranſigenti, quæ ideo nõ debentur ante litem conteſtatam, quoniam cùm tranſactio ſit contractus ſtricti iuris, etiam mora commiſſa, fructus, ac vſuræ non debentur, niſi lite conteſtata. l. cùm fundus. in princ. ff. ſi cert. pet. l. ſi filius. §. fi. ff. de verb. oblig. l. videamus. § ſi actionem. ff. de vſur. Sed nec hic intellectus morbo caret diuinationis, & offendit prętereà tex. in verbo exceptionis. quòd ſecundũ hunc intellectum eſt accipiendum intentionis, quaſi de facto hic tranſactor egerit ad vſuras. Ego primum intellectũ magis probo.

Summa rerum. L. Promiſſis.

1 *Non ſeruata tranſactione, pœna peti poteſt.*
2 *Pœna adiecta dationi quantitatis præſumitur adiecta in fraudem vſurarum.*
3 *Pœnam peti non poſſe, niſi ſit promiſſa per ſolennem ſtipulationem.*
4 *Fideiuſsio an pacto nudo fieri poſsit appoſito iuxta contractum.*
5 *Et an iure quoque noſtro, ſtipulatio ſit in ea neceſſaria.*

❡ *L. Promiſſis.*

1 NOn diuiditur tex. hic, qui hoc continet in ſumma. Non ſeruata tranſactione, poteſt peti pœna ipſi tranſactioni adiecta. Generale autem hoc eſt, vt pœna conuentionalis contractui adiecta peti poſsit, ſi promiſsioni paritum non ſit. §. fi. de verb. oblig. inſt §. alteri. de inu. ſtipul. cum alijs.

2 Sed contra text. hunc oppono text. in. l. cùm allegas. ĩ. de vſur. vbi pœna adiecta dationi quantitatis, ſemper præſumitur adiecta in fraudem vſurarum, ſi excedat legitimum modum. Nec oportet hic diſtinguere, an ille, in cuius fauorem pœna adiecta fuit, ſit ſolitus fœnerari vel non, ſed ſatis eſſe, vt ſuſpicio vſurę adſit dationi, quãtitatis pœnam adiectam fuiſſe. Et hãc opinionem tenet gl. ibi. item Bart. nu. 3. Bal. 3. oppoſit. Salicet. nu. 7. & tenet eandem opinionem gl. ordinaria in l. Iulianus. verſic. idem Papianus ff. de act. em. p. in gl. excedit. gl. in. l. ſed & ſi quis. §. fi. in gl. informãdam. ff. ſi quis caut. Bart. ibi nu. 1. Paulus de Caſtro nu. 3. gl. in. l. ſciendum. ff. de euict. & ſequuntur eam allegantes alios Alexand. & Iaſſ. in præſ. & teſtãtur eſſe communem Iacob. nu. 1. licèt Bal. & Salicet. contrà teneãt. ſequuntur eandem opinionem Bar. & Paulus de Caſtro in. l. qui res. §. qui ſtipulatur. ff. de ſolut. idem Bart. in. l. cùm ſeruus. ff. de condi. & demonſtrat. nu. 2. & ibi eum cæteri ſequuntur. Bal. in. l. 1. nu. 41. de ijs quæ pœ. nomi. Roman. in. l. 5. §. fi. ff. de verb. obligat. Paul. de Caſtro ibi nu. 2. Alexan. *nu. 6.* Areti. col. 3. Ioannes de Imola in. *l. ſtipulatio iſta.* §. alteri. nu. *27. ff. de ver. oblig. Alex.* ibi nu. 11. Iaſſ. nu. 22. *Bal. Fulg.* & Areti. in. l. rogaſti §. ſi tibi centum. ff. ſi cert. pet. Areti. in. l. lecta. col. 3. ff. eod. Alciat. ibi nu. 28. Angel. de Aret. in. §. alteri. de inut. ſtip. num. 9. idem in. §. omnes. de act. Inſtit. nu. 3. Rom. conſi. 510 nu. 13. Imol. in. c. dilecti. de arbit. num. 14. Antonius de Prato inter conſilia Alexand. conſi. 49. vol. 4. vbi duobus conſilijs ſequentibus, idem ſequitur Rebuffus in. l. vnica. de ſent. quæ pro eo. quod inter. profe. nu. 270. qui hanc traditionem communem pluribus limitat. Thomas Grammaticus deciſ. 58. nu. 6. licèt lege Regia 40. tit. 11. par. 5. altera opinio probata ſit, exiſtimantium pœnam adiectam dationi quantitatis non videri adiectam in fraudẽ vſurarum, niſi illam ſtipulatus ſit ſolitus fœnerari. Quid eſt igitur quod in præſenti indiſtinctè tradunt Imperatores pœnam hãc exigi poſſe? Bal. & Salicet. reſpondent huic difficultati dicentes, ſpeciale eſſe in contractu tranſactionis, vt præſumptio illa locũ non habeat. & idem voluit Ioãnes de Imola in illo. §. alteri. idem Imola in illo. c. dilecti. Verùm hãc opinionem cęteri frequentiùs improbarunt, exiſtimãtes præſumptionem illam procedere, etiam in contractu tranſactionis: cùm enim in hoc contractu eadem ratio ſit, quæ in cæteris, ſequitur, vt idem debeat exiſtimari. Et eſſe hãc opinionem

nem communem affirmat Curtius Seni. nu. 3. Et huic legi communiter reſponſum eſt, hic non fuiſſe adiectam pœnam quantitati, ſed ſpeciei, putà facto alicui explicando, nam quando pœna adijcitur facto, longè abeſt vſurę ſuſpicio. l. Lucius. ff. de acti. empt. Et ita ante omnes declarauit. l. hanc. gl. ordinaria in illa. l. cùm allegas. Vel iterũ reſpondent, promiſsionem pœnæ hic nõ exceſsiſſe legitimum modum vſurarum, ac proinde non ſupereſſe locum præſumptioni vſurarum, iuxta tex. in illa. l. cùm allegas. & vtrumque intellectum probauit Alciat. nu. 7.

3 Secundò collige ex text. ſecundum Riminal. & Aret. pœnam exigi non poſſe, niſi promiſſa ſit per ſolennem ſtipulationem, neque ſatis eſſe pacto incontinenti appoſito iuxta contractum promitti. atque idem probat tex. in. l. ſeruus ea lege. ff. de ſerui. exportan. vbi hoc notat gloſſ. in parte, poſsit alia. in. §. alteri. verb. cùm pœnam. de inut. ſtipulat. alia. in. l. ſtipulatio. §. alteri. in gloſſ. quantitas. ff. de verb. obligat. quarum opinionem ſequutus eſt Paul. de Caſtro in. l. in bonæ fidei. col. 1. ſup. de pac. Nam quod vulgò dicitur, pacta ĩcontinenti appoſita veſtiri cohęrentia ipſius contractus principalis: quod probat text. optimus præter vulgares. in l. hæreditate. §. 1. ff. de donat. id videtur accipiendum quoad principales obligationes, non verò quoad acceſſorias.

4 Quod vel ex eo probatur, quòd cùm fideiuſsionem ſolenni ſtipulatione concipi oporteat. l. blanditus. cum alijs. j. de fideiuſſ. non valebit pacto nudo concepta, etiam appoſito in cõtinenti ad ipſam principalem obligationem. Ita enim voluit elegantiſsimè Bal. in. l. ex placito. 17. quæſt. de rer. permut. cuius opinionem communiter receptam eſſe video, eam enim ſequuntur Iaſſ. in. l. lecta. fi. col. verſ. duodecimo limita. ff. ſi cert. pet. atque idem Iaſſ. in. l. iuris gentium. §. quinimo. col. 3. verſi. quintò limita. ff. de pact. & in. l. 5. §. ſatis acceptio. nu. 5. ff. de verb. obli. Franciſcus de Crema ſing. 108. Decius conſi. 93. nu. 3. Andræas Tyraquell. de retract. conuen. §. 1. gl. 5. nu. 26. Sed verius eſt etiam pœnam promiſſam pacto nudo exigi poſſe. ſi appoſitum illud ad cõtractum principalem. ita enim tenuerunt permulti doctores antiqui, quos eorum opinionem ſequutus refert Alexan. in illo §. alteri. nu. 6. & eſſe communiter reprobatas gl. illas, quas ſuperius allegaui, teſtatur Iaſ. in l. in bonæ fidei. nu. 1. & in. l. ſi pacto quo pœnam. nu. 5. de pact. ſup. idem affirmat idem Iaſ. in illo. §. quinimo. col. 3. neq; hæc lex illarum protegit ſententiam, quæ id ſolum inſinuat pactum nudum pœnæ promiſsionem continens, non veſtiri cohærentia contractus innominati, quod mirum deberi non debet, neque lex. ſeruus ea lege. quoniam ibi tendebat pœna in odium cuiuſdam tertij, neque quod de fideiuſsione tradita, eſt huic rei impedimento, quoniam cõtractus ipſe principalis veſtit pacta, quantum ad ipſos principaliter contrahentes ſpectantia, non verò quoad tertias quaſpiã perſonas, quæ ad obligationẽ accedunt, quales fideiuſſores ſunt.

5 Iure tamen noſtro, ſiue pœna promittatur ſiue concipiatur, fideiuſsio iudicio quidem meo non eſt neceſſaria ſtipulatio. ex. l. 3. tit 8. lib. 3. ordinament. licèt additio viri & diligentis, & docti ad Seguram. in. l. filius dum in ciuitate. nu. 9. ff. de verb. obligat. ſtante quoque lege noſtra fideiuſsionem ſolenniter ſtipulatione exiſtimet concipiendam, ſed hoc iure vtimur, vt propter omiſſam ſtipulationem fideiuſsio minimè vitietur. & ita quoque ſenſit Gregor. Lopius in. l. 6. tit. 12. p 5. in gl. 1.

Summa rerum. L. Tranſactio.

1 *In tranſactione oportet aliquid dari vel promitti*
2 *In ſuſcipienda tutela non eſſe locum tranſactioni.*
3 *Officium tutelę gratuitum eſſe oportet. Sed iure noſtro decimam redituũ pupilli tutori decerni.*
4 *Satis autem eſſe, ſi vel minimum ad tranſactionẽ detur.*
5 *Etiam ſi promiſsio inefficax apparuerit.*
6 *Procedere autem. l. hanc, etiam ſi partes ei renuntiauerint.*

7 Vel

7 *Vel cum iuramento.*
8 *Neque tranſactionem probari, niſi aliquid datũ appareat.*
9 *In venditione non ſolùm de pretio, ſed de pretio certo conſtet oportere.*
10 *Neque in vim pacti valere huiuſmodi tranſactionem.*
11 *Sed arbitramentum fieri poſſe, etiam nil dato vel retento.*
12 *Valere autem tranſactionem, etſi promiſſum ex poſt facto non præſtetur.*

¶ *L. Tranſactio.*

NOn diuiditur, & breuiſsimè
1 continet in ſumma. In tranſactione oportet aliquid dari vel promitti, vel remitti. quod vltimum addit gl. ex. l. de fideicommiſſo. ſup. eod. Sed quòd Lancellotus hic ex obſeruatione Decij animaduertit, ocioſum eſt hoc addere huic textui, quoniam id text. comprehendat in verb. retento. & conuenit huic text. text optimus in. l. ſuus hæres. j. de repudian. hære. c. ſuper eo. de
2 tranſact. Ex quo infertur in ſuſcipienda tutela vel cura, non eſſe locum tranſactioni, cùm in ea nil dari promittiúe poſsit. l. in eos ff. de tut. quem tex. in hoc notauit Iacob. Septimacenſis Epiſcopus Ciuitatenſis meritiſsimus in lib. de ambitu. l. 1. verſi. ſolent. ff. de offi. præfect. vrb. vbi gl. tutelã inquit committi hic, veluti quandam ſimoniam. §. ſed & ſi quis. verſi. ſicut. Inſt. de ſuſpect. tut. Punitur etiam is qui tutelam corruptis miniſterijs prætoris redemit. l. 3. §. tutor. ff. de ſuſpect. tut. Illationé hanc tenent Bart. in. l. prætor. nu. 2. ff. de tut. & curat. dat. ab his. Roman. ſingul. 471. an ſuper. Marcus Mantua in præſenti.

Liberum enim atque gratuitum, offi-
3 cium tutoris ac curatoris eſſe leges ſemper curauerunt, nõ ſolùm cùm ſuſcipitur vt iã probaui, ſed etiam poſtquam eſt ſuſceptũ. Neq; enim vllũ ſalarium tutor petere poteſt. l. à tutoribus. §. quemadmodum. ff. de admi. tut. vbi id notat Bart. idẽ Bar. in. l. pupillus. nu. 6. ff. de tutel. Angel de Aret. in §. actionum. nu. 36. de actio. Inſtit. Iaſſ. in. l. litem. nu. 2. de procur. j. licèt apud nos tutori ac curatori decima pars redituum patrimonij pupilli decreta ſit. l. 2. tit. 7. lib. 3. foro legum. quam ex facto ſeruari affirmat Ioannes Oroſcius in l. ſumptus. num. 10 ff. de pact. Et ipſe idem notaui in. l. 1. nu. 13. ſupr. eod. & ſæpiſsimè ita regium hoc tribunal iudicauit.

4 Satis autem eſt, vt tranſactio rectè concepta ſit, ſi vel minimum tranſactionis nomine datum ſit. l. 3. §. debitor. ibi. minimo tranſegit. ff. de tranſact. Sicuti etiam tranſactionem non vitiabit, ſi plus tranſactionis nomine ſit datum, quàm à principio peteretur. quod Bal. eleganter notauit in. *l. fin.* nu. 7. de execut. rei iudicat.

5 Item adde tranſactionem *rectè* concipi, etiam ſi promiſsio facta ſit *inefficax*, modò propter eam in ſpem elatus actor à lite diſceſſerit. l. cum donationis. ſup. eodem.

6 Ampliabis tu modò text. hunc, vt procedat etiam ſi partes ipſæ huic diſpoſitioni renunciauerint. quod Angel. conſultus reſpondit, quem in præſenti ſequuntur Lancellotus & Iaſſ.

7 Secundò ampliabis, vt procedat text. hic, etiam ſi iuramentum acceſſerit tranſactioni, adhuc enim non poteſt fieri tranſactio, niſi aliquo dato vel retento. quod Hermanotus de Bonenco nominatim ad hanc. l. obſeruauit in authen. Sacramenta puberũ. nu. 92. ſi aduer. vendit.

8 Tertiò ampliabis, vt etiam ſi inſtrumẽto aliquo reperiatur tranſactionem inter Ioannem & Petrum fuiſſe celebratam, nec dicatur aliquid hinc inde datum, vel promiſſum, vel remiſſum, adhuc tamen tranſactionem non probari, cùm nõ conſtet de datione, promiſsione, vel remiſsione. ita enim voluit eleganter Paulus de Caſtro in. l. ſuus hæres. de repud. hæredit. nu. 1. qui ita interpretatur illum text. idem ſequuntur Alexan. ibi nu. 4. Iacob. nu. 5. Sed hanc opinionem arguere videtur, quòd cum hæc ſolennitas intrinſeca ſit, ſemper eſt præſumendum eam interceſsiſſe. §. ſi ſcriptum. de inuti. ſtipul. §. ſi. de fideiuſſ. Inſtit.

Huic

Huic difficultati reſpondet Lancell. Deci. in præſenti. in verſ. & licèt inſtrumentum cantaret quòd cùm datio, promiſsio, vel remiſsio in tranſactione ſit ſolennitas quędam extrinſeca, non eſt cur præſumamus eam in tranſactione interueniſſe l. quicunque §. qui à pupillo ff. de publici. l. 1. de fide inſtru. & iur. haſt. fiſ. lib. 10. Sed reuerà hæc Lancelloti Decij reſponſio non euincit hãc difficultatem. Eſt enim iudicio meo datio, promiſsio, vel remiſsio in tranſactione ſolennitas quædam intrinſeca, ſicuti eſt interrogatio præcedens ad ſtipulationem, & ſtipulatio ipſa ad fideiuſsionem. Reſponderi itaque huic difficultati oportet ex doctrina Bart. in l. ſciendum. nu 5. ff. de ver. obli. vbi (qua ſolet in rebus omnibus ſolertia atque peritia) ſolennitatem intrinſecam diuidit in formalem, ac materialem. Et prior quidem regulariter præſumitur, poſterior verò minimè. Et in tranſactione datio vel promiſsio eſt de ſolennitate intrinſeca materiali, & illam Bart. diſtinctionem probarunt ibi Alex. nume. 15. Iaſſ. num. 24. cuius rei aptiſsimum exemplum proponit ipſe Bart. in §. pretium. de empt. & vendit. nam etiam ſi pretium ipſum videatur eſſe ſolennitas quædam intrinſeca ad venditionem; quoniam tamen eſt materialis non formalis, etiam ſi dicatur rem aliquam eſſe venditam, ſi nõ dicatur de pretio, inſtrumentũ huiuſmodi nõ probat venditionẽ.

9 Cui tu adde non ſolùm de pretio, ſed de pretio certo conſtare oportere, quod Iacob. de Aret. & hunc referens Cynus notarunt in l. 1. de contra. & com. ſtipul. at. Iacobi in illa l. ſuus hæres. nu. 6. Iaſſ. in præſent. nu. 4. Alexan. conſi. 20. num. 9. vol. 4. idem Alex. conſ. 180. nu. 8. vol. 6. Iaſſ. in. l. ſi duo patroni. §. penult. nu. 4. ff. de iureiur. Hippoly. ſing. 38. Aymon Crauet conſ. 27. nu. 19. vol. 2. Grego. in l. 1. tit. 5. par. 5. in gloſ. 1. quorum traditionem probat text. optimus in l. ſi voluntate. ibi, ad certum conſentiant pretium. de reſcind. ven. 5. quem in hoc expendit Socinus eandem opinionem ſequutus conſi. 20. nu. 1. vol. 2.

10 Quartò ampliabis text. hunc, vt nec in vim pacti valeat tranſactio, in qua nil datũ promiſſumúe eſt. quòd probat tex. in illa l. ſuus hęres. qui ita inducẽdus eſt. Hæres ibi animo trãſigendi profeſſus eſt, nil de paterna ſucceſsione petiturũ, à qua paterno teſtamẽto fuerat ille exhæredatus, & tamen quoniam nil trãſactionis nomine accepit, neque exceptione pacti poteſt ab ſcripto hærede ſummoueri: quòd ſi vel in vim pacti nudi ſuſtineretur, tranſactio pareret exceptionem. l. iuris gentium. §. igitur nuda. ff. de pact. Præterea ſi vel in vim pacti valeret huiuſmodi tranſactio, non poſſet ille litem quam renuntiauerat inſtaurare. l. poſt quam liti. ſup. de pact. Eſt autem ratio huius diſpoſitionis, quoniam cùm actus hic peccauerit in forma, neque valet vt agitur, neque vt valere potuit. l. 1. §. ſi quis ita. ff. de ver. oblig. l. 1. §. cum qui. ff. de conſtit. pecu.

11 Limitabis tu modò tex. hunc, vt ſolùm habeat locum in propria veraq; tranſactione, non verò in impropria, putà in arbitramẽto. Poteſt enim arbitrator in quem partes ipſæ veluti tranſigẽtes cauſam compromiſerunt, vniuerſum cauſæ compendium vni parti dare, alteri nil prorſus tribuendo. ita enim voluit Bart. in l. furti. §. qui iuſſu. nu. 5. ff. de his qui not. infam. idem Bart. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. 1. q. ſi, extra gloſ. nu. 8. ff. pro ſo. idem Bart. in l. quòd ſi Epheſi. §. fi. nu. 4. ff. de eo quod cert. lo. vbi idem tenet Paul. de Caſtr. nu. 4. & ſequuntur hanc opinionem Iacobi Lancellot. Decius. Iaſſ. & Alciat. & hic quidem communiter Bart. traditionem eſſe receptam profitetur.

12 Secundò limita text. hunc, vt non procedat, ſi promiſſum quidem ſit aliquid à principio, licèt ex poſt facto ob culpam aduerſarij præſtitum non ſit, adhuc tamen tranſactio erit cenſenda l. ſi ſuper. ſup. eod.

Tertiò limita text. hunc, vt non procedat, ſi reuera aliquid tranſactionis nomine datum, retentumúe ſit, licèt verba aliter cõcepta ſint, nam ad effectum potiùs reſpicimus, vt trãſactio valeat, vnde ſi centum

mihi

mihi debeas,& quinquaginta receptis,altera quinquaginta ex tranſactionis cauſa recepiſſe me confitear, licèt nil videar his verbis tibi remiſiſſe, tamen reuera tranſactio valet, neque exceptionem non numeratæ pecuniæ opponam. l.intereſt. 2. reſponſ. de ſolut. §.j. quem text. ibi plurimùm Bal. commendauit. item Alexan. Iacobi. & Alciat. in præſen. Ex quo tu ſubinde notabis, tranſactione excludi exceptionem non numeratæ pecuniæ. quod probat etiã tex. vulg. in.l.ſi non tranſactionis. de non num. pec.

Summa rerum. L. Quamuis.

1 *Non eſſe locum tranſactioni etiam re integra in tranſactione.*
2 *Et idem ſit in omnibus pactis liberatorijs.*
3 *Declaratur tex. in.l. ſi quis iuſiurandũ. de re. cred.*
4 *An tranſactio reſcindatur propter leſionem vltra dimidium iuſti pretij.*
5 *Et an habeat in tranſactione locũ pactum.l. commiſſoriæ.*
6 *Declaratur tex. in.l. Labeo. ff. de contra. empt.*
7 *Quando contractus innominatus vnitur cum nominato, non eſt locus pœnitentiæ.*
8 *Iure noſtro an in contractibus innominatis ſit locus pœnitentiæ.*

¶ L. Quamuis.

1 NOn diuiditur tex. hic, qui hoc continet in ſumma. In contractu tranſactionis etiam re integra, non eſt locus pœnitentiæ.

2 Sed cùm in cæteris contractibus innominatis ſit locus pœnitentiæ re integra. l. ſi. ff. de condict. cauſ. dat. quare non idem licet in tranſactione? Et refert quidem Cynus in præſenti, ſcholaſticum quendam cùm à Bononienſibus examinaretur, hãc differentiæ rationem rogatum neſcijſſe reſpondere. Sed Cynus ipſe poſt ſuum Petrũ de Bellapertica reſpondet, hoc fauore liberationis conſtare arg. text. in. l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. quaſi ſtatuant Petrus & Cynus, idem eſſe in omnibus pactis liberatorijs, vt non liceat pœnitere re integra liberanti, Sequuntur horũ opinionem Ray. Bal. Salicet. & alij, quos refert Curtius Senior nu. 4. Sed horum intellectus ex eo argui videtur, quòd ſi hoc fuiſſet generaliter conſtitutum, ocioſum videri potuit ſpecialem de hac re pro cauſa tranſactionis edere conſtitutionem. Præterea ſi tex. hic generalis eſſet pro omnibus pactis liberatorijs, de liberatione potiùs verba legis, quàm de tranſactione concepta fuiſſent. Præterea pro hac Vltramontanorum opinione adducitur text. in.l. ob eam cauſam. ff. de præſ. verb. vbi in cõtractu innominato liberatorio, non habet locum pœnitentia ex capite cauſæ non ſequutæ, quare nec ex capite pœnitentiæ licebit recedere, *ſed ibi liberatio* fuit facta per acceptilationem, *quapropter* pœnitentia nõ ad*mittitur. Qua ratione* generaliter *arbitratur Bart. in* omnibus pactis, etiam *liberatorijs*, habere locũ pœnitentiam, excepta cauſa tranſactionis. Et hanc opinionem ſequuntur Angel. & frequentiores, & veriorem affirmat Alexan. eam ſequutus, nec eſſe ab ea recedendũ admonet Lancell. Dec. col. 1. verſ. tuclarius.

Secundo modo ſoluit hanc difficultatem Iaſſ. in. l. 2. nu, 13. ff. de condict. ob cauſ. dicens nil eſſe ſpeciale, ſed ſecundùm regulas communes hîc fuiſſe ſtatutum, ne pœnitentia admittatur: quoniam facta tranſactione dat reus actori pecuniam, & actor promittit amplius non petere, quare iam non eſt res integra, nec licet amplius pœnitere. Sed hic intellectus Iaſſonis quod Alciat. hic rectè aduertit nu. 3. eſt idem cum dicto, id enim quærimus, cur exceptione reus hic vti poſsit, nec actori pœnitẽtia cõcedatur. Verius itaque Bart. exiſtimat ſpeciale eſſe in tranſactione, quamuis contractus innominatus ſit, et minimè etiam re integra pœnitentia admittatur fauore litiũ finiendarum. Et hunc intellectũ ſequuntur Angel. Paul. Alexand. & Iaſſ. & eſſe veriorem affirmat Riminald. eum ſequutus col. 2. & eum ſequuntur Lancello. Aret. & Iacobi. item Curtius Senior. communem eſſe teſtatur Alciat. nu. 4. & eum quoque tenet ipſe Bart. in. l. ſi pecuniam. in princip. nu. 11.

num.11.ff.de condict.ob cauſ. Iaſſ. ibi col. 2.verſic. duodecimò limita. Et ſequuntur eandem opinionem Paulus de Caſtro numer.1. Decius num.3.in.l. poſtquam liti ſupra.tit.prim. Et probatur hic intellectus cómunis ex eo, quòd etiam ſi tranſactio tendat ad obligandum, adhuc re integra nó eſt licita poenitentia. l. ſi ſuper poſſeſsione. ſup.eodem. & licèt hic intellectus ad hanc l. Bart. nomine circumferatur, fuit aliorũ ante eum, quod ex Cyno Albericoque conſtat in.l. ſicut.1.oppoſit.j.de act. & obligat.

3 Sed contra text. hunc ita communiter intellectum in hunc modum oppono. Iuramentum deciſorium tendit etiam ad lites finiendas.l.1.ff.de iureiur. & tamen in eius delatione eſt locus poenitentiæ re integra.l. ſi quis iuſiurandum.j.de rebus credit. ſed ibi iuramentum quis intulerat, ac poſtea anteaquam ab aduerſario reciperetur illationis eum poenituit, ſed hic vtriuſque conſenſu fuerat facta tranſactio, non ſunt igitur pares termini huius legis ac illius. Declarauit autem optimè text. illum Bart. in.l.non erit.§. ſi neque.nu.4.ff.de iureiur. quo in loco Alber.Fulgoſ.Alexand.num. 3.Iaſſ.numer.10.plurima ad intellectum illius.l. notauerunt.

4 Cùm autem neque re integra à tranſactione recedatur, arbitrantur recentes ſcriptores in præſenti, neque eo prætextu à tranſactione quépiam receſſurum, quòd deceptus ſit vltra dimidiam iuſti pretij: namq́ue remedium.l. 2. de reſ. vendit. in tranſactione locum non habet. Quam opinionem & ipſe defendi in illa.l.2. nu. 23.& ſecundùm eam non ſemel in hoc Regio prætorio iudicauimus.

5 Sed & pactum legis commiſſoriç, quod ad emptionem eſt introductum, in tranſactione locum habere, tradit Cumanus conſi.156.viſa ſerie.numer.1.vt ſi partes egerint à principio, vt re non ſequuta, pro nó tranſacto ſit.& hoc Cumani reſponſum ſequuntur in præſenti Iaſſ.& Alciat.

6 Sunt autem certi quidam caſus præter tráſactionem, in quibus etiam re integra, in contractibus innominatis non eſt permiſſa poenitentia. Et primus eſt, quem Bal. notat in præſenti numer. 3. quoties contractus innominatus ordinatur ad contractum nominatum, vt ſi promittam rem emere ob certam cauſam, vel conditionem: nam hæc promiſſio eſt contractus innominatus, nam parit actionem præſcriptis verbis, & tamen non eſt licita poenitentia.l. Labeo ſcribit ſi mihi bibliothecã.50. ff.de contr.empt. & addit Paul. de Caſtro num. 2. pulchrum eſſe hoc dictum Baldi. Sed reuerà tex.in.l.Labeo, hoc minimè probat, licèt id quoque Iacob in. ſequatur nu.3. & idem Bald. in l.ſi pecuniam.col. penult. verſi.quæro an vbi.ff. de condi. cauſ. dat. nam in illa.l. Labeo. potiùs videtur geſtus contractus quidam conditionalis ſub illa conditione, ſi Campani locum venderent ad collocandam illam bibliothecam, & id videtur ſignificare Vlpianus ibi, quaſi impleta conditione. ac in hunc ſenſum interpretatur.l.illam Bart.in.l.ſi quis cum debitore.numer.4.ff.de iureiur.& plura ad.l.illam obſeruauit eleganter more ſuo Fortunius in.l.iuris gentium. § quinimo. col. 6. verſi. non obſtat ſextum argumentum. ff. de pact.

7 Secundus caſus eſt, quem idem Bald. Paul.& Iacobi.notarũt, quoties contractus innominatus eſt vnitus cùm contractu nominato, quo caſu non eſt licita poenitentia.l.fundi partem.ff.de contr.empt.l.ſi ſterilis.§.ſi tibi.ff.de acti.empt. Sunt & alij caſus non pauci, quos ex ordine enumerarunt Alexand. & Iaſſ. in.l. ſi pecuniam. in princ.ff.de condic.ob cauſ.

8 Sed iure noſtro, an in cótractibus innominatis ſit locus poenitentiæ re integra? Et videtur non eſſe, ex.l.3.tit.8. lib.3.ordinam. Et cùm non defuerint qui hanc opinioné defenderint, alijs cótrarium opinantibus, horum ſententiam ipſe probaui in. l. naturalis.§.& ſiquidem. nu.17.ff.de præſ.verb. Quæ iterum mihi placet.

Summa rerum. L. Vbi pactum.

1 *Declarantur quędam verba huius text. quę redundare videbantur.*
2 *Acceptilationi, an inſit naturalis obligatio de nō petendo.*
3 *Et obligatio hæc vnde oriatur.*
4 *Quędam oppoſitio explicatur.*
5 *Declarantur illa verba. l. huius, ante cognitionē.*
6 *Item illa, ſi aduerſarius hoc maluerit.*
7 *Actori an liceat moram purgare ad euadendam pœnam.*
8 *Eum cui non ſeruatur tranſactio, plura poſſe petere.*
9 *Quo pacto egerit hic actor, qui acceptilatione actionem amiſerat.*
10 *Iudex an ex officio ſuo poſsit repellere agentem ſine actione.*
11 *Et optimum huius rei exemplum ſubijcitur.*
12 *Iudex an poßit vltrò repellere procuratorem agentem ſine mandato.*
13 *Et quid in ſpiritualibus.*
14 *Et an ſi iudex hoc nō faciat, teneatur in ſyndicatu*
15 *Sed ſi iudex agētem ſine actione admittat, & ſententiam proferat, an illa ſit ipſo iure nulla.*
16 *Declaratur tex. in. l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ff. de inoff. teſtam.*
17 *Et an text. ille habeat locum in bonorum poſſeſſione contra tabulas.*
18 *Et quid in ſententia falſitatis.*
19 *Repellit quoque iudex calumniantem à iudicio.*
20 *Et an id quoque procedat in eo, qui agit ante natam actionem.*
21 *Ineptum quoque libellum iudex reijcit, etiam nō interpellatus.*
22 *Gl. magna declaratur.*
23 *Alia eiuſdem gl. pars explicatur.*
24 *Quę remedia competant reo contra actorem nō ſeruantem tranſactionem.*

¶ L. Vbi pactum.

CVm in legibus ſuperioribus ſatis ſuperque dictum eſſet, quonam pacto ſuccurrendum ex iure ſit actori contra reum nō ſeruātem tranſactionem, oportuit reo etiá ipſi proſpicere & contemplari, quo huic remedio contra actorem non ſeruantem tranſactionem ſuccurratur, idque inducit hæc l. quam eſſe multum difficilem atque ſingularē Bart. affirmat, ſed & cæteri poſt eum difficillimā eſſe arbitrantur, quam diuiſit nemo præter Lancellotum in duas partes eam partientem. Vt in prima ponatur forma contractus. In ſecūda eius effectus, quæ eſt ibi, aut ſubſequutis. Summatim hoc continet. Si ſtipulatione Aquiliana, atque acceptilatione tranſactio eſt formata, actor contrauenіens repellitur, & data re petuntur, pœnaque promiſſa exigetur.

1 Sed in primis contra prima verba text. huius, quòd ſuperflua ſint, contra tex. vulg. in §. quibus. conſidero quòd dicitur hic, vbi pactum vel tranſactio, nā tranſactio eſt pactum. l. 1. §. cōuentionis. ff. de pac. Gl. 1. & 2. ſoluunt hanc difficultatem, dicētes pactū eſſe gratuitum, tranſactionem non gratuitam. Sed hac ſolutione gl. malè contenta, exponit diſiunctam, vel, pro expoſitiua, id eſt, nam de tranſactione *ſolùm agitur in* hac l. non etiam de *pacto gratuito. Et hūc* intellectum *ſequuntur Bart.* 1. oppoſit. Angel. nu. 1. affirmans hunc eſſe verum intellectum. & eſſe communem affirmat Alciat. nu. 11. Tertiò modo accipit hec verba Bal. 1. oppoſ. vt pactum hic non gratuitum intelligatur ſuper re liquida, tranſactio verò ſuper re non liquida. Et hunc intellectum Bal. ſequuntur Fulg. & Salicet. & eſſe communem recentibus ſcriptoribus affirmat Curtius Seni. nu. 6. Quarto loco hæc verba interpretatur Alciat. vt pactum hic accipiatur ante litem motam, tranſactio poſt litem motam. Mihi intellectus gloſſ. & Bar. placet magis, quoniam frequentiſsimum eſt in iure noſtro, vt dictio, vel, poſita inter genus & ſpecié, ſumatur expoſitiuè, pro, id eſt. l. 2. ff. ad. l. Aquil. l. creditor qui fundos. §. de pig act. Et notat optimè Bar. in. l. 1. in princ. nu. 2. ff. de pac. vbi meminit huius gloſſ. quod eſt verum, quoties conſtat ex mente loquentis, nam propriè ſermo hic ſignificat loquentem non velle ſpeciem illam comprehendi ſub genere. l. 2. ſecundū vnum intellectum. ff. de reb. dub. & notat Bar. in. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. eo. tit. Quinto loco explicat hæc verba vir doctiſsimus Lanc. Dec. vt exponantur pactū vel trāſactio, id eſt, pactionalis trāſactio, vt in. l. 1. in prin. ff. de pac. exponūtur illa verba placitum

placitū, & conſenſus.i.placitus conſenſus.

2 Secundò collige ex tex.ibi, & acceptilationis vinculis firmitas iuris innexa eſt. quòd acceptilatio continet in ſe vinculū, cùm in ea obligetur acceptoferens naturaliter ad non petendum id, quod debitori refert acceptum. quod gl. innexa. in pręſenti notauit, quę hoc vtitur argumēto. Nam cùm pacto de non petendo, hæc inſit naturalis obligatio. l. pacta nouiſsima. ſupr. de pact. inerit multò magis acceptilationi. Imò verò dicebat Iacobus de Aretio, quē Bart. retulit in præſenti, ciuilem etiam obligationem ineſſe acceptilationi: nam ſi naturalis tantùm aduenit ex pacto nudo, ciuilis ac naturalis proueniet ex pacto veſtito. & idem ſequuntur Petrus ac Cynus. 1. notabili. Albert. nu[illegible].1. teſtatus hanc eſſe communem opinione[illegible], qui propterea exiſtimat hic additum fuiſſe, vinculis, vt vtraque obligatio ſignificaretur. arg. text. vulgat. in. l. vbi numerus. ff de teſtibus. allegantque illi text. in. l. Mæuia. § fi. ff. ſol. mat. vbi probari videtur teneri eum, qui exceptione repelli poteſt à petitione. Iacob. verò Butricarius quem cum ſuis argumentis retulit Bart. contrarias partes probare contendit, quaſi impoſsibile eſſe videatur ex acceptilatione, qui actus liberatorius contractæ obligationis eſt. § item per acceptulationem. quibus mod. tollit. obligat. obligatio oriri poſsit præter mentē ipſorum contrahentium. l. non omnis. in princip. ff. ſi cert. pet. l. obligationum ſubſtantia. ff. de act. & obligat. neque ſolet idem actus liberationem atque obligationem parere. l: cùm is. §. 1. ff. de condict. indeb. l. in numerationibus. ff. de ſolution. Bar. verò nu. 2. verò mihi videtur, vt & gl. & Butricarij opiniones componat, duas hac in re ſtatuit concluſiones. Prior eſt, Quādo verba conuentionis continent promiſsionem de non petendo, non eſt dubium hunc promittentem remanere obligatum ad non petendum. Et ita loquitur text. cum gl. in. l. ſi v. nus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. Secunda concluſio eſt, Quando verba conuentionis nullam continent promiſsionem, ſed ſolùm fiunt ad reſoluendum, vt eſt in acceptilatione, & in pactis, per quæ à venditione receditur, ex huiuſmodi pacto nulla oritur obligatio, ſed propter pactum oritur quædam naturalis æquitas, qua quis naturaliter obligatur ad non petendum. & ita debet accipi gloſſ. in præſenti. Hanc Bartoli diſtinctionem ſequuntur Paulus de Caſtro numer. 5. Alexander allegatis alios numer. 3. Iaſſ. numer. 7. qui affirmat, quòd hanc opinionem ſequuntur moderni. Lancellot. col. penul. Iacobi. Curtius Senior numer. 13. teſtatur hanc opinionem Bartol eſſe communem, eam ſequutus Riminald. col. 2. pro qua etiam cōſiderant. quòd confeſsio de præſenti includit in ſe pactum de non petendo. l. tale pactum. in princ. ff. de pact. Et hanc opinionē ipſe ſequor. Similitudo autem inter pactū de non petendo & acceptilationem, non procedit: quoniam pactum de non petendo, dirigitur in futurum, vnde inducitur obligatio: acceptilatio cùm de re præſenti diſponat, non poteſt hanc obligationem producere. l. 5. §. ſatis acceptio. ff. de ver oblig. l. 1. in prin. ff. de pact. l. fi. § 1. ff. de iur. dot.

3 Hæc autem naturalis æquitas, quæ obligat acceptoferentem ad non petendum oritur præter mentem ipſius: nam hoc ſolet in iure euenire, vt extra id quod agitur, oriatur obligatio. l. ſi is qui. §. fi. ff. commodat. Cuius rei manifeſtiſsimū exemplum eſt in eo qui deliquit, obligatur enim ille pœnæ lege ſtatutæ, cùm tamen nemo eius propoſiti ſit, vt ad pœnam ſe obligare velit. l. Imperatores. ibi, ipſe te huic pœnæ ſubdidiſti. ff. de iure fiſ. l. fin. ibi, maluerint. de collat. fund. patrimon. libr. 11. in authent. de non alien. aut permut. reb. eccleſ. §. quoniam verò Leonis. ibi, amatores periculi. coll. 2. Is quoq; cuius negotia abſentis geruntur præter conſenſum obligatur gerenti contraria actione negociorum geſtorum. §. igitur. cum alijs. de obligat. quæ ex quaſi contract. naſcunt.

4 Deinde cōtra tex. hūc iterū oppono, quoniam

niam data vt quis à lite diſcedat, repeti nó poſſunt. l. dedi. l. quod Seruius. ff. de cócidict. ob cauſ. Gl. magna reſpódet non poſſe illa repeti, niſi actor cótrauenerit, quo caſu có dicuntur ex capite cauſæ non ſequutæ.

5 Vlteriùs cótra tex. in illis verbis, ante cognitionem cauſæ, vbi ſi actor intendat ſuã actionem, priùs debet agi de pœnæ cómiſſione, quàm de ipſius actione. Oppono regulam tex. in. l. qui prior. ff. de iudi. vbi qui prior ad iudicium venit, prior à iudicio dimittitur. Et gl. magna reſpondet ſpeciale eſſe in cauſa tranſactionis, & rationem iuris priuati declarat optimè Bart. poſt Petrum nu. 2. Hæc tamen ſolutio gl. eſt communiter reprobata, teſte Alexandro numer. 3. in fine. Quare gloſſ. refert alios intellectus, inter quos ille videtur probabilis, vt illa verba, ante cauſæ cognitionem, referantur ad verbum, data, & hunc intellectum ſequitur Bart. num. 4. Sed ita intellectus text. hic videtur continere caſum indubitabilem, quare meliùs Bal. 3. oppoſ. quod tex. hic habuit reſpectũ ad exceptioné tranſactionis, quæ oppoſita impedit litis ingreſſum. l. fratris. ſupr. eod. quare ſi reus hic pœnam petat, oppoſita tranſactione aget ante cauſæ principalis cognitionem, non obſtante regula. l. qui prior. Cùm enim actio fuerit extincta per tranſactionem vallatam Aquiliana ſtipulatione, non niſi in caſum ſolutæ pecuniæ poteſt conualeſcere, quare non antea agere is videtur, quàm ſoluta pœna actionem, quam pacto amiſerat, recuperet. Hunc intellectum ſequuntur Paulus & Alexan. nu. 4. Alcia. col. 2. communem eſſe teſtatur Curtius Senior nu. 16. in fine. tametſi malè ſibi hic conſtet Iaſſ. nu. 8. qui bis quatuor ſolutiones refert ad hanc diffi cultatem.

6 Collige deinde ex gl. in verſ. item quod dicit. verba illa, ſi aduerſarius hoc maluerit, poſſe referri ad reum, à quo pœna modò petitur, qui in cauſa principali fuit actor, et ſecundum hoc videtur, ꝙ cùm hic ſit reus, eius ſit electio, an pœnam velit ſoluere, vel data reſtituere. l. plærumque. in fine. ff. de iure dot. Sed in. l. cùm proponas. docuimus regulam illam eſſe veram in alternatiua ſummarum, non in alternatiua remediorum. Prætereà hanc expoſitioné reprobat Bar. nu. 5. ex eo, quoniã hæc verba non poſſunt referri ad actorem: quoniã ſi queſtio hæc fuit propoſita coram Imperatore, poſtquàm ille contrauenit tranſactioni, non poſſet actor moram purgare, quia cùm ex maleficio teneatur, non poteſt moram purgare. l. qui ea mente. ff. de fur. l. penult. ff. vi bon. rap.

7 Ex quo tu collige, quòd etiam ſi reus poſsit moram purgare in tranſactione. l. ſi maior. ſupr. eod. actori tamen non licere moram purgare ad euadendum pœnã. & idem ſequuntur *Angel. nu. 7. Salice. col. 2.* addit Alexan. *ex* [illegible]g *nu. 5.* opinionem Bart. eſſe communem. & eam tenet Alciatus numero. 19. Sed quod in actore quoque ſicut in reo admittatur purgatio moræ, probat text. optimus in. l. ſi in lége. §. colonus. ff. locat. vbi locator moram purgat, quam ille contraxerat ex maleficio, impediebat enim colonum vti frui colonia, quam ab eo conduxerat. Et hanc opinionem contra Bart. tenet Fulgoſ. & eum referens Alexand. numero. 5. qui affirmat hanc eſſe æquiorem opinionem. Paulus de Caſtro num. 10. dicens æquiorem eſſe ſententiam hanc Curtius Senior num. 20. communem eſſe teſtatur Iaſ. nu. 9. Et poſſe moram etiam ex maleficio contractã purgare actorem, ſi ille habeat tractum ſucceſſiuum, tenet Bar. in. l. ſi inſulam. nu. 21. ff. de ver. obligat. vbi eum ſequuntur Imola. Cuman. & Alexan. nu. 39. Iaſſ. nu. 36. Ripa nu. 95. ſed hic tractum ſucceſsiuum habet mora, nam etiam ſi modò agat actor contra tranſactionem pœnalem, poteſt eum pœnitere. Neque huic ſententiæ obſtat. l. qui ea mente. quoniam agit illa in pœna legali, nos in conuentionali. Iuuat & hanc opinionem text. in. l. quamuis. ff. de in ius vocãd. Et quòd admittatur in actore etiã purgatio moræ, ſi ius aduerſarij non ſit factũ deteriùs, probat text. in. l. &. ſi poſt tres. ff. ſi quis

Digitized by Google

ſi quis caut. Eſt itaque intelligenda hæc lex in actore tranſactioni contrauenienti, ac in petitione perſeuerante, quouſque exceptione tranſactionis à iudice ipſo fuit repulſus. Secundo modo reſpondet gloſſ. quòd lex hæc loquitur in actore qui fuit reus in cauſa principali, in cuius electione eſt vtrum petere velit. & hunc intellectum ſequuntur frequentiores, & eſſe communem affirmat Curtius Senior nu. 22.

8 Addit gloſſ. ex ſententia Azonis poſſe hunc, cui ſeruata trāſactio minimè eſt, hæc omnia petere, quòd data ſibi reſtituantur, quòd pœna commiſſa per contrauentionem ſibi applicetur, quòd actor ab agēdo exceptione tranſactionis repellatur. & hūc etiā intellectum Azonis ſequitur Bar. in vniuerſo diſcurſo ſuorum in hanc l. cōmentariorū. & eū ſequitur Albe. nu. 1. qui nu. 7. inquit, tenerē ſe hūc intellectū tāquam veriſsimū, & eū ex antiquioribus ſequūtur Odofred. Butr. Franciſ. Tigrinus, & plures alij quos hic allegat Alexand. num. 6. qui nume. 1. affirmarat hunc intellectum eſſe magis commonem eum ſequutus. communem eſſe teſtantur Aretinus numer. 2. Iaſſ. col. 2. Curtius ante numerum primū. Alciatus libr. 5. paradox. c. 12. & hoc caſu oportet accipere illa verba, aut pro, &, vt disiuncta in coniunctam conuertatur, & horum rationes ſunt illæ potiſsimæ. Prima, odium actoris rumpentis tranſactionem tanta ſolennitate vallatam, acceptilatione, atque Aquiliana ſtipulatione, exhorrent enim leges fidem frangentes. l. 1. in princip. ff. de pact. maximè autem eos, qui ita ſolennia conuenta diſſoluunt. l. ſi quis maior. infra eod. Secunda, quoniam ipſo iure hic fuit ſublata actio quæ potuit actori competere, idque propter acceptilationem. Tertia ratio eſt, quoniam iudex proſpiciens actorem hunc agere, atque experiri velle ſine actione, ex officij ſui munere eſt eum repulſurus, vt paulò inferiùs notabimus. Vulgarus autem antiquus gloſſematarius exiſtimauit, non omnia hæc copulatiuè exigi, ſed alternatiuè duntaxat, qui intellectus antiquorum propè omniū fuit, & eum ſequuntur in præſenti Petrus & Cynus. & Ioannes Faber inquit veriorem eum eſſe ſecundum doctores. & veriorem quoque eſſe affirmat Riminaldus in fine. Sed prior Azonis intellectus tenendus eſt.

9 Circa quem dubitat gl. magna in verſ. quomodo hoc. quo pacto poſsit contingere, quòd hic actor iterū agat, cùm actionem acceptilatione amiſerit, & ſine actione in iudicio ſtare minimè poſsit. l. ſi pupilli. §. videamus. ff de neg. geſt. Huic difficultati reſpondet gl. ideo hic actorem admiſſum, quoniam reus paſſus ſit ſe conueniri. Et hunc intellectum approbant Bar. & antiquiores, teſte Iaſſone nu. 10. Et ponit gloſ. in hoc tres rationes, quas in ſuperioribus ipſe enumeraui.

10 Ex qua in verſi. tertia. tu collige, quòd poteſt iudex ex officio ſuo repellere agentē in iudicio ſine actione, parte etiā nil petente. & ad hoc gl. hanc notauit Bar. & omnes præſentes ſcriptores. ex quibus Paulus nu. 7. Alex. nu. 7. affirmant ſemper eam in hoc pro notabili allegari Cur. nu. 30. dicēs gl. hanc reputari ſolennem ab omnibus. & eſt ſimilis in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. in gl. in factis pactum. ff. de pact. quam ibi ſequuntur Bart. nu. 20. Iaſſ. nu 45. Oroſc. nu. 55. alia in l. Offilius. in gl. ſuum. ff. de legat. 3. & hanc gl. ſequūtur pręter alios Imola in l. 4. §. hoc autem iudicium. col. 2. ff. de damni. infect. Ripa ibi nu. 51. Felin. dicens eam eſſe ſingularem in c. exceptionem. col. 2. de exceptio. & multi quos congerit Tyraquellus in. l. ſi vnquam. in gl. reuertatur. nu. 281. de reuocan. donat. Segura in l. ſi ex legati cauſa nu. 83. ff. de ver. obligat. vbi doctor Perez diligenter more ſuo allegat plures authores gloſſ. huius ſententiam ſequutos. teſtantur hanc gl. opinionem eſſe cōmuniter approbatā, eam ſequuti Ripa in l. 1. § ſublata. nu. 12. ff. ad Trebel. Franciſ. Balbus de pręſcrip. 1. part. q. 8. nu. 2. Bellon. lib. 2. ſupputat. c. 10. nu. 2. Marāt. de ordin. iudi. 4. part. diuiſione 20. nu. 15. quæ

probari videtur l. regia. 5. tit. 7. lib. 1. fori.

11 Exemplum huius rei in eo proponi poſſet, qui agit actione reali ad rem præſcriptã, nam ſi iudex cognoſcat ex actis rem eſſe legitimè præſcriptam, agentem repellet à iudicio, etiam altera parte nil opponente. Panor. in. c. ad aures. nu. 4. Felin. ibi nu. 9. de præſcript. Balbus. vbi eum paulò ante allegaui. Beroius in rub. nu. 3. & iterum nu. 24. de præſcript. idemque vno verbo Lancellotus Decius hic obſeruauit. fi. col. quin hoc allegat tex. in. l. ſi eũ. in prin. ff. ſi quis cautionem. etſi contrarium fuiſſe iudicatũm referat Caſſaneus in conſuet. Burgund. in rub. 14. §. 8. gl. 2. nu. 4. Angelus tamen de Peruſio in præſ. nu. 7. hoc intelligit, modò ad hanc repulſionem à limine iudicij altera pars iudicis officium implorauerit, nã cùm hoc reſpiciat priuatam vtilitatem, nõ eſt quòd iudex impartiatur officium ſuum non requiſitus l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infect. & in hoc allegat Angel. text. cum gl. in. l. fi. ff. de peti. hæredit. vbi iudex non ſupplet pro patre contra filium agentem ſine actione, niſi à patre interpellatus. Sed videtur mihi dicere Angel. contra mẽtem huius gloſſæ, & eũ rectè arguit Alex. nu. 7. reſpondens. l. fi. de peti. hæredit. quòd ibi actio filio competebat contra patrem, licèt exceptione impenſarum in honorem filij ipſius factarum elidi poſſit. Neque obſtat his tex. in. §. hoc autem iudicium. quoniam hoc priuatim hic admittitur propter reſtitutionem iudicij, quod Alexander hic poſt Imolam rectè notauit, nam & propter honorem tribunalis, vltrò etiam prohibitos ad iudicium ire, repellet. l. quos prohibet. ff. de poſtuland.

12 Poterit etiam procuratorem agentem ſine mandato, etiam non requiſitus repellere. ita enim voluit gloſſ. ſingul. in. c. 1. §. ſed ſi pars. verb. abſentia in fine. de electio. lib. 6. quam ibi ſequuntur Ancharra. & Francus nu. 4. dicens quòd eam gloſſ. ſequuntur doctores. Dominicus nu. 6. Lancellot. Decius in præſ. col. penult. Bal. in l. licet. col. fi. verſ. ſed hic quæritur. de procur. Paulus ibi nu. 6. Iacobi. nu. 9. dicens gloſſ. illam eſſe communiter approbatam, & allegat alios, qui eam ſequuntur. Ripa allegãs multos gl. illius opinionem probantes in. l. 4. §. hoc autem. nu. 48. de dam. infect. & tenuit etiam hanc opinionem ante gl. illam Innocent. ibi. Barba. in. c. cauſam quæ vertitur. de iudici. col. 2. & ibi videtur text. pro hac opinione, quo probatur poſſe iudicem partes cogere, vt eas ſolennitates adhibeant, quibus omiſſis, iudicium eſſet futurum nullum. & idem videtur probare text. in. c. 1. de procurat. & in. c. Eccleſia ſanctæ Mariæ. 1. vt lit. pend. vbi eum notat Imola. ſed iudicium cœptum cum procuratore carente mandato, eſt ipſo iure nullum. l. licet. de procurat. C̃. Et eſt pro *hac opinione text.* pulcher in. l. *filiusfamilias.* §. *veterani.* ff. de procurat. *vbi impõnè* iudex ex officio ſuo repellit à iudicio militem aliena negocia procurantem, quoniam iure is procurator eſſe non poſſit. l. militem. l. qui ſtipendia. de procur. C̃. optima lex regia. 61. titul. 5. p. 3. Sunt tamen plures, quibus opinio illius gl. diſpliceat, exiſtimantibus non poſſe iudicẽ niſi eius munus in hoc pars interpellauerit, procuratorem agentẽ repellere. & hanc opinionem viſus eſt ſentire Bart. in. l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infect. vbi eam ſequitur Imola nu. 9. reprobans gl. in d. c. 1. licèt dicat eam eſſe ſingularem idẽ Imola in. c. cùm anxiù te peritus. nu. 25. de ſi. de legat. & teſtamẽ eſſe contra gl. illam communem opinionem, eam ſequutus Felin. in illo. c. cauſam quæ. col. 2. ante finẽ. Nec text. in. c. cauſam quæ. gl. opinionẽ probat, quoniã ibi ſi illis fratribus permitteretur iudicium ingredi ſine authoritate & aſſenſu ſui epiſcopi, iudicium eſſet futurum nullum, ne igitur ſit illud illuſorium, contra l. ſi prætor. ff. de iudi. iudex ex officio ſuo repellit agentes ſine illa ſolennitate, ſed iudicium factum cũ procuratore carente mandato, nõ eſt ipſo iure illuſorium, quoniam ſententia lata poteſt exequi contra ipſum procuratorem. l. Plautius. ff. de procura. l. a debito. euict. pigno. non deb. l. indebitum.

ff. rem

ff.rérat. hab. Ex quo illud infertur opinioni gl. locum ſupereſſe in caſibus, in quibus ſententia lata non poteſt executioni mandari contra ipſum procuratorem, qui notantur per Bar. & alios in l. licet. j. de procurat. Sed neque gl. opinioni ſuffragatur tex. in illo §. veterani. quoniam iudex ibi repellit militem propter publicam vtilitatem, ne ille fori negocijs impeditus, armorũ vſum dediſcat. l. milites. j. locat. l. fi. in prin. de iur. deliber.

13 Quare cùm & in rerum ſpiritualium adminiſtratione publica vtilitas eluceat. l. 1. §. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iur. atque in his plurimum iudicis officium exuberet. c. cũ vobis. de electio. in his poterit iudex agentem ſine mandato vltrò repellere. c. innotuit. de elect. & in hoc caſu gl. illam nonnulli intellexere, ſed illa in omnibus caſibus loquitur generaliter, & vera quidem eſt, & vſu apud nos approbata. Ad cognoſcendam ſanè teſtis conditionem iudex etiam non requiſitus officium ſuum rectè impartietur, quod gloſſ. ſingularis obſeruauit in l. 1. §. ſi præſes. in gl. de nominibus. ff. de magiſt. conuenie. quam dicit eſſe notabilem eam ſequutus Roman. in rub. ff. de arbit. nu. 27. quoniam cùm fidem teſtium in iudicis arbitriũ leges repoſuerint. l. 3. §. 1. ff. de teſti. quo arbitrium hoc rectè iudex moderetur, poterit teſtis conditionem exquirere. Poterit præterea iudex ex ratione huius gloſſ. agentem in iudicio, vt declaret quo nomine ille agat. ita enim voluit eleganter Innocentius in c. cùm olim. nu. 1. de teſtib.

14 Sed illud quęſierim, an cùm hoc iudici liceat, vt poſsit etiam ex officio ſuo repellere agẽtem ſine actione, ita iudex hoc ſemper facere debeat, vt ſi ſecus fecerit, obnoxius ſuperſit parti in ſyndicatu? Et Paulus de Caſtro in præſ. nu. 7. dicens hoc per doctores non fuiſſe tactum in eam ſentẽtiam inclinat, vt minimè iudex ad hoc teneatur, licèt id quidem facere poſsit, arg. tex. vulg. in l. non quicquid. ff. de iudici. l. 1. quo. & quando iud. & Paulo quoq; Curtius ſubſcribit in his quę adiecit ad ipſum Paulum. & idem videtur placuiſſe Alexand. nu. 7. & communem eſſe hanc Pauli opinionẽ affirmat eam ſequutus Niconitius alleg. 33. nu. 43. tametſi Iaſſ. nu. 19. contrarium videatur, ſequutuſq; idẽ inquit Bar. ſentire.

15 Sed ſi iudex ad iudicium eum admittat, qui nulla actione acceſsit ad iudicium, & ſententiã protulerit, an illa ſit nulla ipſo iure videamus. Et videtur ſententiam hanc ipſo iure conſiſtere, quoniam ſolùm videtur lata cõtra ius litigatoris. l. 1. §. item cùm contra. ff. quæ ſent. ſine app. reſ. l. 2. j. quãdo prouo. non eſt neceſ. c. cùm inter. de re iudic. & hanc opinionem tenet Alexa. in l. ſi Titius. nu. 3. ff. de ver. oblig. Antonius Capit. deciſ. 1. num. 16. quæ probari videtur ex tex. eleganti in l. cum putarẽ. ff. fam. erciſ. Sed melius id videtur probare tex. optimus in l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ff. de inoff. teſt. vbi is qui nullo iure ad querelã admitti potuit, egit tamen nullam actionem habens querelã inofficioſi teſtamenti in qua obtinuit, cùm nemo eum repulerit, & ex ea hæreditas delata fuit legitimis hæredibus, valuit igitur ſententia.

16 Eſt ſanè caſus ille indifficilis, vt ſpiritu rationis eum carere dixerit Bald. in l. fi. nu. 13. de fideicommiſſ. libert. & eum text. veluti ſingularem notarunt Roman. ſing. 253. Corletus verb. ſententia. Et cùm nemo ad huc iudicio meo, verum legis illius intellẽctum aperuerit, exiſtimo ipſe tolerabilem eſſe intellectum Bal. in illa l. fi. vt opinemur eum qui egit querela inofficioſi teſtamenti in ſpecie illius. l. egiſſe tanquam ſi querelam haberet. Fuit enim ille fortè frater defuncti vterinus, qui egit inſtituta turpi perſona, cùm tamen reuerà in hac ſpecie, querela ex iuris regulis illi minimè cõpeteret. l. fratris. infra de inoff. teſt. cum ſimil. cùm itaque à principio non conſtaret de ineptitudine libelli, ſententia lata fuit, qua ruptũ teſtamentum fuit. & hunc intellectum ſequuntur ad tex. illum idem Bal. in l. fratris. de inoff. teſta. idem Bal. in l. certa ratione. nu. 6. quando prouoc. nõ eſt neceſ. Barbat. in c. examinata. nu. 16. de iudic. Zaſius in

l. ſæpè. nu. 91. ff. de re iudicat. Sed lata ſententia contra teſtamentum ibi, quo pacto prodeſſe potuit illis, qui iudicio illi non interfuerunt. Sicuti enim ſententia ibi pro teſtamento lata, illis minimè noceret, ita nec contra teſtamentum lata illis eſſet profutura. Et cùm grauiſſima hæc etiam difficultas viſa ſemper fuerit, hactenus placuit frequentioribus is intellectus, quòd quandò aliquis non petit quicquã à iudice ſibi dari, ſed vt iudex aliquid faciat vel declaret, ſententia pro hoc lata omnibus, quos cauſa illa contingit, erit profutura. ita enim text. illum interpretatur Innocent. in. c. in noſtra. nu. 8. de procur. idem Innocent. in c. ſuper his. nu. 2. de accuſat. & hunc intellectum probauit Bart. in proprio loco, qui Innocent. non eſt oblitus. Angel. ibi nu. 2. Paul. de Caſtro nu. 3. communem eſſe teſtatur Curtius ibi nu. 2. dicens difficile poſſe ſuſtineri illam deciſionẽ iuriſconſulti. Bal. in. l. 2. 8. oppoſ. quib. res iud. non. Alexand. in illa. l. ſæpe. nu. 31. & teſtatur hunc eſſe cõmunem intellectũ Ioannes Oroſcius eum ſequutus in. l. ſi vnus. §. ante omnia. nu. 5. ff. de pact. & videntur quidem Innocentius ac cæteri, quos paulò antè allegaui, intelligere eum tex. non ſolùm in ſententia quere læ, ſed generaliter in omnibus ſententijs reciſorijs. & ita etiam eum text. intellexit Albericus in. l. ingenuum. num. 6. ff. de ſtatu homin.

17 Sed licèt text. in illo. §. ſi quis ex his. admittat propter iudicij authoritatem teſtamentum rumpi per eum, qui ſine actione egit in iudicio, minimè procederet in bonorum poſſeſsione contra tabulas. ex tex. eleganti in. l. filium. verſ. ſi quis contra. ff. de legat. præſtand. vbi eum tex. notat Bar. ad tex. in. §. ſi quis ex his, & idem quoque voluit Bal. in illa. l. ſi. de fideicom. libert. Alexand. in illa. l. ſæpè allegans alios. Iaſſ. in ru. vnde liber. col. 2. mirabile mq; eſſe hanc declarationem ad tex. in. §. ſi quis ex his. exiſtimat Roman. in. l. ſi Titius. nu. 10. ff. de ver. oblig. qui eam minimè probat, qui tamen ei conſenſerat in illo. §. ſi quis ex his. verſi. nota ex eo. Sed iudicio meo vera eſt, & communis, quoniam edictum bonorũ poſſeſsionis contra tabulas nemo alteri cõmunicat, niſi is verè id habeat ex perſona ſua. l. ſi poſt mortem. verſ. exhęredati. ff. de bonor. poſſ. contra tabul.

18 Sed neque procederet tex. in. §. ſi quis ex his. in ſententia falſitatis lata contra teſtamentum. quod eleganter Bald. notauit ex ſententia Iacobi Butricarij in. l. ſi. col. ſi. ver. quæro ergo. de peti. hære. j.

19 Repellit præterea iudex ex officij ſui munere quemcũq;, qui in iudicio calumniatur. gl. notabilis in. l. qui cùm maior. §. ſi patris. verb. vel calũnioſam. ff. de boni. libert. Bal. in. l. 1. num. 11. quo. & quando iudex. & addit his plura Ripa in illo. §. *hoc autem iudicium*. nu. 52. & præter eum dicunt gl. illam eſſe ſingularem Imola in. l. penult. §. ad crimen. num. 21. ff. de pub. iud. Iaſſ. in. l. 1. nu. 4. ff. de off. aſſeſ. Purpur. ibi nu. 115.

20 Limitari tamen oportet gl. hanc, vt non habeat locum, ſi nata quidem actio ſit, licèt eius dies nondum ceſſerit, putà in eo cui aliquid ad diem certum promiſſum eſt. licèt enim malè agat, quoniam ante diem agit. l. 1. in fine. ff. quando dies vſusfruct. legat. cedat, ſi pars non opponat, non licebit iudici agentem vltrò repellere. §. appellantur. verſi. temporales. de excepſ. inſtit. & ita tenuit eleganter Bart. in. l. eũ qui ita. §. qui ita. nu. 5. ff. de ver. obligat. vbi eius opinionem affirmant eſſe veriorem, eam ſequuti Alexan. nu. 12. Iaſſ. nu 15. atque hi duo ita nominatim dicũt eſſe limitandam opinionem gloſſ. noſtræ. Et tameſi ſententiæ Bar. aduerſentur Cumanus. item Angelus in. l. vnica. de condict. ex. l. idem Angel. in. l. exceptionem. nu. 2. de probat. j. idem Angelus in. l. quod ſi in diem. in princ. nu. 2. ff. de peti. hære. Fulgoſ. nu. 20. Roman. nu. 25. Areti. num. 16. in. l. lecta. ff. ſi cer. pet. firmat tamen eandem ſententiam Bart. in. l. ita ſtipulatus. nu. 40. ff. de ver. oblig. vbi eandem opinionem ſequuntur Areti. nu. 16. Ripa nu. 86. idem Bart. in. l. lecta. nu. 21. ff. ſi cert. pet. vbi Iaſſ. nu. 22. teſtatur communem

munem eſſe Bart. opinio. eam ſequutus cō
munem eſſe affirmat Purpuratus nu.75. ſe
quuntur hanc Bart. doctrinam permulti,
& eos referens Antonius Gomecius lib. 2.
variar. reſolut. c.11. num.25. Condemnabit
itaque in hac ſpecie iudex reuera nil exci-
pientem, vt tempore aduenientе actori pe-
tita perſoluat.

21 Ineptum quoque libellum iudex etiam
non interpellatus longè repellet, imò den-
tibus quoque eum lacerabit: ita enim vo-
luit gl. in l.1. in gl. libellis. de off. aſſe. ff. quā
ibi notat in hoc Bar. nu.2. Alber. nu.1. An-
gel. nu.1. Iaſſ. nu.4. Oroſc nu.4. Purpur. nu.
110. & ſenſit idem gl. fi. in l. fi. j. vt nemo pri
uat. quam ibi ſequitur Bart.3. notab. Bal. in
vltimo nota. gl. in l.1 in gl. nec temere. ff. ſi
menſ. fal. mod. dixe. & idem quoque vo-
luit gl. in c. ſacerdotibus. verb. incendit. 11.
q.1. Innocentius in c.1. de offi. vicar. Bar. in
l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. num.20. ff. de
pact. & multi alij paſsim. Item ſi libellus ſit
conceptus contra conſuetudinem iudicij.
gl in l. de quibus. verb. inueterata. & in l.
diuturna. ff. de legi. pro quibus eſt text. in l.
fi. j. de iniur.

22 In eadem gloſ. ibi, alij vt Albertus. Hæc
opinio relata in gloſſa, quòd hic actio ſuſ-
citatur in odium repetentis pecuniam da-
tam, ac pœnam, ac proinde volentis rum-
pere trāſactionem, eſt communiter repro-
bata ſecundum Alexand. nu.9. quoniam
hic legitimè vtrumque petit, cùm id faciat
legis authoritate, neque vult hic reſcinde-
re tranſactionem, ſed potiùs ſeruari eam.

23 In glo. ibi tertij dicunt. Hęc etiam com
muniter reprehenditur teſte Alexand. nu.
10. quoniam hic non poſsit ſuſcitari actio
ſemel extincta l. qui res. §. aream. ff. de ſolu.
Neque obſtant. l.1. & 2. ſi aduer. tranſact.
quoniam ibi actio ſuſcitatur facto atque
miniſterio prætoris minorē aduerſus tranſ
actionem reſtituentis, quare omnia opor-
tuit in priſtinum ſtatum reponi. l. quòd ſi
minor. §. reſtitutio. ff. de minor.

In gloſ. ibi quarti dicunt. Hāc etiam cō
muniter reprehendi, idem Alexan. author
eſt, quoniam videatur text. hic ſupponere,
quòd agatur hic per actorem antequam
reus condictione ſine cauſa poſsit ſe repo
nere in priſtinā obligationem, in eadem gl.
ibi alij dicunt de facto agi. Hanc intelligen
tiam ſequuntur Petrus Cynus atque Fulg.
& eſſe ſatis tolerabilem affirmat Paulus de
Caſtro nu.6. namque interdum quis de fa-
cto agit. l. nuda. de contrah. & commit. ſti-
pulat. l. ſi Titius. ff. de verb. oblig. quæ duo
iura. gloſ. hîc allegauit, ſed nil ad rē, quoniā
ibi, & ſi agebatur de facto, ſperabatur tamē
ex ipſa litis conteſtatione actionem orien-
dam fuiſſe. melior text. eſt in l. Iulianus. §. fi.
verſ. quantum. ff. ad exhiben. quem hic Pe
trus primus omniū allegauit. Sed illi. l. Bar.
reſpondet nu.8. volēte reo, egiſſe ſine actio
ne actorem ibi, vel ibi agere actorem ſine
actione, quoniam eam amiſit propter mo
ram rei in exhibenda repetita, qui intelle-
ctus Saliceti in præf. eſt. quem & Alex. Sa-
liceti immemor refert. & veriorem eſſe af-
firmat Iaſſ. nu.19. Sed quancunque tu ſen-
tentiam teneas, vera eſt opinio Azonis,
quòd actor hic repellatur ab agendo non
propoſita aliqua exceptione, ſed ab ipſo
iudice, quoniam ageret ille ſine actione.

24 Sed contra tex. hunc, imò quòd actum
de facto non faciat pœnam committi, al-
lego text. in l. ea quidem. ſi mancip. ita fue.
alien. Gl. mouet hanc difficultatem, & re-
ctiùs eam ſoluit Bart. in fine dicens, quòd
cum dubitatur, an fuerit actum inter par
tes, vt neque ex facto ageretur, & agitur cū
incommodo aduerſarij, tunc pœna com-
mittitur vt hic: aut agitur ſine incommo
do, & non committitur, vt in. l. contraria.
quòd ſi ſtipulatio ſit iuris, nō niſi qui agit
de iure eam committit. l. ſtipulatio iſta. §.
quæſitum. ff. de ver. obliga. quam hic allē
gat in fine.

25 Quærit deinde Bartol. nu.13. quæ reme
dia habeat reus contra actorem contraue
nientem tranſactioni. Et ex varijs legibus
pulchra remedia Bartol. profert. Ex quo tu
ſubinde notabis, quòd adiecta in trāſactio
ne clauſula, rato manente pacto, licet agēti

contra

contra tranſactioné obſtet ipſa tranſactionis exceptio, vt ſtare illi compellatur, item pœna promiſſa ab eo exigi poſsit: datá tamen non repetuntur, quoniam datorum repetitio, tranſactionem ipſam diſſoluit. At verò clauſula, rato manente pacto, eò tendit, vt tranſactionem confirmet. Hanc Bart doctrinam. & Iaſſ. in pręſen. probauit nu. 21. & eam in cauſa ingẽtis pecuniæ aduocatus quidam rectè allegabat, Sed ego & falſam eſſe apud eum aduocatum pluribus contendi, nec oportere iuxta eam pronuntiari. Mouet me, quòd generaliter videam doctores propè omnes hãc cauſam tractantes, paria eſſe exiſtimare, quòd iuramentum acceſſerit tranſactioni, vel quòd addita illi ſit clauſula, rato manente pacto. Sed in tranſactione iurata nemo dubitat, data quoque actori repeti. l. ſi quis maior. quam ſtatim interpretabimur, ergo idem in clauſula, rato manente pacto, dicendũ eſt. Prætereà etiam, ſi data repetãtur, actor cogetur ſtare tranſactioni, ergo non rumpit clauſula hęc datorum repetitione tranſactionem, ſed maiori pœna eam cõſeruat, Exiſtimo ergo Bar. opinionem falſam eſſe.

Summa rerum, L. Si quis maior.

1 *Declaratur tex. in l. 2. de reb. credit. & iureiur.*

2 *Parcitur vouẽti calore iracũdiæ, ſi votũ nõſeruet*

3 *Text. hic an in minore iurante locum habeat.*

4 *Materia iuramenti eſt fauorabilis, & extendẽda.*

5 *Et quid ſit dicendum in minore, qui veniam ætatis impetrauit.*

6 *Legitimã ætatẽ nõ habet, qui veniam impetrauit.*

7 *Vniuerſitas, Reſpublica, vel Collegium, an ligentur hac. l.*

8 *Et quid in fœmina iurante dicendum ſit.*

9 *Et in ruſtico.*

10 *Ruſticitas excuſatur ab vſuræ præſumptione.*

11 *Declaratur tex. in l. amplius nõ peti. ff. rẽ ra. ha.*

12 *Declaratur text. in l. qui cũm natu maior. §. accuſaſſe. ff. de bon. libert.*

13 *Ex ſola iudicis interpellatione, an committatur in pœnas huius l.*

14 *Prima iudicis interpellatio, an ſit actus extraiudicialis.*

15 *Declaratur text. in. l. libertus. ff. de in ius vocan.*

16 *Sola ſupplicatio an ſat ſit, vt in pœnas huius. l. committatur.*

17 *Periurus an ſit infamis, & declaratur text. in l. Lucius. ff. de his qui not. infam.*

18 *Scholaſticus qui iurauit parere rectori, ſi contrafaciat, an ſit infamis.*

19 *Qui rem præteritam falſo iuramẽto affirmauit, an ſit infamis.*

20 *Iuramentũ in teſte, an Iureconſulti cognouerint.*

21 *Pœnæ huius. l. an ipſo iure committantur.*

22 *Accedente iuramento obligationi, impeditur moræ purgatio.*

23 *Et an id generaliter verũ ſit extra ſpeciẽ hu*[9]*. l.*

24 *Sed id in duabus duntaxat pœnis huius. l. eſſe accipiendum.*

25 *Iure Canonico, an admittatur purgatio iuratæ obligationis.*

26 *Iure Canonico non committitur pœna in ſolidũ, ſed pro parte.*

27 *Si minor iurẽt tranſactionem, & maior factus illi contraueniat, an committat in hanc. l.*

28 *L. hanc, ſolùm eſſe accipiendam in tranſactione ſponte facta.*

29 *Et an id ſit accipiendum in ſtatuto compellente compromittere, ſed non iurare.*

30 *Si partes non iurent compromiſſum, etiam ſi adſit cõſuetudo iurandi, non cõmittitur in hãc. l.*

31 *Et neceſſe eſt, vt per Deum, vel per Principem, tranſactio iuretur.*

32 *Sed quid, ſi ſub alia forma iuratum ſit.*

33 *Pœna periurij comprehendit violatorem fidei præſtitæ.*

34 *Et quid ſi trãſactionis obſeruatio affirmetur illa iuramẽti forma, A fe de cauallero, ò de hidalgo*

35 *In dubio autem fidem Chriſti, non humanam videtur quis interponere.*

36 *Et quid ſi homagio Hiſpaniæ trãſactio firmata ſit*

37 *Et quid, ſi in veritate quis promittat obſeruare tranſactionem.*

38 *Et quid, ſi per Principis ſalutem.*

39 *Et quid, ſi per ſanctorum aliquem iuratum ſit.*

40 *Vel per ſancta Dei Euangelia.*

41 *Dolũ interuenire oportet, vt in hãc. l. cõmittatur*

42 *Quælibet cauſa, etiam iniuſta, excuſat à dolo.*

43 *Qui iudice authore contractum non ſeruat, in hanc. l. non committit.*

44 *Habet locum text. hic non ſolùm in tranſactione, ſed in quocumque contractu.*

45 *Emphiteota Eccleſiæ qui iurauit ſoluere penſionẽ, expellitur ſi nõ ſoluat biẽnio nõ expectato.*

46 *Iudex malè ſe gerens in officio, incidit in pœnas hac. l. ſtatutas.*

47 *Venditor non tenetur ad euictionem, ſi emptor pretium iuratum non annumerauit.*

48 *Ad compromiſſum quoque. l. hanc pertinere.*

49 *Item habet locũ hac. l. tam in reo, quàm in actore.*

50 *Et an habeat locũ tex. hic, in hærede tranſigẽtis.*

51 *Hæres iurantis nõ eſt periurus, ſi fidẽ nõ ſeruet.*

52 *Etiã ſi tranſigẽs hæredes quoq; ſuos obligauerit*

53 Hæ

53 *Habet autem locum hæc lex, etiam in fauorem heredis eius, cui iuramentum præſtitum fuit.*
54 *Et an habeat locum tex. hic in ſingulari ſucceſſore.*
55 *Et quid ſi quis facultatem impetret à papa, vt poßit contrauenire tranſactioni.*
56 *Et an in foro, quod conſcientiæ appellant, procedat tex. hic.*
57 *Pœna legalis an debeatur in conſcientia.*
58 *Hæreticus an ante condemnationem poßit bona retinere.*
59 *Pœnam conuentionalem an non exactus quis ſoluere teneatur.*
60 *Et quid in ſpecie huius l. dicendum ſit.*
61 *L. hanc. ex partium conuentione ceſſare.*
62 *Vel etiam ſi qui petit pœnarum commißionem ipſe partes ſuas non impleuerit.*
63 *Et oportere liquidißimè conſtare eũ impleuiſſe.*
64 *Vel niſi contrauentio probata ſit.*
65 *Ad exigẽdas pœnas legales oportere adeſſe probationes liquidißimas.*
66 *Recipiens aliquid à violatore iuratæ tranſactionis, videtur beneficio huius l. renuntiare.*
67 *Quod eleganti exemplo confirmatur.*
68 *Dominus emphitheoſis aliquid recipiens ab emphitheota videtur commiſſo renuntiare.*
69 *Iuramentum habet paratam executionem.*
70 *Item depoſitum.*
71 *Facta confeßione an ſit opus ſententia.*
72 *Ex iuramẽto ſine ſtipulatione an actio oriatur.*
73 *Declaratur tex. in auth. ſacramenta puberum. ſi aduer. vendit.*
74 *Iure canonico an ex iuramento actio oriatur.*
75 *Et an iure noſtro.*
76 *Periurus an generaliter à iudicij limine repellatur.*

¶ L. Si quis maior.

Bart. in præſenti adfirmat ſingularem eſſe l. hanc. Sed et cæteri ſcribentes maximè eã cõmendarunt, quæ cũ pluribus conſtet particulis, non diuiditur communiter. Ex qua tu collige ſummatim, quòd contraueniens tranſactioni iuratę per Deũ vel per Principẽ infamia notatur, accepta reſtituit, pœnam ſoluit, actione remanet priuatus. Addit optima l. Hiſpaniæ, hunc amiſsione quoque bonorum omniũ multari, qui iuramentum cuicunque contractui adiectũ violauerit. Quę omnia in honorem atque reuerentiam iuramenti ſunt hac l. introducta, cuius Chriſti omnes ſtudioſos oportet eſſe obſeruantiſsimos, nam & exterę quoque gentes maximi iuramenti religionem fecerũt. Nam & Cic. inquit, lib. 3. officio. ad finem. Iuramentum eſt affirmatio religioſa, quod ſeruãdũ eſt, quaſi Deo teſte promiſeris, nec maius vinculum ad aſtringendum fidem iureiurando maiores, nec arctius eſſe voluerunt. Ex Plutarcho quoque didici in problematibus, tanta ciues Romanos reuerentia iuramenti religionem coluiſſe, vt nobilibus ſolùm atque ingenuis hominibus id deferrent: ſeruis nanque ac extremæ notæ hominibus iuramenti loco quæſtiones atque tormenta inferebantur, vt ab eis veritas extorqueretur. De iuramenti autem religione, cùm permulti plura notauerint, omnibus tamen & ſanctiùs, & diſertiùs videtur mihi id pertractaſſe dominus Bernardinus Sãdoualius ſcholaſticus Toletanus, vir et iuris vtriuſque atque ſacrarũ literarum cognitione clariſsimus, & omniũ virtutum genere ſpectatiſsimus, in libello pauperum incarceratorum. c. 8.

1 Sed videtur iuramenti violationem ſoli Deo committẽdam eſſe, neq: legibus puniri oportere. l. 2. §. de reb. credit. & iur. vbi iuriſiurandi contempta religio ſolum ... ſufficit peierã- Deum habet vltorem. nam ſufficit. ff. de dol. fi. quid eſt igitur quòd tam ſeuerè hic punitur peierator? Difficultatẽ hãc, quod ipſe ſciam, tangit nemo in præſenti, præter gl. fi. quę eam mouet dũtaxat. Quare Bar. in l. cõtraria. 3. oppoſitione ſoluit hanc difficultatem, dicens, quòd ibi loquitur in iuramento litis deciſorio, hic verò l. agit de iuramento promiſſorio adiecto contractui, atque hic Bart. intellectus Bald. ibi. non diſplicet. col. 1. verſ. octauo. eſtque l. regia probatus. 26. titu. 11. part. 3. Sed minimè hæc ſolutio tollit difficultatem: quoniam ſeuerius puniri debet contempta religio in iudicio, quàm extra iudicium, nam & authoritas iudicantis periurio offenſa videtur. c. 1. de crimi. fal. nam & mendaciũ

dictum extra iudicium ex leuitate mate-
rie veniali ſolùm reatu prendit mentientẽ,
& tamen ſi in iudicio proferatur in mate-
ria etiam leuiſsima, capitale vitium indu-
cit, quoniã contempta iudicantis autho-
ritas videatur. quod Caietanus notauit ad
Thomam. 2. 2. q. 69. art. 2. tametſi id non
placeat Dominico Soto. de iuſti. & iur. lib.
5. quæſt. 6. art. 1. col. 4. verſ. Percontaris hic.
Præterea contra Bart. eſt tex. in. l. ſi duo pa
troni. §. ſi quis iurauerit. 2. ff. de iure. Quare
glo. 1. in illa. l. 2. ſoluit hanc difficultatem,
dicens. l. illam eſſe accipiendam, quando
iuraret quis id, cuius trãſgreſsio proximũ
non læderet, vt ſi iuramento adfirmet car-
nes ſe minimè comeſurum, ſed in præſen-
ti tranſgreſsio iuramenti rem familiarem
proximi offendebat. & hunc intellectum
frequentiores ibi probaſſe mihi videntur.
& eum quoque tenuit glo. in. c. quicunq;.
verb. recipiatur. 6. q. 1. & hunc eſſe cõmunẽ
eius. l. intellectum adfirmant Iaſon in illo
§. ſi quis iurauerit. 2. nu. 2. Auguſt. Beroius
eum ſequutus. quæſt. 134. nu. 9. & teſtatur
[illegible]nc eſſe cõmunem opinionem Caſſan.
[illegible] Burg. rub. 10. §. 12. glo. 5. nu. 22. cõ-
munem [illegible]firmat Nonius de Auendaño.
de exeq. mã[illegible]re. c. 27. nu. 8. Tertius intel
lect[illegible] [illegible]loquatur in iuramento
facto calore iracũ[illegible] [illegible] huius vl-
tio (tanta eſt humanæ cõditionis [illegible]
tas) ſoli Deo committenda eſt. Hũc intel
lectum tradit glo. ſi ibi. ita quoque conci
lians eam legẽ cum. l. ſi duo patroni. §. ſi.
ff. de iureiur. & eum intellectũ probauit
etiam ibi Alber. & alij. & eum quoque ſe-
quuntur Ioan. de Selua. de iureiur. 4. part.
q. 7. nu. 10. Anton. Corſetus in repet. rub.
de iureiur. nu. 65. cui intellectui plurimùm
ſuffragatur tex. in. l. alienã. ᵭ. ad. l. Iul. maie.
2 & tex. in. c. ſicut ex literis. de iureiur. Et vo-
uenti quoque aliquid calore iracũdiæ par
citur, & ſi votum non ſeruet. glo. ſingula.
in. c. dudum. in verb. calore iracundiæ. de
conuer. coniugat. quam ibi ſequũtur An-
tonius. nu. 25. Panor. nu. 8. Vitalis de Cãp.
in tract. clauſ. c. de abſolutione iuramenti.
nu. 5. Marcus Anto. de viri. iur. nu. 145. di-
cens glo. illam eſſe ſingularem. Iaſ. in. l. ſi fi
liam. nu. 4. de inoffi. teſta. ᵭ. dicens gl. illam
reputari ſingularem. addit tamen ille ſimi-
lem in. c. ſunt qui opes. in parte, non iudi-
cio. 17. q. 4. Decius in. l. quicquid calore.
nu. 2. ff. de regu. iur. dicens, eam glo. eſſe no
tabilẽ. Romanus ſingu. 508. dicens ſingu.
eſſe glo. illam. Ludouicus Montaltus. de
reprobatione ſentẽtiæ Pilati. arti. 4. nu. 26.
qui addit. glo. in. c. neque viduas. verb. 17.
q. 1. quę id minime dicit. Fel. in. c. Mathęus.
nu. 2. de ſimo. quibus addenda ſunt quæ
hac in re ſcripſere Syluester. verb. votum.
2. nu. 13. Dominicus de Soto. de iuſt. & iur.
lib. 7. q. 1. art. 2. col. 4. verſ. colligamus ergo.

Quartus intellectus. text. *in illa. l. 2. de re
bus credit.* eſt, vt etiam *ſi ibi dicatur iuriſiu
randi contemptam religionem* ſatis habe
re Deum vltorẽ, non tamen negari, quin
pœnis quoque tẽporalibus iudices id cri
men perſequantur. Qui intellectus tolera
bilis quidem eſt, fuitque epiſcopi Segobiẽ
ſis in. c. 2. de pact. lib. 6. 1. part. §. 7. nu. 2. qui
quintũ ad eam. l. proponit intellectũ, qua-
ſi velit Imperator ibi rationẽ reddere, qua
re periuria pœna grauiſsima, hoc eſt capitis
non coerceantur, quoniam videlicet gra
uiſsima illis immineat diuini numinis vl-
tio. Sunt tamen qui exiſtiment in ſpecie
illius. l. eſſe iudicem periurum punire pœ
na extrao[illegible] voluit Ange.
in auth. ſcenicas non ſolen. in princ. coll.
5. Marcus, Anto. de viri. iur. nu. 123.

3 Sed in minore iurãte tranſactionẽ an ha
beat locũ hæc. l. Et videtur nõ habere, cùm
de maiori agat expreſsim, videtur igitur
minorem excluſiſſe. vulg. l. cum prætor. ff.
de iud. Gl. 1. mouet hanc difficultatem, &
glo. mens non vno modo accipitur à do-
ctoribus. Salic. enim col. 2. arbitratur glo.
in. l. de commiſsione pœnarum. de quibus
agitur in hac. l. determinaſſe. Thomas Pa-
pal. exiſtimat glo. determinare minorem
minimè teneri pœna, de qua agitur in hac
l. Sed reuera, gl. animus hic fuit. vt tex. hic
habeat locũ etiam in minore iurãte tranſ-

actionem.per tex.in auth.ſacramenta pu-
berum.ſi aduer.vendit.vbi eorum iuramẽ
ta,qui minores ſunt,ad vnguem quidem
ſeruantur.& hanc opinionẽ tenuit Petrus
quem Bald.retulit.q.1.& ſecundum eam
conſuluit Marianus Soci.conſi.32.nu.16.
volu.3.Iacobus verò Butricarius hic diſtin
xit,nam ſi minor iuret ſe aduerſus tranſa-
ctionem non eſſe venturum ratione mi-
noris ætatis,nec alia,non poſſe eum con-
trauenire,quòd ſi ratione minoris ætatis
duntaxat iurauerit ſe non contrauenturũ,
nõ committere eum in pœnas huius legis.
Et hanc diſtinctionem videtur etiam ſe-
quutus hic Alberi.nu.4.qui eam refert ex
Ricardo Malumbre.Bart.verò nu.1.indi-
ſtincte profitetur pœnas huius l.in mino-
ribus locum non habere.Et mouetur ille,
quoniam minor iurans,interpretatione
quadam iuris maior eſſe cenſetur:hæc au
tem interpretatio ad hanc cõſtitutionem
nõ pertinet,quę in eo,qui verè maior eſt,
eſt accipienda.argum.tex.in.l.3.§.hæc ver
ba.ff.de nego.geſt.Hanc Bart.opinionem
ſequuntur in præſenti Bald.1.q.Angel nu.
2.Fulgo.nu.2 Salice.& Pau.& qui hos re-
fert Alexand.qui nu.10.in fine.teſtatur
glo.opinionem eſſe cõmuniter approba-
tur.teſtantur eſſe cõmunem eam ſequuti
Iaſ.nu.29.Claudius nu.29.Curtius ſenior
nu.55.& eam tenet Iacob.nu.4.commu-
nem eſſe præterea teſtantur Alciat.nu.9.
Thomas Parpal.nu.5.Curtius Iunior.nu,
3.Cagno.nu.20.& eam neminem allegãs
ſequitur Marcus Mantua.col.1.teſtatur eſ
ſe cõmunem eam ſequutus Decius conſi.
258.nu.1.& eſt opinio hæc cùm veriſsima
tùm receptiſſima.

Pro qua allegat Fulgo.tex.in.l.fi.de his
qui veniã ætat.impetra.vbi ætas cuiuſ-
que ea eſſe intelligitur,quæ naturaliter illi
ineſt,non quæ per legis interpretationem.

4 Sed huic tam receptæ ſententiæ illud vi
detur obſtare,quòd quando agimus de
obſeruantia iuramenti,materia dicitur fa-
uorabilis,ac proinde extendenda.quod
ſatis ſignificat glo.contractibus,in auth.ſa
cramenta puberum.§.ſi aduer.vendit.vbi
glo.text.illum exorbitantem agentem in
cauſa contractuum,ad quaſi contractus
atque contractus etiam improprios pro-
ducit,quare expreſsiùs Bart.ibi.propoſuit
hanc doctrinam.nu.19.Et tametſi Cinus
ibi.13.quæſt.contendat illam diſpoſitio-
nem eſſe odioſam,ac proinde reſtringẽdã,
Bart.doctrinã ſequuntur oẽs ibi.ſecundũ
Iaſ.nu.72.Curtium.nu.47.Ioan.Igneum.
nu.63.Et illam Bart.deciſionem præter or-
dinatio ſibi ſequuntur Anto.de But.in.c.
fi.nu.58.verſ.prædicta confirmat.de con
ſue.Ancha.& Imol.in.c.2.de pact.in.6.Do
minicus in.c.1.nu.9.de tempo.ordinã.lib.
6.Alexã.in.l.qui iuraſſe.in prin.nu.1.verſ.
accedit quia ratio.ff.de iureiur.qui nemi-
nem allegat.teſtatur eſſe communẽ Bart.
doctrinam Nonius de Auendaño.de exe-
quẽ.mand.reg.c.27.nu.13.quoniam Bart.
inquit,licèt diſpoſitio illius text.damnoſa
8 ſit rei familiari ipſorum minorum,cũ aga
tur hic de animę fauore,qui verſatur in iu
ramenti obſeruatione,oportet iam iudica
re diſpoſitionem eſſe fauorabilem,quoniã
animę cauſa cunctis rebus ſit pręferenda.
l.ſancimus.de ſacroſ.eccl.Sed huic difficul
tati reſpõdent Riminal.Aret.Curt.Iunior
& recentiores,eam conſiderationem non
habere locum in diſpoſitionibus legũ pœ
nalibus,qualis hæc eſſe videtur,obſeruabit
igitur minor hic iuramentum quod præ-
ſtitit,ſed in pœnas non cõmittet,quæ hac
l.contrauenienti imponuntur.

5 Hanc communem opinionem limitat
Lancel.Decius in præſenti,vt non proce-
dat in minore,qui veniam ætatis impetra-
uit:hic enim cùm exorata à principe venia
maior reputetur,neque in integrum re-
ſtitui iam poſsit.l.1.l.omnes.de his qui ve-
ni.ætat.impetra.ſi iuret tranſactionẽ & eã
nõ ſeruet,tenebitur pœnis huius legis.Sed
hæc opinio falſa eſſe mihi videtur,cùm im
petrata venia non faciat impetrantem ve-
rè maiorem eſſe,quod in hac ſpecie eſt ne
ceſſarium,ſed quoad negocia ſolùm,& iu
dicia impetranti auferet in integrum reſti

tutionē,imo verò quotieſcūque legitima
ætas in homine requiritur, maior ætas eſt
neceſſaria,quæ vigintiquinque annis perfi
citur,nec ea ſatis eſt,quæ per interpretatio
nem adeſt ex veniç impetratione. l. fi. de
his qui veni.ætat.impetraue. Sed ſi vnquā
matura hæc ætas atque completa eſt ne-
ceſſaria,id eſt in præſenti ſpecie,in qua a-
gitur de re grauiſsima, atque animæ peri-
culo. Sed neque veniç impetratio pro ne-
gocijs omnibus ſupplet maiorem ætatem:
namque poſt veniam quoque impetratā
non licet impetranti impunè alienare res
immobiles ſine decreto. l. eos qui. de his
6 qui veniā ætat. impetra. Præterea cùm le-
gitima ætas ſit neceſſaria ad rempublicā
adminiſtrandam.l.ad rempublicam.ff. de
mu. & honor. non ſatis erit, vt quis legiti-
mç ætatis eſſe cenſeatur, ſi veniam minor
annis vigintiquinque impetraſſet. glo. ſin
gul.in.l.1.in glo. annum, qui ætat. ſe excuſ.
lib.10. Exiſtimo ergo eum qui maior annis
vigintiquinque non ſit, non commitere in
pœnas huius.l. etiam ſi veniam ætatis im-
petraſſet. atque hanc opinionem Alciatus
quoque probauit. item Cagno. nu.25. Exi-
ſtimo prçterea quòd etiam ſtante ſtatuto,
vt minor vingintiquinque annis poſsit cō
trahere ſicut maior, adhuc minorē hac le
ge non comprehendi, licèt contrarium
Corneus hic ſenſerit. nu.1. Bologn. nu. 37.

Cùm autem minor vigintiquinque an
7 nis pœnis huius.l. non teneatur, videtur
rempublicam collegium vel vniuerſita-
tem tranſactionem iurantes in pœnas hu
ius legis non committere, cùm & iure mi-
noris fungantur. l. rempublicam. de iure
reipubl. lib.11. l. reſpublica. ex qui. cauſ. ma
ior. Præterea periurij pœna ad has vniuer-
ſitates non pertinet. cùm nec excommu-
nicatio in illas ferri poſsit. c. Romana. §. in
vniuerſitatem. de ſenten. excommu. lib.6.
Et hanc opinionem videtur tenere Bald.
in.l. generaliter. in princip. de reb. credit.
& iureiuran. & eam ſequuntur Claudius
in præſent. num.3. Thomas Parpal. num.
83. qui multis eam inſtruit fundamentis
Alciatus colum.4. & teſtatur eſſe commu
nem eam ſequutus Alciat. reſponſo. 4. nu
me.10. cui non leuia argumenta præſtat
elegans Romani conſilium. 400. quæri-
tur an ſtatutum. Tametſi contrariam opi
nionem ſequantur Iaſ. in præſen. num. 8.
Cagnol. num. 13. Nonius de Auendaño
de exequ. mand. reg. cap. 27. nu. 12. Mihi
verò ea opinio magis ſemper placuit, vt
reſpectu perſonarum collegij vel ciuitatis,
quæ tranſactionem ipſam iurauerunt, ve-
ra ſit hæc poſterior opinio: cur enim ad
eas conſtitutionem hanc non producamus?
Reſpectu verò earum perſonarum
quæ contractum non iurauerunt, nil eſt
cur collegium vel vniuerſitatem ad pœ-
nas in hac. l. contentas condemnemus.
atque hæc opinio Curtij Iunioris eſt in
præſenti. num.3. quam etiam ſequitur Bo
lognetus. num.20.

Sed in fœmina tranſactionem iurante
8 an habeat locum hæc lex. Et refert quidē
Curtius Senior. num. 7. Fulgo. dicentem
doctores communiter tenere, vt tex. hic in
fœmina locum minimè habeat. Sed ipſe
hoc apud Fulgoſium inuenire nō potui.
Imò Fulgoſius ipſe, num. 7. aſſeuerat mu-
lierem iurantem tranſactionem teneri pœ
nis hac. l. cōtentis. quoniam verbum hoc
ſi quis, fœminas etiam complectatur. l. 1.
ff. de verb. ſignif. cum alijs. & quoniam o-
dium huius legis rationabile quidem ſit,
quare ad fœminas etiā pertinere. l. ſi quis
id quod ff. de iuriſd. om. iudi. & quoniam
quando termino huic, ſi quis, adijcitur a-
lius terminus communis, puta homo, vel
maior, fœminam etiam comprehendit.
Barto. in illa. l. 1. ff. de verb. ſignif. nu. 2. & in
l. 1. in princ. ff. de pecul num. 24. & quoniā
mulieri contrahenti, vel delinquenti non
ſubuenitur, niſi in caſibus in iure expreſ-
ſis. l. fi. de iur. & fact. igno. ſup. & hanc Ful-
goſij opinionem ſequuntur Iaſ. nume. 6.
Curtius Senior. num. 14. referens ita tene-
re Antonium ab Alexandro. Iacobi. num.
2. Marcus Mantua col. 1. communem eſ-
ſe teſtantur Thomas Parpal. num. 1. Ca-
gnolus

gnolus.num. 5. eam ſequuti. Bolognetus
num.18. & ſenſit hanc opinionem glo. or
dinaria.in. l. cùm proponas.in parte. nec
exceptio.ſup.eod. nam cùm text. ibi agat.
de quodam Marcello, & quadam fœmi-
na contra quam Marcellus ipſe ſupplica-
bat, inquit, glo. l. illam non habere locum,
ſi tranſactio iurata ſit. & allegat glo. text.
hunc. ſenſit igitur gloſſa, & in muliere. l.
hanc locum habere, & eam ibi expendit
in hoc Iaſ. nume. 5. adde huc text. in. l. ait
prætor. in princ. iuncto verſ. vel ipſa. ff. de
iureiurand. & in. l. qui iuraſſe. in prin. ibi, cu
iuſcunq; ſexus. eo titu. vbi edictum de iu-
ramento à prætore propoſitum per iure-
conſultum, ad fœminas extēditur. Nec de
fuere qui diſtingendum hic putarent, an
negligentia peccauerit mulier, vt quia nō
expleuit promiſſa, & legis huius pœnis eā
non teneri, ſicuti nec minorem teneri ad
monuimus, cui plerunque mulier æquipa
ratur. l. 1. §. fi. ff. de eden. l. 2. §. fi. ff. de iur. fiſc.
Alciatus verò arbitratur. col. 4. quoad iu-
ramenti obſeruationem teneri quidem
mulierem huius. l. diſpoſitione, ſed mini-
mè eam commiſſuram in pœnas amiſsio-
nis proprietatis, & alias, quæ hac. l. ſtatutę
ſunt. Sed hæ opiniones ad pietatem reſpe-
xere. Communis iudicio meo vera, tenen-
daque eſt.

9 Sed an ruſticum iurantem tranſactio-
nem pœnæ. l. huius cōprehendant. Et Cur
tius Iunior teſtatur. nu. 20. vidiſſe ſe quæ-
ſtionem hanc ex facto agitatam, & ipſe in
eam ſententiam inclinat, ne in ruſtico legē
hanc recipiamus, cui plurimùm iura ſem-
per fauerunt. l. fi. de teſtam. cum alijs. Præ-
terea Curtius inquit, vt quis in pœnas hu-
ius. l. committat, in dolo eum eſſe oportet,
vt ſtatim admonebimus, ſed ruſticos ſem
per à doli præſumptiōe excuſauit. l. ſi quis
id quod. verſ. doli mali. ff. de iuriſdic. om.
iudic.

10 Quare cum pactum retro vendendi v-
ſurarum ſuſpicionem ſoleat inducere. c. cō
queſtus. de vſur. c. ſignificante. de pign. fa
ctum à ruſtico hanc præſumptionem mi
nimè inducit, quod Bald. eleganter ex glo.
ibi notauit. in. l. cum allegas. nu. 9. de vſur.
j. Fulgo. ibi. nu. 1. & multos allegans eandē
opinionem ſequutus Andreas Tyraquel.
de retract. conuent. in præfat. nume. 34.
rurſus Tho. Parpal. nu. 2. ad ruſticū quoq;
legis huius deciſionē pertinere exiſtimat,
niſi ille perquā ignarus ſit. Sed mihi quo
ad ruſtici cauſam attinet, Alciati ſententia
placet, vt ad iuramenti religionem ruſticū
quoq; obligemus, ſed in pœnas hac. l. ſta-
tutas illum propter ruſticitatem minimè
cōmittere. Fuit autem Cagnol. hic. nu. 16.
in ea ſentētia, vt pœnæ ex hac. l. faciendo
cōmiſſæ ruſticum quoque comprehēdāt,
non verò illę quæ negligentia illius euene
re. Sed ſi ruſticus ſagax ſit, quod religioni
iudicantis ipſe commiſerim, non dubita-
runt pœnas huius. l. eum daturum, ſi iura-
tam tranſactionem tranſgrediatur, huic o-
nim ruſticitatis priuilegia non competūt,
quod ipſe pluribus probaui. in. l. fi. de iuri.
& fact. ignor.

11 Sed cōtra tex. hunc, qui per iudicis in-
terpellationē, vel ad principis ſupplicatio-
nē pœnas hac lege ſtatutas cōmitti dicit,
oppoſito tex. in. l. amplius non peti. ff. rem
rat. hab. vbi non eſt ſatis quo pœna cōmit
tatur, iudicē fuiſſe interpellatū, ſed litem
quoq; cōteſtatā eſſe oportet. gl. iudicē. re-
ſpondet intereſſe quibus verbis fuerit con
cepta promiſsio: nā ſi quis dicat, non con-
traueniam, habet locū tex. hic: ſed ſi dicat;
amplius non petā, oportet litē conteſtatā
eſſe vt pœna cōmittatur. hūc gl. intellectū
ſequuntur Bart. nu. 3. & cōmunē eſſe teſta
tur Fulgo. nu. 4. & eum recentiores ſequū
tur. & cōmunē eſſe teſtantur Curtius Se-
nior. nu. 58. Cagnol. nu. 122. Fulgo. tamen
magis placet intellectus quorūdam dicen
tiū ſpeciale hic eſſe fauore religionis iura-
menti, qui intellectus cū iuramenti reuerē
tiam, & cultum reſpiciat, mihi non diſpli-
cet. Tertiò ſoluit hāc difficultatem glo. vt
lex hæc per legem cōtrariā ſuppleatur, quę
ſolutio meritò ab omnibus exploſa eſt.

12 Sed iterū oppono tex. in. l. qui cū natu

maior.§.accuſaſſe.ff.de bon.libert. vbi vt pœnam quis incurrat, oportet eum ad ſententiam vſque perſeuerare. Idem probant text in.l.Papinianus.§.meminiſſe. ff. de inoffi.teſta.in.l.in ſeruitutem.§.petijſſe.ff.de bon.libert.l.alia.ij.de ijs quib.vt indig. Gl. hanc difficultaté prætermiſit, quam ita explicat Bart.nu.4.vt tex. illi agant in pœna legali, hic verò agimus in cóuentionali, at verò mitiùs cum lege quàm homine agi ſolet.l.Celſus.ff. de arbit. Sed nonne & de pœnis legalibus hic agimus, quæ legis huius authoritate inducuntur? Quare cùm plures ad hác difficultatem ſolutiones hic referantur ab Alexand. nu.11. illa verior eſt quæ fuit Petri in præſent.Rayne. in illo.§. accuſaſſe.quáque Alexan.ipſe magis probat, in pœnis etiam legalibus ſententiá hic minimè expectari propter odium peierantis.& ita etiam diſſoluunt Iaſ.nu 32. Alcia. & Cagno.nu.123.& eſt cóis reſolutio.

13 Sed Paul.de Caſt.nu 3.exiſtimat ex ſola iudicis interpellatione non cómitti in pœnas huius.l.ſed eſſe neceſſe, vt reus fuerit in iudiciú vocatus. Mouetur Paul. de Caſtr. ex text.in auth. qui ſemel. quo.& quando iud. vbi vt cogatur quis in ea actióe quam inſtituit perſeuerare, oportet reo iam actionem editam fuiſſe.

14 Præterea pro hac Pau. de Caſt. ſentétia, quæ humanitaté maximam præ ſe fert, ipſe conſidero, quòd prima illa interpellatio facta iudici cùm ei offertur libellus antequam pars citetur, eſt actus extraiudicialis, neque adhuc videtur eſſe pars proceſſus.quod probat text. pulcherrimus in.l. miles.§.ſexaginta.ff. ad.l. Iul. de adult. vbi huiuſmodi libellus poteſt iudici dari diebus quoque feriatis, ſed ſi actus ille eſſet iudicialis, minimè die feriato poſſet explicari.l.1.l.omnes.l.dies feſtos.de feri.ij & ita voluit glo.notabilis in clem.1.verb. citationes. de iudi. quam ibi ſequuntur omnes canoniſtæ.& eam quoque Bart. probauit in rubr.de in ius vocan.ſup.licèt eam allegans modeſtiſsimè profiteatur, nó meminiſſe ſe vbinam gl.illa ſita ſit, quam etiam in illa rub.ſequuntur nominatim eá allegantes Pau.de Caſt.nu.1.Alex.nu.1.Iaſ.nu.2.& teſtatur Curt.ibi.nu.5.eam opinionem eſſe cómuniter approbatá, quam etiam ſequitur Iaſ.in rub.ff.de in ius voca.nu.3.dicens glo.illam eſſe notabilé.Soci. ibi.nu.1. qui addit gl.ſimilem in auth.in med.lit.nó fier.ſacr.iuſ.verb.ex prooemijs.coll.8.aliam in auth.de litig.§. omnem. verb. initium. coll.8.quare huiuſmodi libelli oblatio nó operatur litis pendentiam abſq; partis citatione.clem.fi.vt lit.pendent.neque vitium litigij.auth.litigioſa.de litigioſ.

15 Vltimò pro hac opinione Pau.de Caſt. eſt pulchrum argumentú ex tex.in.l.libertus.2.ff.de in ius vocá.vbi pœna quinquaginta aureorum quæ imponitur *liberto vocanti patronú in ius ſine venia*.§ fi. cum vulgat.de poen. tem.*litig*. non cóprehendit libertum, qui præſidi libellú obtulit, vt patronus in ius vocaretur. Addit Pau. de Caſt.non ſatis eſſe, vt in pœnas hac.l.ſtatutas cómittatur reum citatum fuiſſe, niſi & ille comparuerit.atq; ita ille tex.hunc interpretandú eſſe arbitratur. & hác opinioné ſequútur Iaſ.Alcia.col.7. Verú hæc Pau. ſentétia tex.húc, qui generalis eſt, nimiúreſtringit, qué ſine hac Pau.de Caſt.ſubauditione interpretátur Fulg.& Salic.ité Alex. qui nu.4. adfirmat Docto.cóiter accipere text hunc.vt ex ſola iudicis interpellatióe cómittatur in pœnas hac.l.ſtatutas.eandé opinioné ſequútur Iacobi.nu.17.cómuné eſſe teſtatur Parp.nu.22.eá ſequutus.Nec ei obſunt ſupradictę difficultates:qm cùm lex hæc in odiú peierantis edita ſit, nil eſt quòd regulas cómunes præſtolemur.

16 Nec rurſus erit neceſſarium in ſupplicatione principi facta, ſupplicanté vſum fuiſſe reſcripto, quo princeps cauſam cognoſcédá cómiſit, ſola enim ſupplicatio ſatis eſt, vt hæ pœnę cómittátur:tantú enim lex hęc detulit iuramenti religioni, vt vel cogitationé videatur hic caſtigaſſe eius, qui animo concepit rumpere huiuſmodi tranſactioné ex illis verbis imperatorú, putauerit eſſe veniendú, vt tamen interim admo-

neam

neam ſola cogitatione, niſi ad actum aliquẽ proceſſum ſit, in pœnas huius. l. nõ cõmitti. vulgat. l. cogitationis pœnã. ff. de pœnis. ita enim. l. hanc ex Oberto de Bouio rectè explicat Alber. nu. 3. Claud. nu. 11. Al
17 ciat. nu. 32. Deinde cõtra tex. hunc imponẽtem periuro pœnã infamiæ, quã etiam illi imponit tex. in. l. quoties. de dignit. lib. 12. allego tex. in. l. Lucius. ff. de his qui not. infa. vbi teſtes, quorum teſtimoniũ reprobatũ eſt, infamiã minimè paſſi ſunt, & tamẽ non dubiũ eſt, quin teſtes illi peierauerint, cùm rem falſam aſſeruerint interpoſito iuramento, ſine quo illi ad teſtationẽ faciendã minimè admitterẽtur. l. iuriſiurandi. de teſt. j. c. nuper nobis. de teſti. optima. l. regia 23. cum pluribus ſequen. tit. 16. part. 3. Hãc difficultatẽ ſoluit gl. in. l. contraria. in parte, debeant. dicẽs poſtquã plura voluit, eũ demũ ex periurio infamẽ eſſe qui rem aliquam futuram facturũ ſe cum iuramento promiſit, eũ autẽ qui rem præteritam iuramẽto interpoſito adfirmauit, infamẽ hinc minimè eſſe, ac proinde teſtes illos qui aduerſus Caium Seium falſa depoſuerũt, infamia nõ prægrauari. glo. illius diſtinctionẽ ſequuntur in proprio loco Bart. nu. 2. Alberic. num. 2. Fulgo. nu. 7. Ange. ibi. §. 1. nu. 2. dicens hanc eſſe ipſam veritatẽ Paul. de Caſt. nu. 5. qui dicit non vidiſſe ſe gl. illã reprobari, atq; ad eam cõmuniter recurri. eandẽ diſtinctionem ſequuntur pro harũ legum cõcordia Bal. in præſen. col. 2. verſ. vlterius oppono. Fulg. nu. 5. teſtatus hãc ſolutionẽ eſſe cõmuniter approbatam. Paul. de Caſt. nu. 6. Areti. ſeptimo notab. Iaſ. nu. 21. Alcia. nu. 56. teſtatur eſſe cõmuniter approbatam eam ſequutus Cagnol. nu. 126. licèt Parpal. nu. 42. arbitretur in caſu huius. l. periurum infamia ſuffundi, nõ verò in alijs contractibus. Et tenuit eandem diſtinctionem glo. in. c. quicunque. in glo. recipiatur. 6. q. 1. Alberic. 2. part. ſtatutorum quæſt. 165. nu. 2. Bald. in rub. de iureiu. infi. Panor. in. c. teſtimonium. nu. 7. de teſtib. Feli. ibi. num. 20. teſtatus hanc eſſe communem reſolutionem, quam etiam teſtantur eſſe communem eam ſequuti Lanfranc. in repe. c. quoniam contra. nu. 135. de probat. Lambert. de iure patro. 1. part. lib. 2. q. 9. artic. 15. Et eam ſequuntur Ange. de Aretio. num. 7. Iaſ. nu. 63. in. §. item ſi quis poſtulante. de actio. inſtit. Pau. de Caſt. in. l. iuſiurandum quod ex conuentione. §. procurator. nu. 1. ff. de iureiur. Iaſ. in. l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. 2. ff. de iureiu. n. 3. Teſtatur eſſe communem eam ſequutus Epiſcop. Segobienſ. in. c. quanuis pactum. de pact. lib. 6. 1. par. §. 7. num. 4. Nonius de Auendaño. de exequẽ. mand. reg. c. 27. nu. 8.

18 Ex qua inferunt Bal. Pau. Iaſ. & Alciat. ſcholaſticum qui iurauit parère rectori, ſi peierat, non eſſe infamẽ, quoniam iuramẽtum hoc ſuper aliquo contractu non fuerit interpoſitum. idem Curtius Senior. nu. 60. Sed ego exiſtimo hãc illationẽ falſam eſſe, obuiareq; vel maximè diſtinctiõi, quã paulò antè cõmunem eſſe probaui: nam et iuramentum hoc ſcholaſtici licèt ſuper cõtractu aliquo non fuerit interpoſitum, futũra reſpicit, nilque in præteritum adfirmat, quare ſi ſcholaſticus hic rei à rectore ſibi præceptę ſi modò illa honeſta ſit nõ faciat, ſatis exiſtimo periurum eſſe, infamiamq; cõtrahere: quod ſi ſententia ſuper periurio etiã de præterito feratur, infamis erit condẽnatus. l. fi. ff. de crimi. Stel. iuncta l. quid ergo. §. fi. ff. de his qui not. infa.

19 Sed ſuperior quã notaui diſtinctio pro concilianda. l. hac cum. l. Lucius. mihi ex integro non facit ſatis, imò verò arbitror eam eſſe ab omni veritatis ſpecie alieniſſimã: nam & is iudicio meo infamis erit, qui iureiurando rem aliquam de præterito falſo aſſeuerauerit: nam cùm alijs ex cauſis facilimè infamia irrogetur, vt quia artẽ ludicrã maior quis annis vigintiquinque in populi ſpectaculo exercuerit. l. ſi fratres. j. ex qui. cauſ. infam. irroge. quòd actione pro ſocio quis ſit condẽnatus. l. fi. eiuſdem tituli. quòd denique depoſiti fuerit conuentus. l. qui depoſitum. j. depoſit. & alijs cõpluribus cauſis quas iuriſcõſultus enumerat. in. l. 1. & 2. ff. de his qui not. infa. Im-

perator in.§.ex quibuſdam.de pœn. teme. litigant.cur periurū, maximè in teſtimonio ferēdo infamē non reputemus? Neq; 20 huic meæ ſententiæ eſt impedimento tex. in illa.l.Lucius.quoniā licèt teſtes ibi falſa depoſuerint aduerſus Caium Seium,nō remanſere infames, quoniā teſtationē ſuā minimè iurauerunt,neq; de iuramēto ibi mētio vlla.Imò exiſtimo ipſe ante leges imperatorū.quæ iuramenti neceſsitatē vtiliſsimè in teſtibus exegere.l.iuriſiurādi.l. ſi quī. cum alijs.de teſtib.j.non fuiſſe in teſte neceſſariam iuramēti religionē,namq; ſi fuiſſet in vſu apud ipſos iuriſconſultos,nō dubium eſt,quin ipſi cùm acuratiſsimè titulum de teſtibus,quē in pandectis omni eruditionis ſuppellectili inſtructiſsimū habemus,iuramenti quoq; meminiſſent, de quo verbum nullū in vniuerſo illo tractatu adinuenitur. Vſi ſunt iuriſcōſulti iuramenti religione in iudicijs cū inopia probationis iudex defert iuramentū parti neceſſariū,vel pars ipſa defert,vel refert iuramētū ſibi delatū. De quo extat celebris ille iuriſcōſultorū tractatus de iureiurādo,ſiue volūtario,ſiue neceſſario,ſiue iudiciali. Agnouerūt etiā iuramentū promiſſorū.l.vt iuriſiurādi.in prin.& in.§.iurare.ff.de oper.liber.l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſſ. cum alijs.Iuramentum verò in teſte Imperatores primū,deinde pontifices exegere. Sciò gl.in.l.3.in gl.ſabino.ff.de teſti.ſcio doctores omnes hactenus in contraria fuiſſe ſentētia. Sed ego opinionē hanc meam veram eſſe exiſtimo,à qua nec inuitus diſcedam, vbi quiſpiam me teſtimonio aliquo legitimo cōuicerit. Neq; hanc meam opinionē offenderit.l.Theopōpus.ff.de dot.prælег. ibi,iuratus ſcripſit. Nam reſpōdeo in quibuſdam exemplaribus loco iuratus, rogatus circunferri: quòd ſi iuratus vera litera tex.illius ſit,quam & Accurſius ibi agnouit,& cæteri communiter receperunt, & ea quoq; eſt in pandectis Florētinis quas ego in hoc conſului, atq; hanc literam habuit Bald.in ſuo libro,quod eius teſtimonio cōprobatur.in.l.milites nu,5.in fin. de teſt.milit.j.facilè reſpondebo, Pollianum ibi non fuiſſe in teſtē productū, ſed veluti interpretē voluntatis Theopōpi,ſed neq; dicitur ibi neceſſariò Pollianū iuraſſe.

Iuramentum autem quod iudices præſtare ſolent,exiſtimo ante tempora imperatorum fuiſſe in vſu,licèt paucisſima hac de re extent apud iuriſconſultos teſtimonia. Id tamen ſatis videtur Cicero ſignificaſſe multis in locis,qualis eſt ille pro Caio Rabirio oblitum eſſe,quid æqui & iurati iudices iudicarint. atque idem Cicero. lib. 3.officio.cap.6.Cum verò iurato dicenda ſententia ſit,meminerint Deum ſe adhibere teſtem. Nam quod Iuſtinianus *ſtatuit* in.l.rem non nouam.j.de iudi.*id fuit,vt iudices omnes iudicantes ante ſedem iudiciorū ſacroſanctas ſibi proponerent ſcripturas*,& hoc incremētum inquit ipſe addere ſe legibus Romanorū,quaſi illi quidem iuramentū exegerint à iudicibus, Iuſtinianus hoc āplius vt ſacroſanctas ſcripturas iudices ſibi ob oculos collocarent. Quòd ſi adhuc videatur apud ipſos quoque iureconſultos iuramentum teſtis fuiſſe in vſu, quoniam & ſi eius mentionem vllam illi non fecerint,id tamen Plato, Ariſtoteles,Cicero,Valerius Maximus, Iuuenalis,Blondus quoque de Roma triūphāte fuiſſe in vſu teſtantur,legi.Lucius. reſpōdebo,ne communi opinioni patrocinetur teſtes ibi infamia aſperſos non fuiſſe, quoniam incidenter crimen periurij cōtra eos cōſtitit,quo caſu nō oportuit eos infamiā contrahere. argu. tex.in.c.2. verſ. fina. de ordi.cognit.atq; ita interpretatur tex.in illa.l.Lucius. Panor.in.c.ſup eo.n.2.de cler.

21 Gloſ.verb. priuatus,colligit pœnas de quibus in hac lege ipſo iure cōmittit,quoniam tex.hic verb. præteriti tēporis vtatur ibi,actione priuatus. Præterea vtitur lex aduerbio,mox,cuius ea natura eſt,vt faciat rem deberi ipſo iure abſque iudicis miniſterio.gloſ.ordinaria in authen.de inceſt. nupt. verb.imminere. collat.5. quam ſequuntur infiniti propè authores, quos in vnum congerit Tyraquel in.l.ſi vnquam. verb.

verb. reuertatur. nu. 90. de reuo. don. Iaſ. præterea in l. ſi arrogator. nu. 10. de adop. ff.

22 Hinc infert Bart. nu. 11. accedente iuramento obligationi, impediri moræ purgationem: nam cùm fiat executio ipſo iure abſque iudicis ſententia, conſtat non ſupereſſe locum purgationi moræ, quæ generaliter ceſſat, quotieſcumq; executio eſt facta à lege. l. ſi is cui. ff. de leg. 2. & ſequuntur hanc opinionem Bar. Bal. ac Salicet. in præſ. Alex. qui eleganter hoc diſputat nu. 7. Iaſ. dicens hanc eſſe communem opinionem nu. 26 Iacobi. nu. 41.

23 Non ſolùm autem in ſpecie huius. l. ſed generaliter vbicunque obligationi accedit iuramentum, impeditur moræ purgatio, quod Bar. ex hac. l. notauit in l. ſi inſulam, nu. 20. ff. de ver. obligat. vbi eius opinioné teſtantur eſſe communem allegãtes alios Alexand. nu. 37. Iaſ. nu. 35. Ripa nu. 90. Crotus nu. 68. Iacobus de Nigris nu. 291. Vincentius de Hercu. nu. 107. & eam ſequitur Iaſ. in præſ. nu. 26. reclamante licèt Alci. cui Beſutij ſententia ſedit, exiſtimantis ex cauſam huius. l. iuramento nó impediri moræ purgationé. Sed Bar. opinioné teſtatur eſſe commu. eã ſequutus Ripa in l. ſi. nu. 31. de reuo. donat. & eam ſequitur Rolandus à Valle conſ. 6. nu. 46. Marcus Antonius de viribus iur. nu. 17. & hi allegant alios.

24 Hanc opinioné Bar. ac cõm. limitat Pau. de Caſt. in præſ. nu. 3. vt ſolùm procedat in duab⁹ pœnis, ex his quæ hac. l. ſtatuũtur, infamię ac priuatiõis actionis, quæ nullã executione requirũt, ſed vt theologi loquũtur, conſiſtunt in paſsione, ne igitur hic accepta reſtituat, ne pœnã ſoluat, poterit morã purgare, Alex. autẽ & Iaſ. reſpectu omniũ pœnarũ excludunt moræ purgationẽ, ne hæc quatuor determinabilia difformiter terminétur. vulg. l. iã hoc iure. ff. de vulg. & pupill. quare Alex. opinionẽ receptiſsimã eſſe Alci. affirmat, & eã ſequũtur Thomas Parpa. nu. 77. Cagn. nu. 111. teſtatus hãc eſſe cõmu. opinioné. cõmuné eſſe teſtatur eã ſequutus Claud. in illa. l. ſi inſulã. nu. 53. quorũ illa etiã ratio eſt; nã cùm pœnæ hæ imponãtur propter cõtemptũ periurij, ac proinde propter delictũ, excluditur moræ purgatio, quæ in delicto locũ nõ habet. l. qua mẽte. ff. de furt. l. penul. ff. vi. bon. raptor.

25 Secundò limita communem opinioné, vt non procedat iure Canonico, hoc enim ius, cùm æquitatis ſemper maximam curã geſſerit, moræ purgationem non excludit. glo. notabilis in. c. apud miſericordiam. in gl. 1. 32. q. 1. & ita limitat l. hanc Alexa. nu. 7. & affirmat Alciatus receptiorem eſſe ſententiam hanc, eam ſequutus. Addit Thomas Parpal. nu. 77. cum Alexandro tranſire omnes. & idem ſequuntur Iaſ. nu. 26. Cagnolus nu. 123. Iaſon in. §. item ſi quis poſtulante. nu. 16. de acti. Inſtit. & ibi Gomez. nu. 8. inquit, hoc eſſe in confeſſo apud omnes. Zenetinus in differentijs iuris canonici & ciuilis nu. 91. ſequuntur eandẽ opinionem Ioan. Hannibal in l. ſi inſulã. nu. 165. de ver. oblig. Iacob. de Nigris ibi nu. 292. Sed ante hos omnes ita limitauerat. l. hanc Bal. primus authór, iudicio meo, huius doctrinæ in l. qui crimen. q. 11. nu. 24. qui accuſ. non poſsunt. Pariſius conſ. 19. nu. 196. vol. 2. Hippoly. Rim. in additionibus Ioannis Riminaldi. conſ. 222. litera b. vol. 2. Nec dubito eſſe ab omnibus frequentiùs approbatã, licèt in maximũ diſcrimen eã adduxerit ipſe Alex. in illa l. ſi inſulã. nu. 38. qui exiſtimat ex æquitate quoque canonica ſeruandã eſſe cõmu. opinioné, ne hic admittatur moræ purgatio & huius opinioné ſequitur Bologni. nu. 191. Sed ſuperior opinio verã eſt, & communis. Fuit enim ſemper iuri canoni cùm peculiare, ne pœnæ committantur, æquitatem præferre rigori.

26 Quod illo quoque exemplo fit manifeſtum. Licèt enim iure ciuili, qui certã quãtitatem ſub pœna ad diem promiſit, ſi partem ſoluat, propter partem non ſolutam, vniuerſam pœnam debeat pendere. l. 5. §. ſi ſortem. ff. de verbor. oblig. l. hæredes. §. in illa. ff. fam. erciſ. cum vulgat. iure tamen canonico non niſi pro parte nõ ſoluta committitur pœnæ promiſsio, quod Innocentius. III. rectè diſpoſuit in. c. ſuam. de pœn.

quem text. ita interpretantur ibi gl. Innocentius, Ioannes And. Antonius, Panor. & communiter canoniſtæ. & præterea à Bart. in l. ſi ſeruus. § ſi plurium. num. 8. ff. ſi quis caut. Angel. ibi col. 1. Paul. de Caſtro num. 10. eundem intellectum ad text. illum poſuit Bart. in illo § ſi ſortem. num. 3. verſicul. Canoniſtæ dicunt quod de æquitate. vbi frequentiores eum ſequuntur. Alexand. in l. 4. § Cato. nu. 42. poſt Bar. ibi, in vltima oppoſi. ff. de verb. oblig. vbi Aretin. col. 9. teſtatur hunc eſſe communem illius decretalis intellectum. communem eſſe teſtantur Iaſſ. ibi nu. 40. Ripa nu. 66. Alc. nu. 171. Hieronym. Butigella nu. 148. & eum ſequitur Crotus nu. 104. communẽ eſſe teſtantur Galiau. nu. 87. Hermanot. Det. nu. 411.

27 Quibus ita ad l. hanc prænotatis, animaduertendũ eſt, plura eſſe neceſſaria, vt pœnæ hac lege ſtatutæ committantur. Primum eſt, vt is qui has pœnas luere cogitur, ſit maior vigintiquinque annis, quod ſuperiùs ipſe etiam notaui. Sed fingamus minorem annis viginti quinque trãſactionem iuraſſe, ſed cùm tranſactioni contrauenit, iam erat effectus maior, an ſit locus diſpoſitioni huius legis. Et Thomas Parpal. nu. 5. quem ſequitur Bologn. nu. 41. in hac ſpecie non cõmitti in pœnas hac. l. ſtatutas arbitratur, quoniam tempore præſtiti iuramenti oporteat hunc maiorem eſſe, cõtrà Cagnol. nu. 17. qui exiſtimat ſatis eſſe, ſi tẽpore violatæ tranſactionis maior hic ſit, licèt tẽpore, quo iurauit, fuiſſet minor. Ego verò Thomæ Parpal. opinionem arbitror eſſe veriorẽ. Mouet me text. pulcherrimus, quem neuter horum allegauit in l. 3. § . ſi quis cum minore. verſi. ſcio etiam. ff. de minor. quo probatur minorem adeuntẽ hæreditatem reſtitui aduerſus aditionem, poſſe etiam, ſi maior factus debita hæreditaria exegiſſet: quoniam ad initium ipſius contractus, quem minor geſſit, cùm adijt hæreditatem, ratio ſolùm habenda ſit: eadem igitur ratione exiſtimo ipſe, quòd cùm legitima ętas hic requiratur, eam adfuturam tempore quo tranſactio conficitur.

28 Secundò neceſſarium eſt, vt huic legi locus fiat, tranſactionem ſpontè fuiſſe conceptã, nulla prorſus coactione præcedente, ex illis verbis text. nullo cogente imperio.

Ex hoc infert Bart. nu. 2. non habere locum legem hanc in tranſactione, vel cõpromiſſo facto parte inuita, ex forma ſtatuti compellentis litigantes tranſigere vel cõpromittere. & Bart. opinionem ſequuntur omnes in præſenti, & qui eos allegãt Alex. Iaſſ. numer. 14. dicens quòd Bart. ſequuntur alij in hoc. Riminald. 2. notab. & eſſe communem hanc deciſionem Bar. teſtantur Curtius Senior numer. 20. Curtius Iunior nu. 6. Parpal. num. 13. Cagnol. nu. 38. eam ſequuti. exemplum fingit *Bar. in tranſi*gentibus ex forma ſtatuti *vel iudicis præ*cepto. Sed *contra hanc* Bartol. & communem ſententiam facere videtur, quòd tex. hic ſolùm videatur excludere coactionem iniuſtam, quæ libertati conſenſus opponitur, non verò eam quæ iuſta eſt: nam in ſermone etiam generali, non videtur lex coactionẽ, quæ ex diſpoſitione ipſius. l. vel ſtatuti prouenit excluſiſſe, vulg. l. inquiſitio. de ſolut. C. Sed ipſe cõmunem opinionem ſequutus reſpondeo, iuſtum eſſe metũ, qui ex diſpoſitione legis vel ſtatuti proueniat. quod Bal. eleganter notauit in. l. omnem. nu. 13 ad Tertull.

29 Eſt tamen Bar. ac communis opinio intelligenda, quãdo cõpellit ſtatutũ ad compromiſſum, & ad iuramentum ſimul, nam ſi ſolùm compelleret compromittere, nil eſt, cur ſi ſpontè ipſe iurauerit, in pœnas hac. l. ſtatutas non incurrat, imputet enim ſibi, qui non compulſus iurauit. Ita enim hanc communem opinionem accepit Fulgoſi. hic relatus à neotericis ſcriptoribus, tametſi in libro meo Fulgoſ. nil determinet, quoniam rem ex facto agitatam, in manibus ſe habere dicit. Hanc opinionem præterea ſequuntur Paulus de Caſtro nu. 2. Alex. nu. 3. dicens eam eſſe veram opinionem, Curtius Iunior num. 8. Thomas Parpal. nu. 17. Contrariam ſententiam tenuerunt Riminal. col. 2. Iaſſ. num. 14. & dicunt

eſſe

eſſe hanc opinionem veriorem,eam ſequuti Curtius Senior nu.24.Cagnolus nu.48. quibus viſum eſt hanc arbitrij libertatem in cõtractu ipſo principali ſolùm hic conſiderari,non etiam in iuramento. Cùm igitur compromittere cõpellantur,etſi iurēt, videntur neceſsitate quadam compulſi iuraſſe. Alciatus verò num. 31. eleganti quadam diſtinctione has opiniones componit, vt qui compromittere compulſus ſpontè iurauit,pœnam periurij incurrat, contraueniens compromiſſo,ſed à cæteris pœnis huius. l. neceſsitas compromiſsionis eum excuſet. Ego Fulgoſij,Pauli,& aliorum ſententiam ſequi malo,propter excellentem eorum authoritatem,& quoniam iuſtior mihi eſſe videtur, quòd ſi adeſſet conſuetudo,vt compromiſſa omnia iurētur,poſteriorum ſententia potior eſſet,iam enim quis videtur eſſe compulſus vt iuret. l.ſi poſt.§ 1.ff.de aqua pluui.arcen.l.quod ſi nolit.§.quia aſsidua.ff.de ædilit.edict. quæ declaratio Alexandri in præſenti eſt. Quæ mihi placet.

30 Si tamen partes compromiſſum minimè iurauerint,etiam ſi adeſſet conſuetudo, vt compromiſſa iuramento vallarentur, non liceret notario iuramenti clauſulam inſtrumento apponere, neque poteſt fingere conſuetudo illud interueniſſe ,quod Socinus rectè notauit in.l. Gallus.§. idem credendum.numero quarto.vbi authoritate Antonij, Abbatis,& Imol.in.c. clericus qui iurauit.de iureiur.ſcribit Tabellionem rogatum conſcribere inſtrumentum ad ſenſum ſapientis, non poſſe inſtrumento adijcere iuramentum. ff.de liber.& poſth. quod meritò Hieronymus Cagnolus hic commendauit numero.53.neque hic propter iuramenti grauitatem clauſula hæc cõſueta apponi habebitur pro adiecta, licèt aliud ſit regulariter in clauſulis quæ non ſunt tanti præiudicij .l. ſi.cum vulg.de fideiuſſ.infra. De huiuſmodi autem ſtatuto compellente agnatos vel affines compromittere,plura Thomas Parpal.& Cagno.hic ſcripſere,quæ etſi eleganter ab his ſint compoſita,potuiſſent alibi aptiùs iudicio meo accommodari.

31 Tertio loco obſeruandum eſt,vt diſpoſitioni huius. l. locus ſit,neceſſum eſſe tranſactionem per Deum, vel per Principem fuiſſe iuratam, neque ſatis factum huic. l. eſſe,ſi alia numina pro obſeruantia huius contractus ſint inuocata.

32 Sed an ſi ſub alia forma iuratū ſit, tranſactioni non obtemperans, ſit pœnis huius l.obnoxius,vt ſi quis iuxta cõſuetudinem huius temporis iuret tranſactionem tactis ſcripturis, aut ſacerdos ſuper pectus in verbo ſacerdotis. Et communis mens ſcribentium omnium eſt, vt vel hoc ſatis ſit, vt in pœnas huius.l. committatur, teſte Curtio Iuniori nu.11. poteſt enim conſuetudo immutare formam iuramentorum. Sed an in fidei ſimplicis præſtatione habeat locum hęc l. Et Ioannes quidem de Imola in c.cum tempore.nume. 2 de arbit.conſtanter affirmat non habere locum. l. hanc in fidei præſtatione. Cuius opinio hoc verior eſſe videtur, quòd cùm lex ſub certa quadam forma iurari mandat,exinde aliquid ſtatuens,id minimè habet locum , ſi aliter quàm lex præceperit,iuratū ſit. gl. inſignis in.c.vt circa in gl. corporali. de elect. libro ſexto.quam ibi ſequuntur Canoniſtæ. & teſtatur eſſe communiter approbatam Iaſ. eam ſequutus in. l. iubemus. numero duodecimo.de teſtament. Et præter cum gloſſ. illam ſequitur Bal.in.l.1 notabil. 1 ſi aduerſus vendit. Paulus de Caſtro in.l.3.§. iurari. numer.3 ff.de iureiur. Panormitan.dicens eam eſſe ſingularem in c. laudabilem. numero tertio. de frigi.& maleficiat. Teſtatur eſſe gloſ. illam communiter approbatam, licet neminem alleget Brunus de form.& ſole. c. de implemen. formæ. col. decima. verſic. ad quod facit text eam ſequutus.

Præterea cùm ex iuramento delato vel relato naſcatur actio in factum ad ſimilitudinem iudicati. l. actori. de rebus credit. certè illa actio non naſcitur ex fidei præſtatione. quod Ioannes Faber eleganter notauit

notauitin.§. item ſi quis poſtulante. nu.15. de action. Inſtitut. Prætereà cùm teſtis iuramentum ſemper ſit neceſſarium.l. iuriſiurandi.l. ſi quando.j. de teſti.c. tuis quæſtionibus.c. nuper nobis.de teſtib.cũ alijs. ſi teſtis ſub fide promittat dicere veritaté, non videbitur iuratus deponere. quod ex Bal.retulit Gomecius in. §. item ſi quis poſtulante.nu.25.de act. Inſtit. Quare non immeritò opinionem Ioannis de Imola ad.l. hanc ſequuntur Aretinus in præſ.6.notab. Parpal.notabili.10. & eam quoq; ſequuntur Corneus & quidam alij, qui à Gomet. citantur in illo.§.item ſi quis poſtulante.

Sed verior opinio eſt, vt hæc.l.habeat locum etiam in ſimplici fidei pręſtatione, cuius authores ſunt Speculator in titu. de arbit.§.ſequitur de quibuſdam.nu. 49. idem dicitur tenuiſſe Ioannes Andræ.in.c. cum tempore.de arbit.qui in libro meo hoc nó dicit, licèt id videatur tenere Antonius ibi nu.4. Ioannes Faber in præſenti.col. 2.verſ. ſed quid ſi non iurauit. Alexand. num.16. Curtius Senior nu.33.Iaſ.num.28. Curtius Iunior num.10.& eſſe communem, eam ſequutus affirmat Cagnolus nu. 75. quam ſequuntur præterea Iaſ.nume.54. Gometius nu.26. in illo.§.item ſi quis poſtulante. Zenetinus dicens eam eſſe veriorem, in differentijs iuris canonici & ciuilis.nu. 93. Interpoſitio quoque fidei, ſicut iuramétum, priuat minorem in integrum reſtitutione. Capel.Tholo.382. Nonius de exeq. man. reg.c 27.nu.6. ita amplians auth. ſacramẽta.ſi aduer.vendit.

33 Quorum ea ratio eſt, quòd eadẽ pœna imponatur venienti contra fidei præſtationé, quæ imponitur violanti iuramentũ.gl. in.c.penul. de iureiur. & fidei præſtatio ac iuramentum æquiparantur. c. ad aures. de ijs quæ vi met. ve cauſ. fiunt.c.peruenit.de fideiuſ. Et ſicuti priuatur beneficio qui falſò per Deũ iurauit.c. querelam. de iureiu. ita etiam qui falſo per fidé iurauit.quod Panorm. ibi obſeruauit nu. 5.verſ.& per hoc infero. quibus multa addit Alci.in rub.de iureiu.nu.6. Eſt auté accipienda hęc propoſitio, ſi quis fide Chriſti interpoſita contractũ ſeruaturũ ſe promiſerit, nõ verò ſi fidẽ humanã fuerit proteſtatus, quã & Gentiles homines, Turci deniq; atq; cæteræ gétes, quæ à noſtra etiam religione abhorrent, iure gentium obſeruare tenentur. quod Alciatus hic rectè obſeruauit nu.51.

34 Idemque videtur dicendum, ſi ea fides præſtetur ad contractus obſeruationem, quam nobiles priuato quodam iure cuſtodire tenentur, vt ſi nobilis affirmet ſeruaturum ſe contractum per illa verba, quæ apud nos, Gallos quoq; ac Italos ſunt frequentiſsima, *à fe de Cauallero, à fe de hijo d'algo.* Nec etiam ex hoc contractus cenſebitur iuratus, vt huic.l. locus ſit. Quæ concluſio deducitur apertiſsimè *ex his, quæ ex Felino, Alciato, Caietano, Dominico de Soto,* reſoluit doctiſsimus Epiſcopus Segobienſis, in.c.quamuis pactum. de pact. li.6. par. 1 § 2.num.2.

35 Sed in dubio cùm quis ſuam fidẽ interponit ad contractus obſeruationé, an fidẽ Chriſti videatur interpoſuiſſe, vel humanam. Et idem Alciatus arbitratur in dubio fidem Chriſti videri interpoſitam, quoniam tutiùs hæc pro anima præſumptio capienda ſit.c. iuuenis. de ſponſa. & in dubio iudicio meo fidei interpoſitio potioris, hoc eſt diuinæ fidei interpoſitionem ſignificabit. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. ſi ager. vectig. vel emphithe. petat. tametſi contrarium hic Bolognetus ſcripſerit numero.60.

36 Hinc & illud conſequitur, quòd cùm diuina numina oporteat eſſe inuocata pro obſeruantia cõtractus, vt huic. l. locus ſit, non habere locum l. hãc in contractu, in quo homagium duntaxat nobilis apud nos præſtiterit, hoc etenim non eſt diuina numina inuocare, ſed fide humana ſolẽniter promittere, ſeruare aliquã conuentioné. Et opinionem hãc pro intelligentia huius legis exiſtimo eſſe veriſsimam, neque arbitror homagio iuramẽtum ineſſe, quãuis id ſenſerit Bal. conſ.291. vol.2. Et hęc eſſe diuerſa conſtat ex eo, quòd cùm in ſpiritualibus

clerici

clerici iuramentũ obedientiæ ſoleant præ-
ſtare.c.nullus.de iureiur. homagium ta-
men nunquam præſtabunt.c.fi.de reg.iur.
c.ex diligenti.de ſymo. Prætereà homagiũ
& iuramentum diſsimilia eſſe conſtat ex
l.25.titu.16.part.3.optimus tex.in.l.26.tit.11.
eadem.parti.vbi Greg. Lopius doctiſsimè
multa tractat, qui in eam quoque ſenten
tiam procliuior eſt, ne diſpoſitio text.in au
thent. ſacramenta puberum. ſi aduer. ven
dit. in minore homagium præſtante lo-
cum habeat, in quo ipſe idem ſentio. Præte
reà, cùm iuramentum adiectũ meliorationi
bonorũ efficiat illã irreuocabilẽ, idẽ erit di
cendũ, ſi nobilis iure Hiſpaniæ melioratio
nẽ homagio firmauerit. quod elegãter ſcri
pſit Pet. Peral. dicens de hoc fuiſſe aliquan
do dubitatũ in.l.vnum ex familia.ſup. nu.
23.ff.de legatis.2.

37 Infertur prætereà non cenſeri iuramen
tũ acceſsiſſe trãſactioni, vt huic.l.locus ſit,
ſi quis in veritate promittat ſeruaturum ſe
promiſſa. quòd Alcia.& Bologn. hic tradi
dere nu.59. tametſi hoc verbũ, in veritate,
iuramentum in ſe continere arbitratus fue
rit Bal.in rub.de re. iudicat. ĩ. nu.11. Panor.
in.c.etſi Chriſtus nu.2. de iureiu.motus ex
illo tex. niſi qui iurat in veritate, in Deo iu
rare voluerit, qui eſt ipſa veritas.c.quidam.
de celeb. Miſſ. quo caſu locus eſſet diſpoſi
tioni.l.huius, & ita procedet ſententia Bal.
& Cagnolii in præſenti nu.76.

38 Si quis autem per ſalutẽ Principis tranſ
actionem iuraſſet, non dubitauerim etſi il
lam nõ ſeruauerit, iuramenti violatorẽ nõ
eſſe, neq; obnoxiũ pœnis huius cõſtitutio
nis, quoniam diuina numina inuocata hic
minimè fuerint: licèt qui genium princi-
pis falſò inuocat, fuſtib^9 caſtigetur.l. ſi duo
patroni.§.fi.ff.de iureiu.& tex noſter. Idẽq;
dicendũ videtur in eo, qui per ſalutẽ ſuã iu
rat: licèt enim per Deũ iurare videatur (re
ſpectu enim diuini numinis ita iurat) at
tamẽ diuinum ſpecialiter hic nõ inuocauit
quare nõ videtur in pœnas hui^9.l.incidiſſe.

39 Sed neque ſi per ſanctorum aliquẽ tranſ
actionem quis iurauerit, eſſe locum huic le
gi exiſtimat Claudius nu. 15. in quo ego in
contrariam ſententiam procliuior ſum,
maximè ſi beatiſsimæ Virginis numen pro
obſeruantia tranſactionis ſit inuocatũ. ar-
gumento tex.in.c.2.de maled.cum alijs.

40 Illud ego conſtanter affirmem. Si quis
pro obſeruantia contractus Dei omnipo
tentis nomen non inuocauerit, ſed per ſan
cta Euangelia, aut per crucem Domini,
tranſactionem ſe ſeruaturum promiſerit, ſi
tranſactionem non ſeruet, obnoxium eſſe
pœnis huius legis: quoniam qui per Euan
gelia iurat, per Deum iurare videtur, cuius
veritas in ipſo Euangelio cõtinetur: & qui
per crucem iurat, Chriſtum ipſum teſtem
adferre videtur, qui in ligno crucis mortẽ
pati dignatus eſt, quo genus humanum re
dimeret.

41 Quartum requiſitum eſt, quo huic.l.
locus ſit, vt dolo tranſactioni ſit cõtrauen
tum: nam qui ſine dolo tranſactionẽ fue
rit prætergreſſus, in pœnas hac.l. ſtatutas
non incidet. ita enim voluit eleganter Bal.
in.l.obſeruare.§.proficiſci.nu.5.ff.de offic.
proconſul.& legat. quoniam periurium
ſine dolo non committitur. gloſſ.in.c. bre
ui.de iureiur.c.quæritur.§.item opponitur.
22.q.2. Baldi prætereà opinionem ſequun
tur Claudius nu.41 item Alex.non ſemel,
quem hic refert Iaſſ.nu.2 Marcus Mantua
col.2.item Curtius Iunior nu.17. dicens in
iudicando ab opinione Bald. non eſſe rece
dendum: & eam ſequuntur prætereà Iaſſ.
conſilio.84 vol.1.nu.6. Decius conſil. 452.
nu.7. Rolandus à Valle allegans alios cõſi.
57.nu.6. teſtatur eſſe cõmunẽ, eam ſequu
tus Iacobus Machellus patrocinio. 7. nu.
17.& eam ſequitur Ioan.Rumini.conſ.419.
nu.7.vol.3.

42 Ex quo infertur, rarò euenire poſſe, vt quis
incidat in pœnas hac.l.ſtatutas, cùm enim
dolũ interuenire neceſſe ſit, facilè excuſabi
tur quis ab hac doli preſũptione, cùm quę
libet cauſa etiã iniuſta excuſet à dolo.l. igi-
tur.ff.de libe.cauſ.l.1 in fine.ff.de abige.vbi
hoc notat gl.verb.iuſtis rationib^9.& voluit
gl. vulgò dicta ſingularis. in.l.plagij. verb.
iuſta

iuſta ducti. ad. l. Flaui. de plagiar. quam ibi notarunt Alber. & Bal. atque idem Bal. in. l. qui non probaſſe. nu. 3. de calumniat. C. Iaſſ. in. l. iuſtè poſsidet. nu. 31. ff. de acqui. poſſ. idem Iaſſ. in. l. 1. in princ. num. 24. ff. de eo per quem fact. erit. vbi tamen expendit text. contra opinionem harum gloſſarum idem Iaſſ. in. l. ſi quis id quod. nu. 35. ff. de iuriſ. om. iudi. Curtius ibi nu. 42. idem Iaſſ. in præſen. nu. 3. & in. l. qui accuſare. nu. 4. ſup. de eden. & in. l. videamus. in princ. nu. 9. ff. de in lit. iur. & in. l. qui iuraſſe. in princi. nu. 5. ff. de iureiur. Curtius Iunior in. l. vnica. §. fi. nu. 20. ff. ſi quis ius dice. non obtem. Alciatus 30. præſump. 3. reg. nu. 6. qui duo gl. opinionem elegãter limitant. Decius conſilio. 165. nu. 7. & conſ. 452. nu. 4. etiã ſi cauſa illa ſit beſtialis, hac enim hyperboli gl. illam ampliauit Aymon Craueta conſil. 46. nu. 14. quam eſſe communem præter alios teſtantur Decius conſ. 398. nu. 1 Boerius deciſ. 168 nu. 11. Curtius in. l. 1. in princ. nu. 6. ff. quod quiſq. iur. Sunt tamen multi authores, quibus hæc Bald. opinio nõ placuit, exiſtimantes non eſſe neceſſum dolum interuenire, vt pœnę huius. l. committantur, ſed culpam ſatis eſſe, nam de hac Bal. deciſione dubitat Iaſſon, nec ſatis firmat pedes. in. l. qui iuraſſe. in princ. nu. 8. ff. de iureiur. vbi inquit Iaſſ. ſine dolo non committi periurium, ſed committi poſſe in pœnas periurij. Et hanc reſolutionem teſtatur eſſe cõmunem Bolognetus in præſ. nu. 16. & contra Bal. tenet idem Iaſſ. in præſ. nu 3. Curtius Senior nu. 4. Thomas Parpal. nu. 97. quorum opinioné ipſe ſequor, quoniam periurium etiam abſque dolo ex ſola culpa committatur. c. licet. vbi id notat Bal. nu. 3. ſi de feud. content. ſit inter domi. & agn. libr. feudorum.

43 Vnde conſequitur erraſſe virum grauiſſimum Ioannem Fabrum in præſenti, qui ad finem penult. colum. verſ. ſed quæritur. affirmat in pœnas huius. l. incidere eũ, qui etiam iuſſu iudicis tranſactionem violauerit, nam impoſsibile eſt, hunc in pœnas hac l. ſtatutas incidere, quem à dolo ac culpa, iuſſus iudicis excuſauit. l. furti. §. qui iuſſu. ff. de his qui not. infam. l. ad ea quæ non habent. ff. de regul. iuris. Nam & in iuramento videntur partes ipſæ ſemper authoritaté ſuperioris excepiſſe. l. fi. ff. ad municip. l. fi. ff. qui ſatiſda. cog. c. venientes. cũ alijs. de iureiur. Quare opinionem Fabri rectè iudicio meo improbarunt Curtius Senior nu. 5. Iaſſ. nu. 18. & horum opinionem contra Fabrum probat text. optimus in. l. fi. ff. de l. commiſſ. vbi iuſſus iudicis excuſat à mora. iuncta gl. in. c. breui. de iurei. dicente difficultatem, quæ excuſat à mora, à periurio quoque excuſare. quam ibi ſequuntur omnes canoniſtę. & teſtatur eſſe communiter approbatam Iaſſ. in. l. in actionibus. *nu. 4.* ff. de in lit. iur. idem Iaſſ. *in. l. qui iuraſſe.* in princ. nu. 4. ff. de *iureiur.*

44 Ampliabis tu *modò* legem hanc, vt habeat locum non ſolùm in contractũ tranſactionis, ſed etiam in alio quocumque cõtractu. quod text. ipſe videtur ſignificaſſe ibi, aduerſus pacta. & iterum ibi, pactis. atque iterum ibi, pactionum. Et tenet hanc opinionem Bar. nu. 13. Bal. in vltima. q affirmans ita tenere doctores. Fulgoſ. nu. 7. ex quo etiam conſtare poteſt, hanc eſſe communem opinionem. & hanc opinionem affirmat eſſe communem, eam ſequutus Alexand. nu. 2. ſequitur eam Iacobi. nu. 8. Iaſſ. nu. 11. teſtantur eſſe communem Claudius nu. 10. Curtius Iunior nu. 30. communem eſſe teſtantur Thomas Parpal. nu. 10. Cagnol. nu. 27. Bolognetus nu. 1. & eam ſequuntur Imola in. l. ſi inſulam. nu. 19. ff. de verb. oblig. vbi Crotus nu. 65. teſtatur hanc eſſe communem opinionem, eam ſequutus. ſequitur eam Corneus conſ. 246. col. 1. vol. 1. qui neminem allegãs in præſenti nu. 2. affirmat hanc eſſe veritatem. & teſtantur propterea hãc opinionem eſſe communem Caſsiodorus deciſ. 1. ſub rub. de iureiu. Alexan. conſ. 85. col. 2. vol. 1. Ripa lib. 3. reſpon. c. 7. nu. 2. Hubertinus Zuchardus in. l. poſthumo nato. nu. 14. de bono. poſſeſ. contra tabul. licèt dicat dubiam eſſe ſentétiam hanc, communem eſſe affirmat, eam ſequutus

quutus Rolandus à Valle.conſ.57. nume.
15.quorum illa ſunt fundamenta,quòd ge
nerale nomen pacti ſit quencumq́ue cõ
tractum comprehendens.l.1.§.1.ff.de pact.
l.pactum.ff.de pollicit.glo. vulg. in.l.1.ff.
de act.& obliga.& quoniam licèt nomi-
natim agat lex hæc in tranſactione,ratio
tamen ipſius,quæ iuramenti religionem
proſpicit, generalis omnibus cõtractibus
eſt,quare ad cæteros contractus pertine-
bit.l.cum pater.§. dulciſsimis. ff. de leg. 2.
l.regula.§.licet. ff. de iur. & fact. ignor. &
hãc opinionem ipſe ſequor, licèt eam im-
probet Alciatus allegans Riminal, & Par-
palium.num.21.

45 Infertur autem ex hac ampliatione em
phytheotam eccleſiæ ſi non ſoluat penſio
nẽ, quam iurauit ſoluere, poſſe ſtatim ex
pelli biennio non expectato,neq́ue poſſe
eum moram purgare. ita enim voluit ele-
ganter Bald. in margarita Innocentiana.
verb.emphytheota.& Bald.opinionem ſe
quuntur in præſenti Lancello. Decius, Ia-
cobi.& Iaſ.item Curt. Senior,dicens nu.
17.ita ſe obtinuiſſe.Cagno. nu. 32. optimè
Bologne.num.29. Et ſequuntur præterea
hanc opinionem Alexan.conſi.85. volu.1.
col.1.teſtatur hanc eſſe communem opi-
nionem Marcus Antonius de virib. iura-
mẽ. num.22.eam ſequutus. Et tenuit ean-
dem opinionem ipſe Bald.in.c. querelam.
num.5.de iureiur.Feli.ibi. num.8.Iaſ.in.l.2.
num.47.de iur.emphytheo. Decius in au
thent.qui rem.nu.10. de ſacroſanct.eccle.
idem.conſi.138.num.4.Corſetus. verb.em
phytheota.1.Hyppolyt.ſing. 226.& teſta
tur eſſe communẽ Gozadinus. conſi. 57.
num.19.eam ſequutus.& eam ſequitur al
legans alios Gome.in.§.item ſi quis poſtu
lante.nu.8.de actio.inſtit.Ioan. Anto.Tri
gona.ſingula.23.& mihi placet,propter iu
ramenti religionem. Tametſi idem Alcia.
contrarium adfirmet. & allegãs alios Epi-
ſcopus Segobienſis in. c. quãuis pactum.
de pact.lib.6.1.par.§.4. num.5.

Iudex præterea qui malè officium ad-
46 miniſtrauit,propter iuramentum ab initio
præſtitũ.auth.iuſiur.quod præſt.ab his.in-
cidet in pœnas huius.l. quod Curt. rectè
obſeruauit in.l.diem functo.nu.44. ff. de
offic.aſſeſ. Reſpondit quoque Matheſala
47 nus.ſingul.50.venditorẽ non teneri ad eui
ctionem,ſi emptor pretiũ, quod ad certũ
diem iurauit ſoluere,nõ numerauit, licèt
poſt diẽ illũ id perſoluerit, priuatur enim
ille actione qui iuratam promiſsionẽ non
48 impleuit.Ad compromiſſa quoq;.l.hãc.
extẽdit,Panor.in.c.per tuas.nu.14. de arbi.

49 Secũdò ampliabis.l. hanc vt procedat
non ſolùm in actore, verùm etiam in reo:
nã præterquã quòd ſemꝑ oporteat æqua-
litatem inter hos ſeruare, ratio iuramenti,
quæ totã hanc materiã regit, cõis vtrique
eſt.atq; ita.l.hanc interpretantur gl. verb.
cõſequutus quã dicit eſſe cõiter approba
tã Curt.Iunior.nu.28.Bar.nu.12. Iacobi.n.
63.teſtãtur eſſe cõmunẽ opinionem eam
ſequuti Claudius de Seyſel.nu.43. Thom.
Parpal.nu.109.Cagnolus.num.129.Bolo-
gnetus.nu.26.& hæc opinio mihi placet,
tametſi Antonius de Prato in.4.vol.con-
ſiliorum Alexan.de Imola.conſi. 49. nu.
36. verſ. nec obſtat prædictis. adfirmet. l.
hãc ad actorem ſolùm pertinere, quoniã
text. dicat,actionem perdat.Sed huius opi
nio exploſa ab omnibus eſt. Licèt enim in
actore verba legis cõcepta ſint, ꝓpter cor
relationẽ ad reũ quoq; pertinebũt. vulg.l.
ſi.de indict.viduit.toll.l.1.de cupreſ.lib.11.

50 Tertiò ampliabis text. hunc,vt proce-
dat non ſolùm in eo qui iuratam trãſactio
nem violauit, ſed etiam in hærede tranſi-
gentis,qui iuratæ à defuncto tranſactioni
contrauenit. ita enim voluit Angel.de Pe-
ruſio. quem hic retulit Thomas Parpal.
nu.96.quem illa ratio mouit.quòd hæres
ac defunctus cenſeantur vna eademq́ue
perſona.in auth.de iureiur.à moriẽt.præſt.
in princ col.5.Idq́ue arbitratur Ange.pro
cedere vel maximè, ſi ad obſeruantiam
tranſactionis hæredes quoq; ſuos (quod
cõmuniter fieri ſolet) tranſigẽs obligaue-
rit.exiſtimat tamen Angelus hærẽdẽ hunc
ab infamia liberari cùm in reliquas pœnas

hac.l.ſtatutas incidat. Hanc opinionem tenet præterea Paul.de Caſ. quem hic refert Curt.Iun.nu.24. dicens iuramentum hac in parte tranſire contra hæredem, veluti ſequelam, & acceſſoriũ ipſius contractus. allegat ille text.in.l. ſeruus ſi hæredi. ff. de ſtatu liber. vbi conditio ſtatu libero impoſita, vt decem datis, liber fiat, tranſit in omnem ſucceſſorem. Maxima eſt authoritas Ang.de Peruſ. ac Pauli de Caſ. ſed eorum deciſio dura eſt, quod Curtius Iunior fatetur. & eam iure optimo reprehendunt Parpal. nu. 97. Cagnol. nu.143. Quorum opinio illa ratione ſatis inſtructa eſſe videtur, quòd iuramentum eſt obligatio quædam perſonalis, quæ iurantis duntaxat animam ligat, non igitur obligabit hæredem, qui non iurauit. l. generaliter. in principio. de re. credit. c. veritatis. de iureiur. ſicuti accidit in voto, atque cæteris contractibus ſpiritualibus. c. vnico. 30. q.2. ad cuius obſeruantiam hæres ipſe minimè tenetur, niſi ipſe ſe obligauerit. c. licèt. de voto.

51 Nam & generaliter decretum eſt, vt ſi quis iurato aliquid promiſerit, licèt hæres huius veluti hæres teneatur ſtare conuentioni, non tamen ſi eam non ſeruet, erit periurus, quod in illo. c. veritatis. tenuere Antonius, Imola, & Panor. atque alij plures, quos idem ſequutus allegat Epiſcopus Segobienſis in. c. quamuis pactũ. de pact. in.6.1.p.§.4.nu.4. & teſtatur hanc opinionem communem Nonius de Auendaño de exeq.mand.reg. c.27. nu.11. in fine.

52 Neque ſi tranſigens obligarit ſuos hæredes ad iuramenti obligationem, obligatio iuramenti eos comprehendet, quippe quæ ſine vero conſenſu hæredis ligare ipſum non potuit.

Neque obſtat huic ſententiæ, quòd hęres ac defunctus vna eademque perſona iure fingantur, quoniam id quoad alios effectus verum eſt, non quoad iuramenti religionem obſeruãdam, in qua re vera propriaq; perſona iuret oportet, vt pœna periurij teneatur. neque text.in. l. ſeruus ſi hæredi. ibi, de iuramento verbum nullum.

53 Illud ſanè extra controuerſiam eſſe video apud frequentiores, vt habeat locum hæc.l. etiam in fauorem hęredis eius, cui facta tranſactio eſt, ſi is qui tranſegit, eam violauerit. quod ex text. in illo. c. veritatis. quàm optimè deducitur. idem videtur eſſe dicendum in ceſsionario eius, in cuius fauorem tranſactio concepta fuit, huic enim ſi fides violetur, tenebitur tranſactor pœnis huius.l. tametſi Bal. in.l. ſed ſi hoc. in princ. ff. de in ius vocan. exiſtimet iuramentum alicui præſtitum perſonale quoque eſſe ex parte eius cui pręſtatur, in quo tamen ille cogitandum reliquit.

54 Quartò ampliabis.l. hanc, vt *habeat locum* eius remedium, *etiam in ſingulari* ſucceſſore. vt *ſi domus* ex cauſa tranſactionis remaneat apud Petrum, quam ille in Ioannem alienauit, & poſt factam alienationem contrauenit tranſactioni, is, in cuius fauorem fuit facta tranſactio, poterit rem illam ab illo Ioanne vendicare, ita enim.l. hanc interpretantur Alciatus in finalibus verbis. Cagnol. nu. 146. Verùm in hoc frequentiùs arbitrantur non habere locum l.hanc, quoniam eius remedium ſit condictio ex hac.l. at verò condictiones, actiones perſonales ſunt. §. appellamus. de act. Inſtitut. ſed hæ non dantur contra tertios poſſeſſores.l. fin. vbi ego hoc latiùs diſputabo, ſi aduer. credit. atque ita in ſpecie huius l. reſpondit Alexand. conſ.92. vol.1. & eius opinionem ſequuntur Curtius Iunior nu. 26. Thomas Parpal. num. 92. vt non dubitem alienatorem ad æſtimationem rei alienatę, eſſe obligatum: in ſubſidiũ quoq; exiſtimo actionem contra tertiũ poſſeſſorẽ competituram. arg. tex. generalis. in.l. fi. in prin. ff. de eo per quem fact. erit.

55 Quintò ampliabis.l. hanc, vt habeat locum, etiam ſi is, qui tranſactioni contrauenit, à Papa impetraſſet facultatem contrauueniendi, quoniam non liceat Papæ tollere effectum iuramenti inductum à lege ciuili, licèt poſsit liberè diſpenſare in iuramẽto inducto à lege canonica. ita enim

voluit

voluit Paul. de Caſt. qui ita olim reſpon-
dit, cuius ſententiam veluti notabilem re-
fert ac ſequitur Curtius Iunior hic nu. 2.
Sed ego in contrariam ſententiam procli-
uior ſum, exiſtimo enim, vt primum iu-
ramentũ cõtractui acceſsit, vniuerſi con
tractus cauſam ad ſummum Pontificem
pertinere. c. venerabilem. de elect. c. fin. de
for. comp. lib. 6. Poterit igitur ſummus
Pontifex cauſa cognita diſpenſare, ne qui
tranſegit, periurij crimen incurrat. Cæte-
ras autem pœnas hac. l. ſtatutas, in præiu-
dicium tertij, cui illa ex ſuo cõtractu com
petunt, auferre non poterit. Si quis au-
tem, poſtquam tranſactionem iuratam
violauit, diſpenſationem petierit, indignus
eſt cui illa concedatur, quoniam fruſtrà. l.
auxilium implorat, qui iam in ipſam. l. of-
fendit. l. non dubium. de legi. l. auxilium.
ff. de minor. atque ita Iacobinus hic ob-
ſeruauit num. 60.

56 Sextò ampliabis legem hanc, vt habeat
locum etiam in foro, quod conſcientiæ
appellant, nam & in eo poterit is, qui has
pœnas hac. l. ſtatutas exegit, iure optimo
retinere. ita enim l. hãc interpretatur Tho-
mas Parpal numero. 104. dicens aliquan-
do fuiſſe in contraria opinione. & tenet
eandem opinionem Syluester. verb. tranſ-
actio. verſic. quintum diſpoſitio. l. ſi quis
maior.

57 Sed huic opinioni negocium facere vi-
detur gl notabilis, licèt vulgata in. c. fra-
ternitas tua. in gl. cum augmento. ibi, quę-
ſitum fuit ſi aliquis. 12. q. 2. dicens pœnas
legales minimè deberi in foro cõſcientiæ:
licèt enim quis furtum fecerit, non tenebi-
tur in foro animæ ad pœnam dupli vel
quadrupli vel ſeptupli quæ imponitur
apud nos, ſed ſatis erit, ſi rem ſubtractam
reſtituat. & eius gloſſ. opinionem ſequun-
tur ibi omnes canoniſtæ, & prætereà Bal.
in. l. poſt deciſionem. fin. col. de furt. Ioan-
nes de Imola in. l. ſtipulatio. § alteri. nu. 28.
ff. de verb. obligat. dicens eam eſſe ſingula
rem. Panorm. nu. 10. dicens neſcire ſe alibi
eam gl. Fel. col. 17. Decius nu. 20. in. c. 1. de
cõſti. atque idem Panor. in prooemio Rex
pacificus. nu. 6. Iaſ. in. §. ſed iſte quidem. nu.
110. de act. Inſtit. idem Iaſſ. in. l. vt vim. nu.
22. ff. de iuſti. & iur. Alciat. in. c. cùm non
ab homine. nu. 12. de iudici. Segura in. l. fi-
lius dum in ciuitate. nume. 15. ff. de verbor.
oblig. Maynerius in. l. quod à quoquam.
nume. 3. ff. de reg. iur. Thomas Parpal. in
præſen. nu. 104. dicens ſingularem eſſe
gl. illam. communem eſſe gl. illius opinio-
nem, pręter alios teſtantur hi. Panormit. in
c. dilecti. nu. 12. de arbit. Iaſſ. in. l. ſi ab hoſti-
bus. §. 1. col. ti. ff. ſolut. mat. Decius & Cagn.
vterq; col. 1. in illa, l. quod à quoquã. noſter
Fortun. de vlti. fine. vtriuſq; iuris nu. 205.
Mart. Nauarr. in. c. ſacerdos. de pœnit. diſt,
6. nu. 146. Epiſcopus Segobienſ. in epit. de
ſponſal. 2 p. c. 6. § 8. nu. 10. Cagnol. in præſ.
& ex theologis teſtantur gl. opinionem eſ
ſe communiter approbatam, ſumma Ro-
ſella in parte. pœna. §. 8. Ioannes de Medi-
na de reſtit. rub. de rer. diuiſ. q. 1.

Sed huic difficultati reſpondet ipſe Par
pal. gl. illius traditionem non procedere in
pœnis legalibus, quæ imponuntur ipſo iu
re, illæ enim debentur in foro, quod con-
ſcientiæ appellant, atque ita exiſtimat ille
limitandam eſſe gloſſ in illo. c. fraternita-
tis. & ita limitant gloſſ. illam plurimi, quos
allegat Tyraq. in. l. ſi vnquam. verb. reuer
tatur. de reuo. donat. nu. 236. qui nu. 237. te
ſtatur hanc communem opinionẽ. Sed re
uera fallitur Thomas Parpal. qui aliorum
quoque opinionem ſequutus exiſtimat
gl. illam non procedere in pœnis, quę ipſo
iure à lege imponuntur, namque & in il
lis verum eſt, eas minimè deberi in foro
animæ, quouſque ſequuta ſit condemna
tio. ita enim gloſſ. illam frequentiùs inter-
pretantur plærique omnes, quos ſuprà alle
58 gaui. Fitque compertiſsimum ex eo, quòd
hæretici quoque, & quicumque diuinam
læſere maieſtatem (quorum bona in dete
ſtationem tanti criminis ipſo iure à lege ip
ſa confiſcantur. c. vergẽtis. de hære. c. cùm
ſecundum leges. de hære. lib. 6.) iure opti
mo bona illa poſsidebunt quouſq; ſenten

tia iudicis competentis ea fiſco reſtituere fuerint cõdemnati. Quam opinionem ex antiquioribus authoribus tenuerunt per multi, atq; ex recentioribus Angel. de Clauaſio. verb. Pœna. §. 3. ſũma Roſella verb. abſolutio. 1. §. 19. & iterum verb. reſtitutio. §. 6. Sylueſt. verb. hæreſis. 1. q. 8. verb. tertia. frater Petrus de Couarruuias. de remedio luſorum. 3. parte. c. 21. teſtantur hanc opinionem eſſe communẽ eam ſequuti Sylueſt. verb. aſaſinus. quæſt. 5. Iacobus Septimancenſis. de inſtitut. catho. c. 9. num. 82. Et eam ſequuntur Dominicus de Soto de iuſtit. & iur. lib. 1. q. 6. articulo. 6. Ioannes de Medina de reſtitut folio. 4. colum. 3. in princip. Epiſcopus Segobienſ. de ſponſa. 2. parte. c. 6. §. 8. num. 10. quæ opinio eſt vt recepta à frequentioribus ita, quoque vera. Tametſi contrariam quæ, quidem duriſſima mihi ſemper viſa fuit, tenuerint Panor. in cap. 1. num 11. de conſtitu. Feli. ibi. col 17. Decius. nu. 20. licèt hic non ſatis firmet pedes. Bolognetus impiè. nu. 88. Feli. in. c. Rodulphus. nu. 38. de reſcrip. Alfonſus de Caſtro de iuſt. puni. hære lib. 2. c. 7. atque idẽ ex profeſſo de leg. pœnal. lib. 2. c. 27. Martinus Nauarrus in Manuali. c. 23. nume. 66. Antonius Gometius lib. 3. variarum reſolutio. cap. 2. nu. 6. quorum opinio cõmuniter exploſa eſt. Quare licèt pœnæ hac l. ſtatutę ſint impoſitę ipſo iure, non tenebitur eas pendere is, qui tranſactionem fuit prætergreſſus.

Imò probabiliſſima ſententia eſt, neq; poſt condemnationem teneri quemquã pœnas legales perſoluere quouſque executio facta ſit, quod in pœna confiſcationis bonorum propter hæreſim grauiſſimi authores receperunt, & ego in ſpecie noſtræ l. veriſſimum eſſe exiſtimo.

59 Adde huc, neque ſi hę pœnæ in conuẽtionem fuerint redactę, teneri qui tranſactionem violauit eas ſponte ſoluere, niſi à parte illę petantur. quod Philippus Corneus reſpondit conſ. 69. num. 39. volum. 2. Rebuffus in. l. vnica. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt. profer. nu. 40.

60 In ſumma, qui violauit iuratam tranſactionem, non tenetur in foro animæ has pœnas pendere aduerſario: ſed ſi eas ſpontè perſoluat, aut à iudice compulſus, is cui earum commodum ceſſit, iure quidem optimo retinebit eas ſine diſpendio ſalutis æternæ.

61 Limitabis tu modò l. hanc, vt non habeat locũ, ſi inter contrahentes ipſos dum tranſigunt conuentum ſit, ne violata etiam tranſactione ad pœnas hac. l. ſtatutas agi poſsit, quod verè iudicio meo Cagnolus hic obſeruauit. nume. 148. Generaleque omnibus in contractibus eſt, vt ex conuentione partium contractus legem accipiãt, vulg. l. 1. §. ſi cõueniat. ff. depoſit. l. contractus. ff. de regu. iur. cum alijs.

62 Secundò limitabis. *l. hanc, vt minimè* habeat locum ſi is, qui ad eius pœnas agere vult, perfectè non impleuerit tranſactionem ex parte ſua, oportebit igitur agentem in primis fidem iudici facere implementi ex ſua parte ſequuti. ita enim ſenſit gloſ. hic verb. ſeruauerint, vt ſequuntur hanc limitationem Claudius numer. 46. Thomas Parpal. nume. 105. Cagnol. num. 130. Corneus conſ. 246. volum. 2. nume. 6. Et eſt ratio, quoniam illi debet permitti pœnã petere, qui in ipſam nõ incidit. l. cũ par. §. 1. ff. de regul. iur. l. cum pater. §. libertis. ff. de legat. 2. Generaleque omnibus contractibus eſt, vt is qui agit, ante omnia debeat munus ſuum adimplere. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empti. gloſſ. fina. in. l. ædiles etiam. §. fina. ff. de ędilit. edict.

63 Addit Alexand. conſi. 222. numero. 18. volum. ſecundo, liquidiſsimam probationem hic eſſe exigendam, quaſi in ſupplementum probationis iuramentum hic minimè ſit admittendum. quę ſententia iudicio meo eſt veriſſima.

64 Tertiò limitabis text. hunc, vt minimè habeat locum, niſi poſtquam plenè probatum eſt agentem ex parte ſua impleuiſſe, contrauentio quoque, atque violatio iuratę tranſactionis ad vnguem probata

probata ſit.quod idem Parpal. & Cagno-
lus ad.l.hanc rectè obſeruarunt, nõ quidé
per ſemiplenas probationes, ſed per eas
quoque quæ in cauſis criminalibus exige-
rentur.atque ita etiam Barbatius ad ſpecié
huius.l.reſpondit conſi.15.vol 1.
65 Cuius rei ratio illa ferè omnibus com-
munis eſt, quoniam ad exigendas pœnas
legales, oportet probationes eſſe liquidiſ-
ſimas.l.in teſtamento.1.ff.de condit.&
demonſtrat. vbi ex probabilibus etiam
coniecturis non committitur pœna a te-
ſtatore præcepta. atq; eum tex.expendunt
in hanc ſententiam Bald.& Imol.ibi.Soci-
nus optimè numer.3. atque idem Bald in
c.1.nu.12.verſi. porrò in prædictis. qualiter
dom propriet.feu.priuet.idem Bald.in.l.v-
nica.3.oppoſit.nu.67.de his quæ pœnæ no
mi. relin. dicens non eſſe huc locum iura-
méti delationi,ſicuti in cæteris cauſis.quod
inquit Bal.eſſe mente tenendum. Alexan.
conſi 33.nume.1.vol.1.dicens ſingularem
eſſe text. in illa.l.in teſtaméto.quem etiam
in eandem ſententiam dicit eſſe ſingulá
rem Iaſſ.in.l. qui Romæ.§.cohæredes nu
mer.11.ff.de verb.obligat.& allegans alios
Carol.Molinæ.conſi.47.num.4.qui addit
text.in.l.pe.ff.de pœn.
66 Quartò limitabis.l hanc,vt minimè ha
beat locum, ſi is qui agit contra tranſgreſ
ſorem violatæ tráſactionis,recepit aliquid
à reo ipſo qui tranſactionem violauerat,
hoc enim ipſo viſus eſt pœnas hac.l. con
tentas remittere.ita enim.l.hanc limitauit
Thomas Parpal.num.108.Cagnol.nu.136.
quorum opinio vera mihi eſſe videtur. ex
textu.in.l.poſt diem.ff.de leg. commiſſor.
vbi qui poſt diem legi commiſſoriæ præſti
tum pretium petit, videtur legi commiſſo
riæ renuntiare.Adde huc.l.commiſſoriæ.
de pact.inter emp.& vendit.
67 Quæ ſententia confirmatur.quàm opti
mè ex gl.notab.in.c.1.verb &menſem.ver.
ſed pone.quo temp.miles.dicente quòd ſi
à vaſſallo, qui intra annum & menſem in
ueſtituram à filio vel hærede domini dece
denus non petijſſet filius ipſe vel hæres cõ
ſultò penſionem receperit, videri eos remi
ſiſſe ingratitudinem, quã illi ob huiuſmo
di negligentiam contraxerant. & gl. illius
opinionem ſequũtur ibi omnes doctores.
& teſtatur eſſe communiter approbatam
eius ſententiam ſequutus Alexan.conſ.14.
nu.10.vol.2.
68 Dominus quoque emphitheoſis, ſi ab
emphitheota,qui trienniò ceſſauit canoné
exſoluere, recipiat præteriti temporis pen
ſionem ſine proteſtatione, videtur iuri ex
pulſionis renuntiare.quod gloſſ. notabilis
ſcripſit.in.l.2.verb.repellere de iur.emphi.
vbi eius opinionem ſequuntur Dy. & fre
quentiores,& qui eos refert Iaſſ.num.14.
alia in.c.potuit. verb. expelli.de locat. vbi
eam ſequuntur canoniſtæ.
69 Vltimo loco ex hac l.illud notabis,eam
inter cæteras virtutem iuramento ineſſe,vt
vbicunque illud contractui acceſſerit,im
partiatur illi vim paratæ executionis; id
enim ſignificat verbum, mox, in hac.l.poſi
tum. Et non eſt mirum iuramento adeſſe
paratam executionem, in quo fides Deo
præſtatur,cùm & contractui depoſiti,quo
70 niam fides in eo homini præſtatur de re-
ſtituenda re depoſita, parata quoque ſit ex
ecutio.l penultima ibi, illicò modis omni-
bus compellatur. infra: depoſit. ex quo
text. ita colligit ibi Bartol. numero tertio.
cuius opinionem Angelus & Paulus de
Caſtro. item Alexand. ad Bartol. proba-
runt, diſsidentibus à Bartoli ſententia Bal.
ac Saliceto,qui contendunt depoſito non
competere paratam executionem. Sicut
neque cæteris contractibus iure commu-
ni competit l. minor viginti quinque an-
nis cui fidei commiſſum.ff.de mino.& ho
rum opinionem tenet Antonius de Cana
rio de executio inſtrument.quæſt. 7. Iaco
bi.in.l.fin.nu.5.de edict.Diui Adria.toll. di
cens vidiſſe ſe ſecundũ opinionem Bal. ac
Salic pronũtiari.Sed Bar.ſententia vera eſt,
quã ſequũtur prætereà ex eo.tex. Alex.in.l.
fi.nu.3.de edic.Diui Adri.tolle idé Alex.in
l.ſi cũ dotem.§.trãſgrediamur.nu 6.ff.ſol.
mat.idé in.l.ait prætor.§.ſi iudex.nu.4.ff.de

re iudicat. Barba.in.c.bona fides.de depoſ. Roder.Xuares in.l.poſt rem iudicatam. 3. notabi.verſ.adde quintum.de re iudicat. Boerius deciſ.295.nu.7. Ioan.Bernal. regu. 334. Rolandus à Valle conſi.17. Segura in l.ſi ex legati cauſa.nume.62.de verb.oblig. Curtius Iunior in.l.1.ſupr.de edend. nu. 15. & ante eum Iaſ.ibi nu.4.deciſ.5.nu.6. Iuramento autem paratam eſſe executionem, ſi iudiciale illud ſit, nemo ambigit, cùm ſententiæ illud æquale ſit.l.ſed etſi poſſeſſori.§.ſi cum de hereditate. ibi, id conſequi debebo, quod haberem, ſi ſecundum me de hæreditate pronuntiatum eſſet.ff. de iureiur. Sed in iuramento extra iudicium inter partes ipſas conuento idem eſt, vt & paratam habeat executionem, cui rei præſtat optimum argumentum text. hic, vt eum iam expendi. & ita tenet Bartol. in.l.2. numero octauo.ff.de iureiur. vbi inquit mirariſe hunc executionis modum, non eſſe conſuetudine comprobatum. & inquit Bald. in. l. 1. infra de reb. credit. numero.5. quòd illa fuit ſingularis ſententia Bartol. ab ea tamen diſcedens. Addit Romanus in rub.ff.de arbit.nu. 58. hãc fuiſſe nouam Bart.traditionem. Licèt autem poſteriores ſententiam Barto, aliquibus fundamentis inſtruxerint, illa omnia infirma ſunt, atq; ad virtutem iuramenti iudicialis ſpectantia. Bart.autem ſententiam ſequuti ſunt in proprio loco Ful. nu.10. Alex.nu.5. Iaſ.nu. 9. qui pro Bar.ſentẽtia nu.18. inducit.l.hãc. & nu.19. teſtatur hanc eſſe cõm. opinionẽ cum Bar. Et tenuit eãdẽ opinionẽ ipſe Bar. in.l.ſed etſi poſſeſſori.§.fi.nu.7.ff. de iureiu. vbi eius ſententiã probarũt Sali.nu.6. Fulg. ibi in princ. Alex.1.notab. Iaſ.nu.1. idem tenuit etiã Paul.de Caſt.in.l. poſt rẽ iudicatã. nu.2.ff.de re.iudic. Alex.ibi nu.2. verſ. & dicit Bar. Et qui cęteris diligentiùs articulum hunc excuſſit Rodericus Xuarez ibi.2.notab.nu.7. licèt ratione quadam leuiſſima à Bar. diſcedat Zaſius ibi nu. 2. & tenuit idẽ Paul.de Caſt. in.l. nam & poſteà. §. ſi petitor.nu.14.ff.de iure.vbi eam quoq; Bar.ſententiam cõmendat, dicẽs à Bal. fuiſſe reprehenſam ſtudio potiùs cõtradicendi, quàm bona quapiã ratione. quam ab omnibus eſſe probatã teſtatur Ang.de Are.in.§.item ſi quis poſtulante.nu.5.de act.Inſt. vbi eam ſequitur Iaſ.nu.17. & iterũ eam optimè defendens nu.87. communem teſtatur Iaſſ. eam ſequutus in. l. nulli. num. 8.3. de iudi. cõmunem eſſe teſtatur idem Iaſſ. conſ.85. col.1.vol.1. & eam ſequuntur Matheſola. ſing. 20. Antonius de Canario. de execut. inſtrument.q.4.nu.7. Teſtatur hanc opinionem eſſe communem Oroſcius in. l. tale pactũ.§.qui prouocauit.nu.22.ff.de pac. Et hæc opinio veriſſima quidẽ eſt, tametſi Ang.nu.2. Rom.nu.13. in illa.l.2. Bart. ſententiã reprehẽdãt. itẽ Bal.in.l. ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit.ff.eo.tit. Rom. *in.l.ſed* etſi poſſeſſori.§.fi.de iurei.*nu. 20. Panor.in* c.fi.in prin.nu.3.de iureiu. nec ſatis tutã eſſe hanc Bart.ſententiã arbitretur Marc.Bau. de iur.nu.55. quorũ illa ſunt contra Bart. firmiora fundamẽta. Primò, quòd ex iuramẽto oriatur actio in factũ, ſed cùm actio intenditur, libello iã opus eſt, & cauſę cognitione.l.1. ff. de eden. Sed rectè huic fundamento ab Alexan. Bart. defenditur ſententiam Bar. eſſe accipiendam, cùm pro executione promiſſionis iuratæ intenditur officium iudicis, non ſi actio ipſa intendatur. Ego verò exiſtimo adiecto inſtrumento iuramento, ſiue actio ipſa contractus intendatur, ſiue iudicis officium, ſemper adeſſe promiſſioni paratam executionem. Et hãc opinionem teſtatur eſſe communem, eam ſequutus Aretinus in. l. petens. col. 3. ante medium.ſup.de pact.

Secundò contra Bartolum obijciunt text. in. l. iuſiurandum & ad pecunias.§.fi. ff. de iureiur. vbi poſtquam iuratum eſt, oportet ſententiam ſequi: nam ſi ex iuramẽto poſſet peti executio, quorſum ſentẽtia expectaretur? Sed & huic fundamento pro Bartolo reſponſum eſt, textum illum agere in iuramento iudiciali, in quo neceſſum eſt ſententiam condemnatoriã ferri, poſtquam illud delatum eſt, præcedente libello, & litis conteſtatione. Bartol.

verò

verò agit in iuramento voluntario delato
à partibus ipſis, vbi nulla præceſsit libelli
oblatio, vel litis conteſtatio.

71 Nã & idem in confeſsione euenit, ſi em̃
illa facta ſit ſine libello, non eſt neceſſum
ſubſequi ſententiã condemnatoriam, ſed
nudum præceptum de ſoluẽdo eſt ſatis. l.
ſi debitori. ff. de iudi. l. ſi reus paratus. ff. de
procur. Si verò emiſſa confeſsio ſit præce-
dente libello atque litis conteſtatione, o-
portet ſententiam ſequi condemnatoriá.
quod glo. notabilis obſeruauit in. l. vnica.
de confeſ. in glo. magna. verſ. & ſi quæras.
vbi eius opinionem ſequuntur Cinus. 2.
quæſt. & teſtatur eſſe communẽ opinio-
nem eam ſequutus Salicet. num. 15. & idẽ
quoque voluit glo. in. l. certum. §. fi. in glo.
fi. ff. de confeſ. vbi eam ſequitur Bart. nu. 1.
idem Bart. in. l. 1. ff. de confeſ. nu. 2. & idem
quoque voluit gl. in. l. 1. in glo. cum iudex.
ibi, quid autem ſi confiteatur. ĵ. de liti. con-
teſtat. & probari videtur ſententia hæc ex
tex. in. l. Iulianus. & in. l. qui Stichum. ff. de
confeſ.

Tertiò contra Bart. obijciunt text. in. l.
qui iuraſſe. §. fi. ff. de iureiur. vbi dicitur iu-
ramentum habere vicem conuentionis,
atque contractus: at cõtractus, non habẽt
paratam executionem. Sed huic quoque
fundamento reſpõdeo poſt alios, iudiciũ
quoque atque ſententiam vicem contra-
ctus obtinere. l. 3. §. idẽ ſcribit. ff. de pecul.
l. omnem. ff. de iudi. & tamen habet illa pa
ratam executionẽ. His igitur omnibus re
ctè perpenſis, ego ſententiã Bart. ſequi ma-
lo. Licèt autem Bart. ipſe ſolùm videatur a-
gere in iuramento deciſorio cùm ob me-
tum futuræ litis à partibus defertur ratio
atque religio iuramenti, & in confirmato
rio contractus militat, & in eo quoque ſen
tentiam Bart. locũ ſibi eſſe vendicaturam
exiſtimo, ſemper enim videtur veluti in iu
dicio delatum huiuſmodi ſacramentum,
cùm à tabellione recipiatur, qui iudex ſal-
tem chartularius eſt. gl. 2. in. l. 1. ff. de iudi.
quam ibi ſequuntur omnes. Bal. in. l. ſecun
dum. de donatio. 2. lect. nu. 1. verſ. regula-
riter. dicens glo. illam non eſse alibi. Alex.
in. l. ſi cũ dotem. §. eo autem tempore. nu.
6. ff. ſolu. mat. Feli. in. c. cæterum. nu. 2. verſ.
quartò limita. de iudici.

72 Collige poſtremò ex. l. hac ibi. quæ pa-
ctis probantur inſerta. iure ciuili actionem
ex iuramento dari, hic em̃ nulla tranſactio
ni acceſsit ſtipulatio, & tamen actio nata
ex tranſactione fuit, quæ ex nudo pacto
oriri minimè potuit, produxit igitur illam
iuramentum. atque ita legem hanc expen
dunt Raphael Cumanus in rub. ff. de ver.
obligat. Romanus in. l. 1. in princ. nu. 37. ff.
eod. titu. Et tenet hanc opinionem Ludo-
uicus Roma. in præſenti. item Bolognetus
nu. 74. allegans alios. Epiſcopus Segobien.
in. c. quanuis. pactum. de pact. lib. 6. 1. part.
§. 2. nu. 5. ad fin diligenter rem hanc proſe-
quutus. Verior tamẽ opinio eſt ex iuramẽ
to promiſſorio actionem non oriri, niſi ſti
pulatio acceſſerit promiſsioni. quã tenuit
gl. ordinaria. in. l. 1. verb. impoſitę. ĵ. de ope.
libert. quæ ſpeciali ratione inquit ibi fuiſ-
ſe nudam promiſsionem iuramento con
firmatam, indeque actionem fuiſſe produ-
ctam: libertus enim ſi vel ſolo iuramento
operas patrono promittat, efficaciter obli
gatur l. ſi quis pro eo. in prin. ff. de fideiuſ.
l. vt iuriſiurandi. ff. de oper. libert. l. fi. ff. de
liber. cauſ. quaſi ſpeciale ius in hoc conſti-
tutum ſit propter grande beneficium liber
tatis in libertum à patrono collatum. Te-
nent igitur hanc opinionem in præſenti
Salicet. & Alexã. nu. 14. & teſtantur hanc
eſſe communem opinionem eam ſequu-
ti Iacobinus nu. 34. Claud. n. 21. Iaſ. nu. 23.
Cagno. nu. 95. & eam ſequitur Thomas
Parpal. nu. 74. & tenet hãc opinionẽ Bart.
in. l. iuſiurandum quod ex conuentione.
in prin. nu. 2. ff. de iureiur. vbi inquit Bart.
hanc fuiſſe opinionem Guliel. de Cugno,
quam poſteriores ibi poſt Bart. receperũt.
Et teſtantur eſſe communem eam ſequuti
Alexan. ibi nu. 2. Iaſ. nu. 7. & tenuit eandẽ
ſententiam Bart. in. l. ſi quis pro eo, nu. 3. ff.
de fideiuſs. idem Bart. in. l. vt iuriſiurandi.
nume. 1. ff. de oper. libert. & videtur huius

quoque opinionis idem Bart.in.l.iuriſgen
tium.§.quinimo.ff.de pact.cum enim om
nia pactorum veſtimenta diligenter enu-
merauerit,iuramenti non meminit, quaſi
eius interuentu nuda promiſsio minimè
confirmetur.&ibi expreſſiſsi ſequuntur
hanc opinionem Ange.de Peruſio.nu.10.
Iaſ.nu.21.fuitque opinio hæc Iacobi Bu-
tricarij in.l.t.de oper.liber.j.vbi eam ſequũ
tur Cinus quæſt.5 Albericus.nu.4.dicens
veriorẽ eſſe hanc opiniopem. Bald.nu.4.
Ange.nu.4.Salice.nu.7.teſtatus hanc eſſe
communem opinionem, quam optimè
defendit Ioan.de Imo.in.c.cũ contingat.
num.31.de iureiur.&teſtãtur hanc opinio
nem eſſe communem hi præter alios An-
tonius Corſetus in tractat.de iureiu.q.11.
nu.72. Marcus. Antonius Baua. de viri-
bus iuramenti.nu.50. Tametſi hic adfir-
met contrariam ſententiam aliquando ſe
ſuſtinuiſſe Gaitaula in rub.ff.de verb.obl;
num.85.Fortunius.in.c.1.de pact.num.23.
Ioan.Corraſius.in.l.admonendi.nu.12.ff.
de iureiur.Ioã.Igneus.in auth.ſacramenta
puberũ.nu.12.ſi aduer.vẽdit.Iaſ.ibi nu.11.
pro qua etiam induci ſolet text.in.l.cũ an-
tea.verſ.exceptis.de arbit.j.vbi ex compro
miſſo quoque, cui acceſsit iuramẽtum,ſi
pacto nudo fuit celebratum,non oritur
actio,niſi ſequuta emologatiõe atque. ita
eum tex.expendit Bald.ibi ad finem.dicẽs
nulla lege conſtare,vt pactum nudum iu-
rameto confirmetur. Huic autem legi re-
ſpondent,ne communem opinionem of-
fendat, tranſactioni ſtipulationem acceſ-
ſiſſe,neque enim aliter pœna tranſactioni
adiecta peti potuit, quod diuinatio hæc
videatur,cùm ſtipulatio quæ in facto con
ſiſtit.l.conſilio.in fine.ff de curat.furio.mi
nimè ſit præſumenda. vulg.l.in bello.§.fa
ctę.ff.de capt.& poſt.reuer.Reſpondet ſta
tim nec inſubtiliter Hieronymus Cagno.
ſtipulationem hic interueniſſe ſuaderi ex
illis verbis,non implendo promiſſa: quo-
niam verbum,promiſit,redactum in ſcri-
pturam,ſolennem ſtipulationem ſignifi-
cet.§.ſi ſcriptum.de inuti.ſtipu.l.ſciẽdum.
ff.de verb.obligat.l.t.de vſu.j.ſcripturam
autem hic interueniſſe ex eo coniectant,
quòd illa ſemper in tranſactionibus ſoleat
interuenire,maximè accedente iuramen-
to;quod plerunque à tabellionibus recipi
ſolet.Sed hæc diuinatio quoque eſt, quo-
niam promiſſum poteſt referri,& ad nu-
dam promiſsionẽ ſiuẽ pollicitationẽ, ſiue
ſponſionem.l.ſciendum.verſ.promiſſum.
ff.de ædilit.edict.vt non rectè difficultas
hæc adhuc à Doctoribus explicita videa-
tur.Obſtare præterea communi huic ſen
73 tentię videtur tex. in auth. ſacramenta pu-
berum.ſi aduer.vendit.vbi ſi iuramẽtum
adimas,nulla erit contra minorem vendẽ-
tem, vel ementem aliove quouis modo
contrahentem actio,quę tamẽ *addito iu-
ramento* contractui *quàm tenaciſsime*
minorem obligat, adeò vt in integrũ quo-
que reſtitutionis auxilio priuetur. Sed illi
tex.facilè poſſet fieri ſatis, ſi exiſtimemus
verum eſſe intellectum Vulgari,qui ſem-
per contendit,tunc demum iuramentum
minori obeſſe,cùm interponitur ſuper cõ
tractu valido cum curatoris authoritate
atque iudicis decreto celebrato,& hoc ſo-
lùm iuramentum operari, vt minor in in-
tegrum reſtitui minimè poſsit, iam igitur
actio nata fuerat ex contractu.Sed hic in-
tellectus licèt eum Cinus,& Vltramonta-
ni(quos vocant)ſuſtinuerint,eſt commu
niter improbatus.Obtinuit denique Mar
tini ſentẽtia exiſtimantis inualidum quo-
que contractum iuramẽto confirmari,in-
deque actionẽ oriri. Quare ego exiſtimo
Federicum Imperatorem cùm iam eccle-
ſia Romana magnas radices egiſſet,eiuſq;
miniſterio iuramẽti religio coli qua opor
tet reuerentia cœpiſſet, ſtatuiſſe,vt ex iura
mento contractus confirmatorio actio in
minores quoque competeret. Iure autem
canonico certiùs eſt obligationem ex ſolo
iuramento promiſſorio dari.Cùm enim iu
re illo,vel ex ſolo pacto nudo actio detur.
c.1.c.qualiter.de pact. c. quicunque ſuffra
gio.12.q.2.cur ex iuramento quoque non
detur?Et ita videtur opinionem hac ſignifi
caſſe

caſſe glo.ordinaria in.c,quoties cordis o-culus. verb. Per te.ibi,maximè ſi interueniat ſacramentum.1. q.7. & tenet hanc opinionem Bart.in.l.ſi quis pro eo. nu.4. ff. de fideiuſ vbi inquit Bart.audiuiſſe, quòd hanc quoque opinionem tenuerint Hoſtien.& Ioan.Andr.in.c.cum veniſſent de institu. vbi re vera eam ſequuntur. Et ibi teſtantur hanc opinionem eſſe communem eam ſequuti Antonius de Butrio.nu. 23. verſ.quartus, & vltimus. Ioannes de Imola.numer.30.& eam ſequitur Panorm. numer.26. & tenent eandem ſententiam grauiſsimi canoniſtę. Dinus in cap. non eſt in mora de regu. iur. libr. 6. Archidiaconus in cap.iuramenti.numer.4.22.q.5. Hoſtien.in cap.per tuas.de arbi. Antoni.de Butrio.in cap cum contingat. de iureiurã. numer.7. dicens hanc Barto. opinionem ſibi placere. vbi Alciat. numer. 172. teſtatur hanc eſſe communem opinionem. & eam ſequitur Antonius de Butrio. teſtatus eſſe communem in cap.primo.num.5. de pact. vbi idem videtur placuiſſe Ioanni de Imola.num.8. & teſtantur præterea hanc opinionem eſſe communem eam ſequuti Ioan.de Selua.de iureiur.3. part. numero decimo. Corſetus in tractat. de iureiurand.quæſt.11. quam & Bald. quem nemo citat,probauit in authent. ei qui. numer.72. de bon. aut. iu. poſ. Eſt autem ratio huius propoſitionis euidentiſsima,quãi ius pontificum iubet omne iuramentum ſeruari,quod in diſpendium ſalutis æternæ non vergat.c.2.de pact.in.6.cùm igitur iuramentum ſeruari præcipiat, videtur ex templò ad eius obſeruationem actionem atque exceptionem proſpexiſſe,l.ſtatu as: ff.de acquir.rer.domi.gloſ cuſtodiantur. in authen.ſacramenta puberum. ſi aduer. vendi.Innocentius autem in illo cap.cum veniſſent.de inſtitu. nume.2. atque idem in cap.nouit.num.4 de iud.& in cap. quintauallis nu.1. de iureiuran. Neque iure canonico exiſtimat oriri actionem ex iuramento promiſſorio, ſed vel per euangelicam denuntiationem, vel per per iudicis officium exiſtimat iurantem eſſe ad iuramenti obſeruationem compellẽdũ. Quæ opinio paucis quibuſdam placuit,cùm prior,quam retuli, à frequentioribus lubẽ-

75 tiſsimè recepta ſit. Iure autem noſtro indubitantiſsima ſententia eſt, ex iuramento promiſſorio efficacem obligationẽ dari, cùm hinc ſatis conſtare poſsit de animo obligare ſe volentis.l.3.titu.8.libr.3. ordina-

76 menu.Collige poſtremò ex hac.l.ibi,actione priuatus.periurum non eſſe ad iudiciũ admittendum: ſi enim actione priuatur, fruſtra ad iudicium prouocabit,in quo nemo ſine actione experitur.l. pupilli. §. videamus.ff.de nego.geſt. Atque ita colligit ex hac. l. generaliter. Speculator in titulo de actore. §.1. verſ. item quid eſt periurus. num.16. quòd & illa ratiõe probatur. Nã periurus non poteſt iuramentum calumnię ſubire: cùm enim ſemel deierauerit, nõ eſt ad iuramenti religionem amplius admittendus.cap. paruuli,22.q.5. quem text. dicit eſſe ſingularem Roma.in.l.admonendi.ff.de iureiurand.num.88. cap. literas.de præſumpt. ſine iuramento autem calumnię nemo iuditium ingredi poteſt. §. hæc autem. Inſt.de pœna teme.litig.cum alijs. Nam & ex eadem ratione qui ſemel deierauit,amittit beneficium iuratorię cautionis.quod Bald. eleganter notauit in auth. ei qui iurat.in princi.de bon.aut.iudi.poſs. Roman.in l.2. in princip.num. 39.ff.ſolut. matr.Feli.in cap.per tuas. de ſimo. nume. 9. Iaſ.in.l.1.num.23. verſ.tertiò limita.ff.qui ſat.dat.cogã.idem in.l.2.§. quod diximus. num.7.ſi quis caut.Hippolytus ſingulari. 74.num.3.

Sed verius eſt periurum ab ea tantùm cauſa, in qua deierauit, eſſe excludendum ne agat,non verò à cæteris. atque ita text. hic eſt accipiendus.quod Alexander hic obſeruauit. numer.14. Iaſ. nume. 24. Iocobinus nume.62. Bolognetus numer. 75. teſtatur hanc eſſe communem opinionẽ eam ſequutus Cagnol. nu.85. & tenuerunt hanc opinionẽ Ioan. de Lignia-no & Collectarius in cap. intelleximus. de

iudicij

iudicij. Anton. de Butr. ibi. nu. 15. Panor. nu. 14. verſ. ſed quid de periuro. Feli. ibi. nu. 6. Decius nu. 17. Et tenent eandem ſententiam Innocentius, & frequentiores canoniſtę in. c. dilecti. de excep. quo in loco Feli. nu. 2. Decius nu. 3. teſtantur hanc eſſe cómunem opinionem eam ſequuti Feli. in. c. 1. nu. 28. verſ. ſed conſidera. de iureiu. Alex. conſ. 17. nu. 6. verſ. & conſtat quod actor. volu. 3. Corneus conſ. 215. nu. 5. volu. 3. Aymon. Craueta. conſ. 199. nu. 13. Marianus, conſi. 125. nu. 3. volu. 3.

Eſtque pro hac communi ſententia ratio illa, quòd nuſquam relatum ſit periuro audientiam eſſe denegandam: ná quòd iuramentum illi minimè deferendum ſit, qui ſemel peierauit, verum eſt, ſi iuramentum illud honoris ſit, quale illud planè eſt, quod exigitur à teſte. Eſt enim veluti dignitas quædam teſtimonium ferre in iudicio. c. pręceptum. 32. q. 5. atque huiuſmodi iuramentum ei qui ſemel peierauit, deferendum minimè eſt: iuramentú verò oneris, quale iuramentum calumniæ eſt, periurus ſubire non prohibetur, ex text. pulcherrimo in. c. cùm in Eccleſijs. de maiorit. & obedient. vbi canonici manifeſtiſsimè peierauerant, cùm priori, cui iurato obedientiam promiſerant, reſtitiſſent, & tamen compellit eos iterum ſummus Pontifex obedientiæ iuramentum repetere. In ſumma hæc opinio vera eſt, & communis, tametſi Thomas Parpal. nu. 65. communem opinionem ſequutus, eam limitet, vt nó procedat in eo, qui violatá tranſactionem iurauit, hic enim cùm infamia ꝓpter periuriú pręgrauatus ſit, nó erit amplius ad iudicium admittendus. Et fuit quoque huius ſententiæ Pariſius in. c. dilecti. nu. 6. de exce. Sed cómunis reſolutio vera ſine hac limitatione ſemper eſt. Infamis enim ad iudiciú ire ꝓhibetur cùm alieno nomine agere vult, vel pro eo qđ publicè intereſt cóparere, nó verò cùm ꝓpriú cómodú perſequitur. l. 1. §. remouet. ibi, poſtulãdo ꝓ alijs. ff. de poſtul. c. omnib' 4. q. 6. cómunem. igitur opi. ipſe probo.

Summa rerum. L. Si ex falſis.

1 *Retractatur tranſactio etiam iurata, ſi ex falſis inſtrumentis falſa ſit.*
2 *Oportere tamen eam reſcindi per in integrum reſtitutionem.*
3 *Quæ quadriennio ſolùm durabit.*
4 *Titulum, ſi ex falſis inſtrumentis habere locum, ſi ſine dolo partis, inſtrumenta falſa producta ſint.*
5 *Sed aliud eſſe, cùm agitur actione in factum, pro eo quod intereſt.*
6 *Text. hunc non procedere, ſi inſtrumenta falſa talis fuerint, vt ex illis obtineri non potuerit.*
7 *Item ſi reuera inſtrumenta illa producta nõ ſint.*
8 *Vel ſi fuerint à tertio fabricata, ignorante eo, qui ea produxit.*
9 *Atque inde elegans illatio proponitur.*
10 *Explicatur quædam oppoſitio.*
11 *Sententia lata ex falſo iuramẽto, an retractetur.*
12 *Legem hãc habere locum, ſi falſis teſtibus tranſactio facta ſit.*
13 *Acta in cauſa criminali, an fidem faciãt in ciuili.*
14 *Inſtrumentum in parte falſum, non corruit in vniuerſum, niſi defectus in perſona notarij ſit, quo caſu corruit in vniuerſum.*
15 *Si modò defectus ſit in parte ſubſtantiali inſtrumenti.*
16 *Vel niſi circa acceſſoria, vt pœnam, & vſuras.*
17 *Vel ſi falſitas præſumpta ſit, non vera.*
18 *Vel niſi pars confiteatur cætera capitula eſſe vera.*
19 *Inſtrumenta confecta à notario, qui alia inſtrumenta falſa confecit, an iure ſubſiſtãt.*
10 *Defectus in parte non ſubſtantiali, non vitiat inſtrumentum in totum.*
21 *Teſtis in parte vitioſus, an reprobetur in omnibus quæ dixit.*

¶ *L. Si ex falſis.*

Diuiditur in tres partes. In prima ponitur quædam deciſio generalis. In ſecunda hæc eadem deciſio limitatur. In tertia, exceptio quædam limitationis proponitur. Secunda eſt ibi, alijs firmis. Tertia ibi, niſi fortè etiam.

1 Collige ex text. Tranſactionem etiam iuratam retractari, ſi illa inita celebrata ſit prætextu falſorum inſtrumentorum. Sed cùm text, hic retractari huiuſmodi tranſ-

actionem

actionẽ dicat, ſignificat apertiſsimè tranſ-
actionem valuiſſe. l. nam & ſub conditio-
ne. verſi. poſt defectũ. ff. de in iuſt. rupt. ſed
videtur non valere tranſactionẽ, cùm ſem-
per ſubintelligatur clauſula illa ſi inſtru-
méta, quorum prætextu initur trãſactio,
vera ſint. l. fi. de diuer. reſcript. c. 2. de re-
ſcript. Glo. præcipimus in præſenti reſpon-
diſſe videtur huic difficultati, dicens con-
ditionem illam ad principum reſcripta, ac
conceſsiones pertinere, in cõtractibus ve-
rò non ſubintelligi. Et idẽ ſequuntur Bar.
& Bald vterque. l. opposit. è quibus po-
ſterior colligit diligẽter in actibus iuis de-
ciſiuis non ſubintelligi clauſulam illam, ſi
preces veritate nitantur. Sequũtur eandẽ
ſolutionem Fulg nu. 5 in fin. Pau. de Caſtr.
nu. 8. qui admunet hoc eſſe diligenter no-
tandum. Alexand. nu. 8. Iaſ nu. 7. Curtius
Senior. nu. 40. Iacobi. num. 15. Et glo. hanc
veluti ſingularem allegauit Bald. in. l. 1. de
vindict libert. Paul. de Caſt. in. l. fi de diuer.
reſcrip. Sunt & aliæ huic ſimiles, licèt hæc
veluti ſingularis commendetur in. l. fi. ff.
qui ſat. dar. cogant in. l. ita demum. in glo.
conditione. ff. de arbit.

Quare cùm tranſactio mero iure value-
rit, oportebit eã reſcindere per in integrũ
reſtitutionẽ, quod eadem gloſ. noſtra ob-
ſeruauit. cuius opinionẽ ſequuntur Iacob.
Butricarius, Cinus, Bald. Pau. & recentio-
res, è quibus omnium optimè eam defen-
dit contra Bart. Alexan. nu. 7. & eſſe glo.
opinionem communiter approbatam eã
ſequuti teſtantur Iaſ. nu. 6. Iacobi num 10.
Curtius Senior. nu 35. Iunior verò num 9.
quæ quàm optimè probatur in. l. diuus. ff.
de re iudi. in gl. allegat. vbi idem ſtatuitur
in ſententia lata ex falſis inſtrumentis, o-
portet enim eam reſcindere per in inte-
grum reſtitutionem. quod ibi ex ea. l. col-
ligit glo. verb reſtituas. cuius opinionem
ſequuntur Cuma. Imo. Paul. & alij. & eſſe
communem teſtatur Iaſ. ibi num. 30. com-
munem eſſet teſtatur Zaſius ibi. nume. 6.
licèt ab ea ille diſcedat. Et idem quoque
voluit glo. in. l. qui agnitus. in glo. penult.
ff. de except quam ibi ſequuntur frequen-
tiores. & teſtatur eſſe communiter appro-
batam Socinus ibi. num. 17. & idem quo-
que voluit glo. in. c. licèt. verb. opponi. de
probat. vbi eam ſequuntur Antonius. nu-
me 35. Imola nu. 19. Panor. nu. 26. Feli. nu
35. teſtatur eſſe communem Decius nu. 21.
communẽ eſſe teſtatur Vantius. de nulli.
ex defect. proceſ nu. 134. communem eſſe
teſtatur Epiſcopus Segobienſ. in. c. alma
mater. prima parte. § 11 num. 14. de ſentẽt.
excommu. lib. 6. Tametſi glo. 1. in. l. quæ te-
la. de falſ. ipſo iure exiſtimet ſententiam
non valere, ac proinde perpetuò reſcindi
poſſe. Pro qua nonnulli conſiderant tex.
in. c. cum venerabilis de excep. Idem igitur
in tranſactione dicendũ eſt, cui vel maxi-
mè tranſactio aſsimilatur. l. non mino-
rem. ſup. eod. Iuuat & hinc opinionem
communem text. in. l. nam & poſtea. § ſi
minor. ff de iureiuran. vbi etiam ſi prima
actio duret, oportet intẽdere in integrũm
reſtitutionem pro reſcindendo contra-
ctu. atque hæc opinio gloſ. & vera eſt &
cõmunis, quanuis aliter diſtinguat Bart.
num 8. & falſam eſſe communem opinio-
nem, & in tranſactione, & in ſententia cõ-
tendat. Zaſius lib. 1. ſingula. reſpon. c. 13.

3 Ex quo infertur intra quadriennium
oportere tranſactionem hanc rumpere,
cùm hoc tempore finiatur hæc in integrũ
reſtitutio. l. final. de tempor. in integr. reſ.
per. c. 1. de in integr. reſtitu lib. 6. & teſtan-
tur hãc opinionẽ eſſe cõmunẽ eã ſequuti
Iacobi. nu. 14. Alcia. n. 10. E quibus prior
bene notat Fulgoſiũ contendentẽ perpe-
tuò tranſactionem hanc reſcindi poſſe.

Et eſt quidem ex eadem glo. ibi, nec di-
4 ſtinguo. accipienda hæc. l. etiã ſi abſq; do-
lo pars fuerit vſa falſis inſtrumẽtis, nãq; ſi
dolus adeſſet, etiã ex veris inſtrumentis fa-
cta tranſactio reſcinderetur. & hanc gloſ.
opinionem ſequitur Barto. numer. 3. qui
hinc notat text. in. l diuus. ff. de re iudicat.
& titulum. ſi ex falſ. inſtrument. lo-
cum habere, etiam ſi ſine dolo partis
inſtrumenta illa producta ſint. idem,
Bald.

Bal.2.oppo.qui exiſtimat hoc eſſe notatu
dignum. Paulus de Caſtr.nume.9.dicens
hoc eſſe perpetuò mente tenendum, Ale-
xand.num.9.qui alios allegat eiuſdem o-
pinionis authores.Iaſ.num. 8.Iacobi. nu.
3.communem eſſe opinionem hanc te-
ſtantur Curtius Senior. nu.41. Alciat. nu.
5.& ſequuntur hanc opinionem glo. Ol-
dral.Bart.nume.2.ad medium ſuæ diſtin-
ctionis in.l.ſi is ad quem.ff.de acquir.hær.
& ibi hanc opinionem ſequuntur Bald.
col.1.Ioannes de Imola.num.2. Alexand.
nu.6.teſtatus hanc eſſe opinionem veriſsi
mã. idẽ quoque tenuit Barto. in.l. diuus.
ff.de re iudicat.num.1.Paulus ibi.colum.
1.Alexan.num.10.Iaſ.num. 18. dicens hãc
opinionem tenere doctores.idem Barto.
in.l. nã & poſtea.§. ſi minor. num.4.ff. de
iureiurand.Iaſ.ibi.nu.16. teſtatus hanc eſ-
ſe communem.ſequuntur hanc opinionẽ
Ioannes de Anania in.c.2. num. 7. de cri-
mi. fal. Bertachinus in repertorio.3. part.
verb.ſententia.col.2.noſter Gregorius in
l.1.titu.27. part.3. Et teſtatur eſſe præterea
communem Socinus in.l.qui agnitis.nu.
9.ff. de except. Et hęc opinio mihi placet.
Tametſi Placẽtinus doctor antiquus con
trariam ſententiam defenderit acriter,con
tendens dolum adeſſe oportere, vt tranſ-
actio vel ſententia retractetur ex falſis in-
ſtrumentis.atque huius opinionem gra-
uiſsimi quoque authores adprobarunt,
quales ſunt Petrus, & Cinus in præſen. q.
4.Cinus in illa.l.ſi is ad quem.Iacob.de Ra
uena,Petrus,& Bald.in.l.1. nu. 7.ỹ.de con-
dict.indebit. Innocentius in. c.cum dile-
cta. num.2.de reſcrip.idem in.c.cum Ber-
toldus.in parte,conceſsimus.de re iudica.
Bart.in.§.ſemel.num.8. ex qui.cauſ.manu
mit.nõ lice.Marianus in.c.2. de crimi. fal.
quos ſemper mouit text. in.l. ſi prætor. §.
Marcellus,ibi.ſciens.ff. de iudi. Sed ibi gl.
reſpondet communiter approbata teſte
Alexand.in præſen. idem fuiſſe dicendũ,
ſi ille fuiſſet ignorans.

5 Sed licèt ad reſcindendam tranſactio-
nem vel ſententiam prætextu falſorũ in-
ſtrumentorum non ſit neceſſum ſcienter
atque prauo animo illa fuiſſe à parte pro-
ducta, ſi velim agere actione in factum
ad id quod mea interfuit inſtrumento fal
ſo aduerſarium meum cõtra me vſum nõ
fuiſſe.iuxta tex.elegantem in.l.qui nomi-
ne.ff.ad.l.Corne. de fal.ſemper oportebit,
vt dolo malo inſtrumentum huiuſmodi
contra me productum ſit ab aduerſario
meo ſciente illud falſum eſſe.quod ex mẽ
te Pauli de Caſtr.hic ſcripſit Iacobi. num.
12.quoniam falſum ſine dolo non com-
mittatur.l.nec exemplum.ỹ.ad.l.Corn.de
fal.l.quid ſit falſum.ff.de falſ.

6 Text.ita intellectum limitabis, vt mini
mè procedat, ſi inſtrumenta *hæc falſa ta-
lia* fuerint, vt nõ ſufficerent ad *victoriam:
nam ex illis facta* tranſactio non reſcinde-
retur,nam vani timoris non fuit habenda
ratio.l.ſi quis ab alio.in princ.ff.de re iudi
cat.l.vani timoris.cum alijs.ff.de regu.iu.
Ita.l. hanc limitarunt in præſenti. Guido
de Suza.& Alexand.num.2 Iaſ.col.1. Lan-
cello.Decius.1.notabi. Iacobi. num.1. Al-
ciatus num. 1. Curtius Senior. nu.6. Nec
dubito hanc eſſe communem traditionẽ.

7 Secundò limita. l. hanc, vt non proce
dat,ſi inſtrumenta falſa producta minimè
ſint,ſed iactauerit ſe aliquis *illa ſe* produ
cturum,atque hoc timore tranſactio cele
brata ſit, nanque hic vanus timor fuiſſe vi
detur.ita enim.l.hanc limitauit. Alber.nu,
2.quem ſequuntur recentiores.

8 Tertiò limita text.hunc, vt minimè ha
beat locum,ſi inſtrumenta hæc falſa ſint à
tertio fabricata ignorãte eo, qui illa produ
xit,hîc enim potiùs agendum erit contra
illum tertium fabricatorem actione in fa-
ctũ,quàm tranſactio reſcindatur. ita enim
voluit Iacob. Butricarij. in.l.fi.ſi ex fal. in-
ſtrum.Et idem dicitur tenuiſſe ipſe in hac
l.quòd ſi ille tertius non fuerit ſoluendo,
in ſubſidium oportebit reſcindere tranſ
actionem. argumẽ.text.in.l.final. ff. de eo
per quem fact. erit.& ſequntur hanc tradi
tionem.l Aexand.num.8.Iaſ.col.2 in prin.
Curtius Senior.num.10. Iunior.nu,2.

Qui

9 Qui inde inferunt ad quæſtionem de arbitramento lato per dolum, vt priùs agi oporteat actione de dolo contra arbitratorem, quàm reductio ipſius arbitramenti ad arbitrium boni viri petatur. affirmat tamen Curtius ſenior non potuiſſe ſe in facti contingentia obtinere.

10 Sed oppono tex in.l.3.in fine. ſi minor ſe maior. dixer. vbi pactio non retractatur, ne iuramenti religio violetur. Gl. præcipimus. reſpondet in.l. illa non interueniſſe falſitatem, ſed mendacium, hic autem propter falſitatem retractari etiam iuratã tranſactionem. Et hanc ſolutionem ſequitur Bar. num.3. Sed cùm.l. hanc etiam ſine dolo malo vtentis falſis inſtrumentis locũ habere admonuerimus, fruſtra hic falſitas à gloſſa perpẽditur. Quare tenenda eſt ſolutio glo. in.l. contraria. verb. per ſacramẽti dicentis ibi denegari in integrum reſtitutionem propter interpoſitum iuramentũ: quoniam illa iure ſpeciali concedebatur propter minorem ætatem, hic autem non tolli in integrum reſtitutionem, quæ maioribus conceditur ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur. Et hanc ſolutionem ſequuntur Alexan. num 9. Iaſ. num.8. addit Curtius ſenior nu.41. doctores tenere hanc ſolutionem. Et eadem ſolutio erit ſatis pro difficultate quam gloſ. obijcit de.l.1. ſi aduer. vendit. vbi etiam iuramẽtum aufert minoribus in integrum reſtitutionem. Deinde glo. opponit tex. in.l. ipſe. j. de falſ. ſed ibi non retractatur conuentio, quoniam ſuper falſo fuit tranſactum.

Deinde opponit glo. tex. in.l.1. de plus peti. & in.l. qui agnitis. ff. de exceptio. Sed glo. ipſa & poſt eam Bart. fatentur leges illas huic contrarias minimè eſſe.

11 Quærit vltimò eadem glo. an ſententia retractetur quę fuit per falſum iuramentũ celebrata. Et breuiter diſtinguit, quòd ſi iudex illud detulit, retractari eã poſſe ex.l. admonendi. ff. de iureiu. ſi verò pars illud detulit, non retractaretur: ſi ſponte fuerit oblatum, competit actio de dolo.l. ſi legatarius. ff. de dol. mal. Gl. diſtinctionem ſequuntur Barto. numẽ. 8. in fine. & cæteri poſt eum.

12 Glo.1. extendit text. hunc ad tranſactionem ex falſis teſtibus celebratam. Et eam ſequuntur Bart. numer.5. Bald. 2.q. Fulgo. num.1. Curtius ſenior. numer. 22. Iacobi. num.8. & eſt communis traditio, quoniã appellatione inſtrumentorũ inquit Bart. teſtes etiam continentur. l. notionem. §. inſtrumentorum. ff. de verb. ſignifi. & inſtrumentum dicitur quodcunque cauſam inſtruit. l.1. ff. de fid. inſtru.

13 Secundò collige ex tex. tranſactionem reſcindi ſi ex falſis inſtrumentis expedita ſit, ſiue ciuiliter de falſitate cõſtiterit, ſiue criminaliter. Ex quo ſubſequitur neceſſariò acta iudicij facta in cauſa criminali fidem facere in iudicio ciuili inter eaſdem perſonas: niſi enim fidem facerent, non retractaretur trãſactio hoc ſolo, quòd criminaliter apparuiſſet ex falſis inſtrumentis fuiſſe celebratam, & ita probat text. hic ſententiam Bart. quam ille nulla.l. tuetur in.l.2.§.1. num.5. verſ. aut probationes ſunt factę in criminali. ff. vi bono. rapto. contendentis acta in cauſa criminali fidem facere, in ciuili inter eaſdem perſonas, & hoc rationem habet: cùm enim lucidiores probationes ad crimina coercenda ſemper exigantur. vulg. l. fi. de probat. j. cur eędem probationes ad eaſdem perſonas productę in cauſa ciuili, in qua non tam anxiè probationes ſpeculamur, fidem non faciant. Et poterunt quidem omnia acta in vno iudicio ad aliud iudicium vnico verbo præſentari, prout apud nos quotidie fit authoritate glo. ordinariæ. in.l. mutari. in glo. fina. ff. de procurat. quam ibi maximè Barto. commendauit. numer.3. Bart. in.l.1. de ſentent. & inter. om. iudi. nu. 6. idem Bart. in.l. ſi ante acceptũ. nume.6. ff. iudicat. ſol. Barto. in.l.1. in princ. nume. 4. ff. ad Trebell. Alexand. ibi. qui alios allegat. num.2. item Iaſ. dicens eam eſſe notabilem in.l. naturaliter. §. nil commune. nume.159. ff. de acquir. poſſeſ. Oportebit tamen vt acta in cauſa criminali fidem fa-

ciant in ciuili, vt probationum publicatio facta fuerit in priori illo iudicio, vnde huiuſmodi acta traducuntur. l. geſta. de re. iudi. infra. vbi gloſſ. & antiquiores omnes hoc notarunt. & idem quoque voluit gloſſ. notabilis. in. l. 3. verb. patiatur. ff. quæ in fraud. credit. vbi idem voluit Bar. gloſſ. in. l. ſolam. de teſt. infra. vbi ſequuntur Bartol. numer. 13. & poſteriores. Et cùm non defuerint qui huic quoque opinioni refragentur contendentes, quòd etſi teſtes publicati non ſint, poſſe tamen iudicem alterius inſtantiæ, apud quem modò producuntur, eos publicare, verior certiorque opinio eſt, quam primò retuli, quam ſequuntur prætereà Cynus in. l. properandum. §. ſi. quæſt. 2. de iudi. Bart. in. l. is apud quem. numer. 12. de æden. ſup. Alexander ibi numer. 23. verſic. ſexta concluſio. qui plures citat eandem ſententiam ſequutos. Iaſſ. ibi numero. 20. qui ex Alexandro affirmat hanc eſſe veriorem opinionem. & ibi hanc opinionem ſequuntur frequentiores. & tenent eam propè omnes canoniſtæ in. c. cauſamque. de teſti. quo in loco Aretin. Felin. numer. 14. Decius numer. 4. teſtantur hanc eſſe cómunem opinionem, quam veriorem quoque eſſe ac communiorem affirmat, eam ſequutus Alexand. conſi. 82. num. 23. verſi. prætereà dicti teſtes. volum. 3. pro qua eſt text. pulcher in. c. cùm cauſam. de teſtib. vbi teſtes producti ex vna inſtantia fidem minimè fecerunt, quoniam publicati apud priorem iudicem non fuerint, tametſi quidam exiſtimarint ſi apud ſucceſſorem prioris iudicis producantur fidem facere, cùm hic, qui in locum prioris ſucceſſit, poſſit facere publicationem. quod Bartol. quoque authoritate defendunt. in. l. cum lite mortua. numero quinto. ff. iudicat. ſol. & teſtatur hanc opinionem eſſe communé eam ſequutus Franciſcus Ripa. in. l. is apud quem. de eden. numero. 32. Et hæc opinio mihi placet, ſi cauſa ſit eadem, ſed ſi diuerſa ſit, procliuior ſum, ne poſſit fieri hæc publicatio, ſed opus erit teſtes denuò examinare, quòd ſi mortui illi ſint, citra vllam controuerſiam eſt, apud quemcumque iudicem poſſe fieri hanc publicationem. l. fin. de teſt. ?.

14 Secundò principaliter tu collige ex verſic. ita demum. inſtrumentum in parte falſum non corruere in vniuerſum, ſed reſpectu earum partium duntaxat, in quibus vitium falſitatis arguitur. Ex quo colligit argumentum gloſſ. firmis. vt inſtrumentum in parte vitioſum, in totum vitioſum non eſſe videatur. allegat gloſſ. text. qui hoc minimè probat in. l. vnica. §. penultim. de lat. liber. tollend. Rurſus videtur inſtrumentum in parte vitioſum ex omnibus ſuis partibus corruere. l. 2. ad finem. de veter. iur. enucleand. vbi gloſſ. libri hoc notat. ad idem eſt text. in. l. 1. §. ſi quis. ff. quemad. teſta. aperi. quare Bartol. in præſenti numero duodecimo. colligit elegantem diſtinctionem pro explicanda hac difficultate, ex qua conſtat prima concluſio.

Si inſtrumentum ſit vitioſum propter defectum notarij, dubio procul in totum videtur vitioſum. allegat Bartol. text. in. l. ſi aliquid. de ſuſcept. libr. 10. qui id non probat neceſſariò. Iudicio autem meo in hunc modum voluit eum text. Bartol. inducere. Dicitur ibi non valere inſtrumentum ab eo confectum, qui alia inſtrumenta falſa confecit. Si igitur hoc in diuerſis inſtrumentis eſt receptum, multò magis in eodem inſtrumento recipietur. Allegat præterea Bartol. gloſ. in. l. ſi quis ex argentarijs. in gloſ. de fide editionis. ff. de edend. quæ neque id probat neceſsariò. Bartoli ſententiam in hac prima concluſione ſequuntur propè omnes antiqui doctores, excepto Baldo. Communem eſſe teſtantur, eam ſequuti Roman. numer. 36. Iaſ. nume. 9. Curtius Senior numer. 46. Riminald. colum. ſecunda poſt medium. & tenuit hanc opinionem gloſ. in. c. quid ergo. in gloſ. falſum. 23. q. 5. alia in. c. ſi ad ſcripturas. in gloſ. quid in eis. 10. diſtinct. Innocentius in. c. fraternitatis. num. 1. de hære. li

cet

cet diuerſas ſententias referat Panorm. ibi col. 2. idem ſequuntur ibi Ancharran. & Anania. & teſtatur eſſe communem opinionem, eam ſequutus Felin. ibi nu. 16. & eam quoque Iacobi. hic probauit nu. 17. Alex. conſ. 43. nu. 6. vol. 4. Syluester verb. falſarius. nu. 6. communem teſtantur eam ſequuti Ruinus conſ. 63. nu. 18. vol. 1. Marianus conſ. 132. nu. 9. vol. 3. communem eſſe teſtatur, eam ſequutus idē Marianus conſ. 40. nu. 16. vol. 2. communem præterea eſſe teſtatur Bellonus conſ. 75. nu. 10. Sequitur eam Igneus in. l. 3. §. ſi quis tabulas. nu. 92. ff. ad Sillan. Et videtur communis hęc propoſitio deduci ex text. eleganti. in. c. quanto. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſen. capit. quo probatur, quòd ſi notarius deſcribat aliquem teſtem in inſtrumento, qui reuera inſtrumento illi non interfuit, vniuerſum inſtrumentum hoc ſolo vitiari. Addo ipſe fidem notarij eſſe indiuiduam, quæ ſi vel in vno capitulo inſtrumenti læſa ſit, vniuerſum inſtrumentum facilè vacillat. Adde huc idem eſſe dicendum in libro alıquo rationum, namque ſi falſitas reperiatur in vno capitulo, cætera ſunt ſuſpecta, Pariſius conſ. 23. nu. 253. vol. 1.

15 Limitabis hanc communem opinionē, vt ſolùm procedat ſi falſitas ſit in parte aliqua ſubſtantiali ipſius inſtrumenti, ita enim determinat Innocentius in illo. c. fraternitatis. vbi Abbas & Feli. numer. 19. idem ſequuntur Bald. & Paul. de Caſtro in præſenti numer. 12. Riminald. col. fin. Iacobin. num. 20. Iaſſ. num. 9. Alciat. num. 28. Curtius Senior numer. 53. Bellamera deciſ. 47. Alexand. conſ. 88. vol. 5. Iaſſ. in. l. 1. §. hoc autem. numer. 9. ff. de no. oper. nunt. Nonius de Auendaño de exequ. man. reg. c. 27. numer. 19. Et non dubito hanc eſſe communem opinionem. Et fingit exemplum Paulus de Caſtro in tabellione dicente aliquid fuiſſe factum in domo Titij, cùm domus illa non Titij ſit, ſed Sempronij, nam & teſtis in hac ſpecie non puniretur pœna falſi. authore Butricario in. l. Lucius. de his qui no. infa. & allegat alios Hippolyt. ſingul. 76.

16 Secundò communem opinionem limitabis, vt minimè procedat, ſi falſitas committatur circa acceſſoria contractus, putà pœnam vel vſuras. Ita enim voluit gl. notabilis. in. l. 2. in gl. obijcitur. de falſ. ij. quam ibi notauit Bal. nu. 3. idem Bal. in præſ. col. penult. Alex. num. 10. Alciatus nu. 27. Felin. in illo. c. fraternitatis. nu. 18. qui Ananiam citat. Pro qua ſententia præſtabit quoque text. pulchet in. l. filius. §. ſequens quæſtio. ff. de falſi.

17 Tertiò limita communem opinionem, vt non procedat in falſitate præſumpta, quæ in vno capitulo commiſſa, cætera nō vitiat. tex. vnicus eſt. in. l. iubemus. verſ. quod ſi non fuerit obſeruatum. iuncto verſiculo ſi. de teſtament. ij. nam in fine illius textus dicitur teſtamentum à tabellione confectum, in quo nomina hæredum prętermiſſa ſunt, falſum eſſe iuris præſumptione, & tamen in verſ. quòd ſi non fuerit obſeruatum. dicitur huiuſmodi teſtamentum ſolùm vitiari reſpectu hæredum, quorū nomina prætermiſſa fuere, non verò in vniuerſum. atq; ita tenet Bald. vbi nu. 10. qui tamen videtur text. illum intelligere in vera falſitate, ſed reuera eſt accipiendus de falſitate præſumpta. vti eſſe communem opinionē pro explicanda. l. illa teſtātur Alex. ibi nu. 5. Iaſſ. nu. 8. Quare limitationē hanc expreſſè tenuit Bal. in. l. 2. nu. 5. de fideicom. liber. ij. & idem ſequūtur Alex. in præſ. nu. 12. Iaſ. num. Curt. Sen. nu. 54. Iacobi. nu. 22. Alciat. nu. 26. & eſt recepta communiter hæc limitatio.

18 Quartò limitabis hanc cōmunem opinionem, vt minimè procedat, ſi pars confiteatur cætera capitula, in quibus falſitas non ineſt, eſſe vera. Ita enim exiſtimarunt Bal. Salicet. Alex. Iacob. Iaſſ. Curtius & omnes. Sed hæc confeſſio partis ſibi in priuato commodo præiudicabit, non verò in publico, vt notarius excuſetur à falſitate.

19 Sed fuit quæſtionis, an omnia inſtrumenta ab eo notario confecta, qui falſum inſtrumentum confecit, ſtatim corruant.

Quæ alibi à nobis cōmodiùs explicabitur.

20 Secunda conſtat ex diſtinctione Bart. concluſio. Defectus cōmiſſus circa ea quæ non ſunt ſubſtantialia inſtrumenti, vitiát inſtrumentum in ea parte in qua eſt defectus, nō in diuerſis. ita probat tex. hic, niſi omnia inſtrumenti capitula eſſent connexa, quo caſu vitiarentur omnia. l. etiam. §. ex cauſa. ff. de minor. cum alijs. atq; hanc concluſionē nemo improbat in præſenti.

21 Exinde quærit Bart. quid dicendum ſit in teſte, qui in parte vitioſus inuenitur, an in totum ſit repellendus. Et remittit Barto. huius articuli reſolutionem ad canoniſtas. in. c. in noſtra. de teſti. Sed in teſte quoque idem videtur eſſe dicēdum quod in tabellione præmiſimus, nam & tabellio quodā modo teſtis eſt. l. Domitius. ff. de teſtamen. Sunt tamen in hac quæſtione vt penè in in cæteris, varię doctorum noſtrorum ſententiæ atque opiniones, è quibus Bal. fin. col. eam elegit, vt vniuerſa teſtis depoſitio vitietur, ſi falſus in aliquo reperiatur, quoniam fides in teſte indiuidua eſſe cenſetur. c. pura & ſimplex. 3. q. 9. & cùm falſum ſemel dixerit, veluti periurus, iam teſtimonium dicere prohibetur. c. teſtimoniū. de teſti. & hanc Bal. concluſionem teſtantur eſſe cōmunem, eam ſequuti Roman. nu. 36. Alex. nu. 12. Rimin. fi. col. Alciatus qui optimè hoc explicat nu. 31. & tenuit hanc opinionem gl. in. c. in noſtra. verb. ſed aduerſa. ibi, idem videtur ſi teſtis. de teſti. vbi eam ſequuntur Panor. nu. 2. & cæteri poſt eum. Oldral. conſ. 37. ad primam quæſtionem. nu. 1. dicēs hoc eſſe indiſtinctè verū, ſiue articuli, ſuper quibus teſtis declarat, ſint ſeparati, ſiue cohęrentes, cùm dictum teſtis vnicum ſit ſuper vnico iuramento fundatum. Eandem opinionem tenet Albericus in præſ. nu. 5. teſtatus eam eſſe communē. Bal. in l. fi. nu. 18. de edict. diui Adria. toll. vbi id intelligit, ſiue falſum præcedat vera, ſiue ſubſequatur, quoniam in teſte nil ſit prius neque poſterius. quam Bal. doctrinam teſtatur eſſe communiter approbatam Marian. Socin. cōſi. 41. nu. 13. vol. 2. & hanc doctrinam in teſte ſequuntur Riminal. fi. col. Feli. allegans alios in illo. c. fraternitatis. nu. 21. Corneus conſi. 149. nu. 18. vol. 2. communemq́ue eſſe teſtatur, eam ſequutus Alexan. conſ. 133. nu. 7. vol. 1 communem eſſe affirmat Hippol. ſing. 76. quī & illam probat. communem eſſe teſtatur Marianus Soci. conſ. 132. nu. 10. vol. 3. Nō ſolùm autem hoc erit admittēdum in eadem cauſa, ſed in diuerſa etiam, nam teſtis falſus cōtra Petrum, cenſetur etiam falſus cōtra Ioannem. ita enim inquit tenere canoniſtas Bal. in l. 2. nu. 5 de fidecom. libert. Quæ traditio duobus caſibus non procederet, ſi ignorans falſum depoſuerit teſtis, aut in accidentibus negotij, nō in *ſubſtantialibus*, qui caſus *Bald. & aliorum* ſunt in præſenti, vt memineris tamen dolum hic ſemper eſſe præſumendum contra regulas communes, quod ijdem tradiderunt in præſenti, & cæteris exactiùs allegans alios Alciatus num. 33.

Summa rerum. L. Iubemus:

1 *Licita eſt tranſactio in cauſa liberali, licèt compromiſſum prohibeatur.*
2 *Eſſe tamen caſum, in quo compromiſſarius quoque ſuper libertate pronunciet.*
3 *Et an text. hic procedat, ſiue pro libertate, ſiue contra eam tranſigatur.*
4 *In cauſa conuerſionis, vel monachationis, an liceat tranſigere.*
5 *Tranſactio, an valeat ſuper cauſa matrimoniali.*
6 *Et an compromiſſum.*
7 *Arbiter laicus, an incidenter ſuper cauſa matrimoniali cognoſcat.*
8 *Tranſactio pro matrimonio cōcepta, iure valet.*
9 *Deprehenſi in adulterio, ſi dicant ſe matrimonio fuiſſe copulatos, an à pœna liberētur, & matrimonium hinc contractum eſſe videatur.*
10 *Super cauſa filiationis, an liceat tranſigere.*
11 *Et an ſuper legitimitate.*
12 *Et an ſuper decimis & procuratione.*
13 *Et an in beneficialibus.*
14 *Et an ſuper iure patronatus.*
15 *Et an ſuper iure ſepulchri.*
16 *Locus hodie non efficitur ſacer per corporis humani illationem.*

L. Iu-

❡ L. Iubemus.

NOn diuiditur tex.hic,qui hoc
1 continet in ſumma. Licita eſt
trãſactio in cauſa liberali, vel
aſcriptitia, de quo potuit du-
bitari, quoniam de his cauſis compromiſ-
ſum fieri minimè poteſt. l. non diſtingue-
mus.§.Iulianus.verſ.de liberali. ff. de arbit.
Sed maior hic trãſactionibus, quàm com-
promiſsis fauor impenditur, quoniam ar-
bitri inferiores iudices ſunt, quàm vt ab
eis cauſas liberales expediri oporteat, quæ,
non niſi à maioribus iudicibus tractantur.
l.placet.de pedan.iudi.l.procuratores. vbi
cauſ.ſtat. agi oport. At verò tranſigentes
nullam cognitionem ſibi arrogantes poſ-
ſunt cauſas liberales componere, quibus
ex æquitate hoc mihi conceſſum fuiſſe vi-
detur, quo & hac via poſsint etiam ſerui
ad libertatem peruenire.

2 Eſt tamen caſus, in quo arbiter etiam
de cauſa liberali cognoſcit, vt ſi aliter cõ-
promiſſum explicare non poſsit, quàm ſi
priùs de libertate atque hominis ſtatu pro-
nunciet.l.cùm proponas.infra.de reb. cre-
dit. vbi eum text.in hunc ſenſum interpre-
tantur gloſſ.fin.ibi, vel dic quod principa-
liter. & eundem intellectum ſequuntur
Angel.& Salic. Angelus in.l.3.nume.2.de
iudic.infra.vbi inquit hoc eſſe mirum. Fe-
lin.in.c.cùm oporteat.col.penul. poſt me-
dium.verſic.pro quo dicto.de accuſat. Bo-
roius in.c. quoniam. contra. numer. 29.
de probat.Roma.ſing.472.incipit, Cauſa
ſtatus,& eſſe hunc gloſſ.intellectum ad.l.
illam communiter approbatum teſtatur
Curtius Iunior in.l.2.nume.45. ff. de iuriſ.
omn.iudic.Sed videtur inter dominum &
ſeruum tranſactionem concipi non po-
tuiſſe.l.interpoſitas.ſup.eod. Sed gl.in prin-
cipio reſpõdet verum id eſſe, niſi ſuper cau-
ſa ſtatus tranſactio concipiatur.

3 Sed an text.hic procedat,etiam ſi tranſ-
actio ſuper cauſa liberali cõtra libertatem
concepta ſit.Et gl.in præſenti exiſtimat ſo-
lùm valere tranſactionem in cauſa liberali
quæ in fauorem libertatis concepta ſit,nõ
ſi contra libertatem. & gl.opinionem pro-
bauit Bart.nu.1.Roman.nu.3.& ſunt qui-
dem argumenta gl.non leuia. Primò,quo-
niam pactio hæc contra bonos mores eſ-
ſe videtur.l.inter ſtipulantẽ.§. homo liber.
ff.de ver.obligat. Secundò,quoniam ſi ille
cum quo tranſigitur, ſeruus remanſurus
eſt, nil iam dari ei à domino poterit, & ita
tranſactio non valebit, quæ niſi aliquo da-
to vel retẽto explicari minimè poteſt. Ter-
tiò,quoniam nemo ſua pactione etiam vo-
lens,ex libero ſeruus fieri poteſt. l. neque
ſi volens.infra.de liber.cauſ.Sed rurſus va-
lere tranſactionem,ſiue pro libertatẽ, ſiue
contra eam inita ſit contra gloſſ.& Barto.
contendunt frequentiores. Hanc enim
opinionem tenuerunt Petrus Cinus,& an-
tiquiores. Faber dicens ita tenere docto-
res. Bald. Salicet. Paul. Alexand.& cæteri.
communem. eſſe teſtantur. eam ſequuti
Riminal.col.1.Iacobin.nume.1. Iaſſ.num.
2.Curtius Senior numer.2. Alciatus num.
18. & quoad aſcriptitios attinet, hoc vide-
tur expreſſum in.l.iubemus. & in authen.
aſcriptitios. de epiſc. & cler. quoad verò
ſeruos. tex.hic generalis cùm ſit, videtur id
quoque comprehendiſſe. Neque huic opi-
nioni gloſſæ argumenta ſunt impedimen-
to,quibus locus eſſet, cùm certum eſt libe-
rum aliquem eſſe qui tranſigit ſuper liber-
tate. Sed cùm dubium id eſt, nil vetat ad-
mitti tranſactionem, receptum eſt enim
multa in dubijs tolerari, quæ in caſu cla-
ro nõ permitterentur.l. de fideicommiſſo,
cum alijs.ſupr.eod. & poteſt ſeruus num-
mos ex tranſactione ſibi datos, cõniuenti-
bus oculis domini, poſsidere.l.4.in princi.
ff. de manumiſſ.l. cum in fundo. ff. de iu-
re dot.

4 Colligit deinde glo. noſtra argumentũ
ex hac.l. vt in cauſa conuerſionis ſeu mo-
nachationis locus ſit tranſactioni, dum-
modo inquit gl.decretum Epiſcopi inter-
ueniat.& gl. opinionem ſequitur Bald, in
l.ſi hæredes.nu.2.de teſtam.manumiſſ.Sed
gl. huius opinionem nõ poſſe procedere,

partibus huius cauſę ſufficienter enumeratis demonſtrabo. Aut enim ita concipitur tranſactio, vt aliquis monachus ſuperſit, & illa non valebit, cùm ſymonia hinc impendeat, ſi aliquid pro ingreſſu religionis ingredienti detur vel promittatur, ſpiritalis enim materia hæc cùm ſit, tranſactiones non agnoſcit. c. ſuper eo. de tranſact. Aut ipſe monachus aliquid dat Abbati, vt ex cauſa tranſactionis mittatur extra clauſtra, & hæc conuentio non valet, ſed alia ratione: quoniam Abbas etiam cum conſenſu Epiſcopi efficere non poſsit, vt monachus, qui eſt monachus, non ſit, ſoli enim Papæ (idque cum magna cauſa) permittitur. c. cùm ad monaſterium. in fine. de ſtatu monachor. quare gloſſ. opinionem reprobant Cynus in fine. Bartol. nu. 2. Bal. col. 1. verſ. ſed nunquid. dicens ita tenere doctores. Salicet. Alex. & cæteri communem eſſe teſtantur contra gloſſ. Rimi. col. 2. Curtius Senior nu. 2. Alciat. nu. 23.

5 Colligit deinde gl. noſtra argumentum, vt valeat tranſactio ſuper cauſa matrimoniali, ſicut valet ſuper liberali. Sed contrarium probat tex. in. c. fi. de tranſact. vbi matrimonij ſacramentum tranſactione terminari nõ poteſt. Cuius illa ratio eſt, quoniã cauſa hæc non eſt ſub ipſorum actoris & rei poteſtatem redacta, ſicut cæteræ cauſę ſunt: nam neq; volẽtes poſſunt à matrimonij vinculo diſcedere, Sed neque virtute ſententiæ verum matrimonium poterit ſeparari. c. lator. de re iudi.

6 Sed neque compromitti cauſa matrimonialis poteſt, quod gloſſ. ſingularis obſeruauit in. l. non diſtinguemus. §. Iulianus. verb. idem dicendum. ff. de arbit. & probat text. in. c. penult. de in integ. reſtit. regia lex.

7 Sed neque incidenter arbiter laicus cauſam matrimonialẽ decidere poteſt. gl. notabi. in c. contingit. verb. ſpiritualibus. de arbit. Roma. conſ. 299. nu. 10. & teſtatur eſſe communẽ opinionẽ, eã ſequutus Epiſcopus Segob. de ſponſ. 2. par. c. 8. §. 12. num. 2. Cauſa enim matrimonialis decidi non poteſt, niſi per bonos ac diſcretos viros, qui habent poteſtatem iudicandi. c. 1. extra de conſangui. & affinit.

8 Limitabis hanc cõmunem opinionem, vt non habeat locum, ſi tranſactio in cauſa matrimoniali ita concepta ſit, vt tranſigentes perſiſtant in matrimonio, tũc enim rectè admittetur. quod Bartol. num. 3. hic obſeruauit, quem cæteri ſequuntur. & communem eſſe eius traditionem conſtat ex Curtio Seniori num. 4. Sed quod Bald. hic eleganter ſcripſit, cùm ſit tranſactio pro matrimonio, potiùs valet matrimoniũ ratione noui conſenſus, quem modò adhibent tranſigentes, quàm *propter tranſactionem*.

9 Quod & *illa ratione cõfirmatur*, quòd ſi duo deprehenſi in adulterio confiteantur ſe matrimonio copulatos fuiſſe, eis credendum eſt: licèt enim anteà non contraxerint, hac noua ſua confeſsione videntur matrimonium contraxiſſe. ita enim voluit gloſſ. ſingular. in. l. penultim. verb. confeſſus. de fideiuſſ. infra. cuius literam emendari oportet in illis verbis, & iurat ſe eam vitiaſse, nam legi oportet, & iurat ſe eam duxiſse. & gloſ. opinionem ſequitur Bald. ibi numero quinto. Romanus in præſenti numero ſeptimo. atque idem Bald. in. l. vnica. de confeſ. numero 36. verſ. quarto fuit quæſtio. dicens eam eſſe ordinariam, & perpetuò mente tenendam, nec alibi reperiri. idem Bald. dicens eam eſſe auream. in. c. fi. numer. 13. verſ. idem dico in tali exemplo. de confeſ. Alexander conſi. 1. vol. 3. nu. 19. Iaſ. qui multos authores citat. gloſ. illius opinionem ſequutos. in. l. 3. §. iurari. ff. de iureiur. nu. 26. Plures allegat Tiraquell. §. l. connubiali. nu. 29. Hippolyt. ſing. 12.

10 In cauſa quoq; filiationis licita trãſactio eſt inter patrẽ & filiũ, nõ vt filius ſit, qui nõ erat, vel nõ ſit, qui erat, hoc enim fieri non poſse conſtat. l. ius agnationis. ff. de pact. l. iura ſanguinis. ff. de reg. iur. ſed vt pro filio vel non filio quis habeatur. quod. l. 2. codicis Theodoſiani probatur rub. de bon. decur. quam huc allegauit Alciat. nu. 20.

11 Super legitimitate quoque, atque ſtatu videtur tranſactionẽ admitti poſſe, quod ego verum eſſe arbitor, & expreſsim tradiderunt Bald. Salicet. & Claudius nume.2. in.l.fratris.ſup.eodem. Item ſuper ingenuitate Hiſpaniæ, quam Hidalguia vocamus, quòd ipſe in.l.tranſactione matris, ad finẽ ſuprà notaui.

12 Eſt & in cauſa decimarũ permiſſa tranſactio.c.2.de tranſact.c.ex multiplici.de decim.itẽ in procuratione quæ debetur Epiſcopo ſuam dioeceſim, vel Archiepiſcopo ſuã prouinciã viſitanti.Clem.2.de cẽſibus.

13 In beneficialibus autem non eſt licita tranſactio.c.ſuper eo.c.cõſtitutus.de tranſact. Cuius iuris diſpoſitio & illa ratione iuuatur, quoniam beneficia eccleſiaſtica dantur miniſtris eccleſiæ loco alimentorum.c.cùm ſecundum Apoſtolum.de prę ben.c.quoniam.de vit. & ho. cler. non eſt igitur in illis permiſſa tranſactio.l. de alimentis.ſup.eod. Huic regulæ obſtare maximè videtur text.in.c.niſi eſſent.de præben. Nam cùm ibi duo in iudicio ſuper quodam prioratu contenderent, facto compromiſſo, ita cauſa illa terminata eſt, vt quidam ex illis prioratum obtineat, alter verò viginti libras de reditibus capituli, & quadraginta de reditibus ipſius prioratus perciperet annuatim, & tamen valuit huiuſmodi compoſitio. Ioannes Maior in 4.ſententiarum lib.diſtin.25.q.5.in.4.arg. reſpondet illi text.dicens licitam ibi fuiſſe tranſactionẽ vel cõpoſitionẽ, quoniã datũ fuerit aliquid ſpirituale pro ſpirituali. Sed hic intellectus huius doctoris ſcholaſtici nil eſt, quoniã penſio illa quæ ibi fuit conſtituta, fuit quid tẽporale.c.ad audientiam. de reſcrip.c.quamuis.in primo.de pręben. li.6. Quare meliùs gl.ordi.in.c.cùm pridẽ. in gl.nõ duximus, ibi, itẽ argumentũ cõtra de pact. reſpondet cõpoſitionẽ tranſactionẽue turpẽ nõ interueniſſe facto ipſarũ partiũ, ſed ex cauſa iudices arbitri ſtatuiſſe, vt certa illa pecunia ſolueretur, atq; ideo Papã cõpoſitionẽ illam toleraſſe. Et hunc intellectũ ad tex.illũ videntur ſequuti Anto. nu.6. Imol.nu.12.in.c.ſi.derer.permu. Anania.in.c.audiuimus.nu.2.de colluſ.detegẽ: Feli.in.c.ad audientiã.2.nu.2.de reſcript. Baptiſta Peruſ.q.4.nu.2.& optimè tex.illũ interpretatur Soci.conſ.220.col.1.vol.2. etſi qua ſymoniæ ſuſpicio ibi interuenit, ilicò fuit purgata Papæ authoritate. quoniã partiũ cõuentiones, quę ſapiunt ſymoniã, accedente Papæ confirmatione emundãtur. quod Abbas eleganter notauit in.c.nõ ſatis.ſi.col.de ſym.& in.c.cùm pridẽ.de pac. Decius conſi.436.nu.18. Sed adhuc videtur licitam eſſe in beneficialibus trãſactionẽ ex tex.in.c.dilectus filius.R.de ſym. Sed gl.verb.accepit in proprio loco rectè arbitratur, propter redimendã vexationẽ licitè ibi pecuniã datã fuiſſe. Et eũ intellectũ ſequuntur ibi antiqui omnes ſcriptores, & ex nouioribus eũ quoque probarunt Panor.& Anan.item Feli.nu.2. & eſſe cõem teſtatur Anto.de Petru.in.l.2.ff.de iureiur. in.6.remedio.& ita eũ tex.interpretatur Ioan.Fab.hîc in fine ſui in hũc tit.breuiarij.

14 Sed ſuper iure patronatus, an poſsit fieri tranſactio. Et non valere tranſactionẽ probat tex.in.c.præterea.j.de tranſact. quoniã licèt non ſit res merè ſpiritualis, ita tamen ſpiritualibus eſt annexa, vt ſpiritualis cenſeatur.c.quanto.de iud.c.de iure.de iure patr.quibus conuenit optima lex regia.56. tit.par.1. Quòd ſi in tranſactione iuris patronatus pecunia interuenerit, non eſt dubium quin ſymonia committatur. quod Panormit.obſeruauit in diſputatione.Augerio.numer.9. Lambertinus qui allegat alios.de iure patronat.libr.3.q.9.articulo.6. numero primo.

15 Sed ſuper iure ſepulchri, an liceat contendentibus trãſigere. Quod videtur, quoniam nil hic adſit ſpirituale: quod ex eo conſtat, quòd laici quoque atque ſeculares iura ſepulchrorum poſsideant.l.1.ff.de mortu.infere.gl.fi.in.c.quanto.de iudi.vbi eam defendit Decius nu.8. cùm tamen ſpiritualia poſsiderẽ illi nõ poſsint.c.cauſam quæ.de pręſc.cũ alijs. Ego verò in eã ſententiã procliuior ſum, vt ſup iure eccleſiaſticę ſepul-

ſepulturæ trãſactio non admittatur: licèt enim ius ſepulchrorum non ſit omni ex parte ſpirituale, eſt tamen ſpiritualibus annexum, ſicut & ius patronatus: & qua ratione diximus in iure patronatus non admitti tranſactionem, eadem nec in iure ſepulturę admittetur. Adde quòd nec rectores etiam ipſarum eccleſiarum poſſunt pecuniam exigere pro effodienda eccleſiaſtica ſepultura. c. abolendæ. de ſepult. c. queſta eſt. c. poſtquàm. 3. q. 2. neque valet conſuetudo in contrarium, quod probat text. egregius in illo. c. abolendæ. quem in hoc allegauit Iaſſ. cõtra Roma. in. l. de quibus. nu. 76. ff. de legibus. Cùm itaque neque rectores Eccleſiæ poſsint pro ſepultura aliquid exigere, neque à partibus vice tranſactionis quicquam dari poterit: quòd ſi locus adhuc ſacer non ſit, neque ad ſepulturam eccleſiaſticam deſtinatus, dubium non eſt, quin pecunia poſsit comparari, quo caſu & tranſactioni locus erit.

16 Neque mutat, quòd iura quoq; ſepulchrorum laici poſsideant, nam id quidem verum eſt ex regulis iuris ciuilis, ſecũdum quas ſine vlla conſecratione vel benedictione, quilibet locus efficiebatur religioſus, cùm primùm corpus humanum in illum illatus fuit. l. 2. l. cùm in diuerſis. ff. de religi. & ſump. fune. l. 2. j. de relig. & ſump. fun. Hunc igitur locum, quare dominus non poſsideat, licèt eum alienare non poſſit? Hodie verò non conſtituitur locus ſacer per humani corporis illationem, cùm ad conſtituendum locum ſacrum, authoritas epiſcopi ſit neceſſaria. c. ad hæc. de religioſ. domi. quo text. correcta ſunt iam iura ciuilia, quod ibi notat Panor. poſt antiquiores nu. 3. & ante eum gl. ſingularis in c. in eccleſiaſtico. verb. ſi terram. 13. q. 2. vbi idem ſequitur Archidiaconus nu. 3. Innocentius in. c. abolendę. nu. 1. Panormit. ibi nu. 4. de ſepultur. Panor. in c. quanto. nu. 10. de iudi. Fel. ubi nu. 4. Decius nu. 9. Cardinal. in Clem. 1. in princ. 7. quæſt. de ſepult. Ioannes Faber in. § religioſum. nu. 3. Ange. de Aretio ibi nu. 5. de rer. diuiſ. Imola in. l. quid ergo. § ſi hæres. *ff. de leg. 1.* Matheſilanus ſing. 75. *vbi* additio. Gabriel. Saray infinita propè cumulauit. Teſtatur eſſe cõmunem opinionem, eam ſequutus Peralta in. l. Mæuius. § in fundo. nu. 5. ff. de legat. 2. Hoc igitur ius ſepulchri poſſidere laicus nõ poteſt, quoniam ſpirituale ius eſt, quod neque poſsideri poteſt, neque admittit tranſactionem.

(:)

FINIS

SALMANTICÆ

Excudebat Mathias Gaſtius,

Anno M. D. LXVI.

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM OMNIVM QVAE IN HOC VOlumine continentur, ordine alphabetico digeſtus.

A

ACceptilationi, an inſit naturalis obligatio de non petendo. pag.171. col.1.num.2.
Et obligatio hæc vnde oriatur. ibid. col.2.nu.3
Acceptilationũ vſus quorſũ fuerit inuẽtus. p.90.c.1.n.5
Acta in cauſa criminali, an fidem faciant in ciuili. pag. 205.col.2.nu.13
Actibus qui noctu explicãtur, quòd tria luminaria ſint proponenda. pag.109.col.1.nu.22
Actio præſcriptis verbis quæ Pomponijs datur ex glo. dãda.in.l.cum mota, quòd ſit datiua, nõ actiua, oſtenditur. pag.36.col.1.nu.13
Et quare non detur hic actio de dolo. ibid.nu.14
Actio prima cùm actori reſtituitur, an ſit opus noua inſtantia, vel vetus ſit continuanda. pag.88.col.2.n.8
Actio de dolo, an cum alia actione concurrat. pag. 105.col.1.nu.33
Actio quòd ex tranſactione facta in iudicio non oriatur, niſi ſtipulatio illi acceſſerit. Sed neque ex quocunque contractu nudo. pag.123.col.1.nu.1
Et quid ſi ad coadiuuandum iudicium tendat? pag. 124.col.1.nu.2.
Et vtrum inueſtigatio hæc, iure canonico & noſtro inutilis ſit. ibid.nu.3
Actio præſcriptis verbis an actori cõpetat facta tranſactione per acceptilationem. pag.127.col.2.nu.14
Actio an ex iuramento ſine ſtipulatione oriatur. pag. 199.col.2.nu.72
Actio an ex iuramento iure canonico oriatur. pag. 200.col.2.nu.73
Et an iure noſtro pag.201.col.2.n.75
Actionem amiſſam an recuperẽt partes ipſo iure tranſactionis, vel ope exceptionis. pa.88.col.1.nu.4
Actionem dari præſcriptis verbis ex tranſactione, etiã ſi ſtipulatio illi non acceſſerit, oſtenditur. pag.149. col.2.nu.9
Actiones vtiles bonæ fidei eſſe, ſi directæ, à quibus deriuãtur, eiuſdem naturæ ſint, oſtenditur. p.21.c.2.n.9
Actiones pœnales, vel aliæ, quæ propter litis conteſtationẽ fiunt tranſitoriæ, q non tranſmittãtur, ſi à lite per tranſactionẽ receſſum ſit, oſtẽditur. p.32.c.2.n.2
Et quid ſi à lite diſceſſum ſit propter peremptam inſtantiam. ibid. nu.3
Actionum cedendarum beneficium quòd tutoribus exactis competat, & quòd vtiliſſimum ſit beneficium hoc, oſtenditur. pag.14.col.2.nu.22
Actionum vtilium beneficium, quòd tutoribus competat. pag.26.col.1.nu.24
Actor quòd vti poſſit replicationibus contrarijs, ſicuti & reus pluribus exceptionibus. oſtenditur. pag.86. col.2.nu.28
Actor qua actione pecuniam repetat, quam dedit vt à lite diſcederetur, ſi communi conſenſu ad litem regreſſus fiat. pag.87.col.2.nu.3
Actor facta tranſactione per acceptilationem, quòd ad veterem actionem, etiam ſi reus promiſſa nõ ſeruet, redire non poſſit. pag.89.col.1.nu.1
Actor tranſigens, quòd non perdat dominium rei ſuper qua tranſegit. pag.126.col.2.nu.10
Actor qui acceptilatione actionem amiſerat, quo pacto egerit, dubitatur pag.173.col.2.nu.9
Actor ſi tranſactionem non ſeruet, quæ remedia reo competant, oſtenditur. pag.177.col.2.nu.25
Actoris euidens calumnia an ipſo iure tranſactionem vitiet. pag.103.col.1.nu.15
Actori cùm prima actio reſtituitur, an ſit opus noua inſtantia, vel vetus ſit continuanda. p.88 c.2.n.8
Actori an cõpetat actio præſcriptis verbis facta tranſactione per acceptilationem. pag.127.col.2.nu.14
Actori an liceat moram purgare ad euadendam pœnam. pag.172.col.2.nu.7
Actus quòd in dubio modalis, non conditionalis præſumatur. pag.34.c.2.nu.8
Actus in quibus caſibus conditionalis, & non modalis præſumatur. pa.3.col.2.nu.9.& 10
Et quid ſi teſtator dicat, Lego Titio centum ſub ea cõditione, vt hoc faciat, an actus erit modalis. ibi.n.11
Actus retro ſimilis licèt in contractu nominato pro cõtractus reciſione requiratur, q tamen contractus tranſactionis, qui eſt innominatus, reſoluatur ex ſolo conſenſu, oſtenditur. pag.87.col.2.nu.27
Actus neceſſarios noctu minimè fieri poſſe oſtenditur. pag.106.col.2.nu.8
Actum de facto, an pœnam committi faciat, dubitatur. pag.177.col.2.nu.24
Adire hæreditatem quòd in extremis poſitus poſſit, oſtẽditur. pag.119.col.2.nu.4
Aditio hæreditatis metu facta, an ipſo iure valeat. pag. 74.col.1.nu.8
Adminiſtrator ciuitatis, an debitũ, qđ ex cauſa vſuraria debetur ipſi ciuitati, remittere poſſit. p.70.c.2.n.25
Adminiſtratores ciuitatis, quòd ſuper rebus, quas adminiſtrant, tranſigere poſſint. pag.64.col.2.nu.1
Adminiſtratores ciuitatis, quòd ſine ſpeciali mandato in integrum reſtitutionem petere poſſint. ibid.nu.3
Adminiſtratores ciuitatis, quòd iuramentum calumniæ ſubire poſſint pag.65.col.1.nu.4

INDEX.

Adminiſtratores ciuitatis an ſine ſpeciali mãdato tranſigere poßint, explicatur pag.64.col.2.nu.2

Adminiſtratores publici ciuitatis, an bona ciuitatis obligare poßint pag.71.col.2.nu.27

Aetatem legitimam quòd non habeat, qui veniam aetatis impetrauit. pag.182.col.2.nu.6

Agens contra aliquem tanquam contra hæredem, quòd probare debeat eum eſſe hæredem. p.115.c.2.n.6

Et hoc in ſuis hæredibus an habeat locum. ibid.nu.7

Alimentarius ſi prius iuraſſet ſe minimè ſuper alimentis tranſacturum, ſi poſteà tranſigat & iuret, an valebit tranſactio. pag.47.col.1.in princ.

Alimentarius an pacto nudo poßit hæredi alimenta relinquere pag.47.col.1.nu.8

Alimenta ſi debeantur ex contractu, ſi originè ducant ab vltima voluntate, an ſuper his tranſigere liceat. Et quid ſi pœna ſit adiecta tranſactioni. Et quid in medicinis dicendum ſit. pag.47 col.1.nu.9

Alimenta ſi alicui debeantur, quòd præterita etiam petere poßit, oſtenditur. pag.48.col.2.nu.13

Alimenta præterita an petere poßit vidua, cui non eſt dos reſtituta ibid.nu.14

Alimentorum fauor, quòd ſolùm futuris detur alimentis oſtenditur pag.48.col.1.nu.12

Allegans propriam turpitudinem, quòd non ſit audiendus. pag.131.col.1.nu.1

Appellari à iudicio ſortis minimè poſſe oſtenditur. pa. 62.col.2 nu.6

Appellatio quòd diu, & nõ noctu interponẽda ſit, oſtenditur pag.108.col.2.nu.18

Appellatio an ſuſpendat vel extinguat pronuntiatum. pag.140.col.1.nu.1

Appellatio non ſuſpendit ſententiam ſi ſit interlocutoria ibid.col.2.nu.2

Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis, vel interdicti ibid.nu.3

Arbiter quo caſu de cauſa liberali, ſeu ſuper libertate cognoſcat, oſtenditur pag.209.col.1.nu.2

Arbiter laicus, an incidenter ſuper cauſa matrimoniali cognoſcat pag.210.col.1.nu.7

Arbitramentum noctu factum validum eſſe oſtenditur. pag.106.col.2.nu.4

Arbitramentũ tranſactionẽ quãdã eſſe. p.134.c.1.n.7

Arbitramentum q. etiam nil dato vel retẽto fieri poßit, oſtenditur pag.167.col.2.nu.11

Arbitramentum ſi feratur per dolũ, qua actione priùs agi oporteat contra arbitratorem. p.205.c.1.nu.9

Arbitratori quòd certos modos partibus in ſuo laudo imponere liceat, oſtenditur. pag.50.c.2.n.6

Armatus qui alicui aſtitit, licèt armis vſus non ſit, quòd dicatur illi opem tuliſſe. pag.17.col.2.nu.7

Auth. ſacramenta puberũ, an comprehendat diſtractũ. pag.125.col.1.nu.6

B.

Bartoli elegans illatio declaratur. p.35.col.2.nu.12

Beneficium an infirmus renuntiare poßit, & quando valeret talis renuntiatio. pag.119.col.2.nu.4.

Et quid dicendum de decurione in forma officium publicum renuntiante. ibid.

Beneficium ordinis quòd detur tutoribus pupillo datis, vt videlicet primò conueniantur qui adminiſtrant, quàm qui non adminiſtrant. pag.10.col.2.nu.7

Beneficium ordinis quando non detur tutoribus pupillo datis ibid.nu.8.& pag.11.nu.9

Beneficium ordinis competere etiam procuratoribus in ſolidum obligatis, oſtenditur. pa.11.col.1.nu.12

Beneficium ordinis quòd duobus reis competat, oſtenditur. pag.12.col.1.nu.14

Beneficium diuiſionis, exemplo fideiuſſorum, q. tutoribus etiam competat. ibid.c.2.n.15. Et quæ ſit inter tutores & fideiuſſores quantũ ad hoc differentia oſtẽditur. ibid.nu.16

Beneficium diuiſionis, quòd in vim quoque exceptionis impetrari poßit, oſtenditur pag.13.col.1.nu.17

Beneficium diuiſionis an tutoribus detur, qui dolo communi adminiſtrarunt. ibid.nu.18

Beneficium diuiſionis quòd nõ detur tutori ex proprio dolo conuento pag.14.col.1.nu.21

Beneficium etiam cedendarum actionum quòd competat tutoribus exactis, & quòd vtilißimum ſit hoc beneficium, oſtenditur pag.14.col.2.nu.22

Beneficium etiam vtilium actionum quòd tutoribus cõpetat pag.15.col.1.nu.24

Beneficij eccleſiaſtici renuntiatio metu facta, an ipſo iure infirmetur pag.75.col.2.nu.9

Beneficij collatio, an noctu fieri poßit. p.109.c.1.n.21

Beneficij eccleſiaſtici poſſeſſori licere vexationem ſuã redimere, oſtenditur. pag.19.col.2.nu.19

Beneficij eccleſiaſtici renuntiatio quòd citra ſcripturã probari poſſit pag.27.col.2.nu.3

Beneficio ordinis competenti quo pacto procedat. Itẽque pactio, oſtenditur pag.11.col.1.nu.10.& 11

Beneficia quæ tutoribus impenduntur, quare ad fideiuſſores non pertineant pag.15.col.1.nu.25.

Bona ciuitatis, an publici adminiſtratores ciuitatis obligare poſſint pag.71.col.2.nu.27

Bona an hæreticus ante condemnationem retinere poſſit. pag.195.col.2.nu.58

C.

Calumnia eiuſdem actoris, an ipſo iure tranſactionem vitiet pag.103.col.1.nu.25

Et quid ſi illa nota fuerit aduerſario p.104.c.1.n.26

Cancellarius Caſtellæ, quòd ſigna regia noctu chartis imprimere non debeat, oſtenditur. p.106.c.2.n.6

Cauſa quòd non rectè dijudicari poſſit niſi conſtet de facto, oſtenditur. pag.89.col.2 nu.1

Cauſa à lite quomodo diſtinguatur. pag.93 col.2.n.7

Cauſa iuramento volũtario deciſa, q. prætextu inſtrumentorum nouiter repertorum non retractetur. pag.98.col.2.nu.6

Cauſa quælibet, etiam iniuſta, quòd excuſet à dolo. pa. 191.col.2.nu.42

Cautio ſeu præſidiũ pro tuẽdo aliquo in poſſeſſione rei quam poſſidet, ſi vim ſibi inferri timeat, quòd à iudice

iudice implorari poßit,oſtenditur. pa.51.co.2.nu.8
Et quid ſi rem non poßideat, ſed detentet. ibid.nu.9
Cautio vt detur à iudice p tuendo aliquo in poſſeßione, etſi libello opus non ſit, q. tamen requiratur qualis qualis informatio de poſſeßione palàm fit. ibi nu.10
Cautio ſicut datur pro rerum defenſione, quòd multo magis pro perſonis implorari poßit, etiam ſi eam petens cauere ipſe non velit ibid.nu.11
Cautio hæc, quòd neque vllo tempore ius eam petendi deperibit pag.52.col.1.n.12
Cautio pro tuendis perſonis, quòd diebus etiam feriatis à iudice peti poßit ibid.nu.13
Cautio pro tuendis rebus & perſonis, quòd non ſolum à iudice dabitur, ſed & familia quoque hominum armatorum, ſi viſum ſibi fuerit ibid.nu.14
Cautio indemnitatis ſi præſtatur ab aliquo, q. pro familiaribus quoq; repromittere teneatur. p.52.c.2.n.15
Cautio indemnitatis ſi repromittitur ab aliquo, q. amicis & familia quoque eius, qui eam implorat, cauere teneatur ibid.nu.16
Cautio indemnitatis an peti poßit ab eo, qui inimicitiæ cauſam dedit, oſtenditur pag.53.col.1.nu.17
Cautio indemnitatis an fieri debeat cum fideiuſſore vel pignore, vel an nuda ſufficiat pag.54.col.1.nu.22
Cautio indemnitatis ſi pro ſecuritate perſonæ interponatur, quòd cum pignore fiat vel fideiuſſore, oſtenditur pag. 54. col.2.nu.23
Cautio pretoria, quòd ſemper cum pignore, vel fideiuſſore intelligatur. palàm fit. pa.55.col.1.n.24
Cautio indemnitatis ſeu promißio ſi fiat alicui, q. iuramentũ huic accedere debeat, oſtenditur. ibid.nu.25
Cautio indemnitatis ſi petatur ab aliquo, an is qui petit teneatur timoris fidem facere, vel ſatis ſit, eum proprio iuramento affirmare ibid.nu.26
Cautio indemnitatis à iudice præcepta, quanto tempore duret. pag.57.col.1.nu.27
Cautio indemnitatis quòd non circumſcribatur loco eã præcipientis ibid.nu.28
Cautio indemnitatis quòd videatur eſſe ſuperflua, & quare ibid.nu.29
Cautio indemnitatis ſi interponatur, quòd actio iniuriæ ad hæredes tranſeat pag.56.col.2.nu.30
Cautio indemnitatis ſi interponatur, quòd qui eam violauerit, pœnam promiſſam luere debeat accuſatus, oſtenditur ibid.nu.31
Cautio indemnitatis, q. quibuſdam perſonis per leges ipſas elargiri ſolita ſit, oſtenditur ibid.nu.32
Cautio indemnitatis q. à principibus impendi ſoleat quibuſdam, & qui illam tranſgreditur, qua pœna plectatur. ibid.nu.33
Cautio Mutiana quòd non habeat locum in contractibus pag.128.col.1.nu.15
Cautio Mutiana quòd locum habeat, ſi contractus fiat ſub conditione negatiua ſuper re ad hæredes non tranſmißibili pag.129.col.1.n.16
Cautio Mutiana quòd in donatione cauſa mortis locũ habeat. pag.129.col.2.nu.18
Cautio Mutiana, quòd ex conſenſu partium in contractibus locum habeat pag.130.col.2.nu.21
Et quid in cõtractibus ſtipulatione vallatis ibi.nu.22
Et quid in contractibus bonæ fidei ibi.nu.23
Cedere verbum, quòd rebus etiam corporalibus adaptetur, oſtenditur. pag.50.col.1.nu.3
Celans inſtrumenta aduerſarij, an committat furtum. pag.102.col.2.nu.23
Clauſula, rato manẽte pacto, q. vtilis ſit pro prima cõtrauentione duntaxat, oſtenditur. pa.94.col.2.nu.3
Clauſula, rato manente pacto, an moræ purgationem impediat pag.95.col.1.nu.4
Clauſula, rato manente pacto, quòd ſolum obſeruanti contractum prodeſt ibid.col 2.nu.5
Clauſula, rato manente pacto, an in contractibus bonæ fidei ſubintelligatur pag.95.col.2.n.6
Collatio beneficij an noctu fieri poßit. p.109.c.1.n.11
Compromiſſarius quo caſu ſuper libertate prouuntiet oſtenditur pag.209.col.1.nu.2
Compromiſſum an retractetur inſtrumento poſteà reperto pag.100.col.2.nu.18
Compromiſſum ſi partes non iurent, etiam ſi adſit conſuetudo iurandi, quòd non committatur in.l. ſi quis maior. pag.189.col.1 nu.30
Compromiſſum ſuper cauſa matrimoniali, an valeat. pag.210.col.1.nu. 6
Compromittere quòd non liceat ſuper futuris alimentis in vltima voluntate relictis pag.45.col.2.nu.2
Compromittere ſuper re iudicata quòd nemo cogatur. pag.142.col.2.nu.15
Conditio turpis vel impoßibilis q. non vitiet donationem cauſa mortis, oſtenditur. pag 110.col.1.nu.20
Conditio impoßibilis licet vitiet tranſactionem, modus tamen impoßibilis quòd tranſactionem non vitiet, oſtenditur pag.156.col.2.nu.8
Confeßio ſiue cauſa facta in iudicio, quòd præiudicet confitenti pag.125.col.2.nu.7
Confeßio partis quòd ſit optima probatio, quæq; cæteras antecellat, oſtenditur. pag.29.col.2.nu.8
Confeßio facta in libello principi oblato, quòd plenè probet pag.30.col.2.nu.12
Cõfeßio in libello conuentionali facta, quòd plenè probet. ibid.nu.13
Et qd dicendũ ſi cõfeßio fiat abſente parte. ibi.nu.14
Confeßio ſi fiat in ſupplicatione reſcripti, quòd plenè probet. pag.31.co.1.nu.15
Confeßio facta in libello Principi oblato, in libello conuentionali, & in ſupplicatione reſcripti, &c. quando, & in quibus caſibus plenè probet, aut nõ oſtenditur pag.31.col.1.à nu.16.& deinceps.
Confeßio debitoris, dicentis ſe debere centum, quòd non obeſt creditori, quin ducenta petere poßit. pag.116.col.2.nu.2
Confeßio profitentis ſe eſſe alicuius vaſallum, an præiudicet filijs. pag.118.col.2.nu.4

Confeßione partis quòd negatiua aſſeueratio probatur pag.29.col.2.nu.9
Confeßione partis quòd poſt concluſionem cauſæ admittatur, probatur ibid.nu.10
Confeßione facta, an ſit opus ſententia. p.199.c.1.n.71
Coniunctus q. non exigat ſine mandato debita cōiuncti etiā prodigi, vel minoris, oſtenditur p.42.c.2.n.24
Coniunctus ſi fidem conuentionis fregerit, quàm turpe ſit, oſtenditur pag.59.col.1.nu.9
Conſignatio & obligatio, an nocte fieri poßit pag. pag.109.col.2.nu.24
Contractus ad obſeruationem cùm quis ſuam fidem interponit, quòd in dubio fidem Chriſti, non humanam interponere videatur pag.190.col.2.nu.35
Cōtractus qui re cōtrahūtur, q. nō poßint acceptolari, niſi præmiſſa Aquiliana ſtipulatione p.22.c.2.n.1
Contractus eccleſiæ vtilis factus ſine ſolennitate, an valeat pag.41.col.2.nu.19
Contractus vt probetur vſurarius, q. non erit ſatis illū cum vſurario fuiſſe celebratum pa.73.co.1.nu.2
Cōtractus metu iuſtißimo geſti, quare valeāt ipſo iure, cùm illos ipſo iure infirmari videamus, quibus dolus dedit cauſā ſi bonæ fidei ſint, oſtēditur. p.73.c.2.n.4
Contractus quòd non ſtatim c quouismetu reſcindatur, oſtenditur pag.77.col.2.nu.12
Contractus ad reciſionem quis metus ſufficiat, palàm ſit ibid.nu.13
Contractus ad reciſionem an metus honori illatus ſit ſufficiens pag.78.col.1.nu.14
Et quid dicendum de metu excommunicationis ibid.
Contractus ad reciſionem an Principis iuſſus iuſtum timorem inferre ſoleat ibidem nu.15
Contractus ad reciſionē quòd metus reuerentialis ſi minæ nō præcedant, nō ſit ſufficiēs oſtēditur ibi.n.16
Contractus, in quo ſumma libertas requiritur, quale eſt matrimoniū, ſi minæ non præcedāt: q. minimè ob metū reuerētialē reſcindatur, palàm ſit. p.79.c.2.n.17
Et quid ſi ſeorſum proteſtatio metus facta ſit. ib.n.18
Contractus vt præcedentibus minis corruat, quid requiratur pag.80.col.2.nu.20
Contractus quòd in dubio metu geſtus præſumatur, oſtenditur pag.84.col.1.nu.33
Contractus ſimulatus quòd contractus minimè ſit, vtcunq; ſimulatio contingat, oſtenditur p.111.c.1.n.3
Contractus aliquis vt probetur ſimulatus, quòd ſatis ſit ſi adſint veroſimiles coniecturæ pa.113.c.1.n.11
Et quid dicendum de rebus omnibus, quæ ſunt probatu difficiles ibid.col.2.nu.12
Contractus quòd in dubio præſumatur verus, non ſimulatus pag.114.col.1.nu.16
Contractus & vltimas voluntates differre, rationibus oſtenditur pag.129.col.1.n.16
Contractus quis in.l.ſi pro fundo. geſtus, ſit permutationiſue, an tranſactionis, dubitatur. p.146.c.2.n.2
Contractus ſi cum homine claro dignitate fiat, quòd metu compulſum illū contraxiſſe, nō ſit cenſendum. pag.158.col.1.nu.5
Contractus quòd propter metum reuerentialem, interuenientibus amicis & conſanguineis non retractetur pag.161.col.1.nu.17
Cōtractū matrimonii an ex hoc nō cēſeatur, ſi dicā maria, nō habebo vxorē niſi te, oſtēditur. p.26.c.2.n.12
Contractum ſimulatū iuramento minimè firmari. pa. 111.col.2.nu.5
Sed quid ſi partes iurēt contractui ſimulato non contrauenturos pag.112.col.1.nu.6
Et quid in hærede, qui contractum ſimulatum iurauit ibid.col.2.nu.7
Contractum quemuis in extremis quoq; vitæ conſtitutum rectè gerere poſſe, oſtenditur pa.119.co.2.n.3
Item & adire hæreditatem ibid.nu.4
Contractum fuiſſe factum lege reſiſtente, quòd quis allegare poßit, oſtenditur pag.135.col.2.nu.3
Contractum qui iudice authore non ſeruat, quòd in.l.ſi quis maior. non committat pag.192.col.1.nu.43
Conuentio ne debiti ſolutio probetur per ſolā ſcripturā quòd non valeat, oſtenditur pag.28.col.2.nu.6
Conuentio facta à matre, vt filius ad certum tempus alicui miniſtret, an huiuſmodi conuentio filio noceat. pag.118.col.2.nu.2
Corporis infirmitas quòd tranſactioni non ſit impedimento, oſtenditur pag.119.col.1.nu.1
Corporis debilitas, quòd non ſit impedimento his, quæ animi conſilio peraguntur pag.120.col.1.nu.6
Creditor quòd generalem remißionem facere non compellatur pag.137.col.2.nu.4
Creditori meo ſi ſoluam centum, an deinde ego alia centum petere poßim pag.116.col.2.nu.3
Et quid ſi creditor dicat id ſe accipere ex reliquatione computationis. pag.117.col.1.n.4

D.

Debilitas corporis, q. non ſit impedimento his, quæ animi conſilio peraguntur pa.120.col.1.n.6
Debitorem pignus an & quando ante diem obligationis perſequi liceat, oſtenditur pa.17.col.2.nu.8
Debitū, quod ex cauſa vſuraria debetur ciuitati, an administrator ciuitatis rēmittere poßit. p.70.c.2.n.25
Debita coniuncti etiā prodigi vel minoris, q. cōiunctus ſine mandato nō exigat, oſtenditur p.42.c.2.n.24
Decurio infirmus, an officium publicum renuntiare poßit pag.119.col.2.nu.4
Defectus in parte non ſubſtantiali inſtrumenti, quòd in totum non vitiet inſtrumentum p.208.co.1.n.20
Delictorum punitionem diu eſſe faciendam oſtenditur. pag.110.col.1.nu.25
Depoſitiones teſtium, & allegationes quòd noctu fieri poſſint, oſtenditur pag.108.col.2.nu.17
Depoſitum quòd habeat paratam executionem oſtenditur pag.197.col.2.nu.70
Deprehenſi in adulterio, ſi dicant ſe matrimonio fuiſſe copulatos, an à pœna liberentur, & matrimonium hinc contractum eſſe videatur pag.210.co.2.nu.9

Diſtra-

Digitized by Google

Diſtractus, cui dolus dedit cauſam, an ſit ipſo iure nullus. pag.23.col.1.nu.3
Diuiſionis beneficium, exemplo fideiuſſorum, quòd tutoribus etiam competat. pag.12.col.2.nu.15
Et quæ ſit inter tutores & fideiuſſores differentia quantum ad hoc oſtenditur. ibid.nu.16
Diuiſionis beneficium, quòd in vim quoque exceptionis impetrari poßit. pag.13.col.1.nu.17
Diuiſionis beneficium, an tutoribus, qui dolo communi adminiſtrarunt, detur. ibid.nu.18.
Diuiſionis beneficium, quòd tutori ex proprio dolo cõuento non detur. pa.14.col.1.nu.21
Dolus, an in generali remißione quoque comprehendatur. pag.25.col.1.nu.6
Dolus commiſſus in celandis inſtrumẽtis, an vitiet transactionem. pag.102.col.1.nu.22
Dolus quando interueniſſe nõ præſumatur, oſtenditur. pag.157.col.2.nu.4
Doli ſpecialis remißio in quo eſſe debeat, caſus proponitur. pag.25.col.1.nu.7.
Dolum paſſus, quòd poßit ſi velit, ſtare contractui. pag.135.col.2.nu.3
Dolum q; interuenire oporteat, vt in. l. ſi quis maior. committitur. pag.191.col.2.nu.41
Dominium quòd non hinc cenſeatur tranſlatum, ſi quis liti & cauſæ renuntiet, oſtenditur. pa.151.co.1.n.12
Dominium vt transferatur, optima cautio proponitur. pag.152.col.2.nu.13
Dominus emphytheoſis aliquid recipiẽs ab emphytheota q; videatur cõmißo renuntiare. p.197.c.2.n.68
Donatio quòd non retractetur, eò quòd donatarius non fecerit hæredem donatorem. pa.118.col.1.nu.2
Donatio cauſa mortis dum conficitur, quòd aßimuletur contractui facto vltimæ voluntati. pa.129.c.2.n.19
Donationem cauſa mortis quòd conditio turpis vel impoßibilis non vitiet, oſtenditur. pa.130.co.1.nu.20
Dux exercitus, an pacem cum aduerſario inire poßit, oſtenditur. pag.40.col.1.nu.10
Et an fœdus ad diem percutere poßit. ibi.nu.11

E.

ECcleſiæ patrimonium defraudaſſe an videatur is, qui centum aureis ab eccleſia reditus fundi pro ſua vita conduxit, ſi longißimam vitam egerit. pag.61.col.2.nu.3
Electio in alternatiua remediorum, quòd ſit eius, cui illa remedia dantur. pag.96.col.1.nu.8
Electio in alternatiua ſummarum, quòd ſit creditoris, ſi illa ſit poſita in prouiſionem creditoris. ibid.nu.9
Electio, an noctu fieri poßit. pag.108.col.2.nu.20
Emphytheota eccleſiæ, qui iurauit ſoluere penſionem, ſi non ſoluat biennio non expectato, quòd expellatur. pag.193.col.1.nu.45
Epiſcopus quòd quartam funeralem ſibi ac eccleſiæ debitam remittere poßit. pag.68.co.1.nu.18
Euictio quòd ſicuti in contractibus nominatis, ita & in innominatis veniat, oſtenditur. pa.147.co.2.nu.5
Euictio vt ex ſententia arbitri detur, optima cautio. pag.148.col.1.nu.6
Exceptio tranſactionis, quòd litis ingreſſum impediat, oſtenditur. pag.57.col.2.nu.1
Exceptio præſcriptionis, quòd impediat litis ingreſſum. pag.58.col.1.nu.4
Et etiam coram arbitro propoſita. ibid.nu.5
Exceptio ſimulationis an admittatur, ſtante. l. Regia, quæ prohibet vllam exceptionem aduerſus contractum proponi. pag.112.col.2.nu.4
Exceptio, Non ſum hæres, quòd non poßit opponi creditoribus hæreditarijs poſt ſolutionem, vel promiſſionem ex cauſa tranſactionis. pag.114.col.2.nu.1
Exceptioni ſimulationis nullo tempore præſcribi, oſtenditur. pag.113.col.1.nu.10
Exceptiones impedientes litis ingreſſum numerantur. pag.57.col.2.nu.3

F.

FActi ſpecies fingitur ad. l. cùm ea quæ. p.110.c.2.n.1
Fauor alimentorum, quòd ſolùm futuris detur alimentis oſtenditur. pag.48.col.1.nu.12
Fideicommiſſum reciprocum poſſe remitti, neque hinc læſionem vllã illatam cenſeri remittenti, oſtenditur. pag:61.col.1.nu.1
Fideiußio an neceſſariò per ſcripturam probanda ſit. pag.29.col.1.nu.7
Fideiußio an pacto nudo fieri poßit appoſito iuxta contractum. pag.165.col.1.nu.4
Et an iure noſtro ſtipulatio ſit in ea neceſſaria. ib.c.2.n.5
Filiusfamiliâs, an poßit ſine conſenſu patris venũdare ſe ad pretium participandum. pag.59.col.1.nu.10
Filiusfamiliâs, an operas ſuas inuito patre artifici locare poßit. pag.60.col.1.nu.11
Filiusfamiliâs, an prouocare poßit in ſingulare certamen, ſine conſenſu patris. ibid.nu.12
Fœdus ad diem, an dux exercitus percutere poßit. pag.40.col.1.nu.11
Fœmina iurans tranſactionem, an teneatur. l. ſi quis maior. pag.182.col.2.nu.8
Fruſtra, verbum, an ipſo iure diſpoſitionem irritet. pa.114.col.1.nu.17
Fugæ ſuſpicio quòd idem operetur quod fuga ipſa, vt quis capi poßit, oſtenditur pag.17.col.1.nu.8
Et quid dicendum de eo qui debet pignus, an & quando liceat ante obligationis diem perſequi. ibidem.
Fũdus & prædiũ quomodo diſtinguãtur. p.147.c.1.n.3
Fundus quãdo liber traditus eſſe videatur. ibi.co.2.n.4
Fundum me non venditurum, niſi illi ſi alicui promiſero, an ex hoc fundum illi vendere tenear, oſtẽditur. pag.26.col.1.nu.11
Furtũ an celans inſtrumenta aduerſarij committat. pa.102.col.2.nu.23.

G.

GL. 1. l. trãſactiõis placitũ. declaratur. p.40.c.2.n.12
Glo. actionem. declaratur. ibid.nu.13
Glo. verb. habeas. declaratur. pag.96.col.1.nu.7

Scanned by Google

Gloſſ.non poſſes.examinatur. pag.114.col.2.nu.2.
Glo.l.ſiue apud acta.in ſexta & ſeptima parte declaratur. pag.131.col.1.nu.25
Glo.l.ſiue apud acta.in parte,pendente,declaratur.ibi.nu.26
Gl.ſi.l.ſiue apud acta.in parte,vrgere,declaratur. ibi.nu.27.
Gl.vnica.l.trãſactione finita.declaratur. p.135.c.2.n.4
Gl.magna.l.vbi pactum.declaratur. pa.177.co.1.n.22
Alia eiuſdem glo.pars explicatur. ibi.nu.23
Gloſſæ.l.cum proponas.1.2.3.& 4.expendũtur. pag.19.col.1.& 2.nu.15.16.17.& 18.
Gloſſæ.l.ſi ſuper poſſeßione.declarãtur. p.57.c.1.n.36
Gloſſæ.l.Fratris.declarãtur. pag.60.col.2.nu.14
Glo.l.vt reſponſum.expediuntur. pag.90.co.1.nu.4
Gloſſæ magnæ prima pars.l.ſiue apud acta.explicatur pag.127.col.1.nu.12.
Gloſſæ eiuſdem.l.ſecunda pars explanatur.ibi.c.2.n.13
Gloſſæ.l.ſiue apud acta.quinta pars declaratur. pag.130.col.2.nu.24.

H.

HÆres iurantis quòd etſi fidem non ſeruet,non ſit periurus. pag.194.col.1.nu.52
Hæreditatis aditio metu facta,an ipſo iure valeat. pag.74.col.1.nu.8
Hæreditatis petitio,& rei vendicatio, an eodem libello cumulentur. pag.90.col.2.nu.6
Hæreditatis petitio, an ſit actio realis, an perſonalis. pag.91.col.2.nu.7
Hæreditatem ſi repudiet inſtitutus, quòd admittatur ſubſtitutus, etiam ſi inſtitutus iure ſpeciali reſtitui poßit pag.145.col.1.nu.24
Hæreditatẽ adire quòd poſitus in extremis poßit,oſtenditur pag.119.col.2.nu.4
Hæreticus,an ante condemnationẽ bona retinere poßit. pag.195.col.2.nu.58.

I.

INfamis an ſit Scholaſticus,qui iurauit parẽre Rectori,ſi contrafaciat. pag.185.col.2.nu.18
Infamis an ſit,qui rem præteriam falſo iuramento affirmauit. ibid.nu.19
Infirmitas corporis, quòd tranſactioni non ſit impedimento,oſtenditur. pag.119.col.1.nu.1
Infirmus an beneficium renuntiare poßit,& quando talis renuntiatio valeret. pag.119.col.2.nu.4.
Et quid dicendum de decurione infirmo officium pulicum renuntiante. ibid.
Inquilinus ſi propter metum emigrauerit, vt à penſione domus liber maneat, quòd id domino denuntiare, & claues præterea domus conſignare debeat. pag.19.col.1.nu.13
Inſtitutus ſi hæreditatẽ repudiet,quòd admittatur ſubſtitutus, etiam ſi inſtitutus iure ſpeciali reſtitui poßit. pag.145.col.1.nu.24
Inſtrumentũ in parte falſum, quòd non corruat in vniuerſum,niſi defectus in perſona notarij ſit, quo caſu corruit in vniuerſum pag.206.col.2.nu.14
Inſtrumẽtũ in parte falſũ,an corruat in totũ,ſi defectus ſit in parte ſubſtãtiali inſtrumẽti. pa.207.co.1.n.15
Inſtrumentum in parte falſum,quòd in totum non corruat,ſi falſitas circa acceſſoria,vt penã & vſuras, committatur. ibid.col.2.nu.16
Inſtrumentum in parte falſum,quòd in totum non corruat,ſi falſitas præſumpta ſit,nõ vera. ibid.nu.17
Inſtrumentum in parte falſum, quòd in totum non corruat, ſi pars confiteatur cætera capitula,in quibus falſitas non ineſt,eſſe vera. ibid.nu.18
Inſtrumentum quòd in totum nõ vitiet defectus in parte non ſubſtantiali pag.208.col.1.nu.20
Inſtrumenta confecta à notario, qui alia inſtrumenta falſa confecit,an iure ſubſiſtãt. pag.207.co.2.n.19
Inſtrumenta aduerſarij celans, an committat furtum. pag.102.col.2.nu.13
Intellectus Pilei ad.l. actione. reprehenditur. pag.23.col.2.nu.4
Interrogantibus quòd benignè ſit reſpondendũ,oſtenditur. pag.89.col.2.nu.2
Iudex,an litigantes poßit ad concordiã & tranſactionem compellere. pag.2.col.2.nu.4
Iudex quid facere debeat,cùm duo ad eiuſdem rei poſſeßionem contenderint. pag.2.col.2.nu.5
Iudex ſi ex aliquorum diſſenſione periculum Reipubl. immineat,quòd eos ad concordiam compellere poſſit,oſtenditur pag.3.col.2.nu.5
Iudex quòd dißidentes ad inducias ſemper compellere teneatur. ibid.nu.6
Et quid ſi præſidi datum ſit liberum arbitrium? pag.4.col.1.nu.8.
Iudex quòd in cauſis ciuilibus non poßit cogere partes ad tranſactionem. ibid.nu.9
Iudex quòd in cauſis ciuilibus partes ad compromiſſum cogere non poßit ibid.col.2.nu.10
Iudex quòd iure Hiſpano coniunctos aut conſanguineos ad compromiſſum compellere non poſſit,oſtenditur. pag.4.col.2.nu.11
Iudex ſi lis vertatur inter Magnates, quòd eos ad trãſactionem compellere poſſit. pag.5.col.2.nu.15
Iudex quòd actorem cogere poſſit,vt libellum generalem declaret pag.21.col.1.nu.5
Iudex, quòd quæ ſibi vt iudici conſtiterunt, ſupplere poſſit,oſtenditur pag.22.col.1.nu.10
Iudex quòd officium ſuum niſi interpellatus impartiri non teneatur pag.57.pag.1.nu.35
Iudex ſi ſuccedat condemnato, an appellationem proſequi poſſit pag.135.col.1.nu.2
Iudex an ex officio ſuo poſſit repellere agentem ſine actione. pag.173.col.2.nu.10
Et optimum huius rei exemplum ſubijcitur. pag.174.col.1.nu.11
Iudex an poſſit vltrò repellere procuratorem agentem ſine mandato. ibid.nu.12.
Et quid in ſpiritualibus. pag.175.col.1.nu.13

Iudex

Iudex ſi agentem ſine actione admittat, & ſententiam proferat, an illa ſit ipſo iure nulla pa.175.c.2.n.15
Iudex, eſto poſſit vltro repellere procuratorem agentem ſine mandato, an ſi hoc non faciat, teneatur parti in ſyndicatu pag.175.col.1.nu.14
Iudex quòd calumniantē à iudicio repellat, oſtenditur. pag.176.col.2.nu.19.
Iudex an repellat à iudicio eum, qui agit ante natam actionem ibid.nu.20
Iudex quòd libellum ineptum etiam non interpellatus reijciat pag.177.col.1.nu.21
Iudex malè ſe gerens in officio quòd incidat in pœnas. l.ſi quis maior. ſtatutas pag.193.col.1.nu.46
Iudicis ex ſola interpellatione, an in pœnas l. ſi quis maior. committat pag.184.col.1.nu.13
Iudicis prima interpellatio, an ſit actus extraiudicialis. ibid.nu.14
Iuramentum calumniæ, quòd adminiſtratores ciuitatis ſubire poſſint pag.65.col.1.nu.4
Iuramentum in teſte, an iureconſulti cognouerint. pag. 186.col.1.nu.20
Iuramentum quòd paratam executionem habeat, oſtenditur pag.197.col.2.nu.69
Iuramenti materia quòd ſit fauorabilis & extēdenda. pag.181.col.1.nu.4
Iuramento accedente obligationi, quòd moræ purgatio impediatur pag.187.col.1.nu.22
Et an id generaliter verum ſit extra ſpeciem l. ſi quis maior ibid.nu.23
Ius dicendi nullum non agnitum, an ad hæredes præteriti tranſmittatur pag.14.col.1.nu.6

L.

Legatum, quòd propter inimicitiam, cui ipſe teſtator cauſam dedit, reuocetur, oſtenditur pag. 51.col.2.nu.20
Lex optima Hiſpaniæ expenditur pa.98.co.2.nu.5.
Lex. in omnibus. ff. de iudi. an in contractibus etiam ſtricti iuris procedat pag.131.col.2.nu.28
Lex. ſi quis maior. quòd nō ſit accipiēda in tranſactione ſponte facta. oſtenditur pag.188.col.2.nu.28
Et an id ſit accipiendum in ſtatuto compellente compromittere, ſed non iurare ibid.nu.29
Lex. ſi quis maior. quòd ad compromiſſa quoque extendatur pag.191.col.2.nu.48
Item quòd habeat locum tam in reo, quàm in actore. ibid.nu.49
Lex. ſi quis maior. quòd etiam in fauorem eius hæredis, cui iuramentum præſtitum ſit, locum habeat pag. 194.col.2.nu.53
Lex. ſi quis maior. quòd ex partium conuentione ceſſet. pag.196.col.2.nu.61
Vel etiam, ſi quis petit pœnarum commiſſionem, ipſe partes ſuas non impleuerit ibid.nu.62
Et oportere liquidiſſimè cōſtare eū impleuiſſe. ib.n.63
Vel niſi contrauentio probata ſit ibid.nu.64
Lex. ſi ex falſis. quòd etſi falſis teſtibus tranſactio facta ſit, locum habeat pag.105.col.2.nu.12
Legis. ſub prætextu ſpecierum. verus intellectus traditur pag.132.col.2.nu.1
Et eius ratio pag.133.col.1.nu.2
Et procedere eam legem, etiam ſi neque in genere de his ſpeciebus cogitaſſent ibid.nu.3
Et fuiſſe in hac. l. petitionem, & tranſactionem quoque generalem ibid.col.2.nu.4
Et proponuntur tres ad hanc. l. limitationes ibi.nu.5
Legis. ſi quis accepto. ff. de condict. ob cauſ. difficultas quædam magna declaratur pa.148.col.2.nu.7
Legis. ſi maior. quinque intellectus traduntur pag.169 col.1.nu.4
Legis. vbi pactum. verba illa, ante cognitionem, declarantur pag.172.col.1.nu.5
Item illa, ſi aduerſarius hoc maluerit ibid.nu.6
Lemures, quos malos ſpiritus appellant, iuſtum metum præſtare oſtenditur pag.18.col.2.nu.12
Libellus alternatiuus an in iudicio admittatur pag. 96.col.2.nu.10
Libellorum communem quendam ſtylum ex. l. interpoſitas. deſumptum fuiſſe oſtenditur pa.87.co.1.n.39
Limitata cauſa, quòd limitatum pariat effectum, oſtenditur pag.21.col.2.nu.8
Lis & cauſa quomodo diſtinguātur pa.95.col.2.nu.7
Lis quæ fuerit tranſactione ſopita, quòd ex vtriuſque partis conſenſu inſtaurari poſſit, oſtenditur pag. 87.col.1.nu.1
Liti & cauſæ ſi quis renuntiet, quòd non hinc tranſlatum dominium cenſeatur pag.151.col.1.nu.12
Locus quòd hodie per corporis humani illationem ſacer non efficiatur pag.212.col.1.nu.16
Ludo acquiſita, an in foro animæ ſint reſtituenda. pag. 62.col.2.nu.7
Et an in foro exteriori pag.63.col.1.nu.8
Luminaria tria quòd in actibus, qui noctu explicantur, ſint proponenda pag.109.col.1.nu.22

M.

Mandatum habens ad compromittendum, an tranſigere poſſit pag.39.col.2.nu.7
Mandatum cum libera quòd nunquam præſumatur, oſtenditur pag.41.col.1.in prin.
Mandatū habens vt poſſit fatere quicquid velit, an videatur habere mandatum cum libera ibid.nu.17
Mandatū ſpeciale q; ſicut ad tranſactionē, ita ad debiti exactionem requiratur, oſtenditur p.41.c.2.n.20
Mandatū habens ad locandum vel vendendū, an pretiū locationis vel venditionis exigat p.43.col.2.nu.26
Mandatum ad exigendas pecunias, quòd exigat ſcripturam pag.44.col.2.nu.28
Et q; idem receptum ſit in procuratorio ibi.n.29
Mandatum principis iniuſtum quòd non mereatur executionem pag.92.col.2.nu.4
Mater ſi conueniat, vt filius ad certum tempus alicui miniſtret, an huiuſmodi conuentio filio noceat. pag. 118.col.2.nu.2

Digitized by Google

Matris tranſactio q. filijs nõ noceat. pa.128.col.1.nu.1.
Matris factum quo caſu filijs noceat oſtenditur. ibid. col.2.nu.8.
Matrimonium, an non ex eo cenſeatur contractum, ſi dicam Mariæ, Nõ habebo vxorẽ niſi te, oſtenditur pag.26.col.2.num.12.
Matrimonium vi contractum eſſe ipſo iure nullum, oſtenditur pag.75.col.2.nu.5
Matrimonium vi contractum eſſe ipſo iure nullum, etiã ſi iuramentũ illi acceſſerit, palam fit. ibi.nu.6.
Idem eſſe in dote metu promiſſa iuriſdictione prorogata tutoris auctoritate. pag.74.col.1.nu.7.
Matrimonium quòd infirmus cõtrahere poſſit, oſtenditur. pag.119.col.2.nu.5.
Metus futuræ litis quòd tranſactioni materiam præbeat oſtenditur. pag.16.col.2.nu.2.
Metus coactio, quòd idem vt ipſa coactio operetur. pag.17.col.1.nu.3.
Metus tormentorum, quòd idem operetur vt ipſa tormenta. ibid.nu.4.
Metus naufragij, quod idẽ vt naufragium ipſum operetur. ibid.col.2.nu.5.
Metus armorum, quòd idem vt arma ipſa operetur. ibid.nu.6.
Metus quiuis q. non ſtatim ſit ſufficiens ad reſcindendum contractũ, oſtenditur. pag.77.col.2.nu.12.
Metus ſufficiens ad reſcindendum cõtractum quis ſit. ibid.nu.13.
Metus honoris, an ſit ſufficiens ad contractus reciſionem. Et quid dicendũ de metu excommunicationis. pag.78.col.1.nu.14.
Et quid dicendum de principis iuſſu. ibid.nu.15.
Metus reuerentialis ſi minæ non præcedant, quòd ad contractus reciſionem non ſit ſufficiẽs, oſtenditur. ibid.col.2.nu.16.
Et quid dicendum in contractibus in quibus ſumma libertas eſt neceſſaria. ibid.nu.17.
Metus proteſtatio, etiam ſi ſeorſum facta ſit, modò minæ ceſſent, vel verbera, quòd ex ſolo metu reuerentiali, cui huiuſmodi proteſtatio acceſſit, non vitietur contractus, oſtenditur. pag.80.col.1.nu.18.
Metus ad probationem quòd non ſit neceſſaria metus ipſius proteſtatio. ibid.nu.19.
Metus reuerentialis cum enormi læſione an reſcindat contractum. pag.80.col.2.nu.21.
Metus præcedens quòd non purgetur, ſi paulo poſtquam cõtractus metu geſtus fuit, ſolutio facta fuerit, oſtenditur. pag.81.col.2.nu.23.
Metus præſumptionem quòd interuentus amicorum in tranſactione excludat. pag 157.col.1.nu.1.
Metus præſumptionem quòd iudicis præſentia excludat. Et de quibus iudicibus hoc accipi oporteat. ibid.nu.2.
Metus præſumptio, quòd ſi coniuncti interueniãt, ceſſet, oſtenditur ibid.col.2.nu.3.
Metus præſumptio quòd nõ excludatur, ſi cum tyranno fiat contractus pag.159.col.1.nu.8.
Metus præſumptio quòd non ceſſet ſi enormiſsimam læſionẽ (quod aiunt) contrahens paſſus ſit. ib.nu.9.
Metus præſumptio quòd non auferatur, ſi amici interuenientes contractui nõ intelligãt quid agatur. Et quòd neq;. l. tranſactionẽ quæ domini. in integrũ reſtitutione locũ habeat oſtenditur. ibi.nu.10.
Metus præſumptio quòd non ceſſet, ſi cõtractui vnus amicus tantum interueniat. ibid.nu.11.
Metum paſſus ſi ſoluat, quòd metũ purgaſſe videatur. pag.81.col.2.nu.22.
Minor viginti quinque annis, q. ad trãſigẽdũ legitimã perſonã nõ habeat, oſtenditur pag.161.col.1.nu.1.
Minor, qui veniam ætatis impetrauit, ſi iuret tranſactionem, an teneatur pœna legis. ſi quis maior. pag.181.col.2.nu.5.
Minor ſi iuret trãſactionẽ, & maior factus illi cõtraueniat, an cõmittat in. l. ſi quis maior. p.188.c.1.n.27.
Moræ purgatio etiam ex parte rei, q. nõ admittatur, cùm dies & pœna ſint appoſita. pa.50.col.2.nu.7.
Moræ purgãdæ tempus ad ſententiam vſque durare, oſtenditur. pag.126.col.2.nu.11.
Moræ purgatio, ſi terminus ſit præfixus in trãſactione, an illo elapſo ſit licita, oſtẽditur. pa.col.2.nu.2.
Moræ purgandæ facultas, in quantum tempus protendatur, &c. pag.163.col.1.nu.4.
Moræ purgatio quòd impediatur, ſi iuramentum obligationi accedat. pag.187.col.1.nu.22.
Et an id generaliter verum ſit extra ſpeciem. l. ſi quis maior. ibid.nu.23.
Et in quibus pœnis huius. l. ſit accipiendũ, oſtẽditur. ibid.nu.24.
Moræ purgatio iuratæ obligationis, an iure canonico admittatur. ibid.col.2.nu.25.
Morbus, quo quis eſt ſemel detentus, an durare præſumatur. pag.121.col.1.nu.12.
Mulier ſi contrahat cũ patre, an ſit neceſſarius interuentus conſanguineorum, vt metus ac fraudis periculum non præſumatur. pag.160.col.1.nu.14.
Mulier coniugata cùm contrahit cum patre, an mariti iuſſus ſit neceſſarius. ibid.col.2.nu.15.
Mulier ſi proximiores ſint abſentes, an ſi remotiores adſint, contrahere poſſit. ibid.nu.16.
Mutiana cautio, quòd in cõtractibus locũ non habeat. pag.128 col.1.nu.15.
Mutiana cautio, quòd locum habeat ſi contractus fiat ſub conditione negatiua ſuper re ad hæredes non tranſmiſsibili. pag.129.col.1.nu.16.
Mutiana cautio, quòd in donatione cauſa mortis locũ habeat. pag.129.col.2.nu.16.
Mutiana cautio, quòd ex conſenſu partium in contractibus locum habeat. pag.130.col.2.nu.18.
Et quid in cõtractibus ſtipulatiõe vallatis. ibi.nu.19.
Et quid in contractibus bonæ fidei. ibi.nu.19.

N.

Niſi, dictio, quo pacto ſit accipiẽda. pa.15.co.1.n.8.

noſte

Noctæ quæ fiunt eſſe probatu difficilia oſtenditur. pag.109.col.2.nu.23.
Notariorum ſtylum quendam communẽ, ex. l. ſaniu mente.proceßiſſe oſtenditur. pag.120.col.3.nu.9.

O.

OPeras ſuas an filiusfamiliâs inuito patre artifici locare poſſit. pag.60.col.1.nu.11.
Oppoſitio quædam explicatur. pag.106.col.2.nu.7.
Oppoſitio quædam explicatur. pag.171.col.2.nu.4.
Oppoſitio quædam explicatur. pag.205.col.1.nu.10.
Ordinis beneficiũ quod detur tutoribus pupillo datis, vt videlicet primò conueniãtur qui adminiſtrant, quàm qui non adminiſtrant. pag.10.col.2.nu.7.
Ordinis beneficium quando non detur tutoribus pupillo datis. ibid.nu.8.
Ordinis beneficium quòd competat etiam procuratoribus in ſolidũ obligatis, oſtenditur. p.11.c.1.nu.12.
Ordinis beneficium quòd duobus reis competat. pag. 11.col.1.nu.12.

P.

PActum legis commiſſoriæ an in tranſactione locum habeat. pag.171.col.1.nu.5.
Pacta ſeruare quantum fidei humanæ conueniat, oſtenditur. pag.160.col.1.nu.2.
Pater filij legitimus adminiſtrator, an ſuper re filij poſſit ſine decreto tranſigere, vel illam alienare: pag.69.col.2.nu.23.
Pater quòd in bonis filij quæ adminiſtrat ante litem conteſtatam, procuratorem conſtituere poſſit. pa. 70.col.2.nu.4.
Patrimonium eccleſiæ, an is defraudaſſe videatur, qui centũ aureis ab eccleſia reditus fundi pro ſua vita conduxit, ſi longiſſimã vitã egerit. pa.61.c.2.n.3.
Penſionis remiſſio quòd propter belli metum ſicuti et propter bellum ipſum fieri poſſit, oſtenditur. pa. 18.col.2.nu.10.
Penſionem domus propter iuſtum metum eſſe inquilino remittendam. pag.18.col.2.nu.11.
Periurij pœna, quòd violatorem fidei præſtitæ comprehendat. pag.190.col.2.nu.33.
Periurus quòd non ſit hæres iurantis, etſi fidem non ſeruet. pag.194.col.1.nu.51.
Periurus an ſit infamis. Et declaratur tex.in.l.Lucius. ff.de his qui not.infam. pag.185.col.1.nu 17.
Periurus an generaliter à iudicij limine repellatur. pa. 201.col.2.nu.76
Petitio hæreditatis, & rei vendicatio, an eodem libello cumulentur. pag.90.col.3.nu.6.
Petitio hæreditatis, an ſit actio realis, an perſonalis. pa. 191.col.2.nu.7.
Pœna quod iure canonico nõ committatur in ſolidum, ſed pro parte pag.187.col.2.nu.26.
Pœna legalis an in cõſcientia debeatur. p.195.c.1.n.57
Pœna conuentionalis quòd ex contractu ſimulato peti non poſſit pag.113.col.1.nu.9
Pœna tranſactioni adiecta, quòd non ſeruata tranſactione peti poſſit pag.164.col.1.nu.1.
Pœna dationi quantitatis adiecta, quòd in fraudem vſurarum præſumatur adiecta ibid.nu.2.
Pœna quod peti non poſſit, niſi per ſolennem ſtipulationem ſit promiſſa pag.165.col.1.nu.3
Pœnæ impoſitæ ſecundò nubentibus, quòd ceſſent, ſi mulier conſentientibus filijs prioris matrimonij, ſecundò nupſerit pag.155.col.1.nu.5
Pœnæ.l.ſi quis maior.an ipſo iure committantur.pag. 186.col.2.nu.21.
Pœnam conuentionalem, an non exactus quis ſoluere teneatur pag.196.col.1.nu.59
Et quid in ſpecie huius.l.dicendũ ſit. ibi.co.2.nu.60
Pœnas legales ad exigendas oportere probationes liquidiſſimas adeſſe oſtenditur pag.197.col.1.nu.65
Pœnitentia quod non habeat locum in contractu tranſactionis etiam re integra pag.168.col.1.nu.1.
Pœnitentia quòd non habeat locum in omnibus pactis liberatorijs ibid.nu.2
Pœnitentia quòd locum non habeat, quando contractus innominatus vnitur cũ nominato pa.171.col.2.n.7
Pœnitentia an iure noſtro locũ habeat in contractibus innominatis ibi.nu.8
Poſſeſſio dimiſſa ex cauſa tranſactionis, quòd non faciat dominum poſſeſſorem pag.57.co.2.nu.34.
Præſes ciuitatis quòd tranſigere non poßit. Et quanto tempore ciuitas ad retractandum huiuſmodi contractum admittatur pag.66.col.1.nu.9
Pragmatica ſanctio Regum Catholicorum optimè expenditur pag.59.col.1.nu.8
Prædium & fundus, quomodo diſtinguantur. pag. 147.col.1.nu.3
Prælati eccleſiarum quòd ſine conſenſu capituli tranſigere non poſſint pa.38.col.1.nu.2
Præſcriptionis exceptio quòd litis ingreſſum impediat pag.58.col.1.nu.4
Et etiam coram arbitro propoſita ibi.nu.5
Princeps an contrarium ſuo reſcripto diſponere poßit. pag.101.col.2.nu.19.
Princeps contrahens cum ſubdito quòd efficaciter obligetur, oſtenditur pag.86.col.1.nu.37
Princeps quo caſu cenſeatur tranſactionem irritaſſe, oſtenditur pag.92.col.1.nu.5
Princeps in qua cauſa ſit conſulendus, oſtenditur. Et optima lex Hiſpaniæ expenditur pa.98.co.2.nu.5
Principis iuſſus quòd iuſtum timorem inferre ſoleat ad contractus reciſionẽ, oſtenditur p.78.c.2.n.15
Principe alicui legi derogante, an eius legis ſpecialem mentionem fieri oporteat pag.92.col.1.nu.6
Procurator conſtitutus ad agendum, non poteſt tranſigere pag.38.col.1.nu.2
Procurator conſtitutus ad agendum, quare non poßit tranſigere, oſtenditur ibid.nu.3
Et quid ſi in eius procuratione contineatur clauſula, ratificationis, quod aiunt ibidem.col.2.nu.4
Procurator quòd niſi ſpeciale mandatum habeat com

promittere non poſsit pag.38.col.2.nu.5
Et an id quoque in compromiſſo neceſſario procedat oſtenditur pag.39 col.1.nu.6
Procurator ad pecuniam exigendam, an poſsit terminũ ſolutioni præſcriptum prorogare ibid.col.2.nu.8
Procurator in quibus caſibus poſsit tranſigere, oſtenditur pag.40.col.2.nu.14
Procurator etiam cum libera, quòd non trãſigat ſuper re ardua ibid.nu.15
Procurator ſi efficiat meliorem conditionem domini tranſactione, an ſit ſuſtinenda tranſactio pag.41.col.1.nu.18
Procurator, de cuius mandato non conſtat, quòd non exigat debitũ cũ cautione rati pag.42.col 1.nu.22
Procurator ad exigendum, an poſsit accipere ab ſponte ſoluentibus pag.43.col.2.nu.26
Et quid econtrariò pag.44.col.1.nu.27
Procurator quòd nõ proroget diem ſolutionis ſine ſpeciali mandato, palam fit pag.45.col.1.nu.30
Procurator cum libera, an poſsit in arbitratorem compromittere pag.63.col.1.nu.10
Procurator ciuitatis quòd ſine ſpeciali mandato iuramentum calumniæ ſubire poſsit pag.65.col.1.nu.4
Procurator ciuitatis in quibus caſibus tranſigere non poſsit, oſtenditur pag.65.col.2.à nu.6. vſque ad.9
Procurator ciuitatis quòd debitũ ciuitati non remittat. pag.67.col.1.nu.11
Procurator cum libera quòd acceptilationem facere non poſsit ibid.col.2.nu.13
Procurator quòd appellationi interpoſitæ renuntiare non poſsit ibid.nu.14
Procurator ciuitatis cum libera, quòd debitori egentiſsimo debitum remittere poſsit ibid.nu.18
Procurator principis, vel alicuius optimatis, quòd pro dignitate domini donationes atque remiſsiones facere poſsit ibid.nu.16
Procurator eccleſiæ, ſi rem, de qua agitur, pro eccleſia ipſa retineat, q. tranſigere poſsit. pa.69.co.1.nu.21
Procurator vel tutor minoris q. non tranſigant, etiam ſi res ſit apud aduerſariũ minoris ibi.col.2.nu.22
Procurator ciuitatis an debitum, quod ex cauſa vſuraria debetur ipſi ciuitati remittere poſsit pag.70.col.2.nu.25
Procuratoris conſtitutio metu facta, quòd ſit ipſo iure nulla, oſtenditur pag.74.col 1.nu.7
Profeſsio vel tranſactio in cauſa nobilitatis, an præiudicet filijs pag.118.col.2.nu.5
Promiſsio quod etiam ſicut & ſolutio metum purget, oſtenditur pag.83.col.2.nu.29.
Proteſtatio quòd noctu fieri debeat pa.108.co.2.n.19
Proteſtatio doli quòd tranſactionẽ non reſcindat, oſtenditur pag.114.col.2.nu.1
Prouocare in ſingulare certamen, an filiusfamiliâs ſine conſenſu patris poſsit pag.60.col.1.nu.12
Punitio delictorum quod diu ſit facienda, oſtenditur. pag.110.col.1.nu.25

Q.

QVartam funeralem quòd epiſcopus ſibi & eccleſiæ debitam remittere poſsit pa.68.co.1.nu.18
Querela non præparata, an ad heredes exheredati tranſmittatur pag.32.col.2.nu.1
Querela non præparata, quòd etiam ad eos, qui ſui non ſunt, hodie tranſmittatur. pag.33.col.1.nu.4
Et quid ſi exheredatus, adita iam hereditate ab herede ſcripto, deceſſerit? ibid.col.2.nu.5
Querela inofficioſi teſtamenti, an pacto ipſo iure tollatur. pag.37.col.1.nu.17
Querela inofficioſi teſtamẽti, quòd filio volenti ſe exheredari non detur pag.153.col.2.nu.2

R.

RAtio dubitandi ad l.ſanum mente. oſtenditur pag.120.col.1.nu.7
Recipiẽs aliquid à violatore iuratæ tranſactionis, quòd videatur beneficio l.ſi quis maior. renuntiare. pag.197.col.1.nu.66.
Quod eleganti exemplo confirmatur ibi.nu.67
Re venali permutata, quòd etiam re integra, pœnitentiæ non ſit locus. pag.149.col.1.nu.8
Regulam quandam generalem iuris legi. ſi de certa. nõ obſtare, oſtenditur. pag.137.col.1.nu.3
Religioſi regulam tranſgredientes quòd in pœnã committant, & tamen periuri non ſint, oſtenditur. pag.94.col.1.nu.2
Remiſsio debiti, quòd ſicuti & datio inſinuatione egeat, oſtenditur pag.67.col 1.nu.12
Remiſſionem generalem, quòd creditor facere non compellatur pag.137.col.2.nu.4
Renuntiari an poſſit l. de his. ff. de tranſact. pag.99.col.1.nu.11
Renuntiatio iurata an valeat pag.99.col.2.nu.14
Renuntiatio iuris futuri ſi fiat in iudicio, quòd valeat, oſtenditur pag.125.col.2.nu 8
Renuntiatio beneficij eccleſiaſtici metu facta, an ipſo iure infirmetur. pag.73.col.2.nu.9
Renuntiatio beneficij eccleſiaſtici, quòd citra ſcripturam probari poſſit pag.27.col 2.nu.3
Reo quæ remedia competant contra actorem non ſeruantem tranſactionem pag.177.col.2.nu.28
Reſtitutio in integrum, an ſuſpendat ſententiam pag.141.col.1.nu.4.
Reſtitutio in integrum poſtulata, an ſententiæ executionem impediat ibid.nu.5
Reſtitutio in integrum ſi per malitiam poſtuletur, quid erit? ibid.col.2.nu.6
Reſtitutionem in integrum an adminiſtratores ciuitatis ſine ſpeciali mandato petere poſſint. p.64.c.2.n.3
Retractus an in re per tranſactionem alienata locum habeat pag.152.col.1.nu.14
Rimnaldi ſubtilis quædam obſeruatio perpẽditur. pag.105.col.1.nu.32
Ruſticitas quòd ab vſuræ præſumptione excuſetur. pa.183.col.1.nu.10

Ruſticus

Ruſticus iurans tranſactionem an teneatur. L. ſi quis maior pag.183.col.1.nu.9

S.

Scholaſticus, qui iurauit parêre Rectori, ſi contrafaciat, an ſit infamis pag.183.col.2.nu.18
Scriptura in quibus contractibus iure noſtro non ſit neceſſaria, oſtenditur. pag.27.col.2.nu.3
Scripturam in tranſactione nõ eſſe neceſſariam, ſed vel teſtibus probari poſſe, oſtenditur. pa.27.col.2.nu.2
Senectus extrema, quòd tranſactioni non ſit impedimento. pag.119.col.1.nu.2
Sententia diffinitiua in cauſa criminali lata, etiam ex proceſſu inualido, quòd ad confeſſionem partis valeat, oſtenditur pag.30.col.1.nu.11
Sententia à iudice per metum lata, an ſit valida. pag.76.col.2.nu.11
Sententia contra ſententiam lata quare non valeat, cùm tranſactio contra tranſactionem ſit valida, oſtenditur pag.88.col 2.nu.6
Sententia contra ſententiam lata, quòd etiam ex partiũ conſenſu non valeat. ibid.nu.7
Sententia quæ tranſiuit in rem iudicatam quòd principis reſcripto non offendatur. pag.92.col.2.nu.2
Sententia rectè lata, quòd prætextu inſtrumentorum nouiter repertorũ minimè retractetur. p.98.c.1.n.3
Sententia in cauſis criminalibus lata quòd minimè retractetur, etiam ſi ex poſt facto conſtet de innocentia condemnati. ibid.nu.4
Sententia lata contra Rempub. quòd inſtrumentis poſtea repertis retractetur. pag.98.col.2.nu.7
Item ſi ſit lata contra pupillum ibid.nu.8
Vel contra furioſum, vel prodigum ibid.nu.9
Sententia non viſo teſtamento lata, an valeat. pag.100.col.1.nu.14
Sententia an fauore eccleſiæ retractetur inſtrumentò poſtea reperto ibid.col.2.nu.16
Sententia quando reſcindi debeat per reſtitutionem in integrum ex clauſula generali, oſtenditur pag.101.col.1.nu.17
Sententia lata, etſi in foro iudicum non retractetur inſtrumentis poſtea repertis, quòd tamen ſecus ſit in foro animæ, oſtenditur. pag.102.col.1.nu.21
Sententia noctu lata, an iure valeat, & verius eſſe non valere, oſtenditur pag.107.col.1.nu.9
Niſi iuriſdictio iudicis eſſet ſequenti luce peritura. ibi. col.2.nu.10
Vel niſi de conſenſu partium lata eſſet ibid.nu.11
Vel ſi ita ferret loci conſuetudo. ibid.nu.12
Vel niſi iudex eſſet impeditus multitudine cauſarum. ibidem nu.13
Vel in iudice delegato pag.108.col.1.nu.14
Vel in ſententia interloquutoria ibi.nu.15
Sententia lata in ſtatu matris quòd filijs præiudicet. pa.118.col.2.nu.6
Sententia lata contra fideiuſſorem, an tranſigat principalis pag.144.col.1.nu.21
Sententia lata, contra quam poteſt peti in integrum reſtitutio, an intra tempora in integrum reſtitutionis petendæ poſſit fieri tranſactio. ibid.col.2.nu.23
Sententia lata ex falſo iuramento, an retractetur. pag.205.col.1.nu.11
Sententiæ duæ conformes ſi ſint, ex ſecunda ſupplicatione earum executionem iure nouo non impediri. pag.141.col.2.nu.8
Sententiæ executionem relatione pendente impediri, oſtenditur ibid.nu.9
Sententiæ executio an impediri poſſit, ſi per modum querelæ contra eam dictum ſit ibid.nu.10
Et quid dicendum de ſententia arbitri, ſi aduerſus eam reclamatum ſit. pag.142.col.1.nu.11
Sententiam in eodem iudicio & condemnatoriam, & abſolutoriam ferri oſtenditur. pag.21.col.2.nu.7
Sententiam quòd non ſuſpendat appellatio, ſi ſententia ſit interloquutoria, oſtenditur. pag.140.col.2.nu.2
Sententiam excommunicationis, vel interdicti quòd appellatio non ſuſpendat. ibid.nu.3
Simulatio vtcunque contingat, quòd contractus ſimulatus, contractus minimè ſit, oſtenditur. p.111.c.1.n.3
Simulatio, quòd ſit peior metu, dolo, & fraude. pag.113.col.2.nu.13.14.& 15.
Simulationis renuntiationem non valere, oſtenditur. pag.113.col.1 nu.8
Simulationis exceptioni nullo tempore præſcribi, palàm ſit pag.113.col.1.nu.10
Simulationis exceptio, an admittatur, ſtãte. L. regia, quæ prohibet vllam exceptionem aduerſus contractum proponi pag.111.col.2.nu.4
Simulationem fieri de vno contractu ad alium, oſtenditur. pag.111.col.1 nu.2
Soluens an in futurum contractum approbaſſe videatur. pag.83.col.1.nu.27
Solutio facta paulò poſtquàm contractus metu geſtus fuit, quòd non purget præcedentem metum, Et quæ ſit ratio, oſtenditur pag.81.col.2.nu.23
Solutio etiam ex interuallo facta, quòd non purget metum, ſi adhuc ſubſit cauſa metus. pa.82.co.1.nu.24
Solutio facta ab eo, qui fuit compulſus, quòd non purget vitium contractus, quando ipſe contractus per metum celebratus, iuramento fuit confirmatus. ibi. col.2.nu.25
Et quid dicendum de eo qui non ſoluit, ſed dilationem petit ad ſoluendum. pag.83.col.1.nu.26
Solutio ſpontanea quòd demonſtret metum à principio non interueniſſe, oſtenditur. ibid.col.2.nu.28
Solutio ſpontanea quòd etiam ſi ſoluens errauerit in iure vel in facto purget metũ, palàm fit. p.83.c.2.n.30
Solutio facta vni ex duobus creditoribus, quòd reſpectu vtriuſque metum purget. pa.84.col.1.nu.31
Solutio partis ex cauſa tranſactionis, quòd inducat liberationem reſpectu totius obligationis, oſtenditur. pag.116.col.1.nu.1
Solutum ex cauſa tranſactionis quòd non repetatur. pag.

Digitized by Google

pag.115.col.1.nu.5

Sponſiones,quas,apueſtas,Hiſpani vocant,an ſint permiſſæ. pag.63.col.1.col.9

Statim,aduerbium poſitum in.l.cùm proponas, an aliquid ſignificet pag.97.col.1.nu.11

Statutum compellens ad tranſactionem, q. non habeat locum in re iam tranſactione deciſa. pa.58.c.2.n.6

Statutũ compellens affines ad compromiſſum q. ex. l. de fideicommiſſo. valeat,oſtenditur. pa.62.c.2.n.5

Statutũ præterita quoq; negotia comprehendens, q. ad cauſas tranſactiõe deciſas nõ pertineat.p.92.c.2.n.3

Statutum exigens ſcripturam in contractu mulieris q. ſit exorbitans,nec comprehendat contractum liberationis,oſtenditur. pag.124.col.1.nu.4

Statutum de ſoluenda gabella ex contractu, an diſtractum comprehendat. pag.124.col.2.nu.5

Statuta in priuatis,ad fiſcũ quoq; pertinere oſtenditur. pag.19.col.2.nu.20

Statuta Italiæ, quibus cautum eſt, ne mulieres ac minores ſine conſenſu conſanguineorum contrahere poßint,vnde originem duxerint,oſtenditur. pag. 159.col.2.nu.12.

Et an proximiores oporteat interuenire. ibid.nu.13

Stylum quendam communem notariorum ex. l. ſanum mente.proceßiſſe oſtenditur. pag.120.col.2.nu.9

Subtractio quòd ſine furto fieri poßit oſtenditur. pag. 102.col.1.nu.24.

Supplicatio à ſententia principis facta,quòd executionem ſententiæ impediat. pag.141.col.2.nu.7

Supplicatio ſecunda etſi admittatur,quo caſu ſententiæ executionem non impediat,oſtenditur. ibid.nu.8

Supplicatio ſola an ſat ſit, vt in pœnis.l. ſi quis maior. committatur. pag.184.col.2.n.16

Suſpicio fugæ,quòd idem operetur quod fuga ipſa, vt quis capi poßit. pag.17.col.2.nu.8

Et quid dicendũ de eo qui debet pignus,an & quando liceat ante obligationis diem perſequi. ibidem.

T.

TAbellio ſi nil dicat de ſanitate mentis teſtatoris in inſtrumento,an in dubio ſanæ mentis præſumatur ipſe teſtator. pag.120.col.2.nu.10.& 11

Tabellio ſi dicat teſtatorem ſana mente condidiſſe teſtamentum,an ei credendum ſit. pag.121.col.1. nu.13.& 122.col.1.nu.14

Teſtamentum metu factum,an ſit ipſo iure nullum.pa. 74.col.2.nu.9

Teſtamentum noctu factum validum eſſe oſtenditur. pag.106.col.2.nu.6

Teſtificandi poteſtatem publici iuris eſſe oſtenditur. pag.28.col.1.nu.5

Teſtis inimicus quòd non admittatur,etiam ſi pars cauſam inimicitiæ dederit.Et quid in iudice, oſtenditur. pag.33.col.2.nu.19.

Teſtis in parte vitioſus,an in omnibus quæ dixit reprobetur. pag.208.col.1.nu.28

Teſtium depoſitiones, & allegationes quòd noctu fieri poßint,oſtenditur. pa.108.col.2.nu.17

Teſtibus duobus de metu deponentibus q. magis credatur,q̃ mille de ſpontanea voluntate. p.84.c.2.n.34

Text.in.c.cùm inter.de elect.declaratur. pa.5.c.1.n.13

Text.l.Neque pactio.expenditur pro eleganti quadam Bartoli deciſione. pag.8.col.2.nu.1

Text.l.Neque pactio.quòd etiam in pacto locũ habeat, oſtenditur pag.9.col.1.nu.2

Text.l.ſi ex duobus.de tut.& ratio. diſtrah. difficulus expenditur. ibid.col.2.nu.4

Text.l.Neque pactio.an in acceptilatione vni tutori facta locum habeat ibid.nu.5

Text.in.l.magiſtratus.de magiſt.conueniend. declaratur. pag.14.col.1.nu.20

Text.in. §. nunc tractemus. l. 1.de tut. & rat. diſtrabend.declaratur. pag.18.col.2.nu.19

Text.in.l.ad inuidiã.C. de his quæ vi met.ve cauſ. ſiũt. declaratur. pag.20.col.2.nu.4

Text.in.c.peccatum.de regu.iur.lib.6.declaratur.pag. 25.col.2.nu 9

Text.in.l.Titia.§.fi.ff.de manumiſ.teſt.on. ibid.nu.10

Text.in extrauagãt.l.iniunctæ.de electione, declaratur. pag. 28.col.1.nu.4

Text.in.l.ſi inſtituta.in princ.ff.de inoff.teſtam. intellectus proponuntur. pag.34.col.2.nu.7

Text.in.§.quòd ſi faciam.l.naturalis. ff.de præſ.verbis declaratur. pag.36.col.2.nu.15

Text.in.l.cùm proponas.de pact.declaratur. pag.37. col.1.nu.17

Text.in.§.ſi quis profeſſus.l.fi.ff.de publ.& vectig.declaratur. pag.40.col.1.nu.9

Text.in.l.filiæ.ff.de ſolut.declaratur pa.42.c.1.nu.21

Tex.in.l.ſi ſine.§. cum autem. rem rat.hab.declaratur. ibidem.col.2.nu.23

Tex.in verb.poſſeßione.declaratur. Et Fabrum legem hanc malè intellexiſſe oſtenditur p.49.c.2.n.1

Tex.in.l.ſi mulier.ff.quod met.cauſ.declaratur. pag. 54.c.1.nu.21

Tex.in.l.de fideicommiſſo.an ex. l. quoniam in prioribus.ſit correctus pag.61 co.1.nu.2

Tex.l.de fideicommiſſo. an inter fratres ætate diſpares locum habeat pag.92.col.1.nu.4

Text.in.l.& Attilicinus.ff.de pact.dotal.declaratur.pa. 63.col.2.nu.11

Tex.in.l.1.ff.de off.procu.Cæſar.declaratur. pag.65. col.1.nu.5

Tex.in.l.aduerſus.de vſur.C.declaratur.p.68.c.1.n.19

Tex.in.l.fi.§.fi.ff.de publica. & vectiga. declaratur ibid.col.2.nu.20.

Tex.l.interpoſitas.in verſ. ad vim tamen vel dolum.declaratur pag.72.col.2.nu.1

Tex.in.l.cùm affirmes.de lib.cau.nouißimè declaratur, pag.85.col.2.nu.35

Tex.in.l.ſi ſeruum.§.1.de acquirend.hæredi. declaratur pag.86.col.1.nu.36

Tex.l.nec intentio.quòd non procedat calumnia interueniente

Digitized by Google

INDEX.

ueniente pag.115.col.1.nu.3

Vel niſi tanquam heres Archimedori Tatianus tráſegiſſet ibid.nu.4

Text. in l.medicus.ff.de extra ordi.cognit.declaratur. pag.129.col.1.nu.8

Tex.in.l.2.de iudic.declaratur pag.133.col.2.nu.6

Tex.in.l.ea quæ.de donat.ante nupt.declaratur pag.136.col.1.nu.6

Tex.l.ſi pro fundo.an loquatur in actore vel reo pag.145.col.2.nu.1

Tex.in.l.ſi donatæ res.ff. de donat.inter vir. & vxor. declaratur pag.153.col.1.nu.15

Tex.in.l.non putauit.§.ſi quis ſua manu.ff.de bon.poſſ. contra tabul.declaratur pag.154.col.1.in prin.

Tex.in.l.non putauit.§.ſi quis ſua manu,&c.an in prætcritione locum habeat ibid.col.2.nu.4

Te.in.l.ſi inſulã.ff.de ver.obl.declaratur.p.162.c.2.n.3

Tex.in.l.ſi quis iuſiurandum. de reb.cred. declaratur. pag.171.col.1 nu.3

Tex.in.l.labeo.ff.de contra.empt.declaratur. ibi.nu.6

Tex.l.vbi pactum.verba quædam quæ redundare videbantur,declarantur pag.170.col.2.nu.1

Text.in.l.poſthumus.§.ſi quis ex his.ff.de inoff. teſt. declaratur pag.175.col.2.nu.16

Text.in.l.poſthumus.§.ſi quis ex his.ff.de inoff.teſt. an habeat locum in bonorum poſſeſſione contra tabulas pag.176.col.1.nu.17

Tex.in.§.ſi quis ex his.an locum habeat in ſententia fulſitatis ibid.col.2.nu.18

Tex.in.l.2.de reb.credit.& iureiur.declaratur. pag.179.col.2.nu.1

Text.l.ſi quis maior. an in minore iurante tranſactionem locum habeat pag.180.col.2.nu.3

Tex.in.l.amplius non peti.ff.rem rat.hab.declaratur pag.183.col.2.nu.11

Text.in.l.qui cum natu maior.§.accuſaſſe.ff.de bon.liberti.declaratur ibid.nu.12

Tex.in.l.libertus.ff.de in ius vocan.declaratur pag.184.col.2.nu.15

Text. in. l. Lucius. ff. de his qui not.infam.declaratur. pag 185.col.1.nu.17

Text.l.ſi quis maior. q. non ſolùm in tranſactione, ſed in quocunq; cõtractu locũ habeat. p.192.c.2.n.44

Tex.l.ſi quis maior.an in hærede tranſigentis locum habeat pag.193.col.2.nu.50

Tex.l.ſi quis maior.an in ſingulari ſucceſſore locum habeat pag.194.col.2.nu.54

Et quid ſi quis à Papa facultatem impetret, vt poſſit contrauenire tranſactioni ibid.nu.55

Tex.l.ſi quis maior.an in foro,quod conſcientiæ appellant,procedat pag.195.col.1.nu.56

Tex.in authen.Sacramenta puberum.ſi aduer. vendit. declaratur pag.100.col.2.nu.73

Tex.l.ſi ex falſis.quòd non procedat,ſi inſtrumenta talia fuerint,vt ex illis obtineri non potuerit pag.204.col.2.nu.6

Item ſi reuera inſtrumenta illa producta non ſint. pa.204.col 2.nu.7

Vel ſi fuerint à tertio fabricata, ignorante eo, qui ea produxit ibi.nu.8

Tex.l.iubemus.an procedat,ſiue pro libertate,ſiue contra eam tranſigatur pag.209.col.1.nu.3

Titulus,ſi ex falſis inſtrumentis,quòd habeat locum,ſi ſine dolo partis, inſtrumenta falſa producta ſint.pa.203.col.2.nu.4

Sed aliud eſſe,cùm agitur actione, pro eo quod intereſt pag.204.col.1.nu.5

Tranſactio ſuper cauſa matrimoniali an valeat. pag.210.col.1.nu.5

Tranſactio pro matrimonio concepta,quòd iure valeat oſtenditur ibi.col.2.nu.8

Tranſactio ſine prætore ſuper futuris alimentis in vltima voluntate relictis an iuramento firmetur. pa.46.col.1.nu.5

Tranſactio ſuper alimentis ſi iuramento firmetur ab aliquo, an iurans huiuſmodi tranſactionem poſſit contra eam venire,ſi ad extremam vergat inopiam. pag.46.col.2.nu.6

Tranſactio q. valeat, ſi ex ea aliquid ad tranſigentem peruenire poſſit pag.50.col.1.nu.4

Tranſactio an ſub conditione caſuali vel mixta fieri poſſit ibid.nu.5

Tranſactio an habeat paratam executionem pag.58.col.2.nu.7

Tranſactio à præſide ciuitatis facta quibus caſibus eam facere prohibetur,an ipſi tranſigenti noceat pag.66.col.2.nu.10

Tranſactio metu celebrata quòd nõ valeat,oſtenditur. pag.73.col.1.nu.3

Tranſactio inter dominum & ſeruum quòd non valeat pag.85.col.2.nu.85

Tranſactio cùm fuit facta per acceptilationem, quid ſtatuendum ſit pag.88.col.1.nu.5

Tranſactio cùm valeat contra tranſactionem, quarè non valeat ſententia contra ſententiam, oſtenditur. pag.88.col.2.nu.6

Tranſactio quòd reſcripto principis non offendatur. pag.92.col.1.nu.1

Tranſactio bona fide facta, quòd prætextu inſtrumenti poſtea reperti non retractetur p.98.col.1.nu.1

Tranſactio quòd teſtamento poſtea reperto reſcindatur pag.99.col.1.nu.10

Tranſactio ſuper rebus in teſtamento relictis, etiam non lectis neque cognitis teſtamenti verbis,ſi teſtamenti notitia iam habeatur,quòd ſit valitura, oſtenditur pag.100.col.1.nu.13

Tranſactio quandò etiam inſtrumento poſtea reperto non reſcinderetur,oſtenditur pag.101.col.2.nu.18

Tranſactio ſi facta ſit cum procuratore cum libera poteſtate, ſi calumnia ſeu dolus ex parte actoris interuenerit,quid ſtatuendum ſit pa.104.co.1.nu.27

Tranſactio an valeat,ſi calumnia committatur ante li-

te

Scanned by Google

tem motam. ibidem.col.2.nu.28
Et quid ſi calũnia aliquo colore defendi poſſit.ibi.n.29
Vel in criminali cauſa commiſſa ſit ibid.n.30
Tranſactio quare hic non ſit ipſo iure nulla, oſtenditur ibid.nu.31
Tranſactio noctu facta quòd valeat. p.106.col.1.nu.3
Tranſactio quòd non reſcindatur propter defectũ cauſæ non expreſſæ pag.117.col.2.nu.1
Tranſactio matris quòd filijs non noceat. p.118.c.2.n.1
Tranſactio quòd ſit contractus innominatus, palam fit. pag.120.col.1.nu.9
Tranſactio generaliter concepta, quòd reſtringatur ad ſpecies, de quibus inter partes actũ eſt.p.136.c.2.n.1
Tranſactio quòd ad acceſſoria rei principalis porrigatur pag.137.col.2.nu.5
Et ad connexã. pag.138.col.1.nu.6
Tranſactio quòd ad omnia porrigatur, ſi verba ſint ad modum generalia ibid.nu.7
Tranſactio generalis, quæ non poteſt ratione recti ſermonis reſtringi ad ſpecies de quibus actum eſt, an ad omnia porrigatur pag.138.col.2.nu.8
Tranſactio an hoc caſu extendatur etiam ad incognita ibidem nu.9
Tranſactio ſi fiat à me ſuper certa re ex vna cauſa, an ex alia cauſa eandem rem petere poſſim. ibid.nu.10
Tranſactio ſuper re iudicata quòd non valeat. pag.142.col.1.nu.12
Tranſactio ſuper ea obligatione, quæ ex inſtrumento guarentigio deſcendit, quòd non valeat. ibid.nu.13
Tranſactio ſuper ea obligatione, quæ ex inſtrumento guarentigio deſcendit, an iure Hiſpaniæ valeat. ibi. nu.14
Tranſactio facta ſuper re iudicata, quòd neque in vim pacti valeat. ibid.col.2.nu.15
Tranſactio facta ſuper re iudicata, quòd in vim pacti valeat, ſi rei iudicatæ partes quæ tranſigunt, priùs renuncient pag.143.co.1.nu.17
Tranſactio quo caſu valet propter renuntiationem rei iudicatæ, quòd oporteat renuntiationem eſſe ſpecialem. ibid.nu.18
Tranſactio quòd fieri poſſit à partibus ante rem iudicatam, etiam publicatis atteſtationibus ibid.nu.19
Tranſactio ſuper re iudicata, ſi victor non agat actione iudicati, ſed veteri contractus, quòd valeat. pag.144.col.1.nu.20
Tranſactio ſuper re iudicata, ſi illa verba apponantur. qualis eſt vel eſſe poteſt, an valeat ibid.nu.22
Tranſactio ſuper re iudicata, q. neque pacto nudo, neq; acceptilatione fieri poſſit pag.145.col.2.nu.25
Tranſactio an titulum in re tradita vel dimiſſa ex cauſa tranſactionis tribuat pag.150.col.2.nu.10
Tranſactio huiuſmodi, Remitto tibi debitum adminiſtratæ tutelæ, ſi me heredem feceris, an valeat. pag.155.col.2.nu.6.& 7
Tranſactio ſi non ſeruetur, quòd pœna trãſactioni adiecta peti poſſit. pag.164.col.1.nu.1
Tranſactio ſi fiat, quòd in ea aliquid dari vel promitti oporteat, oſtenditur pag.166.col.1.nu.1
Tranſactio vt rectè concepta ſit, ſatis eſſe ſi vel minimum tranſactionis nomine datum ſit, oſtenditur. pag.166.col.2.nu.4
Tranſactio quòd rectè concipiatur, etiam ſi promiſſio facta inefficax apparuerit ibid.nu.5
Tranſactio quòd fieri non poſſit niſi aliquo dato vel promiſſo, etiam ſi partes diſpoſitioni. l. tranſactio. renuntiauerint ibid.nu.6
Tranſactio quòd fieri nõ poſſit niſi aliquo dato vel promiſſo, etiam ſi iuramentum tranſactioni acceſſerit. ibid.nu.7
Tranſactio quòd non probetur, niſi aliquid datum appareat ibid.nu.8
Tranſactio quòd neque in vim pacti valeat, in qua nil datum, promiſſumue fuerit pag.167.col.1.nu 10
Tranſactio quòd valeat, etſi promiſſum ex poſt facto non præſtetur ibid.nu.12
Tranſactio an propter læſionem vltra dimidiam iuſti pretij reſcindatur pag.172.col.1.nu.4
Tranſactio cui minimè ſeruata eſt, hunc plura petere poſſe, oſtenditur. pag.173.col.1.nu.8
Tranſactio ſi ab actore non ſeruetur, quæ remedia reo competant pag.177.col.2.nu.28
Tranſactio quòd neceſſe ſit, vt per Deum, vel per Principem iuretur pag.189.col.2.nu.30
Et quid erit, ſi ſub alia forma iuratum ſit ibid.nu.30
Tranſactio ſi homagio Hiſpaniæ firmata ſit, quid erit? pag.190.col.2.nu.36
Et quid, ſi in veritate quis promittat obſeruare tranſactionem pag.191.col.1.nu.37
Et quid, ſi per Principis ſalutem ibid nu.38
Et quid, ſi per Sanctorum aliquẽ iuratũ ſit. ibi.nu.39
Et quid, ſi per ſancta Dei Euangelia.ibi.co.2.nu.40
Tranſactio etiam iurata ſi ex falſis inſtrumentis falſa ſit, quòd retractetur. pag.202.col.2.nu.1
Tranſactio cùm mero iure valuerit, quòd oportebit eã per in integrum reſtitutionẽ reſcindere, oſtenditur. pag.203.col.1.in medio.
Tranſactio ſi per in integrũ reſtitutionẽ reſcindatur, q. intra quadriennium fieri oporteat. ibid. c.1. n.3
Tranſactio ſi falſis teſtibus facta ſit. quòd. l. ſi ex falſis. in ea locum habeat pag.205.col.2.nu.12
Tranſactio in caſu liberali quòd ſit licita, licèt compromiſſum prohibeatur pag.209.col.1.nu.1
Tranſactio an fieri poſſit ſuper cauſa liberali quæ contra libertatem concepta ſit. ibid.nu.3
Tranſactio quid ſit pag.6.col.1.nu.16
Tranſactio vnde dicatur. ibid.nu.17
Tranſactio an ſit contractus. ibid.nu.18
Tranſactio quòd videatur potiùs diſtractus, quàm contractus. pag.6.col.2.nu.20
Tranſactio an ſit nominatus vel innominatus contractus. ibid.nu.21
Tranſactio an ſit ſimplex, aut reſpectiuus contractus. pag.

INDEX.

pag.7.col.2.nu.22
Tranſactio an ſit contractus bonæ fidei, an ſtricti iuris. ibid.nu.23
Tranſactio, quo iure inuenta ſit ibid.nu.24
Tranſactio facta cum vno tutore, quare cæteris non proſit. pag.9.col.1.nu.8
Tranſactio, an ipſo iure vitietur, ſi tranſigens dolo ad tranſigendum ſit inductus. pag.23.col.1.nu.2
Tranſactio ſuper dolo, an valeat. pag.24.col.2.n.5
Tranſactionis obſeruatio ſi affirmetur illa iuramenti forma, A fe de cauallero, ò de hidalgo, quid fiet. pa.190.col.2.nu.34
Tranſactionis in contractu etiam re integra quòd non ſit locus pœnitentiæ pag.168.col.1.nu.1
Tranſactionis nomen eſſe generale, & quòd ad refutationem pertineat oſtenditur. pag.64.col.1.nu.12
Tranſactionis exceptio, quòd litis ingreſſum impediat. pag.57.col.2.nu.2.
Tranſactionis in contractu quòd etiam re integra pœnitentiæ locus non ſit pag.57.col.2.nu.1
Tranſactionis vtilitas proponitur. pag.2.col.1.nu.3
Tranſactionis ſtatutum, an reum quoq; comprehendat pag.19.col.1.nu.25
Tranſactionis in contractu, non eſſe locum pœnitentiæ, etſi innominatus ille ſit. pag.27.col.2.nu.1
Tranſactionis non minorem virtutem eſſe, quàm ſententiæ, oſtenditur pag.106.col.1.nu.5
Tranſactioni quòd metus futuræ litis materiam præbeat, oſtenditur pag.16.col.2.nu.2
Tranſactionem ſi iuret minor, & maior factus illi contraueniat, an committat in.l.ſi quis maior. pag.188.col.1.nu.27
Tranſactionem obijciens. quòd debitum confiteri non videatur. pag.21.col.1.nu.6
Tranſactionem non ſeruans, quòd accepta reſtituat, & prætereà tranſactioni ſtare teneatur. p.94.c.1.n.1
Tranſactionum rubrica continuatur. p.1.c.2.n.1.&.2
Tranſactione an Gabella debeatur. pag.6.col.2.nu.19
Tranſactione per acceptilationem facta, quòd actor ad veterem actionem, etiam ſi reus promiſſa nõ ſeruet, redire non poſſit. pag.89.col.1.nu.1
Tranſactione facta, quòd omnia inſtrumenta cauſæ infirmẽtur pag.98.col.1.nu.2
Tranſactione facta per acceptilationem, an actori competat actio præſcriptis verbis. pag.127.col.2.nu.14
Tranſigens an hæreditatem adire videatur. p.8.c.1.n.23
Tranſigens etiam ſi ſuos hæredes obligauerit ad iuramenti obligationem, quòd obligatio iuramenti eos non comprehendet pag.194.col.1.nu.52
Tranſigere quòd poſſint adminiſtratores ciuitatis ſuper rebus quas adminiſtrant. pa.64.col.2.nu.1
Tranſigere an poſſint adminiſtratores ciuitatis ſine ſpeciali mandato, explicatur. pag.64.col.2.nu.2
Tranſigere quòd poſſit compellere Princeps partes coram ſe litigantes pag.4.col.2.nu.12
Tranſigere quòd compellere poſſint partes diu litigantes. pag.1.col.2.nu.14
Tranſigere an poſſit is, qui habet mandatum ad tranſigendum pag.39.col.2.nu.7
Tranſigere ſuper futuris alimentis in vltima voluntate relictis, q. non liceat pag.45.col.2.nu.1
Tranſigere quare non liceat ſuper alimentis futuris in vltima voluntate relictis ibi.nu.3
Tranſigere ſe minimè, ſi prius iuraſſet alimentarius ſuper alimentis, ſi poſtea tranſigat & iuret, an valebit tranſactio pag.47.col.1.in princ.
Tranſigere an liceat ſuper alimentis quæ debentur ex contractu, ſi originem ducant ab vltima voluntate. Et quid ſi pœna ſit adiecta tranſactioni. Et quid in medicinis dicendum ſit. pag.47.col.1.nu.9
Tanſigere ſuper alimentis q. ex voluntate teſtatoris liceat pag.47.col.2.nu.10
Tranſigere ſuper alimentis præteritis q. liceat, oſtenditur pag.48.col.1.nu.11
Tranſigere an liceat in cauſa conuerſionis, vel monachationis pag.209.col.2.nu.4
Tranſigere ſuper cauſa filiationis, an liceat. pag.210.col.2.nu.10
Tranſigere ſuper legitimitate, an liceat. p.211.c.1.n.11
Tranſigere ſuper decimis & procuratione, an liceat. ibid.nu.12
Tranſigere in beneficialibus an liceat. ibid.nu.13
Tranſigere ſuper iure patronatus, an liceat. ibi.col.2.nu.14
Tranſigere ſuper iure ſepulchri an liceat. ibid.nu.15
Turpitudinem propriam allegans, q. non ſit audiẽdus. pag.135.col.1.nu.1
Tutelæ in ſucceſſione non eſſe locum trãſactioni oſtenditur pag.166.col.1.nu.2
Tutelæ officium oportere eſſe gratuitum. Sed iure noſtro decimam redituum pupilli tutori decerni. ibid.nu.3
Tutor qui non tranſegit, in quantum ſit conueniendus. pag.10.col.10.nu.6
Tutor q. inimicus patris pupilli, & ſi cauſam præbuerit inimicitiæ, eſſe non teneatur. pag.53.col.2.nu.18
Tutor optimatis q. ſplendidius familiam pupilli educare poſſit, oſtenditur. pag.68.col.1.nu.17
Tutor quando dicatur rem pupilli palam & bona fide comparare. pag.158.col.2.nu.7
Tutores q. gratis, procuratores verò accepto ſalario ſoleant adminiſtrare, oſtenditur. pag.11.col.2.nu.13
Tutores non poſſe hodie pecuniam pupillarem fœnori dare, oſtenditur pag.71.col.2.nu.26
Tutoribus pupillo datis q. beneficium ordinis detur, vt videlicet primò conueniantur qui adminiſtrant, q qui non adminiſtrant pag.10.col.2.nu.7
Tutoribus pupillo datis quando beneficium ordinis nõ detur ibid.nu.8.& pag.11.nu.9
Tutoribus beneficia quæ impenduntur, quare ad fideiuſſores non pertineant. pag.15.col.1.nu.25
Tutoribus exactis quòd beneficium etiam cedendarum actionum

Digitized by Google

actionum competat. Et quòd vtiliſſimum ſit hoc beneficium, oſtenditur pag.14.col.2.nu.22
Tutoribus quòd beneficium etiam vtilium actionum cõpetat. pag.15.col.1.nu.24
Tutoribus pupillo datis, datur beneficium ordinis, vt primò conueniantur qui adminiſtrarunt, quàm qui non adminiſtrarunt pag.10.col.2.nu.7

V.

VEnditio vt probetur, quòd non ſolùm de pretio, ſed de pretio certo conſtare oportcat. p.167.c.1.n.2
Venditor quòd ad euictionem non teneatur, ſi emptor pretium iuratũ non annumerauit. pa.139.c.2.n.47
Venundare ſe ad pretium participandum, an filiusfamilias ſine conſenſu patris poſſit. pag.59.col.1.n.10
Verba imperij in alicuius vtilitatem omiſſa, quomodo conſilium inducant, oſtenditur. pag.2.col.2.nu.2
Verba precationis, quòd aliquando neceſſitatem inducant, ibid.nu.3
Verba generalia ab ſpecialibus eſſe interpretanda. pa.136.col.2.nu.2
Verbum, cedere, quòd rebus etiam corporalibus adaptetur. pag.50.col.1.nu.3
Verbum, fruſtra, an ipſo iure diſpoſitionem irritet. pa.114.col.1.nu.17
Verſiculus. Error autem. l. ſub prætextu ſpeciarum declaratur. pa.134.col.1.nu.8
Victor ſi habuit notitiam inſtrumenti, an eiuſdem re iam iudicata, contra eum agi poſſit, oſtenditur. pag.102.col.1.nu.20
Vidua, cui non eſt dos relicta, an alimenta præterita petere poſſit pag.48.col.2.nu.14
Vim pati timens in re quam poſſidet, quòd iudicis præſidium inuocare poſſit. pag.15.col.1.nu.8
Et quòd idem ſit, ſi rem non poſſideat, ſed detineat, oſtenditur ibid.nu.9
Et plura de hoc ibi à nu.8. vſque.36
Vniuerſitas, Reſpublica, vel Collegium, an ligentur lũge. Si quis maior. pag.182.col.1.nu.7
Volenti atque conſentienti non fieri fraudem, neque iniuriam, oſtenditur. pag.153.col.2.nu.1
Volenti filio ſe exheredari, quòd querela inofficioſi teſtamenti non detur. ibid.nu.2
Vouenti calore iracundiæ, quòd ſi votum non ſeruet, parcatur pag.180.col.1.nu.2
Vxor an ſine conſenſu mariti ad pretium participandum ſe venundare poſſit. pag.60.col.1.nu.13

Indicis Finis.